నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

ఖుద్దకనికాయే

జాతక-అట్ఠకథా

(పఠమో భాగో)

గన్థారమ్భకథా

జాతికోటిసహస్సేహి , పమాణరహితం హితం;

లోకస్స **లోకనాథేన,** కతం యేన మహేసినా.

తస్స పాదే నమస్సిత్వా, కత్వా **ధమ్మస్స** చఞ్జలిం;

సఙ్ఘఞ్చ పతిమానేత్వా, సబ్బసమ్మానభాజనం.

నమస్సనాదినో అస్స, పుఞ్ఞస్స రతనత్తయే;

పవత్తస్సానుభావేన, ఛేత్వా సబ్బే ఉపద్దవే.

తం తం కారణమాగమ్మ, దేసితాని జుతీమతా;

అపణ్ణకాదీని పురా, జాతకాని మహేసినా.

యాని యేసు చిరం సత్థా, లోకనిత్థరణత్థికో;

అనన్తే బోధిసమ్భారే, పరిపాచేసి నాయకో.

తాని సబ్బాని ఏకజ్ఝం, ఆరోపేన్తేహి సఙ్గహం;

జాతకం నామ సఙ్గీతం, ధమ్మసఙ్గాహకేహి యం.

బుద్ధవంసస్స ఏతస్స, ఇచ్ఛన్తేన చిరట్ఠితిం;

యాచితో అభిగన్త్వాన, థేరేన **అత్థదస్సినా.**

అసంసట్ఠవిహారేన , సదా సుద్ధవిహారినా;

తథేవ **బుద్ధమిత్తేన,** సన్తచిత్తేన విఞ్ఞునా.

మహింసాసకవంసమ్హి, సమ్భూతేన నయఞ్ఞునా;

బుద్ధదేవేన చ తథా, భిక్ఖునా సుద్ధబుద్ధినా.

మహాపురిసచరియానం, ఆనుభావం అచిన్తియం;
తస్స విజ్జోతయన్తస్స, జాతకస్సత్థవణ్ణనం.

మహావిహారవాసీనం, వాచనామగ్గనిస్సితం;
భాసిస్సం భాసతో తం మే, సాధు గణ్హన్తు సాధవోతి.

నిదానకథా

సా పనాయం జాతకస్స అత్థవణ్ణనా దూరేనిదానం, అవిదూరేనిదానం, సన్తికేనిదానన్తి ఇమాని తీణి నిదానాని దస్సేత్వా వణ్ణియమానా యే నం సుణన్తి, తేహి సముదాగమతో పట్ఠాయ విఞ్ఞాతత్తా యస్మా సుట్ఠు విఞ్ఞాతా నామ హోతి, తస్మా తం తాని నిదానాని దస్సేత్వా వణ్ణయిస్సామ.

తత్థ ఆదితో తావ తేసం నిదానానం పరిచ్ఛేదో వేదితబ్బో. దీపఙ్కరపాదమూలస్మిఞ్హి కతాభినీహారస్స మహాసత్తస్స యావ వేస్సన్తరత్తభావా చవిత్వా తుసితపురే నిబ్బత్తి, తావ పవత్తో కథామగ్గో **దూరేనిదానం** నామ. తుసితభవనతో పన చవిత్వా యావ బోధిమణ్డే సబ్బఞ్ఞుతప్పత్తి, తావ పవత్తో కథామగ్గో **అవిదూరేనిదానం** నామ. **సన్తికేనిదానం** పన తేసు తేసు ఠానేసు విహరతో తస్మిం తస్మింయేవ ఠానే లబ్భతీతి.

౧. దూరేనిదానకథా

తత్రిదం **దూరేనిదానం** నామ – ఇతో కిర కప్పసతసహస్సాధికానం చతున్నం అసఙ్ఖ్యేయ్యానం మత్థకే **అమరవతీ** నామ నగరం అహోసి. తత్థ **సుమేధో** నామ బ్రాహ్మణో పటివసతి ఉభతో సుజాతో మాతితో చ పితితో చ సంసుద్ధగహణికో యావ సత్తమా కులపరివట్టా అక్ఖిత్తో అనుపకుట్ఠో జాతివాదేన అభిరూపో దస్సనీయో పాసాదికో పరమాయ వణ్ణపోక్ఖరతాయ సమన్నాగతో. సో అఞ్ఞం కమ్మం అకత్వా బ్రాహ్మణసిప్పమేవ ఉగ్గణ్హి. తస్స దహరకాలేయేవ మాతాపితరో కాలమకంసు. అథస్స రాసివడ్ఢకో అమచ్చో ఆయపోత్థకం ఆహరిత్వా సువణ్ణరజతమణిముత్తాదిభరితే గబ్భే వివరిత్వా "ఏత్తకం తే, కుమార, మాతు సన్తకం, ఏత్తకం పితు సన్తకం, ఏత్తకం అయ్యకపయ్యకాన"న్తి యావ సత్తమా కులపరివట్టా ధనం ఆచిక్ఖిత్వా "ఏతం పటిపజ్జాహీ"తి ఆహ. సుమేధపణ్డితో చిన్తేసి – "ఇమం ధనం సంహరిత్వా మయ్హం పితుపితామహాదయో పరలోకం గచ్ఛన్తా ఏకం కహాపణమ్పి గహేత్వా న గతా, మయా పన గహేత్వా గమనకారణం కాతుం వట్టతీ"తి. సో రఞ్ఞో ఆరోచేత్వా నగరే భేరిం చరాపేత్వా మహాజనస్స దానం దత్వా తాపసపబ్బజ్జం పబ్బజి. ఇమస్స పనత్థస్స ఆవిభావత్థం ఇమస్మిం ఠానే సుమేధకథా కథేతబ్బా . సా పనేసా కిఞ్చాపి బుద్ధవంసే నిరన్తరం ఆగతాయేవ, గాథాసమ్బన్ధేన పన ఆగతత్తా న సుట్ఠు పాకటా. తస్మా తం అన్తరన్తరా గాథాయ సమ్బన్ధదీపకేహి వచనేహి సద్ధిం కథేస్సామ.

సుమేధకథా

కప్పసతసహస్సాధికానఞ్హి చతున్నం అసఙ్ఖ్యేయ్యానం మత్థకే దసహి సద్దేహి అవివిత్తం "అమరవతీ"తి చ "అమర"న్తి చ లద్ధనామం నగరం అహోసి, యం సన్ధాయ బుద్ధవంసే వుత్తం –

"కప్పే చ సతసహస్సే, చతురో చ అసఙ్ఖియే;

అమరం నామ నగరం, దస్సనేయ్యం మనోరమం;
దసహి సద్దేహి అవివిత్తం, అన్నపానసమాయుత”న్తి.

తత్థ **దసహి సద్దేహి అవివిత్త**న్తి హత్థిసద్దేన, అస్ససద్దేన, రథసద్దేన, భేరిసద్దేన, ముదిఙ్గసద్దేన, వీణాసద్దేన, సమ్మసద్దేన, తాళసద్దేన, సఙ్ఖసద్దేన “అస్నాథ, పివథ, ఖాదథా”తి దసమేన సద్దేనాతి ఇమేహి దసహి సద్దేహి అవివిత్తం అహోసి. తేసం పన సద్దానం ఏకదేసమేవ గహేత్వా –

“హత్థిసద్దం అస్ససద్దం, భేరిసఙ్ఖరథాని చ;
ఖాదథ పివథ చేవ, అన్నపానేన ఘోసిత”న్తి. –

బుద్ధవంసే ఇమం గాథం వత్వా –

“నగరం సబ్బఙ్గసమ్పన్నం, సబ్బకమ్మముపాగతం;
సత్తరతనసమ్పన్నం, నానాజనసమాకులం;
సమిద్ధం దేవనగరంవ, ఆవాసం పుఞ్ఞకమ్మినం.

“నగరే అమరవతియా, సుమేధో నామ బ్రాహ్మణో;
అనేకకోటిసన్నిచయో, పహూతధనధఞ్ఞవా.

“అజ్ఝాయకో మన్తధరో, తిణ్ణం వేదాన పారగూ;
లక్ఖణే ఇతిహాసే చ, సధమ్మే పారమిం గతో”తి. – వుత్తం;

అథేకదివసం సో సుమేధపణ్డితో ఉపరిపాసాదవరతలే రహోగతో హుత్వా పల్లఙ్కం ఆభుజిత్వా నిసిన్నో చిన్తేసి – “పునబ్భవే, పణ్డిత, పటిసన్ధిగ్గహణం నామ దుక్ఖం, తథా నిబ్బత్తనిబ్బత్తట్ఠానే సరీరభేదనం, అహఞ్చ జాతిధమ్మో జరాధమ్మో బ్యాధిధమ్మో మరణధమ్మో, ఏవంభూతేన మయా అజాతిం అజరం అబ్యాధిం అదుక్ఖం సుఖం సీతలం అమతమహానిబ్బానం పరియేసితుం వట్టతి, అవస్సం భవతో ముచ్చిత్వా నిబ్బానగామినా ఏకేన మగ్గేన భవితబ్బ”న్తి. తేన వుత్తం –

“రహోగతో నిసీదిత్వా, ఏవం చిన్తేసహం తదా;
దుక్ఖో పునబ్భవో నామ, సరీరస్స చ భేదనం.

“జాతిధమ్మో జరాధమ్మో, బ్యాధిధమ్మో సహం తదా;
అజరం అమతం ఖేమం, పరియేసిస్సామి నిబ్బుతిం.

“యంనూనిమం పూతికాయం, నానాకుణపపూరితం;
ఛడ్డయిత్వాన గచ్ఛేయ్యం, అనపేక్ఖో అనత్థికో.

“అత్థి హేహితి సో మగ్గో, న సో సక్కా న హేతుయే;
పరియేసిస్సామి తం మగ్గం, భవతో పరిముత్తియా”తి.

తతో ఉత్తరిపి ఏవం చిన్తేసి – యథా హి లోకే దుక్ఖస్స పటిపక్ఖభూతం సుఖం నామ అత్థి, ఏవం భవే సతి తప్పటిపక్ఖేన విభవేనాపి భవితబ్బం. యథా చ ఉణ్హే సతి తస్స వూపసమభూతం సీతమ్పి అత్థి, ఏవం రాగాదీనం అగ్గీనం వూపసమేన నిబ్బానేనాపి భవితబ్బం. యథా చ పాపస్స లామకస్స ధమ్మస్స పటిపక్ఖభూతో కల్యాణో అనవజ్జధమ్మోపి అత్థియేవ, ఏవమేవ పాపికాయ జాతియా సతి సబ్బజాతిక్ఖేపనతో అజాతిసఙ్ఖాతేన నిబ్బానేనాపి భవితబ్బమేవాతి. తేన వుత్తం –

"యథాపి దుక్ఖే విజ్జన్తే, సుఖం నామపి విజ్జతి;
ఏవం భవే విజ్జమానే, విభవోపి ఇచ్ఛితబ్బకో.

"యథాపి ఉణ్హే విజ్జన్తే, అపరం విజ్జతి సీతలం;
ఏవం తివిధగ్గి విజ్జన్తే, నిబ్బానం ఇచ్ఛితబ్బకం.

"యథాపి పాపే విజ్జన్తే, కల్యాణమపి విజ్జతి;
ఏవమేవ జాతి విజ్జన్తే, అజాతిపిచ్ఛితబ్బక"న్తి.

అపరమ్పి చిన్తేసి – యథా నామ గూథరాసిమ్హి నిముగ్గేన పురిసేన దూరతో పఞ్చవణ్ణపదుమసఞ్ఛన్నం మహాతళాకం దిస్వా "కతరేన ను ఖో మగ్గేన ఏత్థ గన్తబ్బ"న్తి తం తళాకం గవేసితుం యుత్తం. యం తస్స అగవేసనం, న సో తళాకస్స దోసో. ఏవమేవ కిలేసమలధోవనే అమతమహానిబ్బానతళాకే విజ్జన్తే తస్స అగవేసనం న అమతనిబ్బానమహాతళాకస్స దోసో. యథా చ చోరేహి సమ్పరివారితో పురిసో పలాయనమగ్గే విజ్జమానేపి సచే న పలాయతి, న సో మగ్గస్స దోసో, పురిసస్సేవ దోసో. ఏవమేవ కిలేసేహి పరివారేత్వా గహితస్స పురిసస్స విజ్జమానేయేవ నిబ్బానగామిమ్హి సివే మగ్గే మగ్గస్స అగవేసనం నామ న మగ్గస్స దోసో, పుగ్గలస్సేవ దోసో. యథా చ బ్యాధిపీళితో పురిసో విజ్జమానే బ్యాధితికిచ్ఛకే వేజ్జే సచే తం వేజ్జం గవేసిత్వా బ్యాధిం న తికిచ్ఛాపేతి, న సో వేజ్జస్స దోసో, పురిసస్సేవ దోసో. ఏవమేవ యో కిలేసబ్యాధిపీళితో పురిసో కిలేసవూపసమమగ్గకోవిదం విజ్జమానమేవ ఆచరియం న గవేసతి, తస్సేవ దోసో, న కిలేసవినాసకస్స ఆచరియస్సాతి. తేన వుత్తం –

"యథా గూథగతో పురిసో, తళాకం దిస్వాన పూరితం;
న గవేసతి తం తళాకం, న దోసో తళాకస్స సో.

"ఏవం కిలేసమలధోవే, విజ్జన్తే అమతన్తళే;
న గవేసతి తం తళాకం, న దోసో అమతన్తళే.

"యథా అరీహి పరిరుద్ధో, విజ్జన్తే గమనమ్పథే;
న పలాయతి సో పురిసో, న దోసో అఞ్జసస్స సో.

"ఏవం కిలేసపరిరుద్ధో, విజ్జమానే సివే పథే;
న గవేసతి తం మగ్గం, న దోసో సివమఞ్జసే.

"యథాపి బ్యాధితో పురిసో, విజ్జమానే తికిచ్ఛకే;

న తికిచ్ఛాపేతి తం బ్యాధిం, న దోసో సో తికిచ్ఛకే.

“ఏవం కిలేసబ్యాధీహి, దుక్ఖితో పరిపీళితో;
న గవేసతి తం ఆచరియం, న దోసో సో వినాయకే”తి.

అపరమ్పి చిన్తేసి – యథా మణ్డనజాతికో పురిసో కణ్ఠే ఆసత్తం కుణపం ఛడ్డేత్వా సుఖీ గచ్ఛతి, ఏవం మయాపి ఇమం పూతికాయం ఛడ్డేత్వా అనపేక్ఖేన నిబ్బాననగరం పవిసితబ్బం. యథా చ నరనారియో ఉక్కారభూమియం ఉచ్చారపస్సావం కత్వా న తం ఉచ్ఛఙ్గేన వా ఆదాయ దసన్తేన వా వేఠేత్వా గచ్ఛన్తి, జిగుచ్ఛమానా పన అనపేక్ఖావ ఛడ్డేత్వా గచ్ఛన్తి, ఏవం మయాపి ఇమం పూతికాయం అనపేక్ఖేన ఛడ్డేత్వా అమతం నిబ్బాననగరం పవిసితుం వట్టతి. యథా చ నావికా నామ జజ్జరం నావం అనపేక్ఖా ఛడ్డేత్వా గచ్ఛన్తి, ఏవం అహమ్పి ఇమం నవహి వణముఖేహి పగ్ఘరన్తం కాయం ఛడ్డేత్వా అనపేక్ఖో నిబ్బానపురం పవిసిస్సామి. యథా చ పురిసో నానారతనాని ఆదాయ చోరేహి సద్ధిం మగ్గం గచ్ఛన్తో అత్తనో రతననాసభయేన తే ఛడ్డేత్వా ఖేమం మగ్గం గణ్హాతి, ఏవం అయమ్పి కరజకాయో రతనవిలోపకచోరసదిసో. సచాహం ఏత్థ తణ్హం కరిస్సామి, అరియమగ్గకుసలధమ్మరతనం మే నస్సిస్సతి. తస్మా మయా ఇమం చోరసదిసం కాయం ఛడ్డేత్వా నిబ్బాననగరం పవిసితుం వట్టతీతి. తేన వుత్తం –

“యథాపి కుణపం పురిసో, కణ్ఠే బద్ధం జిగుచ్ఛియ;
మోచయిత్వాన గచ్ఛేయ్య, సుఖీ సేరీ సయంవసీ.

“తథేవిమం పూతికాయం, నానాకుణపసఞ్చయం;
ఛడ్డయిత్వాన గచ్ఛేయ్యం, అనపేక్ఖో అనత్థికో.

“యథా ఉచ్చారట్ఠానమ్హి, కరీసం నరనారియో;
ఛడ్డయిత్వాన గచ్ఛన్తి, అనపేక్ఖా అనత్థికా.

“ఏవమేవాహం ఇమం కాయం, నానాకుణపపూరితం;
ఛడ్డయిత్వాన గచ్ఛిస్సం, వచ్చం కత్వా యథా కుటిం.

“యథాపి జజ్జరం నావం, పలుగ్గం ఉదగాహినిం;
సామీ ఛడ్డేత్వా గచ్ఛన్తి, అనపేక్ఖా అనత్థికా.

“ఏవమేవాహం ఇమం కాయం, నవచ్ఛిద్దం ధువస్సవం;
ఛడ్డయిత్వాన గచ్ఛిస్సం, జిణ్ణనావంవ సామికా.

“యథాపి పురిసో చోరేహి, గచ్ఛన్తో భణ్డమాదియ;
భణ్డచ్ఛేదభయం దిస్వా, ఛడ్డయిత్వాన గచ్ఛతి.

“ఏవమేవ అయం కాయో, మహాచోరసమో వియ;

పహాయిమం గమిస్సామి, కుసలచ్ఛేదనాభయా”తి.

ఏవం సుమేధపణ్డితో నానావిధాహి ఉపమాహి ఇమం నేక్ఖమ్మూపసంహితం అత్థం చిన్తేత్వా సకనివేసనే అపరిమితం భోగక్ఖన్ధం హేట్ఠా వుత్తనయేన కపణద్ధికాదీనం విస్సజ్జేత్వా మహాదానం దత్వా వత్థుకామే చ కిలేసకామే చ పహాయ అమరనగరతో నిక్ఖమిత్వా ఏకకోవ హిమవన్తే ధమ్మికం నామ పబ్బతం నిస్సాయ అస్సమం కత్వా తత్థ పణ్ణసాలఞ్చ చఙ్కమఞ్చ మాపేత్వా పఞ్చహి నీవరణదోసేహి వివజ్జితం “ఏవం సమాహితే చిత్తే”తిఆదినా నయేన వుత్తేహి అట్ఠహి కారణగుణేహి సముపేతం అభిఞ్ఞాసఙ్ఖాతం బలం ఆహరితుం తస్మిం అస్సమపదే నవదోససమన్నాగతం సాటకం పజహిత్వా ద్వాదసగుణసమన్నాగతం వాకచీరం నివాసేత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజి. ఏవం పబ్బజితో అట్ఠదోససమాకిణ్ణం తం పణ్ణసాలం పహాయ దసగుణసమన్నాగతం రుక్ఖమూలం ఉపగన్త్వా సబ్బం ధఞ్ఞవికతిం పహాయ పవత్తఫలభోజనో హుత్వా నిసజ్జట్ఠానచఙ్కమనవసేనేవ పధానం పదహన్తో సత్తాహబ్భన్తరేయేవ అట్ఠన్నం సమాపత్తీనం పఞ్చన్నఞ్చ అభిఞ్ఞానం లాభీ అహోసి. ఏవం తం యథాపత్థితం అభిఞ్ఞాబలం పాపుణి. తేన వుత్తం –

“ఏవాహం చిన్తయిత్వాన, నేకకోటిసతం ధనం;
నాథానాథానం దత్వాన, హిమవన్తముపాగమిం.

“హిమవన్తస్సావిదూరే , ధమ్మికో నామ పబ్బతో;
అస్సమో సుకతో మయ్హం, పణ్ణసాలా సుమాపితా.

“చఙ్కమం తత్థ మాపేసిం, పఞ్చదోసవివజ్జితం;
అట్ఠగుణసముపేతం, అభిఞ్ఞాబలమాహరిం.

“సాటకం పజహిం తత్థ, నవదోసముపాగతం;
వాకచీరం నివాసేసిం, ద్వాదసగుణముపాగతం.

“అట్ఠదోససమాకిణ్ణం, పజహిం పణ్ణసాలకం;
ఉపాగమిం రుక్ఖమూలం, గుణే దసహుపాగతం.

“వాపితం రోపితం ధఞ్ఞం, పజహిం నిరవసేసతో;
అనేకగుణసమ్పన్నం, పవత్తఫలమాదియిం.

“తత్థప్పధానం పదహిం, నిసజ్జట్ఠానచఙ్కమే;
అబ్భన్తరమ్హి సత్తాహే, అభిఞ్ఞాబలపాపుణి”న్తి.

తత్థ “అస్సమో సుకతో మయ్హం, పణ్ణసాలా సుమాపితా”తి ఇమాయ పాళియా సుమేధపణ్డితేన అస్సమపణ్ణసాలాచఙ్కమా సహత్థా మాపితా వియ వుత్తా. అయం పనేత్థ అత్థో – మహాసత్తం “హిమవన్తం అజ్ఝోగాహేత్వా అజ్జ ధమ్మికం పబ్బతం పవిసిస్సామీ”తి నిక్ఖన్తం దిస్వా సక్కో దేవానమిన్దో విస్సకమ్మదేవపుత్తం ఆమన్తేసి – “తాత, అయం సుమేధపణ్డితో పబ్బజిస్సామీతి నిక్ఖన్తో, ఏతస్స వసనట్ఠానం మాపేహీ”తి. సో తస్స వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా రమణీయం

అస్సమం, సుగుత్తం పణ్ణసాలం, మనోరమం చఙ్కమఞ్చ మాపేసి. భగవా పన తదా అత్తనో పుఞ్ఞానుభావేన నిప్ఫన్నం తం అస్సమపదం సన్ధాయ సారిపుత్త, తస్మిం ధమ్మికపబ్బతే –

> “అస్సమో సుకతో మయ్హం, పణ్ణసాలా సుమాపితా;
> చఙ్కమం తత్థ మాపేసిం, పఞ్చదోసవివజ్జిత”న్తి. –

ఆహ . తత్థ **సుకతో మయ్హన్తి** సుకతో మయా. **పణ్ణసాలా సుమాపితా**తి పణ్ణచ్ఛదనసాలాపి మే సుమాపితా అహోసి.

పఞ్చదోసవివజ్జితన్తి పఞ్చిమే చఙ్కమదోసా నామ – థద్ధవిసమతా, అన్తోరుక్ఖతా, గహనచ్ఛన్నతా, అతిసమ్బాధతా, అతివిసాలతాతి. థద్ధవిసమభూమిభాగస్మిఞ్హి చఙ్కమే చఙ్కమన్తస్స పాదా రుజ్జన్తి, ఫోటా ఉట్ఠహన్తి, చిత్తం ఏకగ్గం న లభతి, కమ్మట్ఠానం విపజ్జతి. ముదుసమతలే పన ఫాసువిహారం ఆగమ్మ కమ్మట్ఠానం సమ్పజ్జతి. తస్మా థద్ధవిసమభూమిభాగతా ఏకో దోసోతి వేదితబ్బో. చఙ్కమస్స అన్తో వా మజ్ఝే వా కోటియం వా రుక్ఖే సతి పమాదమాగమ్మ చఙ్కమన్తస్స నలాటం వా సీసం వా పటిహఞ్ఞతీతి అన్తోరుక్ఖతా దుతియో దోసో. తిణలతాదిగహనచ్ఛన్నే చఙ్కమే చఙ్కమన్తో అన్ధకారవేలాయం ఉరగాదికే పాణే అక్కమిత్వా వా మారేతి, తేహి వా దట్ఠో దుక్ఖం ఆపజ్జతీతి గహనచ్ఛన్నతా తతియో దోసో. అతిసమ్బాధే చఙ్కమే విత్థారతో రతనికే వా అడ్ఢరతనికే వా చఙ్కమన్తస్స పరిచ్ఛేదే పక్ఖలిత్వా నఖాపి అఙ్గులియోపి భిజ్జన్తీతి అతిసమ్బాధతా చతుత్థో దోసో. అతివిసాలే చఙ్కమే చఙ్కమన్తస్స చిత్తం విధావతి, ఏకగ్గతం న లభతీతి అతివిసాలతా పఞ్చమో దోసో. పుథులతో పన దియడ్ఢరతనం ద్వీసు పస్సేసు రతనమత్తఅనుచఙ్కమం దీఘతో సట్ఠిహత్థం ముదుతలం సమవిప్పకిణ్ణవాలుకం చఙ్కమం వట్టతి చేతియగిరిమ్హి దీపప్పసాదకమహిన్దత్థేరస్స చఙ్కమనం వియ, తాదిసం తం అహోసి. తేనాహ “చఙ్కమం తత్థ మాపేసిం, పఞ్చదోసవివజ్జిత”న్తి.

అట్ఠగుణసముపేతన్తి అట్ఠహి సమణసుఖేహి ఉపేతం. అట్ఠిమాని సమణసుఖాని నామ – ధనధఞ్ఞపరిగ్గహాభావో, అనవజ్జపిణ్డపాతపరియేసనభావో, నిబ్బుతపిణ్డపాతభుఞ్జనభావో, రట్ఠం పీళేత్వా ధనసారం వా సీసకహాపణాదీని వా గణ్హన్తేసు రాజకులేసు రట్ఠపీళనకిలేసాభావో, ఉపకరణేసు నిచ్ఛన్దరాగభావో, చోరవిలోపే నిబ్భయభావో, రాజరాజమహామత్తేహి అసంసట్ఠభావో, చతూసు దిసాసు అప్పటిహతభావోతి. ఇదం వుత్తం హోతి – యథా తస్మిం అస్సమే వసన్తేన సక్కా హోన్తి ఇమాని అట్ఠ సమణసుఖాని విన్దితుం, ఏవం అట్ఠగుణసముపేతం తం అస్సమం మాపేసిన్తి.

అభిఞ్ఞాబలమాహరిన్తి పచ్ఛా తస్మిం అస్సమే వసన్తో కసిణపరికమ్మం కత్వా అభిఞ్ఞానం సమాపత్తీనఞ్చ ఉప్పాదనత్థాయ అనిచ్చతో దుక్ఖతో విపస్సనం ఆరభిత్వా థామప్పత్తం విపస్సనాబలం ఆహరిం. యథా తస్మిం వసన్తో తం బలం ఆహరితుం సక్కోమి, ఏవం తం అస్సమం తస్స అభిఞ్ఞత్థాయ విపస్సనాబలస్స అనుచ్ఛవికం కత్వా మాపేసిన్తి అత్థో.

సాటకం పజహిం తత్థ, నవదోసముపాగతన్తి ఏత్థాయం అనుపుబ్బికథా – తదా కిర కుటిలేణచఙ్కమాదిపటిమణ్డితం పుప్ఫూపగఫలూపగరుక్ఖసఞ్ఛన్నం రమణీయం మధురసలిలాసయం అపగతవాళమిగభింసనకసకుణం పవివేకక్ఖమం అస్సమం మాపేత్వా అలఙ్కతచఙ్కమస్స ఉభోసు అన్తేసు ఆలమ్బనఫలకం సంవిధాయ నిసీదనత్థాయ చఙ్కమవేమజ్ఝే సమతలం ముగ్గవణ్ణసిలం మాపేత్వా అన్తోపణ్ణసాలాయం జటామణ్డలవాకచీరతిదణ్డకుణ్డికాదికే తాపసపరిక్ఖారే, మణ్డపే పానీయఘటపానీయసఙ్ఖపానీయసరావాని, అగ్గిసాలాయం అఙ్గారకపల్లదారుఆదీనీతి ఏవం యం యం పబ్బజితానం ఉపకారాయ సంవత్తతి, తం తం సబ్బం మాపేత్వా పణ్ణసాలాయ భిత్తియం “యే కేచి పబ్బజితుకామా ఇమే పరిక్ఖారే

గహేత్వా పబ్బజన్తూ"తి అక్ఖరాని ఛిన్దిత్వా దేవలోకమేవ గతే విస్సకమ్మదేవపుత్తే సుమేధపణ్డితో హిమవన్తపబ్బతపాదే గిరికన్దరానుసారేన అత్తనో నివాసానురూపం ఫాసుకట్ఠానం ఓలోకేన్తో నదీనివత్తనే విస్సకమ్మనిమ్మితం సక్కదత్తియం రమణీయం అస్సమం దిస్వా చఙ్కమనకోటిం గన్త్వా పదవలఞ్జం అపస్సన్తో "ధువం పబ్బజితా ధురగామే భిక్ఖం పరియేసిత్వా కిలన్తరూపా ఆగన్త్వా పణ్ణసాలం పవిసిత్వా నిసిన్నా భవిస్సన్తీ"తి చిన్తేత్వా థోకం ఆగమేత్వా "అతివియ చిరాయన్తి, జానిస్సామీ"తి పణ్ణసాలాకుటిద్వారం వివరిత్వా అన్తో పవిసిత్వా ఇతో చితో చ ఓలోకేన్తో మహాభిత్తియం అక్ఖరాని వాచేత్వా "మయ్హం కప్పియపరిక్ఖారా ఏతే, ఇమే గహేత్వా పబ్బజిస్సామీ"తి అత్తనో నివత్థపారుతం సాటకయుగం పజహి. తేనాహ "సాటకం పజహిం తత్థా"తి. ఏవం పవిట్ఠో అహం, సారిపుత్త, తస్సం పణ్ణసాలాయం సాటకం పజహిం.

నవదోసముపాగతన్తి సాటకం పజహన్తో నవ దోసే దిస్వా పజహిన్తి దీపేతి. తాపసపబ్బజ్జం పబ్బజితానఞ్హి సాటకస్మిం నవ దోసా ఉపట్ఠహన్తి. తేసు తస్స మహగ్ఘభావో ఏకో దోసో, పరపటిబద్ధతాయ ఉప్పజ్జనభావో ఏకో, పరిభోగేన లహుం కిలిస్సనభావో ఏకో. కిలిట్ఠో హి ధోవితబ్బో చ రజితబ్బో చ హోతి. పరిభోగేన జీరణభావో ఏకో. జిణ్ణస్స హి తున్నం వా అగ్గళదానం వా కాతబ్బం హోతి . పున పరియేసనాయ దురభిసమ్భవభావో ఏకో, తాపసపబ్బజ్జాయ అసారుప్పభావో ఏకో, పచ్చత్థికానం సాధారణభావో ఏకో. యథా హి నం పచ్చత్థికా న గణ్హన్తి, ఏవం గోపేతబ్బో హోతి. పరిభుఞ్జన్తస్స విభూసనట్ఠానభావో ఏకో, గహేత్వా విచరన్తస్స ఖన్ధభారమహిచ్ఛభావో ఏకోతి.

వాకచీరం నివాసేసిన్తి తదాహం, సారిపుత్త, ఇమే నవ దోసే దిస్వా సాటకం పహాయ వాకచీరం నివాసేసిం, ముఞ్జతిణం హీరం హీరం కత్వా గన్థేత్వా కతవాకచీరం నివాసనపారుపనత్థాయ ఆదియిన్తి అత్థో.

ద్వాదసగుణముపాగతన్తి ద్వాదసహి ఆనిసంసేహి సమన్నాగతం. వాకచీరస్మిఞ్హి ద్వాదస ఆనిసంసా – అప్పగ్ఘం సున్దరం కప్పియన్తి అయం తావ ఏకో ఆనిసంసో, సహత్థా కాతుం సక్కాతి అయం దుతియో, పరిభోగేన సణికం కిలిస్సతి, ధోవియమానేపి పపఞ్చో నత్థీతి అయం తతియో, పరిభోగేన జిణ్ణేపి సిబ్బితబ్బాభావో చతుత్థో, పున పరియేసన్తస్స సుఖేన కరణభావో పఞ్చమో, తాపసపబ్బజ్జాయ సారుప్పభావో ఛట్ఠో, పచ్చత్థికానం నిరుపభోగభావో సత్తమో, పరిభుఞ్జన్తస్స విభూసనట్ఠానాభావో అట్ఠమో, ధారణే సల్లహుకభావో నవమో, చీవరపచ్చయే అప్పిచ్ఛభావో దసమో, వాకుప్పత్తియా ధమ్మికఅనవజ్జభావో ఏకాదసమో, వాకచీరే నట్ఠేపి అనపేక్ఖభావో ద్వాదసమోతి.

అట్ఠదోససమాకిణ్ణం, పజహిం పణ్ణసాలకన్తి. కథం పజహి? సో కిర వరసాటకయుగం ఓముఞ్చిత్వా చీవరవంసే లగ్గితం అనోజపుప్ఫదామసదిసం రత్తం వాకచీరం గహేత్వా నివాసేత్వా, తస్సూపరి అపరం సువణ్ణవణ్ణం వాకచీరం పరిదహిత్వా, పున్నాగపుప్ఫసన్థరసదిసం సఖురం అజినచమ్మం ఏకంసం కత్వా జటామణ్డలం పటిముఞ్చిత్వా చూళాయ సద్ధిం నిచ్చలభావకరణత్థం సారసూచిం పవేసేత్వా ముత్తజాలసదిసాయ సిక్కాయ పవాళవణ్ణం కుణ్డికం ఓదహిత్వా తీసు ఠానేసు వఙ్కకాజం ఆదాయ ఏకిస్సా కాజకోటియా కుణ్డికం, ఏకిస్సా అఙ్కుసపచ్ఛితిదణ్డకాదీని ఓలగ్గేత్వా ఖారిభారం అంసే కత్వా, దక్ఖిణేన హత్థేన కత్తరదణ్డం గహేత్వా పణ్ణసాలతో నిక్ఖమిత్వా సట్ఠిహత్థే మహాచఙ్కమే అపరాపరం చఙ్కమన్తో అత్తనో వేసం ఓలోకేత్వా – "మయ్హం మనోరథో మత్థకం పత్తో, సోభతి వత మే పబ్బజ్జా, బుద్ధపచ్చేకబుద్ధాదీహి సబ్బేహి ధీరపురిసేహి వణ్ణితా థోమితా అయం పబ్బజ్జా నామ, పహీనం మే గిహిబన్ధనం, నిక్ఖన్తోస్మి నేక్ఖమ్మం, లద్ధా మే ఉత్తమపబ్బజ్జా, కరిస్సామి సమణధమ్మం, లభిస్సామి మగ్గఫలసుఖ"న్తి ఉస్సాహజాతో ఖారికాజం ఓతారేత్వా చఙ్కమవేమజ్ఝే ముగ్గవణ్ణసిలాపట్టే సువణ్ణపటిమా వియ నిసిన్నో దివసభాగం వీతినామేత్వా సాయన్హసమయం పణ్ణసాలం పవిసిత్వా, బిదలమఞ్చకపస్సే

కట్ఠత్థరికాయ నిపన్నో సరీరం ఉతుం గాహాపేత్వా, బలవపచ్చూసే పబుజ్ఝిత్వా అత్తనో ఆగమనం ఆవజ్జేసి “అహం ఘరావాసే ఆదీనవం దిస్వా అమితభోగం అనన్తయసం పహాయ అరఞ్ఞం పవిసిత్వా నేక్ఖమ్మగవేసకో హుత్వా పబ్బజితో, ఇతో దాని పట్ఠాయ పమాదచారం చరితుం న వట్టతి.

పవివేకఞ్హి పహాయ విచరన్తం మిచ్ఛావితక్కమక్ఖికా ఖాదన్తి, ఇదాని మయా వివేకమనుబ్రూహేతుం వట్టతి. అహఞ్హి ఘరావాసం పలిబోధతో దిస్వా నిక్ఖన్తో, అయఞ్చ మనాపా పణ్ణసాలా, బేలువపక్కవణ్ణపరిభణ్డకతా భూమి, రజతవణ్ణా సేతభిత్తియో, కపోతపాదవణ్ణం పణ్ణచ్ఛదనం , విచిత్తత్థరణవణ్ణో బిదలమఞ్చకో, నివాసఫాసుకం వసనట్ఠానం, న ఏత్తో అతిరేకతరా వియ మే గేహసమ్పదా పఞ్ఞాయతీ”తి పణ్ణసాలాయ దోసే విచినన్తో అట్ఠ దోసే పస్సి.

పణ్ణసాలాపరిభోగస్మిఞ్హి అట్ఠ ఆదీనవా – మహాసమారమ్భేన దబ్బసమ్భారే సమోధానేత్వా కరణపరియేసనభావో ఏకో ఆదీనవో, తిణపణ్ణమత్తికాసు పతితాసు తాసం పునప్పునం ఠపేతబ్బతాయ నిబన్ధజగ్గనభావో దుతియో, సేనాసనం నామ మహల్లకస్స పాపుణాతి, అవేలాయ వుట్ఠాపియమానస్స చిత్తేకగ్గతా న హోతీతి ఉట్ఠాపనియభావో తతియో, సీతుణ్హపటిఘాతేన కాయస్స సుఖుమాలకరణభావో చతుత్థో, గేహం పవిట్ఠేన యంకిఞ్చి పాపం సక్కా కాతున్తి గరహాపటిచ్ఛాదనభావో పఞ్చమో, “మయ్హ”న్తి పరిగ్గహకరణభావో ఛట్ఠో, గేహస్స అత్థిభావో నామ సదుతియకవాసోతి సత్తమో, ఊకామఙ్గులఘరగోళికాదీనం సాధారణతాయ బహుసాధారణభావో అట్ఠమో. ఇతి ఇమే అట్ఠ ఆదీనవే దిస్వా మహాసత్తో పణ్ణసాలం పజతి. తేనాహ “అట్ఠదోససమాకిణ్ణం, పజహిం పణ్ణసాలక”న్తి.

ఉపాగమిం రుక్ఖమూలం, గుణే దసహుపాగతన్తి ఛన్నం పటిక్ఖిపిత్వా దసహి గుణేహి ఉపేతం రుక్ఖమూలం ఉపగతోస్మీతి వదతి. తత్రిమే దస గుణా – అప్పసమారమ్భతా ఏకో గుణో, ఉపగమనమత్తకమేవ హి తత్థ హోతి; అపటిజగ్గనతా దుతియో, తఞ్హి సమ్మట్ఠమ్పి అసమ్మట్ఠమ్పి పరిభోగఫాసుకం హోతియేవ. అనుట్ఠాపనియభావో తతియో, గరహం నప్పటిచ్ఛాదేతి; తత్థ హి పాపం కరోన్తో లజ్జతీతి గరహాయ అప్పటిచ్ఛన్నభావో చతుత్థో; అబ్భోకాసవాసో వియ కాయం న సన్థమ్భేతీతి కాయస్స అసన్థమ్భనభావో పఞ్చమో; పరిగ్గహకరణాభావో ఛట్ఠో; గేహాలయపటిక్ఖేపో సత్తమో; బహుసాధారణగేహే వియ “పటిజగ్గిస్సామి నం, నిక్ఖమథా”తి నీహరణకాభావో అట్ఠమో; వసన్తస్స సప్పీతికభావో నవమో; రుక్ఖమూలసేనాసనస్స గతగతట్ఠానే సులభతాయ అనపేక్ఖభావో దసమోతి ఇమే దస గుణే దిస్వా రుక్ఖమూలం ఉపాగతోస్మీతి వదతి.

ఇమాని ఏత్తకాని కారణాని సల్లక్ఖేత్వా మహాసత్తో పునదివసే భిక్ఖాయ గామం పావిసి. అథస్స సమ్పత్తగామే మనుస్సా మహన్తేన ఉస్సాహేన భిక్ఖం అదంసు. సో భత్తకిచ్చం నిట్ఠాపేత్వా అస్సమం ఆగమ్మ నిసీదిత్వా చిన్తేసి “నాహం ఆహారం న లభామీతి పబ్బజితో, సినిద్ధాహారో నామేస మానమదపురిసమదే వడ్ఢేతి, ఆహారమూలకస్స చ దుక్ఖస్స అన్తో నత్థి. యంనూనాహం వాపితరోపితధఞ్ఞనిబ్బత్తం ఆహారం పజహిత్వా పవత్తఫలభోజనో భవేయ్య”న్తి. సో తతో ట్ఠాయ తథా కత్వా ఘటేన్తో వాయమన్తో సత్తాహబ్భన్తరేయేవ అట్ఠ సమాపత్తియో పఞ్చ అభిఞ్ఞాయో చ నిబ్బత్తేసి. తేన వుత్తం –

“వాపితం రోపితం ధఞ్ఞం, పజహిం నిరవసేసతో;
అనేకగుణసమ్పన్నం, పవత్తఫలమాదియిం.

“తత్థప్పధానం పదహిం, నిసజ్జట్ఠానచఙ్కమే;

అబ్భన్తరమ్హి సత్తాహే, అభిఞ్ఞాబలపాపుణి”న్తి.

ఏవం అభిఞ్ఞాబలం పత్వా సుమేధతాపసే సమాపత్తిసుఖేన వీతినామేన్తే దీపఙ్కరో నామ సత్థా లోకే ఉదపాది. తస్స పటిసన్ధిజాతిసమ్బోధిధమ్మచక్కప్పవత్తనేసు సకలాపి దససహస్సీ లోకధాతు సంకమ్పి సమ్పకమ్పి సమ్పవేధి, మహావిరవం విరవి, ద్వత్తింస పుబ్బనిమిత్తాని పాతురహేసుం. సుమేధతాపసో సమాపత్తిసుఖేన వీతినామేన్తో నేవ తం సద్దమస్సోసి, న తాని నిమిత్తాని అద్దస. తేన వుత్తం –

“ఏవం మే సిద్ధిప్పత్తస్స, వసీభూతస్స సాసనే;
దీపఙ్కరో నామ జినో, ఉప్పజ్జి లోకనాయకో.

“ఉప్పజ్జన్తే చ జాయన్తే, బుజ్ఝన్తే ధమ్మదేసనే;
చతురో నిమిత్తే నాద్దసం, ఝానరతిసమప్పితో”తి.

తస్మిం కాలే దీపఙ్కరదసబలో చతూహి ఖీణాసవసతసహస్సేహి పరివుతో అనుపుబ్బేన చారికం చరమానో రమ్మం నామ నగరం పత్వా సుదస్సనమహావిహారే పటివసతి. రమ్మనగరవాసినో “దీపఙ్కరో కిర సమణిస్సరో పరమాభిసమ్బోధిం పత్వా పవత్తవరధమ్మచక్కో అనుపుబ్బేన చారికం చరమానో రమ్మనగరం పత్వా సుదస్సనమహావిహారే పటివసతీ”తి సుత్వా సప్పినవనీతాదీని చేవ భేసజ్జాని వత్థచ్ఛాదనాని చ గాహాపేత్వా గన్ధమాలాదిహత్థా యేన బుద్ధో, యేన ధమ్మో, యేన సఙ్ఘో, తన్నిన్నా తప్పోణా తప్పబ్భారా హుత్వా సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా గన్ధమాలాదీహి పూజేత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నా ధమ్మదేసనం సుత్వా స్వాతనాయ నిమన్తేత్వా ఉట్ఠాయాసనా పక్కమింసు.

తే పునదివసే మహాదానం సజ్జేత్వా నగరం అలఙ్కరిత్వా దసబలస్స ఆగమనమగ్గం అలఙ్కరోన్తా ఉదకభిన్నట్ఠానేసు పంసుం పక్ఖిపిత్వా సమం భూమితలం కత్వా రజతపట్టవణ్ణం వాలుకం ఆకిరన్తి, లాజాని చేవ పుప్ఫాని చ వికిరన్తి, నానావిరాగేహి వత్థేహి ధజపటాకే ఉస్సాపేన్తి, కదలియో చేవ పుణ్ణఘటపన్తియో చ పతిట్ఠాపేన్తి. తస్మిం కాలే సుమేధతాపసో అత్తనో అస్సమపదా ఉగ్గన్త్వా తేసం మనుస్సానం ఉపరిభాగేన ఆకాసేన గచ్ఛన్తో తే హట్ఠతుట్ఠే మనుస్సే దిస్వా “కిం ను ఖో కారణ”న్తి ఆకాసతో ఓరుయ్హ ఏకమన్తం ఠితో మనుస్సే పుచ్ఛి – “అమ్భో కస్స తుమ్హే ఇమం మగ్గం అలఙ్కరోథా”తి? తేన వుత్తం –

“పచ్చన్తదేసవిసయే, నిమన్తేత్వా తథాగతం;
తస్స ఆగమనం మగ్గం, సోధేన్తి తుట్ఠమానసా.

“అహం తేన సమయేన, నిక్ఖమిత్వా సకస్సమా;
ధునన్తో వాకచీరాని, గచ్ఛామి అమ్బరే తదా.

“వేదజాతం జనం దిస్వా, తుట్ఠహట్ఠం పమోదితం;
ఓరోహిత్వాన గగనా, మనుస్సే పుచ్ఛి తావదే.

“‘తుట్ఠహట్ఠో పముదితో, వేదజాతో మహాజనో;

కస్స సోధీయతి మగ్గో, అఞ్జసం వటుమాయన"న్తి.

మనుస్సా ఆహంసు "భన్తే సుమేధ, న త్వం జానాసి, దీపఙ్కరదసబలో సమ్మాసమ్బోధిం పత్వా పవత్తితవరధమ్మచక్కో చారికం చరమానో అమ్హాకం నగరం పత్వా సుదస్సనమహావిహారే పటివసతి. మయం తం భగవన్తం నిమన్తయిమ్హా, తస్సేతం బుద్ధస్స భగవతో ఆగమనమగ్గం అలఙ్కరోమా"తి. సుమేధతాపసో చిన్తేసి – "బుద్ధోతి ఖో ఘోసమత్తకమ్పి లోకే దుల్లభం, పగేవ బుద్ధుప్పాదో, మయాపి ఇమేహి మనుస్సేహి సద్ధిం దసబలస్స మగ్గం అలఙ్కరితుం వట్టతీ"తి. సో తే మనుస్సే ఆహ – "సచే భో తుమ్హే ఏతం మగ్గం బుద్ధస్స అలఙ్కరోథ, మయ్హమ్పి ఏకం ఓకాసం దేథ, అహమ్పి తుమ్హేహి సద్ధిం మగ్గం అలఙ్కరిస్సామీ"తి. తే "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా "సుమేధతాపసో ఇద్ధిమా"తి జానన్తా ఉదకభిన్నోకాసం సల్లక్ఖేత్వా "త్వం ఇమం ఠానం అలఙ్కరోహీ"తి అదంసు. సుమేధో బుద్ధారమ్మణం పీతిం గహేత్వా చిన్తేసి "అహం ఇమం ఓకాసం ఇద్ధియా అలఙ్కరితుం సక్కోమి, ఏవం అలఙ్కతో పన మమ మనం న పరితోసేస్సతి, అజ్జ మయా కాయవేయ్యావచ్చం కాతుం వట్టతీ"తి పంసుం ఆహరిత్వా తస్మిం పదేసే పక్ఖిపి.

తస్స తస్మిం పదేసే అనలఙ్కతేయేవ దీపఙ్కరో దసబలో మహానుభావానం ఛళభిఞ్ఞానం ఖీణాసవానం చతూహి సతసహస్సేహి పరివుతో దేవతాసు దిబ్బగన్ధమాలాదీహి పూజయన్తీసు దిబ్బసఙ్గీతేసు పవత్తన్తేసు మనుస్సేసు మానుసకగన్ధేహి చేవ మాలాదీహి చ పూజయన్తేసు అనన్తాయ బుద్ధలీళాయ మనోసిలాతలే విజమ్భమానో సీహో వియ తం అలఙ్కతపటియత్తం మగ్గం పటిపజ్జి. సుమేధతాపసో అక్ఖీని ఉమ్మీలేత్వా అలఙ్కతమగ్గేన ఆగచ్ఛన్తస్స దసబలస్స ద్వత్తింసమహాపురిసలక్ఖణపటిమణ్డితం అసీతియా అనుబ్యఞ్జనేహి అనురఞ్జితం బ్యామప్పభాయ సమ్పరివారితం మణివణ్ణగగనతలే నానప్పకారా విజ్జులతా వియ ఆవేళావేళభూతా చేవ యుగలయుగలభూతా చ ఛబ్బణ్ణఘనబుద్ధరస్మియో విస్సజ్జేన్తం రూపగ్గప్పత్తం అత్తభావం ఓలోకేత్వా "అజ్జ మయా దసబలస్స జీవితపరిచ్చాగం కాతుం వట్టతి, మా భగవా కలలం అక్కమి, మణిఫలకసేతుం పన అక్కమన్తో వియ సద్ధిం చతూహి ఖీణాసవసతసహస్సేహి మమ పిట్ఠిం మద్దమానో గచ్ఛతు, తం మే భవిస్సతి దీఘరత్తం హితాయ సుఖాయా"తి కేసే మోచేత్వా అజినచమ్మజటామణ్డలవాకచీరాని కాళవణ్ణే కలలే పత్థరిత్వా మణిఫలకసేతు వియ కలలపిట్ఠే నిపజ్జి. తేన వుత్తం –

"తే మే పుట్ఠా వియాకంసు, 'బుద్ధో లోకే అనుత్తరో;
దీపఙ్కరో నామ జినో, ఉప్పజ్జి లోకనాయకో;
తస్స సోధీయతి మగ్గో, అఞ్జసం వటుమాయనం'.

"బుద్ధోతి మమ సుత్వాన, పీతి ఉప్పజ్జి తావదే;
బుద్ధో బుద్ధోతి కథయన్తో, సోమనస్సం పవేదయిం.

"తత్థ ఠత్వా విచిన్తేసిం, తుట్ఠో సంవిగ్గమానసో;
'ఇధ బీజాని రోపిస్సం, ఖణో ఏవ మా ఉపచ్చగా'.

"యది బుద్ధస్స సోధేథ, ఏకోకాసం దదాథ మే;
అహమ్పి సోధయిస్సామి, అఞ్జసం వటుమాయనం.

“అదంసు తే మమోకాసం, సోధేతుం అఞ్జసం తదా;
బుద్ధో బుద్ధోతి చిన్తేన్తో, మగ్గం సోధేమహం తదా.

“అనిట్ఠితే మమోకాసే, దీపఙ్కరో మహాముని;
చతూహి సతసహస్సేహి, ఛళభిఞ్ఞేహి తాదిహి;
ఖీణాసవేహి విమలేహి, పటిపజ్జి అఞ్జసం జినో.

“పచ్చుగ్గమనా వత్తన్తి, వజ్జన్తి భేరియో బహూ;
ఆమోదితా నరమరూ, సాధుకారం పవత్తయుం.

“దేవా మనుస్సే పస్సన్తి, మనుస్సాపి చ దేవతా;
ఉభోపి తే పఞ్జలికా, అనుయన్తి తథాగతం.

“దేవా దిబ్బేహి తురియేహి, మనుస్సా మానుసేహి చ;
ఉభోపి తే వజ్జయన్తా, అనుయన్తి తథాగతం.

“దిబ్బం మన్దారవం పుప్ఫం, పదుమం పారిఛత్తకం;
దిసోదిసం ఓకిరన్తి, ఆకాసనభగతా మరూ.

“చమ్పకం సలలం నీపం, నాగపున్నాగకేతకం;
దిసోదిసం ఉక్ఖిపన్తి, భూమితలగతా నరా.

“కేసే ముఞ్చిత్వాహం తత్థ, వాకచీరఞ్చ చమ్మకం;
కలలే పత్థరిత్వాన, అవకుజ్జో నిపజ్జహం.

“అక్కమిత్వాన మం బుద్ధో, సహ సిస్సేహి గచ్ఛతు;
మా నం కలలే అక్కమిత్థో, హితాయ మే భవిస్సతీ”తి.

సో కలలపిట్ఠే నిపన్నకోవ పున అక్ఖీని ఉమ్మీలేత్వా దీపఙ్కరదసబలస్స బుద్ధసిరిం సమ్పస్సమానో ఏవం చిన్తేసి – “సచాహం ఇచ్ఛేయ్యం, సబ్బకిలేసే ఝాపేత్వా సఙ్ఘనవకో హుత్వా రమ్మనగరం పవిసేయ్యం. అఞ్ఞాతకవేసేన పన మే కిలేసే ఝాపేత్వా నిబ్బానప్పత్తియా కిచ్చం నత్థి. యంనూనాహం దీపఙ్కరదసబలో వియ పరమాభిసమ్బోధిం పత్వా ధమ్మనావం ఆరోపేత్వా మహాజనం సంసారసాగరా ఉత్తారేత్వా పచ్ఛా పరినిబ్బాయేయ్యం, ఇదం మయ్హం పతిరూప”న్తి. తతో అట్ఠ ధమ్మే సమోధానేత్వా బుద్ధభావాయ అభినీహారం కత్వా నిపజ్జి. తేన వుత్తం –

“పథవియం నిపన్నస్స, ఏవం మే ఆసి చేతసో;
‘ఇచ్ఛమానో అహం అజ్జ, కిలేసే ఝాపయే మమ.

‘కిం మే అఞ్ఞాతవేసేన, ధమ్మం సచ్ఛికతేనిధ;

సబ్బఞ్ఞుతం పాపుణిత్వా, బుద్ధో హేస్సం సదేవకే.

‘కిం మే ఏకేన తిణ్ణేన, పురిసేన థామదస్సినా;
సబ్బఞ్ఞుతం పాపుణిత్వా, సన్తారేస్సం సదేవకే.

‘ఇమినా మే అధికారేన, కతేన పురిసుత్తమే;
సబ్బఞ్ఞుతం పాపుణిత్వా, తారేమి జనతం బహుం.

‘సంసారసోతం ఛిన్దిత్వా, విద్ధంసేత్వా తయో భవే;
ధమ్మనావం సమారుయ్హ, సన్తారేస్సం సదేవకే’”తి. (బు॰ వం॰ ౨.౫౫-౫౮);

యస్మా పన బుద్ధత్తం పత్థేన్తస్స –

“మనుస్సత్తం లిఙ్గసమ్పత్తి, హేతు సత్థారదస్సనం;
పబ్బజ్జా గుణసమ్పత్తి, అధికారో చ ఛన్దతా;
అట్ఠధమ్మసమోధానా, అభినీహారో సమిజ్ఝతీ”తి. (బు॰ వం॰ ౨.౫౯);

మనుస్సత్తభావస్మింయేవ హి ఠత్వా బుద్ధత్తం పత్థేన్తస్స పత్థనా సమిజ్ఝతి, న నాగస్స వా సుపణ్ణస్స వా దేవతాయ వా పత్థనా సమిజ్ఝతి. మనుస్సత్తభావేపి పురిసలిఙ్గే ఠితస్సేవ పత్థనా సమిజ్ఝతి, న ఇత్థియా వా పణ్డకనపుంసకఉభతోబ్యఞ్జనకానం వా పత్థనా సమిజ్ఝతి. పురిసస్సాపి తస్మిం అత్తభావే అరహత్తప్పత్తియా హేతుసమ్పన్నస్సేవ పత్థనా సమిజ్ఝతి, నో ఇతరస్స. హేతుసమ్పన్నస్సాపి జీవమానకబుద్ధస్సేవ సన్తికే పత్థేన్తస్స పత్థనా సమిజ్ఝతి, పరినిబ్బుతే బుద్ధే చేతియసన్తికే వా బోధిమూలే వా పత్థేన్తస్స న సమిజ్ఝతి. బుద్ధానం సన్తికే పత్థేన్తస్సాపి పబ్బజ్జాలిఙ్గే ఠితస్సేవ సమిజ్ఝతి, నో గిహిలిఙ్గే ఠితస్స. పబ్బజితస్సాపి పఞ్చాభిఞ్ఞస్స అట్ఠసమాపత్తిలాభినోయేవ సమిజ్ఝతి, న ఇమాయ గుణసమ్పత్తియా విరహితస్స. గుణసమ్పన్నేనాపి యేన అత్తనో జీవితం బుద్ధానం పరిచ్చత్తం హోతి, తస్స ఇమినా అధికారేన అధికారసమ్పన్నస్సేవ సమిజ్ఝతి, న ఇతరస్స. అధికారసమ్పన్నస్సాపి యస్స బుద్ధకారకధమ్మానం అత్థాయ మహన్తో ఛన్దో చ ఉస్సాహో చ వాయామో చ పరియేట్ఠి చ, తస్సేవ సమిజ్ఝతి, న ఇతరస్స.

తత్రిదం ఛన్దమహన్తతాయ ఓపమ్మం – సచే హి ఏవమస్స “యో సకలచక్కవాళగబ్భం ఏకోదకీభూతం అత్తనో బాహుబలేన ఉత్తరిత్వా పారం గన్తుం సమత్థో , సో బుద్ధత్తం పాపుణాతి. యో వా పన సకలచక్కవాళగబ్భం వేళుగుమ్బసఞ్ఛన్నం బ్యూహిత్వా మద్దిత్వా పదసా గచ్ఛన్తో పారం గన్తుం సమత్థో, సో బుద్ధత్తం పాపుణాతి. యో వా పన సకలచక్కవాళగబ్భం సత్తియో ఆకోటేత్వా నిరన్తరం సత్తిఫలసమాకిణ్ణం పదసా అక్కమమానో పారం గన్తుం సమత్థో, సో బుద్ధత్తం పాపుణాతి. యో వా పన సకలచక్కవాళగబ్భం వీతచ్చితఙ్గారభరితం పాదేహి మద్దమానో పారం గన్తుం సమత్థో, సో బుద్ధత్తం పాపుణాతీ”తి. యో ఏతేసు ఏకమ్పి అత్తనో దుక్కరం న మఞ్ఞతి, “అహం ఏతమ్పి తరిత్వా వా గన్త్వా వా పారం గహేస్సామీ”తి ఏవం మహన్తేన ఛన్దేన చ ఉస్సాహేన చ వాయామేన చ పరియేట్ఠియా చ సమన్నాగతో హోతి, తస్స పత్థనా సమిజ్ఝతి, న ఇతరస్స. సుమేధతాపసో పన ఇమే అట్ఠ ధమ్మే సమోధానేత్వా బుద్ధభావాయ అభినీహారం కత్వా నిపజ్జి.

దీపఙ్కరోపి భగవా ఆగన్త్వా సుమేధతాపసస్స సీసభాగే ఠత్వా మణిసీహపఞ్జరం ఉగ్ఘాటేన్తో వియ పఞ్చవణ్ణప్పసాదసమ్పన్నాని అక్ఖీని ఉమ్మీలేత్వా కలలపిట్ఠే నిపన్నం సుమేధతాపసం దిస్వా “అయం తాపసో బుద్ధత్తాయ అభినీహారం కత్వా నిపన్నో, ఇజ్ఝిస్సతి ను ఖో ఇమస్స పత్థనా, ఉదాహు నో”తి అనాగతంసఞాణం పేసేత్వా ఉపధారేన్తో “ఇతో కప్పసతసహస్సాధికాని చత్తారి అసఙ్ఖ్యేయ్యాని అతిక్కమిత్వా గోతమో నామ బుద్ధో భవిస్సతీ”తి ఞత్వా ఠితకోవ పరిసమజ్ఝే బ్యాకాసి – “పస్సథ నో తుమ్హే ఇమం ఉగ్గతపం తాపసం కలలపిట్ఠే నిపన్న”న్తి? “ఏవం, భన్తే”తి. “అయం బుద్ధత్తాయ అభినీహారం కత్వా నిపన్నో, సమిజ్ఝిస్సతి ఇమస్స పత్థనా, ఇతో కప్పసతసహస్సాధికానం చతున్నం అసఙ్ఖ్యేయ్యానం మత్థకే గోతమో నామ బుద్ధో భవిస్సతి. తస్మిం పనస్స అత్తభావే కపిలవత్థు నామ నగరం నివాసో భవిస్సతి, మాయా నామ దేవీ మాతా, సుద్ధోదనో నామ రాజా పితా, అగ్గసావకో ఉపతిస్సో నామ థేరో, దుతియసావకో కోలితో నామ, బుద్ధుపట్ఠాకో ఆనన్దో నామ, అగ్గసావికా ఖేమా నామ థేరీ, దుతియసావికా ఉప్పలవణ్ణా నామ థేరీ భవిస్సతి, పరిపక్కఞాణో మహాభినిక్ఖమనం కత్వా మహాపధానం పదహిత్వా నిగ్రోధమూలే పాయాసం పటిగ్గహేత్వా నేరఞ్జరాయ తీరే పరిభుఞ్జిత్వా బోధిమణ్డం ఆరుయ్హ అస్సత్థరుక్ఖమూలే అభిసమ్బుజ్ఝిస్సతీ”తి. తేన వుత్తం –

“దీపఙ్కరో లోకవిదూ, ఆహుతీనం పటిగ్గహో;
ఉస్సీసకే మం ఠత్వాన, ఇదం వచనమబ్రవి.

‘పస్సథ ఇమం తాపసం, జటిలం ఉగ్గతాపనం;
అపరిమేయ్యే ఇతో కప్పే, బుద్ధో లోకే భవిస్సతి.

‘అహు కపిలవ్హయా రమ్మా, నిక్ఖమిత్వా తథాగతో;
పధానం పదహిత్వాన, కత్వా దుక్కరకారికం.

‘అజపాలరుక్ఖమూలే, నిసీదిత్వా తథాగతో;
తత్థ పాయాసం పగ్గయ్హ, నేరఞ్జరముపేహితి.

‘నేరఞ్జరాయ తీరమ్హి, పాయాసం అద సో జినో;
పటియత్తవరమగ్గేన, బోధిమూలముపేహితి.

‘తతో పదక్ఖిణం కత్వా, బోధిమణ్డం అనుత్తరో;
అస్సత్థరుక్ఖమూలమ్హి, బుజ్ఝిస్సతి మహాయసో.

‘ఇమస్స జనికా మాతా, మాయా నామ భవిస్సతి;
పితా సుద్ధోదనో నామ, అయం హేస్సతి గోతమో.

‘అనాసవా వీతరాగా, సన్తచిత్తా సమాహితా;
కోలితో ఉపతిస్సో చ, అగ్గా హేస్సన్తి సావకా;
ఆనన్దో నాముపట్ఠాకో, ఉపట్ఠిస్సతి తం జినం.

‘ఖేమా ఉప్పలవణ్ణా చ, అగ్గా హేస్సన్తి సావికా;
అనాసవా వీతరాగా, సన్తచిత్తా సమాహితా;
బోధి తస్స భగవతో, అస్సత్థోతి పవుచ్చతీ’”తి.

సుమేధతాపసో “మయ్హం కిర పత్థనా సమిజ్ఝిస్సతీ”తి సోమనస్సప్పత్తో అహోసి. మహాజనో దీపఙ్కరదసబలస్స వచనం సుత్వా “సుమేధతాపసో కిర బుద్ధబీజం బుద్ధఙ్కురో”తి హట్ఠతుట్ఠో అహోసి. ఏవఞ్చస్స అహోసి “యథా నామ పురిసో నదిం తరన్తో ఉజుకేన తిత్థేన ఉత్తరితుం అసక్కోన్తో హేట్ఠాతిత్థేన ఉత్తరతి, ఏవమేవ మయమ్పి దీపఙ్కరదసబలస్స సాసనే మగ్గఫలం అలభమానా అనాగతే యదా త్వం బుద్ధో భవిస్ససి, తదా తవ సమ్ముఖా మగ్గఫలం సచ్ఛికాతుం సమత్థా భవేయ్యామా”తి పత్థనం ఠపయింసు. దీపఙ్కరదసబలోపి బోధిసత్తం పసంసిత్వా అట్ఠహి పుప్ఫముట్ఠీహి పూజేత్వా పదక్ఖిణం కత్వా పక్కామి, తేపి చతుసతసహస్ససఙ్ఖా ఖీణాసవా బోధిసత్తం గన్ధేహి చ మాలేహి చ పూజేత్వా పదక్ఖిణం కత్వా పక్కమింసు. దేవమనుస్సా పన తథేవ పూజేత్వా వన్దిత్వా పక్కన్తా.

బోధిసత్తో సబ్బేసం పటిక్కన్తకాలే సయనా వుట్ఠాయ “పారమియో విచినిస్సామీ”తి పుప్ఫరాసిమత్థకే పల్లఙ్కం ఆభుజిత్వా నిసీది. ఏవం నిసిన్నే బోధిసత్తే సకలదససహస్సచక్కవాళదేవతా సన్నిపతిత్వా సాధుకారం దత్వా “అయ్య సుమేధతాపస, పోరాణకబోధిసత్తానం పల్లఙ్కం ఆభుజిత్వా ‘పారమియో విచినిస్సామా’తి నిసిన్నకాలే యాని పుబ్బనిమిత్తాని నామ పఞ్ఞాయన్తి, తాని సబ్బానిపి అజ్జ పాతుభూతాని, నిస్సంసయేన త్వం బుద్ధో భవిస్ససి , మయమ్పేతం జానామ ‘యస్సేతాని నిమిత్తాని పఞ్ఞాయన్తి, ఏకన్తేన సో బుద్ధో హోతి’, త్వం అత్తనో వీరియం దళ్హం కత్వా పగ్గణ్హా”తి బోధిసత్తం నానప్పకారాహి థుతీహి అభిత్థునింసు. తేన వుత్తం –

“ఇదం సుత్వాన వచనం, అసమస్స మహేసినో;
ఆమోదితా నరమరూ, బుద్ధబీజం కిర అయం.

‘ఉక్కుట్ఠిసద్దా వత్తన్తి, అప్ఫోటేన్తి హసన్తి చ;
కతఞ్జలీ నమస్సన్తి, దససహస్సీ సదేవకా.

‘యదిమస్స లోకనాథస్స, విరజ్ఝిస్సామ సాసనం;
అనాగతమ్హి అద్ధానే, హేస్సామ సమ్ముఖా ఇమం.

‘యథా మనుస్సా నదిం తరన్తా, పటితిత్థం విరజ్ఝియ;
హేట్ఠాతిత్థే గహేత్వాన, ఉత్తరన్తి మహానదిం.

‘ఏవమేవ మయం సబ్బే, యది ముఞ్చామిమం జినం;
అనాగతమ్హి అద్ధానే, హేస్సామ సమ్ముఖా ఇమం’.

‘దీపఙ్కరో లోకవిదూ, ఆహుతీనం పటిగ్గహో;
మమ కమ్మం పకిత్తేత్వా, దక్ఖిణం పాదముద్ధరి.

‘యే తత్థాసుం జినపుత్తా, సబ్బే పదక్ఖిణమకంసు మం;
నరా నాగా చ గన్ధబ్బా, అభివాదేత్వాన పక్కముం.

‘దస్సనం మే అతిక్కన్తే, ససఙ్ఘే లోకనాయకే;
హట్ఠతుట్ఠేన చిత్తేన, ఆసనా వుట్ఠహిం తదా.

‘సుఖేన సుఖితో హోమి, పామోజ్జేన పమోదితో;
పీతియా చ అభిస్సన్నో, పల్లఙ్కం ఆభుజిం తదా.

‘పల్లఙ్కేన నిసీదిత్వా, ఏవం చిన్తేసహం తదా;
‘వసీభూతో అహం ఝానే, అభిఞ్ఞాసు పారమిం గతో.

‘సహస్సియమ్హి లోకమ్హి, ఇసయో నత్థి మే సమా;
అసమో ఇద్ధిధమ్మేసు, అలభిం ఈదిసం సుఖం’.

‘పల్లఙ్కాభుజనే మయ్హం, దససహస్సాధివాసినో;
మహానాదం పవత్తేసుం, ధువం బుద్ధో భవిస్ససి.

‘యా పుబ్బే బోధిసత్తానం, పల్లఙ్కవరమాభుజే;
నిమిత్తాని పదిస్సన్తి, తాని అజ్జ పదిస్సరే.

‘సీతం బ్యపగతం హోతి, ఉణ్హఞ్చ ఉపసమ్మతి;
తాని అజ్జ పదిస్సన్తి, ధువం బుద్ధో భవిస్ససి.

‘దససహస్సీ లోకధాతూ, నిస్సద్దా హోన్తి నిరాకులా;
తాని అజ్జ పదిస్సన్తి, ధువం బుద్ధో భవిస్ససి.

‘మహావాతా న వాయన్తి, న సన్దన్తి సవన్తియో;
తాని అజ్జ పదిస్సన్తి, ధువం బుద్ధో భవిస్ససి.

‘థలజా దకజా పుప్ఫా, సబ్బే పుప్ఫన్తి తావదే;
తేపజ్జ పుప్ఫితా సబ్బే, ధువం బుద్ధో భవిస్ససి.

‘లతా వా యది వా రుక్ఖా, ఫలభారా హోన్తి తావదే;
తేపజ్జ ఫలితా సబ్బే, ధువం బుద్ధో భవిస్ససి.

‘ఆకాసట్ఠా చ భూమట్ఠా, రతనా జోతన్తి తావదే;
తేపజ్జ రతనా జోతన్తి, ధువం బుద్ధో భవిస్ససి.

‘మానుసకా చ దిబ్బా చ, తురియా వజ్జన్తి తావదే;
తేపజ్జుభో అభిరవన్తి, ధువం బుద్ధో భవిస్ససి.

‘విచిత్తపుప్ఫా గగనా, అభివస్సన్తి తావదే;
తేపి అజ్జ పవస్సన్తి, ధువం బుద్ధో భవిస్ససి.

‘మహాసముద్దో ఆభుజతి, దససహస్సీ పకమ్పతి;
తేపజ్జుభో అభిరవన్తి, ధువం బుద్ధో భవిస్ససి.

‘నిరయేపి దససహస్సే, అగ్గీ నిబ్బన్తి తావదే;
తేపజ్జ నిబ్బుతా అగ్గీ, ధువం బుద్ధో భవిస్ససి.

‘విమలో హోతి సూరియో, సబ్బా దిస్సన్తి తారకా;
తేపి అజ్జ పదిస్సన్తి, ధువం బుద్ధో భవిస్ససి.

‘అనోవట్ఠేన ఉదకం, మహియా ఉబ్భిజ్జి తావదే;
తమ్పజ్జుబ్భిజ్జతే మహియా, ధువం బుద్ధో భవిస్ససి.

‘తారాగణా విరోచన్తి, నక్ఖత్తా గగనమణ్డలే;
విసాఖా చన్దిమాయుత్తా, ధువం బుద్ధో భవిస్ససి.

‘బిలాసయా దరీసయా, నిక్ఖమన్తి సకాసయా;
తేపజ్జ ఆసయా ఛుద్ధా, ధువం బుద్ధో భవిస్ససి.

‘న హోతి అరతి సత్తానం, సన్తుట్ఠా హోన్తి తావదే;
తేపజ్జ సబ్బే సన్తుట్ఠా, ధువం బుద్ధో భవిస్ససి.

‘రోగా తదూపసమ్మన్తి, జిఘచ్ఛా చ వినస్సతి;
తానిపజ్జ పదిస్సన్తి, ధువం బుద్ధో భవిస్ససి.

‘రాగో తదా తను హోతి, దోసో మోహో వినస్సతి;
తేపజ్జ విగతా సబ్బే, ధువం బుద్ధో భవిస్ససి.

‘భయం తదా న భవతి, అజ్జపేతం పదిస్సతి;
తేన లిఙ్గేన జానామ, ధువం బుద్ధో భవిస్ససి.

‘రజో నుద్ధంసతి ఉద్ధం, అజ్జపేతం పదిస్సతి;
తేన లిఙ్గేన జానామ, ధువం బుద్ధో భవిస్ససి.

‘అనిట్ఠగన్ధో పక్కమతి, దిట్ఠగన్ధో పవాయతి;
సోపజ్జ వాయతి గన్ధో, ధువం బుద్ధో భవిస్ససి.

‘సబ్బే దేవా పదిస్సన్తి, ఠపయిత్వా అరూపినో;
తేపజ్జ సబ్బే దిస్సన్తి, ధువం బుద్ధో భవిస్ససి.

‘యావతా నిరయా నామ, సబ్బే దిస్సన్తి తావదే;
తేపజ్జ సబ్బే దిస్సన్తి, ధువం బుద్ధో భవిస్ససి.

‘కుట్టా కవాటా సేలా చ, న హోన్తావరణా తదా;
ఆకాసభూతా తేపజ్జ, ధువం బుద్ధో భవిస్ససి.

‘చుతీ చ ఉపపత్తి చ, ఖణే తస్మిం న విజ్జతి;
తానిపజ్జ పదిస్సన్తి, ధువం బుద్ధో భవిస్ససి.

‘దళ్హం పగ్గణ్హ వీరియం, మా నివత్త అభిక్కమ;
మయమ్పేతం విజానామ, ధువం బుద్ధో భవిస్ససీ’’’తి.

బోధిసత్తో దీపఙ్కరదసబలస్స చ దససహస్సచక్కవాళదేవతానఞ్చ వచనం సుత్వా భియ్యోసో మత్తాయ సఞ్జాతుస్సాహో హుత్వా చిన్తేసి ‘‘బుద్ధా నామ అమోఘవచనా, నత్థి బుద్ధానం కథాయ అఞ్ఞథత్తం. యథా హి ఆకాసే ఖిత్తలేడ్డుస్స పతనం ధువం, జాతస్స మరణం ధువం, అరుణే ఉగ్గతే సూరియస్సుట్ఠానం, ఆసయా నిక్ఖన్తసీహస్స సీహనాదనదనం, గరుగబ్భాయ ఇత్థియా భారమోరోపనం అవస్సంభావీ, ఏవమేవ బుద్ధానం వచనం నామ ధువం అమోఘం, అద్ధా అహం బుద్ధో భవిస్సామీ’’తి. తేన వుత్తం –

‘‘బుద్ధస్స వచనం సుత్వా, దససహస్సీన చూభయం;
తుట్ఠహట్ఠో పమోదితో, ఏవం చిన్తేసహం తదా.

‘‘అద్వేజ్ఝవచనా బుద్ధా, అమోఘవచనా జినా;
వితథం నత్థి బుద్ధానం, ధువం బుద్ధో భవామహం.

‘‘యథా ఖిత్తం నభే లేడ్డు, ధువం పతతి భూమియం;
తథేవ బుద్ధసేట్ఠానం, వచనం ధువసస్సతం.

‘‘యథాపి సబ్బసత్తానం, మరణం ధువసస్సతం;
తథేవ బుద్ధసేట్ఠానం, వచనం ధువసస్సతం.

‘‘యథా రత్తిక్ఖయే పత్తే, సూరియుగ్గమనం ధువం;
తథేవ బుద్ధసేట్ఠానం, వచనం ధువసస్సతం.

“యథా నిక్ఖన్తసయనస్స, సీహస్స నదనం ధువం;
తథేవ బుద్ధసేట్ఠానం, వచనం ధువసస్సతం.

“యథా ఆపన్నసత్తానం, భారమోరోపనం ధువం;
తథేవ బుద్ధసేట్ఠానం, వచనం ధువసస్సత”న్తి.

సో “ధువాహం బుద్ధో భవిస్సామీ”తి ఏవం కతసన్నిట్ఠానో బుద్ధకారకే ధమ్మే ఉపధారేతుం “కహం ను ఖో బుద్ధకారకధమ్మా, కిం ఉద్ధం, ఉదాహు అధో, దిసాసు, విదిసాసూ”తి అనుక్కమేన సకలం ధమ్మధాతుం విచినన్తో పోరాణకబోధిసత్తేహి ఆసేవితనిసేవితం పఠమం దానపారమిం దిస్వా ఏవం అత్తానం ఓవది – “సుమేధపణ్డిత, త్వం ఇతో పట్ఠాయ పఠమం దానపారమిం పూరేయ్యాసి. యథా హి నిక్కుజ్జితో ఉదకకుమ్భో నిస్సేసం కత్వా ఉదకం వమతియేవ, న పచ్చాహరతి, ఏవమేవ ధనం వా యసం వా పుత్తం వా దారం వా అఙ్గపచ్చఙ్గం వా అనోలోకేత్వా సమ్పత్తయాచకానం సబ్బం ఇచ్ఛితిచ్ఛితం నిస్సేసం కత్వా దదమానో బోధిరుక్ఖమూలే నిసీదిత్వా బుద్ధో భవిస్ససీ”తి పఠమం దానపారమిం దళ్హం కత్వా అధిట్ఠాసి. తేన వుత్తం –

“హన్ద బుద్ధకరే ధమ్మే, విచినామి ఇతో చితో;
ఉద్ధం అధో దస దిసా, యావతా ధమ్మధాతుయా.

“విచినన్తో తదాదక్ఖిం, పఠమం దానపారమిం;
పుబ్బకేహి మహేసీహి, అనుచిణ్ణం మహాపథం.

“ఇమం త్వం పఠమం తావ, దళ్హం కత్వా సమాదియ;
దానపారమితం గచ్ఛ, యది బోధిం పత్తుమిచ్ఛసి.

“యథాపి కుమ్భో సమ్పుణ్ణో, యస్స కస్సచి అధోకతో;
వమతేవుదకం నిస్సేసం, న తత్థ పరిరక్ఖతి.

“తథేవ యాచకే దిస్వా, హీనముక్కట్ఠమజ్ఝిమే;
దదాహి దానం నిస్సేసం, కుమ్భో వియ అధోకతో”తి.

అథస్స “న ఏత్తకేహేవ బుద్ధకారకధమ్మేహి భవితబ్బ”న్తి ఉత్తరిపి ఉపధారయతో దుతియం సీలపారమిం దిస్వా ఏతదహోసి – “సుమేధపణ్డిత, త్వం ఇతో పట్ఠాయ సీలపారమిమ్పి పూరేయ్యాసి. యథా హి చమరీమిగో నామ జీవితమ్పి అనోలోకేత్వా అత్తనో వాలమేవ రక్ఖతి, ఏవం త్వమ్పి ఇతో పట్ఠాయ జీవితమ్పి అనోలోకేత్వా సీలమేవ రక్ఖన్తో బుద్ధో భవిస్ససీ”తి దుతియం సీలపారమిం దళ్హం కత్వా అధిట్ఠాసి. తేన వుత్తం –

“న హేతే ఏత్తకాయేవ, బుద్ధధమ్మా భవిస్సరే;
అఞ్ఞేపి విచినిస్సామి, యే ధమ్మా బోధిపాచనా.

“విచినన్తో తదాదక్ఖిం, దుతియం సీలపారమిం;
పుబ్బకేహి మహేసీహి, ఆసేవితనిసేవితం.

“ఇమం త్వం దుతియం తావ, దళ్హం కత్వా సమాదియ;
సీలపారమితం గచ్ఛ, యది బోధిం పత్తుమిచ్ఛసి.

“యథాపి చమరీ వాలం, కిస్మిఞ్చి పటిలగ్గితం;
ఉపేతి మరణం తత్థ, న వికోపేతి వాలధిం.

“తథేవ చతూసు , భూమీసు, సీలాని పరిపూరయ;
పరిరక్ఖ సబ్బదా సీలం, చమరీ వియ వాలధి”న్తి.

అథస్స “న ఏత్తకేహేవ బుద్ధకారకధమ్మేహి భవితబ్బ”న్తి ఉత్తరిపి ఉపధారయతో తతియం నేక్ఖమ్మపారమిం దిస్వా ఏతదహోసి “సుమేధపణ్డిత, త్వం ఇతో పట్ఠాయ నేక్ఖమ్మపారమిమ్పి పూరేయ్యాసి. యథా హి చిరం బన్ధనాగారే వసమానో పురిసో న తత్థ సినేహం కరోతి, అథ ఖో ఉక్కణ్ఠితోయేవ అవసితుకామో హోతి, ఏవమేవ త్వమ్పి సబ్బభవే బన్ధనాగారసదిసే కత్వా సబ్బభవేహి ఉక్కణ్ఠితో ముచ్చితుకామో హుత్వా నేక్ఖమ్మాభిముఖోవ హోహి, ఏవం బుద్ధో భవిస్ససీ”తి తతియం నేక్ఖమ్మపారమిం దళ్హం కత్వా అధిట్ఠాసి. తేన వుత్తం –

“న హేతే ఏత్తకాయేవ, బుద్ధధమ్మా భవిస్సరే;
అఞ్ఞేపి విచినిస్సామి, యే ధమ్మా బోధిపాచనా.

“విచినన్తో తదాదక్ఖిం, తతియం నేక్ఖమ్మపారమిం;
పుబ్బకేహి మహేసీహి, ఆసేవితనిసేవితం.

“ఇమం త్వం తతియం తావ, దళ్హం కత్వా సమాదియ;
నేక్ఖమ్మపారమితం గచ్ఛ, యది బోధిం పత్తుమిచ్ఛసి.

“యథా అన్దుఘరే పురిసో, చిరవుత్థో దుఖట్టితో;
న తత్థ రాగం జనేతి, ముత్తిమేవ గవేసతి.

“తథేవ త్వం సబ్బభవే, పస్స అన్దుఘరే వియ;
నేక్ఖమ్మాభిముఖో హోహి, భవతో పరిముత్తియా”తి.

అథస్స “న ఏత్తకేహేవ బుద్ధకారకధమ్మేహి భవితబ్బ”న్తి ఉత్తరిపి ఉపధారయతో చతుత్థం పఞ్ఞాపారమిం దిస్వా ఏతదహోసి – “సుమేధపణ్డిత, త్వం ఇతో పట్ఠాయ పఞ్ఞాపారమిమ్పి పూరేయ్యాసి. హీనమజ్ఝిముక్కట్ఠేసు కఞ్చి అవజ్జేత్వా సబ్బేపి పణ్డితే ఉపసఙ్కమిత్వా పఞ్హం పుచ్ఛేయ్యాసి. యథా హి పిణ్డచారికో భిక్ఖు హీనాదికేసు కులేసు కిఞ్చి అవజ్జేత్వా

పటిపాటియా పిణ్డాయ చరన్తో ఖిప్పం యాపనం లభతి, ఏవం త్వమ్పి సబ్బపణ్డితే ఉపసఙ్కమిత్వా పఞ్హం పుచ్ఛన్తో బుద్ధో భవిస్ససీ”తి చతుత్థం పఞ్ఞాపారమిం దళ్హం కత్వా అధిట్ఠాసి. తేన వుత్తం –

“న హేతే ఏత్తకాయేవ, బుద్ధధమ్మా భవిస్సరే;
అఞ్ఞేపి విచినిస్సామి, యే ధమ్మా బోధిపాచనా.

“విచినన్తో తదాదక్ఖిం, చతుత్థం పఞ్ఞాపారమిం;
పుబ్బకేహి మహేసీహి, ఆసేవితనిసేవితం.

“ఇమం త్వం చతుత్థం తావ, దళ్హం కత్వా సమాదియ;
పఞ్ఞాపారమితం గచ్ఛ, యది బోధిం పత్తుమిచ్ఛసి.

“యథాపి భిక్ఖు భిక్ఖన్తో, హీనముక్కట్ఠమజ్ఝిమే;
కులాని న వివజ్జేన్తో, ఏవం లభతి యాపనం.

“తథేవ త్వం సబ్బకాలం, పరిపుచ్ఛన్తో బుధం జనం;
పఞ్ఞాపారమితం గన్త్వా, సమ్బోధిం పాపుణిస్ససీ”తి.

అథస్స “న ఏత్తకేహేవ బుద్ధకారకధమ్మేహి భవితబ్బ”న్తి ఉత్తరిపి ఉపధారయతో పఞ్చమం వీరియపారమిం దిస్వా ఏతదహోసి – “సుమేధపణ్డిత, త్వం ఇతో పట్ఠాయ వీరియపారమిమ్పి పూరేయ్యాసి. యథా హి సీహో మిగరాజా సబ్బఇరియాపథేసు దళ్హవీరియో హోతి, ఏవం త్వమ్పి సబ్బభవేసు సబ్బఇరియాపథేసు దళ్హవీరియో అనోలీనవీరియో సమానో బుద్ధో భవిస్ససీ”తి పఞ్చమం వీరియపారమిం దళ్హం కత్వా అధిట్ఠాసి. తేన వుత్తం –

“న హేతే ఏత్తకాయేవ, బుద్ధధమ్మా భవిస్సరే;
అఞ్ఞేపి విచినిస్సామి, యే ధమ్మా బోధిపాచనా.

“విచినన్తో తదాదక్ఖిం, పఞ్చమం వీరియపారమిం;
పుబ్బకేహి మహేసీహి, ఆసేవితనిసేవితం.

“ఇమం త్వం పఞ్చమం తావ, దళ్హం కత్వా సమాదియ;
వీరియపారమితం గచ్ఛ, యది బోధిం పత్తుమిచ్ఛసి.

“యథాపి సీహో మిగరాజా, నిసజ్జట్ఠానచఙ్కమే;
అలీనవీరియో హోతి, పగ్గహితమనో సదా.

“తథేవ త్వం సబ్బభవే, పగ్గణ్హ వీరియం దళ్హం;
వీరియపారమితం గన్త్వా, సమ్బోధిం పాపుణిస్ససీ”తి.

అథస్స “న ఏత్తకేహేవ బుద్ధకారకధమ్మేహి భవితబ్బ”న్తి ఉత్తరిపి ఉపధారయతో ఛట్ఠం ఖన్తిపారమిం దిస్వా ఏతదహోసి – “సుమేధపణ్డిత, త్వం ఇతో పట్ఠాయ ఖన్తిపారమిమ్పి పూరేయ్యాసి. సమ్మాననేపి అవమాననేపి ఖమోవ భవేయ్యాసి. యథా హి పథవియం నామ సుచిమ్పి పక్ఖిపన్తి అసుచిమ్పి, న తేన పథవీ సినేహం, న పటిఘం కరోతి, ఖమతి సహతి అధివాసేతియేవ, ఏవం త్వమ్పి సమ్మాననావమాననక్ఖమోవ సమానో బుద్ధో భవిస్ససీ”తి ఛట్ఠం ఖన్తిపారమిం దళ్హం కత్వా అధిట్ఠాసి. తేన వుత్తం –

“న హేతే ఏత్తకాయేవ, బుద్ధధమ్మా భవిస్సరే;
అఞ్ఞేపి విచినిస్సామి, యే ధమ్మా బోధిపాచనా.

“విచినన్తో తదాదక్ఖిం, ఛట్ఠమం ఖన్తిపారమిం;
పుబ్బకేహి మహేసీహి, ఆసేవితనిసేవితం.

“ఇమం త్వం ఛట్ఠమం తావ, దళ్హం కత్వా సమాదియ;
తత్థ అద్వేజ్ఝమానసో, సమ్బోధిం పాపుణిస్ససి.

“యథాపి పథవీ నామ, సుచిమ్పి అసుచిమ్పి చ;
సబ్బం సహతి నిక్ఖేపం, న కరోతి పటిఘం తయా.

“తథేవ త్వమ్పి సబ్బేసం, సమ్మానావమానక్ఖమో;
ఖన్తిపారమితం గన్త్వా, సమ్బోధిం పాపుణిస్ససీ”తి.

అథస్స “న ఏత్తకేహేవ బుద్ధకారకధమ్మేహి భవితబ్బ”న్తి ఉత్తరిపి ఉపధారయతో సత్తమం సచ్చపారమిం దిస్వా ఏతదహోసి – “సుమేధపణ్డిత, త్వం ఇతో పట్ఠాయ సచ్చపారమిమ్పి పూరేయ్యాసి. అసనియా మత్థకే పతమానాయపి ధనాదీనం అత్థాయ ఛన్దాదివసేన సమ్పజానముసావాదం నామ మాకాసి. యథా హి ఓసధితారకా నామ సబ్బఉతూసు అత్తనో గమనవీథిం జహిత్వా అఞ్ఞాయ వీథియా న గచ్ఛతి, సకవీథియావ గచ్ఛతి, ఏవమేవ త్వమ్పి సచ్చం పహాయ ముసావాదం నామ అకరోన్తోయేవ బుద్ధో భవిస్ససీ”తి సత్తమం సచ్చపారమిం దళ్హం కత్వా అధిట్ఠాసి. తేన వుత్తం –

“న హేతే ఏత్తకాయేవ, బుద్ధధమ్మా భవిస్సరే;
అఞ్ఞేపి విచినిస్సామి, యే ధమ్మా బోధిపాచనా.

“విచినన్తో తదాదక్ఖిం, సత్తమం సచ్చపారమిం;
పుబ్బకేహి మహేసీహి, ఆసేవితనిసేవితం.

“ఇమం త్వం సత్తమం తావ, దళ్హం కత్వా సమాదియ;
తత్థ అద్వేజ్ఝవచనో, సమ్బోధిం పాపుణిస్ససి.

“యథాపి ఓసధీ నామ, తులాభూతా సదేవకే;

సమయే ఉతువస్సే వా, న వోక్కమతి వీథితో.

“తథేవ త్వమ్పి సచ్చేసు, మా వోక్కమసి వీథితో;
సచ్చపారమితం గన్త్వా, సమ్బోధిం పాపుణిస్ససీ”తి.

అథస్స “న ఏత్తకేహేవ బుద్ధకారకధమ్మేహి భవితబ్బ”న్తి ఉత్తరిపి ఉపధారయతో అట్ఠమం అధిట్ఠానపారమిం దిస్వా ఏతదహోసి – “సుమేధపణ్డిత, త్వం ఇతో పట్ఠాయ అధిట్ఠానపారమిమ్పి పూరేయ్యాసి. యం అధిట్ఠాసి, తస్మిం అధిట్ఠానే నిచ్చలో భవేయ్యాసి. యథా హి పబ్బతో నామ సబ్బదిసాసు వాతేహి పహటోపి న కమ్పతి న చలతి, అత్తనో ఠానేయేవ తిట్ఠతి, ఏవమేవ త్వమ్పి అత్తనో అధిట్ఠానే నిచ్చలో హోన్తోవ బుద్ధో భవిస్ససీ”తి అట్ఠమం అధిట్ఠానపారమిం దళ్హం కత్వా అధిట్ఠాసి. తేన వుత్తం –

“న హేతే ఏత్తకాయేవ, బుద్ధధమ్మా భవిస్సరే;
అఞ్ఞేపి విచినిస్సామి, యే ధమ్మా బోధిపాచనా.

“విచినన్తో తదాదక్ఖిం, అట్ఠమం అధిట్ఠానపారమిం;
పుబ్బకేహి మహేసీహి, ఆసేవితనిసేవితం.

“ఇమం త్వం అట్ఠమం తావ, దళ్హం కత్వా సమాదియ;
తత్థ త్వం అచలో హుత్వా, సమ్బోధిం పాపుణిస్ససి.

“యథాపి పబ్బతో సేలో, అచలో సుప్పతిట్ఠితో;
న కమ్పతి భుసవాతేహి, సకట్ఠానేవ తిట్ఠతి.

“తథేవ త్వమ్పి అధిట్ఠానే, సబ్బదా అచలో భవ;
అధిట్ఠానపారమితం గన్త్వా, సమ్బోధిం పాపుణిస్ససీ”తి.

అథస్స “న ఏత్తకేహేవ బుద్ధకారకధమ్మేహి భవితబ్బ”న్తి ఉత్తరిపి ఉపధారయతో నవమం మేత్తాపారమిం దిస్వా ఏతదహోసి – “సుమేధపణ్డిత, త్వం ఇతో పట్ఠాయ నవమం మేత్తాపారమిమ్పి పూరేయ్యాసి. అహితేసుపి హితేసుపి ఏకచిత్తో భవేయ్యాసి. యథా హి ఉదకం నామ పాపజనస్సాపి కల్యాణజనస్సాపి సీతిభావం ఏకసదిసం కత్వా ఫరతి, ఏవమేవ త్వమ్పి సబ్బసత్తేసు మేత్తచిత్తేన ఏకచిత్తోవ హోన్తో బుద్ధో భవిస్ససీ”తి నవమం మేత్తాపారమిం దళ్హం కత్వా అధిట్ఠాసి. తేన వుత్తం –

“న హేతే ఏత్తకాయేవ, బుద్ధధమ్మా భవిస్సరే;
అఞ్ఞేపి విచినిస్సామి, యే ధమ్మా బోధిపాచనా.

“విచినన్తో తదాదక్ఖిం, నవమం మేత్తాపారమిం;
పుబ్బకేహి మహేసీహి, ఆసేవితనిసేవితం.

“ఇమం త్వం నవమం తావ, దళ్హం కత్వా సమాదియ;
మేత్తాయ అసమో హోహి, యది బోధిం పత్తుమిచ్ఛసి.

“యథాపి ఉదకం నామ, కల్యాణే పాపకే జనే;
సమం ఫరతి సీతేన, పవాహేతి రజోమలం.

“తథేవ త్వమ్పి అహితహితే, సమం మేత్తాయ భావయ;
మేత్తాపారమితం గన్త్వా, సమ్బోధిం పాపుణిస్ససీ”తి.

అథస్స “న ఏత్తకేహేవ బుద్ధకారకధమ్మేహి భవితబ్బ”న్తి ఉత్తరిపి ఉపధారయతో దసమం ఉపేక్ఖాపారమిం దిస్వా ఏతదహోసి – “సుమేధపణ్డిత, త్వం ఇతో పట్ఠాయ ఉపేక్ఖాపారమిమ్పి పూరేయ్యాసి. సుఖేపి దుక్ఖేపి మజ్ఝత్తోవ భవేయ్యాసి. యథా హి పథవీ నామ సుచిమ్పి అసుచిమ్పి పక్ఖిప్పమానా మజ్ఝత్తావ హోతి, ఏవమేవ త్వమ్పి సుఖదుక్ఖేసు మజ్ఝత్తోవ హోన్తో బుద్ధో భవిస్ససీ”తి దసమం ఉపేక్ఖాపారమిం దళ్హం కత్వా అధిట్ఠాసి. తేన వుత్తం –

“న హేతే ఏత్తకాయేవ, బుద్ధధమ్మా భవిస్సరే;
అఞ్ఞేపి విచినిస్సామి, యే ధమ్మా బోధిపాచనా.

“విచినన్తో తదాదక్ఖిం, దసమం ఉపేక్ఖాపారమిం;
పుబ్బకేహి మహేసీహి, ఆసేవితనిసేవితం.

“ఇమం త్వం దసమం తావ, దళ్హం కత్వా సమాదియ;
తులాభూతో దళ్హో హుత్వా, సమ్బోధిం పాపుణిస్ససి.

“యథాపి పథవీ నామ, నిక్ఖిత్తం అసుచిం సుచిం;
ఉపేక్ఖతి ఉభోపేతే, కోపానునయవజ్జితా.

“తథేవ త్వమ్పి సుఖదుక్ఖే, తులాభూతో సదా భవ;
ఉపేక్ఖాపారమితం గన్త్వా, సమ్బోధిం పాపుణిస్ససీ”తి.

తతో చిన్తేసి – “ఇమస్మిం లోకే బోధిసత్తేహి పూరేతబ్బా బోధిపరిపాచనా బుద్ధకారకధమ్మా ఏత్తకాయేవ, దస పారమియో ఠపేత్వా అఞ్ఞే నత్థి, ఇమాపి దస పారమియో ఉద్ధం ఆకాసేపి నత్థి, హేట్ఠా పథవియమ్పి, పురత్థిమాదీసు దిసాసుపి నత్థి, మయ్హమేవ పన హదయమంసబ్భన్తరే పతిట్ఠితా”తి. ఏవం తాసం హదయే పతిట్ఠితభావం దిస్వా సబ్బాపి తా దళ్హం కత్వా అధిట్ఠాయ పునప్పునం సమ్మసన్తో అనులోమపటిలోమం సమ్మసతి, పరియన్తే గహేత్వా ఆదిం పాపేతి, ఆదిమ్హి గహేత్వా పరియన్తే ఠపేతి, మజ్ఝే గహేత్వా ఉభతో ఓసాపేతి, ఉభతో కోటీసు హేత్వా మజ్ఝే ఓసాపేతి. బాహిరకభణ్డపరిచ్చాగో దానపారమీ నామ, అఙ్గపరిచ్చాగో దానఉపపారమీ నామ, జీవితపరిచ్చాగో దానపరమత్థపారమీ నామాతి దస పారమియో దస ఉపపారమియో దస పరమత్థపారమియో యన్తతేలం వినివట్టేన్తో వియ మహామేరుం మత్థం కత్వా చక్కవాళమహాసముద్దం ఆలుళేన్తో వియ చ సమ్మసి. తస్సేవం దస పారమియో సమ్మసన్తస్స ధమ్మతేజేన

చతునహుతాధికద్వియోజనసతసహస్సబహలా అయం మహాపథవీ హత్థినా అక్కన్తనళకలాపో వియ, పీళియమానం ఉచ్ఛుయన్తం వియ చ మహావిరవం విరవమానా సఙ్కమ్పి సమ్పకమ్పి సమ్పవేధి, కులాలచక్కం వియ తేలయన్తచక్కం వియ చ పరిబ్భమి. తేన వుత్తం –

"ఏత్తకాయేవ తే లోకే, యే ధమ్మా బోధిపాచనా;
తతుద్ధం నత్థి అఞ్ఞత్ర, దళ్హం తత్థ పతిట్ఠహ.

"ఇమే ధమ్మే సమ్మసతో, సభావసరసలక్ఖణే;
ధమ్మతేజేన వసుధా, దససహస్సీ పకమ్పథ.

"చలతీ రవతీ పథవీ, ఉచ్ఛుయన్తంవ పీళితం;
తేలయన్తే యథా చక్కం, ఏవం కమ్పతి మేదనీ"తి.

మహాపథవియా కమ్పమానాయ రమ్మనగరవాసినో సణ్ఠాతుం అసక్కోన్తా యుగన్తవాతబ్భాహతా మహాసాలా వియ ముచ్ఛితముచ్ఛితావ పపతింసు, ఘటాదీని కులాలభాజనాని పవట్టన్తాని అఞ్ఞమఞ్ఞం పహరన్తాని చుణ్ణవిచుణ్ణాని అహేసుం. మహాజనో భీతతసితో సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా "కిం ను ఖో భగవా నాగావట్టో అయం భూతయక్ఖదేవతాసు అఞ్ఞతరావట్టోతి న హి మయం ఏతం జానామ, అపిచ ఖో సబ్బోపి అయం మహాజనో ఉపద్దుతో, కిం ను ఖో ఇమస్స లోకస్స పాపకం భవిస్సతి, ఉదాహు కల్యాణం, కథేథ నో ఏతం కారణ"న్తి ఆహ. అథ సత్థా తేసం కథం సుత్వా "తుమ్హే మా భాయథ మా చిన్తయిత్థ, నత్థి వో ఇతోనిదానం భయం. యో సో మయా అజ్జ సుమేధపణ్డితో 'అనాగతే గోతమో నామ బుద్ధో భవిస్సతీ'తి బ్యాకతో, సో దస పారమియో సమ్మసతి, తస్స దస పారమియో సమ్మసన్తస్స విలోళేన్తస్స ధమ్మతేజేన సకలదససహస్సిలోకధాతు ఏకప్పహారేన కమ్పతి, చేవ, రవతి చా"తి ఆహ. తేన వుత్తం –

"యావతా పరిసా ఆసి, బుద్ధస్స పరివేసనే;
పవేధమానా సా తత్థ, ముచ్ఛితా సేసి భూమియం.

"ఘటానేకసహస్సాని , కుమ్భీనఞ్చ సతా బహూ;
సఞ్చుణ్ణమథితా తత్థ, అఞ్ఞమఞ్ఞం పఘట్టితా.

"ఉబ్బిగ్గా తసితా భీతా, భన్తా బ్యధితమానసా;
మహాజనా సమాగమ్మ, దీపఙ్కరముపాగముం.

'కిం భవిస్సతి లోకస్స, కల్యాణమథ పాపకం;
సబ్బో ఉపద్దుతో లోకో, తం వినోదేహి చక్ఖుమ'.

"తేసం తదా సఞ్ఞాపేసి, దీపఙ్కరో మహాముని;
విస్సత్థా హోథ మా భాథ, ఇమస్మిం పథవికమ్పనే.

“యమహం అజ్జ బ్యాకాసిం, బుద్ధో లోకే భవిస్సతి;
ఏసో సమ్మసతి ధమ్మం, పుబ్బకం జినసేవితం.

“తస్స సమ్మసతో ధమ్మం, బుద్ధభూమిం అసేసతో;
తేనాయం కమ్పితా పథవీ, దససహస్సీ సదేవకే”తి.

మహాజనో తథాగతస్స వచనం సుత్వా హట్ఠతుట్ఠో మాలాగన్ధవిలేపనం ఆదాయ రమ్మనగరా నిక్ఖమిత్వా బోధిసత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా మాలాదీహి పూజేత్వా వన్దిత్వా పదక్ఖిణం కత్వా రమ్మనగరమేవ పావిసి. బోధిసత్తోపి దస పారమియో సమ్మసిత్వా వీరియం దళ్హం కత్వా అధిట్ఠాయ నిసిన్నాసనా వుట్ఠాసి. తేన వుత్తం –

“బుద్ధస్స వచనం సుత్వా, మనో నిబ్బాయి తావదే;
సబ్బే మం ఉపసఙ్కమ్మ, పునాపి అభివన్దిసుం.

“సమాదియిత్వా బుద్ధగుణం, దళ్హం కత్వాన మానసం;
దీపఙ్కరం నమస్సిత్వా, ఆసనా వుట్ఠహిం తదా”తి.

అథ బోధిసత్తం ఆసనా వుట్ఠహన్తం సకలదససహస్సచక్కవాళదేవతా సన్నిపతిత్వా దిబ్బేహి మాలాగన్ధేహి పూజేత్వా వన్దిత్వా “అయ్య సుమేధతాపస, తయా అజ్జ దీపఙ్కరదసబలస్స పాదమూలే మహతీ పత్థనా పత్థితా, సా తే అనన్తరాయేన సమిజ్ఝతు, మా తే భయం వా ఛమ్భితత్తం వా అహోసి, సరీరే అప్పమత్తకోపి రోగో మా ఉప్పజ్జి, ఖిప్పం పారమియో పూరేత్వా సమ్మాసమ్బోధిం పటివిజ్ఝ. యథా పుప్ఫూపగఫలూపగా రుక్ఖా సమయే పుప్ఫన్తి చేవ ఫలన్తి చ, తథేవ త్వమ్పి సమయం అనతిక్కమిత్వా ఖిప్పం సమ్బోధిముత్తమం ఫుసస్సూ”తిఆదీని థుతిమఙ్గలాని పయిరుదాహంసు, ఏవం పయిరుదాహిత్వా అత్తనో అత్తనో దేవట్ఠానమేవ అగమంసు. బోధిసత్తోపి దేవతాహి అభిత్థుతో “అహం దస పారమియో పూరేత్వా కప్పసతసహస్సాధికానం చతున్నం అసఙ్ఖ్యేయ్యానం మత్థకే బుద్ధో భవిస్సామీ”తి వీరియం దళ్హం కత్వా అధిట్ఠాయ నభం అబ్భుగ్గన్త్వా హిమవన్తమేవ అగమాసి. తేన వుత్తం –

“దిబ్బం మానుసకం పుప్ఫం, దేవా మానుసకా ఉభో;
సమోకిరన్తి పుప్ఫేహి, వుట్ఠహన్తస్స ఆసనా.

“వేదయన్తి చ తే సోత్థిం, దేవా మానుసకా ఉభో;
మహన్తం పత్థితం తుయ్హం, తం లభస్సు యథిచ్ఛితం.

“సబ్బీతియో వివజ్జన్తు, సోకో రోగో వినస్సతు;
మా తే భవన్త్వన్తరాయా, ఫుస ఖిప్పం బోధిముత్తమం.

“యథాపి సమయే పత్తే, పుప్ఫన్తి పుప్ఫినో దుమా;
తథేవ త్వం మహావీర, బుద్ధఞాణేన పుప్ఫస్సు.

“యథా యే కేచి సమ్బుద్ధా, పూరయుం దస పారమీ;
తథేవ త్వం మహావీర, పూరయ దస పారమీ.

“యథా యే కేచి సమ్బుద్ధా, బోధిమణ్డమ్హి బుజ్ఝరే;
తథేవ త్వం మహావీర, బుజ్ఝస్సు జినబోధియం.

“యథా యే కేచి సమ్బుద్ధా, ధమ్మచక్కం పవత్తయుం;
తథేవ త్వం మహావీర, ధమ్మచక్కం పవత్తయ.

“పుణ్ణమాయే యథా చన్దో, పరిసుద్ధో విరోచతి;
తథేవ త్వం పుణ్ణమనో, విరోచ దససహస్సియం.

“రాహుముత్తో యథా సూరియో, తాపేన అతిరోచతి;
తథేవ లోకా ముచ్చిత్వా, విరోచ సిరియా తువం.

“యథా యా కాచి నదియో, ఓసరన్తి మహోదధిం;
ఏవం సదేవకా లోకా, ఓసరన్తు తవన్తికే.

“తేహి థుతప్పసత్థో సో, దస ధమ్మే సమాదియ;
తే ధమ్మే పరిపూరేన్తో, పవనం పావిసీ తదా”తి.

సుమేధకథా నిట్ఠితా.

రమ్మనగరవాసినోపి ఖో నగరం పవిసిత్వా బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స మహాదానం అదంసు. సత్థా తేసం ధమ్మం దేసేత్వా మహాజనం సరణాదీసు పతిట్ఠాపేత్వా రమ్మనగరమ్హా నిక్ఖమిత్వా తతో ఉద్ధమ్పి యావతాయుకం తిట్ఠన్తో సబ్బం బుద్ధకిచ్చం కత్వా అనుక్కమేన అనుపాదిసేసాయ నిబ్బానధాతుయా పరినిబ్బాయి. తత్థ యం వత్తబ్బం, తం సబ్బం బుద్ధవంసే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బం. వుత్తఞ్హి తత్థ –

“తదా తే భోజయిత్వాన, ససఙ్ఘం లోకనాయకం;
ఉపగచ్ఛుం సరణం తస్స, దీపఙ్కరస్స సత్థునో.

“సరణాగమనే కఞ్చి, నివేసేతి తథాగతో;
కఞ్చి పఞ్చసు సీలేసు, సీలే దసవిధే పరం.

“కస్సచి దేతి సామఞ్ఞం, చతురో ఫలముత్తమే;
కస్సచి అసమే ధమ్మే, దేతి సో పటిసమ్భిదా.

“కస్సచి వరసమాపత్తియో, అట్ఠ దేతి నరాసభో;

తిస్సో కస్సచి విఞ్ఞాయో, ఛళభిఞ్ఞా పవేచ్ఛతి.

“తేన యోగేన జనకాయం, ఓవదతి మహాముని;
తేన విత్థారికం ఆసి, లోకనాథస్స సాసనం.

“మహాహనుసభక్ఖన్ధో, దీపఙ్కరసనామకో;
బహూ జనే తారయతి, పరిమోచేతి దుగ్గతిం.

“బోధనేయ్యం జనం దిస్వా, సతసహస్సేపి యోజనే;
ఖణేన ఉపగన్త్వాన, బోధేతి తం మహాముని.

“పఠమాభిసమయే బుద్ధో, కోటిసతమబోధయి;
దుతియాభిసమయే నాథో, నవుతికోటిమబోధయి.

“యదా చ దేవభవనమ్హి, బుద్ధో ధమ్మమదేసయి;
నవుతికోటిసహస్సానం, తతియాభిసమయో అహు.

“సన్నిపాతా తయో ఆసుం, దీపఙ్కరస్స సత్థునో;
కోటిసతసహస్సానం, పఠమో ఆసి సమాగమో.

“పున నారదకూటమ్హి, పవివేకగతే జినే;
ఖీణాసవా వీతమలా, సమింసు సతకోటియో.

“యమ్హి కాలే మహావీరో, సుదస్సనసిలుచ్చయే;
నవుతికోటిసహస్సేహి, పవారేసి మహాముని.

“అహం తేన సమయేన, జటిలో ఉగ్గతాపనో;
అన్తలిక్ఖమ్హి చరణో, పఞ్చాభిఞ్ఞాసు పారగూ.

“దసవీససహస్సానం , ధమ్మాభిసమయో అహు;
ఏకద్విన్నం అభిసమయా, గణనాతో అసఙ్ఖియా.

“విత్థారికం బాహుజఞ్ఞం, ఇద్ధం ఫీతం అహు తదా;
దీపఙ్కరస్స భగవతో, సాసనం సువిసోధితం.

“చత్తారి సతసహస్సాని, ఛళభిఞ్ఞా మహిద్ధికా;
దీపఙ్కరం లోకవిదుం, పరివారేన్తి సబ్బదా.

“యే కేచి తేన సమయేన, జహన్తి మానుసం భవం;
అపత్తమానసా సేక్ఖా, గరహితా భవన్తి తే.

“సుపుప్ఫితం పావచనం, అరహన్తేహి తాదిహి;
ఖీణాసవేహి విమలేహి, ఉపసోభతి సదేవకే.

“నగరం రమ్మవతీ నామ, సుదేవో నామ ఖత్తియో;
సుమేధా నామ జనికా, దీపఙ్కరస్స సత్థునో.

“సుమఙ్గలో చ తిస్సో చ, అహేసుం అగ్గసావకా;
సాగతో నాముపట్ఠాకో, దీపఙ్కరస్స సత్థునో.

“నన్దా చేవ సునన్దా చ, అహేసుం అగ్గసావికా;
బోధి తస్స భగవతో, పిప్ఫలీతి పవుచ్చతి.

“అసీతిహత్థముబ్బేధో, దీపఙ్కరో మహాముని;
సోభతి దీపరుక్ఖోవ, సాలరాజావ ఫుల్లితో.

“సతసహస్సవస్సాని, ఆయు తస్స మహేసినో;
తావతా తిట్ఠమానో సో, తారేసి జనతం బహుం.

“జోతయిత్వాన సద్ధమ్మం, సన్తారేత్వా మహాజనం;
జలిత్వా అగ్గిఖన్ధోవ, నిబ్బుతో సో ససావకో.

“సా చ ఇద్ధి సో చ యసో, తాని చ పాదేసు చక్కరతనాని;
సబ్బం తమన్తరహితం, నను రిత్తా సబ్బసఙ్ఖారా”తి.

దీపఙ్కరస్స పన భగవతో అపరభాగే ఏకం అసఙ్ఖ్యేయ్యం అతిక్కమిత్వా **కోణ్డఞ్ఞో** నామ సత్థా ఉదపాది. తస్సాపి తయో సావకసన్నిపాతా అహేసుం. పఠమసన్నిపాతే కోటిసతసహస్సం, దుతియే కోటిసహస్సం, తతియే నవుతికోటియో. తదా బోధిసత్తో విజితావీ నామ చక్కవత్తీ హుత్వా కోటిసతసహస్ససఙ్ఘస్స బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స మహాదానం అదాసి. సత్థా బోధిసత్తం “బుద్ధో భవిస్ససీ”తి బ్యాకరిత్వా ధమ్మం దేసేసి. సో సత్థు ధమ్మకథం సుత్వా రజ్జం నియ్యాదేత్వా పబ్బజి. సో తీణి పిటకాని ఉగ్గహేత్వా అట్ఠ సమాపత్తియో పఞ్చ అభిఞ్ఞాయో చ ఉప్పాదేత్వా అపరిహీనజ్ఝానో బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తి. కోణ్డఞ్ఞస్స బుద్ధస్స పన రమ్మవతీ నామ నగరం, సునన్దో నామ ఖత్తియో పితా, సుజాతా నామ దేవీ మాతా, భద్దో చ సుభద్దో చ ద్వే అగ్గసావకా, అనురుద్ధో నాముపట్ఠాకో, తిస్సా చ ఉపతిస్సా చ ద్వే అగ్గసావికా, సాలకల్యాణీ బోధి, అట్ఠాసీతిహత్థుబ్బేధం సరీరం, వస్ససతసహస్సం ఆయుప్పమాణం అహోసి.

“దీపఙ్కరస్స అపరేన, కోణ్డఞ్ఞో నామ నాయకో;

అనన్తతేజో అమితయసో, అప్పమేయ్యో దురాసదో”తి.

తస్స అపరభాగే ఏకం అసఙ్ఖ్యేయ్యం అతిక్కమిత్వా ఏకస్మింయేవ కప్పే చతురో బుద్ధా నిబ్బత్తింసు **మఙ్గలో, సుమనో, రేవతో, సోభితోతి. మఙ్గలస్స** భగవతో తయో సన్నిపాతా అహేసుం. తేసు పఠమసన్నిపాతే కోటిసతసహస్సం భిక్ఖూ అహేసుం, దుతియే కోటిసహస్సం, తతియే నవుతికోటియో. వేమాతికభాతా కిరస్స ఆనన్దకుమారో నామ నవుతికోటిసఙ్ఖాయ పరిసాయ సద్ధిం ధమ్మస్సవనత్థాయ సత్థు సన్తికం అగమాసి. సత్థా తస్స అనుపుబ్బిం కథం కథేసి, సో సద్ధిం పరిసాయ సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణి. సత్థా తేసం కులపుత్తానం పుబ్బచరితం ఓలోకేన్తో ఇద్ధిమయపత్తచీవరస్స ఉపనిస్సయం దిస్వా దక్ఖిణహత్థం పసారేత్వా “ఏథ, భిక్ఖవో”తి ఆహ. సబ్బే తఙ్ఖణఞ్ఞేవ ఇద్ధిమయపత్తచీవరధరా సట్ఠివస్సమహాథేరా వియ ఆకప్పసమ్పన్నా హుత్వా సత్థారం వన్దిత్వా పరివారయింసు. అయమస్స తతియో సావకసన్నిపాతో అహోసి.

యథా పన అఞ్ఞేసం బుద్ధానం సమన్తా అసీతిహత్థప్పమాణాయేవ సరీరప్పభా అహోసి, న ఏవం తస్స తస్స పన భగవతో సరీరప్పభా నిచ్చకాలం దససహస్సిలోకధాతుం ఫరిత్వా అట్ఠాసి. రుక్ఖపథవిపబ్బతసముద్దాదయో అన్తమసో ఉక్ఖలికాదీని ఉపాదాయ సువణ్ణపట్టపరియోనద్ధా వియ అహేసుం. ఆయుప్పమాణం పనస్స నవుతివస్ససహస్సాని అహోసి. ఏత్తకం కాలం చన్దిమసూరియాదయో అత్తనో పభాయ విరోచితుం నాసక్ఖింసు, రత్తిన్దివపరిచ్ఛేదో న పఞ్ఞాయిత్థ. దివా సూరియాలోకేన వియ సత్తా నిచ్చం బుద్ధాలోకేనేవ విచరింసు, సాయం పుప్ఫితకుసుమానం, పాతో రవనకసకుణాదీనఞ్చ వసేన లోకో రత్తిన్దివపరిచ్ఛేదం సల్లక్ఖేసి.

కిం పన అఞ్ఞేసం బుద్ధానం అయమానుభావో నత్థీతి? నో నత్థి. తేపి హి ఆకఙ్ఖమానా దససహస్సిం వా లోకధాతుం తతో వా భియ్యో ఆభాయ ఫరేయ్యుం. మఙ్గలస్స పన భగవతో పుబ్బపత్థనావసేన అఞ్ఞేసం బ్యామప్పభా వియ సరీరప్పభా నిచ్చకాలమేవ దససహస్సిలోకధాతుం ఫరిత్వా అట్ఠాసి. సో కిర బోధిసత్తచరియకాలే వేస్సన్తరసదిసే అత్తభావే ఠితో సపుత్తదారో వఙ్కపబ్బతసదిసే పబ్బతే వసి. అథేకో ఖరదాఠికో నామ యక్ఖో మహాపురిసస్స దానజ్ఝాసయతం సుత్వా బ్రాహ్మణవణ్ణేన ఉపసఙ్కమిత్వా మహాసత్తం ద్వే దారకే యాచి. మహాసత్తో “దదామి బ్రాహ్మణస్స పుత్తకే”తి హట్ఠపహట్ఠో ఉదకపరియన్తం పథవిం కమ్పేన్తో ద్వేపి దారకే అదాసి. యక్ఖో చఙ్కమనకోటియం ఆలమ్బనఫలకం నిస్సాయ ఠత్వా పస్సన్తస్సేవ మహాసత్తస్స మూలకలాపే వియ ద్వే దారకే ఖాది. మహాపురిసస్స యక్ఖం ఓలోకేత్వా ముఖే వివటమత్తే అగ్గిజాలం వియ లోహితధారం ఉగ్గిరమానం తస్స ముఖం దిస్వాపి కేసగ్గమత్తమ్పి దోమనస్సం న ఉప్పజ్జి. “సుదిన్నం వత మే దాన”న్తి చిన్తయతో పనస్స సరీరే మహన్తం పీతిసోమనస్సం ఉదపాది. సో “ఇమస్స మే నిస్సన్దేన అనాగతే ఇమినావ నీహారేన రస్మియో నిక్ఖమన్తూ”తి పత్థనం అకాసి. తస్స తం పత్థనం నిస్సాయ బుద్ధభూతస్స సరీరతో రస్మియో నిక్ఖమిత్వా ఏత్తకం ఠానం ఫరింసు.

అపరమ్పిస్స పుబ్బచరితం అత్థి. సో కిర బోధిసత్తకాలే ఏకస్స బుద్ధస్స చేతియం దిస్వా “ఇమస్స బుద్ధస్స మయా జీవితం పరిచ్చజితుం వట్టతీ”తి దణ్డదీపికావేఠననియామేన సకలసరీరం వేఠాపేత్వా రతనమత్తమకుళం సతసహస్సగ్ఘనికం సువణ్ణపాతిం సప్పిస్స పూరాపేత్వా తత్థ సహస్సవట్టియో జాలాపేత్వా తం సీసేనాదాయ సకలసరీరం జాలాపేత్వా చేతియం పదక్ఖిణం కరోన్తో సకలరత్తిం వీతినామేసి. ఏవం యావ అరుణుగ్గమనా వాయమన్తస్సాపిస్స లోమకూపమత్తమ్పి ఉసుమం న గణ్హి. పదుమగబ్భం పవిట్ఠకాలో వియ అహోసి. ధమ్మో హి నామేస అత్తానం రక్ఖన్తం రక్ఖతి. తేనాహ భగవా –

“ధమ్మో హవే రక్ఖతి ధమ్మచారిం, ధమ్మో సుచిణ్ణో సుఖమావహాతి;

ఏసానిసంసో ధమ్మే సుచిణ్ణే, న దుగ్గతిం గచ్ఛతి ధమ్మచారీ”తి. (థేరగా॰ ౩౦౩; జా॰ ౧.౧౦.౧౦౨; ౧.౧౫.౩౮౫);

ఇమస్సాపి కమ్మస్స నిస్సన్దేన తస్స భగవతో సరీరోభాసో దససహస్సిలోకధాతుం ఫరిత్వా అట్ఠాసి.

తదా అమ్హాకం బోధిసత్తో సురుచి నామ బ్రాహ్మణో హుత్వా “సత్థారం నిమన్తేస్సామీ”తి ఉపసఙ్కమిత్వా మధురధమ్మకథం సుత్వా “స్వే మయ్హం భిక్ఖం గణ్హథ, భన్తే”తి ఆహ. బ్రాహ్మణ, కిత్తకేహి తే భిక్ఖూహి అత్థోతి? “కిత్తకా పన వో, భన్తే, పరివారభిక్ఖూ”తి ఆహ. తదా పన సత్థు పఠమసన్నిపాతోయేవ హోతి, తస్మా “కోటిసతసహస్స”న్తి ఆహ. భన్తే, సబ్బేహిపి సద్ధిం మయ్హం గేహే భిక్ఖం గణ్హథాతి. సత్థా అధివాసేసి. బ్రాహ్మణో స్వాతనాయ నిమన్తేత్వా గేహం గచ్ఛన్తో చిన్తేసి – “అహం ఏత్తకానం భిక్ఖూనం యాగుభత్తవత్థాదీని దాతుం సక్కోమి, నిసీదనట్ఠానం పన కథం భవిస్సతీ”తి.

తస్స సా చిన్తా చతురాసీతియోజనసహస్సమత్థకే ఠితస్స దేవరఞ్ఞో పణ్డుకమ్బలసిలాసనస్స ఉణ్హభావం జనేసి. సక్కో “కో ను ఖో మం ఇమమ్హా ఠానా చావేతుకామో”తి దిబ్బచక్ఖునా ఓలోకేన్తో మహాపురిసం దిస్వా “సురుచి నామ బ్రాహ్మణో బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం నిమన్తేత్వా నిసీదనట్ఠానత్థాయ చిన్తేసి, మయాపి తత్థ గన్త్వా పుఞ్ఞకోట్ఠాసం గహేతుం వట్టతీ”తి వడ్ఢకివణ్ణం నిమ్మినిత్వా వాసిఫరసుహత్థో మహాపురిసస్స పురతో పాతురహోసి. సో “అత్థి ను ఖో కస్సచి భతియా కత్తబ్బ”న్తి ఆహ. మహాపురిసో తం దిస్వా “కిం కమ్మం కరిస్ససీ”తి ఆహ. “మమ అజాననసిప్పం నామ నత్థి, గేహం వా మణ్డపం వా యో యం కారేతి, తస్స తం కాతుం జానామీ”తి. “తేన హి మయ్హం కమ్మం అత్థీ”తి. “కిం అయ్యా”తి? “స్వాతనాయ మే కోటిసతసహస్సభిక్ఖూ నిమన్తితా, తేసం నిసీదనమణ్డపం కరిస్ససీ”తి. “అహం నామ కరేయ్యం, సచే మమ భతిం దాతుం సక్ఖిస్సథా”తి. “సక్ఖిస్సామి తాతా”తి. “సాధు కరిస్సామీ”తి గన్త్వా ఏకం పదేసం ఓలోకేసి, ద్వాదసతేరసయోజనప్పమాణో పదేసో కసిణమణ్డలం వియ సమతలో అహోసి. సో “ఏత్తకే ఠానే సత్తరతనమయో మణ్డపో ఉట్ఠహతూ”తి చిన్తేత్వా ఓలోకేసి. తావదేవ పథవిం భిన్దిత్వా మణ్డపో ఉట్ఠహి. తస్స సోవణ్ణమయేసు థమ్భేసు రజతమయా ఘటకా అహేసుం, రజతమయేసు సోవణ్ణమయా, మణిత్థమ్భేసు పవాళమయా, పవాళత్థమ్భేసు మణిమయా, సత్తరతనమయేసు సత్తరతనమయావ ఘటకా అహేసుం . తతో “మణ్డపస్స అన్తరన్తరేన కిఙ్కిణికజాలం ఓలమ్బతూ”తి ఓలోకేసి, సహ ఓలోకనేనేవ కిఙ్కిణికజాలం ఓలమ్బి, యస్స మన్దవాతేరితస్స పఞ్చఙ్గికస్సేవ తూరియస్స మధురసద్దో నిగ్గచ్ఛతి, దిబ్బసఙ్గీతివత్తనకాలో వియ హోతి. “అన్తరన్తరా గన్ధదామమాలాదామాని ఓలమ్బన్తూ”తి చిన్తేసి, దామాని ఓలమ్బింసు. “కోటిసతసహస్ససఙ్ఖానం భిక్ఖూనం ఆసనాని చ ఆధారకాని చ పథవిం భిన్దిత్వా ఉట్ఠహన్తూ”తి చిన్తేసి, తావదేవ ఉట్ఠహింసు. “కోణే కోణే ఏకేకా ఉదకచాటియో ఉట్ఠహన్తూ”తి చిన్తేసి, ఉదకచాటియో ఉట్ఠహింసు.

ఏత్తకం మాపేత్వా బ్రాహ్మణస్స సన్తికం గన్త్వా “ఏహి అయ్య, తవ మణ్డపం ఓలోకేత్వా మయ్హం భతిం దేహీ”తి ఆహ. మహాపురిసో గన్త్వా మణ్డపం ఓలోకేసి, ఓలోకేన్తస్సేవస్స సకలసరీరం పఞ్చవణ్ణాయ పీతియా నిరన్తరం ఫుటం అహోసి. అథస్స మణ్డపం ఓలోకయతో ఏతదహోసి – “నాయం మణ్డపో మనుస్సభూతేన కతో, మయ్హం పన అజ్ఝాసయం మయ్హం గుణం ఆగమ్మ అద్ధా సక్కభవనం ఉణ్హం అహోసి, తతో సక్కేన దేవరఞ్ఞా అయం మణ్డపో కారితో భవిస్సతీ”తి. “న ఖో పన మే యుత్తం ఏవరూపే మణ్డపే ఏకదివసంయేవ దానం దాతుం, సత్తాహం దస్సామీ”తి చిన్తేసి. బాహిరకదానఞ్హి కిత్తకమ్పి సమానం బోధిసత్తానం తుట్ఠిం కాతుం న సక్కోతి, అలఙ్కతసీసం పన ఛిన్దిత్వా అఞ్జితఅక్ఖీని ఉప్పాటేత్వా హదయమంసం వా ఉబ్బట్టేత్వా దిన్నకాలే బోధిసత్తానం చాగం నిస్సాయ తుట్ఠి నామ హోతి. అమ్హాకమ్పి హి బోధిసత్తస్స సివిజాతకే

దేవసికం పఞ్చ కహాపణసతసహస్సాని విస్సజ్జేత్వా చతూసు ద్వారేసు నగరమజ్ఝే చ దానం దేన్తస్స తం దానం చాగతుట్ఠిం ఉప్పాదేతుం నాసక్ఖి. యదా పనస్స బ్రాహ్మణవణ్ణేన ఆగన్త్వా సక్కో దేవరాజా అక్ఖీని యాచి, తదా తాని ఉప్పాటేత్వా దదమానస్సేవ హాసో ఉప్పజ్జి, కేసగ్గమత్తమ్పి చిత్తస్స అఞ్ఞథత్తం నాహోసి. ఏవం దానం నిస్సాయ బోధిసత్తానం తిత్తి నామ నత్థి. తస్మా సోపి మహాపురిసో "సత్తాహం మయా కోటిసతసహస్ససఙ్ఖానం భిక్ఖూనం దానం దాతుం వట్టతీ"తి చిన్తేత్వా తస్మిం మణ్డపే బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం నిసీదాపేత్వా సత్తాహం గవపానం నామ దానం అదాసి. గవపానన్తి మహన్తే మహన్తే కోలమ్బే ఖీరస్స పూరేత్వా ఉద్ధనేసు ఆరోపేత్వా ఘనపాకపక్కే ఖీరే థోకే తణ్డులే పక్ఖిపిత్వా పక్కమధుసక్కరాచుణ్ణసప్పీహి అభిసఙ్ఖతం భోజనం వుచ్చతి. మనుస్సాయేవ పన పరివిసితుం నాసక్ఖింసు, దేవాపి ఏకన్తరికా హుత్వా పరివిసింసు. ద్వాదసతేరసయోజనప్పమాణం ఠానమ్పి భిక్ఖూ గణ్హితుం నప్పహోసియేవ. తే పన భిక్ఖూ అత్తనో అత్తనో ఆనుభావేన నిసీదింసు. పరియోసానదివసే సబ్బభిక్ఖూనం పత్తాని ధోవాపేత్వా భేసజ్జత్థాయ సప్పినవనీతమధుఫాణితాదీని పూరేత్వా తిచీవరేహి సద్ధిం అదాసి, సఙ్ఘనవకభిక్ఖునా లద్ధచీవరసాటకా సతసహస్సగ్ఘనకా అహేసుం.

సత్థా అనుమోదనం కరోన్తో "అయం పురిసో ఏవరూపం మహాదానం అదాసి, కో ను ఖో భవిస్సతీ"తి ఉపధారేన్తో "అనాగతే కప్పసతసహస్సాధికానం ద్విన్నం అసఙ్ఖ్యేయ్యానం మత్థకే గోతమో నామ బుద్ధో భవిస్సతీ"తి దిస్వా మహాపురిసం ఆమన్తేత్వా "త్వం ఏత్తకం నామ కాలం అతిక్కమిత్వా గోతమో నామ బుద్ధో భవిస్ససీ"తి బ్యాకాసి. మహాపురిసో బ్యాకరణం సుత్వా "అహం కిర బుద్ధో భవిస్సామి, కో మే ఘరావాసేన అత్థో, పబ్బజిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా తథారూపం సమ్పత్తిం ఖేళపిణ్డం వియ పహాయ సత్థు సన్తికే పబ్బజిత్వా బుద్ధవచనం ఉగ్గణ్హిత్వా అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా ఆయుపరియోసానే బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తి.

మఙ్గలస్స పన భగవతో నగరం ఉత్తరం నామ అహోసి, పితాపి ఉత్తరో నామ ఖత్తియో, మాతాపి ఉత్తరా నామ దేవీ, సుదేవో చ ధమ్మసేనో చ ద్వే అగ్గసావకా, పాలితో నాముపట్ఠాకో, సీవలీ చ అసోకా చ ద్వే అగ్గసావికా, నాగరుక్ఖో బోధి, అట్ఠాసీతిహత్థుబ్బేధం సరీరం అహోసి. నవుతివస్ససహస్సాని ఠత్వా పరినిబ్బుతే పన తస్మిం భగవతి ఏకప్పహారేనేవ దస చక్కవాళసహస్సాని ఏకన్ధకారాని అహేసుం. సబ్బచక్కవాళేసు మనుస్సానం మహన్తం ఆరోదనపరిదేవనం అహోసి.

"కోణ్డఞ్ఞస్స అపరేన, మఙ్గలో నామ నాయకో;
తమం లోకే నిహన్త్వాన, ధమ్మోక్కమభిధారయీ"తి.

ఏవం దససహస్సిలోకధాతుం అన్ధకారం కత్వా పరినిబ్బుతస్స తస్స భగవతో అపరభాగే **సుమనో** నామ సత్థా ఉదపాది. తస్సాపి తయో సావకసన్నిపాతా అహేసుం. పఠమసన్నిపాతే కోటిసతసహస్సభిక్ఖూ అహేసుం, దుతియే కఞ్చనపబ్బతమ్హి నవుతికోటిసహస్సాని, తతియే అసీతికోటిసహస్సాని. తదా మహాసత్తో అతులో నామ నాగరాజా అహోసి మహిద్ధికో మహానుభావో. సో "బుద్ధో ఉప్పన్నో"తి సుత్వా ఞాతిసఙ్ఘపరివుతో నాగభవనా నిక్ఖమిత్వా కోటిసతసహస్సభిక్ఖుపరివారస్స తస్స భగవతో దిబ్బతూరియేహి ఉపహారం కారేత్వా మహాదానం పవత్తేత్వా పచ్చేకం దుస్సయుగాని దత్వా సరణేసు పతిట్ఠాసి. సోపి నం సత్థా "అనాగతే బుద్ధో భవిస్ససీ"తి బ్యాకాసి. తస్స భగవతో నగరం ఖేమం నామ అహోసి, సుదత్తో నామ రాజా పితా, సిరిమా నామ మాతా, సరణో చ భావితత్తో చ ద్వే అగ్గసావకా, ఉదేనో

నాముపట్ఠాకో, సోణా చ ఉపసోణా చ ద్వే అగ్గసావికా, నాగరుక్ఖో బోధి, నవుతిహత్థుబ్బేధం సరీరం, నవుతియేవ వస్ససహస్సాని ఆయుప్పమాణం అహోసి.

“మఙ్గలస్స అపరేన, సుమనో నామ నాయకో;
సబ్బధమ్మేహి అసమో, సబ్బసత్తానముత్తమో”తి.

తస్స అపరభాగే **రేవతో** నామ సత్థా ఉదపాది. తస్సాపి తయో సావకసన్నిపాతా అహేసుం. పఠమసన్నిపాతే గణనా నత్థి, దుతియే కోటిసతసహస్సభిక్ఖూ అహేసుం, తథా తతియే. తదా బోధిసత్తో అతిదేవో నామ బ్రాహ్మణో హుత్వా సత్థు ధమ్మదేసనం సుత్వా సరణేసు పతిట్ఠాయ సిరస్మిం అఞ్జలిం ఠపేత్వా తస్స సత్థునో కిలేసప్పహానే వణ్ణం వత్వా ఉత్తరాసఙ్గేన పూజం అకాసి. సోపి నం “బుద్ధో భవిస్ససీ”తి బ్యాకాసి. తస్స పన భగవతో నగరం ధఞ్ఞవతీ నామ అహోసి, పితా విపులో నామ ఖత్తియో, మాతాపి విపులా నామ దేవీ, వరుణో చ బ్రహ్మదేవో చ ద్వే అగ్గసావకా, సమ్భవో నాముపట్ఠాకో, భద్దా చ సుభద్దా చ ద్వే అగ్గసావికా, నాగరుక్ఖోవ బోధి, సరీరం అసీతిహత్థుబ్బేధం అహోసి, ఆయు సట్ఠి వస్ససహస్సానీతి.

“సుమనస్స అపరేన, రేవతో నామ నాయకో;
అనూపమో అసదిసో, అతులో ఉత్తమో జినో”తి.

తస్స అపరభాగే **సోభితో** నామ సత్థా ఉదపాది. తస్సాపి తయో సావకసన్నిపాతా అహేసుం. పఠమసన్నిపాతే కోటిసతభిక్ఖూ అహేసుం, దుతియే నవుతికోటియో, తతియే అసీతికోటియో. తదా బోధిసత్తో అజితో నామ బ్రాహ్మణో హుత్వా సత్థు ధమ్మదేసనం సుత్వా సరణేసు పతిట్ఠాయ బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స మహాదానం అదాసి. సోపి నం “బుద్ధో భవిస్ససీ”తి బ్యాకాసి. తస్స పన భగవతో సుధమ్మం నామ నగరం అహోసి, పితాపి సుధమ్మో నామ రాజా, మాతాపి సుధమ్మా నామ దేవీ, అసమో చ సునేత్తో చ ద్వే అగ్గసావకా, అనోమో నాముపట్ఠాకో, నకులా చ సుజాతా చ ద్వే అగ్గసావికా, నాగరుక్ఖోవ బోధి, అట్ఠపణ్ణాసహత్థుబ్బేధం సరీరం అహోసి, నవుతి వస్ససహస్సాని ఆయుప్పమాణన్తి.

“రేవతస్స అపరేన, సోభితో నామ నాయకో;
సమాహితో సన్తచిత్తో, అసమో అప్పటిపుగ్గలో”తి.

తస్స అపరభాగే ఏకం అసఙ్ఖ్యేయ్యం అతిక్కమిత్వా ఏకస్మింయేవ కప్పే తయో బుద్ధా నిబ్బత్తింసు **అనోమదస్సీ పదుమో నారదో**తి. **అనోమదస్సిస్స** భగవతో తయో సావకసన్నిపాతా అహేసుం. పఠమసన్నిపాతే భిక్ఖూ అట్ఠసతసహస్సాని అహేసుం, దుతియే సత్త, తతియే ఛ. తదా బోధిసత్తో ఏకో యక్ఖసేనాపతి అహోసి మహిద్ధికో మహానుభావో అనేకకోటిసతసహస్సానం యక్ఖానం అధిపతి. సో “బుద్ధో ఉప్పన్నో”తి సుత్వా ఆగన్త్వా బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స మహాదానం అదాసి. సత్థాపి నం “అనాగతే బుద్ధో భవిస్ససీ”తి బ్యాకాసి. అనోమదస్సిస్స పన భగవతో చన్దవతీ నామ నగరం అహోసి, యసవా నామ రాజా పితా, యసోధరా నామ మాతా, నిసభో చ అనోమో చ ద్వే అగ్గసావకా, వరుణో నాముపట్ఠాకో, సున్దరీ చ సుమనా చ ద్వే అగ్గసావికా, అజ్జునరుక్ఖో బోధి, అట్ఠపణ్ణాసహత్థుబ్బేధం సరీరం అహోసి, వస్ససతసహస్సం ఆయూతి.

“సోభితస్స అపరేన, సమ్బుద్ధో ద్విపదుత్తమో;

అనోమదస్సీ అమితయసో, తేజస్సీ దురతిక్కమో”తి.

తస్స అపరభాగే **పదుమో** నామ సత్థా ఉదపాది. తస్సాపి తయో భావకసన్నిపాతా అహేసుం. పఠమసన్నిపాతే కోటిసతసహస్సభిక్ఖూ అహేసుం, దుతియే తీణి సతసహస్సాని, తతియే అగామకే అరఞ్ఞే మహావనసణ్డవాసీనం భిక్ఖూనం ద్వే సతసహస్సాని. తదా తథాగతే తస్మిం వనసణ్డే వసన్తే బోధిసత్తో సీహో హుత్వా సత్థారం నిరోధసమాపత్తిం సమాపన్నం దిస్వా పసన్నచిత్తో వన్దిత్వా పదక్ఖిణం కత్వా పీతిసోమనస్సజాతో తిక్ఖత్తుం సీహనాదం నదిత్వా సత్తాహం బుద్ధారమ్మణపీతిం అవిజహిత్వా పీతిసుఖేనేవ గోచరాయ అపక్కమిత్వా జీవితపరిచ్చాగం కత్వా పయిరుపాసమానో అట్ఠాసి. సత్థా సత్తాహచ్చయేన నిరోధా వుట్ఠితో సీహం ఓలోకేత్వా “భిక్ఖుసఙ్ఘేపి చిత్తం పసాదేత్వా సఙ్ఘం వన్దిస్సతీతి భిక్ఖుసఙ్ఘో ఆగచ్ఛతూ”తి చిన్తేసి. భిక్ఖూ తావదేవ ఆగమింసు. సీహో సఙ్ఘే చిత్తం పసాదేసి. సత్థా తస్స మనం ఓలోకేత్వా “అనాగతే బుద్ధో భవిస్ససీ”తి బ్యాకాసి. పదుమస్స పన భగవతో చమ్పకం నామ నగరం అహోసి, అసమో నామ రాజా పితా, అసమా నామ దేవీ మాతా, సాలో చ ఉపసాలో చ ద్వే అగ్గసావకా, వరుణో నాముపట్ఠాకో, రామా చ సురామా చ ద్వే అగ్గసావికా, సోణరుక్ఖో నామ బోధి, అట్ఠపణ్ణాసహత్థుబ్బేధం సరీరం అహోసి, ఆయు వస్ససతసహస్సన్తి.

“అనోమదస్సిస్స అపరేన, సమ్బుద్ధో ద్విపదుత్తమో;
పదుమో నామ నామేన, అసమో అప్పటిపుగ్గలో”తి.

తస్స అపరభాగే **నారదో** నామ సత్థా ఉదపాది. తస్సాపి తయో సావకసన్నిపాతా అహేసుం. పఠమసన్నిపాతే కోటిసతసహస్సభిక్ఖూ అహేసుం, దుతియే నవుతికోటిసహస్సాని, తతియే అసీతికోటిసహస్సాని . తదా బోధిసత్తో ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా పఞ్చసు అభిఞ్ఞాసు అట్ఠసు చ సమాపత్తీసు చిణ్ణవసీ హుత్వా బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స మహాదానం దత్వా లోహితచన్దనేన పూజం అకాసి. సోపి నం “అనాగతే బుద్ధో భవిస్ససీ”తి బ్యాకాసి. తస్స భగవతో ధఞ్ఞవతీ నామ నగరం అహోసి, సుదేవో నామ ఖత్తియో పితా, అనోమా నామ మాతా, సద్దసాలో చ జితమిత్తో చ ద్వే అగ్గసావకా, వాసేట్ఠో నాముపట్ఠాకో , ఉత్తరా చ ఫగ్గునీ చ ద్వే అగ్గసావికా, మహాసోణరుక్ఖో నామ బోధి, సరీరం అట్ఠాసీతిహత్థుబ్బేధం అహోసి, నవుతివస్ససహస్సాని ఆయూతి.

“పదుమస్స అపరేన, సమ్బుద్ధో ద్విపదుత్తమో;
నారదో నామ నామేన, అసమో అప్పటిపుగ్గలో”తి.

నారదబుద్ధస్స అపరభాగే ఏకం అసఙ్ఖ్యేయ్యం అతిక్కమిత్వా ఇతో సతసహస్సకప్పమత్థకే ఏకస్మిం కప్పే ఏకోవ **పదుముత్తర**బుద్ధో నామ ఉదపాది. తస్సాపి తయో సావకసన్నిపాతా అహేసుం. పఠమే కోటిసతసహస్సభిక్ఖూ అహేసుం, దుతియే వేభారపబ్బతే నవుతికోటిసహస్సాని, తతియే అసీతికోటిసహస్సాని. తదా బోధిసత్తో జటిలో నామ మహారట్ఠియో హుత్వా బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స సచీవరం దానం అదాసి. సోపి నం “అనాగతే బుద్ధో భవిస్ససీ”తి బ్యాకాసి. పదుముత్తరస్స పన భగవతో కాలే తిత్థియా నామ నాహేసుం. సబ్బే దేవమనుస్సా బుద్ధమేవ సరణం అగమంసు. తస్స నగరం హంసవతీ నామ అహోసి, పితా ఆనన్దో నామ ఖత్తియో, మాతా సుజాతా నామ దేవీ, దేవలో చ సుజాతో చ ద్వే అగ్గసావకా, సుమనో నాముపట్ఠాకో, అమితా చ అసమా చ ద్వే అగ్గసావికా, సలలరుక్ఖో బోధి, సరీరం అట్ఠపణ్ణాసహత్థుబ్బేధం అహోసి, సరీరప్పభా సమన్తతో ద్వాదస యోజనాని గణ్హి, వస్ససతసహస్సం ఆయూతి.

“నారదస్స అపరేన, సమ్బుద్ధో ద్విపదుత్తమో;
పదుముత్తరో నామ జినో, అక్ఖోభో సాగరూపమో”తి.

తస్స అపరభాగే సత్తతి కప్పసహస్సాని అతిక్కమిత్వా **సుమేధో సుజాతో** చాతి ఏకస్మిం కప్పే ద్వే బుద్ధా నిబ్బత్తింసు. **సుమేధస్సాపి** తయో సావకసన్నిపాతా అహేసుం, పఠమసన్నిపాతే సుదస్సననగరే కోటిసతఖీణాసవా అహేసుం, దుతియే పన నవుతికోటియో, తతియే అసీతికోటియో. తదా బోధిసత్తో ఉత్తరో నామ మాణవో హుత్వా నిదహిత్వా ఠపితంయేవ అసీతికోటిధనం విస్సజ్జేత్వా బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స మహాదానం దత్వా ధమ్మం సుత్వా సరణేసు పతిట్ఠాయ నిక్ఖమిత్వా పబ్బజి. సోపి నం “అనాగతే బుద్ధో భవిస్ససీ”తి బ్యాకాసి. సుమేధస్స భగవతో సుదస్సనం నామ నగరం అహోసి, సుదత్తో నామ రాజా పితా, మాతాపి సుదత్తా నామ, సరణో చ సబ్బకామో చ ద్వే అగ్గసావకా, సాగరో నాముపట్ఠాకో, రామా చ సురామా చ ద్వే అగ్గసావికా, మహానీపరుక్ఖో బోధి, సరీరం అట్ఠాసీతిహత్థుబ్బేధం అహోసి, ఆయు నవుతి వస్ససహస్సానీతి.

“పదుముత్తరస్స అపరేన, సుమేధో నామ నాయకో;
దురాసదో ఉగ్గతేజో, సబ్బలోకుత్తమో మునీ”తి.

తస్స అపరభాగే **సుజాతో** నామ సత్థా ఉదపాది. తస్సాపి తయో సావకసన్నిపాతా అహేసుం. పఠమసన్నిపాతే సట్ఠి భిక్ఖుసతసహస్సాని అహేసుం, దుతియే పణ్ణాసం, తతియే చత్తాలీసం. తదా బోధిసత్తో చక్కవత్తిరాజా హుత్వా “బుద్ధో ఉప్పన్నో”తి సుత్వా ఉపసఙ్కమిత్వా ధమ్మం సుత్వా బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స సద్ధిం సత్తహి రతనేహి చతుమహాదీపరజ్జం దత్వా సత్థు సన్తికే పబ్బజి. సకలరట్ఠవాసినో రట్ఠుప్పాదం గహేత్వా ఆరామికకిచ్చం సాధేన్తా బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స నిచ్చం మహాదానం అదంసు. సోపి నం సత్థా “అనాగతే బుద్ధో భవిస్ససీ”తి బ్యాకాసి. తస్స భగవతో నగరం సుమఙ్గలం నామ అహోసి, ఉగ్గతో నామ రాజా పితా, పభావతీ నామ మాతా, సుదస్సనో చ సుదేవో చ ద్వే అగ్గసావకా, నారదో నాముపట్ఠాకో, నాగా చ నాగసమాలా చ ద్వే అగ్గసావికా, మహావేళురుక్ఖో బోధి. సో కిర మన్దచ్ఛిద్దో ఘనక్ఖన్ధో ఉపరి నిగ్గతాహి మహాసాఖాహి మోరపిఞ్ఛకలాపో వియ విరోచిత్థ. తస్స భగవతో సరీరం పణ్ణాసహత్థుబ్బేధం అహోసి, ఆయు నవుతి వస్ససహస్సానీతి.

“తత్థేవ మణ్డకప్పమ్హి, సుజాతో నామ నాయకో;
సీహహనుసభక్ఖన్ధో, అప్పమేయ్యో దురాసదో”తి.

తస్స అపరభాగే ఇతో అట్ఠారసకప్పసతమత్థకే ఏకస్మిం కప్పే **పియదస్సీ, అత్థదస్సీ, ధమ్మదస్సీ**తి తయో బుద్ధా నిబ్బత్తింసు. **పియదస్సిస్సాపి** తయో సావకసన్నిపాతా అహేసుం. పఠమే కోటిసతసహస్సా భిక్ఖూ అహేసుం, దుతియే నవుతికోటియో, తతియే అసీతికోటియో. తదా బోధిసత్తో కస్సపో నామ మాణవో తిణ్ణం వేదానం పారం గతో హుత్వా సత్థు ధమ్మదేసనం సుత్వా కోటిసతసహస్సధనపరిచ్చాగేన సఙ్ఘారామం కారేత్వా సరణేసు చ సీలేసు చ పతిట్ఠాసి. అథ నం సత్థా “అట్ఠారసకప్పసతచ్చయేన బుద్ధో భవిస్ససీ”తి బ్యాకాసి. తస్స భగవతో అనోమం నామ నగరం అహోసి, పితా సుదిన్నో నామ రాజా, మాతా చన్దా నామ దేవీ, పాలితో చ సబ్బదస్సీ చ ద్వే అగ్గసావకా, సోభితో నాముపట్ఠాకో, సుజాతా చ ధమ్మదిన్నా చ ద్వే అగ్గసావికా, కకుధరుక్ఖో బోధి, సరీరం అసీతిహత్థుబ్బేధం అహోసి, నవుతి వస్ససహస్సాని ఆయూతి.

“సుజాతస్స అపరేన, సయమ్భూ లోకనాయకో;
దురాసదో అసమసమో, పియదస్సీ మహాయసో”తి.

తస్స అపరభాగే **అత్థదస్సీ** నామ సత్థా ఉదపాది. తస్సాపి తయో సావకసన్నిపాతా అహేసుం. పఠమే అట్ఠనవుతి భిక్ఖుసతసహస్సాని అహేసుం, దుతియే అట్ఠాసీతిసతసహస్సాని, తథా తతియే. తదా బోధిసత్తో సుసీమో నామ మహిద్ధికో తాపసో హుత్వా దేవలోకతో మన్దారవపుప్ఫచ్ఛత్తం ఆహరిత్వా సత్థారం పూజేసి, సోపి నం “అనాగతే బుద్ధో భవిస్ససీ”తి బ్యాకాసి. తస్స భగవతో సోభితం నామ నగరం అహోసి, సాగరో నామ రాజా పితా, సుదస్సనా నామ మాతా, సన్తో చ ఉపసన్తో చ ద్వే అగ్గసావకా, అభయో నాముపట్ఠాకో, ధమ్మా చ సుధమ్మా చ ద్వే అగ్గసావికా, చమ్పకరుక్ఖో బోధి, సరీరం అసీతిహత్థుబ్బేధం అహోసి, సరీరప్పభా సమన్తతో సబ్బకాలం యోజనమత్తం ఫరిత్వా అట్ఠాసి, ఆయు వస్ససతసహస్సన్తి.

“తత్థేవ మణ్డకప్పమ్హి, అత్థదస్సీ నరాసభో;
మహాతమం నిహన్త్వాన, పత్తో సమ్బోధిముత్తమ”న్తి.

తస్స అపరభాగే **ధమ్మదస్సీ** నామ సత్థా ఉదపాది. తస్సాపి తయో సావకసన్నిపాతా అహేసుం. పఠమే కోటిసతం భిక్ఖూ అహేసుం, దుతియే సత్తతికోటియో, తతియే అసీతికోటియో. తదా బోధిసత్తో సక్కో దేవరాజా హుత్వా దిబ్బగన్ధపుప్ఫేహి చ దిబ్బతూరియేహి చ పూజం అకాసి, సోపి నం “అనాగతే బుద్ధో భవిస్ససీ”తి బ్యాకాసి. తస్స భగవతో సరణం నామ నగరం అహోసి, పితా సరణో నామ రాజా, మాతా సునన్దా నామ, పదుమో చ ఫుస్సదేవో చ ద్వే అగ్గసావకా, సునేత్తో నాముపట్ఠాకో , ఖేమా చ సబ్బనామా చ ద్వే అగ్గసావికా, రత్తఙ్కురరుక్ఖో బోధి, “బిమ్బిజాలో”తిపి వుచ్చతి, సరీరం పనస్స అసీతిహత్థుబ్బేధం అహోసి, వస్ససతసహస్సం ఆయూతి.

“తత్థేవ మణ్డకప్పమ్హి, ధమ్మదస్సీ మహాయసో;
తమన్ధకారం విధమిత్వా, అతిరోచతి సదేవకే”తి.

తస్స అపరభాగే ఇతో చతునవుతికప్పమత్థకే ఏకస్మిం కప్పే ఏకోవ **సిద్ధత్థో** నామ బుద్ధో ఉదపాది. తస్సాపి తయో సావకసన్నిపాతా అహేసుం. పఠమసన్నిపాతే కోటిసతసహస్సం భిక్ఖూ అహేసుం, దుతియే నవుతికోటియో, తతియే అసీతికోటియో. తదా బోధిసత్తో ఉగ్గతేజో అభిఞ్ఞాబలసమ్పన్నో మఙ్గలో నామ తాపసో హుత్వా మహాజమ్బుఫలం ఆహరిత్వా తథాగతస్స అదాసి. సత్థా తం ఫలం పరిభుఞ్జిత్వా “చతునవుతికప్పమత్థకే బుద్ధో భవిస్ససీ”తి బోధిసత్తం బ్యాకాసి. తస్స భగవతో నగరం వేభారం నామ అహోసి, పితా జయసేనో నామ రాజా, మాతా సుఫస్సా నామ, సమ్బలో చ సుమిత్తో చ ద్వే అగ్గసావకా, రేవతో నాముపట్ఠాకో, సీవలీ చ సురామా చ ద్వే అగ్గసావికా, కణికారరుక్ఖో బోధి, సరీరం సట్ఠిహత్థుబ్బేధం అహోసి, వస్ససతసహస్సం ఆయూతి.

“ధమ్మదస్సిస్స అపరేన, సిద్ధత్థో నామ నాయకో;
నిహనిత్వా తమం సబ్బం, సూరియో అబ్భుగ్గతో యథా”తి.

తస్స అపరభాగే ఇతో ద్వానవుతికప్పమత్థకే **తిస్సో ఫుస్సో**తి ఏకస్మిం కప్పే ద్వే బుద్ధా నిబ్బత్తింసు. **తిస్సస్స** భగవతో తయో సావకసన్నిపాతా అహేసుం. పఠమసన్నిపాతే భిక్ఖూనం కోటిసతం అహోసి, దుతియే నవుతికోటియో, తతియే

అసీతికోటియో. తదా బోధిసత్తో మహాభోగో మహాయసో సుజాతో నామ ఖత్తియో హుత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా మహిద్ధికభావం పత్వా "బుద్ధో ఉప్పన్నో"తి సుత్వా దిబ్బమన్దారవపదుమపారిచ్ఛత్తకపుప్ఫాని ఆదాయ చతుపరిసమజ్ఝే గచ్ఛన్తం తథాగతం పూజేసి, ఆకాసే పుప్ఫవితానం అకాసి. సోపి నం సత్థా "ఇతో ద్వానవుతికప్పే బుద్ధో భవిస్ససీ"తి బ్యాకాసి. తస్స భగవతో ఖేమం నామ నగరం అహోసి, పితా జనసన్ధో నామ ఖత్తియో, మాతా పదుమా నామ , బ్రహ్మదేవో చ ఉదయో చ ద్వే అగ్గసావకా, సమఙ్గో నాముపట్ఠాకో, ఫుస్సా చ సుదత్తా చ ద్వే అగ్గసావికా, అసనరుక్ఖో బోధి, సరీరం సట్ఠిహత్థుబ్బేధం అహోసి, వస్ససతసహస్సం ఆయూతి.

"సిద్ధత్థస్స అపరేన, అసమో అప్పటిపుగ్గలో;
అనన్తసీలో అమితయసో, తిస్సో లోకగ్గనాయకో"తి.

తస్స అపరభాగే **ఫుస్సో** నామ సత్థా ఉదపాది. తస్సాపి తయో సావకసన్నిపాతా అహేసుం. పఠమసన్నిపాతే సట్ఠి భిక్ఖుసతసహస్సాని అహేసుం, దుతియే పణ్ణాస, తతియే ద్వత్తింస. తదా బోధిసత్తో విజితావీ నామ ఖత్తియో హుత్వా మహారజ్జం పహాయ సత్థు సన్తికే పబ్బజిత్వా తీణి పిటకాని ఉగ్గహేత్వా మహాజనస్స ధమ్మకథం కథేసి, సీలపారమిఞ్చ పూరేసి. సోపి నం "బుద్ధో భవిస్ససీ"తి తథేవ బ్యాకాసి. తస్స భగవతో కాసీ నామ నగరం అహోసి, జయసేనో నామ రాజా పితా, సిరిమా నామ మాతా, సురక్ఖితో చ ధమ్మసేనో చ ద్వే అగ్గసావకా, సభియో నాముపట్ఠాకో, చాలా చ ఉపచాలా చ ద్వే అగ్గసావికా, ఆమలకరుక్ఖో బోధి, సరీరం అట్ఠపణ్ణాసహత్థుబ్బేధం అహోసి, నవుతి వస్ససహస్సాని ఆయూతి.

"తత్థేవ మణ్డకప్పమ్హి, అహు సత్థా అనుత్తరో;
అనూపమో అసమసమో, ఫుస్సో లోకగ్గనాయకో"తి.

తస్స అపరభాగే ఇతో ఏకనవుతికప్పే **విపస్సీ** నామ భగవా ఉదపాది. తస్సాపి తయో సావకసన్నిపాతా అహేసుం. పఠమసన్నిపాతే అట్ఠసట్ఠి భిక్ఖుసతసహస్సం అహోసి, దుతియే ఏకసతసహస్సం, తతియే అసీతిసహస్సాని. తదా బోధిసత్తో మహిద్ధికో మహానుభావో అతులో నామ నాగరాజా హుత్వా సత్తరతనఖచితం సోవణ్ణమయం మహాపీఠం భగవతో అదాసి. సోపి నం "ఇతో ఏకనవుతికప్పే బుద్ధో భవిస్ససీ"తి బ్యాకాసి. తస్స భగవతో బన్ధుమతీ నామ నగరం అహోసి, బన్ధుమా నామ రాజా పితా, బన్ధుమతీ నామ మాతా, ఖణ్డో చ తిస్సో చ ద్వే అగ్గసావకా, అసోకో నాముపట్ఠాకో, చన్దా చ చన్దమిత్తా చ ద్వే అగ్గసావికా, పాటలిరుక్ఖో బోధి, సరీరం అసీతిహత్థుబ్బేధం అహోసి, సరీరప్పభా సదా సత్త యోజనాని ఫరిత్వా అట్ఠాసి, అసీతి వస్ససహస్సాని ఆయూతి.

"ఫుస్సస్స చ అపరేన, సమ్బుద్ధో ద్విపదుత్తమో;
విపస్సీ నామ నామేన, లోకే ఉప్పజ్జి చక్ఖుమా"తి.

తస్స అపరభాగే ఇతో ఏకతింసకప్పే **సిఖీ** చ **వేస్సభూ** చాతి ద్వే బుద్ధా అహేసుం. **సిఖిస్సాపి** భగవతో తయో సావకసన్నిపాతా అహేసుం. పఠమసన్నిపాతే భిక్ఖుసతసహస్సం అహోసి, దుతియే అసీతిసహస్సాని, తతియే సత్తతిసహస్సాని. తదా బోధిసత్తో అరిన్దమో నామ రాజా హుత్వా బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స సచీవరం మహాదానం పవత్తేత్వా సత్తరతనపటిమణ్డితం హత్థిరతనం దత్వా హత్థిప్పమాణం కత్వా కప్పియభణ్డం అదాసి. సోపి నం "ఇతో కతింసకప్పే బుద్ధో భవిస్ససీ"తి బ్యాకాసి. తస్స భగవతో అరుణవతీ నామ నగరం అహోసి, అరుణో నామ ఖత్తియో పితా,

పభావతీ నామ మాతా, అభిభూ చ సమ్భవో చ ద్వే అగ్గసావకా, ఖేమఙ్కరో నాముపట్ఠాకో, సఖిలా చ పదుమా చ ద్వే అగ్గసావికా, పుణ్డరీకరుక్ఖో బోధి, సరీరం సత్తతిహత్థుబ్బేధం అహోసి, సరీరప్పభా యోజనత్తయం ఫరిత్వా అట్ఠాసి, సత్తతి వస్ససహస్సాని ఆయూతి.

"విపస్సిస్స అపరేన, సమ్బుద్ధో ద్విపదుత్తమో;
సిఖివ్హయో నామ జినో, అసమో అప్పటిపుగ్గలో"తి.

తస్స అపరభాగే **వేస్సభూ** నామ సత్థా ఉదపాది. తస్సాపి తయో సావకసన్నిపాతా అహేసుం. పఠమసన్నిపాతే అసీతి భిక్ఖుసహస్సాని అహేసుం, దుతియే సత్తతి, తతియే సట్ఠి. తదా బోధిసత్తో సుదస్సనో నామ రాజా హుత్వా బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స సచీవరం మహాదానం దత్వా తస్స సన్తికే పబ్బజిత్వా ఆచారగుణసమ్పన్నో బుద్ధరతనే చిత్తీకారపీతిబహులో అహోసి. సోపి నం భగవా "ఇతో ఏకతింసకప్పే బుద్ధో భవిస్ససీ"తి బ్యాకాసి. తస్స పన భగవతో అనోమం నామ నగరం అహోసి, సుప్పతీతో నామ రాజా పితా, యసవతీ నామ మాతా , సోణో చ ఉత్తరో చ ద్వే అగ్గసావకా, ఉపసన్తో నాముపట్ఠాకో, దామా చ సమాలా చ ద్వే అగ్గసావికా, సాలరుక్ఖో బోధి, సరీరం సట్ఠిహత్థుబ్బేధం అహోసి, సట్ఠి వస్ససహస్సాని ఆయూతి.

"తత్థేవ మణ్డకప్పమ్హి, అసమో అప్పటిపుగ్గలో;
వేస్సభూ నామ నామేన, లోకే ఉప్పజ్జి సో జినో"తి.

తస్స అపరభాగే ఇమస్మిం కప్పే చత్తారో బుద్ధా నిబ్బత్తా **కకుసన్ధో, కోణాగమనో, కస్సపో, అమ్హాకం భగవాతి. కకుసన్ధస్స** భగవతో ఏకోవ సావకసన్నిపాతో, తత్థ చత్తాలీస భిక్ఖుసహస్సాని అహేసుం. తదా బోధిసత్తో ఖేమో నామ రాజా హుత్వా బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స సపత్తచీవరం మహాదానఞ్చేవ అఞ్జనాదిభేసజ్జాని చ దత్వా సత్థు ధమ్మదేసనం సుత్వా పబ్బజి. సోపి నం సత్థా బ్యాకాసి. కకుసన్ధస్స పన భగవతో ఖేమం నామ నగరం అహోసి, అగ్గిదత్తో నామ బ్రాహ్మణో పితా, విసాఖా నామ బ్రాహ్మణీ మాతా, విధురో చ సఞ్జీవో చ ద్వే అగ్గసావకా, బుద్ధిజో నాముపట్ఠాకో, సామా చ చమ్పకా చ ద్వే అగ్గసావికా , మహాసిరీసరుక్ఖో బోధి, సరీరం చత్తాలీసహత్థుబ్బేధం అహోసి, చత్తాలీస వస్ససహస్సాని ఆయూతి.

"వేస్సభుస్స అపరేన, సమ్బుద్ధో ద్విపదుత్తమో;
కకుసన్ధో నామ నామేన, అప్పమేయ్యో దురాసదో"తి.

తస్స అపరభాగే **కోణాగమనో** నామ సత్థా ఉదపాది. తస్సాపి ఏకో సావకసన్నిపాతో, తత్థ తింస భిక్ఖుసహస్సాని అహేసుం. తదా బోధిసత్తో పబ్బతో నామ రాజా హుత్వా అమచ్చగణపరివుతో సత్థు సన్తికం గన్త్వా ధమ్మదేసనం సుత్వా బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం నిమన్తేత్వా మహాదానం పవత్తేత్వా పట్టుణ్ణచీనపట్టకోసేయ్యకమ్బలదుకూలాని చేవ సువణ్ణపాదుకఞ్చ దత్వా సత్థు సన్తికే పబ్బజి. సోపి నం బ్యాకాసి. తస్స భగవతో సోభవతీ నామ నగరం అహోసి, యఞ్ఞదత్తో నామ బ్రాహ్మణో పితా, ఉత్తరా నామ బ్రాహ్మణీ మాతా, భియ్యసో చ ఉత్తరో చ ద్వే అగ్గసావకా, సోత్థిజో నాముపట్ఠాకో, సముద్దా చ ఉత్తరా చ ద్వే అగ్గసావికా, ఉదుమ్బరరుక్ఖో బోధి, సరీరం తింసహత్థుబ్బేధం అహోసి, తింస వస్ససహస్సాని ఆయూతి.

"కకుసన్ధస్స అపరేన, సమ్బుద్ధో ద్విపదుత్తమో;

కోణాగమనో నామ జినో, లోకజేట్ఠో నరాసభో’’తి.

తస్స అపరభాగే **కస్సపో** నామ సత్థా ఉదపాది. తస్సాపి ఏకో సావకసన్నిపాతో, తత్థ వీసతి భిక్ఖుసహస్సాని అహేసుం. తదా బోధిసత్తో జోతిపాలో నామ మాణవో హుత్వా తిణ్ణం వేదానం పారగూ భూమియఞ్చ అన్తలిక్ఖే చ పాకటో ఘటీకారస్స కుమ్భకారస్స మిత్తో అహోసి. సో తేన సద్ధిం సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా ధమ్మకథం సుత్వా పబ్బజిత్వా ఆరద్ధవీరియో తీణి పిటకాని ఉగ్గహేత్వా వత్తావత్తసమ్పత్తియా బుద్ధస్స సాసనం సోభేసి. సోపి నం బ్యాకాసి. తస్స భగవతో జాతనగరం బారాణసీ నామ అహోసి, బ్రహ్మదత్తో నామ బ్రాహ్మణో పితా, ధనవతీ నామ బ్రాహ్మణీ మాతా, తిస్సో చ భారద్వాజో చ ద్వే అగ్గసావకా, సబ్బమిత్తో నాముపట్ఠాకో, అనుళా చ ఉరువేళా చ ద్వే అగ్గసావికా, నిగ్రోధరుక్ఖో బోధి, సరీరం వీసతిహత్థుబ్బేధం అహోసి, వీసతి వస్ససహస్సాని ఆయూతి.

“కోణాగమనస్స అపరేన, సమ్బుద్ధో ద్విపదుత్తమో;
కస్సపో నామ గోత్తేన, ధమ్మరాజా పభఙ్కరో’’తి.

యస్మిం పన కప్పే దీపఙ్కరో దసబలో ఉదపాది, తస్మిం అఞ్ఞేపి తయో బుద్ధా అహేసుం. తేసం సన్తికా బోధిసత్తస్స బ్యాకరణం నత్థి, తస్మా తే ఇధ న దస్సితా. అట్ఠకథాయం పన తమ్హా కప్పా పట్ఠాయ సబ్బేపి బుద్ధే దస్సేతుం ఇదం వుత్తం –

“తణ్హఙ్కరో మేధఙ్కరో, అథోపి సరణఙ్కరో;
దీపఙ్కరో చ సమ్బుద్ధో, కోణ్డఞ్ఞో ద్విపదుత్తమో.

“మఙ్గలో చ సుమనో చ, రేవతో సోభితో ముని;
అనోమదస్సీ పదుమో, నారదో పదుముత్తరో.

“సుమేధో చ సుజాతో చ, పియదస్సీ మహాయసో;
అత్థదస్సీ ధమ్మదస్సీ, సిద్ధత్థో లోకనాయకో.

“తిస్సో ఫుస్సో చ సమ్బుద్ధో, విపస్సీ సిఖి వేస్సభూ;
కకుసన్ధో కోణాగమనో, కస్సపో చాతి నాయకో.

“ఏతే అహేసుం సమ్బుద్ధా, వీతరాగా సమాహితా;
సతరంసీవ ఉప్పన్నా, మహాతమవినోదనా;
జలిత్వా అగ్గిఖన్ధావ, నిబ్బుతా తే ససావకా’’తి.

తత్థ అమ్హాకం బోధిసత్తో దీపఙ్కరాదీనం చతువీసతియా బుద్ధానం సన్తికే అధికారం కరోన్తో కప్పసతసహస్సాధికాని చత్తారి అసఙ్ఖ్యేయ్యాని ఆగతో. కస్సపస్స పన భగవతో ఓరభాగే ఠపేత్వా ఇమం సమ్మాసమ్బుద్ధం అఞ్ఞో బుద్ధో నామ నత్థి. ఇతి దీపఙ్కరాదీనం చతువీసతియా బుద్ధానం సన్తికే లద్ధబ్యాకరణో పన బోధిసత్తో యేనేన –

“మనుస్సత్తం లిఙ్గసమ్పత్తి, హేతు సత్థారదస్సనం;

పబ్బజ్జా గుణసమ్పత్తి, అధికారో చ ఛన్దతా;

అట్ఠధమ్మసమోధానా, అభినీహారో సమిజ్ఝతీ"తి. (బు॰ వం॰ ૨.౫౯) –

ఇమే అట్ఠ ధమ్మే సమోధానేత్వా దీపఙ్కరపాదమూలే కతాభినీహారేన "హన్ద బుద్ధకరే ధమ్మే, విచినామి ఇతో చితో"తి ఉస్సాహం కత్వా "విచినన్తో తదాదక్ఖిం, పఠమం దానపారమి"న్తి దానపారమితాదయో బుద్ధకారకధమ్మా దిట్ఠా, తే పూరేన్తోయేవ యావ వేస్సన్తరత్తభావా ఆగమి. ఆగచ్ఛన్తో చ యే తే కతాభినీహారానం బోధిసత్తానం ఆనిసంసా సంవణ్ణితా –

"ఏవం సబ్బఙ్గసమ్పన్నా, బోధియా నియతా నరా;
సంసరం దీఘమద్ధానం, కప్పకోటిసతేహిపి.

"అవీచిమ్హి నుప్పజ్జన్తి, తథా లోకన్తరేసు చ;
నిజ్ఝామతణ్హా ఖుప్పిపాసా, న హోన్తి కాలకఞ్జకా.

"న హోన్తి ఖుద్దకా పాణా, ఉప్పజ్జన్తాపి దుగ్గతిం;
జాయమానా మనుస్సేసు, జచ్చన్ధా న భవన్తి తే.

"సోతవేకల్లతా నత్థి, న భవన్తి మూగపక్ఖికా;
ఇత్థిభావం న గచ్ఛన్తి, ఉభతోబ్యఞ్జనపణ్డకా.

"న భవన్తి పరియాపన్నా, బోధియా నియతా నరా;
ముత్తా ఆనన్తరికేహి, సబ్బత్థ సుద్ధగోచరా.

"మిచ్ఛాదిట్ఠిం న సేవన్తి, కమ్మకిరియదస్సనా;
వసమానాపి సగ్గేసు, అసఞ్ఞం నూపపజ్జరే.

"సుద్ధావాసేసు దేవేసు, హేతు నామ న విజ్జతి;
నేక్ఖమ్మనిన్నా సప్పురిసా, విసంయుత్తా భవాభవే;
చరన్తి లోకత్థచరియాయో, పూరేన్తి సబ్బపారమీ"తి.

తే ఆనిసంసే అధిగన్త్వావ ఆగతో. పారమియో పూరేన్తస్స చస్స అకిత్తిబ్రాహ్మణకాలే సఙ్ఖబ్రాహ్మణకాలే ధనఞ్చయరాజకాలే మహాసుదస్సనకాలే మహాగోవిన్దకాలే నిమిమహారాజకాలే చన్దకుమారకాలే విసయ్హసేట్ఠికాలే సివిరాజకాలే వేస్సన్తరకాలేతి దానపారమితాయ పూరితత్తభావానం పరిమాణం నామ నత్థి. ఏకన్తేన పనస్స ససపణ్డితజాతకే –

"భిక్ఖాయ ఉపగతం దిస్వా, సకత్తానం పరిచ్చజిం;
దానేన మే సమో నత్థి, ఏసా మే దానపారమీ"తి. (చరియా॰ ౧.తస్సుదానం) –

ఏవం అత్తపరిచ్చాగం కరోన్తస్స **దానపారమితా** పరమత్థపారమీ నామ జాతా. తథా సీలవరాజకాలే చమ్పేయ్యనాగరాజకాలే భూరిదత్తనాగరాజకాలే ఛద్దన్తనాగరాజకాలే జయద్దిసరాజపుత్తకాలే అలీనసత్తుకుమారకాలేతి సీలపారమితాయ పూరితత్తభావానం పరిమాణం నామ నత్థి. ఏకన్తేన పనస్స సఙ్ఖపాలజాతకే –

“సూలేహి విజ్ఝియన్తోపి, కోట్టియన్తోపి సత్తిహి;
భోజపుత్తే న కుప్పామి, ఏసా మే సీలపారమీ”తి. (చరియా॰ ౨.౯౧) –

ఏవం అత్తపరిచ్చాగం కరోన్తస్స **సీలపారమితా** పరమత్థపారమీ నామ జాతా. తథా సోమనస్సకుమారకాలే, హత్థిపాలకుమారకాలే, అయోఘరపణ్డితకాలేతి మహారజ్జం పహాయ నేక్ఖమ్మపారమితాయ పూరితత్తభావానం పరిమాణం నామ నత్థి. ఏకన్తేన పనస్స చూళసుతసోమజాతకే –

“మహారజ్జం హత్థగతం, ఖేళపిణ్డంవ ఛడ్డయిం;
చజతో న హోతి లగ్గం, ఏసా మే నేక్ఖమ్మపారమీ”తి. –

ఏవం నిస్సఙ్గతాయ రజ్జం ఛడ్డేత్వా నిక్ఖమన్తస్స **నేక్ఖమ్మపారమితా** పరమత్థపారమీ నామ జాతా. తథా విధురపణ్డితకాలే, మహాగోవిన్దపణ్డితకాలే, కుద్దాలపణ్డితకాలే, అరకపణ్డితకాలే, బోధిపరిబ్బాజకకాలే, మహోసధపణ్డితకాలేతి, పఞ్ఞాపారమితాయ పూరితత్తభావానం పరిమాణం నామ నత్థి. ఏకన్తేన పనస్స సత్తుభస్తజాతకే సేనకపణ్డితకాలే –

“పఞ్ఞాయ విచినన్తోహం, బ్రాహ్మణం మోచయిం దుఖా;
పఞ్ఞాయ మే సమో నత్థి, ఏసా మే పఞ్ఞాపారమీ”తి. –

అన్తోభస్తగతం సప్పం దస్సేన్తస్స **పఞ్ఞాపారమితా** పరమత్థపారమీ నామ జాతా. తథా వీరియపారమితాదీనమ్పి పూరితత్తభావానం పరిమాణం నామ నత్థి. ఏకన్తేన పనస్స మహాజనకజాతకే –

“అతీరదస్సీ జలమజ్ఝే, హతా సబ్బేవ మానుసా;
చిత్తస్స అఞ్ఞథా నత్థి, ఏసా మే వీరియపారమీ”తి. –

ఏవం మహాసముద్దం తరన్తస్స పవత్తా **వీరియపారమితా** పరమత్థపారమీ నామ జాతా. ఖన్తివాదిజాతకే –

“అచేతనంవ కోట్టేన్తే, తిణ్హేన ఫరసునా మమం;
కాసిరాజే న కుప్పామి, ఏసా మే ఖన్తిపారమీ”తి. –

ఏవం అచేతనభావేన వియ మహాదుక్ఖం అధివాసేన్తస్స **ఖన్తిపారమితా** పరమత్థపారమీ నామ జాతా. మహాసుతసోమజాతకే –

“సచ్చవాచం అనురక్ఖన్తో, చజిత్వా మమ జీవితం;
మోచేసిం ఏకసతం ఖత్తియే, ఏసా మే సచ్చపారమీ”తి. –

ఏవం జీవితం చజిత్వా సచ్చమనురక్ఖన్తస్స **సచ్చపారమితా** పరమత్థపారమీ నామ జాతా. మూగపక్ఖజాతకే –

“మాతా పితా న మే దేస్సా, నపి మే దేస్సం మహాయసం;

సబ్బఞ్ఞుతం పియం మయ్హం, తస్మా వతమధిట్ఠహి”న్తి. (చరియా॰ ౩.౬ థోకం విసదిసం) –

ఏవం జీవితమ్పి చజిత్వా వతం అధిట్ఠహన్తస్స **అధిట్ఠానపారమితా** పరమత్థపారమీ నామ జాతా. ఏకరాజజాతకే –

“న మం కోచి ఉత్తసతి, నపిహం భాయామి కస్సచి;

మేత్తాబలేనుపత్థద్ధో, రమామి పవనే తదా”తి. (చరియా॰ ౩.౧౧౩) –

ఏవం జీవితమ్పి అనోలోకేత్వా మేత్తాయన్తస్స **మేత్తాపారమితా** పరమత్థపారమీ నామ జాతా. లోమహంసజాతకే –

“సుసానే సేయ్యం కప్పేమి, ఛవట్ఠికం ఉపధాయహం;

గామణ్డలా ఉపాగన్త్వా, రూపం దస్సేన్తినప్పక”న్తి. (చరియా॰ ౩.౧౧౯) –

ఏవం గామదారకేసు నిట్ఠుభనాదీహి చేవ మాలాగన్ధూపహారాదీహి చ సుఖదుక్ఖం ఉప్పాదేన్తేసుపి ఉపేక్ఖం అనతివత్తన్తస్స **ఉపేక్ఖాపారమితా** పరమత్థపారమీ నామ జాతా. అయమేత్థ సఙ్ఖేపో, విత్థారతో పనేస అత్థో చరియాపిటకతో గహేతబ్బో. ఏవం పారమియో పూరేత్వా వేస్సన్తరత్తభావే ఠితో –

“అచేతనాయం పథవీ, అవిఞ్ఞాయ సుఖం దుఖం;

సాపి దానబలా మయ్హం, సత్తక్ఖత్తుం పకమ్పథా”తి. (చరియా॰ ౧.౧౨౪) –

ఏవం మహాపథవికమ్పనాదీని మహాపుఞ్ఞాని కత్వా ఆయుపరియోసానే తతో చుతో తుసితభవనే నిబ్బత్తి. ఇతి దీపఙ్కరపాదమూలతో పట్ఠాయ యావ అయం తుసితపురే నిబ్బత్తి, ఏత్తకం ఠానం **దూరేనిదానం** నామాతి వేదితబ్బం.

దూరేనిదానకథా నిట్ఠితా.

౨. అవిదూరేనిదానకథా

తుసితపురే వసన్తేయేవ పన బోధిసత్తే బుద్ధకోలాహలం నామ ఉదపాది. లోకస్మిఞ్హి **తీణి కోలాహలాని** ఉప్పజ్జన్తి – కప్పకోలాహలం, బుద్ధకోలాహలం, చక్కవత్తికోలాహలన్తి. తత్థ “వస్ససతసహస్సస్స అచ్చయేన కప్పుట్ఠానం భవిస్సతీ”తి లోకబ్యూహా నామ కామావచరదేవా ముత్తసిరా వికిణ్ణకేసా రుదముఖా అస్సూని హత్థేహి పుఞ్ఛమానా రత్తవత్థనివత్థా అతివియ విరూపవేసధారినో హుత్వా మనుస్సపథే విచరన్తా ఏవం ఆరోచేన్తి “మారిసా ఇతో వస్ససతసహస్సస్స అచ్చయేన కప్పుట్ఠానం భవిస్సతి, అయం లోకో వినస్సిస్సతి, మహాసముద్దోపి సుస్సిస్సతి , అయఞ్చ మహాపథవీ సినేరు చ పబ్బతరాజా ఉడ్ఢయ్హిస్సన్తి వినస్సిస్సన్తి, యావ బ్రహ్మలోకా లోకవినాసో భవిస్సతి, మేత్తం మారిసా భావేథ, కరుణం, ముదితం, ఉపేక్ఖం మారిసా భావేథ, మాతరం ఉపట్ఠహథ, పితరం ఉపట్ఠహథ, కులే జేట్ఠాపచాయినో హోథా”తి. ఇదం **కప్పకోలాహలం** నామ. వస్ససహస్సస్స అచ్చయేన పన సబ్బఞ్ఞుబుద్ధో లోకే ఉప్పజ్జిస్సతీతి లోకపాలదేవతా “ఇతో మారిసా

వస్ససహస్సస్స అచ్చయేన బుద్ధో లోకే ఉప్పజ్జిస్సతీ”తి ఉగ్ఘోసేన్తా ఆహిణ్డన్తి. ఇదం **బుద్ధకోలాహలం** నామ. వస్ససతస్స అచ్చయేన చక్కవత్తీ రాజా ఉప్పజ్జిస్సతీతి దేవతా “ఇతో మారిసా వస్ససతస్స అచ్చయేన చక్కవత్తీ రాజా లోకే ఉప్పజ్జిస్సతీ”తి ఉగ్ఘోసేన్తియో ఆహిణ్డన్తి. ఇదం **చక్కవత్తికోలాహలం** నామ. ఇమాని తీణి కోలాహలాని మహన్తాని హోన్తి.

తేసు బుద్ధకోలాహలసద్దం సుత్వా సకలదససహస్సచక్కవాళదేవతా ఏకతో సన్నిపతిత్వా “అసుకో నామ సత్తో బుద్ధో భవిస్సతీ”తి ఞత్వా తం ఉపసఙ్కమిత్వా ఆయాచన్తి. ఆయాచమానా చ పుబ్బనిమిత్తేసు ఉప్పన్నేసు ఆయాచన్తి. తదా పన సబ్బాపి దేవతా ఏకేకచక్కవాళే చతుమహారాజసక్కసుయామసన్తుసితసునిమ్మితవసవత్తిమహాబ్రహ్మేహి సద్ధిం ఏకచక్కవాళే సన్నిపతిత్వా తుసితభవనే బోధిసత్తస్స సన్తికం గన్త్వా “మారిసా తుమ్హేహి దస పారమియో పూరేన్తేహి న సక్కసమ్పత్తిం, న మారసమ్పత్తిం, న బ్రహ్మసమ్పత్తిం, న చక్కవత్తిసమ్పత్తిం పత్థేన్తేహి పూరితా, లోకనిత్థరణత్థాయ పన సబ్బఞ్ఞుతం పత్థేన్తేహి పూరితా, సో వో ఇదాని కాలో మారిసా బుద్ధత్తాయ సమయో, మారిసా బుద్ధత్తాయ సమయో”తి యాచింసు.

అథ మహాసత్తో దేవతానం పటిఞ్ఞం అదత్వావ కాలదీపదేసకులజనేత్తిఆయుపరిచ్ఛేదవసేన **పఞ్చమహావిలోకనం** నామ విలోకేసి. తత్థ “కాలో ను ఖో, అకాలో ను ఖో”తి పఠమం కాలం విలోకేసి. తత్థ వస్ససతసహస్సతో ఉద్ధం వడ్ఢితఆయుకాలో కాలో నామ న హోతి. కస్మా? తదా హి సత్తానం జాతిజరామరణాని న పఞ్ఞాయన్తి. బుద్ధానఞ్చ ధమ్మదేసనా తిలక్ఖణముత్తా నామ నత్థి. తేసం “అనిచ్చం, దుక్ఖం, అనత్తా”తి కథేన్తానం “కిం నామేతం కథేన్తీ”తి నేవ సోతబ్బం న సద్ధాతబ్బం మఞ్ఞన్తి, తతో అభిసమయో న హోతి, తస్మిం అసతి అనియ్యానికం సాసనం హోతి. తస్మా సో అకాలో. వస్ససతతో ఊనఆయుకాలోపి కాలో న హోతి. కస్మా? తదా సత్తా ఉస్సన్నకిలేసా హోన్తి, ఉస్సన్నకిలేసానఞ్చ దిన్నో ఓవాదో ఓవాదట్ఠానే న తిట్ఠతి, ఉదకే దణ్డరాజి వియ ఖిప్పం విగచ్ఛతి . తస్మా సోపి అకాలో. వస్ససతసహస్సతో పన పట్ఠాయ హేట్ఠా, వస్ససతతో పట్ఠాయ ఉద్ధం ఆయుకాలో కాలో నామ. తదా చ వస్ససతకాలో. అథ మహాసత్తో “నిబ్బత్తితబ్బకాలో”తి కాలం పస్సి.

తతో దీపం విలోకేన్తో సపరివారే చత్తారో దీపే ఓలోకేత్వా “తీసు దీపేసు బుద్ధా న నిబ్బత్తన్తి, జమ్బుదీపేయేవ నిబ్బత్తన్తీ”తి దీపం పస్సి.

తతో “జమ్బుదీపో నామ మహా దసయోజనసహస్సపరిమాణో, కతరస్మిం ను ఖో పదేసే బుద్ధా నిబ్బత్తన్తీ”తి ఓకాసం విలోకేన్తో మజ్ఝిమదేసం పస్సి. మజ్ఝిమదేసో నామ – “పురత్థిమాయ దిసాయ గజఙ్గలం నామ నిగమో, తస్స అపరేన మహాసాలో, తతో పరం పచ్చన్తిమా జనపదా, ఓరతో మజ్ఝే. పుబ్బదక్ఖిణాయ దిసాయ సల్లవతీ నామ నదీ, తతో పరం పచ్చన్తిమా జనపదా, ఓరతో మజ్ఝే. దక్ఖిణాయ దిసాయ సేతకణ్ణికం నామ నిగమో, తతో పరం పచ్చన్తిమా జనపదా, ఓరతో మజ్ఝే. పచ్ఛిమాయ దిసాయ థూణం నామ బ్రాహ్మణగామో, తతో పరం పచ్చన్తిమా జనపదా, ఓరతో మజ్ఝే. ఉత్తరాయ దిసాయ ఉసీరద్ధజో నామ పబ్బతో, తతో పరం పచ్చన్తిమా జనపదా, ఓరతో మజ్ఝే”తి ఏవం వినయే (మహావ. ౨౫౯) వుత్తో పదేసో. సో ఆయామతో తీణి యోజనసతాని, విత్థారతో అడ్ఢతేయ్యాని, పరిక్ఖేపతో నవ యోజనసతానీతి ఏతస్మిం పదేసే బుద్ధా, పచ్చేకబుద్ధా, అగ్గసావకా, అసీతి మహాసావకా, చక్కవత్తిరాజా అఞ్ఞే చ మహేసక్ఖా ఖత్తియబ్రాహ్మణగహపతిమహాసాలా ఉప్పజ్జన్తి. ఇదఞ్చేత్థ కపిలవత్థు నామ నగరం, తత్థ మయా నిబ్బత్తితబ్బన్తి నిట్ఠం అగమాసి.

తతో కులం విలోకేన్తో “బుద్ధా నామ వేస్సకులే వా సుద్దకులే వా న నిబ్బత్తన్తి, లోకసమ్మతే పన ఖత్తియకులే వా బ్రాహ్మణకులేవాతి ద్వీసుయేవ కులేసు నిబ్బత్తన్తి. ఇదాని చ ఖత్తియకులం లోకసమ్మతం , తత్థ నిబ్బత్తిస్సామి. సుద్ధోదనో నామ రాజా మే పితా భవిస్సతీ”తి కులం పస్సి.

తతో మాతరం విలోకేన్తో “బుద్ధమాతా నామ లోలా సురాధుత్తా న హోతి, కప్పసతసహస్సం పన పూరితపారమీ జాతితో పట్ఠాయ అఖణ్డపఞ్చసీలాయేవ హోతి. అయఞ్చ మహామాయా నామ దేవీ ఏదిసీ, అయం మే మాతా భవిస్సతి, కిత్తకం పనస్సా ఆయూతి దసన్నం మాసానం ఉపరి సత్త దివసానీ”తి పస్సి.

ఇతి ఇమం పఞ్చమహావిలోకనం విలోకేత్వా “కాలో మే మారిసా బుద్ధభావాయా”తి దేవతానం సఙ్గహం కరోన్తో పటిఞ్ఞం దత్వా “గచ్ఛథ, తుమ్హే”తి తా దేవతా ఉయ్యోజేత్వా తుసితదేవతాహి పరివుతో తుసితపురే నన్దనవనం పావిసి. సబ్బదేవలోకేసు హి నన్దనవనం అత్థియేవ. తత్థ నం దేవతా “ఇతో చుతో సుగతిం గచ్ఛ, ఇతో చుతో సుగతిం గచ్ఛా”తి పుబ్బే కతకుసలకమ్మోకాసం సారయమానా విచరన్తి. సో ఏవం దేవతాహి కుసలం సారయమానాహి పరివుతో తత్థ విచరన్తో చవిత్వా మహామాయాయ దేవియా కుచ్ఛిస్మిం పటిసన్ధిం గణ్హి.

తస్స ఆవిభావత్థం అయమనుపుబ్బికథా – తదా కిర కపిలవత్థునగరే ఆసాళ్హినక్ఖత్తం సఙ్ఘుట్ఠం అహోసి, మహాజనో నక్ఖత్తం కీళతి. మహామాయాపి దేవీ పురే పుణ్ణమాయ సత్తమదివసతో పట్ఠాయ విగతసురాపానం మాలాగన్ధవిభూతిసమ్పన్నం నక్ఖత్తకీళం అనుభవమానా సత్తమే దివసే పాతోవ ఉట్ఠాయ గన్ధోదకేన న్హాయిత్వా చత్తారి సతసహస్సాని విస్సజ్జేత్వా మహాదానం దత్వా సబ్బాలఙ్కారవిభూసితా వరభోజనం భుఞ్జిత్వా ఉపోసథఙ్గాని అధిట్ఠాయ అలఙ్కతపటియత్తం సిరిగబ్భం పవిసిత్వా సిరిసయనే నిపన్నా నిద్దం ఓక్కమమానా ఇమం సుపినం అద్దస – ‘చత్తారో కిర నం మహారాజానో సయనేనేవ సద్ధిం ఉక్ఖిపిత్వా హిమవన్తం నేత్వా సట్ఠియోజనికే మనోసిలాతలే సత్తయోజనికస్స మహాసాలరుక్ఖస్స హేట్ఠా ఠపేత్వా ఏకమన్తం అట్ఠంసు. అథ నేసం దేవియో ఆగన్త్వా దేవిం అనోతత్తదహం నేత్వా మనుస్సమలహరణత్థం న్హాపేత్వా దిబ్బవత్థం నివాసాపేత్వా గన్ధేహి విలిమ్పాపేత్వా దిబ్బపుప్ఫాని పిళన్ధాపేత్వా తతో అవిదూరే ఏకో రజతపబ్బతో అత్థి, తస్స అన్తో కనకవిమానం అత్థి , తత్థ పాచీనసీసకం దిబ్బసయనం పఞ్ఞాపేత్వా నిపజ్జాపేసుం. అథ బోధిసత్తో సేతవరవారణో హుత్వా తతో అవిదూరే ఏకో సువణ్ణపబ్బతో అత్థి, తత్థ విచరిత్వా తతో ఓరుయ్హ రజతపబ్బతం అభిరుహిత్వా ఉత్తరదిసతో ఆగమ్మ రజతదామవణ్ణాయ సోణ్డాయ సేతపదుమం గహేత్వా కోఞ్చనాదం నదిత్వా కనకవిమానం పవిసిత్వా మాతుసయనం తిక్ఖత్తుం పదక్ఖిణం కత్వా దక్ఖిణపస్సం ఫాలేత్వా కుచ్ఛిం పవిట్ఠసదిసో అహోసీ’తి. ఏవం ఉత్తరాసాళ్హనక్ఖత్తేన పటిసన్ధిం గణ్హి.

పునదివసే పబుద్ధా దేవీ తం సుపినం రఞ్ఞో ఆరోచేసి. రాజా చతుసట్ఠిమత్తే బ్రాహ్మణపామోక్ఖే పక్కోసాపేత్వా గోమయహరితూపలిత్తాయ లాజాదీహి కతమఙ్గలసక్కారాయ భూమియా మహారహాని ఆసనాని పఞ్ఞాపేత్వా తత్థ నిసిన్నానం బ్రాహ్మణానం సప్పిమధుసక్ఖరాభిసఙ్ఖతస్స వరపాయాసస్స సువణ్ణరజతపాతియో పూరేత్వా సువణ్ణరజతపాతీహియేవ పటికుజ్జిత్వా అదాసి, అఞ్ఞేహి చ అహతవత్థకపిలగావిదానాదీహి తే సన్తప్పేసి. అథ నేసం సబ్బకామేహి సన్తప్పితానం సుపినం ఆరోచాపేత్వా “కిం భవిస్సతీ”తి పుచ్ఛి. బ్రాహ్మణా ఆహంసు “మా చిన్తయి, మహారాజ, దేవియా తే కుచ్ఛిమ్హి గబ్భో పతిట్ఠితో, సో చ ఖో పురిసగబ్భో, న ఇత్థిగబ్భో, పుత్తో తే భవిస్సతి. సో సచే అగారం అజ్ఝావసిస్సతి, రాజా భవిస్సతి చక్కవత్తీ; సచే అగారా నిక్ఖమ్మ పబ్బజిస్సతి, బుద్ధో భవిస్సతి లోకే వివట్టచ్ఛదో”తి.

బోధిసత్తస్స పన మాతుకుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిగ్గహణక్ఖణే ఏకప్పహారేనేవ సకలదససహస్సీ లోకధాతు సఙ్కమ్పి సమ్పకమ్పి సమ్పవేధి. బాత్తింసపుబ్బనిమిత్తాని పాతురహేసుం – దససు చక్కవాళసహస్సేసు అప్పమాణో ఓభాసో ఫరి. తస్స తం సిరిం దట్ఠుకామా వియ అన్ధా చక్ఖూని పటిలభింసు, బధిరా సద్దం సుణింసు, మూగా సమాలపింసు, ఖుజ్జా ఉజుగత్తా అహేసుం, పఙ్గులా పదసా గమనం పటిలభింసు, బన్ధనగతా సబ్బసత్తా అన్దుబన్ధనాదీహి ముచ్చింసు, సబ్బనరకేసు అగ్గి నిబ్బాయి, పేత్తివిసయే ఖుప్పిపాసా వూపసమి, తిరచ్ఛానానం భయం నాహోసి, సబ్బసత్తానం రోగో వూపసమి, సబ్బసత్తా పియంవదా అహేసుం, మధురేనాకారేన అస్సా హసింసు, వారణా గజ్జింసు, సబ్బతూరియాని సకసకనిన్నాదం ముఞ్చింసు, అఘట్టితానియేవ మనుస్సానం హత్థూపగాదీని ఆభరణాని విరవింసు, సబ్బదిసా విప్పసన్నా అహేసుం , సత్తానం సుఖం ఉప్పాదయమానో ముదుసీతలవాతో వాయి, అకాలమేఘో వస్సి, పథవితోపి ఉదకం ఉబ్భిజ్జిత్వా విస్సన్ది, పక్ఖినో ఆకాసగమనం విజహింసు, నదియో అసన్దమానా అట్ఠంసు, మహాసముద్దే మధురం ఉదకం అహోసి, సబ్బత్థకమేవ పఞ్చవణ్ణేహి పదుమేహి సఞ్ఛన్నతలో అహోసి, థలజజలజాదీని సబ్బపుప్ఫాని పుప్ఫింసు, రుక్ఖానం ఖన్ధేసు ఖన్ధపదుమాని, సాఖాసు సాఖాపదుమాని, లతాసు లతాపదుమాని పుప్ఫింసు, థలే సిలాతలాని భిన్దిత్వా ఉపరూపరి సత్త సత్త హుత్వా దణ్డపదుమాని నామ నిక్ఖమింసు, ఆకాసే ఓలమ్బకపదుమాని నామ నిబ్బత్తింసు, సమన్తతో పుప్ఫవస్సా వస్సింసు, ఆకాసే దిబ్బతూరియాని వజ్జింసు, సకలదససహస్సిలోకధాతు వట్టేత్వా విస్సట్ఠమాలాగుళో వియ, ఉప్పీళేత్వా బద్ధమాలాకలాపో వియ, అలఙ్కతపటియత్తం మాలాసనం వియ చ ఏకమాలామాలినీ విప్ఫురన్తవాళబీజనీ పుప్ఫధూమగన్ధపరివాసితా పరమసోభగ్గప్పత్తా అహోసి.

ఏవం గహితపటిసన్ధికస్స బోధిసత్తస్స పటిసన్ధితో పట్ఠాయ బోధిసత్తస్స చేవ బోధిసత్తమాతుయా చ ఉపద్దవనివారణత్థం ఖగ్గహత్థా చత్తారో దేవపుత్తా ఆరక్ఖం గణ్హింసు. బోధిసత్తమాతు పన పురిసేసు రాగచిత్తం నుప్పజ్జి, లాభగ్గయసగ్గప్పత్తా చ అహోసి సుఖినీ అకిలన్తకాయా. బోధిసత్తఞ్చ అన్తోకుచ్ఛిగతం విప్పసన్నే మణిరతనే ఆవుతపణ్డుసుత్తం వియ పస్సతి. యస్మా చ బోధిసత్తేన వసితకుచ్ఛి నామ చేతియగబ్భసదిసా హోతి, న సక్కా అఞ్ఞేన సత్తేన ఆవసితుం వా పరిభుఞ్జితుం వా, తస్మా బోధిసత్తమాతా సత్తాహజాతే బోధిసత్తే కాలం కత్వా తుసితపురే నిబ్బత్తతి. యథా చ అఞ్ఞా ఇత్థియో దస మాసే అపత్వాపి అతిక్కమిత్వాపి నిసిన్నాపి నిపన్నాపి విజాయన్తి, న ఏవం బోధిసత్తమాతా. సా పన బోధిసత్తం దస మాసే కుచ్ఛినా పరిహరిత్వా ఠితావ విజాయతి. అయం **బోధిసత్తమాతుధమ్మతా**.

మహామాయాపి దేవీ పత్తేన తేలం వియ దస మాసే కుచ్ఛినా బోధిసత్తం పరిహరిత్వా పరిపుణ్ణగబ్భా ఞాతిఘరం గన్తుకామా సుద్ధోదనమహారాజస్స ఆరోచేసి – "ఇచ్ఛామహం, దేవ, కులసన్తకం దేవదహనగరం గన్తు"న్తి. రాజా "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా కపిలవత్థుతో యావ దేవదహనగరా మగ్గం సమం కారేత్వా కదలిపుణ్ణఘటధజపటాకాదీహి అలఙ్కారాపేత్వా దేవిం సువణ్ణసివికాయ నిసీదాపేత్వా అమచ్చసహస్సేన ఉక్ఖిపాపేత్వా మహన్తేన పరివారేన పేసేసి. ద్విన్నం పన నగరానం అన్తరే ఉభయనగరవాసీనమ్పి లుమ్బినీవనం నామ మఙ్గలసాలవనం అత్థి, తస్మిం సమయే మూలతో పట్ఠాయ యావ అగ్గసాఖా సబ్బం ఏకపాలిఫుల్లం అహోసి, సాఖన్తరేహి చేవ పుప్ఫన్తరేహి చ పఞ్చవణ్ణా భమరగణా నానప్పకారా చ సకుణసఙ్ఘా మధురస్సరేన వికూజన్తా విచరన్తి. సకలం లుమ్బినీవనం చిత్తలతావనసదిసం, మహానుభావస్స రఞ్ఞో సుసజ్జితం ఆపానమణ్డలం వియ అహోసి. దేవియా తం దిస్వా సాలవనకీళం కీళితుకామతాచిత్తం ఉదపాది. అమచ్చా దేవిం గహేత్వా సాలవనం పవిసింసు. సా మఙ్గలసాలమూలం గన్త్వా సాలసాఖం గణ్హితుకామా అహోసి, సాలసాఖా సుసేదితవేత్తగ్గం వియ ఓనమిత్వా దేవియా హత్థపథం ఉపగఞ్ఛి. సా హత్థం పసారేత్వా సాఖం అగ్గహేసి. తావదేవ చస్సా కమ్మజవాతా

చలింసు. అథస్సా సాణిం పరిక్ఖిపిత్వా మహాజనో పటిక్కమి. సాలసాఖం గహేత్వా తిట్ఠమానాయ ఏవస్సా గబ్భవుట్ఠానం అహోసి. తఙ్ఖణంయేవ చత్తారో విసుద్ధచిత్తా మహాబ్రహ్మానో సువణ్ణజాలం ఆదాయ సమ్పత్తా తేన సువణ్ణజాలేన బోధిసత్తం సమ్పటిచ్ఛిత్వా మాతు పురతో ఠపేత్వా "అత్తమనా, దేవి, హోహి, మహేసక్ఖో తే పుత్తో ఉప్పన్నో"తి ఆహంసు.

యథా పన అఞ్ఞే సత్తా మాతుకుచ్ఛితో నిక్ఖమన్తా పటికూలేన అసుచినా మక్ఖితా నిక్ఖమన్తి, న ఏవం బోధిసత్తో. సో పన ధమ్మాసనతో ఓతరన్తో ధమ్మకథికో వియ, నిస్సేణితో ఓతరన్తో పురిసో వియ, చ ద్వే చ హత్థే ద్వే చ పాదే పసారేత్వా ఠితకోవ మాతుకుచ్ఛిసమ్భవేన కేనచి అసుచినా అమక్ఖితో సుద్ధో విసదో కాసికవత్థే నిక్ఖిత్తమణిరతనం వియ జోతయన్తో మాతుకుచ్ఛితో నిక్ఖమి. ఏవం సన్తేపి బోధిసత్తస్స చ బోధిసత్తమాతుయా చ సక్కారత్థం ఆకాసతో ద్వే ఉదకధారా నిక్ఖమిత్వా బోధిసత్తస్స చ మాతుయా చ సరీరే ఉతుం గాహాపేసుం.

అథ నం సువణ్ణజాలేన పటిగ్గహేత్వా ఠితానం బ్రహ్మానం హత్థతో చత్తారో మహారాజానో మఙ్గలసమ్మతాయ సుఖసమ్ఫస్సాయ అజినప్పవేణియా గణ్హింసు, తేసం హత్థతో మనుస్సా దుకూలచుమ్బటకేన. మనుస్సానం హత్థతో ముచ్చిత్వా పథవియం పతిట్ఠాయ పురత్థిమదిసం ఓలోకేసి, అనేకాని చక్కవాళసహస్సాని ఏకఙ్గణాని అహేసుం. తత్థ దేవమనుస్సా గన్ధమాలాదీహి పూజయమానా "మహాపురిస, ఇధ తుమ్హేహి సదిసో అఞ్ఞో నత్థి, కుతేత్థ ఉత్తరితరో"తి ఆహంసు. ఏవం చతస్సో దిసా, చతస్సో అనుదిసా, హేట్ఠా, ఉపరీతి దస దిసా అనువిలోకేత్వా అత్తనా సదిసం కఞ్చి అదిస్వా "అయం ఉత్తరాదిసా"తి సత్తపదవీతిహారేన అగమాసి, మహాబ్రహ్మునా సేతచ్ఛత్తం ధారియమానో, సుయామేన వాళబీజనిం, అఞ్ఞాహి చ దేవతాహి సేసరాజకకుధభణ్డహత్థాహి అనుగమ్మమానో. తతో సత్తమపదే ఠితో "అగ్గోహమస్మిం లోకస్సా"తిఆదికం ఆసభిం వాచం నిచ్ఛారేన్తో సీహనాదం నది.

బోధిసత్తో హి తీసు అత్తభావేసు మాతుకుచ్ఛితో నిక్ఖన్తమత్తోవ వాచం నిచ్ఛారేసి మహోసధత్తభావే, వేస్సన్తరత్తభావే, ఇమస్మిం అత్తభావేతి. మహోసధత్తభావే కిరస్స మాతుకుచ్ఛితో నిక్ఖన్తమత్తస్సేవ సక్కో దేవరాజా ఆగన్త్వా చన్దనసారం హత్థే ఠపేత్వా గతో, సో తం ముట్ఠియం కత్వావ నిక్ఖన్తో. అథ నం మాతా "తాత, కిం గహేత్వా ఆగతోసీ"తి పుచ్ఛి. "ఓసధం, అమ్మా"తి. ఇతి ఓసధం గహేత్వా ఆగతత్తా "ఓసధదారకో"త్వేవస్స నామం అకంసు. తం ఓసధం గహేత్వా చాటియం పక్ఖిపింసు, ఆగతాగతానం అన్ధబధిరాదీనం తదేవ సబ్బరోగవూపసమాయ భేసజ్జం అహోసి. తతో "మహన్తం ఇదం ఓసధం, మహన్తం ఇదం ఓసధ"న్తి ఉప్పన్నవచనం ఉపాదాయ "మహోసధో"త్వేవస్స నామం జాతం. వేస్సన్తరత్తభావే పన మాతుకుచ్ఛితో నిక్ఖన్తో దక్ఖిణహత్థం పసారేత్వా "అత్థి ను ఖో, అమ్మ, కిఞ్చి గేహస్మిం, దానం దస్సామీ"తి వదన్తో నిక్ఖమి. అథస్స మాతా "సధనే కులే నిబ్బత్తోసి, తాతా"తి పుత్తస్స హత్థం అత్తనో హత్థతలే కత్వా సహస్సత్థవికం ఠపేసి. ఇమస్మిం పన అత్తభావే ఇమం సీహనాదం నదీతి ఏవం బోధిసత్తో తీసు అత్తభావేసు మాతుకుచ్ఛితో నిక్ఖన్తమత్తోవ వాచం నిచ్ఛారేసి. యథా చ పటిసన్ధిగ్గహణక్ఖణే, జాతక్ఖణేపిస్స ద్వత్తింస పుబ్బనిమిత్తాని పాతురహేసుం. యస్మిం పన సమయే అమ్హాకం బోధిసత్తో లుమ్బినీవనే జాతో, తస్మింయేవ సమయే రాహులమాతా దేవీ, ఆనన్దత్థేరో, ఛన్నో అమచ్చో, కాళుదాయీ అమచ్చో, కణ్డకో అస్సరాజా, మహాబోధిరుక్ఖో, చతస్సో నిధికుమ్భియో చ జాతా. తత్థ ఏకా గావుతప్పమాణా, ఏకా అడ్ఢయోజనప్పమాణా, ఏకా తిగావుతప్పమాణా, ఏకా యోజనప్పమాణా అహోసీతి. ఇమే **సత్త సహజాతా** నామ.

ఉభయనగరవాసినో బోధిసత్తం గహేత్వా కపిలవత్థునగరమేవ అగమంసు. తం దివసంయేవ చ "కపిలవత్థునగరే సుద్ధోదనమహారాజస్స పుత్తో జాతో, అయం కుమారో బోధితలే నిసీదిత్వా బుద్ధో భవిస్సతీ"తి తావతింసభవనే హట్ఠతుట్ఠా

దేవసఙ్ఘా చేలుక్ఖేపాదీని పవత్తేన్తా కీళింసు. తస్మిం సమయే సుద్ధోదనమహారాజస్స కులూపకో అట్ఠసమాపత్తిలాభీ కాళదేవీలో నామ తాపసో భత్తకిచ్చం కత్వా దివావిహారత్థాయ తావతింసభవనం గన్త్వా తత్థ దివావిహారం నిసిన్నో తా దేవతా కీళమానా దిస్వా "కింకారణా తుమ్హే ఏవం తుట్ఠమానసా కీళథ, మయ్హమ్పేతం కారణం కథేథా"తి పుచ్ఛి. దేవతా ఆహంసు "మారిస, సుద్ధోదనరఞ్ఞో పుత్తో జాతో, సో బోధితలే నిసీదిత్వా బుద్ధో హుత్వా ధమ్మచక్కం పవత్తేస్సతి, తస్స అనన్తం బుద్ధలీళం దట్ఠుం ధమ్మఞ్చ సోతుం లచ్ఛామాతి ఇమినా కారణేన తుట్ఠామ్హా"తి. తాపసో తాసం వచనం సుత్వా ఖిప్పం దేవలోకతో ఓరుయ్హ రాజనివేసనం పవిసిత్వా పఞ్ఞత్తాసనే నిసిన్నో "పుత్తో కిర తే, మహారాజ, జాతో, పస్సిస్సామి న"న్తి ఆహ. రాజా అలఙ్కతపటియత్తం కుమారం ఆహరాపేత్వా తాపసం వన్దాపేతుం అభిహరి, బోధిసత్తస్స పాదా పరివత్తిత్వా తాపసస్స జటాసు పతిట్ఠహింసు. బోధిసత్తస్స హి తేనత్తభావేన వన్దితబ్బయుత్తకో నామ అఞ్ఞో నత్థి. సచే హి అజానన్తా బోధిసత్తస్స సీసం తాపసస్స పాదమూలే ఠపేయ్యుం, సత్తధా తస్స ముద్ధా ఫలేయ్య. తాపసో "న మే అత్తానం నాసేతుం యుత్త"న్తి ఉట్ఠాయాసనా బోధిసత్తస్స అఞ్జలిం పగ్గహేసి. రాజా తం అచ్ఛరియం దిస్వా అత్తనో పుత్తం వన్ది.

తాపసో అతీతే చత్తాలీస కప్పే, అనాగతే చత్తాలీసాతి అసీతి కప్పే అనుస్సరతి. బోధిసత్తస్స లక్ఖణసమ్పత్తిం దిస్వా "భవిస్సతి ను ఖో బుద్ధో, ఉదాహు నో"తి ఆవజ్జేత్వా ఉపధారేన్తో "నిస్సంసయం బుద్ధో భవిస్సతీ"తి ఞత్వా "అచ్ఛరియపురిసో అయ"న్తి సితం అకాసి. తతో "అహం ఇమం బుద్ధభూతం దట్ఠుం లభిస్సామి ను ఖో, నో"తి ఉపధారేన్తో "న లభిస్సామి, అన్తరాయేవ కాలం కత్వా బుద్ధసతేనపి బుద్ధసహస్సేనపి గన్త్వా బోధేతుం అసక్కుణేయ్యే అరూపభవే నిబ్బత్తిస్సామీ"తి దిస్వా "ఏవరూపం నామ అచ్ఛరియపురిసం బుద్ధభూతం దట్ఠుం న లభిస్సామి, మహతీ వత మే జాని భవిస్సతీ"తి పరోది.

మనుస్సా దిస్వా "అమ్హాకం అయ్యో ఇదానేవ హసిత్వా పున పరోది. కిం ను ఖో, భన్తే, అమ్హాకం అయ్యపుత్తస్స కోచి అన్తరాయో భవిస్సతీ"తి పుచ్ఛింసు. "నత్థేతస్స అన్తరాయో, నిస్సంసయేన బుద్ధో భవిస్సతీ"తి. అథ "కస్మా పరోదిత్థా"తి? "ఏవరూపం పురిసం బుద్ధభూతం దట్ఠుం న లభిస్సామి, 'మహతీ వత మే జాని భవిస్సతీ'తి అత్తానం అనుసోచన్తో రోదామీ"తి ఆహ. తతో సో "కిం ను ఖో మే ఞాతకేసు కోచి ఏతం బుద్ధభూతం దట్ఠుం లభిస్సతి, న లభిస్సతీ"తి ఉపధారేన్తో అత్తనో భాగినేయ్యం నాళకదారకం అద్దస. సో భగినియా గేహం గన్త్వా "కహం తే పుత్తో నాళకో"తి? "అత్థి గేహే, అయ్యా"తి. "పక్కోసాహి న"న్తి పక్కోసాపేత్వా అత్తనో సన్తికం ఆగతం కుమారం ఆహ – "తాత, సుద్ధోదనమహారాజస్స కులే పుత్తో జాతో, బుద్ధఙ్కురో ఏస, పఞ్చతింస వస్సాని అతిక్కమిత్వా బుద్ధో భవిస్సతి, త్వం ఏతం దట్ఠుం లభిస్ససి, అజ్జేవ పబ్బజాహీ"తి. సత్తాసీతికోటిధనే కులే నిబ్బత్తదారకోపి "న మం మాతులో అనత్థే నియోజేస్సతీ"తి చిన్తేత్వా తావదేవ అన్తరాపణతో కాసాయాని చేవ మత్తికాపత్తఞ్చ ఆహరాపేత్వా కేసమస్సుం ఓహారేత్వా కాసాయాని వత్థాని అచ్ఛాదేత్వా "యో లోకే ఉత్తమపుగ్గలో, తం ఉద్దిస్స మయ్హం పబ్బజ్జా"తి బోధిసత్తాభిముఖం అఞ్జలిం పగ్గయ్హ పఞ్చపతిట్ఠితేన వన్దిత్వా పత్తం థవికాయ పక్ఖిపిత్వా అంసకూటే లగ్గేత్వా హిమవన్తం పవిసిత్వా సమణధమ్మం అకాసి. సో పరమాభిసమ్బోధిం పత్తం తథాగతం ఉపసఙ్కమిత్వా నాళకపటిపదం కథాపేత్వా పున హిమవన్తం పవిసిత్వా అరహత్తం పత్వా ఉక్కట్ఠపటిపదం పటిపన్నో సత్తేవ మాసే ఆయుం పాలేత్వా ఏకం సువణ్ణపబ్బతం నిస్సాయ ఠితకోవ అనుపాదిసేసాయ నిబ్బానధాతుయా పరినిబ్బాయి.

బోధిసత్తమ్పి ఖో పఞ్చమే దివసే సీసం న్హాపేత్వా "నామగ్గహణం గణ్హిస్సామా"తి రాజభవనం చతుజ్జాతికగన్ధేహి విలిమ్పిత్వా లాజాపఞ్చమకాని పుప్ఫాని వికిరిత్వా అసమ్భిన్నపాయాసం పచాపేత్వా తిణ్ణం వేదానం పారఙ్గతే

అట్ఠసతబ్రాహ్మణే నిమన్తేత్వా రాజభవనే నిసీదాపేత్వా సుభోజనం భోజేత్వా మహాసక్కారం కత్వా "కిం ను ఖో భవిస్సతీ"తి లక్ఖణాని పరిగ్గహాపేసుం. తేసు –

"రామో ధజో లక్ఖణో చాపి మన్తీ, కోణ్డఞ్ఞో చ భోజో సుయామో సుదత్తో;
ఏతే తదా అట్ఠ అహేసుం బ్రాహ్మణా, ఛళఙ్గవా మన్తం వియాకరింసూ"తి. –

ఇమే అట్ఠేవ బ్రాహ్మణా **లక్ఖణపరిగ్గాహకా** అహేసుం. పటిసన్ధిగ్గహణదివసే సుపినోపి ఏతేహేవ పరిగ్గహితో. తేసు సత్త జనా ద్వే అఙ్గులియో ఉక్ఖిపిత్వా ద్వేధా బ్యాకరింసు – "ఇమేహి లక్ఖణేహి సమన్నాగతో అగారం అజ్ఝావసమానో రాజా హోతి చక్కవత్తీ, పబ్బజమానో బుద్ధో"తి, సబ్బం చక్కవత్తిరఞ్ఞో సిరివిభవం ఆచిక్ఖింసు. తేసం పన సబ్బదహరో గోత్తతో కోణ్డఞ్ఞో నామ మాణవో బోధిసత్తస్స వరలక్ఖణనిప్ఫత్తిం ఓలోకేత్వా – "ఇమస్స అగారమజ్ఝే ఠానకారణం నత్థి, ఏకన్తేనేస వివట్టచ్ఛదో బుద్ధో భవిస్సతీ"తి ఏకమేవ అఙ్గులిం ఉక్ఖిపిత్వా ఏకంసబ్యాకరణం బ్యాకాసి. అయఞ్హి కతాధికారో పచ్ఛిమభవికసత్తో పఞ్ఞాయ ఇతరే సత్త జనే అభిభవిత్వా "ఇమేహి లక్ఖణేహి సమన్నాగతస్స అగారమజ్ఝే ఠానం నామ నత్థి, అసంసయం బుద్ధో భవిస్సతీ"తి ఏకమేవ గతిం అద్దస, తస్మా ఏకం అఙ్గులిం ఉక్ఖిపిత్వా ఏవం బ్యాకాసి. అథస్స నామం గణ్హన్తా సబ్బలోకస్స అత్థసిద్ధికరత్తా "సిద్ధత్థో"తి నామమకంసు.

అథ తే బ్రాహ్మణా అత్తనో ఘరాని గన్త్వా పుత్తే ఆమన్తయింసు – "తాతా, అమ్హే మహల్లకా, సుద్ధోదనమహారాజస్స పుత్తం సబ్బఞ్ఞుతం పత్తం మయం సమ్భవేయ్యామ వా నో వా, తుమ్హే తస్మిం కుమారే సబ్బఞ్ఞుతం పత్తే తస్స సాసనే పబ్బజేయ్యాథా"తి. తే సత్తపి జనా యావతాయుకం ఠత్వా యథాకమ్మం గతా, కోణ్డఞ్ఞమాణవోవ అరోగో అహోసి. సో మహాసత్తే వుడ్ఢిమన్వాయ మహాభినిక్ఖమనం అభినిక్ఖమిత్వా అనుక్కమేన ఉరువేలం గన్త్వా "రమణీయో, వత అయం భూమిభాగో, అలం వతిదం కులపుత్తస్స పధానత్థికస్స పధానాయా"తి చిత్తం ఉప్పాదేత్వా తత్థ వాసం ఉపగతే "మహాపురిసో పబ్బజితో"తి సుత్వా తేసం బ్రాహ్మణానం పుత్తే ఉపసఙ్కమిత్వా ఏవమాహ "సిద్ధత్థకుమారో కిర పబ్బజితో, సో నిస్సంసయం బుద్ధో భవిస్సతి. సచే తుమ్హాకం పితరో అరోగా అస్సు, అజ్జ నిక్ఖమిత్వా పబ్బజేయ్యుం. సచే తుమ్హేపి ఇచ్ఛేయ్యాథ, ఏథ, అహం తం పురిసం అనుపబ్బజిస్సామీ"తి. తే సబ్బే ఏకచ్ఛన్దా భవితుం నాసక్ఖింసు , తయో జనా న పబ్బజింసు. కోణ్డఞ్ఞబ్రాహ్మణం జేట్ఠకం కత్వా ఇతరే చత్తారో పబ్బజింసు. తే పఞ్చపి జనా పఞ్చవగ్గియత్థేరా నామ జాతా.

తదా పన రాజా "కిం దిస్వా మయ్హం పుత్తో పబ్బజిస్సతీ"తి పుచ్ఛి. "చత్తారి పుబ్బనిమిత్తానీ"తి. "కతరఞ్చ కతరఞ్చా"తి? "జరాజిణ్ణం, బ్యాధితం, కాలకతం, పబ్బజిత"న్తి. రాజా "ఇతో పట్ఠాయ ఏవరూపానం మమ పుత్తస్స సన్తికం ఉపసఙ్కమితుం మా అదత్థ, మయ్హం పుత్తస్స బుద్ధభావేన కమ్మం నత్థి, అహం మమ పుత్తం ద్విసహస్సదీపపరివారానం చతున్నం మహాదీపానం ఇస్సరియాధిపచ్చం రజ్జం కారేన్తం ఛత్తింసయోజనపరిమణ్డలాయ పరిసాయ పరివుతం గగనతలే విచరమానం పస్సితుకామో"తి. ఏవఞ్చ పన వత్వా ఇమేసం చతుప్పకారానం నిమిత్తానం కుమారస్స చక్ఖుపథే ఆగమననివారణత్థం చతూసు దిసాసు గావుతే గావుతే ఆరక్ఖం ఠపేసి. తం దివసం పన మఙ్గలట్ఠానే సన్నిపతితేసు అసీతియా ఞాతికులసహస్సేసు ఏకేకో ఏకమేకం పుత్తం పటిజాని – "అయం బుద్ధో వా హోతు రాజా వా, మయం ఏకమేకం పుత్తం దస్సామ. సచేపి బుద్ధో భవిస్సతి, ఖత్తియసమణేహేవ పురక్ఖతపరివారితో విచరిస్సతి. సచేపి రాజా భవిస్సతి, ఖత్తియకుమారేహేవ పురక్ఖతపరివారితో విచరిస్సతీ"తి. రాజాపి బోధిసత్తస్స ఉత్తమరూపసమ్పన్నా విగతసబ్బదోసా ధాతియో పచ్చుపట్ఠాపేసి. బోధిసత్తో అనన్తేన పరివారేన మహన్తేన సిరిసోభగ్గేన వడ్ఢతి.

అథేకదివసం రఞ్ఞో **వప్పమఙ్గలం** నామ అహోసి. తం దివసం సకలనగరం దేవవిమానం వియ అలఙ్కరోన్తి. సబ్బే దాసకమ్మకరాదయో అహతవత్థనివత్థా గన్ధమాలాదిపటిమణ్డితా రాజకులే సన్నిపతన్తి. రఞ్ఞో కమ్మన్తే నఙ్గలసహస్సం యోజీయతి. తస్మిం పన దివసే ఏకేనూనఅట్ఠసతనఙ్గలాని సద్ధిం బలిబద్దరస్మియోత్తేహి రజతపరిక్ఖతాని హోన్తి, రఞ్ఞో ఆలమ్బననఙ్గలం పన రత్తసువణ్ణపరిక్ఖతం హోతి. బలిబద్దానం సిఙ్గరస్మిపతోదాపి సువణ్ణపరిక్ఖతావ హోన్తి. రాజా మహతా పరివారేన నిక్ఖన్తో పుత్తం గహేత్వా అగమాసి. కమ్మన్తట్ఠానే ఏకో జమ్బురుక్ఖో బహలపలాసో సన్దచ్ఛాయో అహోసి. తస్స హేట్ఠా కుమారస్స సయనం పఞ్ఞపాపేత్వా ఉపరి సువణ్ణతారకఖచితం వితానం బన్ధాపేత్వా సాణిపాకారేన పరిక్ఖిపాపేత్వా ఆరక్ఖం ఠపాపేత్వా రాజా సబ్బాలఙ్కారం అలఙ్కరిత్వా అమచ్చగణపరివుతో నఙ్గలకరణట్ఠానం అగమాసి. తత్థ రాజా సువణ్ణనఙ్గలం గణ్హాతి, అమచ్చా ఏకేనూనట్ఠసతరజతనఙ్గలాని, కస్సకా సేసనఙ్గలాని. తే తాని గహేత్వా ఇతో చితో చ కసన్తి. రాజా పన ఓరతో వా పారం గచ్ఛతి, పారతో వా ఓరం ఆగచ్ఛతి. ఏతస్మిం ఠానే మహాసమ్పత్తి అహోసి. బోధిసత్తం పరివారేత్వా నిసిన్నా ధాతియో "రఞ్ఞో సమ్పత్తిం పస్సిస్సామా"తి అన్తోసాణితో బహి నిక్ఖన్తా. బోధిసత్తో ఇతో చితో చ ఓలోకేన్తో కఞ్చి అదిస్వా వేగేన ఉట్ఠాయ పల్లఙ్కం ఆభుజిత్వా ఆనాపానే పరిగ్గహేత్వా పఠమజ్ఝానం నిబ్బత్తేసి. ధాతియో ఖజ్జభోజ్జన్తరే విచరమానా థోకం చిరాయింసు. సేసరుక్ఖానం ఛాయా నివత్తా, తస్స పన రుక్ఖస్స పరిమణ్డలా హుత్వా అట్ఠాసి. ధాతియో "అయ్యపుత్తో ఏకతో"తి వేగేన సాణిం ఉక్ఖిపిత్వా అన్తో పవిసమానా బోధిసత్తం సయనే పల్లఙ్కేన నిసిన్నం తఞ్చ పాటిహారియం దిస్వా గన్త్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసుం – "దేవ, కుమారో ఏవం నిసిన్నో, అఞ్ఞేసం రుక్ఖానం ఛాయా నివత్తా, జమ్బురుక్ఖస్స పన పరిమణ్డలా ఠితా"తి. రాజా వేగేనాగన్త్వా పాటిహారియం దిస్వా – "ఇదం తే, తాత, దుతియం వన్దన"న్తి పుత్తం వన్ది.

అథ అనుక్కమేన బోధిసత్తో సోళసవస్సుద్దేసికో జాతో. రాజా బోధిసత్తస్స తిణ్ణం ఉతూనం అనుచ్ఛవికే తయో పాసాదే కారేసి – ఏకం నవభూమకం, ఏకం సత్తభూమకం, ఏకం పఞ్చభూమకం, చత్తాలీససహస్సా చ నాటకిత్థియో ఉపట్ఠాపేసి. బోధిసత్తో దేవో వియ అచ్ఛరాసఙ్ఘపరివుతో, అలఙ్కతనాటకపరివుతో, నిప్పురిసేహి తూరియేహి పరిచారియమానో మహాసమ్పత్తిం అనుభవన్తో ఉతువారేన తేసు పాసాదేసు విహరతి. రాహులమాతా పనస్స దేవీ అగ్గమహేసీ అహోసి.

తస్సేవం మహాసమ్పత్తిం అనుభవన్తస్స ఏకదివసం ఞాతిసఙ్ఘస్స అబ్భన్తరే అయం కథా ఉదపాది – "సిద్ధత్థో కీళాపసుతోవ విచరతి, కిఞ్చి సిప్పం న సిక్ఖతి, సఙ్గామే పచ్చుపట్ఠితే కిం కరిస్సతీ"తి. రాజా బోధిసత్తం పక్కోసాపేత్వా – "తాత, తవ ఞాతకా 'సిద్ధత్థో కిఞ్చి సిప్పం అసిక్ఖిత్వా కీళాపసుతోవ విచరతీ'తి వదన్తి, ఏత్థ కిం పత్తకాలే మఞ్ఞసీ"తి. దేవ, మమ సిప్పం సిక్ఖనకిచ్చం నత్థి, నగరే మమ సిప్పదస్సనత్థం భేరిం చరాపేథ "ఇతో సత్తమే దివసే ఞాతకానం సిప్పం దస్సేస్సామీ"తి. రాజా తథా అకాసి. బోధిసత్తో అక్ఖణవేధివాలవేధిధనుగ్గహే సన్నిపాతాపేత్వా మహాజనస్స మజ్ఝే అఞ్ఞేహి ధనుగ్గహేహి అసాధారణం ఞాతకానం ద్వాదసవిధం సిప్పం దస్సేసి. తం సరభఙ్గజాతకే ఆగతనయేనేవ వేదితబ్బం. తదాస్స ఞాతిసఙ్ఘో నిక్కఙ్ఖో అహోసి.

అథేకదివసం బోధిసత్తో ఉయ్యానభూమిం గన్తుకామో సారథిం ఆమన్తేత్వా "రథం యోజేహీ"తి ఆహ. సో "సాధూ"తి పటిస్సుణిత్వా మహారహం ఉత్తమరథం సబ్బాలఙ్కారేన అలఙ్కరిత్వా కుముదపత్తవణ్ణే చత్తారో మఙ్గలసిన్ధవే యోజేత్వా బోధిసత్తస్స పటివేదేసి. బోధిసత్తో దేవవిమానసదిసం రథం అభిరుహిత్వా ఉయ్యానాభిముఖో అగమాసి. దేవతా "సిద్ధత్థకుమారస్స అభిసమ్బుజ్ఝనకాలో ఆసన్నో, పుబ్బనిమిత్తం దస్సేస్సామా"తి ఏకం దేవపుత్తం జరాజజ్జరం ఖణ్డదన్తం

పలితకేసం వఙ్కం ఓభగ్గసరీరం దణ్డహత్థం పవేధమానం కత్వా దస్సేసుం. తం బోధిసత్తో చేవ సారథి చ పస్సన్తి. తతో బోధిసత్తో సారథిం – "సమ్మ, కో నామేస పురిసో, కేసాపిస్స న యథా అఞ్ఞేస"న్తి మహాపదానే ఆగతనయేన పుచ్ఛిత్వా తస్స వచనం సుత్వా "ధీరత్థు వత భో జాతి, యత్ర హి నామ జాతస్స జరా పఞ్ఞాయిస్సతీ"తి సంవిగ్గహదయో తతోవ పటినివత్తిత్వా పాసాదమేవ అభిరుహి. రాజా "కిం కారణా మమ పుత్తో ఖిప్పం పటినివత్తీ"తి పుచ్ఛి. "జిణ్ణకం పురిసం దిస్వా దేవా"తి. "జిణ్ణకం దిస్వా పబ్బజిస్సతీతి ఆహంసు, కస్మా మం నాసేథ, సీఘం పుత్తస్స నాటకాని సజ్జేథ, సమ్పత్తిం అనుభవన్తో పబ్బజ్జాయ సతిం న కరిస్సతీ"తి వత్వా ఆరక్ఖం వడ్ఢేత్వా సబ్బదిసాసు అడ్ఢయోజనే అడ్ఢయోజనే ఠపేసి.

పునేకదివసం బోధిసత్తో తథేవ ఉయ్యానం గచ్ఛన్తో దేవతాహి నిమ్మితం బ్యాధితం పురిసం దిస్వా పురిమనయేనేవ పుచ్ఛిత్వా సంవిగ్గహదయో నివత్తిత్వా పాసాదం అభిరుహి. రాజాపి పుచ్ఛిత్వా హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ సంవిదహిత్వా పున వడ్ఢేత్వా సమన్తా తిగావుతప్పమాణే పదేసే ఆరక్ఖం ఠపేసి. అపరం ఏకదివసం బోధిసత్తో తథేవ ఉయ్యానం గచ్ఛన్తో దేవతాహి నిమ్మితం కాలకతం దిస్వా పురిమనయేనేవ పుచ్ఛిత్వా సంవిగ్గహదయో పున నివత్తిత్వా పాసాదం అభిరుహి. రాజాపి పుచ్ఛిత్వా హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ సంవిదహిత్వా పున వడ్ఢేత్వా సమన్తా యోజనప్పమాణే పదేసే ఆరక్ఖం ఠపేసి. అపరం పన ఏకదివసం ఉయ్యానం గచ్ఛన్తో తథేవ దేవతాహి నిమ్మితం సునివత్థం సుపారుతం పబ్బజితం దిస్వా "కో నామేసో సమ్మా"తి సారథిం పుచ్ఛి. సారథి కిఞ్చాపి బుద్ధుప్పాదస్స అభావా పబ్బజితం వా పబ్బజితగుణే వా న జానాతి, దేవతానుభావేన పన "పబ్బజితో నామాయం దేవా"తి వత్వా పబ్బజ్జాయ గుణే వణ్ణేసి. బోధిసత్తో పబ్బజ్జాయ రుచిం ఉప్పాదేత్వా తం దివసం ఉయ్యానం అగమాసి. దీఘభాణకా పనాహు "చత్తారి నిమిత్తాని ఏకదివసేనేవ దిస్వా అగమాసీ"తి.

సో తత్థ దివసభాగం కీళిత్వా మఙ్గలపోక్ఖరణియం న్హాయిత్వా అత్థఙ్గతే సూరియే మఙ్గలసిలాపట్టే నిసీది అత్తానం అలఙ్కారాపేతుకామో. అథస్స పరిచారకపురిసా నానావణ్ణాని దుస్సాని నానప్పకారా ఆభరణవికతియో మాలాగన్ధవిలేపనాని చ ఆదాయ సమన్తా పరివారేత్వా అట్ఠంసు. తస్మిం ఖణే సక్కస్స నిసిన్నాసనం ఉణ్హం అహోసి . సో "కో ను ఖో మం ఇమమ్హా ఠానా చావేతుకామో"తి ఉపధారేన్తో బోధిసత్తస్స అలఙ్కారేతుకామతం ఞత్వా విస్సకమ్మం ఆమన్తేసి "సమ్మ విస్సకమ్మ, సిద్ధత్థకుమారో అజ్జ అడ్ఢరత్తసమయే మహాభినిక్ఖమనం నిక్ఖమిస్సతి, అయమస్స పచ్ఛిమో అలఙ్కారో, ఉయ్యానం గన్త్వా మహాపురిసం దిబ్బాలఙ్కారేహి అలఙ్కరోహీ"తి. సో "సాధూ"తి పటిస్సుణిత్వా దేవతానుభావేన తఙ్ఖణంయేవ ఉపసఙ్కమిత్వా తస్సేవ కప్పకసదిసో హుత్వా కప్పకస్స హత్థతో వేఠనదుస్సం గహేత్వా బోధిసత్తస్స సీసం వేఠేసి. బోధిసత్తో హత్థసమ్ఫస్సేనేవ "నాయం మనుస్సో, దేవపుత్తో ఏసో"తి అఞ్ఞాసి. వేఠనేన వేఠితమత్తే సీసే మోళియం మణిరతనాకారేన దుస్ససహస్సం అబ్భుగ్గఞ్ఛి. పున వేఠేన్తస్స దుస్ససహస్సన్తి దసక్ఖత్తుం వేఠేన్తస్స దస దుస్ససహస్సాని అబ్భుగ్గచ్ఛింసు . "సీసం ఖుద్దకం, దుస్సాని బహూని, కథం అబ్భుగ్గతానీ"తి న చిన్తేతబ్బం. తేసు హి సబ్బమహన్తం ఆమలకపుప్ఫప్పమాణం, అవసేసాని కుసుమ్భకపుప్ఫప్పమాణాని అహేసుం. బోధిసత్తస్స సీసం కిఞ్జక్ఖగవచ్ఛితం వియ కుయ్యకపుప్ఫం అహోసి.

అథస్స సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితస్స సబ్బతాలావచరేసు సకాని సకాని పటిభానాని దస్సయన్తేసు, బ్రాహ్మణేసు "జయనన్దా"తిఆదివచనేహి, సూతమాగధాదీసు నానప్పకారేహి మఙ్గలవచనత్థుతిఘోసేహి సమ్భావేన్తేసు సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితం రథవరం అభిరుహి. తస్మిం సమయే "రాహులమాతా పుత్తం విజాతా"తి సుత్వా సుద్ధోదనమహారాజా "పుత్తస్స మే తుట్ఠిం నివేదేథా"తి సాసనం పహిణి. బోధిసత్తో తం సుత్వా "రాహు జాతో, బన్ధనం

జాత”న్తి ఆహ. రాజా “కిం మే పుత్తో అవచా”తి పుచ్ఛిత్వా తం వచనం సుత్వా “ఇతో పట్ఠాయ మే నత్తా రాహులకుమారోయేవ నామ హోతూ”తి ఆహ.

బోధిసత్తోపి ఖో రథవరం ఆరుయ్హ మహన్తేన యసేన అతిమనోరమేన సిరిసోభగ్గేన నగరం పావిసి. తస్మిం సమయే కిసాగోతమీ నామ ఖత్తియకఞ్ఞా ఉపరిపాసాదవరతలగతా నగరం పదక్ఖిణం కురుమానస్స బోధిసత్తస్స రూపసిరిం దిస్వా పీతిసోమనస్సజాతా ఇదం ఉదానం ఉదానేసి –

“నిబ్బుతా నూన సా మాతా, నిబ్బుతో నూన సో పితా;
నిబ్బుతా నూన సా నారీ, యస్సాయం ఈదిసో పతీ”తి.

బోధిసత్తో తం సుత్వా చిన్తేసి “అయం ఏవమాహ ‘ఏవరూపం అత్తభావం పస్సన్తియా మాతు హదయం నిబ్బాయతి, పితు హదయం నిబ్బాయతి, పజాపతియా హదయం నిబ్బాయతీ’తి! కిస్మిం ను ఖో నిబ్బుతే హదయం నిబ్బుతం నామ హోతీ”తి? అథస్స కిలేసేసు విరత్తమానసస్స ఏతదహోసి – “రాగగ్గిమ్హి నిబ్బుతే నిబ్బుతం నామ హోతి, దోసగ్గిమ్హి నిబ్బుతే నిబ్బుతం నామ హోతి, మోహగ్గిమ్హి నిబ్బుతే నిబ్బుతం నామ హోతి, మానదిట్ఠిఆదీసు సబ్బకిలేసదరథేసు నిబ్బుతేసు నిబ్బుతం నామ హోతి. అయం మే సుస్సవనం సావేసి, అహఞ్హి నిబ్బానం గవేసన్తో చరామి, అజ్జేవ మయా ఘరావాసం ఛడ్డేత్వా నిక్ఖమ్మ పబ్బజిత్వా నిబ్బానం గవేసితుం వట్టతి, అయం ఇమిస్సా ఆచరియభాగో హోతూ”తి కణ్ఠతో ఓముఞ్చిత్వా కిసాగోతమియా సతసహస్సగ్ఘనకం ముత్తాహారం పేసేసి. సా “సిద్ధత్థకుమారో మయి పటిబద్ధచిత్తో హుత్వా పణ్ణాకారం పేసేసీ”తి సోమనస్సజాతా అహోసి.

బోధిసత్తోపి మహన్తేన సిరిసోభగ్గేన అత్తనో పాసాదం అభిరుహిత్వా సిరిసయనే నిపజ్జి. తావదేవ చ నం సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితా నచ్చగీతాదీసు సుసిక్ఖితా దేవకఞ్ఞా వియ రూపసోభగ్గప్పత్తా ఇత్థియో నానాతూరియాని గహేత్వా సమ్పరివారయిత్వా అభిరమాపేన్తియో నచ్చగీతవాదితాని పయోజయింసు. బోధిసత్తో కిలేసేసు విరత్తచిత్తతాయ నచ్చాదీసు అనభిరతో ముహుత్తం నిద్దం ఓక్కమి. తాపి ఇత్థియో “యస్సత్థాయ మయం నచ్చాదీని పయోజేమ, సో నిద్దం ఉపగతో, ఇదాని కిమత్థం కిలమామా”తి గహితగ్గహితాని తూరియాని అజ్ఝోత్థరిత్వా నిపజ్జింసు, గన్ధతేలప్పదీపా ఝాయన్తి. బోధిసత్తో పబుజ్ఝిత్వా సయనపిట్ఠే పల్లఙ్కేన నిసిన్నో అద్దస తా ఇత్థియో తూరియభణ్డాని అవత్థరిత్వా నిద్దాయన్తియో – ఏకచ్చా పగ్ఘరితఖేళా, లాలాకిలిన్నగత్తా, ఏకచ్చా దన్తే ఖాదన్తియో, ఏకచ్చా కాకచ్ఛన్తియో, ఏకచ్చా విప్పలపన్తియో, ఏకచ్చా వివటముఖా, ఏకచ్చా అపగతవత్థా, పాకటబీభచ్ఛసమ్బాధట్ఠానా. సో తాసం తం విప్పకారం దిస్వా భియ్యోసోమత్తాయ కామేసు విరత్తచిత్తో అహోసి. తస్స అలఙ్కతపటియత్తం సక్కభవనసదిసమ్పి తం మహాతలం అపవిద్ధనానాకుణపభరితం ఆమకసుసానం వియ ఉపట్ఠాసి, తయో భవా ఆదిత్తగేహసదిసా ఖాయింసు – “ఉపద్దుతం వత భో, ఉపస్సట్ఠం వత భో”తి ఉదానం పవత్తేసి, అతివియ పబ్బజ్జాయ చిత్తం నమి.

సో “అజ్జేవ మయా మహాభినిక్ఖమనం నిక్ఖమితుం వట్టతీ”తి సయనా ఉట్ఠాయ ద్వారసమీపం గన్త్వా “కో ఏత్థా”తి ఆహ. ఉమ్మారే సీసం కత్వా నిపన్నో ఛన్నో “అహం అయ్యపుత్త ఛన్నో”తి ఆహ. “అహం అజ్జ మహాభినిక్ఖమనం నిక్ఖమితుకామో, ఏకం మే అస్సం కప్పేహీ”తి ఆహ. సో “సాధు దేవా”తి అస్సభణ్డికం గహేత్వా అస్ససాలం గన్త్వా గన్ధతేలపదీపేసు జలన్తేసు సుమనపట్టవితానస్స హేట్ఠా రమణీయే భూమిభాగే ఠితం కణ్డకం అస్సరాజానం దిస్వా “అజ్జ మయా ఇమమేవ కప్పేతుం

వట్టతీ”తి కణ్డకం కప్పేసి. సో కప్పియమానోవ అఞ్ఞాసి “అయం కప్పనా అతిగాళ్హా , అఞ్ఞేసు దివసేసు ఉయ్యానకీళాదిగమనే కప్పనా వియ న హోతి, మయ్హం అయ్యపుత్తో అజ్జ మహాభినిక్ఖమనం నిక్ఖమితుకామో భవిస్సతీ”తి. తతో తుట్ఠమానసో మహాహసితం హసి. సో సద్దో సకలనగరం పత్థరిత్వా గచ్ఛేయ్య, దేవతా పన తం సద్దం నిరుమ్భిత్వా న కస్సచి సోతుం అదంసు.

బోధిసత్తోపి ఖో ఛన్నం పేసేత్వావ “పుత్తం తావ పస్సిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా నిసిన్నపల్లఙ్కతో ఉట్ఠాయ రాహులమాతాయ వసనట్ఠానం గన్త్వా గబ్భద్వారం వివరి. తస్మిం ఖణే అన్తోగబ్భే గన్ధతేలపదీపో ఝాయతి, రాహులమాతా సుమనమల్లికాదీనం పుప్ఫానం అమ్బణమత్తేన అభిప్పకిణ్ణసయనే పుత్తస్స మత్థకే హత్థం ఠపేత్వా నిద్దాయతి. బోధిసత్తో ఉమ్మారే పాదం ఠపేత్వా ఠితకోవ ఓలోకేత్వా “సచాహం దేవియా హత్థం అపనేత్వా మమ పుత్తం గణ్హిస్సామి, దేవీ పబుజ్ఝిస్సతి, ఏవం మే గమనన్తరాయో భవిస్సతి, బుద్ధో హుత్వావ ఆగన్త్వా పుత్తం పస్సిస్సామీ”తి పాసాదతలతో ఓతరి. యం పన జాతకట్ఠకథాయం “తదా సత్తాహజాతో రాహులకుమారో హోతీ”తి వుత్తం, తం సేసట్ఠకథాసు నత్థి, తస్మా ఇదమేవ గహేతబ్బం.

ఏవం బోధిసత్తో పాసాదతలా ఓతరిత్వా అస్ససమీపం గన్త్వా ఏవమాహ – “తాత కణ్డక, త్వం అజ్జ ఏకరత్తిం మం తారయ, అహం తం నిస్సాయ బుద్ధో హుత్వా సదేవకం లోకం తారేస్సామీ”తి. తతో ఉల్లఙ్ఘిత్వా కణ్డకస్స పిట్ఠిం అభిరుహి. కణ్డకో గీవతో పట్ఠాయ ఆయామేన అట్ఠారసహత్థో హోతి తదనుచ్ఛవికేన ఉబ్బేధేన సమన్నాగతో థామజవసమ్పన్నో సబ్బసేతో ధోతసఙ్ఖసదిసో. సో సచే హసేయ్య వా పదసద్దం వా కరేయ్య, సద్దో సకలనగరం అవత్థరేయ్య. తస్మా దేవతా అత్తనో ఆనుభావేన తస్స యథా న కోచి సుణాతి, ఏవం హసితసద్దం సన్నిరుమ్భిత్వా అక్కమనఅక్కమనపదవారే హత్థతలాని ఉపనామేసుం. బోధిసత్తో అస్సవరస్స పిట్ఠివేమజ్ఝగతో ఛన్నం అస్సస్స వాలధిం గాహాపేత్వా అడ్ఢరత్తసమయే మహాద్వారసమీపం పత్తో. తదా పన రాజా “ఏవం బోధిసత్తో యాయ కాయచి వేలాయ నగరద్వారం వివరిత్వా నిక్ఖమితుం న సక్ఖిస్సతీ”తి ద్వీసు ద్వారకవాటేసు ఏకేకం పురిససహస్సేన వివరితబ్బం కారాపేసి. బోధిసత్తో థామబలసమ్పన్నో, హత్థిగణనాయ కోటిసహస్సహత్థీనం బలం ధారేతి, పురిసగణనాయ దసకోటిసహస్సపురిసానం . సో చిన్తేసి “సచే ద్వారం న వివరీయతి, అజ్జ కణ్డకస్స పిట్ఠే నిసిన్నోవ వాలధిం గహేత్వా ఠితేన ఛన్నేన సద్ధింయేవ కణ్డకం ఊరూహి నిప్పీళేత్వా అట్ఠారసహత్థుబ్బేధం పాకారం ఉప్పతిత్వా అతిక్కమిస్సామీ”తి. ఛన్నోపి చిన్తేసి “సచే ద్వారం న వివరీయతి, అహం అయ్యపుత్తం ఖన్ధే నిసీదాపేత్వా కణ్డకం దక్ఖిణేన హత్థేన కుచ్ఛియం పరిక్ఖిపన్తో ఉపకచ్ఛన్తరే కత్వా పాకారం ఉప్పతిత్వా అతిక్కమిస్సామీ”తి. కణ్డకోపి చిన్తేసి “సచే ద్వారం న వివరీయతి, అహం అత్తనో సామికం పిట్ఠియం యథానిసిన్నమేవ ఛన్నేన వాలధిం గహేత్వా ఠితేన సద్ధింయేవ ఉక్ఖిపిత్వా పాకారం ఉప్పతిత్వా అతిక్కమిస్సామీ”తి. సచే ద్వారం న అవాపురీయిత్థ, యథాచిన్తితమేవ తేసు తీసు జనేసు అఞ్ఞతరో సమ్పాదేయ్య. ద్వారే అధివత్థా దేవతా పన ద్వారం వివరి.

తస్మింయేవ ఖణే మారో “బోధిసత్తం నివత్తేస్సామీ”తి ఆగన్త్వా ఆకాసే ఠితో ఆహ – “మారిస, మా నిక్ఖమ, ఇతో తే సత్తమే దివసే చక్కరతనం పాతుభవిస్సతి, ద్విసహస్సపరిత్తదీపపరివారానం చతున్నం మహాదీపానం రజ్జం కారేస్ససి, నివత్త మారిసా”తి. “కోసి త్వ”న్తి? “అహం వసవత్తీ”తి. “మార, జానామహం మయ్హం చక్కరతనస్స పాతుభావం, అనత్థికోహం రజ్జేన, దససహస్సిలోకధాతుం ఉన్నాదేత్వా బుద్ధో భవిస్సామీ”తి ఆహ. మారో “ఇతో దాని తే పట్ఠాయ

కామవితక్కం వా బ్యాపాదవితక్కం వా విహింసావితక్కం వా చిన్తితకాలే జానిస్సామీ”తి ఓతారాపేక్ఖో ఛాయా వియ అనపగచ్ఛన్తో అనుబన్ధి.

బోధిసత్తోపి హత్థగతం చక్కవత్తిరజ్జం ఖేళపిణ్డం వియ అనపేక్ఖో ఛడ్డేత్వా మహన్తేన సక్కారేన నగరా నిక్ఖమి ఆసాళ్హిపుణ్ణమాయ ఉత్తరాసాళ్హనక్ఖత్తే వత్తమానే. నిక్ఖమిత్వా చ పున నగరం ఓలోకేతుకామో జాతో. ఏవఞ్చ పనస్స చిత్తే ఉప్పన్నమత్తేయేవ “మహాపురిస, న తయా నివత్తిత్వా ఓలోకనకమ్మం కత”న్తి వదమానా వియ మహాపథవీ కులాలచక్కం వియ భిజ్జిత్వా పరివత్తి. బోధిసత్తో నగరాభిముఖో ఠత్వా నగరం ఓలోకేత్వా తస్మిం పథవిప్పదేసే కణ్డకనివత్తనచేతియట్ఠానం దస్సేత్వా గన్తబ్బమగ్గాభిముఖం కణ్డకం కత్వా పాయాసి మహన్తేన సక్కారేన ఉళారేన సిరిసోభగ్గేన. తదా కిరస్స దేవతా పురతో సట్ఠి ఉక్కాసహస్సాని ధారయింసు, పచ్ఛతో సట్ఠి, దక్ఖిణపస్సతో సట్ఠి, వామపస్సతో సట్ఠి, అపరా దేవతా చక్కవాళముఖవట్టియం అపరిమాణా ఉక్కా ధారయింసు, అపరా దేవతా చ నాగసుపణ్ణాదయో చ దిబ్బేహి గన్ధేహి మాలాహి చుణ్ణేహి ధూమేహి పూజయమానా గచ్ఛన్తి. పారిచ్ఛత్తకపుప్ఫేహి చేవ మన్దారవపుప్ఫేహి చ ఘనమేఘవుట్ఠికాలే ధారాహి వియ నభం నిరన్తరం అహోసి, దిబ్బాని సంగీతాని పవత్తింసు , సమన్తతో అట్ఠసట్ఠి తూరియసతసహస్సాని పవజ్జింసు, సముద్దకుచ్ఛియం మేఘత్థనితకాలో వియ యుగన్ధరకుచ్ఛియం సాగరనిగ్ఘోసకాలో వియ వత్తతి.

ఇమినా సిరిసోభగ్గేన గచ్ఛన్తో బోధిసత్తో ఏకరత్తేనేవ తీణి రజ్జాని అతిక్కమ్మ తింసయోజనమత్థకే అనోమానదీతీరం పాపుణి. “కిం పన అస్సో తతో పరం గన్తుం న సక్కోతీ”తి? “నో, న సక్కో”తి. సో హి ఏకం చక్కవాళగబ్భం నాభియా ఠితచక్కస్స నేమివట్టిం మద్దన్తో వియ అన్తన్తేన చరిత్వా పురేపాతరాసమేవ ఆగన్త్వా అత్తనో సమ్పాదితం భత్తం భుఞ్జితుం సమత్థో. తదా పన దేవనాగసుపణ్ణాదీహి ఆకాసే ఠత్వా ఓస్సట్ఠేహి గన్ధమాలాదీహి యావ ఊరుప్పదేసా సఞ్ఛన్నం సరీరం ఆకడ్ఢిత్వా గన్ధమాలాజటం ఛిన్దన్తస్స అతిప్పపఞ్చో అహోసి, తస్మా తింసయోజనమత్తమేవ అగమాసి. అథ బోధిసత్తో నదీతీరే ఠత్వా ఛన్నం పుచ్ఛి – “కిన్నామా అయం నదీ”తి? “అనోమా నామ, దేవా”తి. “అమ్హాకమ్పి పబ్బజ్జా అనోమా భవిస్సతీ”తి పణ్హియా ఘట్టేన్తో అస్సస్స సఞ్ఞం అదాసి. అస్సో ఉప్పతిత్వా అట్ఠూసభవిత్థారాయ నదియా పారిమతీరే అట్ఠాసి.

బోధిసత్తో అస్సపిట్ఠితో ఓరుయ్హ రజతపట్టసదిసే వాలుకాపులినే ఠత్వా ఛన్నం ఆమన్తేసి – “సమ్మ, ఛన్న, త్వం మయ్హం ఆభరణాని చేవ కణ్డకఞ్చ ఆదాయ గచ్ఛ, అహం పబ్బజిస్సామీ”తి. “అహమ్పి, దేవ, పబ్బజిస్సామీ”తి. బోధిసత్తో “న లబ్భా తయా పబ్బజితుం, గచ్ఛ త్వ”న్తి తిక్ఖత్తుం పటిబాహిత్వా ఆభరణాని చేవ కణ్డకఞ్చ పటిచ్ఛాపేత్వా చిన్తేసి “ఇమే మయ్హం కేసా సమణసారుప్పా న హోన్తీ”తి. అఞ్ఞో బోధిసత్తస్స కేసే ఛిన్దితుం యుత్తరూపో నత్థి, తతో “సయమేవ ఖగ్గేన ఛిన్దిస్సామీ”తి దక్ఖిణేన హత్థేన అసిం గణ్హిత్వా వామహత్థేన మోళియా సద్ధిం చూళం గహేత్వా ఛిన్ది, కేసా ద్వఙ్గులమత్తా హుత్వా దక్ఖిణతో ఆవత్తమానా సీసం అల్లీయింసు. తేసం యావజీవం తదేవ పమాణం అహోసి, మస్సు చ తదనురూపం, పున కేసమస్సుఓహారణకిచ్చం నామ నాహోసి. బోధిసత్తో సహ మోళియా చుళం గహేత్వా “సచాహం బుద్ధో భవిస్సామి, ఆకాసే తిట్ఠతు, నో చే, భూమియం పతతూ”తి అన్తలిక్ఖే ఖిపి. తం చూళామణివేఠనం యోజనప్పమాణం ఠానం గన్త్వా ఆకాసే అట్ఠాసి. సక్కో దేవరాజా దిబ్బచక్ఖునా ఓలోకేత్వా యోజనియరతనచఙ్కోటకేన సమ్పటిచ్ఛిత్వా తావతింసభవనే చూళామణిచేతియం నామ పతిట్ఠాపేసి.

“ఛేత్వాన మోళిం వరగన్ధవాసితం, వేహాయసం ఉక్ఖిపి అగ్గపుగ్గలో;
సహస్సనేత్తో సిరసా పటిగ్గహి, సువణ్ణచఙ్కోటవరేన వాసవో”తి.

పున బోధిసత్తో చిన్తేసి "ఇమాని కాసికవత్థాని మయ్హం న సమణసారుప్పానీ"తి. అథస్స కస్సపబుద్ధకాలే పురాణసహాయకో ఘటీకారమహాబ్రహ్మా ఏకం బుద్ధన్తరం జరం అపత్తేన మిత్తభావేన చిన్తేసి – "అజ్జ మే సహాయకో మహాభినిక్ఖమనం నిక్ఖన్తో, సమణపరిక్ఖారమస్స గహేత్వా గచ్ఛిస్సామీ"తి.

"తిచీవరఞ్చ పత్తో చ, వాసీ సూచి చ బన్ధనం;
పరిస్సావనేన అట్ఠేతే, యుత్తయోగస్స భిక్ఖునో"తి. –

ఇమే అట్ఠ సమణపరిక్ఖారే ఆహరిత్వా అదాసి. బోధిసత్తో అరహద్ధజం నివాసేత్వా ఉత్తమపబ్బజ్జావేసం గణ్హిత్వా "ఛన్న, మమ వచనేన మాతాపితూనం ఆరోగ్యం వదేహీ"తి వత్వా ఉయ్యోజేసి. ఛన్నో బోధిసత్తం వన్దిత్వా పదక్ఖిణం కత్వా పక్కామి. కణ్డకో పన ఛన్నేన సద్ధిం మన్తయమానస్స బోధిసత్తస్స వచనం సుణన్తో ఠత్వా "నత్థి దాని మయ్హం పున సామినో దస్సన"న్తి చక్ఖుపథం విజహన్తో సోకం అధివాసేతుం అసక్కోన్తో హదయేన ఫలితేన కాలం కత్వా తావతింసభవనే కణ్డకో నామ దేవపుత్తో హుత్వా నిబ్బత్తి. ఛన్నస్స పఠమం ఏకోవ సోకో అహోసి, కణ్డకస్స పన కాలకిరియాయ దుతియేన సోకేన పీళితో రోదన్తో పరిదేవన్తో నగరం అగమాసి.

బోధిసత్తోపి పబ్బజిత్వా తస్మింయేవ పదేసే అనుపియం నామ అమ్బవనం అత్థి, తత్థ సత్తాహం పబ్బజ్జాసుఖేన వీతినామేత్వా ఏకదివసేనేవ తింసయోజనమగ్గం పదసా గన్త్వా రాజగహం పావిసి. పవిసిత్వా సపదానం పిణ్డాయ చరి. సకలనగరం బోధిసత్తస్స రూపదస్సనేన ధనపాలకేన పవిట్ఠరాజగహం వియ అసురిన్దేన పవిట్ఠదేవనగరం వియ చ సఙ్ఖోభం అగమాసి. రాజపురిసా గన్త్వా "దేవ, ఏవరూపో నామ సత్తో నగరే పిణ్డాయ చరతి, 'దేవో వా మనుస్సో వా నాగో వా సుపణ్ణో వా కో నామేసో'తి న జానామా"తి ఆరోచేసుం. రాజా పాసాదతలే ఠత్వా మహాపురిసం దిస్వా అచ్ఛరియబ్భుతజాతో పురిసే ఆణాపేసి – "గచ్ఛథ భణే, వీమంసథ, సచే అమనుస్సో భవిస్సతి, నగరా నిక్ఖమిత్వా అన్తరధాయిస్సతి, సచే దేవతా భవిస్సతి, ఆకాసేన గచ్ఛిస్సతి, సచే నాగో భవిస్సతి, పథవియం నిముజ్జిత్వా గమిస్సతి, సచే మనుస్సో భవిస్సతి, యథాలద్ధం భిక్ఖం పరిభుఞ్జిస్సతీ"తి.

మహాపురిసోపి ఖో మిస్సకభత్తం సంహరిత్వా "అలం మే ఏత్తకం యాపనాయా"తి ఞత్వా పవిట్ఠద్వారేనేవ నగరా నిక్ఖమిత్వా పణ్డవపబ్బతచ్ఛాయాయ పురత్థాభిముఖో నిసీదిత్వా ఆహారం పరిభుఞ్జితుం ఆరద్ధో. అథస్స అన్తాని పరివత్తిత్వా ముఖేన నిక్ఖమనాకారప్పత్తాని వియ అహేసుం. తతో తేన అత్తభావేన ఏవరూపస్స ఆహారస్స చక్ఖునాపి అదిట్ఠపుబ్బతాయ తేన పటికూలాహారేన అట్టియమానో ఏవం అత్తనావ అత్తానం ఓవది "సిద్ధత్థ, త్వం సులభన్నపానే కులే తివస్సికగన్ధసాలిభోజనం నానగ్గరసేహి భుఞ్జనట్ఠానే నిబ్బత్తిత్వాపి ఏకం పంసుకూలికం దిస్వా 'కదా ను ఖో అహమ్పి ఏవరూపో హుత్వా పిణ్డాయ చరిత్వా భుఞ్జిస్సామి, భవిస్సతి ను ఖో మే సో కాలో'తి చిన్తేత్వా నిక్ఖన్తో, ఇదాని కిం నామేతం కరోసీ"తి. ఏవం అత్తనావ అత్తానం ఓవదిత్వా నిబ్బికారో హుత్వా ఆహారం పరిభుఞ్జి.

రాజపురిసా తం పవత్తిం దిస్వా గన్త్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసుం. రాజా దూతవచనం సుత్వా వేగేన నగరా నిక్ఖమిత్వా బోధిసత్తస్స సన్తికం గన్త్వా ఇరియాపథస్మింయేవ పసీదిత్వా బోధిసత్తస్స సబ్బం ఇస్సరియం నియ్యాదేసి . బోధిసత్తో "మయ్హం, మహారాజ, వత్థుకామేహి వా కిలేసకామేహి వా అత్థో నత్థి, అహం పరమాభిసమ్బోధిం పత్థయన్తో నిక్ఖన్తో"తి ఆహ. రాజా అనేకప్పకారం యాచన్తోపి తస్స చిత్తం అలభిత్వా "అద్ధా త్వం బుద్ధో భవిస్ససి, బుద్ధభూతేన పన తే పఠమం మమ

విజితం ఆగన్తబ్బ”న్తి పటిఞ్ఞం గణ్హి. అయమేత్థ సఙ్ఖేపో, విత్థారో పన “పబ్బజ్జం కిత్తయిస్సామి, యథా పబ్బజి చక్ఖుమా”తి ఇమం **పబ్బజ్జాసుత్తం** (సు. ని. ౪౦౭ ఆదయో) సద్ధిం అట్ఠకథాయ ఓలోకేత్వా వేదితబ్బో.

బోధిసత్తోపి రఞ్ఞో పటిఞ్ఞం దత్వా అనుపుబ్బేన చారికం చరమానో ఆళారఞ్చ కాలామం ఉదకఞ్చ రామపుత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా సమాపత్తియో నిబ్బత్తేత్వా “నాయం మగ్గో బోధాయా”తి తమ్పి సమాపత్తిభావనం అనలఙ్కరిత్వా సదేవకస్స లోకస్స అత్తనో థామవీరియసన్దస్సనత్థం మహాపధానం పదహితుకామో ఉరువేలం గన్త్వా “రమణీయో వతాయం భూమిభాగో”తి తత్థేవ వాసం ఉపగన్త్వా మహాపధానం పదహి. తేపి ఖో కోణ్డఞ్ఞప్పముఖా పఞ్చ పబ్బజితా గామనిగమరాజధానీసు భిక్ఖాయ చరన్తా తత్థ బోధిసత్తం సమ్పాపుణింసు. అథ నం ఛబ్బస్సాని మహాపధానం పదహన్తం “ఇదాని బుద్ధో భవిస్సతి, ఇదాని బుద్ధో భవిస్సతీ”తి పరివేణసమ్మజ్జనాదికాయ వత్తపటిపత్తియా ఉపట్ఠహమానా సన్తికావచరావస్స అహేసుం. బోధిసత్తోపి ఖో “కోటిప్పత్తం దుక్కరకారియం కరిస్సామీ”తి ఏకతిలతణ్డులాదీహిపి వీతినామేసి, సబ్బసోపి ఆహారూపచ్ఛేదం అకాసి, దేవతాపి లోమకూపేహి ఓజం ఉపసంహరమానా పటిక్ఖిపి.

అథస్స తాయ నిరాహారతాయ పరమకసిమానప్పత్తకాయస్స సువణ్ణవణ్ణో కాయో కాళవణ్ణో అహోసి. బాత్తింసమహాపురిసలక్ఖణాని పటిచ్ఛన్నాని అహేసుం. అప్పేకదా అప్పాణకం ఝానం ఝాయన్తో మహావేదనాహి అభితున్నో విసఞ్ఞీభూతో చఙ్కమనకోటియం పతతి. అథ నం ఏకచ్చా దేవతా “కాలకతో సమణో గోతమో”తి వదన్తి, ఏకచ్చా “విహారోవేసో అరహత”న్తి ఆహంసు. తత్థ యాసం “కాలకతో”తి అహోసి, తా గన్త్వా సుద్ధోదనమహారాజస్స ఆరోచేసుం “తుమ్హాకం పుత్తో కాలకతో”తి. మమ పుత్తో బుద్ధో హుత్వా కాలకతో, అహుత్వాతి? బుద్ధో భవితుం నాసక్ఖి, పధానభూమియంయేవ పతిత్వా కాలకతోతి. ఇదం సుత్వా రాజా “నాహం సద్దహామి, మమ పుత్తస్స బోధిం అప్పత్వా కాలకిరియా నామ నత్థీ”తి పటిక్ఖిపి. కస్మా పన రాజా న సద్దహతీతి? కాళదేవీలతాపసస్స వన్దాపనదివసే జమ్బురుక్ఖమూలే చ పాటిహారియానం దిట్ఠత్తా.

పున బోధిసత్తే సఞ్ఞం పటిలభిత్వా ఉట్ఠితే తా దేవతా గన్త్వా “అరోగో తే మహారాజ పుత్తో”తి ఆరోచేన్తి. రాజా “జానామహం పుత్తస్స అమరణభావ”న్తి వదతి. మహాసత్తస్స ఛబ్బస్సాని దుక్కరకారియం కరోన్తస్స ఆకాసే గణ్ఠికరణకాలో వియ అహోసి. సో “అయం దుక్కరకారికా నామ బోధాయ మగ్గో న హోతీ”తి ఓళారికం ఆహారం ఆహారేతుం గామనిగమేసు పిణ్డాయ చరిత్వా ఆహారం ఆహరి, అథస్స బాత్తింసమహాపురిసలక్ఖణాని పాకతికాని అహేసుం, కాయో సువణ్ణవణ్ణో అహోసి. పఞ్చవగ్గియా భిక్ఖూ “అయం ఛబ్బస్సాని దుక్కరకారికం కరోన్తోపి సబ్బఞ్ఞుతం పటివిజ్ఝితుం నాసక్ఖి, ఇదాని గామాదీసు పిణ్డాయ చరిత్వా ఓళారికం ఆహారం ఆహరియమానో కిం సక్ఖిస్సతి, బాహులికో ఏస పధానవిబ్భన్తో, సీసం న్హాయితుకామస్స ఉస్సావబిన్దుతక్కనం వియ అమ్హాకం ఏతస్స సన్తికా విసేసతక్కనం, కిం నో ఇమినా”తి మహాపురిసం పహాయ అత్తనో అత్తనో పత్తచీవరం గహేత్వా అట్ఠారసయోజనమగ్గం గన్త్వా ఇసిపతనం పవిసింసు.

తేన ఖో పన సమయేన ఉరువేలాయం సేనానిగమే సేనానికుటుమ్బికస్స గేహే నిబ్బత్తా సుజాతా నామ దారికా వయప్పత్తా ఏకస్మిం నిగ్రోధరుక్ఖే పత్థనం అకాసి “సచే సమజాతికం కులఘరం గన్త్వా పఠమగబ్భే పుత్తం లభిస్సామి, అనుసంవచ్ఛరం తే సతసహస్సపరిచ్చాగేన బలికమ్మం కరిస్సామీ”తి. తస్సా సా పత్థనా సమిజ్ఝి. సా మహాసత్తస్స దుక్కరకారికం కరోన్తస్స ఛట్ఠే వస్సే పరిపుణ్ణే విసాఖపుణ్ణమాయం బలికమ్మం కాతుకామా హుత్వా పురేతరం ధేనుసహస్సం లట్ఠిమధుకవనే చరాపేత్వా తాసం ఖీరం పఞ్చ ధేనుసతాని పాయేత్వా తాసం ఖీరం అడ్ఢతియానీతి ఏవం

యావ సోళసన్నం ధేనూనం ఖీరం అట్ఠ ధేనుయో పివన్తి, తావ ఖీరస్స బహలతఞ్చ మధురతఞ్చ ఓజవన్తతఞ్చ పత్థయమానా ఖీరపరివత్తనం నామ అకాసి. సా విసాఖపుణ్ణమదివసే "పాతోవ బలికమ్మం కరిస్సామీ"తి రత్తియా పచ్చూససమయం పచ్చుట్ఠాయ తా అట్ఠ ధేనుయో దుహాపేసి. వచ్ఛకా ధేనూనం థనమూలం నాగమింసు, థనమూలే పన నవభాజనే ఉపనీతమత్తే అత్తనో ధమ్మతాయ ఖీరధారా పవత్తింసు. తం అచ్ఛరియం దిస్వా సుజాతా సహత్థేనేవ ఖీరం గహేత్వా నవభాజనే పక్ఖిపిత్వా సహత్థేనేవ అగ్గిం కత్వా పచితుం ఆరభి.

తస్మిం పాయాసే పచ్చమానే మహన్తమహన్తా బుబ్బుళా ఉట్ఠహిత్వా దక్ఖిణావత్తా హుత్వా సఞ్చరన్తి, ఏకఫుసితమ్పి బహి న పతతి, ఉద్ధనతో అప్పమత్తకోపి ధూమో న ఉట్ఠహతి. తస్మిం సమయే చత్తారో లోకపాలా ఆగన్త్వా ఉద్ధనే ఆరక్ఖం గణ్హింసు, మహాబ్రహ్మా ఛత్తం ధారేసి, సక్కో అలాతాని సమానేన్తో అగ్గిం జాలేసి. దేవతా ద్విసహస్సదీపపరివారేసు చతూసు మహాదీపేసు దేవానఞ్చ మనుస్సానఞ్చ ఉపకప్పనఓజం అత్తనో దేవానుభావేన దణ్డకబద్ధం మధుపటలం పీళేత్వా మధుం గణ్హమానా వియ సంహరిత్వా తత్థ పక్ఖిపింసు. అఞ్ఞేసు హి కాలేసు దేవతా కబళే కబళే ఓజం పక్ఖిపన్తి, సమ్బోధిదివసే చ పన పరినిబ్బానదివసే చ ఉక్ఖలియంయేవ పక్ఖిపన్తి. సుజాతా ఏకదివసేయేవ తత్థ అత్తనో పాకటాని అనేకాని అచ్ఛరియాని దిస్వా పుణ్ణం దాసిం ఆమన్తేసి "అమ్మ పుణ్ణే, అజ్జ అమ్హాకం దేవతా అతివియ పసన్నా, మయా ఏత్తకే కాలే ఏవరూపం అచ్ఛరియం నామ న దిట్ఠపుబ్బం, వేగేన గన్త్వా దేవట్ఠానం పటిజగ్గాహీ"తి. సా "సాధు, అయ్యే"తి తస్సా వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా తురితతురితా రుక్ఖమూలం అగమాసి.

బోధిసత్తోపి ఖో తస్మిం రత్తిభాగే పఞ్చ మహాసుపినే దిస్వా పరిగ్గణ్హన్తో "నిస్సంసయేనాహం అజ్జ బుద్ధో భవిస్సామీ"తి కతసన్నిట్ఠానో తస్సా రత్తియా అచ్చయేన కతసరీరపటిజగ్గనో భిక్ఖాచారకాలం ఆగమయమానో పాతోవ ఆగన్త్వా తస్మిం రుక్ఖమూలే నిసీది అత్తనో పభాయ సకలరుక్ఖం ఓభాసయమానో. అథ ఖో సా పుణ్ణా ఆగన్త్వా అద్దస బోధిసత్తం రుక్ఖమూలే పాచీనలోకధాతుం ఓలోకయమానం నిసిన్నం, సరీరతో చస్స నిక్ఖన్తాహి పభాహి సకలరుక్ఖం సువణ్ణవణ్ణం. దిస్వా తస్సా ఏతదహోసి – "అజ్జ అమ్హాకం దేవతా రుక్ఖతో ఓరుయ్హ సహత్థేనేవ బలికమ్మం సమ్పటిచ్ఛితుం నిసిన్నా మఞ్ఞే"తి ఉబ్బేగప్పత్తా హుత్వా వేగేనాగన్త్వా సుజాతాయ ఏతమత్థం ఆరోచేసి.

సుజాతా తస్సా వచనం సుత్వా తుట్ఠమానసా హుత్వా "అజ్జ దాని పట్ఠాయ మమ జేట్ఠధీతుట్ఠానే తిట్ఠాహీ"తి ధీతు అనుచ్ఛవికం సబ్బాలఙ్కారం అదాసి. యస్మా పన బుద్ధభావం పాపుణనదివసే సతసహస్సగ్ఘనికం సువణ్ణపాతిం లద్ధుం వట్టతి, తస్మా సా "సువణ్ణపాతియం పాయాసం పక్ఖిపిస్సామీ"తి చిత్తం ఉప్పాదేత్వా సతసహస్సగ్ఘనికం సువణ్ణపాతిం నీహరాపేత్వా తత్థ పాయాసం పక్ఖిపితుకామా పక్కభాజనం ఆవజ్జేసి. 'సబ్బో పాయాసో పదుమపత్తా ఉదకం వియ వినివత్తిత్వా పాతియం పతిట్ఠాసి, ఏకపాతిపూరమత్తోవ అహోసి'. సా తం పాతిం అఞ్ఞాయ సువణ్ణపాతియా పటికుజ్జిత్వా ఓదాతవత్థేన వేఠేత్వా సబ్బాలఙ్కారేహి అత్తభావం అలఙ్కరిత్వా తం పాతిం అత్తనో సీసే ఠపేత్వా మహన్తేన ఆనుభావేన నిగ్రోధరుక్ఖమూలం గన్త్వా బోధిసత్తం ఓలోకేత్వా బలవసోమనస్సజాతా "రుక్ఖదేవతా"తి సఞ్ఞాయ దిట్ఠట్ఠానతో పట్ఠాయ ఓనతోనతా గన్త్వా సీసతో పాతిం ఓతారేత్వా వివరిత్వా సువణ్ణభిఙ్కారేన గన్ధపుప్ఫవాసితం ఉదకం గహేత్వా బోధిసత్తం ఉపగన్త్వా అట్ఠాసి. ఘటీకారమహాబ్రహ్మునా దిన్నో మత్తికాపత్తో ఏత్తకం అద్ధానం బోధిసత్తం అవిజహిత్వా తస్మిం ఖణే అదస్సనం గతో, బోధిసత్తో పత్తం అపస్సన్తో దక్ఖిణహత్థం పసారేత్వా ఉదకం సమ్పటిచ్ఛి. సుజాతా సహేవ పాతియా పాయాసం మహాపురిసస్స హత్థే ఠపేసి, మహాపురిసో సుజాతం ఓలోకేసి. సా ఆకారం సల్లక్ఖేత్వా "అయ్య, మయా తుమ్హాకం

పరిచ్ఛత్తం, గణ్హిత్వా యథారుచిం గచ్ఛథా"తి వన్దిత్వా "యథా మయ్హం మనోరథో నిప్ఫన్నో, ఏవం తుమ్హాకమ్పి నిప్ఫజ్జతూ"తి వత్వా సతసహస్సగ్ఘనికాయ సువణ్ణపాతియా పురాణపణ్ణే వియ అనపేక్ఖా హుత్వా పక్కామి.

బోధిసత్తోపి ఖో నిసిన్నట్ఠానా ఉట్ఠాయ రుక్ఖం పదక్ఖిణం కత్వా పాతిం ఆదాయ నేరఞ్జరాయ తీరం గన్త్వా అనేకేసం బోధిసత్తసహస్సానం అభిసమ్బుజ్ఝనదివసే ఓతరిత్వా న్హానట్ఠానం సుప్పతిట్ఠితతిత్థం నామ అత్థి, తస్స తీరే పాతిం ఠపేత్వా ఓతరిత్వా న్హత్వా అనేకబుద్ధసతసహస్సానం నివాసనం అరహద్ధజం నివాసేత్వా పురత్థాభిముఖో నిసీదిత్వా ఏకట్ఠితాలపక్కప్పమాణే ఏకూనపణ్ణాస పిణ్డే కత్వా సబ్బం అప్పోదకం మధుపాయాసం పరిభుఞ్జి. సో ఏవ హిస్స బుద్ధభూతస్స సత్తసత్తాహం బోధిమణ్డే వసన్తస్స ఏకూనపణ్ణాస దివసాని ఆహారో అహోసి. ఏత్తకం కాలం నేవ అఞ్ఞో ఆహారో అత్థి, న న్హానం, న ముఖధోవనం, న సరీరవళఞ్జో, ఝానసుఖేన మగ్గసుఖేన ఫలసుఖేన చ వీతినామేసి. తం పన పాయాసం పరిభుఞ్జిత్వా సువణ్ణపాతిం గహేత్వా "సచాహం, అజ్జ బుద్ధో భవితుం సక్ఖిస్సామి, అయం పాతి పటిసోతం గచ్ఛతు, నో చే సక్ఖిస్సామి, అనుసోతం గచ్ఛతూ"తి వత్వా నదీసోతే పక్ఖిపి. సా సోతం ఛిన్దమానా నదీమజ్ఝం గన్త్వా మజ్ఝమజ్ఝట్ఠానేనేవ జవసమ్పన్నో అస్సో వియ అసీతిహత్థమత్తట్ఠానం పటిసోతం గన్త్వా ఏకస్మిం ఆవట్టే నిముజ్జిత్వా కాళనాగరాజభవనం గన్త్వా తిణ్ణం బుద్ధానం పరిభోగపాతియో "కిలి కిలీ"తి రవం కారయమానా పహరిత్వావ తాసం సబ్బహేట్ఠిమా హుత్వా అట్ఠాసి. కాళో నాగరాజా తం సద్దం సుత్వా "హియ్యో ఏకో బుద్ధో నిబ్బత్తో, పున అజ్జ ఏకో నిబ్బత్తో"తి వత్వా అనేకేహి పదసతేహి థుతియో వదమానో ఉట్ఠాసి. తస్స కిర మహాపథవియా ఏకయోజనతిగావుతప్పమాణం నభం పూరేత్వా ఆరోహనకాలో "అజ్జ వా హియ్యో వా"తి సదిసో అహోసి.

బోధిసత్తోపి నదీతీరమ్హి సుపుప్ఫితసాలవనే దివావిహారం కత్వా సాయన్హసమయే పుప్ఫానం వణ్టతో ముచ్చనకాలే దేవతాహి అలఙ్కతేన అట్ఠూసభవిత్థారేన మగ్గేన సీహో వియ విజమ్భమానో బోధిరుక్ఖాభిముఖో పాయాసి. నాగయక్ఖసుపణ్ణాదయో దిబ్బేహి గన్ధపుప్ఫాదీహి పూజయింసు, దిబ్బసఙ్గీతాదీని పవత్తయింసు, దససహస్సీ లోకధాతు ఏకగన్ధా ఏకమాలా ఏకసాధుకారా అహోసి. తస్మిం సమయే సోత్థియో నామ తిణహారకో తిణం ఆదాయ పటిపథే ఆగచ్ఛన్తో మహాపురిసస్స ఆకారం ఞత్వా అట్ఠ తిణముట్ఠియో అదాసి. బోధిసత్తో తిణం గహేత్వా బోధిమణ్డం ఆరుయ్హ దక్ఖిణదిసాభాగే ఉత్తరాభిముఖో అట్ఠాసి. తస్మిం ఖణే దక్ఖిణచక్కవాళం ఓసీదిత్వా హేట్ఠా అవీచిసమ్పత్తం వియ అహోసి, ఉత్తరచక్కవాళం ఉల్లఙ్ఘిత్వా ఉపరి భవగ్గప్పత్తం వియ అహోసి. బోధిసత్తో "ఇదం సమ్బోధిం పాపుణనట్ఠానం న భవిస్సతి మఞ్ఞే"తి పదక్ఖిణం కరోన్తో పచ్ఛిమదిసాభాగం గన్త్వా పురత్థాభిముఖో అట్ఠాసి, తతో పచ్ఛిమచక్కవాళం ఓసీదిత్వా హేట్ఠా అవీచిసమ్పత్తం వియ అహోసి, పురత్థిమచక్కవాళం ఉల్లఙ్ఘిత్వా ఉపరి భవగ్గప్పత్తం వియ అహోసి. ఠితఠితట్ఠానే కిరస్స నేమివట్టిపరియన్తే అక్కన్తే నాభియా పతిట్ఠితమహాసకటచక్కం వియ మహాపథవీ ఓనతున్నతా అహోసి. బోధిసత్తో "ఇదమ్పి సమ్బోధిం పాపుణనట్ఠానం న భవిస్సతి మఞ్ఞే"తి పదక్ఖిణం కరోన్తో ఉత్తరదిసాభాగం గన్త్వా దక్ఖిణాభిముఖో అట్ఠాసి, తతో ఉత్తరచక్కవాళం ఓసీదిత్వా హేట్ఠా అవీచిసమ్పత్తం వియ అహోసి, దక్ఖిణచక్కవాళం ఉల్లఙ్ఘిత్వా ఉపరి భవగ్గప్పత్తం వియ అహోసి. బోధిసత్తో "ఇదమ్పి సమ్బోధిం పాపుణనట్ఠానం న భవిస్సతి మఞ్ఞే"తి పదక్ఖిణం కరోన్తో పురత్థిమదిసాభాగం గన్త్వా పచ్ఛిమాభిముఖో అట్ఠాసి. పురత్థిమదిసాభాగే పన సబ్బబుద్ధానం పల్లఙ్కట్ఠానం, తం నేవ ఛమ్భతి, న కమ్పతి. మహాసత్తో "ఇదం సబ్బబుద్ధానం అవిజహితం అచలట్ఠానం కిలేసపఞ్జరవిద్ధంసనట్ఠాన"న్తి ఞత్వా తాని తిణాని అగ్గే గహేత్వా చాలేసి, తావదేవ చుద్దసహత్థో పల్లఙ్కో అహోసి. తానిపి ఖో తిణాని తథారూపేన సణ్ఠానేన సణ్ఠహింసు, యథారూపం సుకుసలోపి చిత్తకారో వా పోత్థకారో వా ఆలిఖితుమ్పి సమత్థో నత్థి. బోధిసత్తో బోధిక్ఖన్ధం పిట్ఠితో కత్వా పురత్థాభిముఖో దళ్హమానసో హుత్వా –

"కామం తచో చ న్హారు చ, అట్ఠి చ అవసిస్సతు;

ఉపసుస్సతు నిస్సేసం, సరీరే మంసలోహితం".

న త్వేవాహం సమ్మాసమ్బోధిం అప్పత్వా ఇమం పల్లఙ్కం భిన్దిస్సామీతి అసనిసతసన్నిపాతేనపి అభేజ్జరూపం అపరాజితపల్లఙ్కం ఆభుజిత్వా నిసీది.

తస్మిం సమయే మారో దేవపుత్తో "సిద్ధత్థకుమారో మయ్హం వసం అతిక్కమితుకామో, న దానిస్స అతిక్కమితుం దస్సామీ"తి మారబలస్స సన్తికం గన్త్వా ఏతమత్థం ఆరోచేత్వా మారఘోసనం నామ ఘోసాపేత్వా మారబలం ఆదాయ నిక్ఖమి. సా మారసేనా మారస్స పురతో ద్వాదసయోజనా హోతి, దక్ఖిణతో చ వామతో చ ద్వాదసయోజనా, పచ్ఛతో యావ చక్కవాళపరియన్తం కత్వా ఠితా, ఉద్ధం నవయోజనుబ్బేధా, యస్సా ఉన్నదన్తియా ఉన్నాదసద్దో యోజనసహస్సతో పట్ఠాయ పథవిఉన్ద్రియనసద్దో వియ సుయ్యతి. అథ మారో దేవపుత్తో దియడ్ఢయోజనసతికం గిరిమేఖలం నామ హత్థిం అభిరుహిత్వా బాహుసహస్సం మాపేత్వా నానావుధాని అగ్గహేసి. అవసేసాయపి మారపరిసాయ ద్వే జనా ఏకసదిసం ఆవుధం న గణ్హింసు, నానప్పకారవణ్ణా నానప్పకారముఖా హుత్వా మహాసత్తం అజ్ఝోత్థరమానా ఆగమింసు.

దససహస్సచక్కవాళదేవతా పన మహాసత్తస్స థుతియో వదమానా అట్ఠంసు. సక్కో దేవరాజా విజయుత్తరసఙ్ఖం ధమమానో అట్ఠాసి. సో కిర సఙ్ఖో వీసహత్థసతికో హోతి. సకిం వాతం గాహాపేత్వా ధమన్తో చత్తారో మాసే సద్దం కరిత్వా నిస్సద్దో హోతి. మహాకాళనాగరాజా అతిరేకపదసతేన వణ్ణం వదన్తో అట్ఠాసి, మహాబ్రహ్మా సేతచ్ఛత్తం ధారయమానో అట్ఠాసి. మారబలే పన బోధిమణ్డం ఉపసఙ్కమన్తే తేసం ఏకోపి ఠాతుం నాసక్ఖి, సమ్ముఖసమ్ముఖట్ఠానేనేవ పలాయింసు. కాళో నాగరాజా పథవియం నిముజ్జిత్వా పఞ్చయోజనసతికం మఞ్జేరికనాగభవనం గన్త్వా ఉభోహి హత్థేహి ముఖం పిదహిత్వా నిపన్నో. సక్కో విజయుత్తరసఙ్ఖం పిట్ఠియం కత్వా చక్కవాళముఖవట్టియం అట్ఠాసి. మహాబ్రహ్మా సేతచ్ఛత్తం చక్కవాళకోటియం ఠపేత్వా బ్రహ్మలోకమేవ అగమాసి. ఏకా దేవతాపి ఠాతుం సమత్థా నాహోసి, మహాపురిసో ఏకకోవ నిసీది.

మారోపి అత్తనో పరిసం ఆహ "తాతా సుద్ధోదనపుత్తేన సిద్ధత్థేన సదిసో అఞ్ఞో పురిసో నామ నత్థి, మయం సమ్ముఖా యుద్ధం దాతుం న సక్ఖిస్సామ, పచ్ఛాభాగేన దస్సామా"తి. మహాపురిసోపి తీణి పస్సాని ఓలోకేత్వా సబ్బదేవతానం పలాతత్తా సుఞ్ఞాని అద్దస. పున ఉత్తరపస్సేన మారబలం అజ్ఝోత్థరమానం దిస్వా "అయం ఏత్తకో జనో మం ఏకకం సన్ధాయ మహన్తం వాయామం పరక్కమం కరోతి, ఇమస్మిం ఠానే మయ్హం మాతా వా పితా వా భాతా వా అఞ్ఞో వా కోచి ఞాతకో నత్థి, ఇమా పన దస పారమియోవ మయ్హం దీఘరత్తం పుట్ఠపరిజనసదిసా, తస్మా పారమియోవ ఫలకం కత్వా పారమిసత్థేనేవ పహరిత్వా అయం బలకాయో మయా విద్ధంసేతుం వట్టతీ"తి దస పారమియో ఆవజ్జమానో నిసీది.

అథ ఖో మారో దేవపుత్తో "ఏతేనేవ సిద్ధత్థం పలాపేస్సామీ"తి **వాతమణ్డలం** సముట్ఠాపేసి. తఙ్ఖణంయేవ పురత్థిమాదిభేదా వాతా సముట్ఠహిత్వా అడ్ఢయోజనఏకయోజనద్వియోజనతియోజనప్పమాణాని పబ్బతకూటాని పదాలేత్వా వనగచ్ఛరుక్ఖాదీని ఉమ్మూలేత్వా సమన్తా గామనిగమే చుణ్ణవిచుణ్ణం కాతుం సమత్థాపి మహాపురిసస్స పుఞ్ఞతేజేన విహతానుభావా బోధిసత్తం పత్వా చీవరకణ్ణమత్తమ్పి చాలేతుం నాసక్ఖింసు. తతో "ఉదకేన నం అజ్ఝోత్థరిత్వా మారేస్సామీ"తి **మహావస్సం** సముట్ఠాపేసి. తస్సానుభావేన ఉపరూపరి సతపటలసహస్సపటలాదిభేదా వలాహకా ఉట్ఠహిత్వా వస్సింసు. వుట్ఠిధారావేగేన పథవీ ఛిద్దా అహోసి. వనరుక్ఖాదీనం ఉపరిభాగేన మహామేఘో ఆగన్త్వా మహాసత్తస్స

చీవరే ఉస్సావబిన్దుట్ఠానమత్తమ్పి తేమేతుం నాసక్ఖి. తతో **పాసాణవస్సం** సముట్ఠాపేసి. మహన్తాని మహన్తాని పబ్బతకూటాని ధూమాయన్తాని పజ్జలన్తాని ఆకాసేనాగన్త్వా బోధిసత్తం పత్వా దిబ్బమాలాగుళభావం ఆపజ్జింసు. తతో **పహరణవస్సం** సముట్ఠాపేసి. ఏకతోధారాఉభతోధారాఅసిసత్తిఖురప్పాదయో ధూమాయన్తా పజ్జలన్తా ఆకాసేనాగన్త్వా బోధిసత్తం పత్వా దిబ్బపుప్ఫాని అహేసుం. తతో **అఙ్గారవస్సం** సముట్ఠాపేసి. కింసుకవణ్ణా అఙ్గారా ఆకాసేనాగన్త్వా బోధిసత్తస్స పాదమూలే దిబ్బపుప్ఫాని హుత్వా వికిరింసు. తతో **కుక్కుళవస్సం** సముట్ఠాపేసి. అచ్చుణ్హో అగ్గివణ్ణో కుక్కుళో ఆకాసేనాగన్త్వా బోధిసత్తస్స పాదమూలే దిబ్బచన్దనచుణ్ణం హుత్వా నిపతి. తతో **వాలుకావస్సం** సముట్ఠాపేసి. అతిసుఖుమవాలుకా ధూమాయన్తా పజ్జలన్తా ఆకాసేనాగన్త్వా బోధిసత్తస్స పాదమూలే దిబ్బపుప్ఫాని హుత్వా నిపతింసు. తతో **కలలవస్సం** సముట్ఠాపేసి. తం కలలం ధూమాయన్తం పజ్జలన్తం ఆకాసేనాగన్త్వా బోధిసత్తస్స పాదమూలే దిబ్బవిలేపనం హుత్వా నిపతి. తతో "ఇమినా భింసేత్వా సిద్ధత్థం పలాపేస్సామీ"తి **అన్ధకారం** సముట్ఠాపేసి. తం చతురఙ్గసమన్నాగతం వియ మహాతమం హుత్వా బోధిసత్తం పత్వా సూరియప్పభావిహతం వియ అన్ధకారం అన్తరధాయి.

ఏవం మారో ఇమాహి నవహి వాతవస్సపాసాణపహరణఅఙ్గారకుక్కుళవాలుకాకలలఅన్ధకారవుట్ఠీహి బోధిసత్తం పలాపేతుం అసక్కోన్తో "కిం భణే, తిట్ఠథ, ఇమం సిద్ధత్థకుమారం గణ్హథ హనథ పలాపేథా"తి పరిసం ఆణాపేత్వా సయమ్పి గిరిమేఖలస్స హత్థినో ఖన్ధే నిసిన్నో చక్కావుధం ఆదాయ బోధిసత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా "సిద్ధత్థ ఉట్ఠాహి ఏతస్మా పల్లఙ్కా, నాయం తుయ్హం పాపుణాతి, మయ్హం ఏవ పాపుణాతీ"తి ఆహ. మహాసత్తో తస్స వచనం సుత్వా అవోచ – "మార, నేవ తయా దస పారమియో పూరితా, న ఉపపారమియో, న పరమత్థపారమియో, నాపి పఞ్చ మహాపరిచ్చాగా పరిచ్చత్తా , న ఞాతత్థచరియా, న లోకత్థచరియా, న బుద్ధిచరియా పూరితా, సబ్బా తా మయాయేవ పూరితా, తస్మా నాయం పల్లఙ్కో తుయ్హం పాపుణాతి , మయ్హేవేసో పాపుణాతీ"తి.

మారో కుద్ధో కోధవేగం అసహన్తో మహాపురిసస్స చక్కావుధం విస్సజ్జేసి. తం తస్స దస పారమియో ఆవజ్జేన్తస్స ఉపరిభాగే మాలావితానం హుత్వా అట్ఠాసి. తం కిర ఖురధారచక్కావుధం అఞ్ఞదా తేన కుద్ధేన విస్సట్ఠం ఏకఘనపాసాణత్థమ్భే వంసకళీరే వియ ఛిన్దన్తం గచ్ఛతి, ఇదాని పన తస్మిం మాలావితానం హుత్వా ఠితే అవసేసా మారపరిసా "ఇదాని పల్లఙ్కతో వుట్ఠాయ పలాయిస్సతీ"తి మహన్తమహన్తాని సేలకూటాని విస్సజ్జేసుం. తానిపి మహాపురిసస్స దస పారమియో ఆవజ్జేన్తస్స మాలాగుళభావం ఆపజ్జిత్వా భూమియం పతింసు. దేవతా చక్కవాళముఖవట్టియం ఠితా గీవం పసారేత్వా సీసం ఉక్ఖిపిత్వా "నట్ఠో వత నో సిద్ధత్థకుమారస్స రూపగ్గప్పత్తో అత్తభావో, కిం ను ఖో కరిస్సతీ"తి ఓలోకేన్తి.

తతో మహాపురిసో "పూరితపారమీనం బోధిసత్తానం అభిసమ్బుజ్ఝనదివసే పత్తపల్లఙ్కో మయ్హంవ పాపుణాతీ"తి వత్వా ఠితం మారం ఆహ – "మార తుయ్హం దానస్స దిన్నభావే కో సక్ఖీ"తి. మారో "ఇమే ఏత్తకా జనా సక్ఖినో"తి మారబలాభిముఖం హత్థం పసారేసి. తస్మిం ఖణే మారపరిసాయ "అహం సక్ఖీ, అహం సక్ఖీ"తి పవత్తసద్దో పథవిఉన్ద్రియనసద్దసదిసో అహోసి. అథ మారో మహాపురిసం ఆహ "సిద్ధత్థ, తుయ్హం దానస్స దిన్నభావే కో సక్ఖీ"తి. మహాపురిసో "తుయ్హం తావ దానస్స దిన్నభావే సచేతనా సక్ఖినో, మయ్హం పన ఇమస్మిం ఠానే సచేతనో కోచి సక్ఖీ నామ నత్థి, తిట్ఠతు తావ మే అవసేసత్తభావేసు దిన్నదానం, వేస్సన్తరత్తభావే పన ఠత్వా మయ్హం సత్తసతకమహాదానస్స దిన్నభావే అయం అచేతనాపి ఘనమహాపథవీ సక్ఖీ"తి చీవరగబ్భన్తరతో దక్ఖిణహత్థం అభినీహరిత్వా "వేస్సన్తరత్తభావే ఠత్వా మయ్హం సత్తసతకమహాదానస్స దిన్నభావే

త్వం సక్ఖీ న సక్ఖీ”తి మహాపథవిఅభిముఖం హత్థం పసారేసి. మహాపథవీ “అహం తే తదా సక్ఖీ”తి విరవసతేన విరవసహస్సేన విరవసతసహస్సేన మారబలం అవత్థరమానా వియ ఉన్నది.

తతో మహాపురిసే “దిన్నం తే సిద్ధత్థ మహాదానం ఉత్తమదాన”న్తి వేస్సన్తరదానం సమ్మసన్తే దియడ్ఢయోజనసతికో గిరిమేఖలహత్థీ జణ్ణుకేహి పథవియం పతిట్ఠాసి, మారపరిసా దిసావిదిసా పలాయి, ద్వే ఏకమగ్గేన గతా నామ నత్థి, సీసాభరణాని చేవ నివత్థవత్థాని చ పహాయ సమ్ముఖసమ్ముఖదిసాహియేవ పలాయింసు. తతో దేవసఙ్ఘా పలాయమానం మారబలం దిస్వా “మారస్స పరాజయో జాతో, సిద్ధత్థకుమారస్స జయో, జయపూజం కరిస్సామా”తి నాగా నాగానం, సుపణ్ణా సుపణ్ణానం , దేవతా దేవతానం, బ్రహ్మానో బ్రహ్మానం, ఉగ్ఘోసేత్వా గన్ధమాలాదిహత్థా మహాపురిసస్స సన్తికం బోధిపల్లఙ్కం అగమంసు.

ఏవం గతేసు చ పన తేసు –

“జయో హి బుద్ధస్స సిరీమతో అయం, మారస్స చ పాపిమతో పరాజయో;
ఉగ్ఘోసయుం బోధిమణ్డే పమోదితా, జయం తదా నాగగణా మహేసినో.

“జయో హి బుద్ధస్స సిరీమతో అయం, మారస్స చ పాపిమతో పరాజయో;
ఉగ్ఘోసయుం బోధిమణ్డే పమోదితా, సుపణ్ణసఙ్ఘాపి జయం మహేసినో.

“జయో హి బుద్ధస్స సిరీమతో అయం, మారస్స చ పాపిమతో పరాజయో;
ఉగ్ఘోసయుం బోధిమణ్డే పమోదితా, జయం తదా దేవగణా మహేసినో.

“జయో హి బుద్ధస్స సిరీమతో అయం, మారస్స చ పాపిమతో పరాజయో;
ఉగ్ఘోసయుం బోధిమణ్డే పమోదితా, జయం తదా బ్రహ్మగణాపి తాదినో”తి.

అవసేసా దససు చక్కవాళసహస్సేసు దేవతా మాలాగన్ధవిలేపనేహి చ పూజయమానా నానప్పకారా థుతియో చ వదమానా అట్ఠంసు. ఏవం అనత్థఙ్గతేయేవ సూరియే మహాపురిసో మారబలం విధమేత్వా చీవరూపరి పతమానేహి బోధిరుక్ఖఙ్కురేహి రత్తపవాళపల్లవేహి వియ పూజియమానో పఠమయామే పుబ్బేనివాసఞాణం అనుస్సరిత్వా, మజ్ఝిమయామే దిబ్బచక్ఖుం విసోధేత్వా, పచ్ఛిమయామే పటిచ్చసముప్పాదే ఞాణం ఓతారేసి. అథస్స ద్వాదసపదికం పచ్చయాకారం వట్టవివట్టవసేన అనులోమపటిలోమతో సమ్మసన్తస్స దససహస్సీ లోకధాతు ఉదకపరియన్తం కత్వా ద్వాదసక్ఖత్తుం సమ్పకమ్పి.

మహాపురిసే పన దససహస్సిలోకధాతుం ఉన్నాదేత్వా అరుణుగ్గమనవేలాయ సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం పటివిజ్ఝన్తే సకలదససహస్సీ లోకధాతు అలఙ్కతపటియత్తా అహోసి. పాచీనచక్కవాళముఖవట్టియం ఉస్సాపితానం ధజానం పటాకానం రంసియో పచ్ఛిమచక్కవాళముఖవట్టియం పహరన్తి, తథా పచ్ఛిమచక్కవాళముఖవట్టియం ఉస్సాపితానం పాచీనచక్కవాళముఖవట్టియం, దక్ఖిణచక్కవాళముఖవట్టియం ఉస్సాపితానం ఉత్తరచక్కవాళముఖవట్టియం, ఉత్తరచక్కవాళముఖవట్టియం ఉస్సాపితానం దక్ఖిణచక్కవాళముఖవట్టియం పహరన్తి, పథవితలే ఉస్సాపితానం పన

ధజానం పటాకానం బ్రహ్మలోకం ఆహచ్చ అట్ఠంసు, బ్రహ్మలోకే బద్ధానం పథవితలే పతిట్ఠహింసు, దససహస్సచక్కవాళేసు పుప్ఫూపగరుక్ఖా పుప్ఫం గణ్హింసు, ఫలూపగరుక్ఖా ఫలపిణ్డిభారభరితా అహేసుం. ఖన్ధేసు ఖన్ధపదుమాని పుప్ఫింసు, సాఖాసు సాఖాపదుమాని, లతాసు లతాపదుమాని, ఆకాసే ఓలమ్బకపదుమాని, సిలాతలాని భిన్దిత్వా ఉపరూపరి సత్త సత్త హుత్వా దణ్డకపదుమాని ఉట్ఠహింసు. దససహస్సీ లోకధాతు వట్టేత్వా విస్సట్ఠమాలాగుళా వియ సుసన్థతపుప్ఫసన్థారో వియ చ అహోసి. చక్కవాళన్తరేసు అట్ఠయోజనసహస్సలోకన్తరికా సత్తసూరియప్పభాయపి అనోభాసితపుబ్బా ఏకోభాసా అహేసుం, చతురాసీతియోజనసహస్సగమ్భీరో మహాసముద్దో మధురోదకో అహోసి, నదియో నప్పవత్తింసు, జచ్చన్ధా రూపాని పస్సింసు, జాతిబధిరా సద్దం సుణింసు, జాతిపీఠసప్పినో పదసా గచ్ఛింసు, అన్దుబన్ధనాదీని ఛిజ్జిత్వా పతింసు.

ఏవం అపరిమాణేన సిరివిభవేన పూజియమానో మహాపురిసో అనేకప్పకారేసు అచ్ఛరియధమ్మేసు పాతుభూతేసు సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం పటివిజ్ఝిత్వా సబ్బబుద్ధానం అవిజహితం ఉదానం ఉదానేసి –

“అనేకజాతిసంసారం , సన్ధావిస్సం అనిబ్బిసం;
గహకారం గవేసన్తో, దుక్ఖా జాతి పునప్పునం.

“గహకారక దిట్ఠోసి, పున గేహం న కాహసి;
సబ్బా తే ఫాసుకా భగ్గా, గహకూటం విసఙ్ఖతం;
విసఙ్ఖారగతం చిత్తం, తణ్హానం ఖయమజ్ఝగా”తి. (ధ॰ ప॰ ౧౫౩-౧౫౪);

ఇతి తుసితపురతో పట్ఠాయ యావ అయం బోధిమణ్డే సబ్బఞ్ఞుతప్పత్తి, ఏత్తకం ఠానం **అవిదూరేనిదానం** నామాతి వేదితబ్బం.

అవిదూరేనిదానకథా నిట్ఠితా.

౩. సన్తికేనిదానకథా

‘‘**సన్తికేనిదానం** పన ‘భగవా సావత్థియం విహరతి జేతవనే అనాథపిణ్డికస్స ఆరామే. వేసాలియం విహరతి మహావనే కూటాగారసాలాయ’న్తి ఏవం తేసు తేసు ఠానేసు విహరతో తస్మిం తస్మిం ఠానేయేవ లబ్భతీ”తి వుత్తం. కిఞ్చాపి ఏవం వుత్తం, అథ ఖో పన తమ్పి ఆదితో పట్ఠాయ ఏవం వేదితబ్బం – ఉదానం ఉదానేత్వా జయపల్లఙ్కే నిసిన్నస్స హి భగవతో ఏతదహోసి “అహం కప్పసతసహస్సాధికాని చత్తారి అసఙ్ఖ్యేయ్యాని ఇమస్స పల్లఙ్కస్స కారణా సన్ధావిం, ఏత్తకం మే కాలం ఇమస్సేవ పల్లఙ్కస్స కారణా అలఙ్కతసీసం గీవాయ ఛిన్దిత్వా దిన్నం, సుఅఞ్జితాని అక్ఖీని హదయమంసఞ్చ ఉబ్బట్టేత్వా దిన్నం, జాలీకుమారసదిసా పుత్తా కణ్హాజినకుమారిసదిసా ధీతరో మద్దీదేవిసదిసా భరియాయో చ పరేసం దాసత్థాయ దిన్నా, అయం మే పల్లఙ్కో జయపల్లఙ్కో వరపల్లఙ్కో చ. ఏత్థ మే నిసిన్నస్స సఙ్కప్పా పరిపుణ్ణా, న తావ ఇతో ఉట్ఠహిస్సామీ”తి అనేకకోటిసతసహస్సా సమాపత్తియో సమాపజ్జన్తో సత్తాహం తత్థేవ నిసీది. యం సన్ధాయ వుత్తం “అథ ఖో భగవా సత్తాహం ఏకపల్లఙ్కేన నిసీది విముత్తిసుఖపటిసంవేదీ”తి (ఉదా॰ ౧; మహావ॰ ౧).

అథ ఏకచ్చానం దేవతానం “అజ్జాపి నూన సిద్ధత్థస్స కత్తబ్బకిచ్చం అత్థి, పల్లఙ్కస్మిఞ్హి ఆలయం న విజహతీ”తి పరివితక్కో ఉదపాది. సత్థా దేవతానం పరివితక్కం ఞత్వా తాసం వితక్కవూపసమనత్థం వేహాసం అబ్భుగ్గన్త్వా యమకపాటిహారియం దస్సేసి. మహాబోధిమణ్డస్మిఞ్హి కతపాటిహారియఞ్చ, ఞాతిసమాగమే కతపాటిహారియఞ్చ, పాథికపుత్తసమాగమే కతపాటిహారియఞ్చ, సబ్బం కణ్డమ్బరుక్ఖమూలే యమకపాటిహారియసదిసం అహోసి.

ఏవం సత్థా ఇమినా పాటిహారియేన దేవతానం వితక్కం వూపసమేత్వా పల్లఙ్కతో ఈసకం పాచీననిస్సితే ఉత్తరదిసాభాగే ఠత్వా “ఇమస్మిం వత మే పల్లఙ్కే సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం పటివిద్ధ”న్తి చత్తారి అసఙ్ఖ్యేయ్యాని కప్పసతసహస్సఞ్చ పూరితానం పారమీనం ఫలాధిగమట్ఠానం పల్లఙ్కం బోధిరుక్ఖఞ్చ అనిమిసేహి అక్ఖీహి ఓలోకయమానో సత్తాహం వీతినామేసి, తం ఠానం అనిమిసచేతియం నామ జాతం. అథ పల్లఙ్కస్స చ ఠితట్ఠానస్స చ అన్తరా చఙ్కమం మాపేత్వా పురత్థిమపచ్ఛిమతో ఆయతే రతనచఙ్కమే చఙ్కమన్తో సత్తాహం వీతినామేసి, తం ఠానం రతనచఙ్కమచేతియం నామ జాతం.

చతుత్థే పన సత్తాహే బోధితో పచ్ఛిముత్తరదిసాభాగే దేవతా రతనఘరం మాపయింసు, తత్థ పల్లఙ్కేన నిసీదిత్వా అభిధమ్మపిటకం విసేసతో చేత్థ అనన్తనయం సమన్తపట్ఠానం విచినన్తో సత్తాహం వీతినామేసి. ఆభిధమ్మికా పనాహు “రతనఘరం నామ న సత్తరతనమయం గేహం, సత్తన్నం పన పకరణానం సమ్మసితట్ఠానం ‘రతనఘర’న్తి వుచ్చతీ”తి. యస్మా పనేత్థ ఉభోపేతే పరియాయా యుజ్జన్తి, తస్మా ఉభయమ్పేతం గహేతబ్బమేవ. తతో పట్ఠాయ పన తం ఠానం రతనఘరచేతియం నామ జాతం. ఏవం బోధిసమీపేయేవ చత్తారి సత్తాహాని వీతినామేత్వా పఞ్చమే సత్తాహే బోధిరుక్ఖమూలా యేన అజపాలనిగ్రోధో తేనుపసఙ్కమి, తత్రాపి ధమ్మం విచినన్తోయేవ విముత్తిసుఖం పటిసంవేదేన్తో నిసీది.

తస్మిం సమయే మారో దేవపుత్తో “ఏత్తకం కాలం అనుబన్ధన్తో ఓతారాపేక్ఖోపి ఇమస్స న కిఞ్చి ఖలితం అద్దసం, అతిక్కన్తోదాని ఏస మమ వస”న్తి దోమనస్సప్పత్తో మహామగ్గే నిసీదిత్వా సోళస కారణాని చిన్తేన్తో భూమియం సోళస లేఖా కడ్ఢి – “అహం ఏసో వియ దానపారమిం న పూరేసిం, తేనమ్హి ఇమినా సదిసో న జాతో”తి ఏకం లేఖం కడ్ఢి. తథా “అహం ఏసో వియ సీలపారమిం, నేక్ఖమ్మపారమిం, పఞ్ఞాపారమిం, వీరియపారమిం, ఖన్తిపారమిం, సచ్చపారమిం, అధిట్ఠానపారమిం, మేత్తాపారమిం, ఉపేక్ఖాపారమిం న పూరేసిం , తేనమ్హి ఇమినా సదిసో న జాతో”తి దసమం లేఖం కడ్ఢి. తథా “అహం ఏసో వియ అసాధారణస్స ఇన్ద్రియపరోపరియత్తఞాణస్స పటివేధాయ ఉపనిస్సయభూతా దస పారమియో న పూరేసిం, తేనమ్హి ఇమినా సదిసో న జాతో”తి ఏకాదసమం లేఖం కడ్ఢి. తథా “అహం ఏసో వియ అసాధారణస్స ఆసయానుసయఞాణస్స, మహాకరుణాసమాపత్తిఞాణస్స, యమకపాటిహీరఞాణస్స, అనావరణఞాణస్స, సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణస్స పటివేధాయ ఉపనిస్సయభూతా దస పారమియో న పూరేసిం, తేనమ్హి ఇమినా సదిసో న జాతో”తి సోళసమం లేఖం కడ్ఢి. ఏవం ఇమేహి కారణేహి మహామగ్గే సోళస లేఖా కడ్ఢమానో నిసీది.

తస్మిం సమయే తణ్హా, అరతి, రగాతి తిస్సో మారధీతరో “పితా నో న పఞ్ఞాయతి, కహం ను ఖో ఏతరహీ”తి ఓలోకయమానా తం దోమనస్సప్పత్తం భూమిం విలేఖమానం నిసిన్నం దిస్వా పితు సన్తికం గన్త్వా “కస్మా, తాత, దుక్ఖీ దుమ్మనో”తి పుచ్ఛింసు. అమ్మా, అయం మహాసమణో మయ్హం వసం అతిక్కన్తో, ఏత్తకం కాలం ఓలోకేన్తో ఓతారమస్స దట్ఠుం నాసక్ఖిం, తేనాహం దుక్ఖీ దుమ్మనోతి. యది ఏవం మా చిన్తయిత్థ, మయమేతం అత్తనో వసే కత్వా ఆదాయ ఆగమిస్సామాతి. న సక్కా, అమ్మా, ఏసో కేనచి వసే కాతుం, అచలాయ సద్ధాయ పతిట్ఠితో ఏసో పురిసోతి. “తాత మయం

ఇత్థియో నామ ఇదానేవ నం రాగపాసాదీహి బన్ధిత్వా ఆనేస్సామ, తుమ్హే మా చిన్తయిత్థా"తి భగవన్తం ఉపసఙ్కమిత్వా "పాదే తే సమణ పరిచారేమా"తి ఆహంసు. భగవా వ తాసం వచనం మనసి అకాసి, న అక్ఖీని ఉమ్మీలేత్వా ఓలోకేసి, అనుత్తరే ఉపధిసఙ్ఖయే విముత్తమానసో వివేకసుఖఞ్ఞేవ అనుభవన్తో నిసీది.

పున మారధీతరో "ఉచ్చావచా ఖో పురిసానం అధిప్పాయా, కేసఞ్చి కుమారికాసు పేమం హోతి, కేసఞ్చి పఠమవయే ఠితాసు, కేసఞ్చి మజ్ఝిమవయే ఠితాసు, యంనూన మయం నానప్పకారేహి రూపేహి పలోభేయ్యామా"తి ఏకమేకా కుమారివణ్ణాదివసేన సతం సతం అత్తభావే అభినిమ్మినిత్వా కుమారియో, అవిజాతా, సకింవిజాతా, దువిజాతా, మజ్ఝిమిత్థియో, మహిత్థియో చ హుత్వా ఛక్ఖత్తుం భగవన్తం ఉపసఙ్కమిత్వా "పాదే తే సమణ పరిచారేమా"తి ఆహంసు. తమ్పి భగవా న మనసాకాసి, యథా తం అనుత్తరే ఉపధిసఙ్ఖయేవ విముత్తో. కేచి పనాచరియా వదన్తి "తా మహిత్థిభావేన ఉపగతా దిస్వా భగవా 'ఏవమేవం ఏతా ఖణ్డదన్తా పలితకేసా హోన్తూ'తి అధిట్ఠాసీ"తి, తం న గహేతబ్బం. న హి సత్థా ఏవరూపం అధిట్ఠానం కరోతి. భగవా పన "అపేథ తుమ్హే, కిం దిస్వా ఏవం వాయమథ, ఏవరూపం నామ అవీతరాగాదీనం పురతో కాతుం యుత్తం, తథాగతస్స పన రాగో పహీనో, దోసో పహీనో, మోహో పహీనో"తి అత్తనో కిలేసప్పహానం ఆరబ్భ –

"యస్స జితం నావజీయతి, జితమస్స నోయాతి కోచి లోకే;
తం బుద్ధమనన్తగోచరం, అపదం కేన పదేన నేస్సథ.

"యస్స జాలినీ విసత్తికా, తణ్హా నత్థి కుహిఞ్చి నేతవే;
తం బుద్ధమనన్తగోచరం, అపదం కేన పదేన నేస్సథా"తి. (ధ॰ ప॰ ౧౭౯-౧౮౦) –

ఇమా ధమ్మపదే బుద్ధవగ్గే ద్వే గాథా వదన్తో ధమ్మం కథేసి. తా "సచ్చం కిర నో పితా అవోచ, అరహం సుగతో లోకే న రాగేన సువానయో"తిఆదీని వత్వా పితు సన్తికం అగమంసు.

భగవాపి తత్థ సత్తాహం వీతినామేత్వా ముచలిన్దమూలం అగమాసి. తత్థ సత్తాహవద్దలికాయ ఉప్పన్నాయ సీతాదిపటిబాహనత్థం ముచలిన్దేన నాగరాజేన సత్తక్ఖత్తుం భోగేహి పరిక్ఖిత్తో అసమ్బాధాయ గన్ధకుటియం విహరన్తో వియ విముత్తిసుఖం పటిసంవేదియమానో సత్తాహం వీతినామేత్వా రాజాయతనం ఉపసఙ్కమి, తత్థాపి విముత్తిసుఖం పటిసంవేదియమానోయేవ నిసీది. ఏత్తావతా సత్త సత్తాహాని పరిపుణ్ణాని. ఏత్థన్తరే నేవ ముఖధోవనం, న సరీరపటిజగ్గనం, న ఆహారకిచ్చం అహోసి, ఝానసుఖఫలసుఖేనేవ వీతినామేసి.

అథస్స తస్మిం సత్తసత్తాహమత్థకే ఏకూనపఞ్ఞాసతిమే దివసే తత్థ నిసిన్నస్స "ముఖం ధోవిస్సామీ"తి చిత్తం ఉదపాది. సక్కో దేవానమిన్దో అగదహరీటకం ఆహరిత్వా అదాసి, సత్థా తం పరిభుఞ్జి, తేనస్స సరీరవళఞ్జం అహోసి. అథస్స సక్కోయేవ నాగలతాదన్తకట్ఠఞ్చేవ ముఖధోవనఉదకఞ్చ అదాసి. సత్థా తం దన్తకట్ఠం ఖాదిత్వా అనోతత్తదహోదకేన ముఖం ధోవిత్వా తత్థేవ రాజాయతనమూలే నిసీది.

తస్మిం సమయే తపుస్సభల్లికా నామ ద్వే వాణిజా పఞ్చహి సకటసతేహి ఉక్కలాజనపదా మజ్ఝిమదేసం గచ్ఛన్తా అత్తనో ఞాతిసాలోహితాయ దేవతాయ సకటాని సన్నిరుమ్భిత్వా సత్థు ఆహారసమ్పాదనే ఉస్సాహితా మన్థఞ్చ మధుపిణ్డికఞ్చ ఆదాయ "పటిగ్గణ్హాతు నో, భన్తే, భగవా ఇమం ఆహారం అనుకమ్పం ఉపాదాయా"తి సత్థారం

ఉపసఙ్కమిత్వా అట్ఠంసు. భగవా పాయాసపటిగ్గహణదివసేయేవ పత్తస్స అన్తరహితత్తా “న ఖో తథాగతా హత్థేసు పటిగ్గణ్హన్తి, కిమ్హి ను ఖో అహం పటిగ్గణ్హేయ్య”న్తి చిన్తేసి. అథస్స చిత్తం ఞత్వా చతూహి దిసాహి చత్తారో మహారాజానో ఇన్దనీలమణిమయే పత్తే ఉపనామేసుం, భగవా తే పటిక్ఖిపి. పున ముగ్గవణ్ణసేలమయే చత్తారో పత్తే ఉపనామేసుం. భగవా చతున్నమ్పి దేవపుత్తానం అనుకమ్పాయ చత్తారోపి పత్తే పటిగ్గహేత్వా ఉపరూపరి ఠపేత్వా “ఏకో హోతూ”తి అధిట్ఠాసి, చత్తారోపి ముఖవట్టియం పఞ్ఞాయమానలేఖా హుత్వా మజ్ఝిమేన పమాణేన ఏకత్తం ఉపగమింసు. భగవా తస్మిం పచ్చగ్ఘే సేలమయే పత్తే ఆహారం పటిగ్గణ్హిత్వా పరిభుఞ్జిత్వా అనుమోదనం అకాసి. ద్వే భాతరో వాణిజా బుద్ధఞ్చ ధమ్మఞ్చ సరణం గన్త్వా ద్వేవాచికా ఉపాసకా అహేసుం. అథ నేసం “ఏకం నో, భన్తే, పరిచరితబ్బట్ఠానం దేథా”తి వదన్తానం దక్ఖిణహత్థేన అత్తనో సీసం పరామసిత్వా కేసధాతుయో అదాసి. తే అత్తనో నగరే తా ధాతుయో సువణ్ణసముగ్గస్స అన్తో పక్ఖిపిత్వా చేతియం పతిట్ఠాపేసుం.

సమ్మాసమ్బుద్ధోపి ఖో తతో ఉట్ఠాయ పున అజపాలనిగ్రోధమేవ గన్త్వా నిగ్రోధమూలే నిసీది. అథస్స తత్థ నిసిన్నమత్తస్సేవ అత్తనా అధిగతస్స ధమ్మస్స గమ్భీరతం పచ్చవేక్ఖన్తస్స సబ్బబుద్ధానం ఆచిణ్ణో “అధిగతో ఖో మ్యాయం ధమ్మో”తి పరేసం ధమ్మం అదేసేతుకమ్యతాకారపవత్తో వితక్కో ఉదపాది. అథ **బ్రహ్మా సహమ్పతి** “నస్సతి వత భో లోకో, వినస్సతి వత భో లోకో”తి దసహి చక్కవాళసహస్సేహి సక్కసుయామసన్తుసితసునిమ్మితవసవత్తిమహాబ్రహ్మానో ఆదాయ సత్థు సన్తికం గన్త్వా “దేసేతు, భన్తే, భగవా ధమ్మ”న్తిఆదినా నయేన ధమ్మదేసనం ఆయాచి.

సత్థా తస్స పటిఞ్ఞం దత్వా “కస్స ను ఖో అహం పఠమం ధమ్మం దేసేయ్య”న్తి చిన్తేన్తో “ఆళారో పణ్డితో, సో ఇమం ధమ్మం ఖిప్పం ఆజానిస్సతీ”తి చిత్తం ఉప్పాదేత్వా పున ఓలోకేన్తో తస్స సత్తాహకాలకతభావం ఞత్వా ఉదకం ఆవజ్జేసి. తస్సాపి అభిదోసకాలకతభావం ఞత్వా “బహూపకారా ఖో మే పఞ్చవగ్గియా భిక్ఖూ”తి పఞ్చవగ్గియే ఆరబ్భ మనసికారం కత్వా “కహం ను ఖో తే ఏతరహి విహరన్తీ”తి ఆవజ్జేన్తో “బారాణసియం ఇసిపతనే మిగదాయే”తి ఞత్వా “తత్థ గన్త్వా ధమ్మచక్కం పవత్తేస్సామీ”తి కతిపాహం బోధిమణ్డసామన్తాయేవ పిణ్డాయ చరన్తో విహరిత్వా ఆసాళ్హిపుణ్ణమాసియం “బారాణసిం గమిస్సామీ”తి చాతుద్దసియం పచ్చూససమయే విభాతాయ రత్తియా కాలస్సేవ పత్తచీవరమాదాయ అట్ఠారసయోజనమగ్గం పటిపన్నో అన్తరామగ్గే ఉపకం నామ ఆజీవకం దిస్వా తస్స అత్తనో బుద్ధభావం ఆచిక్ఖిత్వా తం దివసంయేవ సాయన్హసమయే ఇసిపతనం అగమాసి.

పఞ్చవగ్గియా థేరా తథాగతం దూరతోవ ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా “అయం ఆవుసో సమణో గోతమో పచ్చయబాహుల్లాయ ఆవత్తిత్వా పరిపుణ్ణకాయో పీణిన్ద్రియో సువణ్ణవణ్ణో హుత్వా ఆగచ్ఛతి, ఇమస్స అభివాదనాదీని న కరిస్సామ, మహాకులపసుతో ఖో పనేస ఆసనాభిహారం అరహతి, తేనస్స ఆసనమత్తం పఞ్ఞాపేస్సామా”తి కతికం అకంసు. భగవా సదేవకస్స లోకస్స చిత్తాచారం జాననసమత్థేన ఞాణేన “కిం ను ఖో ఇమే చిన్తయింసూ”తి ఆవజ్జేత్వా చిత్తం అఞ్ఞాసి. అథ నే సబ్బదేవమనుస్సేసు అనోదిస్సకవసేన ఫరణసమత్థం మేత్తచిత్తం సఙ్ఖిపిత్వా ఓదిస్సకవసేన మేత్తచిత్తేన ఫరి. తే భగవతా మేత్తచిత్తేన ఫుట్ఠా తథాగతే ఉపసఙ్కమన్తే సకాయ కతికాయ సణ్ఠాతుం అసక్కోన్తా అభివాదనపచ్చుట్ఠానాదీని సబ్బకిచ్చాని అకంసు, సమ్మాసమ్బుద్ధభావం పనస్స అజానమానా కేవలం నామేన చ ఆవుసోవాదేన చ సముదాచరన్తి.

అథ నే భగవా “మా వో, భిక్ఖవే, తథాగతం నామేన చ ఆవుసోవాదేన చ సముదాచరథ, అరహం, భిక్ఖవే, తథాగతో సమ్మాసమ్బుద్ధో”తి అత్తనో బుద్ధభావం సఞ్ఞాపేత్వా పఞ్ఞత్తే వరబుద్ధాసనే నిసిన్నో ఉత్తరాసాళ్హనక్ఖత్తయోగే వత్తమానే

అట్ఠారసహి బ్రహ్మకోటీహి పరివుతో పఞ్చవగ్గియే థేరే ఆమన్తేత్వా **ధమ్మచక్కప్పవత్తనసుత్తన్తం** దేసేసి. తేసు అఞ్ఞాసికోణ్డఞ్ఞత్థేరో దేసనానుసారేన ఞాణం పేసేన్తో సుత్తపరియోసానే అట్ఠారసహి బ్రహ్మకోటీహి సద్ధిం సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాసి. సత్థా తత్థేవ వస్సం ఉపగన్త్వా పునదివసే వప్పత్థేరం ఓవదన్తో విహారేయేవ నిసీది, సేసా చత్తారో పిణ్డాయ చరింసు. వప్పత్థేరో పుబ్బణ్హేయేవ సోతాపత్తిఫలం పాపుణి. ఏతేనేవ ఉపాయేన పునదివసే భద్దియత్థేరం, పునదివసే మహానామత్థేరం, పునదివసే అస్సజిత్థేరన్తి సబ్బే సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాపేత్వా పఞ్చమియం పక్ఖస్స పఞ్చపి జనే సన్నిపాతేత్వా **అనత్తలక్ఖణసుత్తన్తం** (సం. ని. ౩.౫౯; మహావ. ౨౦ ఆదయో) దేసేసి. దేసనాపరియోసానే పఞ్చపి థేరా అరహత్తఫలే పతిట్ఠహింసు. అథ సత్థా **యసకులపుత్తస్స** ఉపనిస్సయం దిస్వా తం రత్తిభాగే నిబ్బిజ్జిత్వా గేహం పహాయ నిక్ఖన్తం “ఏహి యసా”తి పక్కోసిత్వా తస్మింయేవ రత్తిభాగే సోతాపత్తిఫలే, పునదివసే అరహత్తే పతిట్ఠాపేత్వా, అపరేపి తస్స సహాయకే **చతుపణ్ణాస జనే** ఏహిభిక్ఖుపబ్బజ్జాయ పబ్బాజేత్వా అరహత్తం పాపేసి.

ఏవం లోకే ఏకసట్ఠియా అరహన్తేసు జాతేసు సత్థా వుత్థవస్సో పవారేత్వా “చరథ, భిక్ఖవే, చారిక”న్తి సట్ఠి భిక్ఖూ దిసాసు పేసేత్వా సయం ఉరువేలం గచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే కప్పాసికవనసణ్డే తింస జనే **భద్దవగ్గియకుమారే** వినేసి. తేసు సబ్బపచ్ఛిమకో సోతాపన్నో, సబ్బుత్తమో అనాగామీ అహోసి. తేపి సబ్బే ఏహిభిక్ఖుభావేనేవ పబ్బాజేత్వా దిసాసు పేసేత్వా ఉరువేలం గన్త్వా అడ్ఢుడ్ఢాని పాటిహారియసహస్సాని దస్సేత్వా ఉరువేలకస్సపాదయో సహస్సజటిలపరివారే **తేభాతికజటిలే** వినేత్వా ఏహిభిక్ఖుభావేనేవ పబ్బాజేత్వా గయాసీసే నిసీదాపేత్వా **ఆదిత్తపరియాయదేసనాయ** (మహావ. ౫౪) అరహత్తే పతిట్ఠాపేత్వా తేన అరహన్తసహస్సేన పరివుతో “బిమ్బిసారరఞ్ఞో దిన్నం పటిఞ్ఞం మోచేస్సామీ”తి రాజగహం గన్త్వా నగరూపచారే లట్ఠివనుయ్యానం అగమాసి. రాజా ఉయ్యానపాలస్స సన్తికా “సత్థా ఆగతో”తి సుత్వా ద్వాదసనహుతేహి బ్రాహ్మణగహపతికేహి పరివుతో సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా చక్కవిచిత్తతలేసు సువణ్ణపట్టవితానం వియ పభాసముదయం విస్సజ్జన్తేసు తథాగతస్స పాదేసు సిరసా నిపతిత్వా ఏకమన్తం నిసీది సద్ధిం పరిసాయ.

అథ ఖో తేసం బ్రాహ్మణగహపతికానం ఏతదహోసి “కిం ను ఖో మహాసమణో ఉరువేలకస్సపే బ్రహ్మచరియం చరతి, ఉదాహు ఉరువేలకస్సపో మహాసమణే”తి. భగవా తేసం చేతసా చేతోపరివితక్కమఞ్ఞాయ థేరం గాథాయ అజ్ఝభాసి –

“కిమేవ దిస్వా ఉరువేలవాసి, పహాసి అగ్గిం కిసకో వదానో;
పుచ్ఛామి తం కస్సప ఏతమత్థం, కథం పహీనం తవ అగ్గిహుత్త”న్తి. (మహావ. ౫౫);

థేరోపి భగవతో అధిప్పాయం విదిత్వా –

“రూపే చ సద్దే చ అథో రసే చ, కామిత్థియో చాభివదన్తి యఞ్ఞా;
ఏతం మలన్తి ఉపధీసు ఞత్వా, తస్మా న యిట్ఠే న హుతే అరఞ్జి”న్తి. (మహావ. ౫౫) –

ఇమం గాథం వత్వా అత్తనో సావకభావపకాసనత్థం తథాగతస్స పాదపిట్ఠే సీసం ఠపేత్వా “సత్థా మే, భన్తే, భగవా, సావకోహమస్మీ”తి వత్వా ఏకతాలం ద్వితాలం తితాలన్తి యావ సత్తతాలప్పమాణం సత్తక్ఖత్తుం వేహాసం అబ్భుగ్గన్త్వా ఓరుయ్హ తథాగతం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. తం పాటిహారియం దిస్వా మహాజనో “అహో మహానుభావా బుద్ధా, ఏవం థామగతదిట్ఠికో నామ ‘అరహా’తి మఞ్ఞమానో ఉరువేలకస్సపోపి దిట్ఠిజాలం భిన్దిత్వా తథాగతేన దమితో”తి సత్థు

గుణకథంయేవ కథేసి. భగవా “నాహం ఇదానియేవ ఉరువేలకస్సపం దమేమి, అతీతేపి ఏస మయా దమితోయేవా”తి వత్వా ఇమిస్సా అట్ఠుప్పత్తియా **మహానారదకస్సపజాతకం** (జా. ౨.౨౨.౧౧౫౩ ఆదయో) కథేత్వా చత్తారి సచ్చాని పకాసేసి. మగధరాజా ఏకాదసహి నహుతేహి సద్ధిం సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాసి, ఏకం నహుతం ఉపాసకత్తం పటివేదేసి. రాజా సత్థు సన్తికే నిసిన్నోయేవ పఞ్చ అస్సాసకే పవేదేత్వా సరణం గన్త్వా స్వాతనాయ నిమన్తేత్వా ఆసనా వుట్ఠాయ భగవన్తం పదక్ఖిణం కత్వా పక్కామి.

పునదివసే యేహి చ భగవా దిట్ఠో, యేహి చ అదిట్ఠో, సబ్బేపి రాజగహవాసినో అట్ఠారసకోటిసఙ్ఖా మనుస్సా తథాగతం దట్ఠుకామా పాతోవ రాజగహతో లట్ఠివనుయ్యానం అగమంసు. తిగావుతో మగ్గో నప్పహోసి, సకలలట్ఠివనుయ్యానం నిరన్తరం ఫుటం అహోసి. మహాజనో దసబలస్స రూపసోభగ్గప్పత్తం అత్తభావం పస్సన్తో తిత్తిం కాతుం నాసక్ఖి. వణ్ణభూమి నామేసా. ఏవరూపేసు హి ఠానేసు తథాగతస్స లక్ఖణానుబ్యఞ్జనాదిప్పభేదా సబ్బాపి రూపకాయసిరీ వణ్ణేతబ్బా. ఏవం రూపసోభగ్గప్పత్తం దసబలస్స సరీరం పస్సమానేన మహాజనేన నిరన్తరం ఫుటే ఉయ్యానే చ మగ్గే చ ఏకభిక్ఖుస్సపి నిక్ఖమనోకాసో నాహోసి. తం దివసం కిర భగవా ఛిన్నభత్తో భవేయ్య, తం మా అహోసీతి సక్కస్స నిసిన్నాసనం ఉణ్హాకారం దస్సేసి. సో ఆవజ్జమానో తం కారణం ఞత్వా మాణవకవణ్ణం అభినిమ్మినిత్వా బుద్ధధమ్మసఙ్ఘపటిసంయుత్తా థుతియో వదమానో దసబలస్స పురతో ఓతరిత్వా దేవతానుభావేన ఓకాసం కత్వా –

“దన్తో దన్తేహి సహ పురాణజటిలేహి, విప్పముత్తో విప్పముత్తేహి;
సిఙ్గీనిక్ఖసవణ్ణో, రాజగహం పావిసి భగవా.

“ముత్తో ముత్తేహి సహ పురాణజటిలేహి, విప్పముత్తో విప్పముత్తేహి;
సిఙ్గీనిక్ఖసవణ్ణో, రాజగహం పావిసి భగవా.

“తిణ్ణో తిణ్ణేహి సహ పురాణజటిలేహి, విప్పముత్తో విప్పముత్తేహి;
సిఙ్గీనిక్ఖసవణ్ణో, రాజగహం పావిసి భగవా.

“దసవాసో దసబలో, దసధమ్మవిదూ దసభి చుపేతో;
సో దససతపరివారో, రాజగహం పావిసి భగవా”తి. (మహావ. ౫౮) –

ఇమాహి గాథాహి సత్థు వణ్ణం వదమానో పురతో పాయాసి. తదా మహాజనో మాణవకస్స రూపసిరిం దిస్వా “అతివియ అభిరూపో అయం మాణవకో, న ఖో పన అమ్హేహి దిట్ఠపుబ్బో”తి చిన్తేత్వా “కుతో అయం మాణవకో, కస్స వాయ”న్తి ఆహ. తం సుత్వా మాణవో –

“యో ధీరో సబ్బధి దన్తో, సుద్ధో అప్పటిపుగ్గలో;
అరహం సుగతో లోకే, తస్సాహం పరిచారకో”తి. (మహావ. ౫౮) – గాథమాహ;

సత్థా సక్కేన కతోకాసం మగ్గం పటిపజ్జిత్వా భిక్ఖుసహస్సపరివుతో రాజగహం పావిసి. రాజా బుద్ధప్పముఖస్స సఙ్ఘస్స మహాదానం దత్వా “అహం, భన్తే, తీణి రతనాని వినా వత్తితుం న సక్ఖిస్సామి, వేలాయ వా అవేలాయ వా భగవతో సన్తికం

ఆగమిస్సామి, లట్ఠివనుయ్యానం నామ అతిదూరే, ఇదం పన అమ్హాకం వేళువనం నామ ఉయ్యానం నాతిదూరే నాచ్చాసన్నే గమనాగమనసమ్పన్నం బుద్ధారహం సేనాసనం. ఇదం మే భగవా పటిగ్గణ్హాతూ"తి సువణ్ణభిఙ్కారేన పుప్ఫగన్ధవాసితం మణివణ్ణం ఉదకం ఆదాయ వేళువనుయ్యానం పరిచ్చజన్తో దసబలస్స హత్థే ఉదకం పాతేసి. తస్మిం ఆరామపటిగ్గహణే "బుద్ధసాసనస్స మూలాని ఓతిణ్ణానీ"తి మహాపథవీ కమ్పి. జమ్బుదీపస్మిఞ్హి ఠపేత్వా వేళువనం అఞ్ఞం మహాపథవిం కమ్పేత్వా గహితసేనాసనం నామ నత్థి. తమ్బపణ్ణిదీపేపి ఠపేత్వా మహావిహారం అఞ్ఞం పథవిం కమ్పేత్వా గహితసేనాసనం నామ నత్థి. సత్థా వేళువనారామం పటిగ్గహేత్వా రఞ్ఞో అనుమోదనం కత్వా ఉట్ఠాయాసనా భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో వేళువనం అగమాసి.

తస్మిం ఖో పన సమయే సారిపుత్తో చ మోగ్గల్లానో చాతి ద్వే పరిబ్బాజకా రాజగహం ఉపనిస్సాయ విహరన్తి అమతం పరియేసమానా. తేసు సారిపుత్తో అస్సజిత్థేరం పిణ్డాయ పవిట్ఠం దిస్వా పసన్నచిత్తో పయిరుపాసిత్వా "యే ధమ్మా హేతుప్పభవా"తి గాథం సుత్వా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాయ అత్తనో సహాయకస్స మోగ్గల్లానపరిబ్బాజకస్సపి తమేవ గాథం అభాసి. సోపి సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాసి. తే ఉభోపి జనా సఞ్చయం ఓలోకేత్వా అత్తనో పరిసాయ సద్ధిం భగవతో సన్తికే పబ్బజింసు. తేసు మహామోగ్గల్లానో సత్తాహేన అరహత్తం పాపుణి, సారిపుత్తత్థేరో అడ్ఢమాసేన. ఉభోపి చ నే సత్థా అగ్గసావకట్ఠానే ఠపేసి. సారిపుత్తత్థేరేన అరహత్తప్పత్తదివసేయేవ సావకసన్నిపాతం అకాసి.

తథాగతే పన తస్మింయేవ వేళువనుయ్యానే విహరన్తే సుద్ధోదనమహారాజా "పుత్తో కిర మే ఛబ్బస్సాని దుక్కరకారికం చరిత్వా పరమాభిసమ్బోధిం పత్వా పవత్తవరధమ్మచక్కో రాజగహం ఉపనిస్సాయ వేళువనే విహరతీ"తి సుత్వా అఞ్ఞతరం అమచ్చం ఆమన్తేసి "ఏహి, భణే, పురిససహస్సపరివారో రాజగహం గన్త్వా మమ వచనేన 'పితా వో సుద్ధోదనమహారాజా దట్ఠుకామో'తి వత్వా పుత్తం మే గణ్హిత్వా ఏహీ"తి ఆహ. సో "ఏవం, దేవా"తి రఞ్ఞో వచనం సిరసా సమ్పటిచ్ఛిత్వా పురిససహస్సపరివారో ఖిప్పమేవ సట్ఠియోజనమగ్గం గన్త్వా దసబలస్స చతుపరిసమజ్ఝే నిసీదిత్వా ధమ్మదేసనావేలాయ విహారం పావిసి. సో "తిట్ఠతు తావ రఞ్ఞో పహితసాసన"న్తి పరియన్తే ఠితో సత్థు ధమ్మదేసనం సుత్వా యథాఠితోవ సద్ధిం పురిససహస్సేన అరహత్తం పత్వా పబ్బజ్జం యాచి. భగవా "ఏథ భిక్ఖవో"తి హత్థం పసారేసి, సబ్బే తఙ్ఖణంయేవ ఇద్ధిమయపత్తచీవరధరా సట్ఠివస్సత్థేరా వియ అహేసుం. అరహత్తం పత్తకాలతో పట్ఠాయ పన అరియా నామ మజ్ఝత్తావ హోన్తీతి సో రఞ్ఞా పహితసాసనం దసబలస్స న కథేసి. రాజా "నేవ గతో ఆగచ్ఛతి, న సాసనం సుయ్యతీ"తి "ఏహి, భణే, త్వం గచ్ఛాహీ"తి తేనేవ నియామేన అఞ్ఞం అమచ్చం పేసేసి. సోపి గన్త్వా పురిమనయేనేవ సద్ధిం పరిసాయ అరహత్తం పత్వా తుణ్హీ అహోసి. రాజా ఏతేనేవ నియామేన పురిససహస్సపరివారే నవ అమచ్చే పేసేసి, సబ్బే అత్తనో కిచ్చం నిట్ఠాపేత్వా తుణ్హీభూతా తత్థేవ విహరింసు.

రాజా సాసనమత్తమ్పి ఆహరిత్వా ఆచిక్ఖన్తం అలభిత్వా చిన్తేసి "ఏత్తకా జనా మయి సినేహాభావేన సాసనమత్తమ్పి న పచ్చాహరింసు, కో ను ఖో మమ వచనం కరిస్సతీ"తి సబ్బం రాజబలం ఓలోకేన్తో కాళుదాయిం అద్దస. సో కిర రఞ్ఞో సబ్బత్థసాధకో అమచ్చో అబ్భన్తరికో అతివిస్సాసికో బోధిసత్తేన సద్ధిం ఏకదివసే జాతో సహపంసుకీళకో సహాయో. అథ నం రాజా ఆమన్తేసి "తాత, కాళుదాయి అహం మమ పుత్తం పస్సితుకామో నవ పురిససహస్సాని పేసేసిం, ఏకపురిసోపి ఆగన్త్వా సాసనమత్తం ఆరోచేన్తోపి నత్థి, దుజ్జానో ఖో పన జీవితన్తరాయో, అహం జీవమానోవ పుత్తం దట్ఠుం ఇచ్ఛామి, సక్ఖిస్ససి ను ఖో మే పుత్తం దస్సేతు"న్తి. సక్ఖిస్సామి, దేవ, సచే పబ్బజితుం లభిస్సామీతి. తాత, త్వం పబ్బజిత్వా వా

అపబ్బజిత్వా వా మయ్హం పుత్తం దస్సేహీతి. సో “సాధు, దేవా”తి రఞ్ఞో సాసనం ఆదాయ రాజగహం గన్త్వా సత్థు ధమ్మదేసనావేలాయ పరిసపరియన్తే ఠితో ధమ్మం సుత్వా సపరివారో అరహత్తఫలం పత్వా ఏహిభిక్ఖుభావే పతిట్ఠాసి.

సత్థా బుద్ధో హుత్వా పఠమం అన్తోవస్సం ఇసిపతనే వసిత్వా వుత్థవస్సో పవారేత్వా ఉరువేలం గన్త్వా తత్థ తయో మాసే వసన్తో తేభాతికజటిలే వినేత్వా భిక్ఖుసహస్సపరివారో ఫుస్సమాసపుణ్ణమాయం రాజగహం గన్త్వా ద్వే మాసే వసి. ఏత్తావతా బారాణసితో నిక్ఖన్తస్స పఞ్చ మాసా జాతా, సకలో హేమన్తో అతిక్కన్తో. కాళుదాయిత్థేరస్స ఆగతదివసతో సత్తట్ఠ దివసా వీతివత్తా, సో ఫగ్గుణీపుణ్ణమాసియం చిన్తేసి “అతిక్కన్తో హేమన్తో, వసన్తసమయో అనుప్పత్తో, మనుస్సేహి సస్సాదీని ఉద్ధరిత్వా సమ్ముఖసమ్ముఖట్ఠానేహి మగ్గా దిన్నా, హరితతిణసఞ్ఛన్నా పథవీ, సుపుప్ఫితా వనసణ్డా, పటిపజ్జనక్ఖమా మగ్గా, కాలో దసబలస్స ఞాతిసఙ్గహం కాతు”న్తి. అథ భగవన్తం ఉపసఙ్కమిత్వా –

“అఙ్గారినో దాని దుమా భదన్తే, ఫలేసినో ఛదనం విప్పహాయ;
తే అచ్చిమన్తోవ పభాసయన్తి, సమయో మహావీర అఙ్గీరసానం…పే.….

“నాతిసీతం నాతిఉణ్హం, నాతిదుబ్భిక్ఖఛాతకం;
సద్దలా హరితా భూమి, ఏస కాలో మహామునీ”తి. –

సట్ఠిమత్తాహి గాథాహి దసబలస్స కులనగరం గమనత్థాయ గమనవణ్ణం వణ్ణేసి. అథ నం సత్థా “కిం ను ఖో ఉదాయి మధురస్సరేన గమనవణ్ణం వణ్ణేసీ”తి ఆహ. భన్తే, తుమ్హాకం పితా సుద్ధోదనమహారాజా పస్సితుకామో, కరోథ ఞాతకానం సఙ్గహన్తి. సాధు ఉదాయి, కరిస్సామి ఞాతకానం సఙ్గహం, భిక్ఖుసఙ్ఘస్స ఆరోచేహి, గమికవత్తం పూరేస్సన్తీతి. “సాధు, భన్తే”తి థేరో తేసం ఆరోచేసి.

భగవా అఙ్గమగధవాసీనం కులపుత్తానం దసహి సహస్సేహి, కపిలవత్థువాసీనం దసహి సహస్సేహీతి సబ్బేహేవ వీసతిసహస్సేహి ఖీణాసవభిక్ఖూహి పరివుతో రాజగహా నిక్ఖమిత్వా దివసే దివసే యోజనం గచ్ఛతి. “రాజగహతో సట్ఠియోజనం కపిలవత్థుం ద్వీహి మాసేహి పాపుణిస్సామీ”తి అతురితచారికం పక్కామి. థేరోపి “భగవతో నిక్ఖన్తభావం రఞ్ఞో ఆరోచేస్సామీ”తి వేహాసం అబ్భుగ్గన్త్వా రఞ్ఞో నివేసనే పాతురహోసి. రాజా థేరం దిస్వా తుట్ఠచిత్తో మహారహే పల్లఙ్కే నిసీదాపేత్వా అత్తనో పటియాదితస్స నానగ్గరసభోజనస్స పత్తం పూరేత్వా అదాసి. థేరో ఉట్ఠాయ గమనాకారం దస్సేసి. నిసీదిత్వా భుఞ్జథ, తాతాతి. సత్థు సన్తికం గన్త్వా భుఞ్జిస్సామి, మహారాజాతి. కహం పన, తాత, సత్థాతి? వీసతిసహస్సభిక్ఖుపరివారో తుమ్హాకం దస్సనత్థాయ చారికం నిక్ఖన్తో, మహారాజాతి. రాజా తుట్ఠమానసో ఆహ “తుమ్హే ఇమం పరిభుఞ్జిత్వా యావ మమ పుత్తో ఇమం నగరం పాపుణాతి, తావస్స ఇతోవ పిణ్డపాతం హరథా”తి. థేరో అధివాసేసి. రాజా థేరం పరివిసిత్వా పత్తం గన్ధచుణ్ణేన ఉబ్బట్టేత్వా ఉత్తమభోజనస్స పూరేత్వా “తథాగతస్స దేథా”తి థేరస్స హత్థే పతిట్ఠాపేసి. థేరో సబ్బేసం పస్సన్తానంయేవ పత్తం ఆకాసే ఖిపిత్వా సయమ్పి వేహాసం అబ్భుగ్గన్త్వా పిణ్డపాతం ఆహరిత్వా సత్థు హత్థే ఠపేసి. సత్థా తం పరిభుఞ్జి. ఏతేనుపాయేన థేరో దివసే దివసే ఆహరి, సత్థాపి అన్తరామగ్గే రఞ్ఞోయేవ పిణ్డపాతం పరిభుఞ్జి. థేరోపి భత్తకిచ్చావసానే దివసే దివసే “అజ్జ ఏత్తకం భగవా ఆగతో, అజ్జ ఏత్తక”న్తి బుద్ధగుణపటిసంయుత్తాయ కథాయ సకలం రాజకులం సత్థు దస్సనం వినాయేవ సత్థరి సఞ్జాతప్పసాదం అకాసి. తేనేవ నం భగవా “ఏతదగ్గం, భిక్ఖవే, మమ సావకానం భిక్ఖూనం కులప్పసాదకానం యదిదం కాళుదాయీ”తి (అ॰ ని॰ ౧.౨౧౯, ౨౨౫) ఏతదగ్గే ఠపేసి.

సాకియాపి ఖో "అనుప్పత్తే భగవతి అమ్హాకం ఞాతిసేట్ఠం పస్సిస్సామా"తి సన్నిపతిత్వా భగవతో వసనట్ఠానం వీమంసమానా "నిగ్రోధసక్కస్స ఆరామో రమణీయో"తి సల్లక్ఖేత్వా తత్థ సబ్బం పటిజగ్గనవిధిం కారేత్వా గన్ధపుప్ఫహత్థా పచ్చుగ్గమనం కరోన్తా సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితే దహరదహరే నాగరదారకే చ నాగరదారికాయో చ పఠమం పహిణింసు, తతో రాజకుమారే చ రాజకుమారికాయో చ, తేసం అనన్తరం సామం గన్ధపుప్ఫచుణ్ణాదీహి పూజయమానా భగవన్తం గహేత్వా నిగ్రోధారామమేవ అగమంసు. తత్ర భగవా వీసతిసహస్సఖీణాసవపరివుతో పఞ్ఞత్తవరబుద్ధాసనే నిసీది. సాకియా నామ మానజాతికా మానత్థద్ధా, తే "సిద్ధత్థకుమారో అమ్హేహి దహరతరో, అమ్హాకం కనిట్ఠో, భాగినేయ్యో, పుత్తో, నత్తా"తి చిన్తేత్వా దహరదహరే రాజకుమారే ఆహంసు "తుమ్హే వన్దథ, మయం తుమ్హాకం పిట్ఠితో నిసీదిస్సామా"తి.

తేసు ఏవం అవన్దిత్వా నిసిన్నేసు భగవా తేసం అజ్ఝాసయం ఓలోకేత్వా "న మం ఞాతయో వన్దన్తి, హన్ద దాని నే వన్దాపేస్సామీ"తి అభిఞ్ఞాపాదకం చతుత్థజ్ఝానం సమాపజ్జిత్వా తతో వుట్ఠాయ ఆకాసం అబ్భుగ్గన్త్వా తేసం సీసే పాదపంసుం ఓకిరమానో వియ కణ్డమ్బరుక్ఖమూలే యమకపాటిహారియసదిసం పాటిహారియం అకాసి. రాజా తం అచ్ఛరియం దిస్వా ఆహ – "భగవా తుమ్హాకం జాతదివసే కాళదేవలస్స వన్దనత్థం ఉపనీతానం పాదే వో పరివత్తిత్వా బ్రాహ్మణస్స మత్థకే పతిట్ఠితే దిస్వాపి అహం తుమ్హే వన్దిం, అయం మే పఠమవన్దనా. వప్పమఙ్గలదివసే జమ్బుచ్ఛాయాయ సిరిసయనే నిసిన్నానం వో జమ్బుచ్ఛాయాయ అపరివత్తనం దిస్వాపి పాదే వన్దిం, అయం మే దుతియవన్దనా. ఇదాని ఇమం అదిట్ఠపుబ్బం పాటిహారియం దిస్వాపి అహం తుమ్హాకం పాదే వన్దామి, అయం మే తతియవన్దనా"తి. రఞ్ఞా పన వన్దితే భగవన్తం అవన్దిత్వా ఠాతుం సమత్థో నామ ఏకసాకియోపి నాహోసి, సబ్బే వన్దింసుయేవ.

ఇతి భగవా ఞాతయో వన్దాపేత్వా ఆకాసతో ఓతరిత్వా పఞ్ఞత్తాసనే నిసీది. నిసిన్నే భగవతి సిఖాపత్తో ఞాతిసమాగమో అహోసి , సబ్బే ఏకగ్గచిత్తా హుత్వా నిసీదింసు. తతో మహామేఘో పోక్ఖరవస్సం వస్సి. తమ్బవణ్ణం ఉదకం హేట్ఠా విరవన్తం గచ్ఛతి, తేమితుకామోవ తేమేతి, అతేమితుకామస్స సరీరే ఏకబిన్దుమత్తమ్పి న పతతి. తం దిస్వా సబ్బే అచ్ఛరియబ్భుతచిత్తజాతా "అహో అచ్ఛరియం, అహో అబ్భుత"న్తి కథం సముట్ఠాపేసుం. సత్థా "న ఇదానేవ మయ్హం ఞాతిసమాగమే పోక్ఖరవస్సం వస్సతి, అతీతేపి వస్సీ"తి ఇమిస్సా అట్ఠుప్పత్తియా **వేస్సన్తరజాతకం** కథేసి. ధమ్మదేసనం సుత్వా సబ్బే ఉట్ఠాయ వన్దిత్వా పక్కమింసు. ఏకోపి రాజా వా రాజమహామత్తో వా "స్వే అమ్హాకం భిక్ఖం గణ్హథా"తి వత్వా గతో నామ నత్థి.

సత్థా పునదివసే వీసతిసహస్సభిక్ఖుపరివుతో కపిలవత్థుం పిణ్డాయ పావిసి. తం న కోచి గన్త్వా నిమన్తేసి, పత్తం వా అగ్గహేసి. భగవా ఇన్దఖీలే ఠితోవ ఆవజ్జేసి "కథం ను ఖో పుబ్బబుద్ధా కులనగరే పిణ్డాయ చరింసు, కిం ఉప్పటిపాటియా ఇస్సరజనానం ఘరాని అగమంసు, ఉదాహు సపదానచారికం చరింసూ"తి. తతో ఏకబుద్ధస్సపి ఉప్పటిపాటియా గమనం అదిస్వా "మయాపి ఇదాని అయమేవ వంసో, అయం పవేణీ పగ్గహేతబ్బా, ఆయతిఞ్చ మే సావకాపి మమఞ్ఞేవ అనుసిక్ఖన్తా పిణ్డచారికవత్తం పరిపూరేస్సన్తీ"తి కోటియం నివిట్ఠగేహతో పట్ఠాయ సపదానం పిణ్డాయ చరి. "అయ్యో కిర సిద్ధత్థకుమారో పిణ్డాయ చరతీ"తి ద్విభూమకతిభూమకాదీసు పాసాదేసు సీహపఞ్జరే వివరిత్వా మహాజనో దస్సనబ్యావటో అహోసి.

రాహులమాతాపి దేవీ "అయ్యపుత్తో కిర ఇమస్మింయేవ నగరే మహన్తేన రాజానుభావేన సువణ్ణసివికాదీహి విచరిత్వా ఇదాని కేసమస్సుం ఓహారేత్వా కాసాయవత్థవసనో కపాలహత్థో పిణ్డాయ చరతి, సోభతి ను ఖో"తి సీహపఞ్జరం వివరిత్వా

ఓలోకయమానా భగవన్తం నానావిరాగసముజ్జలాయ సరీరప్పభాయ నగరవీథియో ఓభాసేత్వా బ్యామప్పభాపరిక్ఖేపసమఙ్గీభూతాయ అసీతిఅనుబ్యఞ్జనావభాసితాయ ద్వత్తింసమహాపురిసలక్ఖణపటిమణ్డితాయ అనోపమాయ బుద్ధసిరియా విరోచమానం దిస్వా ఉణ్హీసతో పట్ఠాయ యావ పాదతలా –

“సినిద్ధనీలముదుకుఞ్చితకేసో , సూరియనిమ్మలతలాభినలాటో;
యుత్తతుఙ్గముదుకాయతనాసో, రంసిజాలవితతో నరసీహో.

“చక్కవరఙ్కితరత్తసుపాదో, లక్ఖణమణ్డితఆయతపణ్హి;
చామరిహత్థవిభూసితపణ్హో, ఏస హి తుయ్హం పితా నరసీహో.

“సక్యకుమారో వరదో సుఖుమాలో, లక్ఖణవిచిత్తపసన్నసరీరో;
లోకహితాయ ఆగతో నరవీరో, ఏస హి తుయ్హం పితా నరసీహో.

“ఆయతయుత్తసుసణ్ఠితసోతో, గోపఖుమో అభినీలనేత్తో;
ఇన్దధనుఅభినీలభముకో, ఏస హి తుయ్హం పితా నరసీహో.

“పుణ్ణచన్దనిభో ముఖవణ్ణో, దేవనరానం పియో నరనాగో;
మత్తగజిన్దవిలాసితగామీ, ఏస హి తుయ్హం పితా నరసీహో.

“సినిద్ధసుగమ్భీరమఞ్జుసఘోసో, హిఙ్గులవణ్ణరత్తసుజివ్హో;
వీసతివీసతిసేతసుదన్తో, ఏస హి తుయ్హం పితా నరసీహో.

“ఖత్తియసమ్భవఅగ్గకులిన్దో, దేవమనుస్సనమస్సితపాదో;
సీలసమాధిపతిట్ఠితచిత్తో, ఏస హి తుయ్హం పితా నరసీహో.

“వట్టసువట్టసుసణ్ఠితగీవో , సీహహనుమిగరాజసరీరో;
కఞ్చనసుచ్ఛవిఉత్తమవణ్ణో, ఏస హి తుయ్హం పితా నరసీహో.

“అఞ్జనసమవణ్ణసునీలకేసో, కఞ్చనపట్టవిసుద్ధనలాటో;
ఓసధిపణ్డరసుద్ధసుఉణ్ణో, ఏస హి తుయ్హం పితా నరసీహో.

“గచ్ఛన్తోనిలపథే వియ చన్దో, తారాగణపరివడ్ఢితరూపో;
సావకమజ్ఝగతో సమణిన్దో, ఏస హి తుయ్హం పితా నరసీహో”తి. –

ఏవమిమాహి దసహి **నరసీహగాథాహి** నామ అభిత్థవిత్వా “తుమ్హాకం పుత్తో కిర ఇదాని పిణ్డాయ చరతీ”తి రఞ్ఞో ఆరోచేసి. రాజా సంవిగ్గహదయో హత్థేన సాటకం సణ్ఠపేన్తో తురితతురితం నిక్ఖమిత్వా వేగేన గన్త్వా భగవతో పురతో ఠత్వా ఆహ – “కిం, భన్తే, అమ్హే లజ్జాపేథ, కిమత్థం పిణ్డాయ చరథ, కిం ‘ఏత్తకానం భిక్ఖూనం న సక్కా భత్తం లద్ధు’న్తి సఞ్ఞం కరిత్థా”తి. వంసచారిత్తమేతం, మహారాజ, అమ్హాకన్తి. నను, భన్తే, అమ్హాకం మహాసమ్మతఖత్తియవంసో నామ వంసో, తత్థ చ

ఏకఖత్తియోపి భిక్ఖాచరో నామ నత్థీతి. “అయం, మహారాజ, రాజవంసో నామ తవ వంసో, అమ్హాకం పన దీపఙ్కరో కోణ్డఞ్ఞో... పే... కస్సపోతి అయం బుద్ధవంసో నామ. ఏతే చ అఞ్ఞే చ అనేకసహస్ససఙ్ఖా బుద్ధా భిక్ఖాచరా, భిక్ఖాచారేనేవ జీవికం కప్పేసు”న్తి అన్తరవీథియం ఠితోవ –

“ఉత్తిట్ఠే నప్పమజ్జేయ్య, ధమ్మం సుచరితం చరే;

ధమ్మచారీ సుఖం సేతి, అస్మిం లోకే పరమ్హి చా”తి. (ధ॰ ప॰ ౧౬౮) –

ఇమం గాథమాహ. గాథాపరియోసానే రాజా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాసి.

“ధమ్మం చరే సుచరితం, న నం దుచ్చరితం చరే;

ధమ్మచారీ సుఖం సేతి, అస్మిం లోకే పరమ్హి చా”తి. (ధ॰ ప॰ ౧౬౯) –

ఇమం పన గాథం సుత్వా సకదాగామిఫలే పతిట్ఠాసి. **మహాధమ్మపాలజాతకం** (జా॰ ౧.౧౦.౯౨ ఆదయో) సుత్వా అనాగామిఫలే పతిట్ఠాసి, మరణసమయే సేతచ్ఛత్తస్స హేట్ఠా సిరిసయనే నిపన్నోయేవ అరహత్తం పాపుణి. అరఞ్ఞవాసేన పన పధానానుయోగకిచ్చం రఞ్ఞో నాహోసి. సోతాపత్తిఫలం సచ్ఛికత్వాయేవ పన భగవతో పత్తం గహేత్వా సపరిసం భగవన్తం మహాపాసాదం ఆరోపేత్వా పణీతేన ఖాదనీయేన భోజనీయేన పరివిసి. భత్తకిచ్చపరియోసానే సబ్బం ఇత్థాగారం ఆగన్త్వా భగవన్తం వన్ది ఠపేత్వా రాహులమాతరం. సా పన “గచ్ఛ, అయ్యపుత్తం వన్దాహీ”తి పరిజనేన వుచ్చమానాపి “సచే మయ్హం గుణో అత్థి, సయమేవ మమ సన్తికం అయ్యపుత్తో ఆగమిస్సతి, ఆగతమేవ నం వన్దిస్సామీ”తి వత్వా న అగమాసి.

భగవా రాజానం పత్తం గాహాపేత్వా ద్వీహి అగ్గసావకేహి సద్ధిం రాజధీతాయ సిరిగబ్భం గన్త్వా “రాజధీతా యథారుచి వన్దమానా న కిఞ్చి వత్తబ్బా”తి వత్వా పఞ్ఞత్తాసనే నిసీది. సా వేగేనాగన్త్వా గోప్ఫకేసు గహేత్వా పాదపిట్ఠియం సీసం పరివత్తేత్వా యథాఅజ్ఝాసయం వన్ది. రాజా రాజధీతాయ భగవతి సినేహబహుమానాదిగుణసమ్పత్తియో కథేసి “భన్తే, మమ ధీతా ‘తుమ్హేహి కాసాయాని వత్థాని నివాసితానీ’తి సుత్వా తతో పట్ఠాయ కాసాయవత్థనివత్థా జాతా, తుమ్హాకం ఏకభత్తికభావం సుత్వా ఏకభత్తికావ జాతా, తుమ్హేహి మహాసయనస్స ఛడ్డితభావం సుత్వా పట్టికామఞ్చకేయేవ నిపన్నా, తుమ్హాకం మాలాగన్ధాదీహి విరతభావం ఞత్వా విరతమాలాగన్ధావ జాతా, అత్తనో ఞాతకేహి ‘మయం పటిజగ్గిస్సామా’తి సాసనే పేసితేపి ఏకఞాతకమ్పి న ఓలోకేసి, ఏవం గుణసమ్పన్నా మే ధీతా భగవా”తి. “అనచ్ఛరియం, మహారాజ, యం ఇదాని తయా రక్ఖియమానా రాజధీతా పరిపక్కే ఞాణే అత్తానం రక్ఖేయ్య, ఏసా పుబ్బే అనారక్ఖా పబ్బతపాదే విచరమానా అపరిపక్కే ఞాణే అత్తానం రక్ఖీ”తి వత్వా **చన్దకిన్నరీజాతకం** (జా॰ ౧.౧౪.౧౮ ఆదయో) కథేత్వా ఉట్ఠాయాసనా పక్కామి.

దుతియదివసే పన నన్దస్స రాజకుమారస్స అభిసేకగేహప్పవేసనవివాహమఙ్గలేసు వత్తమానేసు తస్స గేహం గన్త్వా కుమారం పత్తం గాహాపేత్వా పబ్బాజేతుకామో మఙ్గలం వత్వా ఉట్ఠాయాసనా పక్కామి. జనపదకల్యాణీ కుమారం గచ్ఛన్తం దిస్వా “తువటం ఖో, అయ్యపుత్త, ఆగచ్ఛేయ్యాసీ”తి వత్వా గీవం పసారేత్వా ఓలోకేసి. సోపి భగవన్తం “పత్తం గణ్హథా”తి వత్తుం అవిసహమానో విహారంయేవ అగమాసి, తం అనిచ్ఛమానంయేవ భగవా పబ్బాజేసి. ఇతి భగవా కపిలవత్థుం గన్త్వా తతియదివసే నన్దం పబ్బాజేసి.

సత్తమే దివసే రాహులమాతా కుమారం అలఙ్కరిత్వా భగవతో సన్తికం పేసేసి “పస్స, తాత, ఏతం వీసతిసహస్ససమణపరివుతం సువణ్ణవణ్ణం బ్రహ్మరూపవణ్ణం సమణం, అయం తే పితా, ఏతస్స మహన్తా నిధయో అహేసుం, త్యాస్స నిక్ఖమనకాలతో పట్ఠాయ న పస్సామ, గచ్ఛ, నం దాయజ్జం యాచాహి – ‘అహం తాత కుమారో అభిసేకం పత్వా చక్కవత్తీ భవిస్సామి, ధనేన మే అత్థో, ధనం మే దేహి. సామికో హి పుత్తో పితు సన్తకస్సా’తి”. కుమారో చ భగవతో సన్తికం గన్త్వా పితు సినేహం పటిలభిత్వా హట్ఠతుట్ఠో “సుఖా తే, సమణ, ఛాయా”తి వత్వా అఞ్ఞఞ్చ బహుం అత్తనో అనురూపం వదన్తో అట్ఠాసి. భగవా కతభత్తకిచ్చో అనుమోదనం కత్వా ఉట్ఠాయాసనా పక్కామి. కుమారోపి “దాయజ్జం మే, సమణ, దేహి, దాయజ్జం మే, సమణ, దేహీ”తి భగవన్తం అనుబన్ధి. భగవా కుమారం న నివత్తాపేసి, పరిజనోపి భగవతా సద్ధిం గచ్ఛన్తం నివత్తేతుం నాసక్ఖి. ఇతి సో భగవతా సద్ధిం ఆరామమేవ అగమాసి.

తతో భగవా చిన్తేసి “యం అయం పితు సన్తకం ధనం ఇచ్ఛతి, తం వట్టానుగతం సవిఘాతం, హన్దస్స బోధిమణ్డే పటిలద్ధం సత్తవిధం అరియధనం దేమి, లోకుత్తరదాయజ్జస్స నం సామికం కరోమీ”తి ఆయస్మన్తం సారిపుత్తం ఆమన్తేసి “తేన హి, త్వం సారిపుత్త, రాహులకుమారం పబ్బాజేహీ”తి. థేరో తం పబ్బాజేసి. పబ్బజితే పన కుమారే రఞ్ఞో అధిమత్తం దుక్ఖం ఉప్పజ్జి. తం అధివాసేతుం అసక్కోన్తో భగవతో నివేదేత్వా “సాధు, భన్తే, అయ్యా మాతాపితూహి అననుఞ్ఞాతం పుత్తం న పబ్బాజేయ్యు”న్తి వరం యాచి. భగవా తస్స తం వరం దత్వా పునదివసే రాజనివేసనే కతపాతరాసో ఏకమన్తం నిసిన్నేన రఞ్ఞా “భన్తే, తుమ్హాకం దుక్కరకారికకాలే ఏకా దేవతా మం ఉపసఙ్కమిత్వా ‘పుత్తో తే కాలకతో’తి ఆహ, తస్సా వచనం అసద్దహన్తో ‘న మయ్హం పుత్తో బోధిం అప్పత్వా కాలం కరోతీ’తి తం పటిక్ఖిపి”న్తి వుత్తే “ఇదాని కిం సద్దహిస్సథ, యే తుమ్హే పుబ్బేపి అట్ఠికాని దస్సేత్వా ‘పుత్తో తే మతో’తి వుత్తే న సద్దహిత్థా”తి ఇమిస్సా అట్ఠుప్పత్తియా **మహాధమ్మపాలజాతకం** కథేసి. కథాపరియోసానే రాజా అనాగామిఫలే పతిట్ఠాసి.

ఇతి భగవా పితరం తీసు ఫలేసు పతిట్ఠాపేత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో పునదేవ రాజగహం గన్త్వా వేళువనే విహాసి. తస్మిం సమయే అనాథపిణ్డికో గహపతి పఞ్చహి సకటసతేహి భణ్డం ఆదాయ రాజగహే అత్తనో పియసహాయకస్స సేట్ఠినో గేహం గన్త్వా తత్థ బుద్ధస్స భగవతో ఉప్పన్నభావం సుత్వా బలవపచ్చూససమయే దేవతానుభావేన వివటేన ద్వారేన సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా ధమ్మం సుత్వా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాయ దుతియదివసే బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స మహాదానం దత్వా సావత్థిం ఆగమనత్థాయ సత్థు పటిఞ్ఞం గహేత్వా అన్తరామగ్గే పఞ్చచత్తాలీసయోజనట్ఠానే సతసహస్సం సతసహస్సం దత్వా యోజనికే యోజనికే విహారే కారేత్వా జేతవనం కోటిసన్థారేన అట్ఠారసహిరఞ్ఞకోటీహి కిణిత్వా నవకమ్మం పట్ఠపేసి. సో మజ్ఝే దసబలస్స గన్ధకుటిం కారేసి, తం పరివారేత్వా అసీతిమహాథేరానం పాటియేక్కసన్నివేసనే ఆవాసే ఏకకూటాగారద్వికూటాగారహంసవట్టకదీఘసాలామణ్డపాదివసేన సేససేనాసనాని పోక్ఖరణీచఙ్కమనరత్తిట్ఠానదివాట్ఠానాని చాతి అట్ఠారసకోటిపరిచ్చాగేన రమణీయే భూమిభాగే మనోరమం విహారం కారాపేత్వా దసబలస్స ఆగమనత్థాయ దూతం పేసేసి. సత్థా దూతస్స వచనం సుత్వా మహాభిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో రాజగహా నిక్ఖమిత్వా అనుపుబ్బేన సావత్థినగరం పాపుణి.

మహాసేట్ఠిపి ఖో విహారమహం సజ్జేత్వా తథాగతస్స జేతవనప్పవిసనదివసే పుత్తం సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితం కత్వా అలఙ్కతపటియత్తేహేవ పఞ్చహి కుమారసతేహి సద్ధిం పేసేసి. సో సపరివారో పఞ్చవణ్ణవత్థసముజ్జలాని పఞ్చ ధజసతాని గహేత్వా దసబలస్స పురతో అహోసి. తేసం పచ్ఛతో మహాసుభద్దా చూళసుభద్దాతి ద్వే సేట్ఠిధీతరో పఞ్చహి కుమారికాసతేహి సద్ధిం పుణ్ణఘటే గహేత్వా నిక్ఖమింసు. తాసం పచ్ఛతో సేట్ఠిభరియా సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితా పఞ్చహి

మాతుగామసతేహి సద్ధిం పుణ్ణపాతియో గహేత్వా నిక్ఖమి. సబ్బేసం పచ్ఛతో సయం మహాసేట్ఠి అహతవత్థనివత్థో అహతవత్థనివత్థేహేవ పఞ్చహి సేట్ఠిసతేహి సద్ధిం భగవన్తం అబ్భుగ్గఞ్ఛి. భగవా ఇమం ఉపాసకపరిసం పురతో కత్వా మహాభిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో అత్తనో సరీరప్పభాయ సువణ్ణరససేకపిఞ్జరాని వియ వనన్తరాని కురుమానో అనన్తాయ బుద్ధలీళాయ అపటిసమాయ బుద్ధసిరియా జేతవనవిహారం పావిసి.

అథ నం అనాథపిణ్డికో పుచ్ఛి – "కథాహం, భన్తే, ఇమస్మిం విహారే పటిపజ్జామీ"తి. తేన హి గహపతి ఇమం విహారం ఆగతానాగతస్స చాతుద్దిసస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స దేహీతి. "సాధు, భన్తే"తి మహాసేట్ఠి సువణ్ణభిఙ్కారం ఆదాయ దసబలస్స హత్థే ఉదకం పాతేత్వా "ఇమం జేతవనవిహారం ఆగతానాగతస్స చాతుద్దిసస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స దమ్మీ"తి అదాసి. సత్థా విహారం పటిగ్గహేత్వా అనుమోదనం కరోన్తో –

"సీతం ఉణ్హం పటిహన్తి, తతో వాళమిగాని చ;
సరీసపే చ మకసే, సిసిరే చాపి వుట్ఠియో.

"తతో వాతాతపో ఘోరో, సఞ్జాతో పటిహఞ్ఞతి;
లేణత్థఞ్చ సుఖత్థఞ్చ, ఝాయితుఞ్చ విపస్సితుం.

"విహారదానం సఙ్ఘస్స, అగ్గం బుద్ధేన వణ్ణితం;
తస్మా హి పణ్డితో పోసో, సమ్పస్సం అత్థమత్తనో.

"విహారే కారయే రమ్మే, వాసయేత్థ బహుస్సుతే;
తేసం అన్నఞ్చ పానఞ్చ, వత్థసేనాసనాని చ.

"దదేయ్య ఉజుభూతేసు, విప్పసన్నేన చేతసా;
తే తస్స ధమ్మం దేసేన్తి, సబ్బదుక్ఖాపనూదనం;
యం సో ధమ్మం ఇధఞ్ఞాయ, పరినిబ్బాతి అనాసవో"తి. (చూళవ. ౨౯౫) –

విహారానిసంసం కథేసి. అనాథపిణ్డికో దుతియదివసతో పట్ఠాయ విహారమహం ఆరభి. విసాఖాయ పాసాదమహో చతూహి మాసేహి నిట్ఠితో, అనాథపిణ్డికస్స పన విహారమహో నవహి మాసేహి నిట్ఠాసి. విహారమహేపి అట్ఠారసేవ కోటియో పరిచ్చాగం అగమంసు. ఇతి ఏకస్మింయేవ విహారే చతుపణ్ణాసకోటిసఙ్ఖ్యం ధనం పరిచ్చజి.

అతీతే పన విపస్సిస్స భగవతో కాలే పునబ్బసుమిత్తో నామ సేట్ఠి సువణ్ణిట్ఠకాసన్థారేన కిణిత్వా తస్మింయేవ ఠానే యోజనప్పమాణం సఙ్ఘారామం కారేసి. సిఖిస్స భగవతో కాలే సిరివడ్ఢో నామ సేట్ఠి సువణ్ణఫాలసన్థారేన కిణిత్వా తస్మింయేవ ఠానే తిగావుతప్పమాణం సఙ్ఘారామం కారేసి. వేస్సభుస్స భగవతో కాలే సోత్థిజో నామ సేట్ఠి సువణ్ణహత్థిపదసన్థారేన కిణిత్వా తస్మింయేవ ఠానే అడ్ఢయోజనప్పమాణం సఙ్ఘారామం కారేసి. కకుసన్ధస్స భగవతో కాలే అచ్చుతో నామ సేట్ఠి సువణ్ణిట్ఠకాసన్థారేన కిణిత్వా తస్మింయేవ ఠానే గావుతప్పమాణం సఙ్ఘారామం కారేసి. కోణాగమనస్స భగవతో కాలే ఉగ్గో నామ సేట్ఠి సువణ్ణకచ్ఛపసన్థారేన కిణిత్వా తస్మింయేవ ఠానే అడ్ఢగావుతప్పమాణం సఙ్ఘారామం కారేసి. కస్సపస్స భగవతో

కాలే సుమఙ్గలో నామ సేట్ఠి సువణ్ణకట్టిసన్థారేన కిణిత్వా తస్మింయేవ ఠానే సోళసకరీసప్పమాణం సఙ్ఘారామం కారేసి. అమ్హాకం పన భగవతో కాలే అనాథపిణ్డికో నామ సేట్ఠి కహాపణకోటిసన్థారేన కిణిత్వా తస్మింయేవ ఠానే అట్ఠకరీసప్పమాణం సఙ్ఘారామం కారేసి. ఇదం కిర ఠానం సబ్బబుద్ధానం అవిజహితట్ఠానమేవ.

ఇతి మహాబోధిమణ్డే సబ్బఞ్ఞుతప్పత్తితో యావ మహాపరినిబ్బానమఞ్చా యస్మిం యస్మిం ఠానే భగవా విహాసి, ఇదం **సన్తికేనిదానం** నామ, తస్స వసేన సబ్బజాతకాని వణ్ణయిస్సామ.

నిదానకథా నిట్ఠితా.

౧. ఏకకనిపాతో

౧. అపణ్ణకవగ్గో

౧. అపణ్ణకజాతకవణ్ణనా

ఇమం తావ అపణ్ణకధమ్మదేసనం భగవా సావత్థిం ఉపనిస్సాయ జేతవనమహావిహారే విహరన్తో కథేసి. కం పన ఆరబ్భ అయం కథా సముట్ఠితాతి? సేట్ఠిస్స సహాయకే పఞ్చసతే తిత్థియసావకే. ఏకస్మిఞ్హి దివసే అనాథపిణ్డికో సేట్ఠి అత్తనో సహాయకే పఞ్చసతే అఞ్ఞతిత్థియసావకే ఆదాయ బహుం మాలాగన్ధవిలేపనఞ్చేవ సప్పితేలమధుఫాణితవత్థచ్ఛాదనాని చ గాహాపేత్వా జేతవనం గన్త్వా భగవన్తం వన్దిత్వా గన్ధమాలాదీహి పూజేత్వా భేసజ్జాని చేవ వత్థాని చ భిక్ఖుసఙ్ఘస్స విస్సజ్జేత్వా ఛ నిసజ్జాదోసే వజ్జేత్వా ఏకమన్తం నిసీది. తేపి అఞ్ఞతిత్థియసావకా తథాగతం వన్దిత్వా సత్థు పుణ్ణచన్దసస్సిరికం ముఖం, లక్ఖణానుబ్యఞ్జనపటిమణ్డితం బ్యామప్పభాపరిక్ఖిత్తం బ్రహ్మకాయం, ఆవేళావేళా యమకయమకా హుత్వా నిచ్ఛరన్తియో ఘనబుద్ధరస్మియో చ ఓలోకయమానా అనాథపిణ్డికస్స సమీపేయేవ నిసీదింసు.

అథ నేసం సత్థా మనోసిలాతలే సీహనాదం నదన్తో తరుణసీహో వియ గజ్జన్తో పావుస్సకమేఘో వియ చ ఆకాసగఙ్గం ఓతారేన్తో వియ చ రతనదామం గన్థేన్తో వియ చ అట్ఠఙ్గసమన్నాగతేన సవనీయేన కమనీయేన బ్రహ్మస్సరేన నానానయవిచిత్తం మధురధమ్మకథం కథేసి. తే సత్థు ధమ్మదేసనం సుత్వా పసన్నచిత్తా ఉట్ఠాయ దసబలం వన్దిత్వా అఞ్ఞతిత్థియసరణం భిన్దిత్వా బుద్ధం సరణం అగమంసు. తే తతో పట్ఠాయ నిచ్చకాలం అనాథపిణ్డికేన సద్ధిం గన్ధమాలాదిహత్థా విహారం గన్త్వా ధమ్మం సుణన్తి, దానం దేన్తి, సీలం రక్ఖన్తి, ఉపోసథకమ్మం కరోన్తి.

అథ భగవా సావత్థితో పునదేవ రాజగహం అగమాసి. తే తథాగతస్స గతకాలే తం సరణం భిన్దిత్వా పున అఞ్ఞతిత్థియసరణం గన్త్వా అత్తనో మూలట్ఠానేయేవ పతిట్ఠితా. భగవాపి సత్తట్ఠ మాసే వీతినామేత్వా పున జేతవనమేవ అగమాసి. అనాథపిణ్డికో పునపి తే ఆదాయ సత్థు సన్తికం గన్త్వా సత్థారం గన్ధమాలాదీహి పూజేత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. తేపి భగవన్తం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీదింసు. అథ నేసం తథాగతే చారికం పక్కన్తే గహితసరణం భిన్దిత్వా పున అఞ్ఞతిత్థియసరణమేవ గహేత్వా మూలే పతిట్ఠితభావం భగవతో ఆరోచేసి.

భగవా అపరిమితకప్పకోటియో నిరన్తరం పవత్తితవచీసుచరితానుభావేన దిబ్బగన్ధగన్ధితం నానాగన్ధపూరితం రతనకరణ్డకం వివరన్తో వియ ముఖపదుమం వివరిత్వా మధురస్సరం నిచ్ఛారేన్తో "సచ్చం కిర తుమ్హే ఉపాసకా తీణి సరణాని భిన్దిత్వా అఞ్ఞతిత్థియసరణం గతా"తి పుచ్ఛి. అథ తేహి పటిచ్ఛాదేతుం అసక్కోన్తేహి "సచ్చం భగవా"తి వుత్తే సత్థా "ఉపాసకా హేట్ఠా అవీచిం ఉపరి భవగ్గం పరిచ్ఛేదం కత్వా తిరియం అపరిమాణాసు లోకధాతూసు సీలాదీహి గుణేహి బుద్ధేన సదిసో నామ నత్థి, కుతో అధికతరో"తి. "యావతా, భిక్ఖవే, సత్తా అపదా వా ద్విపదా వా చతుప్పదా వా బహుప్పదా వా, తథాగతో తేసం అగ్గమక్ఖాయతి (సం. ని. ౫.౧౩౯; అ. ని. ౪.౩౪), యం కిఞ్చి విత్తం ఇధ వా హురం వా...పే.... (ఖు. పా. ౬.౩; సు. ని. ౨౨౬) అగ్గతో వే పసన్నాన"న్తిఆదీహి (అ. ని. ౪.౩౪; ఇతివు. ౯౦) సుత్తేహి పకాసితే రతనత్తయగుణే పకాసేత్వా "ఏవం ఉత్తమగుణేహి సమన్నాగతం రతనత్తయం సరణం గతా ఉపాసకా వా ఉపాసికా వా నిరయాదీసు నిబ్బత్తకా నామ నత్థి, అపాయనిబ్బత్తితో పన ముచ్చిత్వా దేవలోకే ఉప్పజ్జిత్వా మహాసమ్పత్తిం అనుభోన్తి, తస్మా తుమ్హేహి ఏవరూపం సరణం భిన్దిత్వా అఞ్ఞతిత్థియసరణం గచ్ఛన్తేహి అయుత్తం కత"న్తి ఆహ.

ఏత్థ చ తీణి రతనాని మోక్ఖవసేన ఉత్తమవసేన సరణగతానం అపాయేసు నిబ్బత్తియా అభావదీపనత్థం ఇమాని సుత్తాని దస్సేతబ్బాని –

"యే కేచి బుద్ధం సరణం గతాసే, న తే గమిస్సన్తి అపాయభూమిం;
పహాయ మానుసం దేహం, దేవకాయం పరిపూరేస్సన్తి. (దీ॰ ని॰ ౨.౩౩౨; సం॰ ని॰ ౧.౩౭);

"యే కేచి ధమ్మం సరణం గతాసే, న తే గమిస్సన్తి అపాయభూమిం;
పహాయ మానుసం దేహం, దేవకాయం పరిపూరేస్సన్తి.

"యే కేచి సఙ్ఘం సరణం గతాసే, న తే గమిస్సన్తి అపాయభూమిం;
పహాయ మానుసం దేహం, దేవకాయం పరిపూరేస్సన్తి.

"బహుం వే సరణం యన్తి, పబ్బతాని వనాని చ;
ఆరామరుక్ఖచేత్యాని, మనుస్సా భయతజ్జితా.

"నేతం ఖో సరణం ఖేమం, నేతం సరణముత్తమం;
నేతం సరణమాగమ్మ, సబ్బదుక్ఖా పముచ్చతి.

"యో చ బుద్ధఞ్చ ధమ్మఞ్చ, సఙ్ఘఞ్చ సరణం గతో;
చత్తారి అరియసచ్చాని, సమ్మప్పఞ్ఞాయ పస్సతి.

"దుక్ఖం దుక్ఖసముప్పాదం, దుక్ఖస్స చ అతిక్కమం;
అరియఞ్చట్ఠఙ్గికం మగ్గం, దుక్ఖూపసమగామినం.

"ఏతం ఖో సరణం ఖేమం, ఏతం సరణముత్తమం;
ఏతం సరణమాగమ్మ, సబ్బదుక్ఖా పముచ్చతీ"తి. (ధ॰ ప॰ ౧౮౮-౧౯౨);

న కేవలఞ్చ నేసం సత్థా ఏత్తకంయేవ ధమ్మం దేసేసి, అపిచ ఖో "ఉపాసకా బుద్ధానుస్సతికమ్మట్ఠానం నామ, ధమ్మానుస్సతికమ్మట్ఠానం నామ, సఙ్ఘానుస్సతికమ్మట్ఠానం నామ సోతాపత్తిమగ్గం దేతి, సోతాపత్తిఫలం దేతి, సకదాగామిమగ్గం దేతి, సకదాగామిఫలం దేతి, అనాగామిమగ్గం దేతి, అనాగామిఫలం దేతి, అరహత్తమగ్గం దేతి, అరహత్తఫలం దేతీ"తిఏవమాదీహిపి నయేహి ధమ్మం దేసేత్వా "ఏవరూపం నామ సరణం భిన్దన్తేహి అయుత్తం తుమ్హేహి కత"న్తి ఆహ. ఏత్థ చ బుద్ధానుస్సతికమ్మట్ఠానాదీనం సోతాపత్తిమగ్గాదిప్పదానం "ఏకధమ్మో, భిక్ఖవే, భావితో బహులీకతో ఏకన్తనిబ్బిదాయ విరాగాయ నిరోధాయ ఉపసమాయ అభిఞ్ఞాయ సమ్బోధాయ నిబ్బానాయ సంవత్తతి. కతమో ఏకధమ్మో? బుద్ధానుస్సతీ"తిఏవమాదీహి (అ॰ ని॰ ౧.౨౯౬) సుత్తేహి దీపేతబ్బం.

ఏవం భగవా నానప్పకారేహి ఉపాసకే ఓవదిత్వా "ఉపాసకా పుబ్బేపి మనుస్సా అసరణం 'సరణ'న్తి తక్కగ్గాహేన విరద్ధగ్గాహేన గహేత్వా అమనుస్సపరిగ్గహితే కన్తారే యక్ఖభక్ఖా హుత్వా మహావినాసం పత్తా, అపణ్ణకగ్గాహం పన

ఏకంసికగ్గాహం అవిరద్ధగ్గాహం గహితమనుస్సా తస్మింయేవ కన్తారే నోత్థిభావం పత్తా”తి వత్వా తుణ్హీ అహోసి. అథ ఖో అనాథపిణ్డికో గహపతి ఉట్ఠాయాసనా భగవన్తం వన్దిత్వా అభిత్థవిత్వా సిరస్మిం అఞ్జలిం పతిట్ఠాపేత్వా ఏవమాహ “భన్తే, ఇదాని తావ ఇమేసం ఉపాసకానం ఉత్తమసరణం భిన్దిత్వా తక్కగ్గహణం అమ్హాకం పాకటం, పుబ్బే పన అమనుస్సపరిగ్గహితే కన్తారే తక్కికానం వినాసో, అపణ్ణకగ్గాహం గహితమనుస్సానఞ్చ సోత్థిభావో అమ్హాకం పటిచ్ఛన్నో, తుమ్హాకమేవ పాకటో, సాధు వత నో భగవా ఆకాసే పుణ్ణచన్దం ఉట్ఠాపేన్తో వియ ఇమం కారణం పాకటం కరోతూ”తి. అథ భగవా “మయా ఖో, గహపతి, అపరిమితకాలం దస పారమియో పూరేత్వా లోకస్స కఙ్ఖచ్ఛేదనత్థమేవ సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం పటివిద్ధం, సీహవసాయ సువణ్ణనాళిం పూరేన్తో వియ సక్కచ్చం సోతం ఓదహిత్వా సుణోహీ”తి సేట్ఠినో సతుప్పాదం జనేత్వా హిమగబ్భం పదాలేత్వా పుణ్ణచన్దం నీహరన్తో వియ భవన్తరేన పటిచ్ఛన్నకారణం పాకటం అకాసి.

అతీతే కాసిరట్ఠే బారాణసినగరే బ్రహ్మదత్తో నామ రాజా అహోసి. తదా బోధిసత్తో సత్థవాహకులే పటిసన్ధిం గహేత్వా దసమాసచ్చయేన మాతుకుచ్ఛితో నిక్ఖమిత్వా అనుపుబ్బేన వయప్పత్తో పఞ్చహి సకటసతేహి వణిజ్జం కరోన్తో విచరతి. సో కదాచి పుబ్బన్తతో అపరన్తం గచ్ఛతి, కదాచి అపరన్తతో పుబ్బన్తం. బారాణసియంయేవ అఞ్ఞోపి సత్థవాహపుత్తో అత్థి బాలో అబ్యత్తో అనుపాయకుసలో. తదా బోధిసత్తో బారాణసితో మహగ్ఘం భణ్డం గహేత్వా పఞ్చ సకటసతాని పూరేత్వా గమనసజ్జాని కత్వా ఠపేసి. సోపి బాలసత్థవాహపుత్తో తథేవ పఞ్చ సకటసతాని పూరేత్వా గమనసజ్జాని కత్వా ఠపేసి.

తదా బోధిసత్తో చిన్తేసి “సచే అయం బాలసత్థవాహపుత్తో మయా సద్ధింయేవ గమిస్సతి, సకటసహస్సే ఏకతో మగ్గం గచ్ఛన్తే మగ్గోపి నప్పహోస్సతి, మనుస్సానం దారుదకాదీనిపి, బలిబద్దానం తిణానిపి దుల్లభాని భవిస్సన్తి, ఏతేన వా మయా వా పురతో గన్తుం వట్టతీ”తి. సో తం పక్కోసాపేత్వా ఏతమత్థం ఆరోచేత్వా “ద్వీహిపి అమ్హేహి ఏకతో గన్తుం న సక్కా, కిం త్వం పురతో గమిస్ససి, ఉదాహు పచ్ఛతో”తి ఆహ. సో చిన్తేసి “మయి పురతో గచ్ఛన్తే బహూ ఆనిసంసా, మగ్గేన అభిన్నేనేవ గమిస్సామి, గోణా అనామట్ఠతిణం ఖాదిస్సన్తి, మనుస్సానం అనామట్ఠం సూపేయ్యపణ్ణం భవిస్సతి, పసన్నం ఉదకం భవిస్సతి, యథారుచిం అగ్ఘం ఠపేత్వా భణ్డం విక్కిణిస్సామీ”తి. సో “అహం, సమ్మ, పురతో గమిస్సామీ”తి ఆహ. బోధిసత్తోపి పచ్ఛతో గమనే బహూ ఆనిసంసే అద్దస. ఏవం హిస్స అహోసి – “పురతో గచ్ఛన్తా మగ్గే విసమట్ఠానం సమం కరిస్సన్తి, అహం తేహి గతమగ్గేన గమిస్సామి, పురతో గతేహి బలిబద్దేహి పరిణతథద్ధతిణే ఖాదితే మమ గోణా పున ఉట్ఠితాని మధురతిణాని ఖాదిస్సన్తి, గహితపణ్ణట్ఠానతో ఉట్ఠితం మనుస్సానం సూపేయ్యపణ్ణం మధురం భవిస్సతి, అనుదకే ఠానే ఆవాటం ఖనిత్వా ఏతే ఉదకం ఉప్పాదేస్సన్తి, తేహి కతేసు ఆవాటేసు మయం ఉదకం పివిస్సామ, అగ్ఘట్ఠపనం నామ మనుస్సానం జీవితా వోరోపనసదిసం, అహం పచ్ఛతో గన్త్వా ఏతేహి ఠపితగ్ఘేన భణ్డం విక్కిణిస్సామీ”తి. అథ సో ఏత్తకే ఆనిసంసే దిస్వా “సమ్మ, త్వం పురతో గచ్ఛాహీ”తి ఆహ. “సాధు, సమ్మా”తి బాలసత్థవాహో సకటాని యోజేత్వా నిక్ఖన్తో అనుపుబ్బేన మనుస్సావాసం అతిక్కమిత్వా కన్తారముఖం పాపుణి.

కన్తారం నామ – చోరకన్తారం, వాళకన్తారం, నిరుదకకన్తారం, అమనుస్సకన్తారం, అప్పభక్ఖకన్తారన్తి పఞ్చవిధం. తత్థ చోరేహి అధిట్ఠితమగ్గో **చోరకన్తారం** నామ. సీహాదీహి అధిట్ఠితమగ్గో **వాళకన్తారం** నామ. యత్థ న్హాయితుం వా పాతుం వా ఉదకం నత్థి, ఇదం **నిరుదకకన్తారం** నామ. అమనుస్సాధిట్ఠితం **అమనుస్సకన్తారం** నామ. మూలఖాదనీయాదివిరహితం **అప్పభక్ఖకన్తారం** నామ. ఇమస్మిం పఞ్చవిధే కన్తారే తం కన్తారం నిరుదకకన్తారఞ్చేవ అమనుస్సకన్తారఞ్చ. తస్మా సో బాలసత్థవాహపుత్తో సకటేసు మహన్తమహన్తా చాటియో ఠపేత్వా ఉదకస్స పూరాపేత్వా సట్ఠియోజనికం కన్తారం పటిపజ్జి.

అథస్స కన్తారమజ్ఝం గతకాలే కన్తారే అధివత్థయక్ఖో “ఇమేహి మనుస్సేహి గహితం ఉదకం ఛడ్డాపేత్వా దుబ్బలే కత్వా సబ్బేవ నే ఖాదిస్సామీ”తి సబ్బసేతతరుణబలిబద్ధయుత్తం మనోరమం యానకం మాపేత్వా ధనుకలాపఫలకావుధహత్థేహి దసహి ద్వాదసహి అమనుస్సేహి పరివుతో ఉప్పలకుముదాని పిళన్ధిత్వా అల్లకేసో అల్లవత్థో ఇస్సరపురిసో వియ తస్మిం యానకే నిసీదిత్వా కద్దమమక్ఖితేహి చక్కేహి పటిపథం అగమాసి. పరివారఅమనుస్సాపిస్స పురతో చ పచ్ఛతో చ గచ్ఛన్తా అల్లకేసా అల్లవత్థా ఉప్పలకుముదమాలా పిళన్ధిత్వా పదుమపుణ్డరీకకలాపే గహేత్వా భిసముళాలాని ఖాదన్తా ఉదకబిన్దూహి చేవ కలలేహి చ పగ్ఘరన్తేహి అగమంసు. సత్థవాహా చ నామ యదా ధురవాతో వాయతి, తదా యానకే నిసీదిత్వా ఉపట్ఠాకపరివుతా రజం పరిహరన్తా పురతో గచ్ఛన్తి. యదా పచ్ఛతో వాతో వాయతి, తదా తేనేవ నయేన పచ్ఛతో గచ్ఛన్తి. తదా పన ధురవాతో అహోసి, తస్మా సో సత్థవాహపుత్తో పురతో అగమాసి.

యక్ఖో తం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా అత్తనో యానకం మగ్గా ఓక్కమాపేత్వా “కహం గచ్ఛథా”తి తేన సద్ధిం పటిసన్థారం అకాసి. సత్థవాహోపి అత్తనో యానకం మగ్గా ఓక్కమాపేత్వా సకటానం గమనోకాసం దత్వా ఏకమన్తే ఠితో తం యక్ఖం అవోచ “భో, అమ్హే తావ బారాణసితో ఆగచ్ఛామ. తుమ్హే పన ఉప్పలకుముదాని పిళన్ధిత్వా పదుమపుణ్డరీకహత్థా భిసముళాలాని ఖాదన్తా కద్దమమక్ఖితా ఉదకబిన్దూహి పగ్ఘరన్తేహి ఆగచ్ఛథ. కిం ను ఖో తుమ్హేహి ఆగతమగ్గే దేవో వస్సతి, ఉప్పలాదిసఞ్ఛన్నాని వా సరాని అత్థీ”తి పుచ్ఛి. యక్ఖో తస్స కథం సుత్వా “సమ్మ, కిం నామేతం కథేసి. ఏసా నీలవనరాజి పఞ్ఞాయతి. తతో పట్ఠాయ సకలం అరఞ్ఞం ఏకోదకం, నిబద్ధం దేవో వస్సతి, కన్దరా పూరా, తస్మిం తస్మిం ఠానే పదుమాదిసఞ్ఛన్నాని సరాని అత్థీ”తి వత్వా పటిపాటియా గచ్ఛన్తేసు సకటేసు “ఇమాని సకటాని ఆదాయ కహం గచ్ఛథా”తి పుచ్ఛి. “అసుకజనపదం నామా”తి. “ఇమస్మిం చిమస్మిఞ్చ సకటే కిం నామ భణ్డ”న్తి? “అసుకఞ్చ అసుకఞ్చా”తి. “పచ్ఛతో ఆగచ్ఛన్తం సకటం అతివియ గరుకం హుత్వా ఆగచ్ఛతి, ఏతస్మిం కిం భణ్డ”న్తి? “ఉదకం ఏత్థా”తి. “పరతో తావ ఉదకం ఆనేన్తేహి వో మనాపం కతం, ఇతో పట్ఠాయ పన ఉదకేన కిచ్చం నత్థి, పురతో బహు ఉదకం, చాటియో భిన్దిత్వా ఉదకం ఛడ్డేత్వా సుఖేన గచ్ఛథా”తి ఆహ. ఏవఞ్చ పన వత్వా “తుమ్హే గచ్ఛథ, అమ్హాకం పపఞ్చో హోతీ”తి థోకం గన్త్వా తేసం అదస్సనం పత్వా అత్తనో యక్ఖనగరమేవ అగమాసి.

సోపి బాలసత్థవాహో అత్తనో బాలతాయ యక్ఖస్స వచనం గహేత్వా చాటియో భిన్దాపేత్వా పసతమత్తమ్పి ఉదకం అనవసేసేత్వా సబ్బం ఛడ్డాపేత్వా సకటాని పాజాపేసి, పురతో అప్పమత్తకమ్పి ఉదకం నాహోసి, మనుస్సా పానీయం అలభన్తా కిలమింసు. తే యావ సూరియత్థఙ్గమనా గన్త్వా సకటాని మోచేత్వా పరివట్టకేన ఠపేత్వా గోణే చక్కేసు బన్ధింసు. నేవ గోణానం ఉదకం అహోసి, న మనుస్సానం యాగుభత్తం వా. దుబ్బలమనుస్సా తత్థ తత్థ నిపజ్జిత్వా సయింసు. రత్తిభాగసమనన్తరే యక్ఖా యక్ఖనగరతో ఆగన్త్వా సబ్బేపి గోణే చ మనుస్సే చ జీవితక్ఖయం పాపేత్వా మంసం ఖాదిత్వా అట్ఠీని అవసేసేత్వా అగమంసు. ఏవమేకం బాలసత్థవాహపుత్తం నిస్సాయ సబ్బేపి తే వినాసం పాపుణింసు, హత్థట్ఠికాదీని దిసావిదిసాసు విప్పకిణ్ణాని అహేసుం. పఞ్చ సకటసతాని యథాపూరితానేవ అట్ఠంసు.

బోధిసత్తోపి ఖో బాలసత్థవాహపుత్తస్స నిక్ఖన్తదివసతో మాసడ్ఢమాసం వీతినామేత్వా పఞ్చహి సకటసతేహి నగరా నిక్ఖమ్మ అనుపుబ్బేన కన్తారముఖం పాపుణి. సో తత్థ ఉదకచాటియో పూరేత్వా బహుం ఉదకం ఆదాయ ఖన్ధావారే భేరిం చరాపేత్వా మనుస్సే సన్నిపాతేత్వా ఏవమాహ “తుమ్హే మం అనాపుచ్ఛిత్వా పసతమత్తమ్పి ఉదకం మా వళఞ్జయిత్థ, కన్తారే విసరుక్ఖా నామ హోన్తి, పత్తం వా పుప్ఫం వా ఫలం వా తుమ్హేహి పురే అఖాదితపుబ్బం మం అనాపుచ్ఛిత్వా మా

ఖాదిత్థా"తి. ఏవం మనుస్సానం ఓవాదం దత్వా పఞ్చహి సకటసతేహి కన్తారం పటిపజ్జి. తస్మిం కన్తారమజ్ఝం సమ్పత్తే సో యక్ఖో పురిమనయేనేవ బోధిసత్తస్స పటిపథే అత్తానం దస్సేసి. బోధిసత్తో తం దిస్వావ అఞ్ఞాసి "ఇమస్మిం కన్తారే ఉదకం నత్థి, నిరుదకకన్తారో నామేస, అయఞ్చ నిబ్భయో రత్తనేత్తో, ఛాయాపిస్స న పఞ్ఞాయతి, నిస్సంసయం ఇమినా పురతో గతో బాలసత్థవాహపుత్తో సబ్బం ఉదకం ఛడ్డాపేత్వా కిలమేత్వా సపరిసో ఖాదితో భవిస్సతి, మయ్హం పన పణ్డితభావం ఉపాయకోసల్లం న జానాతి మఞ్ఞే"తి. తతో నం ఆహ "గచ్ఛథ తుమ్హే, మయం వాణిజా నామ అఞ్ఞం ఉదకం అదిస్వా గహితఉదకం న ఛడ్డేమ, దిట్ఠట్ఠానే పన ఛడ్డేత్వా సకటాని సల్లహుకాని కత్వా గమిస్సామా"తి యక్ఖో థోకం గన్త్వా అదస్సనం ఉపగమ్మ అత్తనో యక్ఖనగరమేవ గతో.

యక్ఖే పన గతే మనుస్సా బోధిసత్తం ఆహంసు "అయ్య, ఏతే మనుస్సా 'ఏసా నీలవనరాజి పఞ్ఞాయతి, తతో పట్ఠాయ నిబద్ధం దేవో వస్సతీ'తి వత్వా ఉప్పలకుముదమాలాధారినో పదుమపుణ్డరీకకలాపే ఆదాయ భిసములాలాని ఖాదన్తా అల్లవత్థా అల్లకేసా ఉదకబిన్దూహి పగ్ఘరన్తేహి ఆగతా, ఉదకం ఛడ్డేత్వా సల్లహుకేహి సకటేహి ఖిప్పం గచ్ఛామా"తి. బోధిసత్తో తేసం కథం సుత్వా సకటాని ఠపాపేత్వా సబ్బే మనుస్సే సన్నిపాతాపేత్వా "తుమ్హేహి 'ఇమస్మిం కన్తారే సరో వా పోక్ఖరణీ వా అత్థీ'తి కస్సచి సుతపుబ్బ"న్తి పుచ్ఛి. "న, అయ్య, సుతపుబ్బ"న్తి. నిరుదకకన్తారో నామ ఏసో, ఇదాని ఏకచ్చే మనుస్సా "ఏతాయ నీలవనరాజియా పురతో దేవో వస్సతీ"తి వదన్తి, "వుట్ఠివాతో నామ కిత్తకం ఠానం వాయతీ"తి? "యోజనమత్తం, అయ్యా"తి. "కచ్చి పన వో ఏకస్సాపి సరీరం వుట్ఠివాతో పహరతీ"తి? "నత్థి అయ్యా"తి. "మేఘసీసం నామ కిత్తకే ఠానే పఞ్ఞాయతీ"తి? "తియోజనమత్తే అయ్యా"తి. "అత్థి పన వో కేనచి ఏకమ్పి మేఘసీసం దిట్ఠ"న్తి? "నత్థి, అయ్యా"తి. "విజ్జులతా నామ కిత్తకే ఠానే పఞ్ఞాయతీ"తి? "చతుప్పఞ్చయోజనమత్తే, అయ్యా"తి. "అత్థి పన వో కేనచి విజ్జులతోభాసో దిట్ఠో"తి? "నత్థి, అయ్యా"తి. "మేఘసద్దో నామ కిత్తకే ఠానే సుయ్యతీ"తి? "ఏకద్వియోజనమత్తే, అయ్యా"తి. "అత్థి పన వో కేనచి మేఘసద్దో సుతో"తి? "నత్థి, అయ్యా"తి. "న ఏతే మనుస్సా, యక్ఖా ఏతే, అమ్హే ఉదకం ఛడ్డాపేత్వా దుబ్బలే కత్వా ఖాదితుకామా ఆగతా భవిస్సన్తి. పురతో గతో బాలసత్థవాహపుత్తో న ఉపాయకుసలో. అద్ధా సో ఏతేహి ఉదకం ఛడ్డాపేత్వా కిలమేత్వా ఖాదితో భవిస్సతి, పఞ్చ సకటసతాని యథాపూరితానేవ ఠితాని భవిస్సన్తి. అజ్జ మయం తాని పస్సిస్సామ, పసతమత్తమ్పి ఉదకం అఛడ్డేత్వా సీఘసీఘం పాజేథా"తి పాజాపేసి.

సో గచ్ఛన్తో యథాపూరితానేవ పఞ్చ సకటసతాని గోణమనుస్సానఞ్చ హత్థట్ఠికాదీని దిసావిదిసాసు విప్పకిణ్ణాని దిస్వా సకటాని మోచాపేత్వా సకటపరివట్టకేన ఖన్ధావారం బన్ధాపేత్వా కాలస్సేవ మనుస్సే చ గోణే చ సాయమాసభత్తం భోజాపేత్వా మనుస్సానం మజ్ఝే గోణే నిపజ్జాపేత్వా సయం బలనాయకో హుత్వా ఖగ్గహత్థో తియామరత్తిం ఆరక్ఖం గహేత్వా ఠితకోవ అరుణం ఉట్ఠాపేసి. పునదివసే పన పాతోవ సబ్బకిచ్చాని నిట్ఠాపేత్వా గోణే భోజేత్వా దుబ్బలసకటాని ఛడ్డాపేత్వా థిరాని గాహాపేత్వా అప్పగ్ఘం భణ్డం ఛడ్డాపేత్వా మహగ్ఘం భణ్డం ఆరోపాపేత్వా యథాధిప్పేతం ఠానం గన్త్వా దిగుణతిగుణేన మూలేన భణ్డం విక్కిణిత్వా సబ్బం పరిసం ఆదాయ పున అత్తనో నగరమేవ అగమాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మకథం కథేత్వా "ఏవం, గహపతి, పుబ్బే తక్కగ్గాహగాహినో మహావినాసం పత్తా, అపణ్ణకగ్గాహగాహినో పన అమనుస్సానం హత్థతో ముచ్చిత్వా సోత్థినా ఇచ్ఛితట్ఠానం గన్త్వా పున సకట్ఠానమేవ పచ్చాగమింసూ"తి వత్వా ద్వేపి వత్థూని ఘటేత్వా ఇమిస్సా అపణ్ణకధమ్మదేసనాయ అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧. "అపణ్ణకం ఠానమేకే, దుతియం ఆహు తక్కికా;

ఏతదఞ్ఞాయ మేధావీ, తం గణ్హే యదపణ్ణక”న్తి.

తత్థ **అపణ్ణక**న్తి ఏకంసికం అవిరద్ధం నియ్యానికం. **ఠాన**న్తి కారణం. కారణఞ్హి యస్మా తదాయత్తవుత్తితాయ ఫలం తిట్ఠతి నామ, తస్మా “ఠాన”న్తి వుచ్చతి, “ఠానఞ్చ ఠానతో అట్ఠానఞ్చ అట్ఠానతో”తిఆదీసు (విభ. ౮౦౯) చస్స పయోగో వేదితబ్బో. ఇతి “అపణ్ణకం ఠాన”న్తి పదద్వయేనాపి “యం ఏకన్తహితసుఖావహత్తా పణ్డితేహి పటిపన్నం ఏకంసికకారణం అవిరద్ధకారణం నియ్యానికకారణం, తం ఇద”న్తి దీపేతి. అయమేత్థ సఙ్ఖేపో, పభేదతో పన తీణి సరణగమనాని, పఞ్చ సీలాని, దస సీలాని, పాతిమోక్ఖసంవరో, ఇన్ద్రియసంవరో, ఆజీవపారిసుద్ధి, పచ్చయపటిసేవనం, సబ్బమ్పి చతుపారిసుద్ధిసీలం; ఇన్ద్రియేసు గుత్తద్వారతా, భోజనే మత్తఞ్ఞుతా, జాగరియానుయోగో, ఝానం, విపస్సనా, అభిఞ్ఞా, సమాపత్తి, అరియమగ్గో, అరియఫలం, సబ్బమ్పేతం అపణ్ణకట్ఠానం అపణ్ణకపటిపదా, నియ్యానికపటిపదాతి అత్థో.

యస్మా చ పన నియ్యానికపటిపదాయ ఏతం నామం, తస్మాయేవ భగవా అపణ్ణకపటిపదం దస్సేన్తో ఇమం సుత్తమాహ –

> “తీహి, భిక్ఖవే, ధమ్మేహి సమన్నాగతో భిక్ఖు అపణ్ణకపటిపదం పటిపన్నో హోతి, యోని చస్స ఆరద్ధా హోతి ఆసవానం ఖయాయ . కతమేహి తీహి? ఇధ, భిక్ఖవే , భిక్ఖు ఇన్ద్రియేసు గుత్తద్వారో హోతి, భోజనే మత్తఞ్ఞూ హోతి, జాగరియం అనుయుత్తో హోతి. కథఞ్చ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు ఇన్ద్రియేసు గుత్తద్వారో హోతి? ఇధ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు చక్ఖునా రూపం దిస్వా న నిమిత్తగ్గాహీ హోతి…పే॰… ఏవం ఖో, భిక్ఖవే, భిక్ఖు ఇన్ద్రియేసు గుత్తద్వారో హోతి.
>
> “కథఞ్చ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు భోజనే మత్తఞ్ఞూ హోతి? ఇధ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు పటిసఙ్ఖా యోనిసో ఆహారం ఆహారేతి నేవ దవాయ న మదాయ…పే॰… ఏవం ఖో, భిక్ఖవే, భిక్ఖు భోజనే మత్తఞ్ఞూ హోతి.
>
> “కథఞ్చ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు జాగరియం అనుయుత్తో హోతి. ఇధ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు దివసం చఙ్కమేన నిసజ్జాయ…పే॰… ఏవం ఖో, భిక్ఖవే, భిక్ఖు జాగరియం అనుయుత్తో హోతీ”తి (అ॰ ని॰ ౩.౧౬).

ఇమస్మిఞ్చాపి సుత్తే తయోవ ధమ్మా వుత్తా. అయం పన అపణ్ణకపటిపదా యావ అరహత్తఫలం లబ్భతేవ . తత్థ అరహత్తఫలమ్పి, ఫలసమాపత్తివిహారస్స చేవ, అనుపాదాపరినిబ్బానస్స చ, పటిపదాయేవ నామ హోతి.

ఏకేతి ఏకచ్చే పణ్డితమనుస్సా. తత్థ కిఞ్చాపి “అసుకా నామా”తి నియమో నత్థి, ఇదం పన సపరిసం బోధిసత్తంయేవ సన్ధాయ వుత్తన్తి వేదితబ్బం. **దుతియం ఆహు తక్కికా**తి **దుతియ**న్తి పఠమతో అపణ్ణకట్ఠానతో నియ్యానికకారణతో దుతియం తక్కగ్గాహకారణం అనియ్యానికకారణం. **ఆహు తక్కికా**తి ఏత్థ పన సద్ధిం పురిమపదేన అయం యోజనా – **అపణ్ణకట్ఠానం** ఏకంసికకారణం అవిరద్ధకారణం నియ్యానికకారణం **ఏకే** బోధిసత్తప్పముఖా పణ్డితమనుస్సా గణ్హింసు. యే పన బాలసత్థవాహపుత్తప్పముఖా తక్కికా ఆహు, తే **దుతియం** సాపరాధం అనేకంసికట్ఠానం విరద్ధకారణం అనియ్యానికకారణం అగ్గహేసుం. తేసు యే అపణ్ణకట్ఠానం అగ్గహేసుం, తే సుక్కపటిపదం పటిపన్నా. యే దుతియం “పురతో భవితబ్బం ఉదకేనా”తి తక్కగ్గాహసఙ్ఖాతం అనియ్యానికకారణం అగ్గహేసుం. తే కణ్హపటిపదం పటిపన్నా.

తత్థ సుక్కపటిపదా అపరిహానిపటిపదా, కణ్హపటిపదా పరిహానిపటిపదా. తస్మా యే సుక్కపటిపదం పటిపన్నా, తే అపరిహీనా సోత్థిభావం పత్తా. యే పన కణ్హపటిపదం పటిపన్నా, తే పరిహీనా అనయబ్యసనం ఆపన్నాతి ఇమమత్థం భగవా అనాథపిణ్డికస్స గహపతినో వత్వా ఉత్తరి ఇదమాహ ''**ఏతదఞ్ఞాయ మేధావీ, తం గణ్హే యదపణ్ణక**''న్తి.

తత్థ **ఏతదఞ్ఞాయ మేధావీ**తి "మేధా"తి లద్ధనామాయ విపులాయ విసుద్ధాయ ఉత్తమాయ పఞ్ఞాయ సమన్నాగతో కులపుత్తో ఏతం అపణ్ణకే చేవ సపణ్ణకే చాతి ద్వీసు అతక్కగ్గాహతక్కగ్గాహసఙ్ఖాతేసు ఠానేసు గుణదోసం వుద్ధిహానిం అత్థానత్థం ఞత్వాతి అత్థో. **తం గణ్హే యదపణ్ణక**న్తి యం అపణ్ణకం ఏకంసికం సుక్కపటిపదాఅపరిహానియపటిపదాసఙ్ఖాతం నియ్యానికకారణం, తదేవ గణ్హేయ్య. కస్మా? ఏకంసికాదిభావతోయేవ. ఇతరం పన న గణ్హేయ్య. కస్మా? అనేకంసికాదిభావతోయేవ. అయఞ్హి అపణ్ణకపటిపదా నామ సబ్బేసం బుద్ధపచ్చేకబుద్ధబుద్ధపుత్తానం పటిపదా. సబ్బబుద్ధా హి అపణ్ణకపటిపదాయమేవ ఠత్వా దళ్హేన వీరియేన పారమియో పూరేత్వా బోధిమూలే బుద్ధా నామ హోన్తి, పచ్చేకబుద్ధా పచ్చేకబోధిం ఉప్పాదేన్తి, బుద్ధపుత్తా సావకపారమిఞాణం పటివిజ్ఝన్తి.

ఇతి భగవా తేసం ఉపాసకానం తిస్సో కులసమ్పత్తియో చ ఛ కామసగ్గే బ్రహ్మలోకసమ్పత్తియో చ దత్వాపి పరియోసానే అరహత్తమగ్గఫలదాయికా అపణ్ణకపటిపదా నామ, చతూసు అపాయేసు పఞ్చసు చ నీచకులేసు నిబ్బత్తిదాయికా సపణ్ణకపటిపదా నామాతి ఇమం అపణ్ణకధమ్మదేసనం దస్సేత్వా ఉత్తరి చత్తారి సచ్చాని సోళసహి ఆకారేహి పకాసేసి. చతుసచ్చపరియోసానే సబ్బేపి తే పఞ్చసతా ఉపాసకా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహింసు.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా దస్సేత్వా ద్వే వత్థూని కథేత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేత్వా దస్సేసి – "తస్మిం సమయే బాలసత్థవాహపుత్తో దేవదత్తో అహోసి, తస్స పరిసా దేవదత్తపరిసావ, పణ్డితసత్థవాహపుత్తపరిసా బుద్ధపరిసా, పణ్డితసత్థవాహపుత్తో పన అహమేవ అహోసి"న్తి దేసనం నిట్ఠాపేసి.

అపణ్ణకజాతకవణ్ణనా పఠమా.

౨. వణ్ణుపథజాతకవణ్ణనా

అకిలాసునోతి ఇమం ధమ్మదేసనం భగవా సావత్థియం విహరన్తో కథేసి. కం పన ఆరబ్భాతి? ఏకం ఓస్సట్ఠవీరియం భిక్ఖుం. తథాగతే కిర సావత్థియం విహరన్తే ఏకో సావత్థివాసీ కులపుత్తో జేతవనం గన్త్వా సత్థు సన్తికే ధమ్మదేసనం సుత్వా పసన్నచిత్తో కామేసు ఆదీనవం దిస్వా పబ్బజిత్వా ఉపసమ్పదాయ పఞ్చవస్సికో హుత్వా ద్వే మాతికా ఉగ్గణ్హిత్వా విపస్సనాచారం సిక్ఖిత్వా సత్థు సన్తికే అత్తనో చిత్తరుచియం కమ్మట్ఠానం గహేత్వా ఏకం అరఞ్ఞం పవిసిత్వా వస్సం ఉపగన్త్వా తేమాసం వాయమన్తోపి ఓభాసమత్తం వా నిమిత్తమత్తం వా ఉప్పాదేతుం నాసక్ఖి.

అథస్స ఏతదహోసి "సత్థారా చత్తారో పుగ్గలా కథితా, తేసు మయా పదపరమేన భవితబ్బం, నత్థి మఞ్ఞే మయ్హం ఇమస్మిం అత్తభావే మగ్గో వా ఫలం వా, కిం కరిస్సామి అరఞ్ఞవాసేన, సత్థు సన్తికం గన్త్వా రూపసోభగ్గప్పత్తం బుద్ధసరీరం ఓలోకేన్తో మధురం ధమ్మదేసనం సుణన్తో విహరిస్సామీ"తి పున జేతవనమేవ పచ్చాగమాసి. అథ నం సన్దిట్ఠసమ్భత్తా ఆహంసు – "ఆవుసో, త్వం సత్థు సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా 'సమణధమ్మం కరిస్సామీ'తి గతో, ఇదాని పన ఆగన్త్వా సఙ్గణికాయ అభిరమమానో చరసి, కిం ను ఖో తే పబ్బజితకిచ్చం మత్థకం పత్తం, అప్పటిసన్ధికో జాతోసీ"తి? ఆవుసో, అహం మగ్గం వా ఫలం వా అలభిత్వా "అభబ్బపుగ్గలేన మయా భవితబ్బ"న్తి వీరియం ఓస్సజిత్వా ఆగతోమ్హీతి. "అకారణం తే,

ఆవుసో, కతం దళ్హవీరియస్స సత్థు సాసనే పబ్బజిత్వా వీరియం ఓస్సజన్తేన, అయుత్తం తే కతం, ఏహి తథాగతస్స దస్సేమా”తి తం ఆదాయ సత్థు సన్తికం అగమంసు.

సత్థా తం దిస్వా ఏవమాహ “భిక్ఖవే, తుమ్హే ఏతం భిక్ఖుం అనిచ్ఛమానం ఆదాయ ఆగతా, కిం కతం ఇమినా”తి? “భన్తే, అయం భిక్ఖు ఏవరూపే నియ్యానికసాసనే పబ్బజిత్వా సమణధమ్మం కరోన్తో వీరియం ఓస్సజిత్వా ఆగతో”తి ఆహంసు. అథ నం సత్థా ఆహ “సచ్చం కిర తయా భిక్ఖు వీరియం ఓస్సట్ఠ”న్తి? “సచ్చం, భగవా”తి. “కిం పన త్వం భిక్ఖు ఏవరూపే మమ సాసనే పబ్బజిత్వా ‘అప్పిచ్ఛో’తి వా ‘సన్తుట్ఠో’తి వా ‘పవివిత్తో’తి వా ‘ఆరద్ధవీరియో’తి వా ఏవం అత్తానం అజానాపేత్వా ‘ఓస్సట్ఠవీరియో భిక్ఖూ’తి జానాపేసి. నను త్వం పుబ్బే వీరియవా అహోసి, తయా ఏకేన కతం వీరియం నిస్సాయ మరుకన్తారే పఞ్చసు సకటసతేసు మనుస్సా చ గోణా చ పానీయం లభిత్వా సుఖితా జాతా , ఇదాని కస్మా వీరియం ఓస్సజసీ”తి. సో భిక్ఖు ఏత్తకేన వచనేన ఉపత్థమ్భితో అహోసి.

తం పన కథం సుత్వా భిక్ఖూ భగవన్తం యాచింసు – “భన్తే, ఇదాని ఇమినా భిక్ఖునా వీరియస్స ఓస్సట్ఠభావో అమ్హాకం పాకటో, పుబ్బే పనస్స ఏకస్స వీరియం నిస్సాయ మరుకన్తారే గోణమనుస్సానం పానీయం లభిత్వా సుఖితభావో పటిచ్ఛన్నో, తుమ్హాకం సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణస్సేవ పాకటో, అమ్హాకమ్పేతం కారణం కథేథా”తి. “తేన హి, భిక్ఖవే, సుణాథా”తి భగవా తేసం భిక్ఖూనం సతుప్పాదం జనేత్వా భవన్తరేన పటిచ్ఛన్నకారణం పాకటమకాసి.

అతీతే కాసిరట్ఠే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సత్థవాహకులే పటిసన్ధిం గహేత్వా వయప్పత్తో పఞ్చహి సకటసతేహి వణిజ్జం కరోన్తో విచరతి. సో ఏకదా సట్ఠియోజనికం మరుకన్తారం పటిపజ్జి. తస్మిం కన్తారే సుఖుమవాలుకా ముట్ఠినా గహితా హత్థే న తిట్ఠతి, సూరియుగ్గమనతో పట్ఠాయ అఙ్గారరాసి వియ ఉణ్హా హోతి, న సక్కా అక్కమితుం. తస్మా తం పటిపజ్జన్తా దారుదకతిలతణ్డులాదీని సకటేహి ఆదాయ రత్తిమేవ గన్త్వా అరుణుగ్గమనే సకటాని పరివట్టం కత్వా మత్థకే మణ్డపం కారేత్వా కాలస్సేవ ఆహారకిచ్చం నిట్ఠాపేత్వా ఛాయాయ నిసిన్నా దివసం ఖేపేత్వా అత్థఙ్గతే సూరియే సాయమాసం భుఞ్జిత్వా భూమియా సీతలాయ జాతాయ సకటాని యోజేత్వా గచ్ఛన్తి, సముద్దగమనసదిసమేవ గమనం హోతి. థలనియామకో నామ లద్ధుం వట్టతి, సో తారకసఞ్ఞాయ సత్థం తారేతి.

సోపి సత్థవాహో తస్మిం కాలే ఇమినావ నియామేన తం కన్తారం గచ్ఛన్తో ఏకూనసట్ఠి యోజనాని గన్త్వా “ఇదాని ఏకరత్తేనేవ మరుకన్తారా నిక్ఖమనం భవిస్సతీ”తి సాయమాసం భుఞ్జిత్వా సబ్బం దారుదకం ఖేపేత్వా సకటాని యోజేత్వా పాయాసి. నియామకో పన పురిమసకటే ఆసనం పత్థరాపేత్వా ఆకాసే తారకం ఓలోకేన్తో “ఇతో పాజేథ, ఇతో పాజేథా”తి వదమానో నిపజ్జి. సో దీఘమద్ధానం అనిద్దాయనభావేన కిలన్తో నిద్దం ఓక్కమి, గోణే నివత్తిత్వా ఆగతమగ్గమేవ గణ్హన్తే న అఞ్ఞాసి. గోణా సబ్బరత్తిం అగమంసు. నియామకో అరుణుగ్గమనవేలాయ పబుద్ధో నక్ఖత్తం ఓలోకేత్వా “సకటాని నివత్తేథ నివత్తేథా”తి ఆహ. సకటాని నివత్తేత్వా పటిపాటిం కరోన్తానఞ్ఞేవ అరుణో ఉగ్గతో. మనుస్సా “హియ్యో అమ్హాకం నివిట్ఠఖన్ధావారట్ఠానమేవేతం, దారుదకమ్పి నో ఖీణం, ఇదాని నట్ఠమ్హా”తి సకటాని మోచేత్వా పరివట్టకేన ఠపేత్వా మత్థకే మణ్డపం కత్వా అత్తనో అత్తనో సకటస్స హేట్ఠా అనుసోచన్తా నిపజ్జింసు.

బోధిసత్తో “మయి వీరియం ఓస్సజన్తే సబ్బే వినస్సిస్సన్తీ”తి పాతో సీతలవేలాయమేవ ఆహిణ్డన్తో ఏకం దబ్బతిణగచ్ఛం దిస్వా “ఇమాని తిణాని హేట్ఠా ఉదకసినేహేన ఉట్ఠితాని భవిస్సన్తీ”తి చిన్తేత్వా కుద్దాలం గాహాపేత్వా తం పదేసం ఖణాపేసి, తే

సట్ఠిహత్థట్ఠానం ఖణింసు. ఏత్తకం ఠానం ఖణిత్వా పహరన్తానం కుద్దాలో హేట్ఠాపాసాణే పటిహఞ్ఞి, పహటమత్తే సబ్బే వీరియం ఓస్సజింసు. బోధిసత్తో పన "ఇమస్స పాసాణస్స హేట్ఠా ఉదకేన భవితబ్బ"న్తి ఓతరిత్వా పాసాణే ఠితో ఓణమిత్వా సోతం ఓదహిత్వా సద్దం ఆవజ్జేన్తో హేట్ఠా ఉదకస్స పవత్తనసద్దం సుత్వా ఉత్తరిత్వా చూళుపట్ఠాకం ఆహ – "తాత, తయా వీరియే ఓస్సట్ఠే సబ్బే వినస్సిస్సామ, త్వం వీరియం అనోస్సజన్తో ఇమం అయకూటం గహేత్వా ఆవాటం ఓతరిత్వా ఏతస్మిం పాసాణే పహారం దేహీ"తి. సో తస్స వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా సబ్బేసు వీరియం ఓస్సజిత్వా ఠితేసుపి వీరియం అనోస్సజన్తో ఓతరిత్వా పాసాణే పహారం అదాసి. పాసాణో మజ్ఝే భిజ్జిత్వా హేట్ఠా పతిత్వా సోతం సన్నిరుమ్భిత్వా అట్ఠాసి, తాలక్ఖన్ధప్పమాణా ఉదకవట్టి ఉగ్గఞ్ఛి. సబ్బే పానీయం పివిత్వా న్హాయింసు, అతిరేకాని అక్ఖయుగాదీని ఫాలేత్వా యాగుభత్తం పచిత్వా భుఞ్జిత్వా గోణే చ భోజేత్వా సూరియే అత్థఙ్గతే ఉదకావాటసమీపే ధజం బన్ధిత్వా ఇచ్ఛితట్ఠానం అగమంసు. తే తత్థ భణ్డం విక్కిణిత్వా దిగుణం తిగుణం చతుగ్గుణం లాభం లభిత్వా అత్తనో వసనట్ఠానమేవ అగమంసు. తే తత్థ యావతాయుకం ఠత్వా యథాకమ్మం గతా, బోధిసత్తోపి దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా యథాకమ్మమేవ గతో.

సమ్మాసమ్బుద్ధో ఇమం ధమ్మదేసనం కథేత్వా అభిసమ్బుద్ధోవ ఇమం గాథం కథేసి –

౨. "అకిలాసునో వణ్ణుపథే ఖణన్తా, ఉదఙ్గణే తత్థ పపం అవిన్దుం;
ఏవం మునీ వీరియబలూపపన్నో, అకిలాసు విన్దే హదయస్స సన్తి"న్తి.

తత్థ **అకిలాసునో**తి నిక్కోసజ్జా ఆరద్ధవీరియా. **వణ్ణుపథే**తి వణ్ణు వుచ్చతి వాలుకా, వాలుకామగ్గేతి అత్థో. **ఖణన్తా**తి భూమిం ఖణమానా. **ఉదఙ్గణే**తి ఏత్థ **ఉదా**తి నిపాతో, **అఙ్గణే**తి మనుస్సానం సఞ్చరణట్ఠానే, అనావాటే భూమిభాగేతి అత్థో. **తత్థా**తి తస్మిం వణ్ణుపథే. **పపం అవిన్దు**న్తి ఉదకం పటిలభింసు. ఉదకఞ్హి పపీయనభావేన "పపా"తి వుచ్చతి. పవద్ధం వా ఆపం పపం, మహోదకన్తి అత్థో.

ఏవన్తి ఓపమ్మపటిపాదనం. **మునీ**తి మోనం వుచ్చతి ఞాణం, కాయమోనేయ్యాదీసు వా అఞ్ఞతరం, తేన సమన్నాగతత్తా పుగ్గలో "మునీ"తి వుచ్చతి. సో పనేస అగారియముని, అనగారియముని , సేక్ఖముని, అసేక్ఖముని, పచ్చేకబుద్ధముని, మునిమునీతి అనేకవిధో. తత్థ **అగారియమునీ**తి గిహీ ఆగతఫలో విఞ్ఞాతసాసనో. **అనగారియమునీ**తి తథారూపోవ పబ్బజితో. **సేక్ఖమునీ**తి సత్త సేక్ఖా. **అసేక్ఖమునీ**తి ఖీణాసవో. **పచ్చేకబుద్ధమునీ**తి పచ్చేకసమ్బుద్ధో. **మునిమునీ**తి సమ్మాసమ్బుద్ధో. ఇమస్మిం పనత్థే సబ్బసఙ్గాహకవసేన మోనేయ్యసఙ్ఖాతాయ పఞ్ఞాయ సమన్నాగతో "మునీ"తి వేదితబ్బో. **వీరియబలూపపన్నో**తి వీరియేన చేవ కాయబలఞాణబలేన చ సమన్నాగతో. **అకిలాసూ**తి నిక్కోసజ్జో –

"కామం తచో చ న్హారు చ, అట్ఠి చ అవసిస్సతు;
ఉపసుస్సతు నిస్సేసం, సరీరే మంసలోహిత"న్తి. –

ఏవం వుత్తేన చతురఙ్గసమన్నాగతేన వీరియేన సమన్నాగతత్తా అనలసో. **విన్దే హదయస్స సన్తి**న్తి చిత్తస్సపి హదయరూపస్సపి సీతలభావకరణేన "సన్తి"న్తి సఙ్ఖం గతం ఝానవిపస్సనాభిఞ్ఞాఅరహత్తమగ్గఞాణసఙ్ఖాతం అరియధమ్మం విన్దతి పటిలభతీతి అత్థో. భగవతా హి –

“దుక్ఖం, భిక్ఖవే, కుసీతో విహరతి వోకిణ్ణో పాపకేహి అకుసలేహి ధమ్మేహి, మహన్తఞ్చ సదత్థం పరిహాపేతి. ఆరద్ధవీరియో చ ఖో, భిక్ఖవే, సుఖం విహరతి పవివిత్తో పాపకేహి అకుసలేహి ధమ్మేహి, మహన్తఞ్చ సదత్థం పరిపూరేతి, న, భిక్ఖవే, హీనేన అగ్గస్స పత్తి హోతీ”తి (సం॰ ని॰ ౨.౨౨) –

ఏవం అనేకేహి సుత్తేహి కుసీతస్స దుక్ఖవిహారో, ఆరద్ధవీరియస్స చ సుఖవిహారో సంవణ్ణితో. ఇధాపి ఆరద్ధవీరియస్స అకతాభినివేసస్స విపస్సకస్స వీరియబలేన అధిగన్తబ్బం తమేవ సుఖవిహారం దస్సేన్తో “ఏవం మునీ వీరియబలూపపన్నో, అకిలాసు విన్దే హదయస్స సన్తి”న్తి ఆహ. ఇదం వుత్తం హోతి – యథా తే వాణిజా అకిలాసునో వణ్ణుపథే ఖణన్తా ఉదకం లభింసు, ఏవం ఇమస్మిమ్పి సాసనే అకిలాసు హుత్వా వాయమమానో పణ్డితో భిక్ఖు ఇమం ఝానాదిభేదం హదయస్స సన్తిం లభతి. సో త్వం భిక్ఖు పుబ్బే ఉదకమత్తస్స అత్థాయ వీరియం కత్వా ఇదాని ఏవరూపే మగ్గఫలదాయకే నియ్యానికసాసనే కస్మా వీరియం ఓస్సజసీతి ఏవం ఇమం ధమ్మదేసనం దస్సేత్వా చత్తారి సచ్చాని పకాసేసి, సచ్చపరియోసానే ఓస్సట్ఠవీరియో భిక్ఖు అగ్గఫలే అరహత్తే పతిట్ఠాసి.

సత్థాపి ద్వే వత్థూని కథేత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేత్వా దస్సేసి “తస్మిం సమయే వీరియం అనోస్సజిత్వా పాసాణం భిన్దిత్వా మహాజనస్స ఉదకదాయకో చూళుపట్ఠాకో అయం ఓస్సట్ఠవీరియో భిక్ఖు అహోసి, అవసేసపరిసా ఇదాని బుద్ధపరిసా జాతా, సత్థవాహజేట్ఠకో పన అహమేవ అహోసి”న్తి దేసనం నిట్ఠాపేసి.

వణ్ణుపథజాతకవణ్ణనా దుతియా.

౩. సేరివవాణిజజాతకవణ్ణనా

ఇధ చే నం విరాధేసీతి ఇమమ్పి ధమ్మదేసనం భగవా సావత్థియం విహరన్తో ఏకం ఓస్సట్ఠవీరియమేవ భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. తఞ్హి పురిమనయేనేవ భిక్ఖూహి ఆనీతం దిస్వా సత్థా ఆహ – “త్వం భిక్ఖు, ఏవరూపే మగ్గఫలదాయకే సాసనే పబ్బజిత్వా వీరియం ఓస్సజన్తో సతసహస్సగ్ఘనికాయ కఞ్చనపాతియా పరిహీనో సేరివవాణిజో వియ చిరం సోచిస్ససీ”తి. భిక్ఖూ తస్సత్థస్స ఆవిభావత్థం భగవన్తం యాచింసు, భగవా భవన్తరేన పటిచ్ఛన్నకారణం పాకటమకాసి.

అతీతే ఇతో పఞ్చమే కప్పే బోధిసత్తో సేరివరట్ఠే కచ్ఛపుటవాణిజో అహోసి. సో సేరివనామకేన ఏకేన లోలకచ్ఛపుటవాణిజేన సద్ధిం వోహారత్థాయ గచ్ఛన్తో నీలవాహం నామ నదిం ఉత్తరిత్వా అరిట్ఠపురం నామ నగరం పవిసన్తో నగరవీథియో భాజేత్వా అత్తనో పత్తవీథియా భణ్డం విక్కిణన్తో విచరి. ఇతరోపి అత్తనో పత్తవీథిం గణ్హి. తస్మిఞ్చ నగరే ఏకం సేట్ఠికులం పరిజిణ్ణం అహోసి, సబ్బే పుత్తభాతికా చ ధనఞ్చ పరిక్ఖయం అగమంసు, ఏకా దారికా అయ్యికాయ సద్ధిం అవసేసా అహోసి, తా ద్వేపి పరేసం భతిం కత్వా జీవన్తి. గేహే పన తాసం మహాసేట్ఠినా పరిభుత్తపుబ్బా సువణ్ణపాతి భాజనన్తరే నిక్ఖిత్తా దీఘరత్తం అవలఞ్జియమానా మలగ్గహితా అహోసి, తా తస్సా సువణ్ణపాతిభావమ్పి న జానన్తి. సో లోలవాణిజో తస్మిం సమయే “మణికే గణ్హథ, మణికే గణ్హథా”తి విచరన్తో తం ఘరద్వారం పాపుణి. సా కుమారికా తం దిస్వా అయ్యికం ఆహ “అమ్మ మయ్హం ఏకం పిళన్ధనం గణ్హా”తి. అమ్మ మయం దుగ్గతా, కిం దత్వా గణ్హిస్సామాతి. అయం నో పాతి అత్థి, నో చ అమ్హాకం ఉపకారా, ఇమం దత్వా గణ్హాతి. సా వాణిజం పక్కోసాపేత్వా ఆసనే నిసీదాపేత్వా తం పాతిం దత్వా “అయ్య, ఇమం గహేత్వా తవ భగినియా కిఞ్చిదేవ దేహీ”తి ఆహ. వాణిజో పాతిం హత్థేన గహేత్వావ “సువణ్ణపాతి భవిస్సతీ”తి పరివత్తేత్వా పాతిపిట్ఠియం సూచియా లేఖం కడ్ఢిత్వా సువణ్ణభావం ఞత్వా “ఇమాసం కిఞ్చి అదత్వావ ఇమం

పాతిం హరిస్సామీ”తి “అయం కిం అగ్ఘతి, అడ్ఢమాసకోపిస్సా మూలం న హోతీ”తి భూమియం ఖిపిత్వా ఉట్ఠాయాసనా పక్కామి. ఏకేన పవిసిత్వా నిక్ఖన్తవీథిం ఇతరో పవిసితుం లభతీతి బోధిసత్తో తం వీథిం పవిసిత్వా “మణికే గణ్హథ, మణికే గణ్హథా”తి విచరన్తో తమేవ ఘరద్వారం పాపుణి.

పున సా కుమారికా తథేవ అయ్యికం ఆహ. అథ నం అయ్యికా “అమ్మ, పఠమం ఆగతవాణిజో పాతిం భూమియం ఖిపిత్వా గతో, ఇదాని కిం దత్వా గణ్హిస్సామా”తి ఆహ. అమ్మ, సో వాణిజో ఫరుసవాచో, అయం పన పియదస్సనో ముదుసల్లాపో, అప్పేవ నామ నం గణ్హేయ్యాతి. అమ్మ, తేన హి పక్కోసాహీతి. సా తం పక్కోసి. అథస్స గేహం పవిసిత్వా నిసిన్నస్స తం పాతిం అదంసు. సో తస్సా సువణ్ణపాతిభావం ఞత్వా “అమ్మ, అయం పాతి సతసహస్సం అగ్ఘతి, సతసహస్సగ్ఘనకభణ్డం మయ్హం హత్థే నత్థీ”తి ఆహ. అయ్య, పఠమం ఆగతవాణిజో “అయం అడ్ఢమాసకమ్పి న అగ్ఘతీ”తి వత్వా భూమియం ఖిపిత్వా గతో, అయం పన తవ పుఞ్ఞేన సువణ్ణపాతి జాతా భవిస్సతి, మయం ఇమం తుయ్హం దేమ, కిఞ్చిదేవ నో దత్వా ఇమం గహేత్వా యాహీతి. బోధిసత్తో తస్మిం ఖణే హత్థగతాని పఞ్చ కహాపణసతాని పఞ్చసతగ్ఘనకఞ్చ భణ్డం సబ్బం దత్వా “మయ్హం ఇమం తులఞ్చ పసిబ్బకఞ్చ అట్ఠ చ కహాపణే దేథా”తి ఏత్తకం యాచిత్వా ఆదాయ పక్కామి. సో సీఘమేవ నదీతీరం గన్త్వా నావికస్స అట్ఠ కహాపణే దత్వా నావం అభిరుహి.

తతో లోలవాణిజోపి పున తం గేహం గన్త్వా “ఆహరథ తం పాతిం, తుమ్హాకం కిఞ్చిదేవ దస్సామీ”తి ఆహ. సా తం పరిభాసిత్వా “త్వం అమ్హాకం సతసహస్సగ్ఘనికం సువణ్ణపాతిం అడ్ఢమాసగ్ఘనికమ్పి న అకాసి, తుయ్హం పన సామికసదిసో ఏకో ధమ్మికో వాణిజో అమ్హాకం సహస్సం దత్వా తం ఆదాయ గతో”తి ఆహ. తం సుత్వావ “సతసహస్సగ్ఘనికాయ సువణ్ణపాతియా పరిహీనోమ్హి, మహాజానికరో వత మే అయ”న్తి సఞ్జాతబలవసోకో సతిం పచ్చుపట్ఠాపేతుం అసక్కోన్తో విసఞ్ఞీ హుత్వా అత్తనో హత్థగతే కహాపణే చేవ భణ్డికఞ్చ ఘరద్వారేయేవ వికిరిత్వా నివాసనపారుపనం పహాయ తులాదణ్డం ముగ్గరం కత్వా ఆదాయ బోధిసత్తస్స అనుపదం పక్కన్తో నదీతీరం గన్త్వా బోధిసత్తం గచ్ఛన్తం దిస్వా “అమ్భో, నావిక, నావం నివత్తేహీ”తి ఆహ. బోధిసత్తో పన “తాత, మా నివత్తయా”తి పటిసేధేసి. ఇతరస్సపి బోధిసత్తం గచ్ఛన్తం పస్సన్తస్సేవ బలవసోకో ఉదపాది, హదయం ఉణ్హం అహోసి, ముఖతో లోహితం ఉగ్గఞ్ఛి, వాపికద్దమో వియ హదయం ఫలి. సో బోధిసత్తే ఆఘాతం బన్ధిత్వా తత్థేవ జీవితక్ఖయం పాపుణి . ఇదం పఠమం దేవదత్తస్స బోధిసత్తే ఆఘాతబన్ధనం. బోధిసత్తో దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా యథాకమ్మం గతో.

సమ్మాసమ్బుద్ధో ఇమం ధమ్మదేసనం కథేత్వా అభిసమ్బుద్ధోవ ఇమం గాథం కథేసి –

3. “ఇధ చే నం విరాధేసి, సద్ధమ్మస్స నియామతం;
చిరం త్వం అనుతప్పేసి, సేరివాయంవ వాణిజో”తి.

తత్థ **ఇధ చే నం విరాధేసి, సద్ధమ్మస్స నియామత**న్తి ఇమస్మిం సాసనే ఏతం సద్ధమ్మస్స నియామతాసఙ్ఖాతం సోతాపత్తిమగ్గం విరాధేసి. యది విరాధేసి, వీరియం ఓస్సజన్తో నాధిగచ్ఛసి న పటిలభసీతి అత్థో. **చిరం త్వం అనుతప్పేసీ**తి ఏవం సన్తే త్వం దీఘమద్ధానం సోచన్తో పరిదేవన్తో అనుతపేస్ససి, అథ వా ఓస్సట్ఠవీరియతాయ అరియమగ్గస్స విరాధితత్తా దీఘరత్తం నిరయాదీసు ఉప్పన్నో నానప్పకారాని దుక్ఖాని అనుభవన్తో అనుతప్పిస్ససి కిలమిస్ససీతి అయమేత్థ అత్థో. కథం? **సేరివాయంవ వాణిజో**తి “సేరివా”తి ఏవంనామకో అయం వాణిజో యథా. ఇదం వుత్తం హోతి – యథా పుబ్బే

సేరివనామకో వాణిజో సతసహస్సగ్ఘనికం సువణ్ణపాతిం లభిత్వా తస్సా గహణత్థాయ వీరియం అకత్వా తతో పరిహీనో అనుతప్పి, ఏవమేవ త్వమ్పి ఇమస్మిం సాసనే పటియత్తసువణ్ణపాతిసదిసం అరియమగ్గం ఓస్సట్ఠవీరియతాయ అనధిగచ్ఛన్తో తతో పరిహీనో దీఘరత్తం అనుతప్పిస్ససి. సచే పన వీరియం న ఓస్సజిస్ససి, పణ్డితవాణిజో సువణ్ణపాతిం వియ మమ సాసనే నవవిధమ్పి లోకుత్తరధమ్మం పటిలభిస్ససీతి.

ఏవమస్స సత్థా అరహత్తేన కూటం గణ్హన్తో ఇమం ధమ్మదేసనం దస్సేత్వా చత్తారి సచ్చాని పకాసేసి, సచ్చపరియోసానే ఓస్సట్ఠవీరియో భిక్ఖు అగ్గఫలే అరహత్తే పతిట్ఠాసి.

సత్థాపి ద్వే వత్థూని కథేత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేత్వా దస్సేసి – “తదా బాలవాణిజో దేవదత్తో అహోసి, పణ్డితవాణిజో పన అహమేవ అహోసి”న్తి దేసనం నిట్ఠాపేసి.

సేరివవాణిజజాతకవణ్ణనా తతియా.

౪. చూళసేట్ఠిజాతకవణ్ణనా

అప్పకేనపి మేధావీతి ఇమం ధమ్మదేసనం భగవా రాజగహం ఉపనిస్సాయ జీవకమ్బవనే విహరన్తో చూళపన్థకత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

తత్థ చూళపన్థకస్స తావ నిబ్బత్తి కథేతబ్బా. రాజగహే కిర ధనసేట్ఠికులస్స ధీతా అత్తనో దాసేనేవ సద్ధిం సన్థవం కత్వా “అఞ్ఞేపి మే ఇమం కమ్మం జానేయ్యు”న్తి భీతా ఏవమాహ “అమ్హేహి ఇమస్మిం ఠానే వసితుం న సక్కా, సచే మే మాతాపితరో ఇమం దోసం జానిస్సన్తి, ఖణ్డాఖణ్డం కరిస్సన్తి, విదేసం గన్త్వా వసిస్సామా”తి హత్థసారం గహేత్వా అగ్గద్వారేన నిక్ఖమిత్వా “యత్థ వా తత్థ వా అఞ్ఞేహి అజాననట్ఠానం గన్త్వా వసిస్సామా”తి ఉభోపి అగమంసు.

తేసం ఏకస్మిం ఠానే వసన్తానం సంవాసమన్వాయ తస్సా కుచ్ఛియం గబ్భో పతిట్ఠాసి. సా గబ్భపరిపాకం ఆగమ్మ సామికేన సద్ధిం మన్తేసి “గబ్భో మే పరిపాకం గతో, ఞాతిబన్ధువిరహితే ఠానే గబ్భవుట్ఠానం నామ ఉభిన్నమ్పి అమ్హాకం దుక్ఖమేవ, కులగేహమేవ గచ్ఛామా”తి. సో “సచాహం గమిస్సామి, జీవితం మే నత్థీ”తి చిన్తేత్వా “అజ్జ గచ్ఛామ, స్వే గచ్ఛామా”తి దివసే అతిక్కామేసి. సా చిన్తేసి “అయం బాలో అత్తనో దోసమహన్తతాయ గన్తుం న ఉస్సహతి, మాతాపితరో నామ ఏకన్తహితా, అయం గచ్ఛతు వా మా వా, మయా గన్తుం వట్టతీ”తి. సా తస్మిం గేహా నిక్ఖన్తే గేహపరిక్ఖారం పటిసామేత్వా అత్తనో కులఘరం గతభావం అనన్తరగేహవాసీనం ఆరోచేత్వా మగ్గం పటిపజ్జి.

అథ సో పురిసో ఘరం ఆగతో తం అదిస్వా పటివిస్సకే పుచ్ఛిత్వా “కులఘరం గతా”తి సుత్వా వేగేన అనుబన్ధిత్వా అన్తరామగ్గే సమ్పాపుణి. తస్సాపి తత్థేవ గబ్భవుట్ఠానం అహోసి. సో “కిం ఇదం భద్దే”తి పుచ్ఛి. “సామి, ఏకో పుత్తో జాతో”తి. “ఇదాని కిం కరిస్సామా”తి? “యస్సత్థాయ మయం కులఘరం గచ్ఛేయ్యామ, తం కమ్మం అన్తరావ నిప్పన్నం, తత్థ గన్త్వా కిం కరిస్సామ, నివత్తామా”తి ద్వేపి ఏకచిత్తా హుత్వా నివత్తింసు. తస్స చ దారకస్స పన్థే జాతత్తా “పన్థకో”తి నామం అకంసు . తస్సా న చిరస్సేవ అపరోపి గబ్భో పతిట్ఠహి. సబ్బం పురిమనయేనేవ విత్థారేతబ్బం. తస్సాపి దారకస్స పన్థే జాతత్తా పఠమజాతస్స “మహాపన్థకో”తి నామం కత్వా ఇతరస్స “చూళపన్థకో”తి నామం అకంసు. తే ద్వేపి దారకే గహేత్వా అత్తనో వసనట్ఠానమేవ ఆగతా.

తేసం తత్థ వసన్తానం అయం మహాపన్థకదారకో అఞ్ఞే దారకే “చూళపితా మహాపితా”తి, “అయ్యకో అయ్యికా”తి చ వదన్తే సుత్వా మాతరం పుచ్ఛి “అమ్మ, అఞ్ఞే దారకా ‘చూళపితా మహాపితా’తిపి వదన్తి, ‘అయ్యకో అయ్యికా’తిపి వదన్తి, అమ్హాకం ఞాతకా నత్థీ”తి. “ఆమ, తాత, తుమ్హాకం ఏత్థ ఞాతకా నత్థి, రాజగహనగరే పన వో ధనసేట్ఠి నామ అయ్యకో, తత్థ తుమ్హాకం బహూ ఞాతకా”తి. “కస్మా తత్థ న గచ్ఛథ, అమ్మా”తి? సా అత్తనో అగమనకారణం పుత్తస్స అకథేత్వా పుత్తేసు పునప్పునం కథేన్తేసు సామికం ఆహ – “ఇమే దారకా మం అతివియ కిలమేన్తి, కిం నో మాతాపితరో దిస్వా మంసం ఖాదిస్సన్తి, ఏహి దారకానం అయ్యకకులం దస్సేస్సామా”తి. “అహం సమ్ముఖా భవితుం న సక్ఖిస్సామి, తం పన తత్థ నయిస్సామీ”తి. “సాధు, అయ్య, యేన కేనచి ఉపాయేన దారకానం అయ్యకకులమేవ దట్ఠుం వట్టతీ”తి ద్వేపి జనా దారకే ఆదాయ అనుపుబ్బేన రాజగహం పత్వా నగరద్వారే ఏకిస్సా సాలాయ నివాసం కత్వా దారకమాతా ద్వే దారకే గహేత్వా ఆగతభావం మాతాపితూనం ఆరోచాపేసి.

తే తం సాసనం సుత్వా “సంసారే విచరన్తానం న పుత్తో న ధీతా నామ నత్థి, తే అమ్హాకం మహాపరాధికా, న సక్కా తేహి అమ్హాకం చక్ఖుపథే ఠాతుం, ఏత్తకం పన ధనం గహేత్వా ద్వేపి జనా ఫాసుకట్ఠానం గన్త్వా జీవన్తు, దారకే పన ఇధ పేసేన్తూ”తి. సేట్ఠిధీతా మాతాపితూహి పేసితం ధనం గహేత్వా దారకే ఆగతదూతానంయేవ హత్థే దత్వా పేసేసి, దారకా అయ్యకకులే వడ్ఢన్తి. తేసు చూళపన్థకో అతిదహరో, మహాపన్థకో పన అయ్యకేన సద్ధిం దసబలస్స ధమ్మకథం సోతుం గచ్ఛతి. తస్స నిచ్చం సత్థు సమ్ముఖా ధమ్మం సుణన్తస్స పబ్బజ్జాయ చిత్తం నమి. సో అయ్యకం ఆహ “సచే తుమ్హే సమ్పటిచ్ఛథ, అహం పబ్బజేయ్య”న్తి. “కిం వదేసి, తాత, మయ్హం సకలలోకస్సపి పబ్బజ్జాతో తవేవ పబ్బజ్జా భద్దికా, సచే సక్కోసి, పబ్బజ తాతా”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా సత్థు సన్తికం గతో. సత్థా “కిం మహాసేట్ఠి దారకో తే లద్ధో”తి. “ఆమ, భన్తే అయం దారకో మయ్హం నత్తా, తుమ్హాకం సన్తికే పబ్బజామీతి వదతీ”తి ఆహ. సత్థా అఞ్ఞతరం పిణ్డచారికం భిక్ఖుం “ఇమం దారకం పబ్బాజేహీ”తి ఆణాపేసి. థేరో తస్స తచపఞ్చకకమ్మట్ఠానం ఆచిక్ఖిత్వా పబ్బాజేసి. సో బహుం బుద్ధవచనం ఉగ్గణ్హిత్వా పరిపుణ్ణవస్సో ఉపసమ్పదం లభి. ఉపసమ్పన్నో హుత్వా యోనిసో మనసికారే కమ్మం కరోన్తో అరహత్తం పాపుణి.

సో ఝానసుఖేన, మగ్గసుఖేన, ఫలసుఖేన వీతినామేన్తో చిన్తేసి “సక్కా ను ఖో ఇమం సుఖం చూళపన్థకస్స దాతు”న్తి. తతో అయ్యకసేట్ఠిస్స సన్తికం గన్త్వా “మహాసేట్ఠి సచే తుమ్హే సమ్పటిచ్ఛథ, అహం చూళపన్థకం పబ్బాజేయ్య”న్తి ఆహ. “పబ్బాజేథ, భన్తే”తి. థేరో చూళపన్థకదారకం పబ్బాజేత్వా దససు సీలేసు పతిట్ఠాపేసి. చూళపన్థకసామణేరో పబ్బజిత్వావ దన్ధో అహోసి.

> “పదుమం యథా కోకనదం సుగన్ధం, పాతో సియా ఫుల్లమవీతగన్ధం;
>
> అఙ్గీరసం పస్స విరోచమానం, తపన్తమాదిచ్చమివన్తలిక్ఖే”తి. (సం॰ ని॰ ౧.౧౨౩; అ॰ ని॰ ౫.౧౯౫) –

ఇమం ఏకగాథం చతూహి మాసేహి గణ్హితుం నాసక్ఖి. సో కిర కస్సపసమ్మాసమ్బుద్ధకాలే పబ్బజిత్వా పఞ్ఞవా హుత్వా అఞ్ఞతరస్స దన్ధభిక్ఖునో ఉద్దేసగ్గహణకాలే పరిహాసకేళిం అకాసి. సో భిక్ఖు తేన పరిహాసేన లజ్జితో నేవ ఉద్దేసం గణ్హి, న సజ్ఝాయమకాసి. తేన కమ్మేన అయం పబ్బజిత్వావ దన్ధో జాతో, గహితగహితం పదం ఉపరూపరి పదం గణ్హన్తస్స నస్సతి. తస్స ఇమమేవ గాథం గహేతుం వాయమన్తస్స చత్తారో మాసా అతిక్కన్తా.

అథ నం మహాపన్థకో ఆహ “చూళపన్థక, త్వం ఇమస్మిం సాసనే అభబ్బో, చతూహి మాసేహి ఏకమ్పి గాథం గహేతుం న సక్కోసి, పబ్బజితకిచ్చం పన త్వం కథం మత్థకం పాపేస్ససి, నిక్ఖమ ఇతో”తి విహారా నిక్కడ్ఢి. చూళపన్థకో బుద్ధసాసనే సినేహేన గిహిభావం న పత్థేతి. తస్మిఞ్చ కాలే మహాపన్థకో భత్తుద్దేసకో హోతి. జీవకో కోమారభచ్చో బహుం గన్ధమాలం ఆదాయ అత్తనో అమ్బవనం గన్త్వా సత్థారం పూజేత్వా ధమ్మం సుత్వా ఉట్ఠాయాసనా దసబలం వన్దిత్వా మహాపన్థకం ఉపసఙ్కమిత్వా “కిత్తకా , భన్తే, సత్థు సన్తికే భిక్ఖూ”తి పుచ్ఛి. “పఞ్చమత్తాని భిక్ఖుసతానీ”తి. “స్వే, భన్తే, బుద్ధప్పముఖాని పఞ్చ భిక్ఖుసతాని ఆదాయ అమ్హాకం నివేసనే భిక్ఖం గణ్హథా”తి. “ఉపాసక, చూళపన్థకో నామ భిక్ఖు దన్ధో అవిరుళ్హిధమ్మో, తం ఠపేత్వా సేసానం నిమన్తనం సమ్పటిచ్ఛామీ”తి థేరో ఆహ. తం సుత్వా చూళపన్థకో చిన్తేసి “థేరో ఏత్తకానం భిక్ఖూనం నిమన్తనం సమ్పటిచ్ఛన్తో మం బాహిరం కత్వా సమ్పటిచ్ఛతి, నిస్సంసయం మయ్హం భాతికస్స మయి చిత్తం భిన్నం భవిస్సతి, కిం ఇదాని మయ్హం ఇమినా సాసనేన, గిహీ హుత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కరోన్తో జీవిస్సామీ”తి.

సో పునదివసే పాతోవ “గిహీ భవిస్సామీ”తి పాయాసి. సత్థా పచ్చూసకాలేయేవ లోకం ఓలోకేన్తో ఇమం కారణం దిస్వా పఠమతరం గన్త్వా చూళపన్థకస్స గమనమగ్గే ద్వారకోట్ఠకే చఙ్కమన్తో అట్ఠాసి. చూళపన్థకో ఘరం గచ్ఛన్తో సత్థారం దిస్వా ఉపసఙ్కమిత్వా వన్ది. అథ నం సత్థా “కహం పన, త్వం చూళపన్థక, ఇమాయ వేలాయ గచ్ఛసీ”తి ఆహ. భాతా మం, భన్తే, నిక్కడ్ఢతి , తేనాహం విబ్భమితుం గచ్ఛామీతి. చూళపన్థక, తవ పబ్బజ్జా నామ మమ సన్తకా, భాతరా నిక్కడ్ఢితో కస్మా మమ సన్తికం నాగఞ్ఛి? ఏహి కిం తే గిహిభావేన, మమ సన్తికే భవిస్ససీ”తి భగవా చూళపన్థకం ఆదాయ గన్త్వా గన్ధకుటిప్పముఖే నిసీదాపేత్వా “చూళపన్థక, త్వం పురత్థాభిముఖో హుత్వా ఇమం పిలోతికం ‘రజోహరణం రజోహరణ’న్తి పరిమజ్జన్తో ఇధేవ హోహీ”తి ఇద్ధియా అభిసఙ్ఖతం పరిసుద్ధం పిలోతికాఖణ్డం దత్వా కాలే ఆరోచితే భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో జీవకస్స గేహం గన్త్వా పఞ్ఞత్తాసనే నిసీది.

చూళపన్థకోపి సూరియం ఓలోకేన్తో తం పిలోతికాఖణ్డం “రజోహరణం రజోహరణ”న్తి పరిమజ్జన్తో నిసీది, తస్స తం పిలోతికాఖణ్డం పరిమజ్జన్తస్స పరిమజ్జన్తస్స కిలిట్ఠం అహోసి. తతో చిన్తేసి “ఇదం పిలోతికాఖణ్డం అతివియ పరిసుద్ధం, ఇమం పన అత్తభావం నిస్సాయ పురిమపకతిం విజహిత్వా ఏవం కిలిట్ఠం జాతం, అనిచ్చా వత సఙ్ఖారా”తి ఖయవయం పట్ఠపేన్తో విపస్సనం వడ్ఢేసి. సత్థా “చూళపన్థకస్స చిత్తం విపస్సనం ఆరుళ్హ”న్తి ఞత్వా “చూళపన్థక, త్వం ఏతం పిలోతికాఖణ్డమేవ సంకిలిట్ఠం రజోరఞ్జితం జాతన్తి మా సఞ్ఞం కరి, అబ్భన్తరే పన తే రాగరజాదయో అత్థి, తే హరాహీ”తి వత్వా ఓభాసం విస్సజ్జేత్వా పురతో నిసిన్నో వియ పఞ్ఞాయమానరూపో హుత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

“రాగో రజో న చ పన రేణు వుచ్చతి, రాగస్సేతం అధివచనం రజోతి;
ఏతం రజం విప్పజహిత్వ భిక్ఖవో, విహరన్తి తే విగతరజస్స సాసనే.

“దోసో రజో న చ పన రేణు వుచ్చతి, దోసస్సేతం అధివచనం రజోతి;
ఏతం రజం విప్పజహిత్వ భిక్ఖవో, విహరన్తి తే విగతరజస్స సాసనే.

“మోహో రజో న చ పన రేణు వుచ్చతి, మోహస్సేతం అధివచనం రజోతి;
ఏతం రజం విప్పజహిత్వ భిక్ఖవో, విహరన్తి తే విగతరజస్స సాసనే”తి. (మహాని॰ ౨౦౯; చూళని॰ ఉదయమాణవపుచ్ఛానిద్దేస ౭౪);

గాథాపరియోసానే చూళపన్థకో సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణి, పటిసమ్భిదాహియేవస్స తీణి పిటకాని ఆగమంసు. సో కిర పుబ్బే రాజా హుత్వా నగరం పదక్ఖిణం కరోన్తో నలాటతో సేదే ముచ్చన్తే పరిసుద్ధేన సాటకేన నలాటన్తం పుఞ్ఛి, సాటకో కిలిట్ఠో అహోసి. సో "ఇమం సరీరం నిస్సాయ ఏవరూపో పరిసుద్ధో సాటకో పకతిం జహిత్వా కిలిట్ఠో జాతో, అనిచ్చా వత సఙ్ఖారా"తి అనిచ్చసఞ్ఞం పటిలభి. తేన కారణేనస్స రజోహరణమేవ పచ్చయో జాతో.

జీవకోపి ఖో కోమారభచ్చో దసబలస్స దక్ఖిణోదకం ఉపనామేసి. సత్థా "నను, జీవక, విహారే భిక్ఖూ అత్థీ"తి హత్థేన పత్తం పిదహి. మహాపన్థకో "భన్తే, విహారే నత్థి భిక్ఖూ"తి ఆహ. సత్థా "అత్థి జీవకా"తి ఆహ. జీవకో "తేన హి, భణే, గచ్ఛ, విహారే భిక్ఖూనం అత్థిభావం వా నత్థిభావం వా జానాహీ"తి పురిసం పేసేసి. తస్మిం ఖణే చూళపన్థకో "మయ్హం భాతికో 'విహారే భిక్ఖూ నత్థీ'తి భణతి, విహారే భిక్ఖూనం అత్థిభావమస్స పకాసేస్సామీ"తి సకలం అమ్బవనం భిక్ఖూనంయేవ పూరేసి. ఏకచ్చే భిక్ఖూ చీవరకమ్మం కరోన్తి, ఏకచ్చే రజనకమ్మం, ఏకచ్చే సజ్ఝాయం కరోన్తీతి ఏవం అఞ్ఞమఞ్ఞం అసదిసం భిక్ఖుసహస్సం మాపేసి. సో పురిసో విహారే బహూ భిక్ఖూ దిస్వా నివత్తిత్వా "అయ్య , సకలం అమ్బవనం భిక్ఖూహి పరిపుణ్ణ"న్తి జీవకస్స ఆరోచేసి. థేరోపి ఖో తత్థేవ –

"సహస్సక్ఖత్తుమత్తానం, నిమ్మినిత్వాన పన్థకో;
నిసీదమ్బవనే రమ్మే, యావ కాలప్పవేదనా"తి. (థేరగా॰ ౫౬౩);

అథ సత్థా తం పురిసం ఆహ – "విహారం గన్త్వా 'సత్థా చూళపన్థకం నామ పక్కోసతీ'తి వదేహీ"తి. తేన గన్త్వా తథావుత్తే "అహం చూళపన్థకో, అహం చూళపన్థకో"తి ముఖసహస్సం ఉట్ఠహి. పురిసో గన్త్వా "సబ్బేపి కిర తే, భన్తే, చూళపన్థకాయేవ నామా"తి ఆహ. తేన హి త్వం గన్త్వా యో పఠమం "అహం చూళపన్థకో"తి వదతి, తం హత్థే గణ్హ, అవసేసా అన్తరధాయిస్సన్తీతి. సో తథా అకాసి, తావదేవ సహస్సమత్తా భిక్ఖూ అన్తరధాయింసు. థేరో తేన పురిసేన సద్ధిం అగమాసి. సత్థా భత్తకిచ్చపరియోసానే జీవకం ఆమన్తేసి "జీవక, చూళపన్థకస్స పత్తం గణ్హ, అయం తే అనుమోదనం కరిస్సతీ"తి. జీవకో తథా అకాసి. థేరో సీహనాదం నదన్తో తరుణసీహో వియ తీణి పిటకాని సంఖోభేత్వా అనుమోదనం అకాసి.

సత్థా ఉట్ఠాయాసనా భిక్ఖుసఙ్ఘపరివారో విహారం గన్త్వా భిక్ఖూహి వత్తే దస్సితే ఉట్ఠాయాసనా గన్ధకుటిప్పముఖే ఠత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘస్స సుగతోవాదం దత్వా కమ్మట్ఠానం కథేత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘం ఉయ్యోజేత్వా సురభిగన్ధవాసితం గన్ధకుటిం పవిసిత్వా దక్ఖిణేన పస్సేన సీహసేయ్యం ఉపగతో. అథ సాయన్హసమయే ధమ్మసభాయం భిక్ఖూ ఇతో చితో చ సమోసరిత్వా రత్తకమ్బలసాణిం పరిక్ఖిపన్తా వియ నిసీదిత్వా సత్థు గుణకథం ఆరభింసు "ఆవుసో, మహాపన్థకో చూళపన్థకస్స అజ్ఝాసయం అజానన్తో 'చతూహి మాసేహి ఏకగాథం గణ్హితుం న సక్కోతి, దన్ధో అయ'న్తి విహారా నిక్కడ్ఢి, సమ్మాసమ్బుద్ధో పన అత్తనో అనుత్తరధమ్మరాజతాయ ఏకస్మింయేవస్స అన్తరభత్తే సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం అదాసి, తీణి పిటకాని పటిసమ్భిదాహియేవ ఆగతాని, అహో బుద్ధానం బలం నామ మహన్త"న్తి.

అథ భగవా ధమ్మసభాయం ఇమం కథాపవత్తిం ఞత్వా "అజ్జ మయా గన్తుం వట్టతీ"తి బుద్ధసేయ్యాయ ఉట్ఠాయ సురత్తదుపట్టం నివాసేత్వా విజ్జులతం వియ కాయబన్ధనం బన్ధిత్వా రత్తకమ్బలసదిసం సుగతమహాచీవరం పారుపిత్వా సురభిగన్ధకుటితో నిక్ఖమ్మ మత్తవారణో వియ సీహవిక్కన్తవిలాసేన విజమ్భమానో సీహో వియ అనన్తాయ బుద్ధలీలాయ ధమ్మసభం గన్త్వా అలఙ్కతమణ్డపమజ్ఝే సుపఞ్ఞత్తవరబుద్ధాసనం అభిరుయ్హ ఛబ్బణ్ణబుద్ధరస్మియో విస్సజ్జేన్తో అణ్ణవకుచ్ఛిం

ఓభాసయమానో యుగన్ధరమత్థకే బాలసూరియో వియ ఆసనమజ్ఝే నిసీది. సమ్మాసమ్బుద్ధే పన ఆగతమత్తే భిక్ఖుసఙ్ఘో కథం పచ్ఛిన్దిత్వా తుణ్హీ అహోసి.

సత్థా ముదుకేన మేత్తచిత్తేన పరిసం ఓలోకేత్వా "అయం పరిసా అతివియ సోభతి, ఏకస్సపి హత్థకుక్కుచ్చం వా పాదకుక్కుచ్చం వా ఉక్కాసితసద్దో వా ఖిపితసద్దో వా నత్థి, సబ్బేపిమే బుద్ధగారవేన సగారవా బుద్ధతేజేన తజ్జితా మయి ఆయుకప్పమ్పి అకథేత్వా నిసిన్నే పఠమం కథం సముట్ఠాపేత్వా న కథేస్సన్తి, కథాసముట్ఠాపనవత్తం నామ మయావ జానితబ్బం, అహమేవ పఠమం కథేస్సామీ"తి మధురేన బ్రహ్మస్సరేన భిక్ఖూ ఆమన్తేత్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే , ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా, కా చ పన వో అన్తరాకథా విప్పకతా"తి ఆహ. భన్తే, న మయం ఇమస్మిం ఠానే నిసిన్నా అఞ్ఞం తిరచ్ఛానకథం కథేమ, తుమ్హాకంయేవ పన గుణే వణ్ణయమానా నిసిన్నామ్హ "ఆవుసో మహాపన్థకో చూళపన్థకస్స అజ్ఝాసయం అజానన్తో 'చతూహి మాసేహి ఏకం గాథం గణ్హితుం న సక్కోతి, దన్ధో అయ'న్తి విహారా నిక్కడ్ఢి, సమ్మాసమ్బుద్ధో పన అనుత్తరధమ్మరాజతాయ ఏకస్మింయేవస్స అన్తరభత్తే సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం అదాసి, అహో బుద్ధానం బలం నామ మహన్త"న్తి. సత్థా భిక్ఖూనం కథం సుత్వా "భిక్ఖవే, చూళపన్థకో మం నిస్సాయ ఇదాని తావ ధమ్మేసు ధమ్మమహన్తతం పత్తో, పుబ్బే పన మం నిస్సాయ భోగేసుపి భోగమహన్తతం పాపుణీ"తి ఆహ. భిక్ఖూ తస్సత్థస్స ఆవిభావత్థం భగవన్తం యాచింసు. భగవా భవన్తరేన పటిచ్ఛన్నం కారణం పాకటం అకాసి.

అతీతే కాసిరట్ఠే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సేట్ఠికులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో సేట్ఠిట్ఠానం లభిత్వా చూళసేట్ఠి నామ అహోసి, సో పణ్డితో బ్యత్తో సబ్బనిమిత్తాని జానాతి. సో ఏకదివసం రాజుపట్ఠానం గచ్ఛన్తో అన్తరవీథియం మతమూసికం దిస్వా తఙ్ఖణఞ్ఞేవ నక్ఖత్తం సమానేత్వా ఇదమాహ "సక్కా చక్ఖుమతా కులపుత్తేన ఇమం ఉన్దూరం గహేత్వా పుత్తదారభరణఞ్చ కాతుం కమ్మన్తే చ పయోజేతు"న్తి? అఞ్ఞతరో దుగ్గతకులపుత్తో తం సేట్ఠిస్స వచనం సుత్వా "నాయం అజానిత్వా కథేస్సతీ"తి తం మూసికం గహేత్వా ఏకస్మిం ఆపణే బిళాలస్సత్థాయ విక్కిణిత్వా కాకణికం లభిత్వా తాయ కాకణికాయ ఫాణితం గహేత్వా ఏకేన ఘటేన పానీయం గణ్హి. సో అరఞ్ఞతో ఆగచ్ఛన్తే మాలాకారే దిస్వా థోకం థోకం ఫాణితఖణ్డం దత్వా ఉళుఙ్కేన పానీయం అదాసి, తే చస్స ఏకేకం పుప్ఫముట్ఠిం అదంసు. సో తేన పుప్ఫమూలేన పునదివసేపి ఫాణితఞ్చ పానీయఘటఞ్చ గహేత్వా పుప్ఫారామమేవ గతో. తస్స తం దివసం మాలాకారా అడ్ఢోచితకే పుప్ఫగచ్ఛే దత్వా అగమంసు. సో న చిరస్సేవ ఇమినా ఉపాయేన అట్ఠ కహాపణే లభి.

పున ఏకస్మిం వాతవుట్ఠిదివసే రాజుయ్యానే బహూ సుక్ఖదణ్డకా చ సాఖా చ పలాసఞ్చ వాతేన పాతితం హోతి, ఉయ్యానపాలో ఛడ్డేతుం ఉపాయం న పస్సతి . సో తత్థ గన్త్వా "సచే ఇమాని దారుపణ్ణాని మయ్హం దస్ససి, అహం తే ఇమాని సబ్బాని నీహరిస్సామీ"తి ఉయ్యానపాలం ఆహ, సో "గణ్హ అయ్యా"తి సమ్పటిచ్ఛి. చూళన్తేవాసికో దారకానం కీళనమణ్డలం గన్త్వా ఫాణితం దత్వా ముహుత్తేన సబ్బాని దారుపణ్ణాని నీహరాపేత్వా ఉయ్యానద్వారే రాసిం కారేసి. తదా రాజకుమ్భకారో రాజకులే భాజనానం పచనత్థాయ దారూని పరియేసమానో ఉయ్యానద్వారే తాని దిస్వా తస్స హత్థతో కిణిత్వా గణ్హి. తం దివసం చూళన్తేవాసికో దారువిక్కయేన సోళస కహాపణే చాటిఆదీని చ పఞ్చ భాజనాని లభి.

సో చతువీసతియా కహాపణేసు జాతేసు "అత్థి అయం ఉపాయో మయ్హ"న్తి నగరద్వారతో అవిదూరే ఠానే ఏకం పానీయచాటిం ఠపేత్వా పఞ్చసతే తిణహారకే పానీయేన ఉపట్ఠహి. తే ఆహంసు "సమ్మ, త్వం అమ్హాకం బహూపకారో, కిం తే కరోమా"తి? సో "మయ్హం కిచ్చే ఉప్పన్నే కరిస్సథా"తి వత్వా ఇతో చితో చ విచరన్తో థలపథకమ్మికేన చ జలపథకమ్మికేన చ

సద్ధిం మిత్తసన్థవం అకాసి. తస్స థలపథకమ్మికో “స్వే ఇమం నగరం అస్సవాణిజకో పఞ్చ అస్ససతాని గహేత్వా ఆగమిస్సతీ”తి ఆచిక్ఖి. సో తస్స వచనం సుత్వా తిణహారకే ఆహ “అజ్జ మయ్హం ఏకేకం తిణకలాపం దేథ, మయా చ తిణే అవిక్కిణితే అత్తనో తిణం మా విక్కిణథా”తి. తే “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా పఞ్చ తిణకలాపసతాని ఆహరిత్వా తస్స ఘరే పాపయింసు. అస్సవాణిజో సకలనగరే అస్సానం గోచరం అలభిత్వా తస్స సహస్సం దత్వా తం తిణం గణ్హి.

తతో కతిపాహచ్చయేనస్స జలపథకమ్మికో సహాయకో ఆరోచేసి “పట్టనమ్హి మహానావా ఆగతా”తి. సో “అత్థి అయం ఉపాయో”తి అట్ఠహి కహాపణేహి సబ్బపరివారసమ్పన్నం తావకాలికం రథం గహేత్వా మహన్తేన యసేన నావాపట్టనం గన్త్వా ఏకం అఙ్గులిముద్దికం నావికస్స సచ్చకారం దత్వా అవిదూరే ఠానే సాణియా పరిక్ఖిపాపేత్వా నిసిన్నో పురిసే ఆణాపేసి “బాహిరతో వాణిజేసు ఆగతేసు తతియేన పటిహారేన మం ఆరోచేథా”తి . “నావా ఆగతా”తి సుత్వా బారాణసితో సతమత్తా వాణిజా “భణ్డం గణ్హామా”తి ఆగమింసు. భణ్డం తుమ్హే న లభిస్సథ, అసుకట్ఠానే నామ మహావాణిజేన సచ్చకారో దిన్నోతి. తే తం సుత్వా తస్స సన్తికం ఆగతా. పాదమూలికపురిసా పురిమసఞ్ఞావసేన తతియేన పటిహారేన తేసం ఆగతభావం ఆరోచేసుం. తే సతమత్తా వాణిజా ఏకేకం సహస్సం దత్వా తేన సద్ధిం నావాయ పత్తికా హుత్వా పున ఏకేకం సహస్సం దత్వా పత్తిం విస్సజ్జాపేత్వా భణ్డం అత్తనో సన్తకమకంసు.

చూళన్తేవాసికో ద్వే సతసహస్సాని గణ్హిత్వా బారాణసిం ఆగన్త్వా “కతఞ్ఞునా మే భవితుం వట్టతీ”తి ఏకం సతసహస్సం గాహాపేత్వా చూళసేట్ఠిస్స సమీపం గతో. అథ నం సేట్ఠి “కిం తే, తాత, కత్వా ఇదం ధనం లద్ధ”న్తి పుచ్ఛి. సో “తుమ్హేహి కథితఉపాయే ఠత్వా చతుమాసబ్భన్తరేయేవ లద్ధ”న్తి మతమూసికం ఆదిం కత్వా సబ్బం వత్థుం కథేసి. చూళసేట్ఠి తస్స వచనం సుత్వా “ఇదాని ఏవరూపం దారకం మమ సన్తకం కాతుం వట్టతీ”తి వయప్పత్తం అత్తనో ధీతరం దత్వా సకలకుటుమ్బస్స సామికం అకాసి. సో సేట్ఠినో అచ్చయేన తస్మిం నగరే సేట్ఠిట్ఠానం లభి. బోధిసత్తోపి యథాకమ్మం అగమాసి.

సమ్మాసమ్బుద్ధోపి ఇమం ధమ్మదేసనం కథేత్వా అభిసమ్బుద్ధోవ ఇమం గాథం కథేసి –

౪. “అప్పకేనపి మేధావీ, పాభతేన విచక్ఖణో;
సముట్ఠాపేతి అత్తానం, అణుం అగ్గింవ సన్ధమ”న్తి.

తత్థ **అప్పకేనపీ**తి థోకేనపి పరిత్తకేనపి. **మేధావీ**తి పఞ్ఞవా. **పాభతేనా**తి భణ్డమూలేన. **విచక్ఖణో**తి వోహారకుసలో. **సముట్ఠాపేతి అత్తాన**న్తి మహన్తం ధనఞ్చ యసఞ్చ ఉప్పాదేత్వా తత్థ అత్తానం సణ్ఠాపేతి పతిట్ఠాపేతి. యథా కిం? **అణుం అగ్గింవ సన్ధమం,** యథా పణ్డితపురిసో పరిత్తం అగ్గిం అనుక్కమేన గోమయచుణ్ణాదీని పక్ఖిపిత్వా ముఖవాతేన ధమన్తో సముట్ఠాపేతి వడ్ఢేతి మహన్తం అగ్గిక్ఖన్ధం కరోతి, ఏవమేవ పణ్డితో థోకమ్పి పాభతం లభిత్వా నానాఉపాయేహి పయోజేత్వా ధనఞ్చ యసఞ్చ వడ్ఢేతి , వడ్ఢేత్వా చ పన తత్థ అత్తానం పతిట్ఠాపేతి, తాయ ఏవ వా పన ధనయసమహన్తతాయ అత్తానం సముట్ఠాపేతి, అభిఞ్ఞాతం పాకటం కరోతీతి అత్థో.

ఇతి భగవా “భిక్ఖవే, చూళపన్థకో మం నిస్సాయ ఇదాని ధమ్మేసు ధమ్మమహన్తతం పత్తో, పుబ్బే పన భోగేసుపి భోగమహన్తతం పాపుణీ”తి ఏవం ఇమం ధమ్మదేసనం దస్సేత్వా ద్వే వత్థూని కథేత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి “తదా చూళన్తేవాసికో చూళపన్థకో అహోసి, చూళకసేట్ఠి పన అహమేవ అహోసి”న్తి దేసనం నిట్ఠాపేసి.

౫. తణ్డులనాళిజాతకవణ్ణనా

కిమగ్ఘతి తణ్డులనాళికాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో లాలుదాయిత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి. తస్మిం సమయే ఆయస్మా దబ్బో మల్లపుత్తో సఙ్ఘస్స భత్తుద్దేసకో హోతి. తస్మిం పాతోవ సలాకభత్తాని ఉద్దిసమానే లాలుదాయిత్థేరస్స కదాచి వరభత్తం పాపుణాతి, కదాచి లామకభత్తం. సో లామకభత్తస్స పత్తదివసే సలాకగ్గం ఆకులం కరోతి, "కిం దబ్బోవ సలాకం దాతుం జానాతి, అమ్హే న జానామా"తి వదతి. తస్మిం సలాకగ్గం ఆకులం కరోన్తే "హన్ద దాని త్వమేవ సలాకం దేహీ"తి సలాకపచ్ఛిం అదంసు. తతో పట్ఠాయ సో సఙ్ఘస్స సలాకం అదాసి. దేన్తో చ పన "ఇదం వరభత్త"న్తి వా "లామకభత్త"న్తి వా "అసుకవస్సగ్గే వరభత్త"న్తి వా "అసుకవస్సగ్గే లామకభత్త"న్తి వా న జానాతి, ఠితికం కరోన్తోపి "అసుకవస్సగ్గే ఠితికా"తి న సల్లక్ఖేతి. భిక్ఖూనం ఠితవేలాయ "ఇమస్మిం ఠానే అయం ఠితికా ఠితా, ఇమస్మిం ఠానే అయ"న్తి భూమియం వా భిత్తియం వా లేఖం కడ్ఢతి. పునదివసే సలాకగ్గే భిక్ఖూ మన్దతరా వా హోన్తి బహుతరా వా, తేసు మన్దతరేసు లేఖా హేట్ఠా హోతి, బహుతరేసు ఉపరి. సో ఠితికం అజానన్తో లేఖాసఞ్ఞాయ సలాకం దేతి.

అథ నం భిక్ఖూ "ఆవుసో, ఉదాయి, లేఖా నామ హేట్ఠా వా హోతి ఉపరి వా, వరభత్తం పన అసుకవస్సగ్గే ఠితం, లామకభత్తం అసుకవస్సగ్గే"తి ఆహంసు. సో భిక్ఖూ పటిప్ఫరన్తో "యది ఏవం అయం లేఖా కస్మా ఏవం ఠితా, కిం అహం తుమ్హాకం సద్దహామి, ఇమిస్సా లేఖాయ సద్దహామీ"తి వదతి. అథ నం దహరా చ సామణేరా చ "ఆవుసో లాలుదాయి తయి సలాకం దేన్తే భిక్ఖూ లాభేన పరిహాయన్తి, న త్వం దాతుం అనుచ్ఛవికో, గచ్ఛ ఇతో"తి సలాకగ్గతో నిక్కడ్ఢింసు. తస్మిం ఖణే సలాకగ్గే మహన్తం కోలాహలం అహోసి. తం సుత్వా సత్థా ఆనన్దత్థేరం పుచ్ఛి "ఆనన్ద, సలాకగ్గే మహన్తం కోలాహలం, కిం సద్దో నామేసో"తి. థేరో తథాగతస్స తమత్థం ఆరోచేసి. "ఆనన్ద, న ఇదానేవ లాలుదాయి అత్తనో బాలతాయ పరేసం లాభహానిం కరోతి, పుబ్బేపి అకాసియేవా"తి ఆహ. థేరో తస్సత్థస్స ఆవిభావత్థం భగవన్తం యాచి. భగవా భవన్తరేన పటిచ్ఛన్నం కారణం పాకటం అకాసి.

అతీతే కాసిరట్ఠే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తో రాజా అహోసి. తదా అమ్హాకం బోధిసత్తో తస్స అగ్ఘాపనికో అహోసి. హత్థిఅస్సాదీని చేవ మణిసువణ్ణాదీని చ అగ్ఘాపేసి, అగ్ఘాపేత్వా భణ్డసామికానం భణ్డానురూపమేవ మూలం దాపేసి. రాజా పన లుద్ధో హోతి, సో లోభపకతితాయ ఏవం చిన్తేసి "అయం అగ్ఘాపనికో ఏవం అగ్ఘాపేన్తో న చిరస్సేవ మమ గేహే ధనం పరిక్ఖయం గమేస్సతి, అఞ్ఞం అగ్ఘాపనికం కరిస్సామీ"తి. సో సీహపఞ్జరం ఉగ్ఘాటేత్వా రాజఙ్గణం ఓలోకేన్తో ఏకం గామికమనుస్సం లోలబాలం రాజఙ్గణేన గచ్ఛన్తం దిస్వా "ఏస మయ్హం అగ్ఘాపనికకమ్మం కాతుం సక్ఖిస్సతీ"తి తం పక్కోసాపేత్వా "సక్ఖిస్ససి, భణే, అమ్హాకం అగ్ఘాపనికకమ్మం కాతు"న్తి ఆహ. సక్ఖిస్సామి, దేవాతి. రాజా అత్తనో ధనరక్ఖణత్థాయ తం బాలం అగ్ఘాపనికకమ్మే ఠపేసి. తతో పట్ఠాయ సో బాలో హత్థిఅస్సాదీని అగ్ఘాపేన్తో అగ్ఘం హాపేత్వా యథారుచియా కథేతి. తస్స ఠానన్తరే ఠితత్తా యం సో కథేతి, తమేవ మూలం హోతి.

తస్మిం కాలే ఉత్తరాపథతో ఏకో అస్సవాణిజో పఞ్చ అస్ససతాని ఆనేసి. రాజా తం పురిసం పక్కోసాపేత్వా అస్సే అగ్ఘాపేసి. సో పఞ్చన్నం అస్ససతానం ఏకం తణ్డులనాళికం అగ్ఘమకాసి. కత్వా చ పన "అస్సవాణిజస్స ఏకం తణ్డులనాళికం దేథా"తి వత్వా అస్సే అస్ససాలాయం సణ్ఠాపేసి. అస్సవాణిజో పోరాణఅగ్ఘాపనికస్స సన్తికం గన్త్వా తం పవత్తిం ఆరోచేత్వా "ఇదాని కిం కత్తబ్బ"న్తి పుచ్ఛి. సో ఆహ "తస్స పురిసస్స లఞ్జం దత్వా ఏవం పుచ్ఛథ 'అమ్హాకం తావ అస్సా ఏకం

తణ్డులనాళికం అగ్ఘన్తీతి ఞాతమేతం, తుమ్హే పన నిస్సాయ తణ్డులనాళియా అగ్ఘం జానితుకామమ్హా, సక్ఖిస్సథ నో రఞ్ఞో సన్తికే ఠత్వా సా తణ్డులనాళికా ఇదం నామ అగ్ఘతీతి వత్తు’న్తి, సచే సక్కోమీతి వదతి, తం గహేత్వా రఞ్ఞో సన్తికం గచ్ఛథ, అహమ్పి తత్థ ఆగమిస్సామీ”తి.

అస్సవాణిజో “సాధూ”తి బోధిసత్తస్స వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా అగ్ఘాపనికస్స లఞ్జం దత్వా తమత్థం ఆరోచేసి. సో లఞ్జం లభిత్వావ “సక్ఖిస్సామి తణ్డులనాళిం అగ్ఘాపేతు”న్తి. “తేన హి గచ్ఛామ రాజకుల”న్తి తం ఆదాయ రఞ్ఞో సన్తికం అగమాసి. బోధిసత్తోపి అఞ్ఞేపి బహూ అమచ్చా అగమింసు. అస్సవాణిజో రాజానం వన్దిత్వా ఆహ – “దేవ, పఞ్చన్నం అస్ససతానం ఏకం తణ్డులనాళిం అగ్ఘనకభావం జానామ, సా పన తణ్డులనాళి కిం అగ్ఘతీతి అగ్ఘాపనికం పుచ్ఛథ దేవా”తి. రాజా తం పవత్తిం అజానన్తో “అమ్భో అగ్ఘాపనిక, పఞ్చ అస్ససతాని కిం అగ్ఘన్తీ”తి పుచ్ఛి. తణ్డులనాళిం, దేవాతి. “హోతు, భణే, అస్సా తావ తణ్డులనాళిం అగ్ఘన్తు. సా పన కిం అగ్ఘతి తణ్డులనాళికా”తి పుచ్ఛి. సో బాలపురిసో “బారాణసిం సన్తరబాహిరం అగ్ఘతి తణ్డులనాళికా”తి ఆహ. సో కిర పుబ్బే రాజానం అనువత్తన్తో ఏకం తణ్డులనాళిం అస్సానం అగ్ఘమకాసి. పున వాణిజస్స హత్థతో లఞ్జం లభిత్వా తస్సా తణ్డులనాళికాయ బారాణసిం సన్తరబాహిరం అగ్ఘమకాసి. తదా పన బారాణసియా పాకారపరిక్ఖేపో ద్వాదసయోజనికో హోతి. ఇదమస్స అన్తరం, బాహిరం పన తియోజనసతికం రట్ఠం. ఇతి సో బాలో ఏవం మహన్తం బారాణసిం సన్తరబాహిరం తణ్డులనాళికాయ అగ్ఘమకాసి.

తం సుత్వా అమచ్చా పాణిం పహరిత్వా హసమానా “మయం పుబ్బే పథవిఞ్చ రజ్జఞ్చ అనగ్ఘన్తి సఞ్ఞినో అహుమ్హా, ఏవం మహన్తం కిర సరాజకం బారాణసిరజ్జం తణ్డులనాళిమత్తం అగ్ఘతి, అహో అగ్ఘాపనికస్స ఞాణసమ్పదా. కహం ఏత్తకం కాలం అయం అగ్ఘాపనికో విహాసి, అమ్హాకం రఞ్ఞో ఏవ అనుచ్ఛవికో”తి పరిహాసం అకంసు –

౫. “కిమగ్ఘతి తణ్డులనాళికాయం, అస్సాన మూలాయ వదేహి రాజ;
బారాణసిం సన్తరబాహిరం, అయమగ్ఘతి తణ్డులనాళికా”తి.

తస్మిం కాలే రాజా లజ్జితో తం బాలం నిక్కడ్ఢాపేత్వా బోధిసత్తస్సేవ అగ్ఘాపనికట్ఠానం అదాసి. బోధిసత్తోపి యథాకమ్మం గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా ద్వే వత్థూని కథేత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి “తదా గామికబాలఅగ్ఘాపనికో లాలుదాయీ అహోసి, పణ్డితఅగ్ఘాపనికో పన అహమేవ అహోసి”న్తి దేసనం నిట్ఠాపేసి.

తణ్డులనాళిజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

౬. దేవధమ్మజాతకవణ్ణనా

హిరిఓత్తప్పసమ్పన్నాతి ఇదం భగవా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం బహుభణ్డికం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. సావత్థివాసీ కిరేకో కుటుమ్బికో భరియాయ కాలకతాయ పబ్బజి. సో పబ్బజన్తో అత్తనో పరివేణఞ్చ అగ్గిసాలఞ్చ భణ్డగబ్భఞ్చ కారేత్వా భణ్డగబ్భం సప్పితణ్డులాదీహి పూరేత్వా పబ్బజి. పబ్బజిత్వా చ పన అత్తనో దాసే పక్కోసాపేత్వా యథారుచితం ఆహారం పచాపేత్వా భుఞ్జతి, బహుపరిక్ఖారో చ అహోసి , రత్తిం అఞ్ఞం నివాసనపారుపనం హోతి, దివా అఞ్ఞం. విహారపచ్చన్తే వసతి. తస్సేకదివసం చీవరపచ్చత్థరణాదీని నీహరిత్వా పరివేణే పత్థరిత్వా సుక్ఖాపేన్తస్స సమ్బహులా జానపదా భిక్ఖూ

సేనాసనచారికం ఆహిణ్డన్తా పరివేణం గన్త్వా చీవరాదీని దిస్వా “కస్సిమానీ”తి పుచ్ఛింసు. సో “మయ్హం, ఆవుసో”తి ఆహ. “ఆవుసో, ఇదమ్పి చీవరం, ఇదమ్పి నివాసనం, ఇదమ్పి పచ్చత్థరణం, సబ్బం తుయ్హమేవా”తి? “ఆమ మయ్హమేవా”తి. “ఆవుసో భగవతా తీణి చీవరాని అనుఞ్ఞాతాని, త్వం ఏవం అప్పిచ్ఛస్స బుద్ధస్స సాసనే పబ్బజిత్వా ఏవం బహుపరిక్ఖారో జాతో, ఏహి తం దసబలస్స సన్తికం నేస్సామా”తి తం ఆదాయ సత్థు సన్తికం అగమంసు.

సత్థా దిస్వావ “కిం ను ఖో, భిక్ఖవే , అనిచ్ఛమానకంయేవ భిక్ఖుం గణ్హిత్వా ఆగతత్థా”తి ఆహ. “భన్తే, అయం భిక్ఖు బహుభణ్డో బహుపరిక్ఖారో”తి. “సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు బహుభణ్డో”తి? “సచ్చం, భగవా”తి. “కస్మా పన త్వం భిక్ఖు బహుభణ్డో జాతో”? “నను అహం అప్పిచ్ఛతాయ సన్తుట్ఠితాయ పవివేకస్స వీరియారమ్భస్స వణ్ణం వదామీ”తి. సో సత్థు వచనం సుత్వా కుపితో “ఇమినా దాని నీహారేన చరిస్సామీ”తి పారుపనం ఛడ్డేత్వా పరిసమజ్ఝే ఏకచీవరో అట్ఠాసి.

అథ నం సత్థా ఉపత్థమ్భయమానో “నను త్వం భిక్ఖు పుబ్బే హిరోత్తప్పగవేసకో దకరక్ఖసకాలేపి హిరోత్తప్పం గవేసమానో ద్వాదస సంవచ్ఛరాని విహాసి, అథ కస్మా ఇదాని ఏవం గరుకే బుద్ధసాసనే పబ్బజిత్వా చతుపరిసమజ్ఝే పారుపనం ఛడ్డేత్వా హిరోత్తప్పం పహాయ ఠితోసీ”తి? సో సత్థు వచనం సుత్వా హిరోత్తప్పం పచ్చుపట్ఠాపేత్వా తం చీవరం పారుపిత్వా సత్థారం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. భిక్ఖూ తస్సత్థస్స ఆవిభావత్థం భగవన్తం యాచింసు, భగవా భవన్తరేన పటిచ్ఛన్నం కారణం పాకటం అకాసి.

అతీతే కాసిరట్ఠే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తో నామ రాజా అహోసి. తదా బోధిసత్తో తస్స అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిం గణ్హి. తస్స నామగ్గహణదివసే “మహింసాసకుమారో”తి నామం అకంసు. తస్స ఆధావిత్వా పరిధావిత్వా విచరణకాలే రఞ్ఞో అఞ్ఞోపి పుత్తో జాతో, తస్స “చన్దకుమారో”తి నామం అకంసు. తస్స పన ఆధావిత్వా పరిధావిత్వా విచరణకాలే బోధిసత్తస్స మాతా కాలమకాసి, రాజా అఞ్ఞం అగ్గమహేసిట్ఠానే ఠపేసి. సా రఞ్ఞో పియా అహోసి మనాపా, సాపి సంవాసమన్వాయ ఏకం పుత్తం విజాయి, “సూరియకుమారో”తిస్స నామం అకంసు. రాజా పుత్తం దిస్వా తుట్ఠచిత్తో “భద్దే, పుత్తస్స తే వరం దమ్మీ”తి ఆహ. దేవీ, వరం ఇచ్ఛితకాలే గహేతబ్బం కత్వా ఠపేసి. సా పుత్తే వయప్పత్తే రాజానం ఆహ – “దేవేన మయ్హం పుత్తస్స జాతకాలే వరో దిన్నో, పుత్తస్స మే రజ్జం దేహీ”తి. రాజా “మయ్హం ద్వే పుత్తా అగ్గిక్ఖన్ధా వియ జలమానా విచరన్తి, న సక్కా తవ పుత్తస్స రజ్జం దాతు”న్తి పటిక్ఖిపిత్వాపి తం పునప్పునం యాచమానమేవ దిస్వా “అయం మయ్హం పుత్తానం పాపకమ్పి చిన్తేయ్యా”తి పుత్తే పక్కోసాపేత్వా ఆహ – “తాతా, అహం సూరియకుమారస్స జాతకాలే వరం అదాసిం. ఇదానిస్స మాతా రజ్జం యాచతి, అహం తస్స న దాతుకామో, మాతుగామో నామ పాపో, తుమ్హాకం పాపకమ్పి చిన్తేయ్య, తుమ్హే అరఞ్ఞం పవిసిత్వా మమ అచ్చయేన కులసన్తకే నగరే రజ్జం కరేయ్యాథా”తి రోదిత్వా కన్దిత్వా సీసే చుమ్బిత్వా ఉయ్యోజేసి. తే పితరం వన్దిత్వా పాసాదా ఓతరన్తే రాజఙ్గణే కీళమానో సూరియకుమారో దిస్వా తం కారణం ఞత్వా “అహమ్పి భాతికేహి సద్ధిం గమిస్సామీ”తి తేహి సద్ధింయేవ నిక్ఖమి. తే హిమవన్తం పవిసింసు.

బోధిసత్తో మగ్గా ఓక్కమ్మ రుక్ఖమూలే నిసీదిత్వా సూరియకుమారం ఆమన్తేసి “తాత సూరియకుమార, ఏతం సరం గన్త్వా న్హత్వా చ పివిత్వా చ పదుమినిపణ్ణేహి అమ్హాకమ్పి పానీయం ఆనేహీ”తి. తం పన సరం వేస్సవణస్స సన్తికా ఏకేన దకరక్ఖసేన లద్ధం హోతి, వేస్సవణో చ తం ఆహ – “ఠపేత్వా దేవధమ్మజాననకే యే అఞ్ఞే ఇమం సరం ఓతరన్తి, తే ఖాదితుం లభసి. అనోతిణ్ణే న లభసీ”తి. తతో పట్ఠాయ సో రక్ఖసో యే తం సరం ఓతరన్తి, తే దేవధమ్మే పుచ్ఛిత్వా యే న జానన్తి, తే ఖాదతి. అథ ఖో సూరియకుమారో తం సరం గన్త్వా అవీమంసిత్వావ ఓతరి. అథ నం సో రక్ఖసో గహేత్వా “దేవధమ్మే

జానాసీ”తి పుచ్ఛి. సో “దేవధమ్మా నామ చన్దిమసూరియా”తి ఆహ. అథ నం “త్వం దేవధమ్మే న జానాసీ”తి వత్వా ఉదకం పవేసేత్వా అత్తనో వసనట్ఠానే ఠపేసి. బోధిసత్తోపి తం అతిచిరాయన్తం దిస్వా చన్దకుమారం పేసేసి. రక్ఖసో తమ్పి గహేత్వా “దేవధమ్మే జానాసీ”తి పుచ్ఛి. “ఆమ జానామి, దేవధమ్మా నామ చతస్సో దిసా”తి. రక్ఖసో “న త్వం దేవధమ్మే జానాసీ”తి తమ్పి గహేత్వా తత్థేవ ఠపేసి.

బోధిసత్తో తస్మిమ్పి చిరాయన్తే “ఏకేన అన్తరాయేన భవితబ్బ”న్తి సయం తత్థ గన్త్వా ద్విన్నమ్పి ఓతరణపదవళఞ్జం దిస్వా “రక్ఖసపరిగ్గహితేన ఇమినా సరేన భవితబ్బ”న్తి ఖగ్గం సన్నయ్హిత్వా ధనుం గహేత్వా అట్ఠాసి. దకరక్ఖసో బోధిసత్తం ఉదకం అనోతరన్తం దిస్వా వనకమ్మికపురిసో వియ హుత్వా బోధిసత్తం ఆహ – “భో, పురిస, త్వం మగ్గకిలన్తో కస్మా ఇమం సరం ఓతరిత్వా న్హత్వా పివిత్వా భిసముళాలం ఖాదిత్వా పుప్ఫాని పిళన్ధిత్వా యథాసుఖం న గచ్ఛసీ”తి? బోధిసత్తో తం దిస్వా “ఏసో యక్ఖో భవిస్సతీ”తి ఞత్వా “తయా మే భాతికా గహితా”తి ఆహ. “ఆమ, గహితా”తి. “కిం కారణా”తి? “అహం ఇమం సరం ఓతిణ్ణకే లభామీ”తి. “కిం పన సబ్బేవ లభసీ”తి? “యే దేవధమ్మే జానన్తి, తే ఠపేత్వా అవసేసే లభామీ”తి. “అత్థి పన తే దేవధమ్మేహి అత్థో”తి? “ఆమ, అత్థీ”తి. “యది ఏవం అహం తే దేవధమ్మే కథేస్సామీ”తి. “తేన హి కథేహి, అహం దేవధమ్మే సుణిస్సామీ”తి. బోధిసత్తో ఆహ “అహం దేవధమ్మే కథేయ్యం, కిలిట్ఠగత్తో పనమ్హీ”తి. యక్ఖో బోధిసత్తం న్హాపేత్వా భోజనం భోజేత్వా పానీయం పాయేత్వా పుప్ఫాని పిళన్ధాపేత్వా గన్ధేహి విలిమ్పాపేత్వా అలఙ్కతమణ్డపమజ్ఝే పల్లఙ్కం అత్థరిత్వా అదాసి.

బోధిసత్తో ఆసనే నిసీదిత్వా యక్ఖం పాదమూలే నిసీదాపేత్వా “తేన హి ఓహితసోతో సక్కచ్చం దేవధమ్మే సుణాహీ”తి ఇమం గాథమాహ –

౬. “హిరిఓత్తప్పసమ్పన్నా, సుక్కధమ్మసమాహితా;
సన్తో సప్పురిసా లోకే, దేవధమ్మాతి వుచ్చరే”తి.

తత్థ **హిరిఓత్తప్పసమ్పన్నా**తి హిరియా చ ఓత్తప్పేన చ సమన్నాగతా. తేసు కాయదుచ్చరితాదీహి హిరియతీతి హిరీ, లజ్జాయేతం అధివచనం. తేహియేవ ఓత్తప్పతీతి ఓత్తప్పం, పాపతో ఉబ్బేగస్సేతం అధివచనం. తత్థ అజ్ఝత్తసముట్ఠానా హిరీ, బహిద్ధాసముట్ఠానం ఓత్తప్పం. అత్తాధిపతేయ్యా హిరీ, లోకాధిపతేయ్యం ఓత్తప్పం. లజ్జాసభావసణ్ఠితా హిరీ, భయసభావసణ్ఠితం ఓత్తప్పం. సప్పతిస్సవలక్ఖణా హిరీ, వజ్జభీరుకభయదస్సావిలక్ఖణం ఓత్తప్పం.

తత్థ అజ్ఝత్తసముట్ఠానం హిరిం చతూహి కారణేహి సముట్ఠాపేతి – జాతిం పచ్చవేక్ఖిత్వా వయం పచ్చవేక్ఖిత్వా సూరభావం పచ్చవేక్ఖిత్వా బాహుసచ్చం పచ్చవేక్ఖిత్వా . కథం? “పాపకరణం నామేతం న జాతిసమ్పన్నానం కమ్మం, హీనజచ్చానం కేవట్టాదీనం కమ్మం, మాదిసస్స జాతిసమ్పన్నస్స ఇదం కమ్మం కాతుం న యుత్త”న్తి ఏవం తావ జాతిం పచ్చవేక్ఖిత్వా పాణాతిపాతాదిపాపం అకరోన్తో హిరిం సముట్ఠాపేతి. తథా “పాపకరణం నామేతం దహరేహి కత్తబ్బం కమ్మం, మాదిసస్స వయే ఠితస్స ఇదం కమ్మం కాతుం న యుత్త”న్తి ఏవం వయం పచ్చవేక్ఖిత్వా పాణాతిపాతాదిపాపం అకరోన్తో హిరిం సముట్ఠాపేతి. తథా “పాపకమ్మం నామేతం దుబ్బలజాతికానం కమ్మం, మాదిసస్స సూరభావసమ్పన్నస్స ఇదం కమ్మం కాతుం న యుత్త”న్తి ఏవం సూరభావం పచ్చవేక్ఖిత్వా పాణాతిపాతాదిపాపం అకరోన్తో హిరిం సముట్ఠాపేతి. తథా “పాపకమ్మం నామేతం అన్ధబాలానం కమ్మం, న పణ్డితానం, మాదిసస్స పణ్డితస్స బహుస్సుతస్స ఇదం కమ్మం కాతుం న

యుత్త’’న్తి ఏవం బాహుసచ్చం పచ్చవేక్ఖిత్వా పాణాతిపాతాదిపాపం అకరోన్తో హిరిం సముట్ఠాపేతి. ఏవం అజ్ఝత్తసముట్ఠానం హిరిం చతూహి కారణేహి సముట్ఠాపేతి. సముట్ఠాపేత్వా చ పన అత్తనో చిత్తే హిరిం పవేసేత్వా పాపకమ్మం న కరోతి. ఏవం హిరీ అజ్ఝత్తసముట్ఠానా నామ హోతి.

కథం ఓత్తప్పం బహిద్ధాసముట్ఠానం నామ? ‘‘సచే త్వం పాపకమ్మం కరిస్ససి, చతూసు పరిసాసు గరహప్పత్తో భవిస్ససి.

‘‘గరహిస్సన్తి తం విఞ్ఞూ, అసుచిం నాగరికో యథా;

వజ్జితో సీలవన్తేహి, కథం భిక్ఖు కరిస్ససీ’’తి. (ధ॰ స॰ అట్ఠ॰ ౧ బలరాసివణ్ణనా) –

ఏవం పచ్చవేక్ఖన్తో హి బహిద్ధాసముట్ఠితేన ఓత్తప్పేన పాపకమ్మం న కరోతి. ఏవం ఓత్తప్పం బహిద్ధాసముట్ఠానం నామ హోతి.

కథం హిరీ అత్తాధిపతేయ్యా నామ? ఇధేకచ్చో కులపుత్తో అత్తానం అధిపతిం జేట్ఠకం కత్వా ‘‘మాదిసస్స సద్ధాపబ్బజితస్స బహుస్సుతస్స ధుతఙ్గధరస్స న యుత్తం పాపకమ్మం కాతు’’న్తి పాపం న కరోతి. ఏవం హిరీ అత్తాధిపతేయ్యా నామ హోతి. తేనాహ భగవా –

‘‘సో అత్తానంయేవ అధిపతిం కత్వా అకుసలం పజహతి, కుసలం భావేతి. సావజ్జం పజహతి, అనవజ్జం భావేతి. సుద్ధమత్తానం పరిహరతీ’’తి (అ॰ ని॰ ౩.౪౦).

కథం ఓత్తప్పం లోకాధిపతేయ్యం నామ? ఇధేకచ్చో కులపుత్తో లోకం అధిపతిం జేట్ఠకం కత్వా పాపకమ్మం న కరోతి. యథాహ –

‘‘మహా ఖో పనాయం లోకసన్నివాసో. మహన్తస్మిం ఖో పన లోకసన్నివాసే సన్తి సమణబ్రాహ్మణా ఇద్ధిమన్తో దిబ్బచక్ఖుకా పరచిత్తవిదునో, తే దూరతోపి పస్సన్తి, ఆసన్నాపి న దిస్సన్తి, చేతసాపి చిత్తం జానన్తి, తేపి మం ఏవం జానిస్సన్తి ‘పస్సథ భో, ఇమం కులపుత్తం, సద్ధా అగారస్మా అనగారియం పబ్బజితో సమానో వోకిణ్ణో విహరతి పాపకేహి అకుసలేహి ధమ్మేహీ’తి.

‘‘సన్తి దేవతా ఇద్ధిమన్తియో దిబ్బచక్ఖుకా పరచిత్తవిదునియో, తా దూరతోపి పస్సన్తి, ఆసన్నాపి న దిస్సన్తి, చేతసాపి చిత్తం జానన్తి, తాపి మం ఏవం జానిస్సన్తి ‘పస్సథ భో, ఇమం కులపుత్తం, సద్ధా అగారస్మా అనగారియం పబ్బజితో సమానో వోకిణ్ణో విహరతి పాపకేహి అకుసలేహి ధమ్మేహీ’తి. సో లోకంయేవ అధిపతిం జేట్ఠకం కరిత్వా అకుసలం పజహతి, కుసలం భావేతి. సావజ్జం పజహతి, అనవజ్జం భావేతి. సుద్ధమత్తానం పరిహరతీ’’తి (అ॰ ని॰ ౩.౪౦).

ఏవం ఓత్తప్పం లోకాధిపతేయ్యం నామ హోతి.

‘‘లజ్జాసభావసణ్ఠితా హిరీ, భయసభావసణ్ఠితం ఓత్తప్ప’’న్తి ఏత్థ పన **లజ్జా**తి లజ్జనాకారో, తేన సభావేన సణ్ఠితా హిరీ. **భయ**న్తి అపాయభయం, తేన సభావేన సణ్ఠితం ఓత్తప్పం. తదుభయమ్పి పాపపరివజ్జనే పాకటం హోతి. ఏకచ్చో హి యథా

నామేకో కులపుత్తో ఉచ్చారపస్సావాదీని కరోన్తో లజ్జితబ్బయుత్తకం ఏకం దిస్వా లజ్జనాకారప్పత్తో భవేయ్య హీళితో, ఏవమేవం అజ్ఝత్తం లజ్జిధమ్మం ఓక్కమిత్వా పాపకమ్మం న కరోతి. ఏకచ్చో అపాయభయభీతో హుత్వా పాపకమ్మం న కరోతి. తత్రిదం ఓపమ్మం – యథా హి ద్వీసు అయోగుళేసు ఏకో సీతలో భవేయ్య గూథమక్ఖితో, ఏకో ఉణ్హో ఆదిత్తో. తత్థ పణ్డితో సీతలం గూథమక్ఖితత్తా జిగుచ్ఛన్తో న గణ్హాతి, ఇతరం డాహభయేన. తత్థ సీతలస్స గూథమక్ఖితస్స జిగుచ్ఛాయ అగణ్హనం వియ అజ్ఝత్తం లజ్జిధమ్మం ఓక్కమిత్వా పాపస్స అకరణం, ఉణ్హస్స డాహభయేన అగణ్హనం వియ అపాయభయేన పాపస్స అకరణం వేదితబ్బం.

"సప్పతిస్సవలక్ఖణా హిరీ, వజ్జభీరుకభయదస్సావిలక్ఖణం ఓత్తప్ప"న్తి ఇదమ్పి ద్వయం పాపపరివజ్జనేయేవ పాకటం హోతి. ఏకచ్చో హి జాతిమహత్తపచ్చవేక్ఖణా, సత్థుమహత్తపచ్చవేక్ఖణా, దాయజ్జమహత్తపచ్చవేక్ఖణా, సబ్రహ్మచారిమహత్తపచ్చవేక్ఖణాతి చతూహి కారణేహి సప్పతిస్సవలక్ఖణం హిరిం సముట్ఠాపేత్వా పాపం న కరోతి. ఏకచ్చో అత్తానువాదభయం, పరానువాదభయం , దణ్డభయం, దుగ్గతిభయన్తి చతూహి కారణేహి వజ్జభీరుకభయదస్సావిలక్ఖణం ఓత్తప్పం సముట్ఠాపేత్వా పాపం న కరోతి. తత్థ జాతిమహత్తపచ్చవేక్ఖణాదీని చేవ అత్తానువాదభయాదీని చ విత్థారేత్వా కథేతబ్బాని. తేసం విత్థారో అఙ్గుత్తరనికాయట్ఠకథాయం వుత్తో.

సుక్కధమ్మసమాహితాతి ఇదమేవ హిరోత్తప్పం ఆదిం కత్వా కత్తబ్బా కుసలా ధమ్మా సుక్కధమ్మా నామ, తే సబ్బసఙ్గాహకనయేన చతుభూమకలోకియలోకుత్తరధమ్మా. తేహి సమాహితా సమన్నాగతాతి అత్థో. **సన్తో సప్పురిసా లోకే**తి కాయకమ్మాదీనం సన్తతాయ సన్తో, కతఞ్ఞుకతవేదితాయ సోభనా పురిసాతి సప్పురిసా. **లోకే** పన సఙ్ఖారలోకో, సత్తలోకో, ఓకాసలోకో, ఖన్ధలోకో, ఆయతనలోకో, ధాతులోకోతి అనేకవిధో. తత్థ "ఏకో లోకో సబ్బే సత్తా ఆహారట్ఠితికా…పే… అట్ఠారస లోకా అట్ఠారస ధాతుయో"తి (పటి॰ మ॰ ౧.౧౧౨) ఏత్థ సఙ్ఖారలోకో వుత్తో. ఖన్ధలోకాదయో తదన్తోగధాయేవ. "అయం లోకో పరలోకో, దేవలోకో మనుస్సలోకో"తిఆదీసు (మహాని॰ ౩; చూళని॰ అజితమాణవపుచ్ఛానిద్దేస ౨) పన సత్తలోకో వుత్తో.

> "యావతా చన్దిమసూరియా, పరిహరన్తి దిసా భన్తి విరోచమానా;
> తావ సహస్సధా లోకో, ఏత్థ తే వత్తతే వసో"తి. (మ॰ ని॰ ౧.౨౦౩) –

ఏత్థ ఓకాసలోకో వుత్తో. తేసు ఇధ సత్తలోకో అధిప్పేతో. సత్తలోకస్మిఞ్హి యే ఏవరూపా సప్పురిసా, తే **దేవధమ్మా**తి వుచ్చన్తి.

తత్థ **దేవా**తి సమ్ముతిదేవా, ఉపపత్తిదేవా, విసుద్ధిదేవాతి తివిధా. తేసు మహాసమ్మతకాలతో పట్ఠాయ లోకేన "దేవా"తి సమ్మతత్తా రాజరాజకుమారాదయో **సమ్ముతిదేవా** నామ. దేవలోకే ఉప్పన్నా **ఉపపత్తిదేవా** నామ. ఖీణాసవా పన **విసుద్ధిదేవా** నామ. వుత్తమ్పి చేతం –

> "సమ్ముతిదేవా నామ రాజానో దేవియో రాజకుమారా. ఉపపత్తిదేవా నామ భుమ్మదేవే ఉపాదాయ తదుత్తరిదేవా. విసుద్ధిదేవా నామ బుద్ధా పచ్చేకబుద్ధా ఖీణాసవా"తి (చూళని॰ ధోతకమాణవపుచ్ఛానిద్దేస ౩౨; పారాయనానుగీతిగాథానిద్దేస ౧౧౮).

ఇమేసం దేవానం ధమ్మాతి **దేవధమ్మా. వుచ్చరే**తి వుచ్చన్తి. హిరోత్తప్పమూలకా హి కుసలా ధమ్మా కులసమ్పదాయ చేవ దేవలోకే నిబ్బత్తియా చ విసుద్ధిభావస్స చ కారణత్తా కారణట్ఠేన తివిధానమ్పి తేసం దేవానం ధమ్మాతి దేవధమ్మా, తేహి దేవధమ్మేహి సమన్నాగతా పుగ్గలాపి దేవధమ్మా. తస్మా పుగ్గలాధిట్ఠానదేసనాయ తే ధమ్మే దస్సేన్తో "సన్తో సప్పురిసా లోకే, దేవధమ్మాతి వుచ్చరే"తి ఆహ.

యక్ఖో ఇమం ధమ్మదేసనం సుత్వా పసన్నచిత్తో బోధిసత్తం ఆహ – "పణ్డిత, అహం తుమ్హాకం పసన్నో, ఏకం భాతరం దేమి, కతరం ఆనేమీ"తి? "కనిట్ఠం ఆనేహీ"తి. "పణ్డిత, త్వం కేవలం దేవధమ్మే జానాసియేవ, న పన తేసు వత్తసీ"తి. "కిం కారణా"తి? "యంకారణా జేట్ఠకం ఠపేత్వా కనిట్ఠం ఆణాపేన్తో జేట్ఠాపచాయికకమ్మం న కరోసీ"తి. దేవధమ్మే చాహం, యక్ఖ, జానామి, తేసు చ వత్తామి. మయఞ్హి ఇమం అరఞ్ఞం ఏతం నిస్సాయ పవిట్ఠా. ఏతస్స హి అత్థాయ అమ్హాకం పితరం ఏతస్స మాతా రజ్జం యాచి, అమ్హాకం పన పితా తం వరం అదత్వా అమ్హాకం అనురక్ఖణత్థాయ అరఞ్ఞవాసం అనుజాని. సో కుమారో అనువత్తిత్వా అమ్హేహి సద్ధిం ఆగతో. "తం అరఞ్ఞే ఏకో యక్ఖో ఖాదీ"తి వుత్తేపి న కోచి సద్దహిస్సతి, తేనాహం గరహాభయభీతో తమేవ ఆణాపేమీతి. "సాధు సాధు పణ్డిత, త్వం దేవధమ్మే చ జానాసి, తేసు చ వత్తసీ"తి పసన్నో యక్ఖో బోధిసత్తస్స సాధుకారం దత్వా ద్వేపి భాతరో ఆనేత్వా అదాసి.

అథ నం బోధిసత్తో ఆహ – "సమ్మ, త్వం పుబ్బే అత్తనా కతేన పాపకమ్మేన పరేసం మంసలోహితఖాదకో యక్ఖో హుత్వా నిబ్బత్తో, ఇదానిపి పాపమేవ కరోసి, ఇదం తే పాపకమ్మం నిరయాదీహి ముచ్చితుం ఓకాసం న దస్సతి , తస్మా ఇతో పట్ఠాయ పాపం పహాయ కుసలం కరోహీ"తి. అసక్ఖి చ పన తం దమేతుం. సో తం యక్ఖం దమేత్వా తేన సంవిహితారక్ఖో తత్థేవ వసన్తో ఏకదివసం నక్ఖత్తం ఓలోకేత్వా పితు కాలకతభావం ఞత్వా యక్ఖం ఆదాయ బారాణసిం గన్త్వా రజ్జం గహేత్వా చన్దకుమారస్స ఓపరజ్జం, సూరియకుమారస్స సేనాపతిట్ఠానం, దత్వా యక్ఖస్స రమణీయే ఠానే ఆయతనం కారేత్వా, యథా సో అగ్గమాలం అగ్గపుప్ఫం అగ్గభత్తఞ్చ లభతి, తథా అకాసి. సో ధమ్మేన రజ్జం కారేత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా దస్సేత్వా సచ్చాని పకాసేసి, సచ్చపరియోసానే సో భిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. సమ్మాసమ్బుద్ధోపి ద్వే వత్థూని కథేత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా దకరక్ఖసో బహుభణ్డికభిక్ఖు అహోసి, సూరియకుమారో ఆనన్దో, చన్దకుమారో సారిపుత్తో, జేట్ఠకభాతా మహిసాసకుమారో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

దేవధమ్మజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

౭. కట్ఠహారిజాతకవణ్ణనా

పుత్తో త్యాహం మహారాజాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో వాసభఖత్తియం ఆరబ్భ కథేసి. వాసభఖత్తియాయ వత్థు ద్వాదసకనిపాతే భద్దసాలజాతకే ఆవిభవిస్సతి. సా కిర మహానామస్స సక్కస్స ధీతా నాగముణ్డాయ నామ దాసియా కుచ్ఛిస్మిం జాతా కోసలరాజస్స అగ్గమహేసీ అహోసి. సా రఞ్ఞో పుత్తం విజాయి. రాజా పనస్సా పచ్ఛా దాసిభావం ఞత్వా ఠానం పరిహాపేసి, పుత్తస్స విటటూభస్సాపి ఠానం పరిహాపేసియేవ. తే ఉభోపి అన్తోనివేసనేయేవ వసన్తి. సత్థా తం కారణం ఞత్వా పుబ్బణ్హసమయే పఞ్చసతభిక్ఖుపరివుతో రఞ్ఞో నివేసనం గన్త్వా పఞ్ఞత్తాసనే నిసీదిత్వా "మహారాజ, కహం వాసభఖత్తియా"తి ఆహ. "రాజా తం కారణం ఆరోచేసి. మహారాజ వాసభఖత్తియా కస్స ధీతా"తి? "మహానామస్స భన్తే"తి. "ఆగచ్ఛమానా కస్స ఆగతా"తి? "మయ్హం భన్తే"తి. మహారాజ సా రఞ్ఞో ధీతా, రఞ్ఞోవ ఆగతా, రాజానంయేవ పటిచ్చ పుత్తం

లభి, నో పుత్తో కింకారణా పితు సన్తకస్స రజ్జస్స సామికో న హోతి, పుబ్బే రాజానో ముహుత్తికాయ కట్ఠహారికాయ కుచ్ఛిస్మిమ్పి పుత్తం లభిత్వా పుత్తస్స రజ్జం అదంసూతి. రాజా తస్సత్థస్సావిభావత్థాయ భగవన్తం యాచి, భగవా భవన్తరేన పటిచ్ఛన్నం కారణం పాకటం అకాసి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తో రాజా మహన్తేన యసేన ఉయ్యానం గన్త్వా తత్థ పుప్ఫఫలలోభేన విచరన్తో ఉయ్యానవనసణ్డే గాయిత్వా దారూని ఉద్ధరమానం ఏకం ఇత్థిం దిస్వా పటిబద్ధచిత్తో సంవాసం కప్పేసి. తఙ్ఖణఞ్ఞేవ బోధిసత్తో తస్సా కుచ్ఛియం పటిసన్ధిం గణ్హి, తావదేవ తస్సా వజిరపూరితా వియ గరుకా కుచ్ఛి అహోసి. సా గబ్భస్స పతిట్ఠితభావం ఞత్వా “గబ్భో మే, దేవ, పతిట్ఠితో”తి ఆహ. రాజా అఙ్గులిముద్దికం దత్వా “సచే ధీతా హోతి, ఇమం విస్సజ్జేత్వా పోసేయ్యాసి, సచే పుత్తో హోతి, అఙ్గులిముద్దికాయ సద్ధిం మమ సన్తికం ఆనేయ్యాసీ”తి వత్వా పక్కామి.

సాపి పరిపక్కగబ్భా బోధిసత్తం విజాయి. తస్స ఆధావిత్వా పరిధావిత్వా విచరణకాలే కీళామణ్డలే కీళన్తస్స ఏవం వత్తారో హోన్తి “నిప్పితికేనమ్హా పహటా”తి. తం సుత్వా బోధిసత్తో మాతు సన్తికం గన్త్వా “అమ్మ, కో మయ్హం పితా”తి పుచ్ఛి. “తాత, త్వం బారాణసిరఞ్ఞో పుత్తో”తి. “అమ్మ, అత్థి పన కోచి సక్ఖీ”తి? తాత రాజా ఇమం ముద్దికం దత్వా “సచే ధీతా హోతి, ఇమం విస్సజ్జేత్వా పోసేయ్యాసి, సచే పుత్తో హోతి, ఇమాయ అఙ్గులిముద్దికాయ సద్ధిం ఆనేయ్యాసీ”తి వత్వా గతోతి. “అమ్మ, ఏవం సన్తే కస్మా మం పితు సన్తికం న నేసీ”తి . సా పుత్తస్స అజ్ఝాసయం ఞత్వా రాజద్వారం గన్త్వా రఞ్ఞో ఆరోచాపేసి. రఞ్ఞా చ పక్కోసాపితా పవిసిత్వా రాజానం వన్దిత్వా “అయం తే, దేవ, పుత్తో”తి ఆహ. రాజా జానన్తోపి పరిసమజ్ఝే లజ్జాయ “న మయ్హం పుత్తో”తి ఆహ. “అయం తే, దేవ, ముద్దికా, ఇమం సఞ్జానాసీ”తి. “అయమ్పి మయ్హం ముద్దికా న హోతీ”తి. “దేవ, ఇదాని ఠపేత్వా సచ్చకిరియం అఞ్ఞో మమ సక్ఖి నత్థి, సచాయం దారకో తుమ్హే పటిచ్చ జాతో, ఆకాసే తిట్ఠతు, నో చే, భూమియం పతిత్వా మరతూ”తి బోధిసత్తస్స పాదే గహేత్వా ఆకాసే ఖిపి. బోధిసత్తో ఆకాసే పల్లఙ్కమాభుజిత్వా నిసిన్నో మధురస్సరేన పితు ధమ్మం కథేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౭. “పుత్తో త్యాహం మహారాజ, త్వం మం పోస జనాధిప;
అఞ్ఞేపి దేవో పోసేతి, కిఞ్చ దేవో సకం పజ”న్తి.

తత్థ **పుత్తో త్యాహ**న్తి పుత్తో తే అహం. పుత్తో చ నామేస అత్రజో, ఖేత్తజో, అన్తేవాసికో, దిన్నకోతి చతుబ్బిధో. తత్థ అత్తానం పటిచ్చ జాతో **అత్రజో** నామ. సయనపిట్ఠే పల్లఙ్కే ఉరేతిఏవమాదీసు నిబ్బత్తో **ఖేత్తజో** నామ. సన్తికే సిప్పుగ్గణ్హనకో **అన్తేవాసికో** నామ. పోసావనత్థాయ దిన్నో **దిన్నకో** నామ. ఇధ పన అత్రజం సన్ధాయ “పుత్తో”తి వుత్తం. చతూహి సఙ్గహవత్థూహి జనం రఞ్జేతీతి రాజా, మహన్తో రాజా **మహారాజా**. తమాలపన్తో ఆహ **“మహారాజా”**తి. **త్వం మం పోస జనాధిపా**తి జనాధిప మహాజనజేట్ఠక త్వం మం పోస భరస్సు వడ్ఢేహి. **అఞ్ఞేపి దేవో పోసేతీ**తి అఞ్ఞేపి హత్థిబన్ధాదయో మనుస్సే, హత్థిఅస్సాదయో తిరచ్ఛానగతే చ బహుజనే దేవో పోసేతి. **కిఞ్చ దేవో సకం పజ**న్తి ఏత్థ పన **కిఞ్చా**తి గరహత్థే చ అనుగ్గహణత్థే చ నిపాతో. “సకం పజం అత్తనో పుత్తం మం దేవో న పోసేతీ”తి వదన్తో గరహతి నామ, “అఞ్ఞే బహుజనే పోసేతీ”తి వదన్తో అనుగ్గణ్హతి నామ. ఇతి బోధిసత్తో గరహన్తోపి అనుగ్గణ్హన్తోపి “కిఞ్చ దేవో సకం పజ”న్తి ఆహ.

రాజా బోధిసత్తస్స ఆకాసే నిసీదిత్వా ఏవం ధమ్మం దేసేన్తస్స సుత్వా “ఏహి, తాతా”తి హత్థం పసారేసి, “అహమేవ పోసేస్సామి, అహమేవ పోసేస్సామీ”తి హత్థసహస్సం పసారియిత్థ. బోధిసత్తో అఞ్ఞస్స హత్థే అనోతరిత్వా రఞ్ఞోవ హత్థే

ఓతరిత్వా అజ్కే నిసీది. రాజా తస్స ఓపరజ్జం దత్వా మాతరం అగ్గమహేసిం అకాసి. సో పితు అచ్చయేన కట్ఠవాహనరాజా నామ హుత్వా ధమ్మేన రజ్జం కారేత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థా కోసలరఞ్ఞో ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా ద్వే వత్థూని దస్సేత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా మాతా మహామాయా అహోసి, పితా సుద్ధోదనమహారాజా, కట్ఠవాహనరాజా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

కట్ఠహారిజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

౮. గామణిజాతకవణ్ణనా

అపి అతరమానానన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఓస్సట్ఠవీరియం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. ఇమస్మిం పన జాతకే పచ్చుప్పన్నవత్థు చ అతీతవత్థు చ ఏకాదసకనిపాతే సంవరజాతకే ఆవిభవిస్సతి. వత్థు హి తస్మిఞ్చ ఇమస్మిఞ్చ ఏకసదిసమేవ, గాథా పన నానా. గామణికుమారో బోధిసత్తస్స ఓవాదే ఠత్వా భాతికసతస్స కనిట్ఠోపి హుత్వా భాతికసతపరివారితో సేతచ్ఛత్తస్సహేట్ఠా వరపల్లఙ్కే నిసిన్నో అత్తనో యససమ్పత్తిం ఓలోకేత్వా "అయం మయ్హం యససమ్పత్తి అమ్హాకం ఆచరియస్స సన్తకా"తి తుట్ఠో ఇమం ఉదానం ఉదానేసి –

౮. "అపి అతరమానానం, ఫలాసావ సమిజ్ఝతి;
విపక్కబ్రహ్మచరియోస్మి, ఏవం జానాహి గామణీ"తి.

తత్థ **అపీ**తి నిపాతమత్తం. **అతరమానాన**న్తి పణ్డితానం ఓవాదే ఠత్వా అతరిత్వా అవేగాయిత్వా ఉపాయేన కమ్మం కరోన్తానం. **ఫలాసావ సమిజ్ఝతీ**తి యథాపత్థికే ఫలే ఆసా తస్స ఫలస్స నిప్ఫత్తియా సమిజ్ఝతియేవ. అథ వా **ఫలాసా**తి ఆసాఫలం, యథాపత్థితం ఫలం సమిజ్ఝతియేవాతి అత్థో. **విపక్కబ్రహ్మచరియోస్మీ**తి ఏత్థ చత్తారి సఙ్గహవత్థూని సేట్ఠచరియత్తా బ్రహ్మచరియం నామ, తఞ్చ తమ్మూలికాయ యససమ్పత్తియా పటిలద్ధత్తా విపక్కం నామ. యో వాస్స యసో నిప్ఫన్నో, సోపి సేట్ఠట్ఠేన బ్రహ్మచరియం నామ. తేనాహ "విపక్కబ్రహ్మచరియోస్మీ"తి. **ఏవం జానాహి గామణీ**తి కత్థచి గామికపురిసోపి గామజేట్ఠకోపి గామణీ. ఇధ పన సబ్బజనజేట్ఠకం అత్తానం సన్ధాయాహ. అమ్భో గామణి, త్వం ఏతం కారణం ఏవం జానాహి, ఆచరియం నిస్సాయ భాతికసతం అతిక్కమిత్వా ఇదం మహారజ్జం పత్తోస్మీతి ఉదానం ఉదానేసి.

తస్మిం పన రజ్జం పత్తే సత్తట్ఠదివసచ్చయేన సబ్బేపి భాతరో అత్తనో అత్తనో వసనట్ఠానం గతా . గామణిరాజా ధమ్మేన రజ్జం కారేత్వా యథాకమ్మం గతో, బోధిసత్తోపి పుఞ్ఞాని కత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా దస్సేత్వా సచ్చాని పకాసేసి, సచ్చపరియోసానే ఓస్సట్ఠవీరియో భిక్ఖు అరహత్తే పతిట్ఠితో. సత్థా ద్వే వత్థూని కథేత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా గామణికుమారో ఓస్సట్ఠవీరియో భిక్ఖు అహోసి, ఆచరియో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

గామణిజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

౯. మఘదేవజాతకవణ్ణనా

ఉత్తమఙ్గరుహా మయ్హన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో మహాభినిక్ఖమనం ఆరబ్భ కథేసి. తం హేట్ఠా నిదానకథాయం కథితమేవ. తస్మిం పన కాలే భిక్ఖూ దసబలస్స నేక్ఖమ్మం వణ్ణయన్తా నిసీదింసు. అథ సత్థా ధమ్మసభం ఆగన్త్వా బుద్ధాసనే నిసిన్నో భిక్ఖూ ఆమన్తేసి "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి. "భన్తే, న అఞ్ఞాయ కథాయ, తుమ్హాకంయేవ పన నేక్ఖమ్మం వణ్ణయమానా నిసిన్నామ్హా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, తథాగతో ఏతరహియేవ నేక్ఖమ్మం నిక్ఖన్తో, పుబ్బేపి నిక్ఖన్తోయేవా"తి ఆహ. భిక్ఖూ తస్సత్థస్సావిభావత్థం భగవన్తం యాచింసు, భగవా భవన్తరేన పటిచ్ఛన్నం కారణం పాకటం అకాసి.

అతీతే విదేహరట్ఠే మిథిలాయం మఘదేవో నామ రాజా అహోసి ధమ్మికో ధమ్మరాజా. సో చతురాసీతి వస్ససహస్సాని కుమారకీళం కీళి, తథా ఓపరజ్జం, తథా మహారజ్జం కత్వా దీఘమద్ధానం ఖేపేత్వా ఏకదివసం కప్పకం ఆమన్తేసి "యదా మే, సమ్మ కప్పక, సిరస్మిం పలితాని పస్సేయ్యాసి, అథ మే ఆరోచేయ్యాసీ"తి. కప్పకోపి దీఘమద్ధానం ఖేపేత్వా ఏకదివసం రఞ్ఞో అఞ్జనవణ్ణానం కేసానం అన్తరే ఏకమేవ పలితం దిస్వా "దేవ, ఏకం తే పలితం దిస్సతీ"తి ఆరోచేసి. "తేన హి మే, సమ్మ, తం పలితం ఉద్ధరిత్వా పాణిమ్హి ఠపేహీ"తి చ వుత్తే సువణ్ణసణ్డాసేన ఉద్ధరిత్వా రఞ్ఞో పాణిమ్హి పతిట్ఠాపేసి. తదా రఞ్ఞో చతురాసీతి వస్ససహస్సాని ఆయు అవసిట్ఠం హోతి. ఏవం సన్తేపి పలితం దిస్వావ మచ్చురాజానం ఆగన్త్వా సమీపే ఠితం వియ అత్తానం ఆదిత్తపణ్ణసాలం పవిట్ఠం వియ చ మఞ్ఞమానో సంవేగం ఆపజ్జిత్వా "బాల మఘదేవ, యావ పలితస్సుప్పాదావ ఇమే కిలేసే జహితుం నాసక్ఖీ"తి చిన్తేసి.

తస్సేవం పలితపాతుభావం ఆవజ్జేన్తస్స అన్తోడాహో ఉప్పజ్జి, సరీరా సేదా ముచ్చింసు, సాటకా పీళేత్వా అపనేతబ్బాకారప్పత్తా అహేసుం. సో "అజ్జేవ మయా నిక్ఖమిత్వా పబ్బజితుం వట్టతీ"తి కప్పకస్స సతసహస్సుట్ఠానకం గామవరం దత్వా జేట్ఠపుత్తం పక్కోసాపేత్వా "తాత, మమ సీసే పలితం పాతుభూతం, మహల్లకోమ్హి జాతో, భుత్తా ఖో పన మే మానుసకా కామా, ఇదాని దిబ్బే కామే పరియేసిస్సామి, నేక్ఖమ్మకాలో మయ్హం, త్వం ఇమం రజ్జం పటిపజ్జ, అహం పన పబ్బజిత్వా మఘదేవఅమ్బవనుయ్యానే వసన్తో సమణధమ్మం కరిస్సామీ"తి ఆహ. తం ఏవం పబ్బజితుకామం అమచ్చా ఉపసఙ్కమిత్వా "దేవ, కిం తుమ్హాకం పబ్బజ్జాకారణ"న్తి పుచ్ఛింసు. రాజా పలితం హత్థేన గహేత్వా అమచ్చానం ఇమం గాథమాహ –

౯. "ఉత్తమఙ్గరుహా మయ్హం, ఇమే జాతా వయోహరా;
పాతుభూతా దేవదూతా, పబ్బజ్జాసమయో మమా"తి.

తత్థ **ఉత్తమఙ్గరుహా**తి కేసా. కేసా హి సబ్బేసం హత్థపాదాదీనం అఙ్గానం ఉత్తమే సిరస్మిం రుహత్తా "ఉత్తమఙ్గరుహా"తి వుచ్చన్తి. **ఇమే జాతా వయోహరా**తి పస్సథ, తాతా, పలితపాతుభావేన తిణ్ణం వయానం హరణతో ఇమే జాతా వయోహరా. **పాతుభూతా**తి నిబ్బత్తా. **దేవదూతా**తి దేవో వుచ్చతి మచ్చు, తస్స దూతాతి దేవదూతా. సిరస్మిఞ్హి పలితేసు పాతుభూతేసు మచ్చురాజస్స సన్తికే ఠితో వియ హోతి, తస్మా పలితాని "మచ్చుదేవస్స దూతా"తి వుచ్చన్తి. దేవా వియ దూతాతిపి దేవదూతా. యథా హి అలఙ్కతపటియత్తాయ దేవతాయ ఆకాసే ఠత్వా "అసుకదివసే త్వం మరిస్ససీ"తి వుత్తే తం తథేవ హోతి, ఏవం సిరస్మిం పలితేసు పాతుభూతేసు దేవతాయ బ్యాకరణసదిసమేవ హోతి, తస్మా పలితాని "దేవసదిసా దూతా"తి వుచ్చన్తి. విసుద్ధిదేవానం దూతాతిపి దేవదూతా. సబ్బబోధిసత్తా హి జిణ్ణబ్యాధిమతపబ్బజితే దిస్వావ సంవేగమాపజ్జిత్వా నిక్ఖమ్మ పబ్బజన్తి. యథాహ –

“జిణ్ణఞ్చ దిస్వా దుఖితఞ్చ బ్యాధితం, మతఞ్చ దిస్వా గతమాయుసఙ్ఖయం;

కాసాయవత్థం పబ్బజితఞ్చ దిస్వా, తస్మా అహం పబ్బజితోమ్హి రాజా”తి. (థేరగా॰ ౭౩ థోకం విసదిసం);

ఇమినా పరియాయేన పలితాని విసుద్ధిదేవానం దూతత్తా “దేవదూతా”తి వుచ్చన్తి. **పబ్బజ్జాసమయో మమాతి** గిహిభావతో నిక్ఖన్తట్ఠేన “పబ్బజ్జా”తి లద్ధనామస్స సమణలిఙ్గగహణస్స కాలో మయ్హన్తి దస్సేతి.

సో ఏవం వత్వా తం దివసమేవ రజ్జం పహాయ ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా తస్మింయేవ మఘదేవఅమ్బవనే విహరన్తో చతురాసీతి వస్ససహస్సాని చత్తారో బ్రహ్మవిహారే భావేత్వా అపరిహీనజ్ఝానే ఠితో కాలం కత్వా బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తిత్వా పున తతో చుతో మిథిలాయంయేవ నిమి నామ రాజా హుత్వా ఓసక్కమానం అత్తనో వంసం ఘటేత్వా తత్థేవ అమ్బవనే పబ్బజిత్వా బ్రహ్మవిహారే భావేత్వా పున బ్రహ్మలోకూపగోవ అహోసి.

సత్థాపి “న, భిక్ఖవే, తథాగతో ఇదానేవ మహాభినిక్ఖమనం నిక్ఖన్తో, పుబ్బేపి నిక్ఖన్తోయేవా”తి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా దస్సేత్వా చత్తారి సచ్చాని పకాసేసి, సచ్చపరియోసానే కేచి సోతాపన్నా అహేసుం, కేచి సకదాగామినో, కేచి అనాగామినో. ఇతి భగవా ఇమాని ద్వే వత్థూని కథేత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి “తదా కప్పకో ఆనన్దో అహోసి, పుత్తో రాహులో, మఘదేవరాజా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

మఘదేవజాతకవణ్ణనా నవమా.

౧౦. సుఖవిహారిజాతకవణ్ణనా

యఞ్చ అఞ్ఞే న రక్ఖన్తీతి ఇదం సత్థా అనుపియనగరం నిస్సాయ అనుపియఅమ్బవనే విహరన్తో సుఖవిహారిం భద్దియత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి. సుఖవిహారీ భద్దియత్థేరో ఛఖత్తియసమాగమే ఉపాలిసత్తమో పబ్బజితో. తేసు భద్దియత్థేరో చ, కిమిలత్థేరో చ, భగుత్థేరో చ, ఉపాలిత్థేరో చ అరహత్తం పత్తా, ఆనన్దత్థేరో సోతాపన్నో జాతో, అనురుద్ధత్థేరో దిబ్బచక్ఖుకో, దేవదత్తో ఝానలాభీ జాతో. ఛన్నం పన ఖత్తియానం వత్థు యావ అనుపియనగరా ఖణ్డహాలజాతకే ఆవిభవిస్సతి. ఆయస్మా పన భద్దియో రాజకాలే అత్తనో రక్ఖసంవిధానఞ్చేవ తావ బహూహి రక్ఖాహి రక్ఖియమానస్స ఉపరిపాసాదవరతలే మహాసయనే సమ్పరివత్తమానస్సాపి అత్తనో భయుప్పత్తిఞ్చ ఇదాని అరహత్తం పత్వా అరఞ్ఞాదీసు యత్థ కత్థచి విహరన్తోపి అత్తనో విగతభయతఞ్చ సమనుస్సరన్తో “అహో సుఖం, అహో సుఖ”న్తి ఉదానం ఉదానేసి. తం సుత్వా భిక్ఖూ “ఆయస్మా భద్దియో అఞ్ఞం బ్యాకరోతీ”తి భగవతో ఆరోచేసుం. భగవా “న, భిక్ఖవే , భద్దియో ఇదానేవ సుఖవిహారీ, పుబ్బేపి సుఖవిహారీయేవా”తి ఆహ. భిక్ఖూ తస్సత్థస్సావిభావత్థాయ భగవన్తం యాచింసు. భగవా భవన్తరేన పటిచ్ఛన్నం కారణం పాకటం అకాసి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారయమానే బోధిసత్తో ఉదిచ్చబ్రాహ్మణమహాసాలో హుత్వా కామేసు ఆదీనవం, నేక్ఖమ్మే చానిసంసం దిస్వా కామే పహాయ హిమవన్తం పవిసిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా అట్ఠ సమాపత్తియో నిబ్బత్తేసి, పరివారోపిస్స మహా అహోసి పఞ్చ తాపససతాని. సో వస్సకాలే హిమవన్తతో నిక్ఖమిత్వా తాపసగణపరివుతో గామనిగమాదీసు చారికం చరన్తో బారాణసిం పత్వా రాజానం నిస్సాయ రాజుయ్యానే వాసం కప్పేసి. తత్థ వస్సికే చత్తారో మాసే వసిత్వా రాజానం ఆపుచ్ఛి. అథ నం రాజా “తుమ్హే, భన్తే, మహల్లకా, కిం వో హిమవన్తేన, అన్తేవాసికే హిమవన్తం

పేసేత్వా ఇధేవ వసథా"తి యాచి. బోధిసత్తో జేట్ఠన్తేవాసికం పఞ్చ తాపససతాని పటిచ్ఛాపేత్వా "గచ్ఛ, త్వం ఇమేహి సద్ధిం హిమవన్తే వస, అహం పన ఇధేవ వసిస్సామీ"తి తే ఉయ్యోజేత్వా సయం తత్థేవ వాసం కప్పేసి.

సో పనస్స జేట్ఠన్తేవాసికో రాజపబ్బజితో మహన్తం రజ్జం పహాయ పబ్బజిత్వా కసిణపరికమ్మం కత్వా అట్ఠసమాపత్తిలాభీ అహోసి. సో తాపసేహి సద్ధిం హిమవన్తే వసమానో ఏకదివసం ఆచరియం దట్ఠుకామో హుత్వా తే తాపసే ఆమన్తేత్వా "తుమ్హే అనుక్కణ్ఠమానా ఇధేవ వసథ, అహం ఆచరియం వన్దిత్వా ఆగమిస్సామీ"తి ఆచరియస్స సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా పటిసన్థారం కత్వా ఏకం కట్ఠత్థరికం అత్థరిత్వా ఆచరియస్స సన్తికేయేవ నిపజ్జి. తస్మిఞ్చ సమయే రాజా "తాపసం పస్సిస్సామీ"తి ఉయ్యానం గన్త్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. అన్తేవాసికతాపసో రాజానం దిస్వా నేవ వుట్ఠాసి, నిపన్నోయేవ పన "అహో సుఖం, అహో సుఖ"న్తి ఉదానం ఉదానేసి. రాజా "అయం తాపసో మం దిస్వాపి న ఉట్ఠితో"తి అనత్తమనో బోధిసత్తం ఆహ – "భన్తే, అయం తాపసో యదిచ్ఛకం భుత్తో భవిస్సతి, ఉదానం ఉదానేన్తో సుఖసేయ్యమేవ కప్పేతీ"తి. మహారాజ, అయం తాపసో పుబ్బే తుమ్హాదిసో ఏకో రాజా అహోసి, స్వాయం "అహం పుబ్బే గిహికాలే రజ్జసిరిం అనుభవన్తో ఆవుధహత్థేహి బహూహి రక్ఖియమానోపి ఏవరూపం సుఖం నామ నాలత్థ"న్తి అత్తనో పబ్బజ్జాసుఖం ఝానసుఖఞ్చ ఆరబ్భ ఇమం ఉదానం ఉదానేతీతి. ఏవఞ్చ పన వత్వా బోధిసత్తో రఞ్ఞో ధమ్మకథం కథేతుం ఇమం గాథమాహ –

౧౦. "యఞ్చ అఞ్ఞే న రక్ఖన్తి, యో చ అఞ్ఞే న రక్ఖతి;
స వే రాజ సుఖం సేతి, కామేసు అనపేక్ఖవా"తి.

తత్థ **యఞ్చ అఞ్ఞే న రక్ఖన్తీ**తి యం పుగ్గలం అఞ్ఞే బహూ పుగ్గలా న రక్ఖన్తి. **యో చ అఞ్ఞే న రక్ఖతీ**తి యో చ "ఏకకో అహం రజ్జం కారేమీ"తి అఞ్ఞే బహూ జనే న రక్ఖతి. **స వే రాజ సుఖం సేతీ**తి మహారాజ సో పుగ్గలో ఏకో అదుతియో పవివిత్తో కాయికచేతసికసుఖసమఙ్గీ హుత్వా సుఖం సేతి. ఇదఞ్చ దేసనాసీసమేవ. న కేవలం పన సేతియేవ, ఏవరూపో పన పుగ్గలో సుఖం గచ్ఛతి తిట్ఠతి నిసీదతి సయతీతి సబ్బిరియాపథేసు సుఖప్పత్తోవ హోతి. **కామేసు అనపేక్ఖవా**తి వత్థుకామకిలేసకామేసు అపేక్ఖారహితో విగతచ్ఛన్దరాగో నిత్తణ్హో ఏవరూపో పుగ్గలో సబ్బిరియాపథేసు సుఖం విహరతి మహారాజాతి.

రాజా ధమ్మదేసనం సుత్వా తుట్ఠమానసో వన్దిత్వా నివేసనమేవ గతో, అన్తేవాసికోపి ఆచరియం వన్దిత్వా హిమవన్తమేవ గతో. బోధిసత్తో పన తత్థేవ విహరన్తో అపరిహీనజ్ఝానో కాలం కత్వా బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా దస్సేత్వా ద్వే వత్థూని కథేత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా అన్తేవాసికో భద్దియత్థేరో అహోసి, గణసత్థా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

సుఖవిహారిజాతకవణ్ణనా దసమా.

అపణ్ణకవగ్గో పఠమో.

తస్సుద్దానం –

అపణ్ణకం వణ్ణుపథం, సేరివం చూళసేట్ఠి చ;

తణ్డులం దేవధమ్మఞ్చ, కట్ఠవాహనగామణి;

మఘదేవం విహారీతి, పిణ్డితా దస జాతకాతి.

౨. సీలవగ్గో

[౧౧] ౧. లక్ఖణమిగజాతకవణ్ణనా

హోతి సీలవతం అత్థోతి ఇదం సత్థా రాజగహం ఉపనిస్సాయ వేళువనే విహరన్తో దేవదత్తం ఆరబ్భ కథేసి. దేవదత్తస్స వత్థు యావ అభిమారప్పయోజనా ఖణ్డహాలజాతకే ఆవిభవిస్సతి, యావ ధనపాలకవిస్సజ్జనా పన చూళహంసజాతకే ఆవిభవిస్సతి, యావ పథవిప్పవేసనా ద్వాదసనిపాతే సముద్దవాణిజజాతకే ఆవిభవిస్సతి.

ఏకస్మిఞ్హి సమయే దేవదత్తో పఞ్చ వత్థూని యాచిత్వా అలభన్తో సఙ్ఘం భిన్దిత్వా పఞ్చ భిక్ఖుసతాని ఆదాయ గయాసీసే విహరతి. అథ తేసం భిక్ఖూనం ఞాణం పరిపాకం అగమాసి. తం ఞత్వా సత్థా ద్వే అగ్గసావకే ఆమన్తేసి "సారిపుత్తా, తుమ్హాకం నిస్సితకా పఞ్చసతా భిక్ఖూ దేవదత్తస్స లద్ధిం రోచేత్వా తేన సద్ధిం గతా, ఇదాని పన తేసం ఞాణం పరిపాకం గతం, తుమ్హే బహూహి భిక్ఖూహి సద్ధిం తత్థ గన్త్వా తేసం ధమ్మం దేసేత్వా తే భిక్ఖూ మగ్గఫలేహి పబోధేత్వా గహేత్వా ఆగచ్ఛథా"తి. తే తథేవ గన్త్వా తేసం ధమ్మం దేసేత్వా మగ్గఫలేహి పబోధేత్వా పునదివసే అరుణుగ్గమనవేలాయ తే భిక్ఖూ ఆదాయ వేళువనమేవ ఆగమంసు. ఆగన్త్వా చ పన సారిపుత్తత్థేరస్స భగవన్తం వన్దిత్వా ఠితకాలే భిక్ఖూ థేరం పసంసిత్వా భగవన్తం ఆహంసు – "భన్తే, అమ్హాకం జేట్ఠభాతికో ధమ్మసేనాపతి పఞ్చహి భిక్ఖుసతేహి పరివుతో ఆగచ్ఛన్తో అతివియ సోభతి, దేవదత్తో పన పరిహీనపరివారో జాతో"తి. న, భిక్ఖవే, సారిపుత్తో ఇదానేవ ఞాతిసఙ్ఘపరివుతో ఆగచ్ఛన్తో సోభతి, పుబ్బేపి సోభియేవ. దేవదత్తోపి న ఇదానేవ గణతో పరిహీనో, పుబ్బేపి పరిహీనోయేవాతి. భిక్ఖూ తస్సత్థస్సావిభావత్థాయ భగవన్తం యాచింసు, భగవా భవన్తరేన పటిచ్ఛన్నం కారణం పాకటం అకాసి.

అతీతే మగధరట్ఠే రాజగహనగరే ఏకో మగధరాజా రజ్జం కారేసి. తదా బోధిసత్తో మిగయోనియం పటిసన్ధిం గహేత్వా వుద్ధిప్పత్తో మిగసహస్సపరివారో అరఞ్ఞే వసతి. తస్స లక్ఖణో చ కాళో చాతి ద్వే పుత్తా అహేసుం. సో అత్తనో మహల్లకకాలే "తాతా, అహం ఇదాని మహల్లకో, తుమ్హే ఇమం గణం పరిహరథా"తి పఞ్చ పఞ్చ మిగసతాని ఏకేకం పుత్తం పటిచ్ఛాపేసి . తతో పట్ఠాయ తే ద్వే జనా మిగగణం పరిహరన్తి. మగధరట్ఠస్మిఞ్చ సస్సపాకసమయే కిట్ఠసమ్బాధే అరఞ్ఞే మిగానం పరిపన్థో హోతి. మనుస్సా సస్సఖాదకానం మిగానం మారణత్థాయ తత్థ తత్థ ఓపాతం ఖణన్తి, సూలాని రోపేన్తి, పాసాణయన్తాని సజ్జేన్తి, కూటపాసాదయో పాసే ఓడ్డేన్తి, బహూ మిగా వినాసం ఆపజ్జన్తి. బోధిసత్తో కిట్ఠసమ్బాధసమయం ఞత్వా ద్వే పుత్తే పక్కోసాపేత్వా ఆహ – "తాతా, అయం కిట్ఠసమ్బాధసమయో, బహూ మిగా వినాసం పాపుణన్తి, మయం మహల్లకా యేన కేనచి ఉపాయేన ఏకస్మిం ఠానే వీతినామేస్సామ, తుమ్హే తుమ్హాకం మిగగణే గహేత్వా అరఞ్ఞే పబ్బతపాదం పవిసిత్వా సస్సానం ఉద్ధటకాలే ఆగచ్ఛేయ్యాథా"తి. తే "సాధూ"తి పితు వచనం సుత్వా సపరివారా నిక్ఖమింసు. తేసం పన గమనమగ్గం మనుస్సా జానన్తి "ఇమస్మిం కాలే మిగా పబ్బతమారోహన్తి, ఇమస్మిం కాలే ఓరోహన్తీ"తి. తే తత్థ తత్థ పటిచ్ఛన్నట్ఠానే నిలీనా బహూ మిగే విజ్ఝిత్వా మారేన్తి.

కాళమిగో అత్తనో దన్ధతాయ "ఇమాయ నామ వేలాయ గన్తబ్బం, ఇమాయ వేలాయ న గన్తబ్బ"న్తి అజానన్తో మిగగణం ఆదాయ పుబ్బణ్హేపి సాయన్హేపి పదోసేపి పచ్చూసేపి గామద్వారేన గచ్ఛతి. మనుస్సా తత్థ తత్థ పకతియా ఠితా చ నిలీనా చ బహూ మిగే వినాసం పాపేన్తి. ఏవం సో అత్తనో దన్ధతాయ బహూ మిగే వినాసం పాపేత్వా అప్పకేహేవ మిగేహి అరఞ్ఞం

పావిసి. లక్ఖణమిగో పన పణ్డితో బ్యత్తో ఉపాయకుసలో "ఇమాయ వేలాయ గన్తబ్బం, ఇమాయ వేలాయ న గన్తబ్బ"న్తి జానాతి. సో గామద్వారేనపి న గచ్ఛతి , దివాపి న గచ్ఛతి, పదోసేపి న గచ్ఛతి, పచ్చూసేపి న గచ్ఛతి, మిగగణం ఆదాయ అడ్ఢరత్తసమయేయేవ గచ్ఛతి. తస్మా ఏకమ్పి మిగం అవినాసేత్వా అరఞ్ఞం పావిసి. తే తత్థ చత్తారో మాసే వసిత్వా సస్సేసు ఉద్ధటేసు పబ్బతా ఓతరింసు.

కాళో పచ్చాగచ్ఛన్తోపి పురిమనయేనేవ అవసేసమిగే వినాసం పాపేన్తో ఏకకోవ ఆగమి. లక్ఖణో పన ఏకమిగమ్పి అవినాసేత్వా పఞ్చహి మిగసతేహి పరివుతో మాతాపితూనం సన్తికం ఆగమి. బోధిసత్తో ద్వేపి పుత్తే ఆగచ్ఛన్తే దిస్వా మిగగణేన సద్ధిం మన్తేన్తో ఇమం గాథం సముట్ఠాపేసి –

౧౧. "హోతి సీలవతం అత్థో, పటిసన్థారవుత్తినం;
లక్ఖణం పస్స ఆయన్తం, ఞాతిసఙ్ఘపురక్ఖతం;
అథ పస్ససిమం కాళం, సువిహీనంవ ఞాతిభీ"తి.

తత్థ **సీలవత**న్తి సుఖసీలతాయ సీలవన్తానం ఆచారసమ్పన్నానం. **అత్థో**తి వుడ్ఢి. **పటిసన్థారవుత్తిన**న్తి ధమ్మపటిసన్థారో చ ఆమిసపటిసన్థారో చ ఏతేసం వుత్తీతి పటిసన్థారవుత్తినో, తేసం పటిసన్థారవుత్తినం. ఏత్థ చ పాపనివారణఓవాదానుసాసనివసేన ధమ్మపటిసన్థారో చ, గోచరలాభాపనగిలానుపట్ఠానధమ్మికరక్ఖావసేన ఆమిసపటిసన్థారో చ వేదితబ్బో. ఇదం వుత్తం హోతి – ఇమేసు ద్వీసు పటిసన్థారేసు ఠితానం ఆచారసమ్పన్నానం పణ్డితానం వుడ్ఢి నామ హోతీతి. ఇదాని తం వుడ్ఢిం దస్సేతుం పుత్తమాతరం ఆలపన్తో వియ "**లక్ఖణం పస్సా**"తిఆదిమాహ. తత్రాయం సఙ్ఖేపత్థో – ఆచారపటిసన్థారసమ్పన్నం అత్తనో పుత్తం ఏకమిగమ్పి అవినాసేత్వా ఞాతిసఙ్ఘేన పురక్ఖతం పరివారితం ఆగచ్ఛన్తం పస్స. తాయ పన ఆచారపటిసన్థారసమ్పదాయ విహీనం దన్ధపఞ్ఞం అథ పస్ససిమం కాళం ఏకమ్పి ఞాతిం అనవసేసేత్వా సువిహీనమేవ ఞాతీహి ఏకకం ఆగచ్ఛన్తన్తి. ఏవం పుత్తం అభినన్దిత్వా పన బోధిసత్తో యావతాయుకం ఠత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థాపి "న, భిక్ఖవే, సారిపుత్తో ఇదానేవ ఞాతిసఙ్ఘపరివారితో సోభతి, పుబ్బేపి సోభతియేవ. న చ దేవదత్తో ఏతరహియేవ గణమ్హా పరిహీనో, పుబ్బేపి పరిహీనోయేవా"తి ఇమం ధమ్మదేసనం దస్సేత్వా ద్వే వత్థూని కథేత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా కాళో దేవదత్తో అహోసి, పరిసాపిస్స దేవదత్తపరిసావ, లక్ఖణో సారిపుత్తో, పరిసా పనస్స బుద్ధపరిసా, మాతా రాహులమాతా, పితా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

లక్ఖణమిగజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౧౨] ౨. నిగ్రోధమిగజాతకవణ్ణనా

నిగ్రోధమేవ సేవేయ్యాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కుమారకస్సపత్థేరస్స మాతరం ఆరబ్భ కథేసి. సా కిర రాజగహనగరే మహావిభవస్స సేట్ఠినో ధీతా అహోసి ఉస్సన్నకుసలమూలా పరిమద్దితసఙ్ఖారా పచ్ఛిమభవికా, అన్తోఘటే పదీపో వియ తస్సా హదయే అరహత్తూపనిస్సయో జలతి. సా అత్తానం జాననకాలతో పట్ఠాయ గేహే అనభిరతా పబ్బజితుకామా హుత్వా మాతాపితరో ఆహ – "అమ్మతాతా, మయ్హం ఘరావాసే చిత్తం నాభిరమతి, అహం నియ్యానికే బుద్ధసాసనే పబ్బజితుకామా, పబ్బాజేథ మ"న్తి. అమ్మ, కిం వదేసి, ఇదం కులం బహువిభవం, త్వఞ్చ అమ్హాకం ఏకధీతా,

న లబ్భా తయా పబ్బజితున్తి. సా పునప్పునం యాచిత్వాపి మాతాపితూనం సన్తికా పబ్బజ్జం అలభమానా చిన్తేసి “హోతు, పతికులం గతా సామికం ఆరాధేత్వా పబ్బజిస్సామీ”తి. సా వయప్పత్తా పతికులం గన్త్వా పతిదేవతా హుత్వా సీలవతీ కల్యాణధమ్మా అగారం అజ్ఝావసి.

అథస్సా సంవాసమన్వాయ కుచ్ఛియం గబ్భో పతిట్ఠహి. సా గబ్భస్స పతిట్ఠితభావం న అఞ్ఞాసి. అథ తస్మిం నగరే నక్ఖత్తం ఘోసయింసు, సకలనగరవాసినో నక్ఖత్తం కీళింసు, నగరం దేవనగరం వియ అలఙ్కతపటియత్తం అహోసి. సా పన తావ ఉళారాయపి నక్ఖత్తకీళాయ వత్తమానాయ అత్తనో సరీరం న విలిమ్పతి నాలఙ్కరోతి, పకతివేసేనేవ విచరతి.

అథ నం సామికో ఆహ – “భద్దే, సకలనగరం నక్ఖత్తనిస్సితం, త్వం పన సరీరం నప్పటిజగ్గసీ”తి. అయ్యపుత్త, ద్వత్తింసాయ మే కుణపేహి పూరితం సరీరం, కిం ఇమినా అలఙ్కతేన, అయఞ్హి కాయో నేవ దేవనిమ్మితో, న బ్రహ్మనిమ్మితో, న సువణ్ణమయో, న మణిమయో, న హరిచన్దనమయో, న పుణ్డరీకకుముదుప్పలగబ్భసమ్భూతో , న అమతోసధపూరితో, అథ ఖో కుణపే జాతో, మాతాపేత్తికసమ్భవో, అనిచ్చుచ్ఛాదనపరిమద్దనభేదనవిద్ధంసనధమ్మో, కటసివడ్ఢనో, తణ్హూపాదిన్నో, సోకానం నిదానం, పరిదేవానం వత్థు, సబ్బరోగానం ఆలయో, కమ్మకరణానం పటిగ్గహో, అన్తోపూతి, బహి నిచ్చపగ్ఘరణో, కిమికులానం ఆవాసో, సివథికపయాతో, మరణపరియోసానో, సబ్బలోకస్స చక్ఖుపథే వత్తమానోపి –

“అట్ఠినహారుసంయుత్తో, తచమంసావలేపనో;
ఛవియా కాయో పటిచ్ఛన్నో, యథాభూతం న దిస్సతి.

“అన్తపూరో ఉదరపూరో, యకనపేళస్స వత్థినో;
హదయస్స పప్ఫాసస్స, వక్కస్స పిహకస్స చ.

“సిఙ్ఘాణికాయ ఖేళస్స, సేదస్స చ మేదస్స చ;
లోహితస్స లసికాయ, పిత్తస్స చ వసాయ చ.

“అథస్స నవహి సోతేహి, అసుచీ సవతి సబ్బదా;
అక్ఖిమ్హా అక్ఖిగూథకో, కణ్ణమ్హా కణ్ణగూథకో.

“సిఙ్ఘాణికా చ నాసతో, ముఖేన వమతేకదా;
పిత్తం సేమ్హఞ్చ వమతి, కాయమ్హా సేదజల్లికా.

“అథస్స సుసిరం సీసం, మత్థలుఙ్గస్స పూరితం;
సుభతో నం మఞ్ఞతి బాలో, అవిజ్జాయ పురక్ఖతో. (సు॰ ని॰ ౧౯౬-౨౦౧);

“అనన్తాదీనవో కాయో, విసరుక్ఖసమూపమో;
ఆవాసో సబ్బరోగానం, పుఞ్జో దుక్ఖస్స కేవలో. (అప॰ థేర ౨.౫౪.౫౫);

“సచే ఇమస్స కాయస్స, అన్తో బాహిరకో సియా;
దణ్డం నూన గహేత్వాన, కాకే సోణే చ వారయే.

“దుగ్గన్ధో అసుచి కాయో, కుణపో ఉక్కరూపమో;
నిన్దితో చక్ఖుభూతేహి, కాయో బాలాభినన్దితో.

“అల్లచమ్మపటిచ్ఛన్నో, నవద్వారో మహావణో;
సమన్తతో పగ్ఘరతి, అసుచీ పూతిగన్ధియో”తి. (విసుద్ధి॰ ౧.౧౨౨);

అయ్యపుత్త , ఇమం కాయం అలఙ్కరిత్వా కిం కరిస్సామి? నను ఇమస్స అలఙ్కతకరణం గూథపుణ్ణఘటస్స బహి చిత్తకమ్మకరణం వియ హోతీతి? సేట్ఠిపుత్తో తస్సా వచనం సుత్వా ఆహ “భద్దే, త్వం ఇమస్స సరీరస్స ఇమే దోసే పస్సమానా కస్మా న పబ్బజసీ”తి? “అయ్యపుత్త, అహం పబ్బజ్జం లభమానా అజ్జేవ పబ్బజేయ్య”న్తి. సేట్ఠిపుత్తో “సాధు, అహం తం పబ్బాజేస్సామీ”తి వత్వా మహాదానం పవత్తేత్వా మహాసక్కారం కత్వా మహన్తేన పరివారేన భిక్ఖునుపస్సయం నేత్వా తం పబ్బాజేన్తో దేవదత్తపక్ఖియానం భిక్ఖునీనం సన్తికే పబ్బాజేసి. సా పబ్బజ్జం లభిత్వా పరిపుణ్ణసఙ్కప్పా అత్తమనా అహోసి.

అథస్సా గబ్భే పరిపాకం గచ్ఛన్తే ఇన్ద్రియానం అఞ్ఞథత్తం హత్థపాదపిట్ఠీనం బహలత్తం ఉదరపటలస్స చ మహన్తతం దిస్వా భిక్ఖునియో తం పుచ్ఛింసు “అయ్యే, త్వం గబ్భినీ వియ పఞ్ఞాయసి, కిం ఏత”న్తి? అయ్యే, “ఇదం నామ కారణ”న్తి న జానామి, సీలం పన మే పరిపుణ్ణన్తి . అథ నం తా భిక్ఖునియో దేవదత్తస్స సన్తికం నేత్వా దేవదత్తం పుచ్ఛింసు “అయ్య, అయం కులధీతా కిచ్ఛేన సామికం ఆరాధేత్వా పబ్బజ్జం లభి, ఇదాని పనస్సా గబ్భో పఞ్ఞాయతి, మయం ఇమస్స గబ్భస్స గిహికాలే వా పబ్బజితకాలే వా లద్ధభావం న జానామ, కిందాని కరోమా”తి? దేవదత్తో అత్తనో అబుద్ధభావేన చ ఖన్తిమేత్తానుద్దయానఞ్చ నత్థితాయ ఏవం చిన్తేసి “దేవదత్తపక్ఖికా భిక్ఖునీ కుచ్ఛినా గబ్భం పరిహరతి, దేవదత్తో చ తం అజ్ఝుపేక్ఖతియేవాతి మయ్హం గరహా ఉప్పజ్జిస్సతి, మయా ఇమం ఉప్పబ్బాజేతుం వట్టతీ”తి. సో అవీమంసిత్వావ సేలగుళం పవట్టయమానో వియ పక్ఖన్దిత్వా “గచ్ఛథ, ఇమం ఉప్పబ్బాజేథా”తి ఆహ. తా తస్స వచనం సుత్వా ఉట్ఠాయ వన్దిత్వా ఉపస్సయం గతా.

అథ సా దహరా తా భిక్ఖునియో ఆహ – “అయ్యే, న దేవదత్తత్థేరో బుద్ధో, నాపి మయ్హం తస్స సన్తికే పబ్బజ్జా, లోకే పన అగ్గపుగ్గలస్స సమ్మాసమ్బుద్ధస్స సన్తికే మయ్హం పబ్బజ్జా, సా చ పన మే దుక్ఖేన లద్ధా, మా నం అన్తరధాపేథ, ఏథ మం గహేత్వా సత్థు సన్తికం జేతవనం గచ్ఛథా”తి. తా తం ఆదాయ రాజగహా పఞ్చచత్తాలీసయోజనికం మగ్గం అతిక్కమ్మ అనుపుబ్బేన జేతవనం పత్వా సత్థారం వన్దిత్వా తమత్థం ఆరోచేసుం. సత్థా చిన్తేసి – “కిఞ్చాపి గిహికాలే ఏతిస్సా గబ్భో పతిట్ఠితో, ఏవం సన్తేపి ‘సమణో గోతమో దేవదత్తేన జహితం ఆదాయ చరతీ’తి తిత్థియానం ఓకాసో భవిస్సతి. తస్మా ఇమం కథం పచ్ఛిన్దితుం సరాజికాయ పరిసాయ మజ్ఝే ఇమం అధికరణం వినిచ్ఛితుం వట్టతీ”తి. పునదివసే రాజానం పసేనదికోసలం మహాఅనాథపిణ్డికం చూళఅనాథపిణ్డికం విసాఖం మహాఉపాసికం అఞ్ఞాని చ అభిఞ్ఞాతాని మహాకులాని పక్కోసాపేత్వా సాయన్హసమయే చతూసు పరిసాసు సన్నిపతితాసు ఉపాలిత్థేరం ఆమన్తేసి “గచ్ఛ, త్వం చతుపరిసమజ్ఝే ఇమిస్సా దహరభిక్ఖునియా కమ్మం సోధేహీ”తి. “సాధు, భన్తే”తి థేరో పరిసమజ్ఝం గన్త్వా అత్తనో పఞ్ఞత్తాసనే నిసీదిత్వా రఞ్ఞో

పురతో విసాఖం ఉపాసికం పక్కోసాపేత్వా ఇమం అధికరణం పటిచ్ఛాపేసి "గచ్ఛ విసాఖే, 'అయం దహరా అసుకమాసే అసుకదివసే పబ్బజితా'తి తథతో ఞత్వా ఇమస్స గబ్భస్స పురే వా పచ్ఛా వా లద్ధభావం జానాహీ"తి. ఉపాసికా "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా సాణిం పరిక్ఖిపాపేత్వా అన్తోసాణియం దహరభిక్ఖునియా హత్థపాదనాభిఉదరపరియోసానాదీని ఓలోకేత్వా మాసదివసే సమానేత్వా గిహిభావే గబ్భస్స లద్ధభావం తథతో ఞత్వా థేరస్స సన్తికం గన్త్వా తమత్థం ఆరోచేసి. థేరో చతుపరిసమజ్ఝే తం భిక్ఖునిం సుద్ధం అకాసి. సా సుద్ధా హుత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘఞ్చ సత్థారఞ్చ వన్దిత్వా భిక్ఖునీహి సద్ధిం ఉపస్సయమేవ గతా. సా గబ్భపరిపాకమన్వాయ పదుముత్తరపాదమూలే పత్థితపత్థనం మహానుభావం పుత్తం విజాయి.

అథేకదివసం రాజా భిక్ఖునుపస్సయసమీపేన గచ్ఛన్తో దారకసద్దం సుత్వా అమచ్చే పుచ్ఛి. అమచ్చా తం కారణం ఞత్వా "దేవ, దహరభిక్ఖునీ పుత్తం విజాతా, తస్సేసో సద్దో"తి ఆహంసు. "భిక్ఖునీనం, భణే, దారకపటిజగ్గనం నామ పలిబోధో, మయం నం పటిజగ్గిస్సామా"తి రాజా తం దారకం నాటకిత్థీనం దాపేత్వా కుమారపరిహారేన వడ్ఢాపేసి. నామగ్గహణదివసే చస్స "కస్సపో"తి నామం అకంసు. అథ నం కుమారపరిహారేన వడ్ఢితత్తా "కుమారకస్సపో"తి సఞ్జానింసు. సో సత్తవస్సికకాలే సత్థు సన్తికే పబ్బజిత్వా పరిపుణ్ణవస్సో ఉపసమ్పదం లభిత్వా గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే కాలే ధమ్మకథికేసు చిత్రకథీ అహోసి. అథ నం సత్థా "ఏతదగ్గం, భిక్ఖవే, మమ సావకానం భిక్ఖూనం చిత్తకథికానం యదిదం కుమారకస్సపో"తి (అం॰ ని॰ ౧.౨౧౮, ౨౧౭) ఏతదగ్గే ఠపేసి. సో పచ్ఛా వమ్మికసుత్తే (మ॰ ని॰ ౧.౨౪౯ ఆదయో) అరహత్తం పాపుణి. మాతాపిస్స భిక్ఖునీ విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అగ్గఫలం పత్తా. కుమారకస్సపత్థేరో బుద్ధసాసనే గగనమజ్ఝే పుణ్ణచన్దో వియ పాకటో జాతో.

అథేకదివసం తథాగతో పచ్ఛాభత్తం పిణ్డపాతపటిక్కన్తో భిక్ఖూనం ఓవాదం దత్వా గన్ధకుటిం పావిసి. భిక్ఖూ ఓవాదం గహేత్వా అత్తనో అత్తనో రత్తిట్ఠానదివాట్ఠానేసు దివసభాగం ఖేపేత్వా సాయన్హసమయే ధమ్మసభాయం సన్నిపతిత్వా "ఆవుసో, దేవదత్తేన అత్తనో అబుద్ధభావేన చేవ ఖన్తిమేత్తాదీనఞ్చ అభావేన కుమారకస్సపత్థేరో చ థేరీ చ ఉభో నాసితా, సమ్మాసమ్బుద్ధో పన అత్తనో ధమ్మరాజతాయ చేవ ఖన్తిమేత్తానుద్దయసమ్పత్తియా చ ఉభిన్నమ్పి తేసం పచ్చయో జాతో"తి బుద్ధగుణే వణ్ణయమానా నిసీదింసు. సత్థా బుద్ధలీలాయ ధమ్మసభం ఆగన్త్వా పఞ్ఞత్తాసనే నిసీదిత్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛి. "భన్తే, తుమ్హాకమేవ గుణకథాయా"తి సబ్బం ఆరోచయింసు. న, భిక్ఖవే, తథాగతో ఇదానేవ ఇమేసం ఉభిన్నం పచ్చయో చ పతిట్ఠా చ జాతో, పుబ్బేపి అహోసియేవాతి. భిక్ఖూ తస్సత్థస్సావిభావత్థాయ భగవన్తం యాచింసు. భగవా భవన్తరేన పటిచ్ఛన్నం కారణం పాకటం అకాసి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారయమానే బోధిసత్తో మిగయోనియం పటిసన్ధిం గణ్హి. సో మాతుకుచ్ఛితో నిక్ఖన్తో సువణ్ణవణ్ణో అహోసి, అక్ఖీని పనస్స మణిగుళసదిసాని అహేసుం, సిఙ్గాని రజతవణ్ణాని, ముఖం రత్తకమ్బలపుఞ్జవణ్ణం, హత్థపాదపరియన్తా లాఖారసపరికమ్మకతా వియ, వాలధి చమరస్స వియ అహోసి, సరీరం పనస్స మహన్తం అస్సపోతకప్పమాణం అహోసి. సో పఞ్చసతమిగపరివారో అరఞ్ఞే వాసం కప్పేసి నామేన నిగ్రోధమిగరాజా నామ. అవిదూరే పనస్స అఞ్ఞోపి పఞ్చసతమిగపరివారో సాఖమిగో నామ వసతి, సోపి సువణ్ణవణ్ణోవ అహోసి.

తేన సమయేన బారాణసిరాజా మిగవధప్పసుతో హోతి, వినా మంసేన న భుఞ్జతి, మనుస్సానం కమ్మచ్ఛేదం కత్వా సబ్బే నేగమజానపదే సన్నిపాతేత్వా దేవసికం మిగవం గచ్ఛతి. మనుస్సా చిన్తేసుం – "అయం రాజా అమ్హాకం కమ్మచ్ఛేదం కరోతి, యంనూన మయం ఉయ్యానే మిగానం నివాపం వపిత్వా పానీయం సమ్పాదేత్వా బహూ మిగే ఉయ్యానం పవేసేత్వా ద్వారం బన్ధిత్వా రఞ్ఞో నియ్యాదేయ్యామా"తి. తే సబ్బే ఉయ్యానే మిగానం నివాపతిణాని రోపేత్వా ఉదకం

సమ్పాదేత్వా ద్వారం యోజేత్వా వాగురాని ఆదాయ ముగ్గరాదినానావుధహత్థా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా మిగే పరియేసమానా "మజ్ఝే ఠితే మిగే గణ్హిస్సామా"తి యోజనమత్తం ఠానం పరిక్ఖిపిత్వా సఙ్ఖిపమానా నిగ్రోధమిగసాఖమిగానం వసనట్ఠానం మజ్ఝే కత్వా పరిక్ఖిపింసు. అథ నం మిగగణం దిస్వా రుక్ఖగుమ్బాదయో చ భూమిఞ్చ ముగ్గరేహి పహరన్తా మిగగణం గహనట్ఠానతో నీహరిత్వా అసిసత్తిధనుఆదీని ఆవుధాని ఉగ్గిరిత్వా మహానాదం నదన్తా తం మిగగణం ఉయ్యానం పవేసేత్వా ద్వారం పిధాయ రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా "దేవ, నిబద్ధం మిగవం గచ్ఛన్తా అమ్హాకం కమ్మం నాసేథ, అమ్హేహి అరఞ్ఞతో మిగే ఆనేత్వా తుమ్హాకం ఉయ్యానం పూరితం, ఇతో పట్ఠాయ తేసం మంసాని ఖాదథా"తి రాజానం ఆపుచ్ఛిత్వా పక్కమింసు.

రాజా తేసం వచనం సుత్వా ఉయ్యానం గన్త్వా మిగే ఓలోకేన్తో ద్వే సువణ్ణమిగే దిస్వా తేసం అభయం అదాసి. తతో పట్ఠాయ పన కదాచి సయం గన్త్వా ఏకం మిగం విజ్ఝిత్వా ఆనేతి, కదాచిస్స భత్తకారకో గన్త్వా విజ్ఝిత్వా ఆహరతి. మిగా ధనుం దిస్వావ మరణభయేన తజ్జితా పలాయన్తి, ద్వే తయో పహారే లభిత్వా కిలమన్తిపి, గిలానాపి హోన్తి, మరణమ్పి పాపుణన్తి. మిగగణో తం పవత్తిం బోధిసత్తస్స ఆరోచేసి. సో సాఖం పక్కోసాపేత్వా ఆహ – "సమ్మ, బహూ మిగా నస్సన్తి, ఏకంసేన మరితబ్బే సతి ఇతో పట్ఠాయ మా కణ్డేన మిగే విజ్ఝన్తు, ధమ్మగణ్డికట్ఠానే మిగానం వారో హోతు. ఏకదివసం మమ పరిసాయ వారో పాపుణాతు, ఏకదివసం తవ పరిసాయ, వారప్పత్తో మిగో గన్త్వా ధమ్మగణ్డికాయ గీవం ఠపేత్వా నిపజ్జతు, ఏవం సన్తే మిగా కిలన్తా న భవిస్సన్తీ"తి. సో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛి. తతో పట్ఠాయ వారప్పత్తోవ మిగో గన్త్వా ధమ్మగణ్డికాయ గీవం ఠపేత్వా నిపజ్జతి, భత్తకారకో ఆగన్త్వా తత్థ నిపన్నకమేవ గహేత్వా గచ్ఛతి.

అథేకదివసం సాఖమిగస్స పరిసాయ ఏకిస్సా గబ్భినిమిగియా వారో పాపుణి. సా సాఖం ఉపసఙ్కమిత్వా "సామి, అహం గబ్భినీ, పుత్తం విజాయిత్వా ద్వే జనా వారం గమిస్సామ, మయ్హం వారం అతిక్కామేహీ"తి ఆహ. సో "న సక్కా తవ వారం అఞ్ఞేసం పాపేతుం, త్వమేవ తుయ్హం వారం జానిస్ససి, గచ్ఛాహీ"తి ఆహ. సా తస్స సన్తికా అనుగ్గహం అలభమానా బోధిసత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా తమత్థం ఆరోచేసి. సో తస్సా వచనం సుత్వా "హోతు గచ్ఛ త్వం, అహం తే వారం అతిక్కామేస్సామీ"తి సయం గన్త్వా ధమ్మగణ్డికాయ సీసం కత్వా నిపజ్జి. భత్తకారకో తం దిస్వా "లద్ధాభయో మిగరాజా ధమ్మగణ్డికాయ నిపన్నో, కిం ను ఖో కారణ"న్తి వేగేన గన్త్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసి.

రాజా తావదేవ రథం ఆరుయ్హ మహన్తేన పరివారేన ఆగన్త్వా బోధిసత్తం దిస్వా ఆహ "సమ్మ మిగరాజ, నను మయా తుయ్హం అభయం దిన్నం, కస్మా త్వం ఇధ నిపన్నో"తి. మహారాజ, గబ్భినీ మిగీ ఆగన్త్వా "మమ వారం అఞ్ఞస్స పాపేహీ"తి ఆహ, న సక్కా ఖో పన మయా ఏకస్స మరణదుక్ఖం అఞ్ఞస్స ఉపరి నిక్ఖిపితుం, స్వాహం అత్తనో జీవితం తస్సా దత్వా తస్సా సన్తకం మరణం గహేత్వా ఇధ నిపన్నో, మా అఞ్ఞం కిఞ్చి ఆసఙ్కిత్థ, మహారాజాతి. రాజా ఆహ – "సామి, సువణ్ణవణ్ణమిగరాజ, మయా న తాదిసో ఖన్తిమేత్తానుద్దయసమ్పన్నో మనుస్సేసుపి దిట్ఠపుబ్బో, తేన తే పసన్నోస్మి, ఉట్ఠేహి, తుయ్హఞ్చ తస్సా చ అభయం దమ్మీ"తి. "ద్వీహి అభయే లద్ధే అవసేసా కిం కరిస్సన్తి, నరిన్దా"తి? "అవసేసానమ్పి అభయం దమ్మి, సామీ"తి. "మహారాజ, ఏవమ్పి ఉయ్యానేయేవ మిగా అభయం లభిస్సన్తి, సేసా కిం కరిస్సన్తీ"తి? "ఏతేసమ్పి అభయం దమ్మి, సామీ"తి. "మహారాజ, మిగా తావ అభయం లభన్తు, సేసా చతుప్పదా కిం కరిస్సన్తీ"తి ? "ఏతేసమ్పి అభయం దమ్మి, సామీ"తి. "మహారాజ, చతుప్పదా తావ అభయం లభన్తు, దిజగణా కిం కరిస్సన్తీ"తి? "ఏతేసమ్పి అభయం దమ్మి, సామీ"తి. "మహారాజ, దిజగణా తావ అభయం లభన్తు, ఉదకే వసన్తా మచ్ఛా కిం కరిస్సన్తీ"తి? "ఏతేసమ్పి అభయం దమ్మి, సామీ"తి. ఏవం మహాసత్తో రాజానం సబ్బసత్తానం అభయం యాచిత్వా ఉట్ఠాయ

రాజానం పఞ్చసు సీలేసు పతిట్ఠాపేత్వా “ధమ్మం చర, మహారాజ, మాతాపితూసు పుత్తధీతాసు బ్రాహ్మణగహపతికేసు నేగమజానపదేసు ధమ్మం చరన్తో సమం చరన్తో కాయస్స భేదా పరం మరణా సుగతిం సగ్గం లోకం గమిస్ససీ”తి రఞ్ఞో బుద్ధలీలాయ ధమ్మం దేసేత్వా కతిపాహం ఉయ్యానే వసిత్వా రఞ్ఞో ఓవాదం దత్వా మిగగణపరివుతో అరఞ్ఞం పావిసి. సాపి ఖో మిగధేను పుప్ఫకణ్ణికసదిసం పుత్తం విజాయి. సో కీళమానో సాఖమిగస్స సన్తికం గచ్ఛతి. అథ నం మాతా తస్స సన్తికం గచ్ఛన్తం దిస్వా “పుత్త, ఇతో పట్ఠాయ మా ఏతస్స సన్తికం గచ్ఛ, నిగ్రోధస్సేవ సన్తికం గచ్ఛేయ్యాసీ”తి ఓవదన్తీ ఇమం గాథమాహ –

౧౨. “నిగ్రోధమేవ సేవేయ్య, న సాఖముపసంవసే;

నిగ్రోధస్మిం మతం సేయ్యో, యఞ్చే సాఖస్మి జీవిత”న్తి.

తత్థ **నిగ్రోధమేవ సేవేయ్యాతి** తాత త్వం వా అఞ్ఞో వా అత్తనో హితకామో నిగ్రోధమేవ సేవేయ్య భజేయ్య ఉపసఙ్కమేయ్య, **న సాఖముపసంవసేతి** సాఖమిగం పన న ఉపసంవసే ఉపగమ్మ న సంవసేయ్య, ఏతం నిస్సాయ జీవికం న కప్పేయ్య. **నిగ్రోధస్మిం మతం సేయ్యోతి** నిగ్రోధరఞ్ఞో పాదమూలే మరణమ్పి సేయ్యో వరం ఉత్తమం. **యఞ్చే సాఖస్మి జీవిత**న్తి యం పన సాఖస్స సన్తికే జీవితం, తం నేవ సేయ్యో న వరం న ఉత్తమన్తి అత్థో.

తతో పట్ఠాయ చ పన అభయలద్ధకా మిగా మనుస్సానం సస్సాని ఖాదన్తి, మనుస్సా “లద్ధాభయా ఇమే మిగా”తి మిగే పహరితుం వా పలాపేతుం వా న విసహన్తి, తే రాజఙ్గణే సన్నిపతిత్వా రఞ్ఞో తమత్థం ఆరోచేసుం. రాజా “మయా పసన్నేన నిగ్రోధమిగరాజస్స వరో దిన్నో, అహం రజ్జం జహేయ్యం, న చ తం పటిఞ్ఞం భిన్దామి, గచ్ఛథ న కోచి మమ విజితే మిగే పహరితుం లభతీ”తి ఆహ. నిగ్రోధమిగో తం పవత్తిం సుత్వా మిగగణం సన్నిపాతాపేత్వా “ఇతో పట్ఠాయ పరేసం సస్సం ఖాదితుం న లభిస్సథా”తి మిగే ఓవదిత్వా మనుస్సానం ఆరోచాపేసి “ఇతో పట్ఠాయ సస్సకారకా మనుస్సా సస్సరక్ఖణత్థం వతిం మా కరోన్తు, ఖేత్తం పన ఆవిజ్ఝిత్వా పణ్ణసఞ్ఞం బన్ధన్తూ”తి. తతో పట్ఠాయ కిర ఖేత్తేసు పణ్ణబన్ధనసఞ్ఞా ఉదపాది. తతో పట్ఠాయ పణ్ణసఞ్ఞం అతిక్కమనమిగో నామ నత్థి. అయం కిర నేసం బోధిసత్తతో లద్ధఓవాదో. ఏవం మిగగణం ఓవదిత్వా బోధిసత్తో యావతాయుకం ఠత్వా సద్ధిం మిగేహి యథాకమ్మం గతో, రాజాపి బోధిసత్తస్స ఓవాదే ఠత్వా పుఞ్ఞాని కత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవాహం థేరియా చ కుమారకస్సపస్స చ అవస్సయో, పుబ్బేపి అవస్సయో ఏవా”తి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా చతుసచ్చధమ్మదేసనం వినివట్టేత్వా ద్వే వత్థూని కథేత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి “తదా సాఖమిగో దేవదత్తో అహోసి, పరిసాపిస్స దేవదత్తపరిసావ, మిగధేను థేరీ అహోసి, పుత్తో కుమారకస్సపో, రాజా ఆనన్దో, నిగ్రోధమిగరాజా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

నిగ్రోధమిగజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౧౩] ౩. కణ్డిజాతకవణ్ణనా

ధిరత్థు కణ్డినం సల్లన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పురాణదుతియికాపలోభనం ఆరబ్భ కథేసి. తం అట్ఠకనిపాతే ఇన్ద్రియజాతకే ఆవిభవిస్సతి. భగవా పన తం భిక్ఖుం ఏతదవోచ “భిక్ఖు, పుబ్బేపి త్వం ఏతం మాతుగామం నిస్సాయ జీవితక్ఖయం పత్వా వీతచ్చితేసు అఙ్గారేసు పక్కో”తి. భిక్ఖూ తస్సత్థస్సావిభావత్థాయ భగవన్తం యాచింసు, భగవా భవన్తరేన

పటిచ్ఛన్నకారణం పాకటం అకాసి. ఇతో పరం పన భిక్ఖూనం యాచనం భవన్తరపటిచ్ఛన్నతఞ్చ అవత్వా “అతీతం ఆహరీ”తి ఏత్తకమేవ వక్ఖామ, ఏత్తకే వుత్తేపి యాచనఞ్చ వలాహకగబ్భతో చన్దనీహరణూపమాయ భవన్తరపటిచ్ఛన్నకారణభావో చాతి సబ్బమేతం హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ యోజేత్వా వేదితబ్బం.

అతీతే మగధరట్ఠే రాజగహే మగధరాజా రజ్జం కారేసి. మగధవాసికానం సస్ససమయే మిగానం మహాపరిపన్థో హోతి. తే అరఞ్ఞే పబ్బతపాదం పవిసన్తి. తత్థ ఏకో అరఞ్ఞవాసీ పబ్బతేయ్యమిగో ఏకాయ గామన్తవాసినియా మిగపోతికాయ సద్ధిం సన్థవం కత్వా తేసం మిగానం పబ్బతపాదతో ఓరుయ్హ పున గామన్తం ఓతరణకాలే మిగపోతికాయ పటిబద్ధచిత్తత్తా తేహి సద్ధింయేవ ఓతరి. అథ నం సా ఆహ – “త్వం ఖోసి, అయ్య, పబ్బతేయ్యో బాలమిగో, గామన్తో చ నామ సాసఙ్కో సప్పటిభయో, మా అమ్హేహి సద్ధిం ఓతరీ”తి. సో తస్సా పటిబద్ధచిత్తత్తా అనివత్తిత్వా సద్ధింయేవ అగమాసి. మగధవాసినో “ఇదాని మిగానం పబ్బతపాదా ఓతరణకాలో”తి ఞత్వా మగ్గే పటిచ్ఛన్నకోట్ఠకేసు తిట్ఠన్తి. తేసమ్పి ద్విన్నం ఆగమనమగ్గే ఏకో లుద్దకో పటిచ్ఛన్నకోట్ఠకే ఠితో హోతి. మిగపోతికా మనుస్సగన్ధం ఘాయిత్వా “ఏకో లుద్దకో ఠితో భవిస్సతీ”తి తం బాలమిగం పురతో కత్వా సయం పచ్ఛతో అహోసి. లుద్దకో ఏకేనేవ సరప్పహారేన మిగం తత్థేవ పాతేతి. మిగపోతికా తస్స విద్ధభావం ఞత్వా ఉప్పతిత్వా వాతగతియావ పలాయి. లుద్దకో కోట్ఠకతో నిక్ఖమిత్వా మిగం ఓక్కన్తిత్వా అగ్గిం కత్వా వీతచ్చితేసు అఙ్గారేసు మధురమంసం పచిత్వా ఖాదిత్వా పానీయం పివిత్వా అవసేసం లోహితబిన్దూహి పగ్ఘరన్తేహి కాజేనాదాయ దారకే తోసేన్తో ఘరం అగమాసి.

తదా బోధిసత్తో తస్మిం వనసణ్డే రుక్ఖదేవతా హుత్వా నిబ్బత్తో హోతి. సో తం కారణం దిస్వా “ఇమస్స బాలమిగస్స మరణం నేవ మాతరం నిస్సాయ, న పితరం నిస్సాయ, అథ ఖో కామం నిస్సాయ. కామనిమిత్తఞ్హి సత్తా సుగతియం హత్థచ్ఛేదాదికం, దుగ్గతియఞ్చ పఞ్చవిధబన్ధనాదినానప్పకారకం దుక్ఖం పాపుణన్తి, పరేసం మరణదుక్ఖుప్పాదనమ్పి నామ ఇమస్మిం లోకే గరహితమేవ. యం జనపదం మాతుగామో విచారేతి అనుసాసతి, సో ఇత్థిపరిణాయకో జనపదోపి గరహితోయేవ. యే సత్తా మాతుగామస్స వసం గచ్ఛన్తి, తేపి గరహితాయేవా”తి ఏకాయ గాథాయ తీణి గరహవత్థూని దస్సేత్వా వనదేవతాసు సాధుకారం దత్వా గన్ధపుప్ఫాదీహి పూజయమానాసు మధురేన సరేన తం వనసణ్డం ఉన్నాదేన్తో ఇమాయ గాథాయ ధమ్మం దేసేసి –

౧౩. “ధిరత్థు కణ్డినం సల్లం, పురిసం గాళ్హవేధినం;
ధిరత్థు తం జనపదం, యత్థిత్థీ పరిణాయికా;
తే చాపి ధిక్కితా సత్తా, యే ఇత్థీనం వసం గతా”తి.

తత్థ **ధిరత్థూ**తి గరహణత్థే నిపాతో, స్వాయమిధ ఉత్తాసుబ్బేగవసేన గరహణే దట్ఠబ్బో. ఉత్తసితుబ్బిగ్గో హి హోన్తో బోధిసత్తో ఏవమాహ. కణ్డమస్స అత్థీతి కణ్డీ, తం **కణ్డినం**. తం పన కణ్డం అనుపవిసనట్ఠేన “సల్ల”న్తి వుచ్చతి, తస్మా **కణ్డినం సల్ల**న్తి ఏత్థ సల్లకణ్డినన్తి అత్థో. సల్లం వా అస్సత్థీతిపి సల్లో, తం సల్లం. మహన్తం వణముఖం కత్వా బలవప్పహారం దేన్తో గాళ్హం విజ్ఝతీతి గాళ్హవేధీ, తం **గాళ్హవేధినం**. నానప్పకారేన కణ్డేన, కుముదపత్తసణ్ఠానఫలేన ఉజుకగమనేనేవ సల్లేన చ సమన్నాగతం గాళ్హవేధినం పురిసం ధిరత్థూతి అయమేత్థ అత్థో. **పరిణాయికా**తి ఇస్సరా సంవిధాయికా. **ధిక్కితా**తి గరహితా. సేసమేత్థ ఉత్తానత్థమేవ. ఇతో పరం పన ఏత్తకమ్పి అవత్వా యం యం అనుత్తానం, తం తదేవ వణ్ణయిస్సామ. ఏవం ఏకాయ గాథాయ తీణి గరహవత్థూని దస్సేత్వా బోధిసత్తో వనం ఉన్నాదేత్వా బుద్ధలీలాయ ధమ్మం దేసేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. సత్థా ద్వే వత్థూని కథేత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి. ఇతో పరం పన “ద్వే వత్థూని కథేత్వా”తి ఇదం అవత్వా “అనుసన్ధిం ఘటేత్వా”తి ఏత్తకమేవ వక్ఖామ, అవుత్తమ్పి పన హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ యోజేత్వా గహేతబ్బం.

తదా పబ్బతేయ్యమిగో ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు అహోసి, మిగపోతికా పురాణదుతియికా, కామేసు దోసం దస్సేత్వా ధమ్మదేసకదేవతా పన అహమేవ అహోసిన్తి.

కణ్డిజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౧౪] ౪. వాతమిగజాతకవణ్ణనా

న కిరత్థి రసేహి పాపియోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో చూళపిణ్డపాతికతిస్సత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి. సత్థరి కిర రాజగహం ఉపనిస్సాయ వేళువనే విహరన్తే తిస్సకుమారో నామ మహావిభవస్స సేట్ఠికులస్స పుత్తో ఏకదివసం వేళువనం గన్త్వా సత్థు ధమ్మదేసనం సుత్వా పబ్బజితుకామో పబ్బజ్జం యాచిత్వా మాతాపితూహి అననుఞ్ఞాతత్తా పటిక్ఖిత్తో సత్తాహం భత్తచ్ఛేదం కత్వా రట్ఠపాలత్థేరో వియ మాతాపితరో అనుజానాపేత్వా సత్థు సన్తికే పబ్బజి. సత్థా తం పబ్బాజేత్వా అడ్ఢమాసమత్తం వేళువనే విహరిత్వా జేతవనం అగమాసి. తత్రాయం కులపుత్తో తేరస ధుతఙ్గాని సమాదాయ సావత్థియం సపదానం పిణ్డాయ చరమానో కాలం వీతినామేతి, “చూళపిణ్డపాతికతిస్సత్థేరో నామా”తి వుత్తే గగనతలే పుణ్ణచన్దో వియ బుద్ధసాసనే పాకటో పఞ్ఞాతో అహోసి.

తస్మిం కాలే రాజగహే నక్ఖత్తకీళాయ వత్తమానాయ థేరస్స మాతాపితరో యం తస్స గిహికాలే అహోసి ఆభరణభణ్డకం, తం రతనచఙ్కోటకే నిక్ఖిపిత్వా ఉరే ఠపేత్వా “అఞ్ఞాసు నక్ఖత్తకీళాసు అమ్హాకం పుత్తో ఇమినా అలఙ్కారేన అలఙ్కతో నక్ఖత్తం కీళతి, తం నో ఏకపుత్తం గహేత్వా సమణో గోతమో సావత్థినగరం గతో, కహం ను ఖో సో ఏతరహి నిసిన్నో, కహం ఠితో”తి వత్వా రోదన్తి.

అథేకా వణ్ణదాసీ తం కులం గన్త్వా సేట్ఠిభరియం రోదన్తిం దిస్వా పుచ్ఛి “కిం పన, అయ్యే, రోదసీ”తి? “సా తమత్థం ఆరోచేసి”. “కిం పన, అయ్యే, అయ్యపుత్తో పియాయతీ”తి? “అసుకఞ్చ అసుకఞ్చా”తి. “సచే తుమ్హే ఇమస్మిం గేహే సబ్బం ఇస్సరియం మయ్హం దేథ, అహం వో పుత్తం ఆనేస్సామీ”తి. సేట్ఠిభరియా “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా పరిబ్బయం దత్వా మహన్తేన పరివారేన తం ఉయ్యోజేసి “గచ్ఛ, అత్తనో బలేన మమ పుత్తం ఆనేహీ”తి. సా పటిచ్ఛన్నయానే నిసిన్నా సావత్థిం గన్త్వా థేరస్స భిక్ఖాచారవీథియం నివాసం గహేత్వా సేట్ఠికులా ఆగతే మనుస్సే థేరస్స అదస్సేత్వా అత్తనో పరివారేనేవ పరివుతా థేరస్స పిణ్డాయ పవిట్ఠస్స ఆదితోవ ఉళుఙ్కయాగుఞ్చ రసకభిక్ఖఞ్చ దత్వా రసతణ్హాయ బన్ధిత్వా అనుక్కమేన గేహే నిసీదాపేత్వా భిక్ఖం దదమానా చ అత్తనో వసం ఉపగతభావం ఞత్వా గిలానాలయం దస్సేత్వా అన్తోగబ్భే నిపజ్జి. థేరోపి భిక్ఖాచారవేలాయ సపదానం చరన్తో గేహద్వారం అగమాసి. పరిజనో థేరస్స పత్తం గహేత్వా థేరం ఘరే నిసీదాపేసి. థేరో నిసీదిత్వావ “కహం ఉపాసికా”తి పుచ్ఛి. “గిలానా, భన్తే, తుమ్హాకం దస్సనం ఇచ్ఛతీ”తి. సో రసతణ్హాయ బద్ధో అత్తనో వతసమాదానం భిన్దిత్వా తస్సా నిపన్నట్ఠానం పావిసి. సా అత్తనో ఆగతకారణం కథేత్వా తం పలోభేత్వా రసతణ్హాయ బన్ధిత్వా ఉప్పబ్బాజేత్వా అత్తనో వసే ఠపేత్వా యానే నిసీదాపేత్వా మహన్తేన పరివారేన రాజగహమేవ అగమాసి. సా పవత్తి పాకటా జాతా.

భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం సన్నిసిన్నా "చూళపిణ్డపాతికతిస్సత్థేరం కిర ఏకా వణ్ణదాసీ రసతణ్హాయ బన్ధిత్వా ఆదాయ గతా"తి కథం సముట్ఠాపేసుం. సత్థా ధమ్మసభం ఉపగన్త్వా అలఙ్కతధమ్మాసనే నిసీదిత్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి ఆహ. తే తం పవత్తిం కథయింసు. "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ ఏసో భిక్ఖు రసతణ్హాయ బజ్ఝిత్వా తస్సా వసం గతో, పుబ్బేపి తస్సా వసం గతోయేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం రఞ్ఞో బ్రహ్మదత్తస్స సఞ్జయో నామ ఉయ్యానపాలో అహోసి. అథేకో వాతమిగో తం ఉయ్యానం ఆగన్త్వా సఞ్జయం దిస్వా పలాయతి, సఞ్జయోపి న తం తజ్జేత్వా నీహరతి. సో పునప్పునం ఆగన్త్వా ఉయ్యానేయేవ చరతి. ఉయ్యానపాలో ఉయ్యానే నానప్పకారాని పుప్ఫఫలాని గహేత్వా దివసే దివసే రఞ్ఞో అభిహరతి. అథ నం ఏకదివసం రాజా పుచ్ఛి "సమ్మ ఉయ్యానపాల, ఉయ్యానే కిఞ్చి అచ్ఛరియం పస్ససీ"తి? "దేవ, అఞ్ఞం న పస్సామి, ఏకో పన వాతమిగో ఆగన్త్వా ఉయ్యానే చరతి, ఏతం పస్సామీ"తి. "సక్ఖిస్ససి పన తం గహేతు"న్తి. "థోకం మధుం లభన్తో అన్తో రాజనివేసనమ్పి నం ఆనేతుం సక్ఖిస్సామి, దేవా"తి. రాజా తస్స మధుం దాపేసి. సో తం గహేత్వా ఉయ్యానం గన్త్వా వాతమిగస్స చరణట్ఠానే తిణాని మధునా మక్ఖేత్వా నిలీయి. మిగో ఆగన్త్వా మధుమక్ఖితాని తిణాని ఖాదిత్వా రసతణ్హాయ బద్ధో అఞ్ఞత్ర అగన్త్వా ఉయ్యానమేవ ఆగచ్ఛతి. ఉయ్యానపాలో తస్స మధుమక్ఖితతిణేసు పలుద్ధభావం ఇత్వా అనుక్కమేన అత్తానం దస్సేసి. సో తం దిస్వా కతిపాహం పలాయిత్వా పునప్పునం పస్సన్తో విస్సాసం ఆపజ్జిత్వా అనుక్కమేన ఉయ్యానపాలస్స హత్థే ఠితతిణాని ఖాదితుం ఆరభి.

సో తస్స విస్సాసం ఆపన్నభావం ఇత్వా యావ రాజనివేసనా వీథిం కిలఞ్జేహి పరిక్ఖిపిత్వా తహిం తహిం సాఖాభఙ్గం పాతేత్వా మధులాబుకం అంసే లగ్గేత్వా తిణకలాపం ఉపకచ్ఛకే ఠపేత్వా మధుమక్ఖితాని తిణాని మిగస్స పురతో పురతో వికిరన్తో అన్తోరాజనివేసనంయేవ అగమాసి. మిగే అన్తో పవిట్ఠే ద్వారం పిదహింసు. మిగో మనుస్సే దిస్వా కమ్పమానో మరణభయతజ్జితో అన్తోనివేసనఙ్గణే ఆధావతి పరిధావతి. రాజా పాసాదా ఓరుయ్హ తం కమ్పమానం దిస్వా "వాతమిగో నామ మనుస్సానం దిట్ఠట్ఠానం సత్తాహం న గచ్ఛతి, తజ్జితట్ఠానం యావజీవం న గచ్ఛతి, సో ఏవరూపో గహననిస్సితో వాతమిగో రసతణ్హాయ బద్ధో ఇదాని ఏవరూపం ఠానం ఆగతో, నత్థి వత భో లోకే రసతణ్హాయ పాపతరం నామా"తి ఇమాయ గాథాయ ధమ్మదేసనం పట్ఠపేసి –

౧౪. "న కిరత్థి రసేహి పాపియో, ఆవాసేహివ సన్థవేహి వా;
వాతమిగం గహననిస్సితం, వసమానేసి రసేహి సఞ్జయో"తి.

తత్థ **కిరాతి** అనుస్సవనత్థే నిపాతో. **రసేహీతి** జివ్హావిఞ్ఞేయ్యేహి మధురమ్బిలాదీహి. **పాపియోతి** పాపతరో. **ఆవాసేహివ సన్థవేహి వాతి** నిబద్ధవసనట్ఠానసఙ్ఖాతేసు హి ఆవాసేసుపి మిత్తసన్థవేసుపి ఛన్దరాగో పాపకోవ, తేహి పన సచ్ఛన్దరాగపరిభోగేహి ఆవాసేహి వా మిత్తసన్థవేహి వా సతగుణేన చ సహస్సగుణేన చ సతసహస్సగుణేన చ ధువపటిసేవనట్ఠేన ఆహారం వినా జీవితిన్ద్రియపాలనాయ అభావేన చ సచ్ఛన్దరాగపరిభోగరసావ పాపతరాతి. బోధిసత్తో పన అనుస్సవాగతం వియ ఇమమత్థం కత్వా "న కిరత్థి రసేహి పాపియో, ఆవాసేహివ సన్థవేహి వా"తి ఆహ. ఇదాని తేసం పాపియభావం దస్సేన్తో "**వాతమిగ**"న్తిఆదిమాహ. తత్థ **గహననిస్సిత**న్తి గహనట్ఠాననిస్సితం. ఇదం వుత్తం హోతి – పస్సథ రసానం పాపియభావం, ఇదం నామ అరఞ్ఞాయతనే గహననిస్సితం వాతమిగం సఞ్జయో ఉయ్యానపాలో మధురసేహి

అత్తనో వసం ఆనేసి, సబ్బథాపి సచ్ఛన్దరాగపరిభోగేహి రసేహి నామ అఞ్ఞం పాపతరం లామకతరం నత్థీతి రసతణ్హాయ ఆదీనవం కథేసి. కథేత్వా చ పన తం మిగం అరఞ్ఞమేవ పేసేసి.

సత్థాపి "న, భిక్ఖవే, సా వణ్ణదాసీ ఇదానేవ ఏతం రసతణ్హాయ బన్ధిత్వా అత్తనో వసే కరోతి, పుబ్బేపి అకాసియేవా"తి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి. "తదా సఞ్జయో అయం వణ్ణదాసీ అహోసి, వాతమిగో చూళపిణ్డపాతికో, బారాణసిరాజా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

వాతమిగజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౧౫] ౫. ఖరాదియజాతకవణ్ణనా

అట్ఠక్ఖురం ఖరాదియేతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం దుబ్బచభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర భిక్ఖు దుబ్బచో ఓవాదం న గణ్హాతి. అథ నం సత్థా పుచ్ఛి "సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు దుబ్బచో ఓవాదం న గణ్హాసీ"తి? "సచ్చం భగవా"తి. సత్థా "పుబ్బేపి త్వం దుబ్బచతాయ పణ్డితానం ఓవాదం అగ్గహేత్వా పాసేన బద్ధో జీవితక్ఖయం పత్తో"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో మిగో హుత్వా మిగగణపరివుతో అరఞ్ఞే వసతి. అథస్స భగినిమిగీ పుత్తకం దస్సేత్వా "భాతిక, అయం తే భాగినేయ్యో, ఏతం మిగమాయం ఉగ్గణ్హాపేహీ"తి పటిచ్ఛాపేసి. సో తం భాగినేయ్యం "అసుకవేలాయ నామ ఆగన్త్వా ఉగ్గణ్హాహీ"తి ఆహ. సో వుత్తవేలాయ నాగచ్ఛతి. యథా చ ఏకదివసం, ఏవం సత్త దివసే సత్తోవాదే అతిక్కన్తో సో మిగమాయం అనుగ్గణ్హిత్వావ విచరన్తో పాసే బజ్ఝి. మాతాపిస్స భాతరం ఉపసఙ్కమిత్వా "కిం తే, భాతిక, భాగినేయ్యో మిగమాయం ఉగ్గణ్హాపితో"తి పుచ్ఛి. బోధిసత్తో చ "తస్స అనోవాదకస్స మా చిన్తయి, న తే పుత్తేన మిగమాయా ఉగ్గహితా"తి వత్వా ఇదానిపి తం అనోవదితుకామోవ హుత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౫. "అట్ఠక్ఖురం ఖరాదియే, మిగం వఙ్కాతివఙ్కినం;
సత్తహి కాలాతిక్కన్తం, న నం ఓవదితుస్సహే"తి.

తత్థ **అట్ఠక్ఖుర**న్తి ఏకేకస్మిం పాదే ద్విన్నం ద్విన్నం వసేన అట్ఠక్ఖురం. **ఖరాదియే**తి తం నామేన ఆలపతి. **మిగ**న్తి సబ్బసఙ్గాహికవచనం. **వఙ్కాతివఙ్కిన**న్తి మూలే వఙ్కాని, అగ్గే అతివఙ్కానీతి వఙ్కాతివఙ్కాని, తాదిసాని సిఙ్గాని అస్స అత్థీతి వఙ్కాతివఙ్కీ, తం వఙ్కాతివఙ్కినం. **సత్తహి కాలాతిక్కన్త**న్తి సత్తహి ఓవాదకాలేహి ఓవాదం అతిక్కన్తం. **న నం ఓవదితుస్సహే**తి ఏతం దుబ్బచమిగం అహం ఓవదితుం న ఉస్సహామి, ఏతస్స మే ఓవాదత్థాయ చిత్తమ్పి న ఉప్పజ్జతీతి దస్సేతి. అథ నం దుబ్బచమిగం పాసే బద్ధం లుద్దో మారేత్వా మంసం ఆదాయ పక్కామి.

సత్థాపి "న త్వం భిక్ఖు ఇదానేవ దుబ్బచో, పుబ్బేపి దుబ్బచోయేవా"తి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి. "తదా భాగినేయ్యో మిగో దుబ్బచభిక్ఖు అహోసి, భగినీ ఉప్పలవణ్ణా, ఓవాదమిగో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

ఖరాదియజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౧౬] ౬. తిపల్లత్థమిగజాతకవణ్ణనా

మిగం తిపల్లత్థన్తి ఇదం సత్థా కోసమ్బియం బదరికారామే విహరన్తో సిక్ఖాకామం రాహులత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకస్మిఞ్హి కాలే సత్థరి ఆళవినగరం ఉపనిస్సాయ అగ్గాళవే చేతియే విహరన్తే బహూ ఉపాసకా ఉపాసికా భిక్ఖూ భిక్ఖునియో చ విహారం ధమ్మస్సవనత్థాయ గచ్ఛన్తి, దివా ధమ్మస్సవనం హోతి. గచ్ఛన్తే పన కాలే ఉపాసికాయో భిక్ఖునియో చ న గచ్ఛింసు, భిక్ఖూ చేవ ఉపాసకా చ అహేసుం. తతో పట్ఠాయ రత్తిం ధమ్మస్సవనం జాతం. ధమ్మస్సవనపరియోసానే థేరా భిక్ఖూ అత్తనో అత్తనో వసనట్ఠానాని గచ్ఛన్తి. దహరా సామణేరా చ ఉపాసకేహి సద్ధిం ఉపట్ఠానసాలాయం సయన్తి. తేసు నిద్దం ఉపగతేసు ఏకచ్చే ఘురుఘురుపస్సాసా కాకచ్ఛమానా దన్తే ఖాదన్తా నిపజ్జింసు, ఏకచ్చే ముహుత్తం నిద్దాయిత్వా ఉట్ఠహింసు. తే తం విప్పకారం దిస్వా భగవతో ఆరోచేసుం. భగవా "యో పన భిక్ఖు అనుపసమ్పన్నేన సహసేయ్యం కప్పేయ్య పాచిత్తియ"న్తి (పాచి॰ ౪౯) సిక్ఖాపదం పఞ్ఞపేత్వా కోసమ్బిం అగమాసి.

తత్థ భిక్ఖూ ఆయస్మన్తం రాహులం ఆహంసు – "ఆవుసో రాహుల, భగవతా సిక్ఖాపదం పఞ్ఞత్తం, ఇదాని త్వం అత్తనో వసనట్ఠానం జానాహీ"తి. పుబ్బే పన తే భిక్ఖూ భగవతి చ గారవం తస్స చాయస్మతో సిక్ఖాకామతం పటిచ్చ తం అత్తనో వసనట్ఠానం ఆగతం అతివియ సఙ్గణ్హన్తి, ఖుద్దకమఞ్చకం పఞ్ఞపేత్వా ఉస్సీసకకరణత్థాయ చీవరం దేన్తి. తం దివసం పన సిక్ఖాపదభయేన వసనట్ఠానమ్పి న అదంసు. రాహులభద్దోపి "పితా మే"తి దసబలస్స వా, "ఉపజ్ఝాయో మే"తి ధమ్మసేనాపతినో వా, "ఆచరియో మే"తి మహామోగ్గల్లానస్స వా, "చూళపితా మే"తి ఆనన్దత్థేరస్స వా సన్తికం అగన్త్వా దసబలస్స వళఞ్జనవచ్చకుటిం బ్రహ్మవిమానం పవిసన్తో వియ పవిసిత్వా వాసం కప్పేసి. బుద్ధానఞ్హి వళఞ్జనకుటియం ద్వారం సుపిహితం హోతి, గన్ధపరిభణ్డకతా భూమి, గన్ధదామమాలాదామాని ఓసారితానేవ హోన్తి, సబ్బరత్తిం దీపో ఝాయతి. రాహులభద్దో పన న తస్సా కుటియా ఇమం సమ్పత్తిం పటిచ్చ తత్థ వాసం ఉపగతో, భిక్ఖూహి పన "వసనట్ఠానం జానాహీ"తి వుత్తత్తా ఓవాదగారవేన సిక్ఖాకామతాయ తత్థ వాసం ఉపగతో. అన్తరన్తరా హి భిక్ఖూ తం ఆయస్మన్తం దూరతోవ ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా తస్స వీమంసనత్థాయ ముట్ఠిసమ్మజ్జనిం వా కచవరఛడ్డనకం వా బహి ఖిపిత్వా తస్మిం ఆగతే "ఆవుసో, ఇమం కేన ఛడ్డిత"న్తి వదన్తి. తత్థ కేహిచి "రాహులో ఇమినా మగ్గేన గతో"తి వుత్తే నో ఆయస్మా "నాహం, భన్తే, ఏతం జానామీ"తి అవత్వావ తం పటిసామేత్వా "ఖమథ మే, భన్తే"తి ఖమాపేత్వా గచ్ఛతి. ఏవమేస సిక్ఖాకామో.

నో తం సిక్ఖాకామతంయేవ పటిచ్చ తత్థ వాసం ఉపగతో. అథ సత్థా పురేఅరుణంయేవ వచ్చకుటిద్వారే ఠత్వా ఉక్కాసి, సోపాయస్మా ఉక్కాసి. "కో ఏసో"తి? "అహం రాహులో"తి నిక్ఖమిత్వా వన్ది. "కస్మా త్వం రాహుల ఇధ నిపన్నోసీ"తి? "వసనట్ఠానస్స అభావతో". "పుబ్బే హి, భన్తే, భిక్ఖూ మమ సఙ్గహం కరోన్తి, ఇదాని అత్తనో ఆపత్తిభయేన వసనట్ఠానం న దేన్తి, స్వాహం 'ఇదం అఞ్ఞేసం అసఙ్ఘట్టనట్ఠాన'న్తి ఇమినా కారణేన ఇధ నిపన్నోస్మీ"తి. అథ భగవతో "రాహులం తావ భిక్ఖూ ఏవం పరిచ్చజన్తి, అఞ్ఞే కులదారకే పబ్బాజేత్వా కిం కరిస్సన్తీ"తి ధమ్మసంవేగో ఉదపాది.

అథ భగవా పాతోవ భిక్ఖూ సన్నిపాతాపేత్వా ధమ్మసేనాపతిం పుచ్ఛి "జానాసి పన త్వం, సారిపుత్త, అజ్జ కత్థచి రాహులస్స వుత్థభావ"న్తి? "న జానామి, భన్తే"తి. "సారిపుత్త, అజ్జ రాహులో వచ్చకుటియం వసి, సారిపుత్త, తుమ్హే రాహులం ఏవం పరిచ్చజన్తా అఞ్ఞే కులదారకే పబ్బాజేత్వా కిం కరిస్సథ? ఏవఞ్హి సన్తే ఇమస్మిం సాసనే పబ్బజితా న పతిట్ఠా భవిస్సన్తి, ఇతో దాని పట్ఠాయ అనుపసమ్పన్నేన ఏకం ద్వే దివసే అత్తనో సన్తికే వసాపేత్వా తతియదివసే తేసం వసనట్ఠానం ఞత్వా బహి వాసేథా"తి ఇమం అనుపఞ్ఞత్తిం కత్వా పున సిక్ఖాపదం పఞ్ఞపేసి.

తస్మిం సమయే ధమ్మసభాయం సన్నిసిన్నా భిక్ఖూ రాహులస్స గుణకథం కథేన్తి "పస్సథావుసో, యావ సిక్ఖాకామో వతాయం రాహులో, 'తవ వసనట్ఠానం జానాహీ'తి వుత్తో నామ 'అహం దసబలస్స పుత్తో, తుమ్హాకం సేనాసనస్మా తుమ్హేయేవ నిక్ఖమథా'తి ఏకం భిక్ఖుమ్పి అప్పటిప్ఫరిత్వా వచ్చకుటియం వాసం కప్పేసీ"తి. ఏవం తేసు కథయమానేసు సత్థా ధమ్మసభం గన్త్వా అలఙ్కతాసనే నిసీదిత్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి ఆహ. "భన్తే, రాహులస్స సిక్ఖాకామకథాయ, న అఞ్ఞాయ కథాయా"తి. సత్థా "న, భిక్ఖవే, రాహులో ఇదానేవ సిక్ఖాకామో, పుబ్బే తిరచ్ఛానయోనియం నిబ్బత్తోపి సిక్ఖాకామోయేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే రాజగహే ఏకో మగధరాజా రజ్జం కారేసి. తదా బోధిసత్తో మిగయోనియం నిబ్బత్తిత్వా మిగగణపరివుతో అరఞ్ఞే వసతి. అథస్స భగినీ అత్తనో పుత్తకం ఉపనేత్వా "భాతిక, ఇమం తే భాగినేయ్యం మిగమాయం సిక్ఖాపేహీ"తి ఆహ. బోధిసత్తో "సాధూ"తి పటిస్సుణిత్వా "గచ్ఛ, తాత, అసుకవేలాయ నామ ఆగన్త్వా సిక్ఖేయ్యాసీ"తి ఆహ. సో మాతులేన వుత్తవేలం అనతిక్కమిత్వా తం ఉపసఙ్కమిత్వా మిగమాయం సిక్ఖి. సో ఏకదివసం వనే విచరన్తో పాసేన బద్ధో బద్ధరవం రవి, మిగగణో పలాయిత్వా "పుత్తో తే పాసేన బద్ధో"తి తస్స మాతుయా ఆరోచేసి. సా భాతు సన్తికం గన్త్వా "భాతిక, భాగినేయ్యో తే మిగమాయం సిక్ఖాపితో"తి పుచ్ఛి. బోధిసత్తో "మా త్వం పుత్తస్స కిఞ్చి పాపకం ఆసఙ్కి, సుగ్గహితా తేన మిగమాయా, ఇదాని తం హాసయమానో ఆగచ్ఛిస్సతీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౬. "మిగం తిపల్లత్థమనేకమాయం, అట్ఠక్ఖురం అడ్ఢరత్తాపపాయిం;
ఏకేన సోతేన ఛమాస్ససన్తో, ఛహి కలాహితిభోతి భాగినేయ్యో"తి.

తత్థ **మిగన్తి** భాగినేయ్యమిగం. **తిపల్లత్థన్తి** పల్లత్థం వుచ్చతి సయనం, ఉభోహి పస్సేహి ఉజుకమేవ చ నిపన్నకవసేనాతి తీహాకారేహి పల్లత్థం అస్స, తీణి వా పల్లత్థాని అస్సాతి తిపల్లత్థో, తం తిపల్లత్థం. **అనేకమాయన్తి** బహుమాయం బహువఞ్చనం. **అట్ఠక్ఖురన్తి** ఏకేకస్మిం పాదే ద్విన్నం ద్విన్నం వసేన అట్ఠహి ఖురేహి సమన్నాగతం. **అడ్ఢరత్తాపపాయిన్తి** పురిమయామం అతిక్కమిత్వా మజ్ఝిమయామే అరఞ్ఞతో ఆగమ్మ పానీయస్స పివనతో అడ్ఢరత్తే ఆపం పివతీతి అడ్ఢరత్తాపపాయీ. తం అడ్ఢరత్తే అపాయిన్తి అత్థో. మమ భాగినేయ్యం మిగం అహం సాధుకం మిగమాయం ఉగ్గణ్హాపేసిం. కథం? యథా **ఏకేన సోతేన ఛమాస్ససన్తో, ఛహి కలాహితిభోతి భాగినేయ్యో**తి. ఇదం వుత్తం హోతి – అహఞ్హి తవ పుత్తం తథా ఉగ్గణ్హాపేసిం, యథా ఏకస్మిం ఉపరిమనాసికాసోతే వాతం సన్నిరుమ్భిత్వా పథవియా అల్లీనేన ఏకేన హేట్ఠిమసోతేన తత్థేవ ఛమాయం అస్ససన్తో ఛహి కలాహి లుద్దకం అతిభోతి, ఛహి కోట్ఠాసేహి అజ్ఝోత్థరతి వఞ్చేతీతి అత్థో. కతమాహి ఛహి? చత్తారో పాదే పసారేత్వా ఏకేన పస్సేన సేయ్యాయ, ఖురేహి తిణపంసుఖణనేన, జివ్హానిన్నామనేన ఉదరస్స ఉద్ధుమాతభావకరణేన, ఉచ్చారపస్సావవిస్సజ్జనేన, వాతసన్నిరుమ్భనేనాతి.

అపరో నయో – పాదేన పంసుం గహేత్వా అభిముఖాకడ్ఢనేన, పటిపణామనేన, ఉభోసు పస్సేసు సఞ్చరణేన, ఉదరం ఉద్ధం పక్ఖిపనేన, అధో అవక్ఖిపనేనాతి ఇమాహి ఛహి కలాహి యథా అతిభోతి, "మతో అయ"న్తి సఞ్ఞం ఉప్పాదేత్వా వఞ్చేతి, ఏవం తం మిగమాయం ఉగ్గణ్హాపేసిన్తి దీపేతి.

అపరో నయో – తథా నం ఉగ్గణ్హాపేసిం, యథా ఏకేన సోతేన ఛమాస్ససన్తో ఛహి కలాహితి ద్వీసుపి నయేసు దస్సితేహి ఛహి కారణేహి కలాహితి కలాయిస్సతి, లుద్దం వఞ్చేస్సతీతి అత్థో. **భోతీతి** భగినిం ఆలపతి. **భాగినేయ్యోతి** ఏవం ఛహి

కారణేహి వఞ్చనకం భాగినేయ్యం నిద్దిసతి. ఏవం బోధిసత్తో భాగినేయ్యస్స మిగమాయాయ సాధుకం ఉగ్గహితభావం దస్సేన్తో భగినిం సమస్సాసేతి.

సోపి మిగపోతకో పాసే బద్ధో అవిప్ఫన్దిత్వాయేవ భూమియం మహాఫాసుకపస్సేన పాదే పసారేత్వా నిపన్నో పాదానం ఆసన్నట్ఠానే ఖురేహేవ పహరిత్వా పంసుఞ్చ తిణాని చ ఉప్పాటేత్వా ఉచ్చారపస్సావం విస్సజ్జేత్వా సీసం పాతేత్వా జివ్హం నిన్నామేత్వా సరీరం ఖేళకిలిన్నం కత్వా వాతగ్గహణేన ఉదరం ఉద్ధుమాతకం కత్వా అక్ఖీని పరివత్తేత్వా హేట్ఠా నాసికాసోతేన వాతం సఞ్చరాపేన్తో ఉపరిమనాసికాసోతేన వాతం సన్నిరుమ్భిత్వా సకలసరీరం థద్ధభావం గాహాపేత్వా మతాకారం దస్సేసి. నీలమక్ఖికాపి నం సమ్పరివారేసుం, తస్మిం తస్మిం ఠానే కాకా నిలీయింసు. లుద్దో ఆగన్త్వా ఉదరం హత్థేన పహరిత్వా "అతిపాతోవ బద్ధో భవిస్సతి, పూతికో జాతో"తి తస్స బన్ధనరజ్జుకం మోచేత్వా "ఏత్థేవదాని నం ఉక్కన్తిత్వా మంసం ఆదాయ గమిస్సామీ"తి నిరాసఙ్కో హుత్వా సాఖాపలాసం గహేతుం ఆరద్ధో. మిగపోతకోపి ఉట్ఠాయ చతూహి పాదేహి ఠత్వా కాయం విధునిత్వా గీవం పసారేత్వా మహావాతేన ఛిన్నవలాహకో వియ వేగేన మాతు సన్తికం అగమాసి.

సత్థాపి "న, భిక్ఖవే, రాహులో ఇదానేవ సిక్ఖాకామో, పుబ్బేపి సిక్ఖాకామోయేవా"తి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా భాగినేయ్యమిగపోతకో రాహులో అహోసి, మాతా ఉప్పలవణ్ణా, మాతులమిగో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

తిపల్లత్థమిగజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౧౭] ౭. మాలుతజాతకవణ్ణనా

కాళే వా యది వా జుణ్హేతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ద్వే వుడ్ఢపబ్బజితే ఆరబ్భ కథేసి. తే కిర కోసలజనపదే ఏకస్మిం అరఞ్ఞావాసే వసన్తి. ఏకో కాళత్థేరో నామ, ఏకో జుణ్హత్థేరో నామ. అథేకదివసం జుణ్హో కాళం పుచ్ఛి "భన్తే కాళ, సీతం నామ కస్మిం కాలే హోతీ"తి. సో "కాళే హోతీ"తి ఆహ. అథేకదివసం కాళో జుణ్హం పుచ్ఛి – "భన్తే జుణ్హ, సీతం నామ కస్మిం కాలే హోతీ"తి. సో "జుణ్హే హోతీ"తి ఆహ. తే ఉభోపి అత్తనో కఙ్ఖం ఛిన్దితుం అసక్కోన్తా సత్థు సన్తికం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా "భన్తే, సీతం నామ కస్మిం కాలే హోతీ"తి పుచ్ఛింసు. సత్థా తేసం కథం సుత్వా "పుబ్బేపి అహం, భిక్ఖవే, తుమ్హాకం ఇమం పఞ్హం కథేసిం, భవసఙ్ఖేపగతత్తా పన న సల్లక్ఖయిత్థా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే ఏకస్మిం పబ్బతపాదే సీహో చ బ్యగ్ఘో చ ద్వే సహాయా ఏకిస్సాయేవ గుహాయ వసన్తి. తదా బోధిసత్తోపి ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా తస్మింయేవ పబ్బతపాదే వసతి. అథేకదివసం తేసం సహాయకానం సీతం నిస్సాయ వివాదో ఉదపాది. బ్యగ్ఘో "కాళేయేవ సీతం హోతీ"తి ఆహ. సీహో "జుణ్హేయేవ సీతం హోతీ"తి ఆహ. తే ఉభోపి అత్తనో కఙ్ఖం ఛిన్దితుం అసక్కోన్తా బోధిసత్తం పుచ్ఛింసు. బోధిసత్తో ఇమం గాథమాహ –

౧౭. "కాళే వా యది వా జుణ్హే, యదా వాయతి మాలుతో;
వాతజాని హి సీతాని, ఉభోత్థమపరాజితా"తి.

తత్థ **కాళే వా యది వా జుణ్హే**తి కాళపక్ఖే వా జుణ్హపక్ఖే వా. **యదా వాయతి మాలుతో**తి యస్మిం సమయే పురత్థిమాదిభేదో వాతో వాయతి, తస్మిం సమయే సీతం హోతి. కింకారణా? **వాతజాని హి సీతాని,** యస్మా వాతే విజ్జన్తేయేవ

సీతాని హోన్తి, కాళపక్ఖో వా జుణ్హపక్ఖో వా ఏత్థ అపమాణన్తి వుత్తం హోతి. **ఉభోత్థమపరాజితా**తి ఉభోపి తుమ్హే ఇమస్మిం పఞ్హే అపరాజితాతి. ఏవం బోధిసత్తో తే సహాయకే సఞ్ఞాపేసి.

సత్థాపి "భిక్ఖవే, పుబ్బేపి మయా తుమ్హాకం అయం పఞ్హో కథితో"తి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేసి, సచ్చపరియోసానే ద్వేపి థేరా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహింసు. సత్థా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి "తదా బ్యగ్ఘో కాళో అహోసి, సీహో జుణ్హో, పఞ్చాభిఞ్ఞాపనకతాపసో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

మాలుతజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౧౮] ౮. మతకభత్తజాతకవణ్ణనా

ఏవం చే సత్తా జానేయ్యున్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో మతకభత్తం ఆరబ్భ కథేసి. తస్మిఞ్హి కాలే మనుస్సా బహూ అజేళకాదయో మారేత్వా కాలకతే ఞాతకే ఉద్దిస్స మతకభత్తం నామ దేన్తి. భిక్ఖూ తే మనుస్సే తథా కరోన్తే దిస్వా సత్థారం పుచ్ఛింసు "ఏతరహి, భన్తే, మనుస్సా బహూ పాణే జీవితక్ఖయం పాపేత్వా మతకభత్తం నామ దేన్తి. అత్థి ను ఖో, భన్తే, ఏత్థ వుడ్ఢీ"తి? సత్థా "న, భిక్ఖవే, 'మతకభత్తం దస్సామా'తి కతేపి పాణాతిపాతే కాచి వుడ్ఢి నామ అత్థి, పుబ్బే పణ్డితా ఆకాసే నిసజ్జ ధమ్మం దేసేత్వా ఏత్థ ఆదీనవం కథేత్వా సకలజమ్బుదీపవాసికే ఏతం కమ్మం జహాపేసుం. ఇదాని పన భవసఙ్ఖేపగతత్తా పున పాతుభూత"న్తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే ఏకో తిణ్ణం వేదానం పారగూ దిసాపామోక్ఖో ఆచరియబ్రాహ్మణో "మతకభత్తం దస్సామీ"తి ఏకం ఏళకం గాహాపేత్వా అన్తేవాసికే ఆహ – "తాతా, ఇమం ఏళకం నదిం నేత్వా న్హాపేత్వా కణ్ఠే మాలం పరిక్ఖిపిత్వా పఞ్చఙ్గులికం దత్వా మణ్డేత్వా ఆనేథా"తి. తే "సాధూ"తి పటిస్సుణిత్వా తం ఆదాయ నదిం గన్త్వా న్హాపేత్వా మణ్డేత్వా నదీతీరే ఠపేసుం. సో ఏళకో అత్తనో పుబ్బకమ్మం దిస్వా "ఏవరూపా నామ దుక్ఖా అజ్జ ముచ్చిస్సామీ"తి సోమనస్సజాతో మత్తికాఘటం భిన్దన్తో వియ మహాహసితం హసిత్వా పున "అయం బ్రాహ్మణో మం ఘాతేత్వా మయా లద్ధదుక్ఖం లభిస్సతీ"తి బ్రాహ్మణే కారుఞ్ఞం ఉప్పాదేత్వా మహన్తేన సద్దేన పరోది.

అథ నం తే మాణవా పుచ్ఛింసు "సమ్మ ఏళక , త్వం మహాసద్దేన హసి చేవ రోది చ, కేన ను ఖో కారణేన హసి, కేన కారణేన పరోదీ"తి? "తుమ్హే మం ఇమం కారణం అత్తనో ఆచరియస్స సన్తికే పుచ్ఛేయ్యాథా"తి. తే తం ఆదాయ గన్త్వా ఇదం కారణం ఆచరియస్స ఆరోచేసుం. ఆచరియో తేసం వచనం సుత్వా ఏళకం పుచ్ఛి "కస్మా త్వం ఏళక, హసి, కస్మా రోదీ"తి? ఏళకో అత్తనా కతకమ్మం జాతిస్సరఞాణేన అనుస్సరిత్వా బ్రాహ్మణస్స కథేసి "అహం, బ్రాహ్మణ, పుబ్బే తాదిసోవ మన్తజ్ఝాయకబ్రాహ్మణో హుత్వా 'మతకభత్తం దస్సామీ'తి ఏకం ఏళకం మారేత్వా మతకభత్తం అదాసిం, స్వాహం ఏకస్స ఏళకస్స ఘాతితత్తా ఏకేనూనేసు పఞ్చసు అత్తభావసతేసు సీసచ్ఛేదం పాపుణిం, అయం మే కోటియం ఠితో పఞ్చసతిమో అత్తభావో, స్వాహం 'అజ్జ ఏవరూపా దుక్ఖా ముచ్చిస్సామీ'తి సోమనస్సజాతో ఇమినా కారణేన హసిం. రోదన్తో పన 'అహం తావ ఏకం ఏళకం మారేత్వా పఞ్చ జాతిసతాని సీసచ్ఛేదదుక్ఖం పత్వా అజ్జ తమ్హా దుక్ఖా ముచ్చిస్సామి, అయం పన బ్రాహ్మణో మం మారేత్వా అహం వియ పఞ్చ జాతిసతాని సీసచ్ఛేదదుక్ఖం లభిస్సతీ'తి తయి కారుఞ్ఞేన రోది"న్తి. "ఏళక, మా భాయి, నాహం తం మారేస్సామీ"తి. "బ్రాహ్మణ, కిం వదేసి, తయి మారేన్తేపి అమారేన్తేపి న సక్కా అజ్జ మయా మరణా ముచ్చితు"న్తి. "ఏళక, మా భాయి, అహం తే ఆరక్ఖం గహేత్వా తయా సద్ధింయేవ విచరిస్సామీ"తి. "బ్రాహ్మణ, అప్పమత్తకో తవ ఆరక్ఖో, మయా కతపాపం పన మహన్తం బలవ"న్తి.

బ్రాహ్మణో ఏళకం ముఞ్చిత్వా “ఇమం ఏళకం కస్సచిపి మారేతుం న దస్సామీ”తి అన్తేవాసికే ఆదాయ ఏళకేనేవ సద్ధిం విచరి. ఏళకో విస్సట్ఠమత్తోవ ఏకం పాసాణపిట్ఠిం నిస్సాయ జాతగుమ్బే గీవం ఉక్ఖిపిత్వా పణ్ణాని ఖాదితుం ఆరద్ధో. తఙ్ఖణఞ్ఞేవ తస్మిం పాసాణపిట్ఠే అసని పతి, తతో ఏకా పాసాణసకలికా ఛిజ్జిత్వా ఏళకస్స పసారితగీవాయ పతిత్వా సీసం ఛిన్ది, మహాజనో సన్నిపతి. తదా బోధిసత్తో తస్మిం ఠానే రుక్ఖదేవతా హుత్వా నిబ్బత్తో. సో పస్సన్తస్సేవ తస్స మహాజనస్స దేవతానుభావేన ఆకాసే పల్లఙ్కేన నిసీదిత్వా “ఇమే సత్తా ఏవం పాపస్స ఫలం జానమానా అప్పేవనామ పాణాతిపాతం న కరేయ్యు”న్తి మధురస్సరేన ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౧౮. “ఏవం చే సత్తా జానేయ్యుం, దుక్ఖాయం జాతిసమ్భవో;
న పాణో పాణినం హఞ్ఞే, పాణఘాతీ హి సోచతీ”తి.

తత్థ **ఏవం చే సత్తా జానేయ్యు**న్తి ఇమే సత్తా ఏవం చే జానేయ్యుం. కథం? **దుక్ఖాయం జాతిసమ్భవో**తి అయం తత్థ తత్థ జాతి చ జాతస్స అనుక్కమేన వడ్ఢిసఙ్ఖాతో సమ్భవో చ జరాబ్యాధిమరణఅప్పియసమ్పయోగపియవిప్పయోగహత్థపాదచ్ఛేదాదీనం దుక్ఖానం వత్థుభూతత్తా “దుక్ఖో”తి యది జానేయ్యుం. **న పాణో పాణినం హఞ్ఞే**తి “పరం వధన్తో జాతిసమ్భవే వధం లభతి, పీళేన్తో పీళం లభతీ”తి జాతిసమ్భవస్స దుక్ఖవత్థుతాయ దుక్ఖభావం జానన్తో కోచి పాణో అఞ్ఞం పాణినం న హఞ్ఞే, సత్తో సత్తం న హనేయ్యాతి అత్థో. కింకారణా? **పాణఘాతీ హి సోచతీ**తి, యస్మా సాహత్థికాదీసు ఛసు పయోగేసు యేన కేనచి పయోగేన పరస్స జీవితిన్ద్రియుపచ్ఛేదనేన పాణఘాతీ పుగ్గలో అట్ఠసు మహానిరయేసు సోళససు ఉస్సదనిరయేసు నానప్పకారాయ తిరచ్ఛానయోనియా పేత్తివిసయే అసురకాయేతి ఇమేసు చతూసు అపాయేసు మహాదుక్ఖం అనుభవమానో దీఘరత్తం అన్తోనిజ్ఝాయనలక్ఖణేన సోకేన సోచతి. యథా వాయం ఏళకో మరణభయేన సోచతి, ఏవం దీఘరత్తం సోచతీతిపి ఞత్వా న పాణో పాణినం హఞ్ఞే, కోచి పాణాతిపాతకమ్మం నామ న కరేయ్య. మోహేన పన మూళ్హా అవిజ్జాయ అన్ధీకతా ఇమం ఆదీనవం అపస్సన్తా పాణాతిపాతం కరోన్తీతి.

ఏవం మహాసత్తో నిరయభయేన తజ్జేత్వా ధమ్మం దేసేసి. మనుస్సా తం ధమ్మదేసనం సుత్వా నిరయభయభీతా పాణాతిపాతా విరమింసు. బోధిసత్తోపి ధమ్మం దేసేత్వా మహాజనం సీలే పతిట్ఠాపేత్వా యథాకమ్మం గతో, మహాజనోపి బోధిసత్తస్స ఓవాదే ఠత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా దేవనగరం పూరేసి. సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి “అహం తేన సమయేన రుక్ఖదేవతా అహోసి”న్తి.

మతకభత్తజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౧౯] ౯. ఆయాచితభత్తజాతకవణ్ణనా

సచే ముచ్చే పేచ్చ ముచ్చేతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో దేవతానం ఆయాచనబలికమ్మం ఆరబ్భ కథేసి. తదా కిర మనుస్సా వణిజ్జాయ గచ్ఛన్తా పాణే వధిత్వా దేవతానం బలికమ్మం కత్వా “మయం అనన్తరాయేన అత్థసిద్ధిం పత్వా ఆగన్త్వా పున తుమ్హాకం బలికమ్మం కరిస్సామా”తి ఆయాచిత్వా గచ్ఛన్తి. తత్థానన్తరాయేన అత్థసిద్ధిం పత్వా ఆగతా “దేవతానుభావేన ఇదం జాత”న్తి మఞ్ఞమానా బహూ పాణే వధిత్వా ఆయాచనతో ముచ్చితుం బలికమ్మం కరోన్తి, తం దిస్వా భిక్ఖూ “అత్థి ను ఖో, భన్తే, ఏత్థ అత్థో”తి భగవన్తం పుచ్ఛింసు. భగవా అతీతం ఆహరి.

అతీతే కాసిరట్ఠే ఏకస్మిం గామకే కుటుమ్బికో గామద్వారే ఠితనిగ్రోధరుక్ఖే దేవతాయ బలికమ్మం పటిజానిత్వా అనన్తరాయేన ఆగన్త్వా బహూ పాణే వధిత్వా "ఆయాచనతో ముచ్చిస్సామీ"తి రుక్ఖమూలం గతో. రుక్ఖదేవతా ఖన్ధవిటపే ఠత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౯. "సచే ముచ్చే పేచ్చ ముచ్చే, ముచ్చమానో హి బజ్ఝతి;

న హేవం ధీరా ముచ్చన్తి, ముత్తి బాలస్స బన్ధన"న్తి.

తత్థ **సచే ముచ్చే పేచ్చ ముచ్చే**తి భో పురిస, త్వం సచే ముచ్చే యది ముచ్చితుకామోసి. **పేచ్చ ముచ్చే**తి యథా పరలోకే న బజ్ఝసి, ఏవం ముచ్చాహి. **ముచ్చమానో హి బజ్ఝతీ**తి యథా పన త్వం పాణం వధిత్వా ముచ్చితుం ఇచ్ఛసి, ఏవం ముచ్చమానో హి పాపకమ్మేన బజ్ఝతి. తస్మా **న హేవం ధీరా ముచ్చన్తీ**తి యే పణ్డితపురిసా, తే ఏవం పటిస్సవతో న ముచ్చన్తి. కింకారణా? ఏవరూపా హి **ముత్తి బాలస్స బన్ధనం,** ఏసా పాణాతిపాతం కత్వా ముత్తి నామ బాలస్స బన్ధనమేవ హోతీతి ధమ్మం దేసేసి. తతో పట్ఠాయ మనుస్సా ఏవరూపా పాణాతిపాతకమ్మా విరతా ధమ్మం చరిత్వా దేవనగరం పూరయింసు.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి "అహం తేన సమయేన రుక్ఖదేవతా అహోసి"న్తి.

ఆయాచితభత్తజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౨౦] ౧౦. నళపానజాతకవణ్ణనా

దిస్వా పదమనుత్తిణ్ణన్తి ఇదం సత్థా కోసలేసు చారికం చరమానో నళకపానగామం పత్వా నళకపానపోక్ఖరణియం కేతకవనే విహరన్తో నళదణ్డకే ఆరబ్భ కథేసి. తదా కిర భిక్ఖూ నళకపానపోక్ఖరణియం న్హత్వా సూచిఘరత్థాయ సామణేరేహి నళదణ్డకే గాహాపేత్వా తే సబ్బత్థకమేవ ఛిద్దే దిస్వా సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా "భన్తే, మయం సూచిఘరత్థాయ నళదణ్డకే గణ్హాపేమ, తే మూలతో యావ అగ్గా సబ్బత్థకమేవ ఛిద్దా, కిం ను ఖో ఏత"న్తి పుచ్ఛింసు. సత్థా "ఇదం, భిక్ఖవే, మయ్హం పోరాణకఅధిట్ఠాన"న్తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

పుబ్బే కిర సో వనసణ్డో అరఞ్ఞో అహోసి. తస్సాపి పోక్ఖరణియా ఏకో దకరక్ఖసో ఓతిణ్ణోతిణ్ణే ఖాదతి. తదా బోధిసత్తో రోహితమిగపోతకప్పమాణో కపిరాజా హుత్వా అసీతిసహస్సమత్తవానరపరివుతో యూథం పరిహరన్తో తస్మిం అరఞ్ఞే వసతి. సో వానరగణస్స ఓవాదం అదాసి "తాతా, ఇమస్మిం అరఞ్ఞే విసరుక్ఖాపి అమనుస్సపరిగ్గహితపోక్ఖరణియోపి హోన్తి, తుమ్హే అఖాదితపుబ్బం ఫలాఫలం ఖాదన్తా వా అపీతపుబ్బం పానీయం పివన్తా వా మం పటిపుచ్ఛేయ్యాథా"తి. తే "సాధూ"తి పటిస్సుణిత్వా ఏకదివసం అగతపుబ్బట్ఠానం గతా తత్థ బహుదేవ దివసం చరిత్వా పానీయం గవేసమానా ఏకం పోక్ఖరణిం దిస్వా పానీయం అపివిత్వావ బోధిసత్తస్సాగమనం ఓలోకయమానా నిసీదింసు. బోధిసత్తో ఆగన్త్వా "కిం తాతా, పానీయం న పివథా"తి ఆహ. "తుమ్హాకం ఆగమనం ఓలోకేమా"తి. "సుట్ఠు, తాతా"తి బోధిసత్తో పోక్ఖరణిం ఆవిజ్ఝిత్వా పదం పరిచ్ఛిన్దన్తో ఓతిణ్ణమేవ పస్సి, న ఉత్తిణ్ణం. సో "నిస్సంసయం ఏసా అమనుస్సపరిగ్గహితా"తి ఞత్వా "సుట్ఠు వో కతం, తాతా, పానీయం అపివన్తేహి, అమనుస్సపరిగ్గహితా అయ"న్తి ఆహ.

దకరక్ఖసోపి తేసం అనోతరణభావం ఞత్వా నీలోదరో పణ్డరముఖో సురత్తహత్థపాదో బీభచ్ఛదస్సనో హుత్వా ఉదకం ద్విధా కత్వా నిక్ఖమిత్వా "కస్మా నిసిన్నాత్థ, ఓతరిత్వా పానీయం పివథా"తి ఆహ. అథ నం బోధిసత్తో పుచ్ఛి "త్వం ఇధ నిబ్బత్తదకరక్ఖసోసీ"తి? "ఆమ, అహ"న్తి. "త్వం పోక్ఖరణిం ఓతిణ్ణకే లభసీ"తి? "ఆమ, లభామి, అహం ఇధోతిణ్ణం అన్తమసో సకుణికం ఉపాదాయ న కిఞ్చి ముఞ్చామి, తుమ్హేపి సబ్బే ఖాదిస్సామీ"తి. "న మయం అత్తానం తుయ్హం ఖాదితుం దస్సామా"తి. "పానీయం పన పివిస్సథా"తి. "ఆమ, పానీయం పివిస్సామ, న చ తే వసం గమిస్సామా"తి. "అథ కథం పానీయం పివిస్సథా"తి? కిం పన త్వం మఞ్ఞసి "ఓతరిత్వా పివిస్సన్తీ"తి. "మయఞ్హి అనోతరిత్వా అసీతిసహస్సానిపి ఏకమేకం నళదణ్డకం గహేత్వా ఉప్పలనాళేన ఉదకం పివన్తా వియ తవ పోక్ఖరణియా పానీయం పివిస్సామ, ఏవం నో త్వం ఖాదితుం న సక్ఖిస్ససీ"తి. ఏతమత్థం విదిత్వా సత్థా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా ఇమిస్సా గాథాయ పురిమపదద్వయం అభాసి –

౨౦. "దిస్వా పదమనుత్తిణ్ణం, దిస్వానోతరితం పద"న్తి.

తస్సత్థో – భిక్ఖవే, సో కపిరాజా తస్సా పోక్ఖరణియా ఏకమ్పి ఉత్తిణ్ణపదం నాద్దస, ఓతరితం పన ఓతిణ్ణపదమేవ అద్దస. ఏవం **దిస్వా పదం అనుత్తిణ్ణం దిస్వాన ఓతరితం పదం** "అద్ధాయం పోక్ఖరణీ అమనుస్సపరిగ్గహితా"తి ఞత్వా తేన సద్ధిం సల్లపన్తో సపరిసో ఆహ –

''నళేన వారిం పిస్సామా''తి;

తస్సత్థో – మయం తవ పోక్ఖరణియం నళేన పానీయం పివిస్సామాతి. పున మహాసత్తో ఆహ –

''నేవ మం త్వం వధిస్ససీ''తి;

ఏవం నళేన పానీయం పివన్తం సపరిసమ్పి మం త్వం నేవ వధిస్ససీతి అత్థో.

ఏవఞ్చ పన వత్వా బోధిసత్తో ఏకం నళదణ్డకం ఆహరాపేత్వా పారమియో ఆవజ్జేత్వా సచ్చకిరియం కత్వా ముఖేన ధమి, నళో అన్తో కిఞ్చి గణ్ఠిం అసేసేత్వా సబ్బత్థకమేవ సుసిరో అహోసి . ఇమినా నియామేన అపరమ్పి అపరమ్పి ఆహరాపేత్వా ముఖేన ధమిత్వా అదాసి. ఏవం సన్తేపి న సక్కా నిట్ఠాపేతుం, తస్మా ఏవం న గహేతబ్బం. బోధిసత్తో పన "ఇమం పోక్ఖరణిం పరివారేత్వా జాతా సబ్బేపి నళా ఏకచ్ఛిద్దా హోన్తూ"తి అధిట్ఠాసి . బోధిసత్తానఞ్హి హితూపచారస్స మహన్తతాయ అధిట్ఠానం సమిజ్ఝతి. తతో పట్ఠాయ సబ్బేపి తం పోక్ఖరణిం పరివారేత్వా ఉట్ఠితనళా ఏకచ్ఛిద్దా జాతా. ఇమస్మిఞ్హి కప్పే **చత్తారి కప్పట్ఠియపాటిహారియాని** నామ. కతమాని చత్తారి? చన్దే ససలక్ఖణం సకలమ్పి ఇమం కప్పం ఠస్సతి, వట్టకజాతకే అగ్గినో నిబ్బుతట్ఠానం సకలమ్పి ఇమం కప్పం అగ్గి న ఝాయిస్సతి, ఘటీకారనివేసనట్ఠానం సకలమ్పి ఇమం కప్పం అనోవస్సకం ఠస్సతి, ఇమం పోక్ఖరణిం పరివారేత్వా ఉట్ఠితనళా సకలమ్పి ఇమం కప్పం ఏకచ్ఛిద్దా భవిస్సన్తీతి ఇమాని చత్తారి కప్పట్ఠియపాటిహారియాని నామ.

బోధిసత్తో ఏవం అధిట్ఠహిత్వా ఏకం నళం ఆదాయ నిసీది. తేపి అసీతిసహస్సవానరా ఏకేకం ఆదాయ పోక్ఖరణిం పరివారేత్వా నిసీదింసు. తేపి బోధిసత్తస్స నళేన ఆకడ్ఢిత్వా పానీయం పివనకాలే సబ్బే తీరే నిసిన్నావ పివింసు. ఏవం తేహి పానీయే పివితే దకరక్ఖసో కిఞ్చి అలభిత్వా అనత్తమనో సకనివేసనమేవ గతో. బోధిసత్తోపి సపరివారో అరఞ్ఞమేవ పావిసి.

సత్థా పన “ఇమేసం, భిక్ఖవే, నళానం ఏకచ్ఛిద్దభావో నామ మయ్హమేవేతం పోరాణకఅధిట్ఠాన”న్తి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా దకరక్ఖసో దేవదత్తో అహోసి, అసీతిసహస్సవానరా బుద్ధపరిసా, ఉపాయకుసలో పన కపిరాజా అహమేవ అహోసి”న్తి.

నళపానజాతకవణ్ణనా దసమా.

సీలవగ్గో దుతియో.

తస్సుద్దానం –

నిగ్రోధం లక్ఖణం కణ్డి, వాతమిగం ఖరాదియం;
తిపల్లత్థం మాలుతఞ్చ, మతభత్త అయాచితం;
నళపానన్తి తే దసాతి.

౩. కురుఙ్గవగ్గో

[౨౧] ౧. కురుఙ్గమిగజాతకవణ్ణనా

ఞాతమేతం కురుఙ్గస్సాతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో దేవదత్తం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకస్మిఞ్హి సమయే ధమ్మసభాయం సన్నిపతితా భిక్ఖూ “ఆవుసో దేవదత్తో తథాగతస్స ఘాతనత్థాయ ధనుగ్గహే పయోజేసి, సిలం పవిజ్ఝి, ధనపాలం విస్సజ్జేసి, సబ్బథాపి దసబలస్స వధాయ పరిసక్కతీ”తి దేవదత్తస్స అవణ్ణం కథేన్తా నిసీదింసు. సత్థా ఆగన్త్వా పఞ్ఞత్తాసనే నిసిన్నో “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛి. భన్తే, దేవదత్తో తుమ్హాకం వధాయ పరిసక్కతీతి తస్స అగుణకథాయ సన్నిసిన్నామ్హాతి. సత్థా “న, భిక్ఖవే, దేవదత్తో ఇదానేవ మమ వధాయ పరిసక్కతి, పుబ్బేపి మమ వధాయ పరిసక్కియేవ, న చ పన మం వధితుం అసక్ఖీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో కురుఙ్గమిగో హుత్వా ఏకస్మిం అరఞ్ఞాయతనే ఫలాని ఖాదన్తో వసతి. సో ఏకస్మిం కాలే ఫలసమ్పన్నే సేపణ్ణిరుక్ఖే సేపణ్ణిఫలాని ఖాదతి. అథేకో గామవాసీ అట్టకలుద్దకో ఫలరుక్ఖమూలేసు మిగానం పదాని ఉపధారేత్వా ఉపరిరుక్ఖే అట్టకం బన్ధిత్వా తత్థ నిసీదిత్వా ఫలాని ఖాదితుం ఆగతాగతే మిగే సత్తియా విజ్ఝిత్వా తేసం మంసం విక్కిణన్తో జీవికం కప్పేతి. సో ఏకదివసం తస్మిం రుక్ఖమూలే బోధిసత్తస్స పదవళఞ్జం దిస్వా తస్మిం సేపణ్ణిరుక్ఖే అట్టకం బన్ధిత్వా పాతోవ భుఞ్జిత్వా సత్తిం ఆదాయ వనం పవిసిత్వా తం రుక్ఖం ఆరుహిత్వా అట్టకే నిసీది. బోధిసత్తోపి పాతోవ వసనట్ఠానా నిక్ఖమిత్వా “సేపణ్ణిఫలాని ఖాదిస్సామీ”తి ఆగమ్మ తం రుక్ఖమూలం సహసావ అపవిసిత్వా “కదాచి అట్టకలుద్దకా రుక్ఖేసు అట్టకం బన్ధన్తి, అత్థి ను ఖో ఏవరూపో ఉపద్దవో”తి పరిగ్గణ్హన్తో బాహిరతోవ అట్ఠాసి.

లుద్దకోపి బోధిసత్తస్స అనాగమనభావం ఞత్వా అట్టకే నిసిన్నోవ సేపణ్ణిఫలాని ఖిపిత్వా ఖిపిత్వా తస్స పురతో పాతేసి. బోధిసత్తో “ఇమాని ఫలాని ఆగన్త్వా మయ్హం పురతో పతన్తి, అత్థి ను ఖో ఉపరి లుద్దకో”తి పునప్పునం ఉల్లోకేన్తో లుద్దకం దిస్వా అపస్సన్తో వియ హుత్వా “అమ్భో, రుక్ఖ-పుబ్బే త్వం ఓలమ్బకం చారేన్తో వియ ఉజుకమేవ ఫలాని పాతేసి, అజ్జ పన తే రుక్ఖధమ్మో పరిచ్చత్తో, ఏవం తయా రుక్ఖధమ్మే పరిచ్చత్తే అహమ్పి అఞ్ఞం రుక్ఖమూలం ఉపసఙ్కమిత్వా మయ్హం ఆహారం పరియేసిస్సామీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౧. “ఞాతమేతం కురుఙ్గస్స, యం త్వం సేపణ్ణి సేయ్యసి;
అఞ్ఞం సేపణ్ణి గచ్ఛామి, న మే తే రుచ్చతే ఫల”న్తి.

తత్థ **ఞాత**న్తి పాకటం జాతం. **ఏత**న్తి ఇదం. **కురుఙ్గస్సా**తి కురుఙ్గమిగస్స. **యం త్వం సేపణ్ణి సేయ్యసీ**తి యం త్వం అమ్భో సేపణ్ణిరుక్ఖ పురతో ఫలాని పాతయమానో సేయ్యసి విసేయ్యసి విసిణ్ణఫలో హోసి, తం సబ్బం కురుఙ్గమిగస్స పాకటం జాతం. **న మే తే రుచ్చతే ఫల**న్తి ఏవం ఫలం దదమానాయ న మే తవ ఫలం రుచ్చతి, తిట్ఠ త్వం, అహం అఞ్ఞత్థ గచ్ఛిస్సామీతి అగమాసి.

అథస్స లుద్దకో అట్టకే నిసిన్నోవ సత్తిం ఖిపిత్వా “గచ్ఛ, విరద్ధో దానిమ్హి త”న్తి ఆహ. బోధిసత్తో నివత్తిత్వా ఠితో ఆహ “అమ్భో పురిస, ఇదానిసి కిఞ్చాపి మం విరద్ధో, అట్ఠ పన మహానిరయే సోళసఉస్సదనిరయే పఞ్చవిధబన్ధనాదీని చ కమ్మకారణాని అవిరద్ధోయేవాసీ”తి. ఏవఞ్చ పన వత్వా పలాయిత్వా యథారుచిం గతో, లుద్దోపి ఓతరిత్వా యథారుచిం గతో.

సత్థాపి “న, భిక్ఖవే, దేవదత్తో ఇదానేవ మమ వధాయ పరిసక్కతి, పుబ్బేపి పరిసక్కియేవ, న చ పన మం వధితుం అసక్ఖీ”తి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా అట్టకలుద్దకో దేవదత్తో అహోసి, కురుఙ్గమిగో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

కురుఙ్గమిగజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౨౨] ౨. కుక్కురజాతకవణ్ణనా

యే కుక్కురాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఞాతత్థచరియం ఆరబ్భ కథేసి. సా ద్వాదసకనిపాతే భద్దసాలజాతకే ఆవిభవిస్సతి. ఇదం పన వత్థుం పతిట్ఠపేత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తథారూపం కమ్మం పటిచ్చ కుక్కురయోనియం నిబ్బత్తిత్వా అనేకసతకుక్కురపరివుతో మహాసుసానే వసతి. అథేకదివసం రాజా సేతసిన్ధవయుత్తం సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితం రథం ఆరుయ్హ ఉయ్యానం గన్త్వా తత్థ దివసభాగం కీళిత్వా అత్థఙ్గతే సూరియే నగరం పావిసి. తస్స తం రథవరత్తం యథానద్ధమేవ రాజఙ్గణే ఠపయింసు, సో రత్తిభాగే దేవే వస్సన్తే తిన్తో. ఉపరిపాసాదతో కోలేయ్యకసునఖా ఓతరిత్వా తస్స చమ్మఞ్చ నద్ధిఞ్చ ఖాదింసు. పునదివసే రఞ్ఞో ఆరోచేసుం “దేవ, నిద్ధమనముఖేన సునఖా పవిసిత్వా రథస్స చమ్మఞ్చ నద్ధిఞ్చ ఖాదింసూ”తి. రాజా సునఖానం కుజ్ఝిత్వా “దిట్ఠదిట్ఠట్ఠానే సునఖే ఘాతేథా”తి ఆహ. తతో పట్ఠాయ సునఖానం మహాబ్యసనం ఉదపాది. తే దిట్ఠదిట్ఠట్ఠానే ఘాతియమానా పలాయిత్వా సుసానం గన్త్వా బోధిసత్తస్స సన్తికం అగమంసు.

బోధిసత్తో ‘తుమ్హే బహూ సన్నిపతితా, కిం ను ఖో కారణ”న్తి పుచ్ఛి. తే “అన్తేపురే కిర రథస్స చమ్మఞ్చ నద్ధి చ సునఖేహి ఖాదితా’తి కుద్ధో రాజా సునఖవధం ఆణాపేసి, బహూ సునఖా వినస్సన్తి, మహాభయం ఉప్పన్న”న్తి ఆహంసు. బోధిసత్తో చిన్తేసి “ఆరక్ఖట్ఠానే బహి సునఖానం ఓకాసో నత్థి, అన్తోరాజనివేసనే కోలేయ్యకసునఖానమేవ తం కమ్మం భవిస్సతి. ఇదాని పన చోరానం కిఞ్చి భయం నత్థి, అచోరా మరణం లభన్తి, యంనూనాహం చోరే రఞ్ఞో దస్సేత్వా ఞాతిసఙ్ఘస్స జీవితదానం దదేయ్య”న్తి. సో ఞాతకే సమస్సాసేత్వా “తుమ్హే మా భాయిత్థ, అహం వో అభయం ఆహరిస్సామి,

యావ రాజానం పస్సామి, తావ ఇధేవ హోథా"తి పారమియో ఆవజ్జేత్వా మేత్తాభావనం పురేచారికం కత్వా "మయ్హం ఉపరి లేడ్డుం వా ముగ్గరం వా మా కోచి ఖిపితుం ఉస్సహీ"తి అధిట్ఠాయ ఏకకోవ అన్తోనగరం పావిసి. అథ నం దిస్వా ఏకసత్తోపి కుజ్ఝిత్వా ఓలోకేన్తో నామ నాహోసి. రాజాపి సునఖవధం ఆణాపేత్వా సయం వినిచ్ఛయే నిసిన్నో హోతి. బోధిసత్తో తత్థేవ గన్త్వా పక్ఖన్దిత్వా రఞ్ఞో ఆసనస్స హేట్ఠా పావిసి. అథ నం రాజపురిసా నీహరితుం ఆరద్ధా, రాజా పన వారేసి.

సో థోకం విస్సమిత్వా హేట్ఠాసనా నిక్ఖమిత్వా రాజానం వన్దిత్వా "దేవ, తుమ్హే కుక్కురే మారాపేథా"తి పుచ్ఛి. "ఆమ, మారాపేమహా"న్తి . "కో నేసం అపరాధో నరిన్దా"తి? "రథస్స మే పరివారచమ్మఞ్చ నద్ధిఞ్చ ఖాదింసూ"తి. "యే ఖాదింసు, తే జానాథా"తి? "న జానామా"తి. "'ఇమే నామ చమ్మఖాదకచోరా'తి తథతో అజానిత్వా దిట్ఠదిట్ఠట్ఠానేయేవ మారాపనం న యుత్తం, దేవా"తి. "రథచమ్మస్స కుక్కురేహి ఖాదితత్తా 'దిట్ఠదిట్ఠే సబ్బేవ మారేథా'తి సునఖవధం ఆణాపేసి"న్తి. "కిం పన వో మనుస్సా సబ్బేవ కుక్కురే మారేన్తి, ఉదాహు మరణం అలభన్తాపి అత్థీ"తి? "అత్థి, అమ్హాకం ఘరే కోలేయ్యకా మరణం న లభన్తీ"తి. మహారాజ ఇదానేవ తుమ్హే "రథచమ్మస్స కుక్కురేహి ఖాదితత్తా 'దిట్ఠదిట్ఠే సబ్బేవ మారేథా'తి సునఖవధం ఆణాపేసి"న్తి అవోచుత్థ, ఇదాని పన "అమ్హాకం ఘరే కోలేయ్యకా మరణం న లభన్తీ"తి వదేథ. "నను ఏవం సన్తే తుమ్హే ఛన్దాదివసేన అగతిగమనం గచ్ఛథ, అగతిగమనఞ్చ నామ న యుత్తం, న చ రాజధమ్మో, రఞ్ఞా నామ కారణగవేసకేన తులాసదిసేన భవితుం వట్టతి, ఇదాని చ కోలేయ్యకా మరణం న లభన్తి, దుబ్బలసునఖావ లభన్తి, ఏవం సన్తే నాయం సబ్బసునఖఘచ్చా, దుబ్బలఘాతికా నామేసా"తి. ఏవఞ్చ పన వత్వా మహాసత్తో మధురస్సరం నిచ్ఛారేత్వా "మహారాజ, యం తుమ్హే కరోథ, నాయం ధమ్మో"తి రఞ్ఞో ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౨౨. "యే కుక్కురా రాజకులమ్హి వద్ధా, కోలేయ్యకా వణ్ణబలూపపన్నా;
తేమే న వజ్ఝా మయమస్మ వజ్ఝా, నాయం సఘచ్చా దుబ్బలఘాతికాయ"న్తి.

తత్థ **యే కుక్కురా**తి యే సునఖా. యథా హి ధారుణ్హోపి పస్సావో "పూతిముత్త"న్తి, తదహుజాతోపి సిఙ్గాలో "జరసిఙ్గాలో"తి, కోమలాపి గలోచిలతా "పూతిలతా"తి, సువణ్ణవణ్ణోపి కాయో "పూతికాయో"తి వుచ్చతి, ఏవమేవం వస్ససతికోపి సునఖో "కుక్కురో"తి వుచ్చతి. తస్మా మహల్లకా కాయబలూపపన్నాపి తే "కుక్కురా"త్వేవ వుత్తా. **వద్ధా**తి వడ్ఢితా. **కోలేయ్యకా**తి రాజకులే జాతా సమ్భూతా సంవడ్ఢా. **వణ్ణబలూపపన్నా**తి సరీరవణ్ణేన చేవ కాయబలేన చ సమ్పన్నా. **తేమే న వజ్ఝా**తి తే ఇమే సస్సామికా సారక్ఖా న వజ్ఝా. **మయమస్మ వజ్ఝా**తి అస్సామికా అనారక్ఖా మయం వజ్ఝా నామ జాతా. **నాయం సఘచ్చా**తి ఏవం సన్తే అయం అవిసేసేన సఘచ్చా నామ న హోతి. **దుబ్బలఘాతికాయ**న్తి అయం పన దుబ్బలానంయేవ ఘాతనతో దుబ్బలఘాతికా నామ హోతి. రాజూహి నామ చోరా నిగ్గణ్హితబ్బా, నో అచోరా. ఇధ పన చోరానం కిఞ్చి భయం నత్థి, అచోరా మరణం లభన్తి. అహో ఇమస్మిం లోకే అయుత్తం వత్తతి, అహో అధమ్మో వత్తతీతి.

రాజా బోధిసత్తస్స వచనం సుత్వా ఆహ – "జానాసి త్వం, పణ్డిత, అసుకేహి నామ రథచమ్మం ఖాదిత"న్తి? "ఆమ, జానామీ"తి. "కేహి ఖాదిత"న్తి? "తుమ్హాకం గేహే వసనకేహి కోలేయ్యకసునఖేహీ"తి. "కథం తేహి ఖాదితభావో జానితబ్బో"తి? "అహం తేహి ఖాదితభావం దస్సేసామీ"తి. "దస్సేహి పణ్డితా"తి. "తుమ్హాకం ఘరే కోలేయ్యకసునఖే ఆహరాపేత్వా థోకం తక్కఞ్చ దబ్బతిణాని చ ఆహరాపేథా"తి. రాజా తథా అకాసి. అథ నం మహాసత్తో "ఇమాని తిణాని తక్కేన మద్దాపేత్వా ఏతే సునఖే పాయేథా"తి ఆహ. రాజా తథా కత్వా పాయాపేసి, పీతా పీతా సునఖా సద్ధిం చమ్మేహి వమింసు. రాజా "సబ్బఞ్ఞుబుద్ధస్స బ్యాకరణం వియా"తి తుట్ఠో బోధిసత్తస్స సేతచ్ఛత్తేన పూజం అకాసి. బోధిసత్తో "ధమ్మం

చర, మహారాజ, మాతాపితూసు ఖత్తియా”తిఆదీహి (జా. ౨.౧౭.౩౮) తేసకుణజాతకే ఆగతాహి దసహి ధమ్మచరియగాథాహి రఞ్ఞో ధమ్మం దేసేత్వా “మహారాజ, ఇతో పట్ఠాయ అప్పమత్తో హోహీ”తి రాజానం పఞ్చసు సీలేసు పతిట్ఠాపేత్వా సేతచ్ఛత్తం రఞ్ఞోవ పటిఅదాసి.

రాజా మహాసత్తస్స ధమ్మకథం సుత్వా సబ్బసత్తానం అభయం దత్వా బోధిసత్తం ఆదిం కత్వా సబ్బసునఖానం అత్తనో భోజనసదిసమేవ నిచ్చభత్తం పట్ఠపేత్వా బోధిసత్తస్స ఓవాదే ఠితో యావతాయుకం దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా కాలం కత్వా దేవలోకే ఉప్పజ్జి. కుక్కురోవాదో దస వస్ససహస్సాని పవత్తి. బోధిసత్తోపి యావతాయుకం ఠత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థా “న, భిక్ఖవే, తథాగతో ఇదానేవ ఞాతకానం అత్థం చరతి, పుబ్బేపి చరియేవా”తి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, అవసేసా పరిసా బుద్ధపరిసా, కుక్కురపణ్డితో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

కుక్కురజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౨౩] ౩. భోజాజానీయజాతకవణ్ణనా

అపి పస్సేన సేమానోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం ఓస్సట్ఠవీరియం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. తస్మిఞ్హి సమయే సత్థా తం భిక్ఖుం ఆమన్తేత్వా “భిక్ఖు, పుబ్బే పణ్డితా అనాయతనేపి వీరియం అకంసు, పహారం లద్ధాపి నేవ ఓస్సజింసూ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో భోజాజానీయసిన్ధవకులే నిబ్బత్తో సబ్బాలఙ్కారసమ్పన్నో బారాణసిరఞ్ఞో మఙ్గలస్సో అహోసి. సో సతసహస్సగ్ఘనికాయ సువణ్ణపాతియంయేవ నానగ్గరససమ్పన్నం తివస్సికగన్ధసాలిభోజనం భుఞ్జతి, చాతుజ్జాతికగన్ధూపలిత్తాయమేవ భూమియం తిట్ఠతి, తం ఠానం రత్తకమ్బలసాణిపరిక్ఖిత్తం ఉపరి సువణ్ణతారకఖచితచేలవితానం సమోసరితగన్ధదామమాలాదామం అవిజహితగన్ధతేలపదీపం హోతి. బారాణసిరజ్జం పన అపత్థేన్తా రాజానో నామ నత్థి. ఏకం సమయం సత్త రాజానో బారాణసిం పరిక్ఖిపిత్వా “అమ్హాకం రజ్జం వా దేతు, యుద్ధం వా”తి బారాణసిరఞ్ఞో పణ్ణం పేసేసుం. రాజా అమచ్చే సన్నిపాతేత్వా తం పవత్తిం ఆచిక్ఖిత్వా “ఇదాని కిం కరోమ, తాతా”తి పుచ్ఛి. “దేవ, తుమ్హేహి తావ ఆదితోవ యుద్ధాయ న గన్తబ్బం, అసుకం నామ అస్సారోహం పేసేత్వా యుద్ధం కారేథ, తస్మిం అసక్కోన్తే పచ్ఛా జానిస్సామా”తి. రాజా తం పక్కోసాపేత్వా “సక్ఖిస్ససి, తాత, సత్తహి రాజూహి సద్ధిం యుద్ధం కాతు”న్తి ఆహ. “దేవ, సచే భోజాజానీయసిన్ధవం లభామి, తిట్ఠన్తు సత్త రాజానో, సకలజమ్బుదీపే రాజూహిపి సద్ధిం యుజ్ఝితుం సక్ఖిస్సామీ”తి. “తాత, భోజాజానీయసిన్ధవో వా హోతు అఞ్ఞో వా, యం ఇచ్ఛసి, తం గహేత్వా యుద్ధం కరోహీ”తి.

సో “సాధు, దేవా”తి రాజానం వన్దిత్వా పాసాదా ఓరుయ్హ భోజాజానీయసిన్ధవం ఆహరాపేత్వా సువమ్మితం కత్వా అత్తనాపి సబ్బసన్నాహసన్నద్ధో ఖగ్గం బన్ధిత్వా సిన్ధవపిట్ఠివరగతో నగరా నిక్ఖమ్మ విజ్జులతా వియ చరమానో పఠమం బలకోట్ఠకం భిన్దిత్వా ఏకం రాజానం జీవగ్గాహమేవ గహేత్వా ఆగన్త్వా నగరే బలస్స నియ్యాదేత్వా పున గన్త్వా దుతియం బలకోట్ఠకం భిన్దిత్వా తథా తతియన్తి ఏవం పఞ్చ రాజానో జీవగ్గాహం గహేత్వా ఛట్ఠం బలకోట్ఠకం భిన్దిత్వా ఛట్ఠస్స రఞ్ఞో గహితకాలే భోజాజానీయో పహారం లభతి, లోహితం పగ్ఘరతి, వేదనా బలవతియో వత్తన్తి. అస్సారోహో తస్స పహటభావం ఞత్వా భోజాజానీయసిన్ధవం రాజద్వారే నిపజ్జాపేత్వా సన్నాహం సిథిలం కత్వా అఞ్ఞం అస్సం సన్నయ్హితుం ఆరద్ధో.

బోధిసత్తో మహాఫాసుకపస్సేన నిపన్నోవ అక్ఖీని ఉమ్మీలేత్వా అస్సారోహం దిస్వా "అయం అఞ్ఞం అస్సం సన్నయ్హతి, అయఞ్చ అస్సో సత్తమం బలకోట్ఠకం భిన్దిత్వా సత్తమం రాజానం గణ్హితుం న సక్ఖిస్సతి, మయా కతకమ్మఞ్చ నస్సిస్సతి, అప్పటిసమో అస్సారోహోపి నస్సిస్సతి, రాజాపి పరహత్థం గమిస్సతి, ఠపేత్వా మం అఞ్ఞో అస్సో సత్తమం బలకోట్ఠకం భిన్దిత్వా సత్తమం రాజానం గహేతుం సమత్థో నామ నత్థీ"తి నిపన్నకోవ అస్సారోహం పక్కోసాపేత్వా "సమ్మ అస్సారోహ, సత్తమం బలకోట్ఠకం భిన్దిత్వా సత్తమం రాజానం గహేతుం సమత్థో ఠపేత్వా మం అఞ్ఞో అస్సో నామ నత్థి, నాహం మయా కతకమ్మం నాసేస్సామి, మమఞ్ఞేవ ఉట్ఠాపేత్వా సన్నయ్హాహీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహా –

౨౩. "అపి పస్సేన సేమానో, సల్లేభి సల్లలీకతో;
సేయ్యోవ వళవా భోజ్ఝో, యుఞ్జ మఞ్ఞేవ సారథీ"తి.

తత్థ **అపి పస్సేన సేమానో**తి ఏకేన పస్సేన సయమానకోపి. **సల్లేభి సల్లలీకతో**తి సల్లేహి విద్ధోపి సమానో. **సేయ్యోవ వళవా భోజ్ఝో**తి **వళవా**తి సిన్ధవకులేసు అజాతో ఖలుఙ్కస్సో. **భోజ్ఝో**తి భోజాజానీయసిన్ధవో. ఇతి ఏతస్మా వళవా సల్లేహి విద్ధోపి భోజాజానీయసిన్ధవోవ సేయ్యో వరో ఉత్తమో. **యుఞ్జ మఞ్ఞేవ సారథీ**తి యస్మా ఏవ గతోపి అహమేవ సేయ్యో, తస్మా మమఞ్ఞేవ యోజేహి, మం వమ్మేహీతి వదతి.

అస్సారోహో బోధిసత్తం ఉట్ఠాపేత్వా వణం బన్ధిత్వా సుసన్నద్ధం సన్నయ్హిత్వా తస్స పిట్ఠియం నిసీదిత్వా సత్తమం బలకోట్ఠకం భిన్దిత్వా సత్తమం రాజానం జీవగ్గాహం గహేత్వా రాజబలస్స నియ్యాదేసి, బోధిసత్తమ్పి రాజద్వారం ఆనయింసు. రాజా తస్స దస్సనత్థాయ నిక్ఖమి. మహాసత్తో రాజానం ఆహ – "మహారాజ, సత్త రాజానో మా ఘాతయిత్థ, సపథం కారేత్వా విస్సజ్జేథ, మయ్హఞ్చ అస్సారోహస్స చ దాతబ్బం యసం అస్సారోహస్సేవ దేథ , సత్త రాజానో గహేత్వా దిన్నయోధం నామ నాసేతుం న వట్టతి. తుమ్హేపి దానం దేథ, సీలం రక్ఖథ, ధమ్మేన సమేన రజ్జం కారేథా"తి. ఏవం బోధిసత్తేన రఞ్ఞో ఓవాదే దిన్నే బోధిసత్తస్స సన్నాహం మోచయింసు, సో సన్నాహే ముత్తమత్తేయేవ నిరుజ్ఝి. రాజా తస్స సరీరకిచ్చం కారేత్వా అస్సారోహస్స మహన్తం యసం దత్వా సత్త రాజానో పున అత్తనో అదుబ్భాయ సపథం కారేత్వా సకసకట్ఠానాని పేసేత్వా ధమ్మేన సమేన రజ్జం కారేత్వా జీవితపరియోసానే యథాకమ్మం గతో.

సత్థా "ఏవం భిక్ఖు పుబ్బే పణ్డితా అనాయతనేపి వీరియం అకంసు, ఏవరూపం పహారం లద్ధాపి న ఓస్సజింసు, త్వం పన ఏవరూపే నియ్యానికసాసనే పబ్బజిత్వా కస్మా వీరియం ఓస్సజసీ"తి వత్వా చత్తారి సచ్చాని పకాసేసి, సచ్చపరియోసానే ఓస్సట్ఠవీరియో భిక్ఖు అరహత్తఫలే పతిట్ఠాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, అస్సారోహో సారిపుత్తో, భోజాజానీయసిన్ధవో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

భోజాజానీయజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౨౪] ౪. ఆజఞ్ఞజాతకవణ్ణనా

యదా యదాతి ఇదమ్పి సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఓస్సట్ఠవీరియమేవ భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. తం పన భిక్ఖుం సత్థా ఆమన్తేత్వా "భిక్ఖు పుబ్బే పణ్డితా అనాయతనేపి లద్ధప్పహారాపి హుత్వా వీరియం అకంసూ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే పురిమనయేనేవ సత్త రాజానో నగరం పరివారయింసు. అథేకో రథికయోధో ద్వే భాతికసిన్ధవే రథే యోజేత్వా నగరా నిక్ఖమ్మ ఛ బలకోట్ఠకే భిన్దిత్వా ఛ రాజానో అగ్గహేసి. తస్మిం ఖణే జేట్ఠకఅస్సో పహారం లభి. రథికో రథం పేసేన్తో రాజద్వారం ఆగన్త్వా జేట్ఠభాతికం రథా మోచేత్వా సన్నాహం సిథిలం కత్వా ఏకేనేవ పస్సేన నిపజ్జాపేత్వా అఞ్ఞం అస్సం సన్నయ్హితుం ఆరద్ధో. బోధిసత్తో తం దిస్వా పురిమనయేనేవ చిన్తేత్వా రథికం పక్కోసాపేత్వా నిపన్నకోవ ఇమం గాథమాహ –

౨౪. "యదా యదా యత్థ యదా, యత్థ యత్థ యదా యదా;
ఆజఞ్ఞో కురుతే వేగం, హాయన్తి తత్థ వాళవా"తి.

తత్థ **యదా యదా**తి పుబ్బణ్హాదీసు యస్మిం యస్మిం కాలే. **యత్థా**తి యస్మిం ఠానే మగ్గే వా సఙ్గామసీసే వా. **యదా**తి యస్మిం ఖణే. **యత్థ యత్థా**తి సత్తన్నం బలకోట్ఠకానం వసేన బహూసు యుద్ధమణ్డలేసు. **యదా యదా**తి యస్మిం యస్మిం కాలే పహారం లద్ధకాలే వా అలద్ధకాలే వా. **ఆజఞ్ఞో కురుతే వేగ**న్తి సారథిస్స చిత్తరుచితం కారణం ఆజాననసభావో ఆజఞ్ఞో వరసిన్ధవో వేగం కరోతి వాయమతి వీరియం ఆరభతి. **హాయన్తి తత్థ వాళవా**తి తస్మిం వేగే కరియమానే ఇతరే వళవసఙ్ఖాతా ఖళుఙ్కస్సా హాయన్తి పరిహాయన్తి, తస్మా ఇమస్మిం రథే మంయేవ యోజేహీతి ఆహ.

సారథి బోధిసత్తం ఉట్ఠాపేత్వా రథే యోజేత్వా సత్తమం బలకోట్ఠకం భిన్దిత్వా సత్తమం రాజానం ఆదాయ రథం పేసేన్తో రాజద్వారం ఆగన్త్వా సిన్ధవం మోచేసి. బోధిసత్తో ఏకేన పస్సేన నిపన్నో పురిమనయేనేవ రఞ్ఞో ఓవాదం దత్వా నిరుజ్ఝి. రాజా తస్స సరీరకిచ్చం కారేత్వా సారథిస్స సమ్మానం కత్వా ధమ్మేన రజ్జం కారేత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేసి, సచ్చపరియోసానే సో భిక్ఖు అరహత్తే పతిట్ఠాసి. సత్థా జాతకం సమోధానేసి "తదా రాజా ఆనన్దత్థేరో అహోసి, అస్సో సమ్మాసమ్బుద్ధో"తి.

ఆజఞ్ఞజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౨౫] ౫. తిత్థజాతకవణ్ణనా

అఞ్ఞమఞ్ఞేహి తిత్థేహీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ధమ్మసేనాపతిస్స సద్ధివిహారికం ఏకం సువణ్ణకారపుబ్బకం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. ఆసయానుసయఞాణఞ్హి బుద్ధానంయేవ హోతి, న అఞ్ఞేసం. తస్మా ధమ్మసేనాపతి అత్తనో ఆసయానుసయఞాణస్స నత్థితాయ సద్ధివిహారికస్స ఆసయానుసయం అజానన్తో అసుభకమ్మట్ఠానమేవ కథేసి, తస్స తం న సప్పాయమహోసి. కస్మా? సో కిర పటిపాటియా పఞ్చ జాతిసతాని సువణ్ణకారగేహేయేవ పటిసన్ధిం గణ్హి, అథస్స దీఘరత్తం పరిసుద్ధసువణ్ణదస్సనవసేన పరిచితత్తా అసుభం న సప్పాయమహోసి. సో తత్థ నిమిత్తమత్తమ్పి ఉప్పాదేతుం అసక్కోన్తో చత్తారో మాసే ఖేపేసి.

ధమ్మసేనాపతి అత్తనో సద్ధివిహారికస్స అరహత్తం దాతుం అసక్కోన్తో "అద్ధా అయం బుద్ధవేనేయ్యో భవిస్సతి, తథాగతస్స సన్తికం నేస్సామీ"తి చిన్తేత్వా పాతోవ తం ఆదాయ సత్థు సన్తికం అగమాసి. సత్థా "కిం ను ఖో, సారిపుత్త, ఏకం భిక్ఖుం ఆదాయ ఆగతోసీ"తి పుచ్ఛి. "అహం, భన్తే, ఇమస్స కమ్మట్ఠానం అదాసిం, అయం పన చతూహి మాసేహి నిమిత్తమత్తమ్పి న ఉప్పాదేసి, స్వాహం 'బుద్ధవేనేయ్యో ఏసో భవిస్సతీ'తి చిన్తేత్వా తుమ్హాకం సన్తికం ఆదాయ ఆగతో"తి.

“సారిపుత్త, కతరం పన తే కమ్మట్ఠానం సద్ధివిహారికస్స దిన్న”న్తి? “అసుభకమ్మట్ఠానం భగవా”తి. “సారిపుత్త, నత్థి తవ సన్తానే ఆసయానుసయఞాణం, గచ్ఛ, త్వం సాయన్హసమయే ఆగన్త్వా తవ సద్ధివిహారికం ఆదాయ గచ్ఛేయ్యాసీ”తి. ఏవం సత్థా థేరం ఉయ్యోజేత్వా తస్స భిక్ఖుస్స మనాపం చీవరఞ్చ నివాసనఞ్చ దాపేత్వా తం ఆదాయ గామం పిణ్డాయ పవిసిత్వా పణీతం ఖాదనీయభోజనీయం దాపేత్వా మహాభిక్ఖుసఙ్ఘపరివారో పున విహారం ఆగన్త్వా గన్ధకుటియం దివసభాగం ఖేపేత్వా సాయన్హసమయే తం భిక్ఖుం గహేత్వా విహారచారికం చరమానో అమ్బవనే ఏకం పోక్ఖరణిం మాపేత్వా తత్థ మహన్తం పదుమినిగచ్ఛం, తత్రాపి చ మహన్తం ఏకం పదుమపుప్ఫం మాపేత్వా “భిక్ఖు ఇమం పుప్ఫం ఓలోకేన్తో నిసీదా”తి నిసీదాపేత్వా గన్ధకుటిం పావిసి.

సో భిక్ఖు తం పుప్ఫం పునప్పునం ఓలోకేతి. భగవా తం పుప్ఫం జరం పాపేసి, తం తస్స పస్సన్తస్సేవ జరం పత్వా వివణ్ణం అహోసి. అథస్స పరియన్తతో పట్ఠాయ పత్తాని పతన్తాని ముహుత్తేన సబ్బాని పతింసు. తతో కిఞ్జక్ఖం పతి, కణ్ణికావ అవసిస్సి. సో భిక్ఖు తం పస్సన్తో చిన్తేసి “ఇదం పదుమపుప్ఫం ఇదానేవ అభిరూపం అహోసి దస్సనీయం, అథస్స వణ్ణో పరిణతో, పత్తాని చ కిఞ్చక్ఖఞ్చ పతితం, కణ్ణికామత్తమేవ అవసిట్ఠం, ఏవరూపస్స నామ పదుమస్స జరా పత్తా, మయ్హం సరీరస్స కిం న పాపుణిస్సతి, సబ్బే సఙ్ఖారా అనిచ్చా”తి విపస్సనం పట్ఠపేసి. సత్థా “తస్స చిత్తం విపస్సనం ఆరుళ్హ”న్తి ఞత్వా గన్ధకుటియం నిసిన్నోవ ఓభాసం ఫరిత్వా ఇమం గాథమాహ –

“ఉచ్ఛిన్ద సినేహమత్తనో, కుముదం సారదికంవ పాణినా;
సన్తిమగ్గమేవ బ్రూహయ, నిబ్బానం సుగతేన దేసిత”న్తి. (ధ॰ ప॰ ౨౮౫);

సో భిక్ఖు గాథాపరియోసానే అరహత్తం పత్వా “ముత్తో వతమ్హి సబ్బభవేహీ”తి చిన్తేత్వా –

“సో వుత్థవాసో పరిపుణ్ణమానసో, ఖీణాసవో అన్తిమదేహధారీ;
విసుద్ధసీలో సుసమాహితిన్ద్రియో, చన్దో యథా రాహుముఖా పముత్తో.

“సమోతతం మోహమహన్ధకారం, వినోదయిం సబ్బమలం అసేసం;
ఆలోకపజ్జోతకరో పభఙ్కరో, సహస్సరంసీ వియ భాణుమా నభే”తి. –

ఆదీహి గాథాహి ఉదానం ఉదానేసి. ఉదానేత్వా చ పన గన్త్వా భగవన్తం వన్ది. థేరోపి ఆగన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా అత్తనో సద్ధివిహారికం గహేత్వా అగమాసి. అయం పవత్తి భిక్ఖూనం అన్తరే పాకటా జాతా. భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం దసబలస్స గుణే వణ్ణయమానా నిసీదింసు – “ఆవుసో, సారిపుత్తత్థేరో ఆసయానుసయఞాణస్స అభావేన అత్తనో సద్ధివిహారికస్స ఆసయం న జానాతి, సత్థా పన ఞత్వా ఏకదివసేనేవ తస్స సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం అదాసి, అహో బుద్ధా నామ మహానుభావా”తి.

సత్థా ఆగన్త్వా పఞ్ఞత్తాసనే నిసీదిత్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛి. “న భగవా అఞ్ఞాయ కథాయ, తుమ్హాకఞ్ఞేవ పన ధమ్మసేనాపతినో సద్ధివిహారికస్స ఆసయానుసయఞాణకథాయా”తి. సత్థా “న, భిక్ఖవే, ఏతం అచ్ఛరియం, స్వాహం ఏతరహి బుద్ధో హుత్వా తస్స ఆసయం జానామి, పుబ్బేపాహం తస్స ఆసయం జానామియేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తో రజ్జం కారేసి. తదా బోధిసత్తో తం రాజానం అత్థే చ ధమ్మే చ అనుసాసతి. తదా రఞ్ఞో మఙ్గలఅస్సన్హానతిత్థే అఞ్ఞతరం వళవం ఖళుఙ్కస్సం న్హాపేసుం. మఙ్గలస్సో వళవేన న్హానతిత్థం ఓతారియమానో జిగుచ్ఛిత్వా ఓతరితుం న ఇచ్ఛి. అస్సగోపకో గన్త్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసి "దేవ, మఙ్గలస్సో తిత్థం ఓతరితుం న ఇచ్ఛతీ"తి. రాజా బోధిసత్తం పేసేసి – "గచ్ఛ, పణ్డిత, జానాహి కేన కారణేన అస్సో తిత్థం ఓతారియమానో న ఓతరతీ"తి. బోధిసత్తో "సాధు, దేవా"తి నదీతీరం గన్త్వా అస్సం ఓలోకేత్వా నిరోగభావమస్స ఞత్వా "కేన ను ఖో కారణేన అయం ఇమం తిత్థం న ఓతరతీ"తి ఉపధారేన్తో "పఠమతరం ఏత్థ అఞ్ఞో న్హాపితో భవిస్సతి, తేనేస జిగుచ్ఛమానో తిత్థం న ఓతరతి మఞ్ఞే"తి చిన్తేత్వా అస్సగోపకే పుచ్ఛి "అమ్భో, ఇమస్మిం తిత్థే కం పఠమం న్హాపయిత్థా"తి? "అఞ్ఞతరం వళవస్సం, సామీ"తి.

బోధిసత్తో "ఏస అత్తనో సిన్ధవతాయ జిగుచ్ఛన్తో ఏత్థ న్హాయితుం న ఇచ్ఛతి, ఇమం అఞ్ఞతిత్థే న్హాపేతుం వట్టతీ"తి తస్స ఆసయం ఞత్వా "భో అస్సగోపక, సప్పిమధుఫాణితాదిభిసఙ్ఖతపాయాసమ్పి తావ పునప్పునం భుఞ్జన్తస్స తిత్తి హోతి. అయం అస్సో బహూ వారే ఇధ తిత్థే న్హాతో, అఞ్ఞమ్పి తావ నం తిత్థం ఓతారేత్వా న్హాపేథ చ పాయేథ చా"తి వత్వా ఇమం గాథమాహా –

౨౫. "అఞ్ఞమఞ్ఞేహి తిత్థేహి, అస్సం పాయేహి సారథి;
అచ్చాసనస్స పురిసో, పాయాసస్సపి తప్పతీ"తి.

తత్థ **అఞ్ఞమఞ్ఞేహీ**తి అఞ్ఞేహి అఞ్ఞేహి. **పాయేహీ**తి దేసనాసీసమేతం, న్హాపేహి చ పాయేహి చాతి అత్థో. **అచ్చాసనస్సా**తి కరణత్థే సామివచనం , అతిఅసనేన అతిభుత్తేనాతి అత్థో. **పాయాసస్సపి తప్పతీ**తి సప్పిఆదీహి అభిసఙ్ఖతేన మధురపాయాసేన తప్పతి తిత్తో హోతి, ధాతో సుహితో న పున భుఞ్జితుకామతం ఆపజ్జతి. తస్మా అయమ్పి అస్సో ఇమస్మిం తిత్థే నిబద్ధం న్హానేన పరియత్తిం ఆపన్నో భవిస్సతి, అఞ్ఞత్థ నం న్హాపేథాతి.

తే తస్స వచనం సుత్వా అస్సం అఞ్ఞతిత్థం ఓతారేత్వా పాయింసు చేవ న్హాపయింసు చ. బోధిసత్తో అస్సస్స పానీయం పివిత్వా న్హానకాలే రఞ్ఞో సన్తికం అగమాసి. రాజా "కిం, తాత, అస్సో న్హాతో చ పీతో చా"తి పుచ్ఛి. "ఆమ, దేవా"తి. "పఠమం కిం కారణా న ఇచ్ఛతీ"తి? "ఇమినా నామ కారణేనా"తి సబ్బం ఆచిక్ఖి. రాజా "ఏవరూపస్స తిరచ్ఛానస్సాపి నామ ఆసయం జానాతి, అహో పణ్డితో"తి బోధిసత్తస్స మహన్తం యసం దత్వా జీవితపరియోసానే యథాకమ్మం గతో. బోధిసత్తోపి యథాకమ్మమేవ గతో.

సత్థా "న, భిక్ఖవే, అహం ఏతస్స ఇదానేవ ఆసయం జానామి, పుబ్బేపి జానామియేవా"తి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా మఙ్గలఅస్సో అయం భిక్ఖు అహోసి, రాజా ఆనన్దో, పణ్డితామచ్చో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

తిత్థజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౨౬] ౬. మహిళాముఖజాతకవణ్ణనా

పురాణచోరాన వచో నిసమ్మాతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో దేవదత్తం ఆరబ్భ కథేసి. దేవదత్తో అజాతసత్తుకుమారం పసాదేత్వా లాభసక్కారం నిప్ఫాదేసి. అజాతసత్తుకుమారో దేవదత్తస్స గయాసీసే విహారం కారేత్వా నానగ్గరసేహి

తివస్సికగన్ధసాలిభోజనస్స దివసే దివసే పఞ్చ థాలిపాకసతాని అభిహరి. లాభసక్కారం నిస్సాయ దేవదత్తస్స పరివారో మహన్తో జాతో, దేవదత్తో పరివారేన సద్ధిం విహరేయ్యేవ హోతి. తేన సమయేన రాజగహవాసికా ద్వే సహాయా. తేసు ఏకో సత్థు సన్తికే పబ్బజితో, ఏకో దేవదత్తస్స. తే అఞ్ఞమఞ్ఞం తస్మిం తస్మిం ఠానేపి పస్సన్తి, విహారం గన్త్వాపి పస్సన్తియేవ.

అథేకదివసం దేవదత్తస్స నిస్సితకో ఇతరం ఆహ – "ఆవుసో, కిం త్వం దేవసికం సేదేహి ముచ్చమానేహి పిణ్డాయ చరసి, దేవదత్తో గయాసీసవిహారే నిసీదిత్వావ నానగ్గరసేహి సుభోజనం భుఞ్జతి, ఏవరూపో ఉపాయో నత్థి, కిం త్వం దుక్ఖం అనుభోసి, కిం తే పాతోవ గయాసీసం ఆగన్త్వా సఉత్తరిభఙ్గం యాగుం పివిత్వా అట్ఠారసవిధం ఖజ్జకం ఖాదిత్వా నానగ్గరసేహి సుభోజనం భుఞ్జితుం న వట్టతీ"తి? సో పునప్పునం వుచ్చమానో గన్తుకామో హుత్వా తతో పట్ఠాయ గయాసీసం గన్త్వా భుఞ్జిత్వా కాలస్సేవ వేళువనం ఆగచ్ఛతి. సో సబ్బకాలం పటిచ్ఛాదేతుం నాసక్ఖి, "గయాసీసం గన్త్వా దేవదత్తస్స పట్ఠపితం భత్తం భుఞ్జతీ"తి న చిరస్సేవ పాకటో జాతో . అథ నం సహాయా పుచ్ఛింసు "సచ్చం కిర, త్వం ఆవుసో, దేవదత్తస్స పట్ఠపితం భత్తం భుఞ్జసీ"తి. "కో ఏవమాహా"తి? "అసుకో చ అసుకో చా"తి. "సచ్చం అహం ఆవుసో గయాసీసం గన్త్వా భుఞ్జామి, న పన మే దేవదత్తో భత్తం దేతి, అఞ్ఞే మనుస్సా దేన్తీ"తి. "ఆవుసో, దేవదత్తో బుద్ధానం పటికణ్టకో దుస్సీలో అజాతసత్తుం పసాదేత్వా అధమ్మేన అత్తనో లాభసక్కారం ఉప్పాదేసి, త్వం ఏవరూపే నియ్యానికే బుద్ధసాసనే పబ్బజిత్వా దేవదత్తస్స అధమ్మేన ఉప్పన్నం భోజనం భుఞ్జసి, ఏహి తం సత్థు సన్తికం నేస్సామా"తి తం భిక్ఖుం ఆదాయ ధమ్మసభం ఆగమింసు.

సత్థా దిస్వావ "కిం, భిక్ఖవే, ఏతం భిక్ఖుం అనిచ్ఛన్తఞ్ఞేవ ఆదాయ ఆగతత్థా"తి? "ఆమ భన్తే, అయం భిక్ఖు తుమ్హాకం సన్తికే పబ్బజిత్వా దేవదత్తస్స అధమ్మేన ఉప్పన్నం భోజనం భుఞ్జతీ"తి. "సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు దేవదత్తస్స అధమ్మేన ఉప్పన్నం భోజనం భుఞ్జసీ"తి? "న భన్తే, దేవదత్తో మయ్హం దేతి, అఞ్ఞే మనుస్సా దేన్తి, తమహం భుఞ్జామీ"తి. సత్థా "మా భిక్ఖు ఏత్థ పరిహారం కరి, దేవదత్తో అనాచారో దుస్సీలో, కథఞ్హి నామ త్వం ఇధ పబ్బజిత్వా మమ సాసనం భజన్తోయేవ దేవదత్తస్స భత్తం భుఞ్జసి, నిచ్చకాలమ్పి భజనసీలకోవ త్వం దిట్ఠదిట్ఠేయేవ భజసీ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స అమచ్చో అహోసి. తదా రఞ్ఞో మహిళాముఖో నామ మఙ్గలహత్థీ అహోసి సీలవా ఆచారసమ్పన్నో, న కఞ్చి విహేఠేతి. అథేకదివసం తస్స సాలాయ సమీపే రత్తిభాగసమనన్తరే చోరా ఆగన్త్వా తస్స అవిదూరే నిసిన్నా చోరమన్తం మన్తయింసు "ఏవం ఉమ్మఙ్గో భిన్దితబ్బో, ఏవం సన్ధిచ్ఛేదకమ్మం కత్తబ్బం, ఉమ్మఙ్గఞ్చ సన్ధిచ్ఛేదఞ్చ మగ్గసదిసం తిత్థసదిసం నిజ్జటం నిగ్గుమ్బం కత్వా భణ్డం హరితుం వట్టతి, హరన్తేన మారేత్వావ హరితబ్బం, ఏవం ఉట్ఠాతుం సమత్థో నామ న భవిస్సతి, చోరేన చ నామ సీలాచారయుత్తేన న భవితబ్బం, కక్ఖళేన ఫరుసేన సాహసికేన భవితబ్బ"న్తి. ఏవం మన్తేత్వా అఞ్ఞమఞ్ఞం ఉగ్గణ్హాపేత్వా అగమంసు. ఏతేనేవ ఉపాయేన పునదివసేపి పునదివసేపీతి బహూ దివసే తత్థ ఆగన్త్వా మన్తయింసు. సో తేసం వచనం సుత్వా "తే మం సిక్ఖాపేన్తీ"తి సఞ్ఞాయ "ఇదాని మయా కక్ఖళేన ఫరుసేన సాహసికేన భవితబ్బ"న్తి తథారూపోవ అహోసి. పాతోవ ఆగతం హత్థిగోపకం సోణ్డాయ గహేత్వా భూమియం పోథేత్వా మారేసి. అపరమ్పి తథా అపరమ్పి తథాతి ఆగతాగతం మారేతియేవ.

"మహిళాముఖో ఉమ్మత్తకో జాతో దిట్ఠదిట్ఠే మారేతీ"తి రఞ్ఞో ఆరోచయింసు. రాజా బోధిసత్తం పహిణి "గచ్ఛ పణ్డిత, జానాహి కేన కారణేన సో దుట్ఠో జాతో"తి. బోధిసత్తో గన్త్వా తస్స సరీరే అరోగభావం ఞత్వా "కేన ను ఖో కారణేన ఏస దుట్ఠో జాతో"తి ఉపధారేన్తో "అద్ధా అవిదూరే కేసఞ్చి వచనం సుత్వా 'మం ఏతే సిక్ఖాపేన్తీ'తి సఞ్ఞాయ దుట్ఠో జాతో"తి సన్నిట్ఠానం

కత్వా హత్థిగోపకే పుచ్ఛి “అత్థి ను ఖో హత్థిసాలాయ సమీపే రత్తిభాగే కేహిచి కిఞ్చి కథితపుబ్బ”న్తి? “ఆమ, సామి, చోరా ఆగన్త్వా కథయింసూ”తి. బోధిసత్తో గన్త్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసి “దేవ, అఞ్ఞో హత్థిస్స సరీరే వికారో నత్థి, చోరానం కథం సుత్వా దుట్ఠో జాతో”తి. “ఇదాని కిం కాతుం వట్టతీ”తి? “సీలవన్తే సమణబ్రాహ్మణే హత్థిసాలాయం నిసీదాపేత్వా సీలాచారకథం కథాపేతుం వట్టతీ”తి. “ఏవం కారేహి, తాతా”తి.

బోధిసత్తో గన్త్వా సీలవన్తే సమణబ్రాహ్మణే హత్థిసాలాయం నిసీదాపేత్వా “సీలకథం కథేథ, భన్తే”తి ఆహ. తే హత్థిస్స అవిదూరే నిసిన్నా “న కోచి పరామసితబ్బో న మారేతబ్బో, సీలాచారసమ్పన్నేన ఖన్తిమేత్తానుద్దయయుత్తేన భవితుం వట్టతీ”తి సీలకథం కథయింసు. సో తం సుత్వా “మం ఇమే సిక్ఖాపేన్తి, ఇతో దాని పట్ఠాయ సీలవన్తేన భవితబ్బ”న్తి సీలవా అహోసి. రాజా బోధిసత్తం పుచ్ఛి “కిం, తాత, సీలవా జాతో”తి ? బోధిసత్తో “ఆమ, దేవా”తి. “ఏవరూపో దుట్ఠహత్థీ పణ్డితే నిస్సాయ పోరాణకధమ్మేయేవ పతిట్ఠితో”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౬. “పురాణచోరాన వచో నిసమ్మ, మహిళాముఖో పోథయమన్వచారీ;
సుసఞ్ఞతానఞ్హి వచో నిసమ్మ, గజుత్తమో సబ్బగుణేసు అట్ఠా”తి.

తత్థ **పురాణచోరాన**న్తి పోరాణచోరానం. **నిసమ్మా**తి సుత్వా, పఠమం చోరానం వచనం సుత్వాతి అత్థో. **మహిళాముఖో**తి హత్థినిముఖేన సదిసముఖో. యథా మహిళా పురతో ఓలోకియమానా సోభతి, న పచ్ఛతో, తథా సోపి పురతో ఓలోకియమానో సోభతి. తస్మా “మహిళాముఖో”తిస్స నామం అకంసు. **పోథయమన్వచారీ**తి పోథయన్తో మారేన్తో అనుచారీ. అయమేవ వా పాఠో. **సుసఞ్ఞతాన**న్తి సుట్ఠు సఞ్ఞతానం సీలవన్తానం. **గజుత్తమో**తి ఉత్తమగజో మఙ్గలహత్థీ. **సబ్బగుణేసు అట్ఠా**తి సబ్బేసు పోరాణగుణేసు పతిట్ఠితో. రాజా “తిరచ్ఛానగతస్సాపి ఆసయం జానాతీ”తి బోధిసత్తస్స మహన్తం యసం అదాసి. సో యావతాయుకం ఠత్వా సద్ధిం బోధిసత్తేన యథాకమ్మం గతో.

సత్థా “పుబ్బేపి త్వం భిక్ఖు దిట్ఠదిట్ఠేయేవ భజి, చోరానం వచనం సుత్వా చోరే భజి, ధమ్మికానం వచనం సుత్వా ధమ్మికే భజీ”తి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా మహిళాముఖో విపక్ఖసేవకభిక్ఖు అహోసి, రాజా ఆనన్దో, అమచ్చో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

మహిళాముఖజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౨౭] ౭. అభిణ్హజాతకవణ్ణనా

నాలం కబళం పదాతవేతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం ఉపాసకఞ్చ మహల్లకత్థేరఞ్చ ఆరబ్భ కథేసి . సావత్థియం కిర ద్వే సహాయకా. తేసు ఏకో పబ్బజిత్వా దేవసికం ఇతరస్స ఘరం గచ్ఛతి. సో తస్స భిక్ఖం దత్వా సయమ్పి భుఞ్జిత్వా తేనేవ సద్ధిం విహారం గన్త్వా యావ సూరియత్థఙ్గమనా ఆలాపసల్లాపేన నిసీదిత్వా నగరం పవిసతి, ఇతరోపి నం యావ నగరద్వారా అనుగన్త్వా నివత్తతి. సో తేసం విస్సాసో భిక్ఖూనం అన్తరే పాకటో జాతో. అథేకదివసం భిక్ఖూ తేసం విస్సాసకథం కథేన్తా ధమ్మసభాయం నిసీదింసు. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛి, తే “ఇమాయ నామ, భన్తే”తి కథయింసు. సత్థా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ ఇమే విస్సాసికా, పుబ్బేపి విస్సాసికాయేవ అహేసు”న్తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స అమచ్చో అహోసి. తదా ఏకో కుక్కురో మఙ్గలహత్థిసాలం గన్త్వా మఙ్గలహత్థిస్స భుఞ్జనట్ఠానే పతితాని భత్తసిత్థాని ఖాదతి. సో తేనేవ భోజనేన సంవద్ధమానో మఙ్గలహత్థిస్స విస్సాసికో జాతో హత్థిస్సేవ సన్తికే భుఞ్జతి, ఉభోపి వినా వత్తితుం న సక్కోన్తి. సో హత్థీ నం సోణ్డాయ గహేత్వా అపరాపరం కరోన్తో కీళతి, ఉక్ఖిపిత్వా కుమ్భే పతిట్ఠాపేతి. అథేకదివసం ఏకో గామికమనుస్సో హత్థిగోపకస్స మూలం దత్వా తం కుక్కురం ఆదాయ అత్తనో గామం అగమాసి. తతో పట్ఠాయ సో హత్థీ కుక్కురం అపస్సన్తో నేవ ఖాదతి న పివతి న న్హాయతి. తమత్థం రఞ్ఞో ఆరోచేసుం. రాజా బోధిసత్తం పహిణి “గచ్ఛ పణ్డిత, జానాహి కింకారణా హత్థీ ఏవం కరోతీ”తి.

బోధిసత్తో హత్థిసాలం గన్త్వా హత్థిస్స దుమ్మనభావం ఞత్వా “ఇమస్స సరీరే రోగో న పఞ్ఞాయతి, కేనచి పనస్స సద్ధిం మిత్తసన్థవేన భవితబ్బం, తం అపస్సన్తో ఏస మఞ్ఞే సోకాభిభూతో”తి హత్థిగోపకే పుచ్ఛి “అత్థి ను ఖో ఇమస్స కేనచి సద్ధిం విస్సాసో”తి? “ఆమ, అత్థి సామి ఏకేన సునఖేన సద్ధిం బలవా మేత్తీ”తి. “కహం సో ఏతరహీ”తి? “ఏకేన మనుస్సేన నీతో”తి. “జానాథ పనస్స నివాసనట్ఠాన”న్తి? “న జానామ, సామీ”తి. బోధిసత్తో రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా “నత్థి, దేవ, హత్థిస్స కోచి ఆబాధో , ఏకేన పనస్స సునఖేన సద్ధిం బలవవిస్సాసో , తం అపస్సన్తో న భుఞ్జతి మఞ్ఞే”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౭. “నాలం కబళం పదాతవే, న చ పిణ్డం న కుసే న ఘంసితుం;

మఞ్ఞామి అభిణ్హదస్సనా, నాగో స్నేహమకాసి కుక్కురే”తి.

తత్థ **నాల**న్తి న సమత్థో. **కబళ**న్తి భోజనకాలే పఠమమేవ దిన్నం కటుకకబళం. **పదాతవే**తి పఆదాతవే, సన్ధివసేన ఆకారలోపో వేదితబ్బో, గహేతున్తి అత్థో. **న చ పిణ్డ**న్తి వడ్ఢేత్వా దీయమానం భత్తపిణ్డమ్పి నాలం గహేతుం. **న కుసే**తి ఖాదనత్థాయ దిన్నాని తిణానిపి నాలం గహేతుం. **న ఘంసితు**న్తి న్హాపియమానో సరీరమ్పి ఘంసితుం నాలం. ఏవం యం యం సో హత్థీ కాతుం న సమత్థో, తం తం సబ్బం రఞ్ఞో ఆరోచేత్వా తస్స అసమత్థభావే అత్తనా సల్లక్ఖితకారణం ఆరోచేన్తో ‘‘**మఞ్ఞామీ**’’తిఆదిమాహ.

రాజా తస్స వచనం సుత్వా “ఇదాని కిం కాతబ్బం పణ్డితా”తి పుచ్ఛి. “‘అమ్హాకం కిర మఙ్గలహత్థిస్స సహాయం సునఖం ఏకో మనుస్సో గహేత్వా గతో, యస్స ఘరే తం సునఖం పస్సన్తి, తస్స అయం నామ దణ్డో’తి భేరిం చరాపేథ దేవా”తి. రాజా తథా కారేసి. తం పవత్తిం సుత్వా సో పురిసో సునఖం విస్సజ్జేసి, సునఖో వేగేనాగన్త్వా హత్థిస్స సన్తికమేవ అగమాసి. హత్థీ తం సోణ్డాయ గహేత్వా కుమ్భే ఠపేత్వా రోదిత్వా పరిదేవిత్వా కుమ్భా ఓతారేత్వా తేన భుత్తే పచ్ఛా అత్తనాపి భుఞ్జి. “తిరచ్ఛానగతస్స ఆసయం జానాతీ”తి రాజా బోధిసత్తస్స మహన్తం యసం అదాసి.

సత్థా “న, భిక్ఖవే, ఇమే ఇదానేవ విస్సాసికా, పుబ్బేపి విస్సాసికాయేవా”తి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా చతుసచ్చకథాయ వినివట్టేత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి. ఇదం చతుసచ్చకథాయ వినివట్టనం నామ సబ్బజాతకేసుపి అత్థియేవ. మయం పన యత్థస్స ఆనిసంసో పఞ్ఞాయతి , తత్థేవ దస్సయిస్సామ.

తదా సునఖో ఉపాసకో అహోసి, హత్థీ మహల్లకత్థేరో, రాజా ఆనన్దో, అమచ్చపణ్డితో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

అభిణ్హజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౨౮] ౮. నన్దివిసాలజాతకవణ్ణనా

మనుఞ్ఞమేవ భాసేయ్యాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఛబ్బగ్గియానం భిక్ఖూనం ఓమసవాదం ఆరబ్భ కథేసి. తస్మిఞ్హి సమయే ఛబ్బగ్గియా కలహం కరోన్తా పేసలే భిక్ఖూ ఖుంసేన్తి వమ్భేన్తి ఓవిజ్ఝన్తి, దసహి అక్కోసవత్థూహి అక్కోసన్తి. భిక్ఖూ భగవతో ఆరోచేసుం. భగవా ఛబ్బగ్గియే పక్కోసాపేత్వా "సచ్చం కిర భిక్ఖవో"తి పుచ్ఛిత్వా "సచ్చ"న్తి వుత్తే విగరహిత్వా "భిక్ఖవే, ఫరుసవాచా నామ తిరచ్ఛానగతానమ్పి అమనాపా, పుబ్బేపి ఏకో తిరచ్ఛానగతో అత్తానం ఫరుసేన సముదాచరన్తం సహస్సం పరాజేసీ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే గన్ధారరట్ఠే తక్కసిలాయం గన్ధారరాజా రజ్జం కారేసి. తదా బోధిసత్తో గోయోనియం నిబ్బత్తి. అథ నం తరుణవచ్ఛకకాలేయేవ ఏకో బ్రాహ్మణో గోదక్ఖిణాదాయకానం సన్తికా లభిత్వా "నన్దివిసాలో"తి నామం కత్వా పుత్తట్ఠానే ఠపేత్వా సమ్పియాయమానో యాగుభత్తాదీని దత్వా పోసేసి. బోధిసత్తో వయప్పత్తో చిన్తేసి "అహం ఇమినా బ్రాహ్మణేన కిచ్ఛేన పటిజగ్గితో, మయా చ సద్ధిం సకలజమ్బుదీపే అఞ్ఞో సమధురో గోణో నామ నత్థి, యంనూనాహం అత్తనో బలం దస్సేత్వా బ్రాహ్మణస్స పోసావనియం దదేయ్య"న్తి సో ఏకదివసం బ్రాహ్మణం ఆహ "గచ్ఛ, బ్రాహ్మణ, ఏకం గోవిత్తకసేట్ఠిం ఉపసఙ్కమిత్వా 'మయ్హం బలిబద్దో అతిబద్ధం సకటసతం పవట్టేతీ'తి వత్వా సహస్సేన అబ్భుతం కరోహీ"తి. సో బ్రాహ్మణో సేట్ఠిస్స సన్తికం గన్త్వా కథం సముట్ఠాపేసి "ఇమస్మిం నగరే కస్స గోణో థామసమ్పన్నో"తి. అథ నం సేట్ఠి "అసుకస్స చ అసుకస్స చా"తి వత్వా "సకలనగరే పన అమ్హాకం గోణేహి సదిసో నామ నత్థీ"తి ఆహ. బ్రాహ్మణో "మయ్హం ఏకో గోణో అతిబద్ధం సకటసతం పవట్టేతుం సమత్థో అత్థీ"తి ఆహ. సేట్ఠి గహపతి "కుతో ఏవరూపో గోణో"తి ఆహ. బ్రాహ్మణో "మయ్హం గేహే అత్థీ"తి. "తేన హి అబ్భుతం కరోహీ"తి. "సాధు కరోమీ"తి సహస్సేన అబ్భుతం అకాసి.

సో సకటసతం వాలుకాసక్ఖరపాసాణానంయేవ పూరేత్వా పటిపాటియా ఠపేత్వా సబ్బాని అక్ఖబన్ధనయోత్తేన ఏకతో బన్ధిత్వా నన్దివిసాలం న్హాపేత్వా గన్ధపఞ్చఙ్గులికం కత్వా కణ్ఠే మాలం పిళన్ధిత్వా పురిమసకటధురే ఏకకమేవ యోజేత్వా సయం ధురే నిసీదిత్వా పతోదం ఉక్ఖిపిత్వా "గచ్ఛ కూట, వహస్సు కూటా"తి ఆహ. బోధిసత్తో "అయం మం అకూటం కూటవాదేన సముదాచరతీ"తి చత్తారో పాదే థమ్భే వియ నిచ్చలే కత్వా అట్ఠాసి. సేట్ఠి తఙ్ఖణఞ్ఞేవ బ్రాహ్మణం సహస్సం ఆహరాపేసి. బ్రాహ్మణో సహస్సపరాజితో గోణం ముఞ్చిత్వా ఘరం గన్త్వా సోకాభిభూతో నిపజ్జి. నన్దివిసాలో చరిత్వా ఆగతో బ్రాహ్మణం సోకాభిభూతం దిస్వా ఉపసఙ్కమిత్వా "కిం, బ్రాహ్మణ, నిద్దాయసీ"తి ఆహ. "కుతో మే, నిద్దా, సహస్సపరాజితస్సా"తి, బ్రాహ్మణ, మయా ఏత్తకం కాలం తవ గేహే వసన్తేన అత్థి కిఞ్చి భాజనం వా భిన్దితపుబ్బం, కోచి వా మద్దితపుబ్బో, అట్ఠానే వా పన ఉచ్చారపస్సావో కతపుబ్బో"తి? "నత్థి తాతా"తి. అథ త్వం మం కస్మా కూటవాదేన సముదాచరసి, తవేవేసో దోసో, మయ్హం దోసో నత్థి, గచ్ఛ, తేన సద్ధిం ద్వీహి సహస్సేహి అబ్భుతం కరోహి, కేవలం మం అకూటం కూటవాదేన మా సముదాచరసీతి.

బ్రాహ్మణో తస్స వచనం సుత్వా గన్త్వా ద్వీహి సహస్సేహి అబ్భుతం కత్వా పురిమనయేనేవ సకటసతం అతిబన్ధిత్వా నన్దివిసాలం మణ్డేత్వా పురిమసకటధురే యోజేసి. కథం యోజేసీతి? యుగం ధురే నిచ్చలం బన్ధిత్వా ఏకాయ కోటియా నన్దివిసాలం యోజేత్వా ఏకం కోటిం ధురయోత్తేన పలివేఠేత్వా యుగకోటిఞ్చ అక్ఖపాదఞ్చ నిస్సాయ ముణ్డరుక్ఖదణ్డకం దత్వా తేన యోత్తేన నిచ్చలం బన్ధిత్వా ఠపేసి. ఏవఞ్హి కతే యుగం ఏత్తో వా ఇతో వా న గచ్ఛతి, సక్కా హోతి ఏకేనేవ గోణేన ఆకడ్ఢితుం. అథస్స బ్రాహ్మణో ధురే నిసీదిత్వా నన్దివిసాలస్స పిట్ఠిం పరిమజ్జిత్వా "గచ్ఛ భద్ర, వహస్సు, భద్రా"తి ఆహ. బోధిసత్తో అతిబద్ధం సకటసతం ఏకవేగేనేవ ఆకడ్ఢిత్వా పచ్ఛా ఠితం సకటం పురతో ఠితస్స సకటస్స ఠానే ఠపేసి . గోవిత్తకసేట్ఠి

పరాజితో బ్రాహ్మణస్స ద్వే సహస్సాని అదాసి. అఞ్ఞేపి మనుస్సా బోధిసత్తస్స బహుం ధనం అదంసు, సబ్బం బ్రాహ్మణస్సేవ అహోసి. ఏవం సో బోధిసత్తం నిస్సాయ బహుం ధనం లభి.

సత్థా "న, భిక్ఖవే, ఫరుసవచనం నామ కస్సచి మనాప"న్తి ఛబ్బగ్గియే భిక్ఖూ గరహిత్వా సిక్ఖాపదం పఞ్ఞపేత్వా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౮. "మనుఞ్ఞమేవ భాసేయ్య, నామనుఞ్ఞం కుదాచనం;
మనుఞ్ఞం భాసమానస్స, గరుం భారం ఉదద్ధరి;
ధనఞ్చ నం అలాభేసి, తేన చత్తమనో అహూ"తి.

తత్థ **మనుఞ్ఞమేవ భాసేయ్యా**తి పరేన సద్ధిం భాసమానో చతుదోసవిరహితం మధురం మనాపం సణ్హం ముదుకం పియవచనమేవ భాసేయ్య. **గరుం భారం ఉదద్ధరీ**తి నన్దివిసాలో బలిబద్దో అమనాపం భాసమానస్స భారం అనుద్ధరిత్వా పచ్ఛా మనాపం పియవచనం భాసమానస్స బ్రాహ్మణస్స గరుం భారం ఉద్ధరి, ఉద్ధరిత్వా కడ్ఢిత్వా పవట్టేసీతి అత్థో, ద-కారో పనేత్థ బ్యఞ్జనసన్ధివసేన పదసన్ధికరో.

ఇతి సత్థా "మనుఞ్ఞమేవ భాసేయ్యా"తి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా బ్రాహ్మణో ఆనన్దో అహోసి, నన్దివిసాలో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

నన్దివిసాలజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౨౯] ౯. కణ్హజాతకవణ్ణనా

యతో యతో గరు ధురన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో యమకపాటిహారియం ఆరబ్భ కథేసి. తం సద్ధిం దేవోరోహణేన తేరసకనిపాతే **సరభమిగజాతకే** (జా॰ ౧.౧౩.౧౩౪ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి. సమ్మాసమ్బుద్ధే పన యమకపాటిహారియం కత్వా దేవలోకే తేమాసం వసిత్వా మహాపవారణాయ సఙ్కస్సనగరద్వారే ఓరుయ్హ మహన్తేన పరివారేన జేతవనం పవిట్ఠే భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం సన్నిపతిత్వా "ఆవుసో, తథాగతో నామ అసమధురో, తథాగతేన వుళ్హధురం అఞ్ఞో వహితుం సమత్థో నామ నత్థి, ఛ సత్థారో 'మయమేవ పాటిహారియం కరిస్సామ, మయమేవ పాటిహారియం కరిస్సామా'తి వత్వా ఏకమ్పి పాటిహారియం న అకంసు, అహో సత్థా అసమధురో"తి సత్థు గుణకథం కథేన్తా నిసీదింసు. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛి. "మయం, భన్తే, న అఞ్ఞాయ కథాయ, ఏవరూపాయ నామ తుమ్హాకమేవ గుణకథాయా"తి. సత్థా "భిక్ఖవే, ఇదాని మయా వుళ్హధురం కో వహిస్సతి, పుబ్బే తిరచ్ఛానయోనియం నిబ్బత్తోపి అహం అత్తనా సమధురం కఞ్చి నాలత్థ"న్తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో గోయోనియం పటిసన్ధిం గణ్హి. అథ నం సామికా తరుణవచ్ఛకకాలేయేవ ఏకిస్సా మహల్లికాయ ఘరే వసిత్వా తస్సా నివాసవేతనతో పరిచ్ఛిన్దిత్వా అదంసు. సా తం యాగుభత్తాదీహి పటిజగ్గమానా పుత్తట్ఠానే ఠపేత్వా వడ్ఢేసి. సో "అయ్యికాకాళకో" త్వేవ నామం పఞ్ఞాయిత్థ. వయప్పత్తో చ అఞ్జనవణ్ణో హుత్వా గామగోణేహి సద్ధిం చరతి, సీలాచారసమ్పన్నో అహోసి. గామదారకా సిఙ్గేసుపి కణ్ణేసుపి గలేపి గహేత్వా ఓలమ్బన్తి, నఙ్గుట్ఠేపి గహేత్వా కీళన్తి, పిట్ఠియమ్పి నిసీదన్తి. సో ఏకదివసం చిన్తేసి "మయ్హం మాతా దుగ్గతా, మం పుత్తట్ఠానే

ఠపేత్వా దుక్ఖేన పోసేసి, యంనూనాహం భతిం కత్వా ఇమం దుగ్గతభావతో మోచేయ్య"న్తి. సో తతో పట్ఠాయ భతిం ఉపధారేన్తో చరతి.

అథేకదివసం ఏకో సత్థవాహపుత్తో పఞ్చహి సకటసతేహి విసమతిత్థం సమ్పత్తో, తస్స గోణా సకటాని ఉత్తారేతుం న సక్కోన్తి, పఞ్చసు సకటసతేసు గోణా యుగపరమ్పరాయ యోజితా ఏకమ్పి సకటం ఉత్తారేతుం నాసక్ఖింసు. బోధిసత్తోపి గామగోణేహి సద్ధిం తత్థ సమీపే చరతి. సత్థవాహపుత్తోపి గోసుత్తవిత్తకో, సో "అత్థి ను ఖో ఏతేసం గున్నం అన్తరే ఇమాని సకటాని ఉత్తారేతుం సమత్థో ఉసభాజానీయో"తి ఉపధారయమానో బోధిసత్తం దిస్వా "అయం ఆజానీయో సక్ఖిస్సతి మయ్హం సకటాని ఉత్తారేతుం, కో ను ఖో అస్స సామికో"తి గోపాలకే పుచ్ఛి "కో ను ఖో భో ఇమస్స సామికో, అహం ఇమం సకటే యోజేత్వా సకటేసు ఉత్తారితేసు వేతనం దస్సామీ"తి. తే ఆహంసు "గహేత్వా నం యోజేథ, నత్థి ఇమస్స ఇమస్మిం ఠానే సామికో"తి. సో నం నాసాయ రజ్జుకేన బన్ధిత్వా ఆకడ్ఢేన్తో చాలేతుమ్పి నాసక్ఖి. బోధిసత్తో కిర "భతియా కథితాయ గమిస్సామీ"తి న అగమాసి. సత్థవాహపుత్తో తస్సాధిప్పాయం ఞత్వా "సామి, తయా పఞ్చసు సకటసతేసు ఉత్తారితేసు ఏకేకస్స సకటస్స ద్వే ద్వే కహాపణే భతిం కత్వా సహస్సం దస్సామీ"తి ఆహ. తదా బోధిసత్తో సయమేవ అగమాసి. అథ నం పురిసా పురిమసకటేసు యోజేసుం. అథ నం ఏకవేగేనేవ ఉక్ఖిపిత్వా థలే పతిట్ఠాపేసి. ఏతేనుపాయేన సబ్బసకటాని ఉత్తారేసి.

సత్థవాహపుత్తో ఏకేకస్స సకటస్స ఏకేకం కత్వా పఞ్చసతాని భణ్డికం కత్వా తస్స గలే బన్ధి. సో "అయం మయ్హం యథాపరిచ్ఛిన్నం భతిం న దేతి, న దానిస్స గన్తుం దస్సామీ"తి గన్త్వా సబ్బపురిమసకటస్స పురతో మగ్గం నివారేత్వా అట్ఠాసి. అపనేతుం వాయమన్తాపి నం అపనేతుం నాసక్ఖింసు. సత్థవాహపుత్తో "జానాతి మఞ్ఞే ఏస అత్తనో భతియా ఊనభావ"న్తి ఏకేకస్మిం సకటే ద్వే ద్వే కత్వా సహస్సభణ్డికం బన్ధిత్వా "అయం తే సకటుత్తరణభతీ"తి గీవాయం లగ్గేసి. సో సహస్సభణ్డికం ఆదాయ మాతు సన్తికం అగమాసి. గామదారకా "కిం నామేతం అయ్యికాకాళకస్స గలే"తి బోధిసత్తస్స సన్తికం ఆగచ్ఛన్తి. సో తే అనుబన్ధిత్వా దూరతోవ పలాపేన్తో మాతు సన్తికం గతో. పఞ్చన్నం పన సకటసతానం ఉత్తారితత్తా రత్తేహి అక్ఖీహి కిలన్తరూపో పఞ్ఞాయిత్థ. అయ్యికా తస్స గీవాయ సహస్సత్థవికం దిస్వా "తాత, అయం తే కహం లద్ధా"తి గోపాలకదారకే పుచ్ఛిత్వా తమత్థం సుత్వా "తాత, కిం అహం తయా లద్ధభతియా జీవితుకామా, కింకారణా ఏవరూపం దుక్ఖం అనుభోసీ"తి వత్వా బోధిసత్తం ఉణ్హోదకేన న్హాపేత్వా సకలసరీరం తేలేన మక్ఖేత్వా పానీయం పాయేత్వా సప్పాయం భోజనం భోజేత్వా జీవితపరియోసానే సద్ధిం బోధిసత్తేన యథాకమ్మం గతా.

సత్థా "న, భిక్ఖవే, తథాగతో ఇదానేవ అసమధురో, పుబ్బేపి అసమధురోయేవా"తి వత్వా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౯. "యతో యతో గరు ధురం, యతో గమ్భీరవత్తనీ;

తదాస్సు కణ్హం యుఞ్జన్తి, స్వాస్సు తం వహతే ధుర"న్తి.

తత్థ **యతో యతో గరు ధుర**న్తి యస్మిం యస్మిం ఠానే ధురం గరు భారియం హోతి, అఞ్ఞే బలిబద్దా ఉక్ఖిపితుం న సక్కోన్తి. **యతో గమ్భీరవత్తనీ**తి వత్తన్తి ఏత్థాతి వత్తనీ, మగ్గస్సేతం నామం, యస్మిం ఠానే ఉదకచిక్ఖల్లమహన్తతాయ వా విసమచ్ఛిన్నతటభావేన వా మగ్గో గమ్భీరో హోతీతి అత్థో. **తదాస్సు కణ్హం యుఞ్జన్తీ**తి ఏత్థ **అస్సూ**తి నిపాతమత్తం, తదా

కణ్హం యుఞ్జన్తీతి అత్థో. యదా ధురఞ్చ గరు హోతి మగ్గో చ గమ్భీరో, తదా అఞ్ఞే బలిబద్దే అపనేత్వా కణ్హమేవ యోజేన్తీతి వుత్తం హోతి. **స్వాస్సు తం వహతే ధుర**న్తి ఏత్థాపి **అస్సూ**తి నిపాతమత్తమేవ, సో తం ధురం వహతీతి అత్థో.

ఏవం భగవా "తదా, భిక్ఖవే, కణ్హోవ తం ధురం వహతీ"తి దస్సేత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా మహల్లికా ఉప్పలవణ్ణా అహోసి, అయ్యికాకాళకో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

కణ్హజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౩౦] ౧౦. మునికజాతకవణ్ణనా

మా మునికస్స పిహాయీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో థుల్లకుమారికాపలోభనం ఆరబ్భ కథేసి. తం తేరసకనిపాతే **చూళనారదకస్సపజాతకే** (జా॰ ౧.౧౩.౪౦ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి. సత్థా పన తం భిక్ఖుం "సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు ఉక్కణ్ఠితోసీ"తి పుచ్ఛి. "ఆమ, భన్తే"తి. "కిం నిస్సాయా"తి? "థుల్లకుమారికాపలోభనం భన్తే"తి. సత్థా "భిక్ఖు ఏసా తవ అనత్థకారికా, పుబ్బేపి త్వం ఇమిస్సా వివాహదివసే జీవితక్ఖయం పత్వా మహాజనస్స ఉత్తరిభఙ్గభావం పత్తో"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో ఏకస్మిం గామకే ఏకస్స కుటుమ్బికస్స గేహే గోయోనియం నిబ్బత్తి "మహాలోహితో"తి నామేన, కనిట్ఠభాతాపిస్స చూళలోహితో నామ అహోసి. తేయేవ ద్వే భాతికే నిస్సాయ తస్మిం కులే కమ్మధురం వత్తతి. తస్మిం పన కులే ఏకా కుమారికా అత్థి, తం ఏకో నగరవాసీ కులపుత్తో అత్తనో పుత్తస్స వారేసి. తస్సా మాతాపితరో "కుమారికాయ వివాహకాలే ఆగతానం పాహునకానం ఉత్తరిభఙ్గో భవిస్సతీ"తి యాగుభత్తం దత్వా మునికం నామ సూకరం పోసేసుం. తం దిస్వా చూళలోహితో భాతరం పుచ్ఛి "ఇమస్మిం కులే కమ్మధురం వత్తమానం అమ్హే ద్వే భాతికే నిస్సాయ వత్తతి, ఇమే పన అమ్హాకం తిణపలాలాదీనేవ దేన్తి, సూకరం యాగుభత్తేన పోసేన్తి, కేన ను ఖో కారణేన ఏస ఏతం లభతీ"తి. అథస్స భాతా "తాత చూళలోహిత, మా త్వం ఏతస్స భోజనం పిహాయి, అయం సూకరో మరణభత్తం భుఞ్జతి. ఏతిస్సా హి కుమారికాయ వివాహకాలే ఆగతానం పాహునకానం ఉత్తరిభఙ్గో భవిస్సతీతి ఇమే ఏతం సూకరం పోసేన్తి, ఇతో కతిపాహచ్చయేన తే మనుస్సా ఆగమిస్సన్తి, అథ నం సూకరం పాదేసు గహేత్వా కడ్ఢేన్తా హేట్ఠామఞ్చతో నీహరిత్వా జీవితక్ఖయం పాపేత్వా పాహునకానం సూపబ్యఞ్జనం కరియమానం పస్సిస్ససీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౩౦. "మా మునికస్స పిహాయి, ఆతురన్నాని భుఞ్జతి;
అప్పోస్సుక్కో భుసం ఖాద, ఏతం దీఘాయులక్ఖణ"న్తి.

తత్థ **మా మునికస్స పిహాయీ**తి మునికస్స భోజనే పిహం మా ఉప్పాదయి, "ఏస మునికో సుభోజనం భుఞ్జతీ"తి మా మునికస్స పిహాయి, "కదా ను ఖో అహమ్పి ఏవం సుఖితో భవేయ్య"న్తి మా మునికభావం పత్థయి. అయఞ్హి ఆతురన్నాని భుఞ్జతి. **ఆతురన్నానీ**తి మరణభోజనాని. **అప్పోస్సుక్కో భుసం ఖాదా**తి తస్స భోజనే నిరుస్సుక్కో హుత్వా అత్తనా లద్ధం భుసం ఖాద. **ఏతం దీఘాయులక్ఖణ**న్తి ఏతం దీఘాయుభావస్స కారణం. తతో న చిరస్సేవ తే మనుస్సా ఆగమింసు, మునికం ఘాతేత్వా నానప్పకారేహి పచింసు. బోధిసత్తో చూళలోహితం ఆహ "దిట్ఠో తే, తాత, మునికో"తి. దిట్ఠం మే, భాతిక,

మునికస్స భోజనఫలం, ఏతస్స భోజనతో సతగుణేన సహస్సగుణేన అమ్హాకం తిణపలాలభుసమత్తమేవ ఉత్తమఞ్చ అనవజ్జఞ్చ దీఘాయులక్ఖణఞ్చాతి.

సత్థా "ఏవం ఖో త్వం భిక్ఖు పుబ్బేపి ఇమం కుమారికం నిస్సాయ జీవితక్ఖయం పత్వా మహాజనస్స ఉత్తరిభఙ్గభావం గతో"తి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితో భిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాసి. సత్థా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా మునికసూకరో ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు అహోసి, థుల్లకుమారికా ఏసా ఏవ, చూళలోహితో ఆనన్దో, మహాలోహితో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

మునికజాతకవణ్ణనా దసమా.

కురుఙ్గవగ్గో తతియో.

తస్సుద్దానం –

> కురుఙ్గం కుక్కురఞ్చేవ, భోజాజానీయఞ్చ ఆజఞ్ఞం;
> తిత్థం మహిళాముఖాభిణ్హం, నన్దికణ్హఞ్చ మునికన్తి.

౪. కులావకవగ్గో

[౩౧] ౧. కులావకజాతకవణ్ణనా

కులావకాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అపరిస్సావేత్వా పానీయం పీతం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. సావత్థితో కిర ద్వే సహాయకా దహరభిక్ఖూ జనపదం గన్త్వా ఏకస్మిం ఫాసుకట్ఠానే యథాజ్ఝాసయం వసిత్వా "సమ్మాసమ్బుద్ధం పస్సిస్సామా"తి పున తతో నిక్ఖమిత్వా జేతవనాభిముఖా పాయింసు. ఏకస్స హత్థే పరిస్సావనం అత్థి, ఏకస్స నత్థి. ద్వేపి ఏకతో పానీయం పరిస్సావేత్వా పివన్తి. తే ఏకదివసం వివాదం అకంసు. పరిస్సావనసామికో ఇతరస్స పరిస్సావనం అదత్వా సయమేవ పానీయం పరిస్సావేత్వా పివి, ఇతరో పన పరిస్సావనం అలభిత్వా పిపాసం సన్ధారేతుం అసక్కోన్తో అపరిస్సావేత్వా పానీయం పివి. తే ఉభోపి అనుపుబ్బేన జేతవనం పత్వా సత్థారం వన్దిత్వా నిసీదింసు. సత్థా సమ్మోదనీయం కథం కథేత్వా "కుతో ఆగతత్థా"తి పుచ్ఛి. "భన్తే, మయం కోసలజనపదే ఏకస్మిం గామకే వసిత్వా తతో నిక్ఖమిత్వా తుమ్హాకం దస్సనత్థాయ ఆగతా"తి. "కచ్చి పన వో సమగ్గా ఆగతత్థా"తి? అపరిస్సావనకో ఆహ "అయం, భన్తే, అన్తరామగ్గే మయా సద్ధిం వివాదం కత్వా పరిస్సావనం నాదాసీ"తి. ఇతరోపి ఆహ "అయం, భన్తే, అపరిస్సావేత్వావ జానం సపాణకం ఉదకం పివీ"తి. "సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు జానం సపాణకం ఉదకం పివీ"తి? "ఆమ, భన్తే, అపరిస్సావితం ఉదకం పివిన్తి . సత్థా "భిక్ఖు పుబ్బే పణ్డితా దేవనగరే రజ్జం కారేన్తా యుద్ధపరాజితా సముద్దపిట్ఠేన పలాయన్తా 'ఇస్సరియం నిస్సాయ పాణవధం న కరిస్సామా'తి తావ మహన్తం యసం పరిచ్చజిత్వా సుపణ్ణపోతకానం జీవితం దత్వా రథం నివత్తయింసూ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే మగధరట్ఠే రాజగహే ఏకో మాగధరాజా రజ్జం కారేసి. తదా బోధిసత్తో యథా ఏతరహి సక్కో పురిమత్తభావే మగధరట్ఠే మచలగామకే నిబ్బత్తి, ఏవం తస్మింయేవ మచలగామకే మహాకులస్స పుత్తో హుత్వా నిబ్బత్తి. నామగ్గహణదివసే చస్స "మఘకుమారో"త్వేవ నామం అకంసు. సో వయప్పత్తో "మఘమాణవో"తి పఞ్ఞాయిత్థ. అథస్స మాతాపితరో సమానజాతికకులతో దారికం ఆనయింసు. సో పుత్తధీతాహి వడ్ఢమానో దానపతి అహోసి, పఞ్చ సీలాని రక్ఖతి.

తస్మిఞ్చ గామే తేత్తింసేవ కులాని హోన్తి, తేపి తేత్తింస కులా మనుస్సా ఏకదివసం గామమజ్ఝే ఠత్వా గామకమ్మం కరోన్తి. బోధిసత్తో ఠితట్ఠానే పాదేహి పంసుం వియూహిత్వా తం పదేసం రమణీయం కత్వా అట్ఠాసి, అథఞ్ఞో ఏకో ఆగన్త్వా తస్మిం ఠానే ఠితో. బోధిసత్తో అపరం ఠానం రమణీయం కత్వా అట్ఠాసి, తత్రాపి అఞ్ఞో ఠితో. బోధిసత్తో అపరమ్పి అపరమ్పీతి సబ్బేసమ్పి ఠితట్ఠానం రమణీయం కత్వా అపరేన సమయేన తస్మిం ఠానే మణ్డపం కారేసి, మణ్డపమ్పి అపనేత్వా సాలం కారేసి, తత్థ ఫలకాసనాని సన్థరిత్వా పానీయచాటిం ఠపేసి.

అపరేన సమయేన తేపి తేత్తింసజనా బోధిసత్తేన సమానచ్ఛన్దా అహేసుం. తే బోధిసత్తో పఞ్చసు సీలేసు పతిట్ఠాపేత్వా తతో పట్ఠాయ తేహి సద్ధిం పుఞ్ఞాని కరోన్తో విచరతి. తేపి తేనేవ సద్ధిం పుఞ్ఞాని కరోన్తా కాలస్సేవ వుట్ఠాయ వాసిఫరసుముసలహత్థా చతుమహాపథాదీసు ముసలేన పాసాణే ఉబ్బత్తేత్వా పవట్టేన్తి, యానానం అక్ఖపటిఘాతరుక్ఖే హరన్తి, విసమం సమం కరోన్తి, సేతుం అత్థరన్తి, పోక్ఖరణియో ఖణన్తి, సాలం కరోన్తి, దానాని దేన్తి, సీలాని రక్ఖన్తి. ఏవం యేభుయ్యేన సకలగామవాసినో బోధిసత్తస్స ఓవాదే ఠత్వా సీలాని రక్ఖింసు.

అథ నేసం గామభోజకో చిన్తేసి "అహం పుబ్బే ఏతేసు సురం పివన్తేసు పాణాతిపాతాదీని కరోన్తేసు చాటికహాపణాదివసేన చేవ దణ్డబలివసేన చ ధనం లభామి, ఇదాని పన మఘో మాణవో సీలం రక్ఖాపేతి, తేసం పాణాతిపాతాదీని కాతుం న దేతి, ఇదాని పన తే పఞ్చ సీలాని న రక్ఖాపేస్సామీ"తి కుద్ధో రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా "దేవ, బహూ చోరా గామఘాతాదీని కరోన్తా విచరన్తీ"తి ఆహ. రాజా తస్స వచనం సుత్వా "గచ్ఛ, తే ఆనేహీ"తి ఆహ. సో గన్త్వా సబ్బేపి తే బన్ధిత్వా ఆనేత్వా "ఆనీతా, దేవ, చోరా"తి రఞ్ఞో ఆరోచేసి. రాజా తేసం కమ్మం అసోధేత్వావ "హత్థినా నే మద్దాపేథా"తి ఆహ. తతో సబ్బేపి తే రాజఙ్గణే నిపజ్జాపేత్వా హత్థిం ఆనయింసు. బోధిసత్తో తేసం ఓవాదం అదాసి "తుమ్హే సీలాని ఆవజ్జేథ, పేసుఞ్ఞకారకే చ రఞ్ఞే చ హత్థిమ్హి చ అత్తనో సరీరే చ ఏకసదిసమేవ మేత్తం భావేథా"తి. తే తథా అకంసు. అథ నేసం మద్దనత్థాయ హత్థిం ఉపనేసుం. సో ఉపనీయమానోపి న ఉపగచ్ఛతి, మహావిరవం విరవిత్వా పలాయతి. అఞ్ఞం అఞ్ఞం హత్థిం ఆనయింసు, తేపి తథేవ పలాయింసు.

రాజా "ఏతేసం హత్థే కిఞ్చి ఓసధం భవిస్సతీ"తి చిన్తేత్వా "విచినథా"తి ఆహ. విచినన్తా అదిస్వా "నత్థి, దేవా"తి ఆహంసు. తేన హి కిఞ్చి మన్తం పరివత్తేస్సన్తి, పుచ్ఛథ నే "అత్థి వో పరివత్తనమన్తో"తి? రాజపురిసా పుచ్ఛింసు, బోధిసత్తో "అత్థీ"తి ఆహ. రాజపురిసా "అత్థి కిర, దేవా"తి ఆరోచయింసు, రాజా సబ్బేపి తే పక్కోసాపేత్వా "తుమ్హాకం జాననమన్తం కథేథా"తి ఆహ. బోధిసత్తో అవోచ "దేవ, అఞ్ఞో అమ్హాకం మన్తో నామ నత్థి, అమ్హే పన తేత్తింసమత్తా జనా పాణం న హనామ, అదిన్నం నాదియామ, మిచ్ఛాచారం న చరామ, ముసావాదం న భణామ, మజ్జం న పివామ, మేత్తం భావేమ, దానం దేమ, మగ్గం సమం కరోమ, పోక్ఖరణియో ఖణామ, సాలం కరోమ, అయం అమ్హాకం మన్తో చ పరిత్తఞ్చ వుడ్ఢి చా"తి. రాజా తేసం పసన్నో పేసుఞ్ఞకారకస్స సబ్బం గేహవిభవం తఞ్చ తేసంయేవ దాసం కత్వా అదాసి, తం హత్థిఞ్చ గామఞ్చ తేసంయేవ అదాసి.

తే తతో పట్ఠాయ యథారుచియా పుఞ్ఞాని కరోన్తా "చతుమహాపథే మహన్తం సాలం కారేస్సామా"తి వడ్ఢకిం పక్కోసాపేత్వా సాలం పట్ఠపేసుం. మాతుగామేసు పన విగతచ్ఛన్దతాయ తస్సా సాలాయ మాతుగామానం పత్తిం నాదంసు. తేన చ సమయేన బోధిసత్తస్స గేహే సుధమ్మా, చిత్తా, నన్దా, సుజాతి చతస్సో ఇత్థియో హోన్తి. తాసు సుధమ్మా వడ్ఢకినా సద్ధిం ఏకతో హుత్వా "భాతిక, ఇమిస్సా సాలాయ మం జేట్ఠికం కరోహీ"తి వత్వా లఞ్జం అదాసి. సో "సాధూ"తి

సమ్పటిచ్ఛిత్వా పఠమమేవ కణ్ణికారుక్ఖం సుక్ఖాపేత్వా తచ్ఛేత్వా విజ్ఝిత్వా కణ్ణికం నిట్ఠాపేత్వా వత్థేన పలివేఠేత్వా ఠపేసి. అథ సాలం నిట్ఠాపేత్వా కణ్ణికారోపనకాలే “అహో, అయ్యా, ఏకం న సరిమ్హా”తి ఆహ. “కిం నామ, భో”తి. “కణ్ణికా లద్ధుం వట్టతీ”తి. “హోతు ఆహరిస్సామా”తి? “ఇదాని ఛిన్నరుక్ఖేన కాతుం న సక్కా, పుబ్బేయేవ ఛిన్దిత్వా తచ్ఛేత్వా విజ్ఝిత్వా ఠపితకణ్ణికా లద్ధుం వట్టతీ”తి. “ఇదాని కిం కాతబ్బ”న్తి? “సచే కస్సచి గేహే నిట్ఠాపేత్వా ఠపితా విక్కాయికకణ్ణికా అత్థి, సా పరియేసితబ్బా”తి. తే పరియేసన్తా సుధమ్మాయ గేహే దిస్వా మూలేన న లభింసు. “సచే మం సాలాయ పత్తికం కరోథ, దస్సామీ”తి వుత్తే “న మయం మాతుగామానం పత్తిం దమ్మా”తి ఆహంసు.

అథ నే వడ్ఢకీ ఆహ “అయ్యా, తుమ్హే కిం కథేథ, ఠపేత్వా బ్రహ్మలోకం అఞ్ఞం మాతుగామరహితట్ఠానం నామ నత్థి, గణ్హథ కణ్ణికం, ఏవం సన్తే అమ్హాకం కమ్మం నిట్ఠం గమిస్సతీ”తి. తే “సాధూ”తి కణ్ణికం గహేత్వా సాలం నిట్ఠాపేత్వా ఆసనఫలకాని సన్థరిత్వా పానీయచాటియో ఠపేత్వా యాగుభత్తం నిబన్ధింసు. సాలం పాకారేన పరిక్ఖిపిత్వా ద్వారం యోజేత్వా అన్తోపాకారే వాలుకం ఆకిరిత్వా బహిపాకారే తాలపన్తియో రోపేసుం. చిత్తాపి తస్మిం ఠానే ఉయ్యానం కారేసి, “పుప్ఫూపగఫలూపగరుక్ఖో అసుకో నామ తస్మిం నత్థీ”తి నాహోసి. నన్దాపి తస్మింయేవ ఠానే పోక్ఖరణిం కారేసి పఞ్చవణ్ణేహి పదుమేహి సఞ్ఛన్నం రమణీయం. సుజా న కిఞ్చి అకాసి.

బోధిసత్తో మాతు ఉపట్ఠానం పితు ఉపట్ఠానం కులే జేట్ఠాపచాయికకమ్మం సచ్చవాచం అఫరుసవాచం అపిసుణవాచం మచ్ఛేరవినయన్తి ఇమాని సత్త వతపదాని పూరేత్వా –

> “మాతాపేత్తిభరం జన్తుం, కులే జేట్ఠాపచాయినం;
> సణ్హం సఖిలసమ్భాసం, పేసుణేయ్యప్పహాయినం.
>
> “మచ్ఛేరవినయే యుత్తం, సచ్చం కోధాభిభుం నరం;
> తం వే దేవా తావతింసా, ఆహు సప్పురిసో ఇతీ”తి. (సం॰ ని॰ ౧.౨౫౭) –

ఏవం పసంసియభావం ఆపజ్జిత్వా జీవితపరియోసానే తావతింసభవనే సక్కో దేవరాజా హుత్వా నిబ్బత్తి, తేపిస్స సహాయా తత్థేవ నిబ్బత్తింసు. తస్మిం కాలే తావతింసభవనే అసురా పటివసన్తి. సక్కో దేవరాజా “కిం నో సాధారణేన రజ్జేనా”తి అసురే దిబ్బపానం పాయేత్వా మత్తే సమానే పాదేసు గాహాపేత్వా సినేరుపబ్బతపాదే ఖిపాపేసి. తే అసురభవనమేవ సమ్పాపుణింసు.

అసురభవనం నామ సినేరుస్స హేట్ఠిమతలే తావతింసదేవలోకప్పమాణమేవ, తత్థ దేవానం పారిచ్ఛత్తకో వియ చిత్తపాటలి నామ కప్పట్ఠియరుక్ఖో హోతి. తే చిత్తపాటలియా పుప్ఫితాయ జానన్తి “నాయం అమ్హాకం దేవలోకో, దేవలోకస్మిఞ్హి పారిచ్ఛత్తకో పుప్ఫతీ”తి. అథ తే “జరసక్కో అమ్హే మత్తే కత్వా మహాసముద్దపిట్ఠే ఖిపిత్వా అమ్హాకం దేవనగరం గణ్హి, తే మయం తేన సద్ధిం యుజ్ఝిత్వా అమ్హాకం దేవనగరమేవ గణ్హిస్సామా”తి కిపిల్లికా వియ థమ్భం సినేరుం అనుసఞ్చరమానా ఉట్ఠహింసు. సక్కో “అసురా కిర ఉట్ఠితా”తి సుత్వా సముద్దపిట్ఠేయేవ అబ్భుగ్గన్త్వా యుజ్ఝమానో తేహి పరాజితో దియడ్ఢయోజనసతికేన వేజయన్తరథేన దక్ఖిణసముద్దస్స మత్థకేన పలాయితుం ఆరద్ధో. అథస్స రథో సముద్దపిట్ఠేన వేగేన గచ్ఛన్తో సిమ్బలివనం పక్ఖన్తో, తస్స గమనమగ్గే సిమ్బలివనం నళవనం వియ ఛిజ్జిత్వా ఛిజ్జిత్వా సముద్దపిట్ఠే పతతి.

సుపణ్ణపోతకా సముద్దపిట్ఠే పరిపతన్తా మహావిరవం రవింసు. సక్కో మాతలిం పుచ్ఛి "సమ్మ మాతలి, కిం సద్దో నామేస, అతికారుఞ్ఞరవో వత్తతీ"తి? "దేవ, తుమ్హాకం రథవేగేన విచుణ్ణితే సిమ్బలివనే పతన్తే సుపణ్ణపోతకా మరణభయతజ్జితా ఏకవిరవం విరవన్తీ"తి.

మహాసత్తో "సమ్మ మాతలి, మా అమ్హే నిస్సాయ ఏతే కిలమన్తు, న మయం ఇస్సరియం నిస్సాయ పాణవధకమ్మం కరోమ, ఏతేసం పన అత్థాయ మయం జీవితం పరిచ్చజిత్వా అసురానం దస్సామ, నివత్తయేతం రథ"న్తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౩౧. "కులావకా మాతలి సిమ్బలిస్మిం, ఈసాముఖేన పరివజ్జయస్సు;

కామం చజామ అసురేసు పాణం, మామే దిజా వికులావా అహేసు"న్తి.

తత్థ **కులావకా**తి సుపణ్ణపోతకా. **మాతలీ**తి సారథిం ఆమన్తేసి. **సిమ్బలిస్మి**న్తి పస్స ఏతే సిమ్బలిరుక్ఖే ఓలమ్బన్తా ఠితాతి దస్సేతి. **ఈసాముఖేన పరివజ్జయస్సూ**తి ఏతే ఏతస్స రథస్స ఈసాముఖేన యథా న హఞ్ఞన్తి, ఏవం తే పరివజ్జయస్సు. **కామం చజామ అసురేసు పాణ**న్తి యది అమ్హేసు అసురానం పాణం చజన్తేసు ఏతేసం సోత్థి హోతి, కామం చజామ ఏకంసేనేవ మయం అసురేసు అమ్హాకం పాణం చజామ. **మామే దిజా వికులావా అహేసు**న్తి ఇమే పన దిజా ఇమే గరుళపోతకా విద్ధస్తవిచుణ్ణితకులావకతాయ వికులావా మా అహేసుం, మా అమ్హాకం దుక్ఖం ఏతేసం ఉపరి ఖిప, నివత్తయ నివత్తయ రథన్తి. మాతలిసఙ్గాహకో తస్స వచనం సుత్వా రథం నివత్తేత్వా అఞ్ఞేన మగ్గేన దేవలోకాభిముఖం అకాసి. అసురా పన తం నివత్తయమానమేవ దిస్వా "అద్ధా అఞ్ఞేహిపి చక్కవాళేహి సక్కా ఆగచ్ఛన్తి, బలం లభిత్వా రథో నివత్తో భవిస్సతీ"తి మరణభయభీతా పలాయిత్వా అసురభవనమేవ పవిసింసు.

సక్కోపి దేవనగరం పవిసిత్వా ద్వీసు దేవలోకేసు దేవగణేన పరివుతో నగరమజ్ఝే అట్ఠాసి. తస్మిం ఖణే పథవిం భిన్దిత్వా యోజనసహస్సుబ్బేధో వేజయన్తపాసాదో ఉట్ఠహి. విజయన్తే ఉట్ఠితత్తా "వేజయన్తో" త్వేవ నామం అకంసు. అథ సక్కో పున అసురానం అనాగమనత్థాయ పఞ్చసు ఠానేసు ఆరక్ఖం ఠపేసి. యం సన్ధాయ వుత్తం –

"అన్తరా ద్విన్నం అయుజ్ఝపురానం, పఞ్చవిధా ఠపితా అభిరక్ఖా;

ఉరగకరోటిపయస్స చ హారీ, మదనయుతా చతురో చ మహన్తా"తి. (సం॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧.౨౪౭);

ద్వే నగరానిపి యుద్ధేన గహేతుం అసక్కుణేయ్యతాయ అయుజ్ఝపురాని నామ జాతాని దేవనగరఞ్చ అసురనగరఞ్చ. యదా హి అసురా బలవన్తా హోన్తి, అథ దేవేహి పలాయిత్వా దేవనగరం పవిసిత్వా ద్వారే పిహితే అసురానం సతసహస్సమ్పి కిఞ్చి కాతుం న సక్కోతి. యదా దేవా బలవన్తా హోన్తి, అథ అసురేహి పలాయిత్వా అసురనగరం పవిసిత్వా ద్వారే పిహితే సక్కానం సతసహస్సమ్పి కిఞ్చి కాతుం న సక్కోతి. ఇతి ఇమాని ద్వే నగరాని అయుజ్ఝపురాని నామ. తేసం అన్తరా ఏతేసు ఉరగాదీసు పఞ్చసు ఠానేసు సక్కేన ఆరక్ఖా ఠపితా. తత్థ **ఉరగ**-సద్దేన నాగా గహితా. తే ఉదకే బలవన్తా హోన్తి, తస్మా సినేరుస్స పఠమాలిన్దే తేసం ఆరక్ఖా. **కరోటి**-సద్దేన సుపణ్ణా గహితా. తేసం కిర కరోటి నామ పానభోజనం, తేన తం నామం లభింసు, దుతియాలిన్దే తేసం ఆరక్ఖా. **పయస్సహారి**-సద్దేన కుమ్భణ్డా గహితా. దానవరక్ఖసా కిరేతే, తతియాలిన్దే తేసం ఆరక్ఖా. **మదనయుత**-సద్దేన యక్ఖా గహితా. విసమచారినో కిర తే యుద్ధసోణ్డా, చతుత్థాలిన్దే తేసం

ఆరక్ఖా. **చతురో చ మహన్తా**తి చత్తారో మహారాజానో వుత్తా, పఞ్చమాలిన్దే తేసం ఆరక్ఖా. తస్మా యది అసురా కుపితా ఆవిలచిత్తా దేవపురం ఉపయన్తి, పఞ్చవిధేసు యం గిరినో పఠమం పరిభణ్డం, తం ఉరగా పరిబాహియ తిట్ఠన్తి. ఏవం సేసేసు సేసా.

ఇమేసు పన పఞ్చసు ఠానేసు ఆరక్ఖం ఠపేత్వా సక్కే దేవానమిన్దే దిబ్బసమ్పత్తిం అనుభవమానే సుధమ్మా చవిత్వా తస్సేవ పాదపరిచారికా హుత్వా నిబ్బత్తి, కణ్ణికాయ దిన్ననిస్సన్దేన చస్సా పఞ్చయోజనసతికా సుధమ్మా నామ దేవసభా ఉదపాది, యత్థ దిబ్బసేతచ్ఛత్తస్స హేట్ఠా యోజనప్పమాణే కఞ్చనపల్లఙ్కే నిసిన్నో సక్కో దేవానమిన్దో దేవమనుస్సానం కత్తబ్బకిచ్చాని కరోతి. చిత్తాపి చవిత్వా తస్సేవ పాదపరిచారికా హుత్వా నిబ్బత్తి, ఉయ్యానస్స కరణనిస్సన్దేన చస్సా చిత్తలతావనం నామ ఉయ్యానం ఉదపాది. నన్దాపి చవిత్వా తస్సేవ పాదపరిచారికా హుత్వా నిబ్బత్తి, పోక్ఖరణియా నిస్సన్దేన చస్సా నన్దా నామ పోక్ఖరణీ ఉదపాది.

సుజా పన కుసలకమ్మస్స అకతత్తా ఏకస్మిం అరఞ్ఞే కన్దరాయ బకసకుణికా హుత్వా నిబ్బత్తా. సక్కో "సుజా న పఞ్ఞాయతి, కత్థ ను ఖో నిబ్బత్తా"తి ఆవజ్జేన్తో తం దిస్వా తత్థ గన్త్వా తం ఆదాయ దేవలోకం ఆగన్త్వా తస్సా రమణీయం దేవనగరం సుధమ్మం దేవసభం చిత్తలతావనం నన్దాపోక్ఖరణిఞ్చ దస్సేత్వా "ఏతా కుసలం కత్వా మయ్హం పాదపరిచారికా హుత్వా నిబ్బత్తా, త్వం పన కుసలం అకత్వా తిరచ్ఛానయోనియం నిబ్బత్తా , ఇతో పట్ఠాయ సీలం రక్ఖాహీ"తి తం ఓవదిత్వా పఞ్చసు సీలేసు పతిట్ఠాపేత్వా తత్థేవ నేత్వా విస్సజ్జేసి. సాపి తతో పట్ఠాయ సీలం రక్ఖతి. సక్కో కతిపాహచ్చయేన "సక్కా ను ఖో సీలం రక్ఖితు"న్తి గన్త్వా మచ్ఛరూపేన ఉత్తానో హుత్వా పురతో నిపజ్జి, సా "మతమచ్ఛకో"తి సఞ్ఞాయ సీసే అగ్గహేసి, మచ్ఛో నఙ్గుట్ఠం చాలేసి, అథ నం "జీవతి మఞ్ఞే"తి విస్సజ్జేసి. సక్కో "సాధు సాధు, సక్ఖిస్ససి సీలం రక్ఖితు"న్తి అగమాసి. సా తతో చుతా బారాణసియం కుమ్భకారగేహే నిబ్బత్తి.

సక్కో "కహం ను ఖో నిబ్బత్తా"తి తత్థ నిబ్బత్తభావం ఞత్వా సువణ్ణఏళాలుకానం యానకం పూరేత్వా మజ్ఝే గామస్స మహల్లకవేసేన నిసీదిత్వా "ఏళాలుకాని గణ్హథ, ఏళాలుకాని గణ్హథా"తి ఉగ్ఘోసేసి. మనుస్సా ఆగన్త్వా "దేహి, తాతా"తి ఆహంసు. "అహం సీలరక్ఖకానం దమ్మి, తుమ్హే సీలం రక్ఖథా"తి? "మయం సీలం నామ న జానామ, మూలేన దేహీ"తి. "న మయ్హం మూలేన అత్థో, సీలరక్ఖకానఞ్ఞేవాహం దమ్మీ"తి. మనుస్సా "కో చాయం ఏళాలుకో"తి పక్కమింసు. సుజా తం పవత్తిం సుత్వా "మయ్హం ఆనీతం భవిస్సతీ"తి చిన్తేత్వా గన్త్వా తం "దేహి, తాతా"తి ఆహ. "సీలం రక్ఖసి, అమ్మా"తి? "ఆమ, రక్ఖామీ"తి. "ఇదం మయా తుయ్హమేవ అత్థాయ ఆభత"న్తి సద్ధిం యానకేన గేహద్వారే ఠపేత్వా పక్కామి.

సాపి యావజీవం సీలం రక్ఖిత్వా తతో చుతా వేపచిత్తిస్స అసురిన్దస్స ధీతా హుత్వా నిబ్బత్తి, సీలానిసంసేన అభిరూపా అహోసి. సో తస్సా వయప్పత్తకాలే "మయ్హం ధీతా అత్తనో చిత్తరుచితం సామికం గణ్హతూ"తి అసురే సన్నిపాతేసి . సక్కో "కహం ను ఖో సా నిబ్బత్తా"తి ఓలోకేన్తో తత్థ నిబ్బత్తభావం ఞత్వా "సుజా చిత్తరుచితం సామికం గణ్హన్తీ మం గణ్హిస్సతీ"తి అసురవణ్ణం మాపేత్వా తత్థ అగమాసి. సుజం అలఙ్కరిత్వా సన్నిపాతట్ఠానం ఆనేత్వా "చిత్తరుచితం సామికం గణ్హా"తి ఆహంసు. సా ఓలోకేన్తీ సక్కం దిస్వా పుబ్బేపి సినేహవసేన ఉప్పన్నపేమేన మహోఘేన వియ అజ్ఝోత్థటహదయా హుత్వా "అయం మే సామికో"తి వత్వా తస్స ఉపరి పుప్ఫదామం ఖిపిత్వా అగ్గహేసి. అసురా "అమ్హాకం రాజా ఏత్తకం కాలం ధీతు అనుచ్ఛవికం అలభిత్వా ఇదాని లభతి , అయమేవస్సా ధీతు పితామహతో మహల్లకో అనుచ్ఛవికో"తి లజ్జమానా

పక్కమింసు. సో తం దేవనగరం ఆనేత్వా అడ్ఢతేయ్యానం నాటికాకోటీనం జేట్ఠికం కత్వా యావతాయుకం ఠత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా "ఏవం భిక్ఖు పుబ్బే పణ్డితా దేవనగరే రజ్జం కారయమానా అత్తనో జీవితం పరిచ్చజన్తాపి పాణాతిపాతం న కరింసు, త్వం నామ ఏవరూపే నియ్యానికే సాసనే పబ్బజిత్వా అపరిస్సావితం సపాణకం ఉదకం పివిస్ససీ"తి తం భిక్ఖుం గరహిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా మాతలిసఙ్గాహకో ఆనన్దో అహోసి, సక్కో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

కులావకజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౩౨] ౨. నచ్చజాతకవణ్ణనా

రుదం మనుఞ్ఞన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం బహుభణ్డికం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు హేట్ఠా **దేవధమ్మజాతకే** (జా. ౧.౧.౬) వుత్తసదిసమేవ. సత్థా తం భిక్ఖుం "సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు బహుభణ్డో"తి పుచ్ఛి. "ఆమ, భన్తే"తి. "కింకారణా త్వం భిక్ఖు బహుభణ్డో జాతోసీ"తి? సో ఏత్తకం సుత్వావ కుద్ధో నివాసనపారుపనం ఛడ్డేత్వా "ఇమినా దాని నీహారేన విచరామీ"తి సత్థు పురతో నగ్గో అట్ఠాసి. మనుస్సా "ధీ ధీ"తి ఆహంసు. సో తతో పలాయిత్వా హీనాయావత్తో. భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం సన్నిసిన్నా "సత్థు నామ పురతో ఏవరూపం కరిస్సతీ"తి తస్స అగుణకథం కథేసుం. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి భిక్ఖూ పుచ్ఛి. భన్తే, "సో హి నామ భిక్ఖు తుమ్హాకం పురతో చతుపరిసమజ్ఝే హిరోత్తప్పం పహాయ గామదారకో వియ నగ్గో ఠత్వా మనుస్సేహి జిగుచ్ఛియమానో హీనాయావత్తిత్వా సాసనా పరిహీనో"తి తస్స అగుణకథాయ నిసిన్నామ్హాతి. సత్థా "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ సో భిక్ఖు హిరోత్తప్పాభావేన రతనసాసనా పరిహీనో, పుబ్బే ఇత్థిరతనపటిలాభతోపి పరిహీనోయేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే పఠమకప్పే చతుప్పదా సీహం రాజానం అకంసు, మచ్ఛా ఆనన్దమచ్ఛం, సకుణా సువణ్ణహంసం. తస్స పన సువణ్ణహంసరాజస్స ధీతా హంసపోతికా అభిరూపా అహోసి. సో తస్సా వరం అదాసి, సా అత్తనో చిత్తరుచితం సామికం వారేసి. హంసరాజా తస్సా వరం దత్వా హిమవన్తే సబ్బే సకుణే సన్నిపాతాపేసి, నానప్పకారా హంసమోరాదయో సకుణగణా సమాగన్త్వా ఏకస్మిం మహన్తే పాసాణతలే సన్నిపతింసు. హంసరాజా "అత్తనో చిత్తరుచితం సామికం ఆగన్త్వా గణ్హాతూ"తి ధీతరం పక్కోసాపేసి. సా సకుణసఙ్ఘం ఓలోకేన్తీ మణివణ్ణగీవం చిత్రపేఖుణం మోరం దిస్వా "అయం మే సామికో హోతూ"తి ఆరోచేసి. సకుణసఙ్ఘా మోరం ఉపసఙ్కమిత్వా ఆహంసు "సమ్మ మోర, అయం రాజధీతా ఏత్తకానం సకుణానం మజ్ఝే సామికం రోచేన్తీ తయి రుచిం ఉప్పాదేసీ"తి. మోరో "అజ్జాపి తావ మే బలం న పస్సతీ"తి అతితుట్ఠియా హిరోత్తప్పం భిన్దిత్వా తావ మహతో సకుణసఙ్ఘస్స మజ్ఝే పక్ఖే పసారేత్వా నచ్చితుం ఆరభి, నచ్చన్తో అప్పటిచ్ఛన్నో అహోసి.

సువణ్ణహంసరాజా లజ్జితో "ఇమస్స నేవ అజ్ఝత్తసముట్ఠానా హిరీ అత్థి, న బహిద్ధాసముట్ఠానం ఓత్తప్పం, నాస్స భిన్నహిరోత్తప్పస్స మమ ధీతరం దస్సామీ"తి సకుణసఙ్ఘమజ్ఝే ఇమం గాథమాహ –

౩౨. "రుదం మనుఞ్ఞం రుచిరా చ పిట్ఠి, వేళురియవణ్ణూపనిభా చ గీవా;
బ్యామమత్తాని చ పేఖుణాని, నచ్చేన తే ధీతరం నో దదామీ"తి.

తత్థ **రుదం మనుఞ్ఞన్తి** త-కారస్స ద-కారో కతో, రుతం మనాపం, వస్సితసద్దో మధురోతి అత్థో. **రుచిరా చ పిట్ఠీ**తి పిట్ఠిపి తే చిత్రా చేవ సోభనా చ. **వేళురియవణ్ణూపనిభా**తి వేళురియమణివణ్ణసదిసా. **బ్యామమత్తానీ**తి ఏకబ్యామప్పమాణాని. **పేఖుణానీ**తి పిఞ్ఛాని. **నచ్చేన తే ధీతరం నో దదామీ**తి హిరోత్తప్పం భిన్దిత్వా నచ్చితభావేనేవ తే ఏవరూపస్స నిల్లజ్జస్స ధీతరం నో దదామీతి వత్వా హంసరాజా తస్మింయేవ పరిసమజ్ఝే అత్తనో భాగినేయ్యస్స హంసపోతకస్స ధీతరం అదాసి. మోరో హంసపోతికం అలభిత్వా లజ్జిత్వా తతోవ ఉప్పతిత్వా పలాయి. హంసరాజాపి అత్తనో వసనట్ఠానమేవ గతో.

సత్థా "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ ఏస హిరోత్తప్పం భిన్దిత్వా రతనసాసనా పరిహీనో, పుబ్బేపి ఇత్థిరతనపటిలాభతో పరిహీనోయేవా"తి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా మోరో బహుభణ్డికో అహోసి, హంసరాజా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

నచ్చజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[33] 3. సమ్మోదమానజాతకవణ్ణనా

సమ్మోదమానాతి ఇదం సత్థా కపిలవత్థుం ఉపనిస్సాయ నిగ్రోధారామే విహరన్తో చుమ్బటకకలహం ఆరబ్భ కథేసి. సో **కుణాలజాతకే** (జా॰ ౨.౨౧.కుణాలజాతక) ఆవి భవిస్సతి. తదా పన సత్థా ఞాతకే ఆమన్తేత్వా "మహారాజా ఞాతకానం అఞ్ఞమఞ్ఞం విగ్గహో నామ న యుత్తో, తిరచ్ఛానగతాపి హి పుబ్బే సమగ్గకాలే పచ్చామిత్తే అభిభవిత్వా సోత్థిం పత్తా యదా వివాదమాపన్నా, తదా మహావినాసం పత్తా"తి వత్వా ఞాతిరాజకులేహి ఆయాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో వట్టకయోనియం నిబ్బత్తిత్వా అనేకవట్టకసహస్సపరివారో అరఞ్ఞే పటివసతి. తదా ఏకో వట్టకలుద్దకో తేసం వసనట్ఠానం గన్త్వా వట్టకవస్సితం కత్వా తేసం సన్నిపతితభావం ఞత్వా తేసం ఉపరి జాలం ఖిపిత్వా పరియన్తేసు మద్దన్తో సబ్బే ఏకతో కత్వా పచ్ఛిం పూరేత్వా ఘరం గన్త్వా తే విక్కిణిత్వా తేన మూలేన జీవికం కప్పేతి. అథేకదివసం బోధిసత్తో తే వట్టకే ఆహ – "అయం సాకుణికో అమ్హాకం ఞాతకే వినాసం పాపేతి, అహం ఏకం ఉపాయం జానామి, యేనేస అమ్హే గణ్హితుం న సక్ఖిస్సతి, ఇతో దాని పట్ఠాయ ఏతేన తుమ్హాకం ఉపరి జాలే ఖిత్తమత్తే ఏకేకో ఏకేకస్మిం జాలక్ఖికే సీసం ఠపేత్వా జాలం ఉక్ఖిపిత్వా ఇచ్ఛితట్ఠానం హరిత్వా ఏకస్మిం కణ్టకగుమ్బే పక్ఖిపథ, ఏవం సన్తే హేట్ఠా తేన తేన ఠానేన పలాయిస్సామా"తి. తే సబ్బే "సాధూ"తి పటిస్సుణింసు. దుతియదివసే ఉపరి జాలే ఖిత్తే తే బోధిసత్తేన వుత్తనయేనేవ జాలం ఉక్ఖిపిత్వా ఏకస్మిం కణ్టకగుమ్బే ఖిపిత్వా సయం హేట్ఠాభాగేన తతో తతో పలాయింసు. సాకుణికస్స గుమ్బతో జాలం మోచేన్తస్సేవ వికాలో జాతో, సో తుచ్ఛహత్థోవ అగమాసి.

పునదివసతో పట్ఠాయపి వట్టకా తథేవ కరోన్తి. సోపి యావ సూరియత్థఙ్గమనా జాలమేవ మోచేన్తో కిఞ్చి అలభిత్వా తుచ్ఛహత్థోవ గేహం గచ్ఛతి. అథస్స భరియా కుజ్ఝిత్వా "త్వం దివసే దివసే తుచ్ఛహత్థో ఆగచ్ఛసి, అఞ్ఞమ్పి తే బహి పోసితబ్బట్ఠానం అత్థి మఞ్ఞే"తి ఆహ. సాకుణికో "భద్దే, మమ అఞ్ఞం పోసితబ్బట్ఠానం నత్థి, అపిచ ఖో పన తే వట్టకా సమగ్గా హుత్వా చరన్తి, మయా ఖిత్తమత్తే జాలం ఆదాయ కణ్టకగుమ్బే ఖిపిత్వా గచ్ఛన్తి, న ఖో పనేతే సబ్బకాలమేవ సమ్మోదమానా విహరిస్సన్తి, త్వం మా చిన్తయి, యదా తే వివాదమాపజ్జిస్సన్తి, తదా తే సబ్బేవ ఆదాయ తవ ముఖం హాసయమానో ఆగచ్ఛిస్సామీ"తి వత్వా భరియాయ ఇమం గాథమాహ –

33. "సమ్మోదమానా గచ్ఛన్తి, జాలమాదాయ పక్ఖినో;

యదా తే వివదిస్సన్తి, తదా ఏహిన్తి మే వస”న్తి.

తత్థ **యదా తే వివదిస్సన్తీ**తి యస్మిం కాలే తే వట్టకా నానాలద్ధికా నానాగాహా హుత్వా వివదిస్సన్తి, కలహం కరిస్సన్తీతి అత్థో. **తదా ఏహిన్తి మే వస**న్తి తస్మిం కాలే సబ్బేపి తే మమ వసం ఆగచ్ఛిస్సన్తి. అథాహం తే గహేత్వా తవ ముఖం హాసేన్తో ఆగచ్ఛిస్సామీతి భరియం సమస్సాసేసి.

కతిపాహస్సేవ పన అచ్చయేన ఏకో వట్టకో గోచరభూమిం ఓతరన్తో అసల్లక్ఖేత్వా అఞ్ఞస్స సీసం అక్కమి, ఇతరో “కో మం సీసే అక్కమీ”తి కుజ్ఝి. “అహం అసల్లక్ఖేత్వా అక్కమిం, మా కుజ్ఝీ”తి వుత్తేపి కుజ్ఝియేవ. తే పునప్పునం కథేన్తా “త్వమేవ మఞ్ఞే జాలం ఉక్ఖిపసీ”తి అఞ్ఞమఞ్ఞం వివాదం కరింసు. తేసు వివదన్తేసు బోధిసత్తో చిన్తేసి “వివాదకే సోత్థిభావో నామ నత్థి, ఇదానేవ తే జాలం న ఉక్ఖిపిస్సన్తి, తతో మహన్తం వినాసం పాపుణిస్సన్తి, సాకుణికో ఓకాసం లభిస్సతి, మయా ఇమస్మిం ఠానే న సక్కా వసితు”న్తి. సో అత్తనో పరిసం ఆదాయ అఞ్ఞత్థ గతో. సాకుణికోపి ఖో కతిపాహచ్చయేన ఆగన్త్వా వట్టకవస్సితం వస్సిత్వా తేసం సన్నిపతితానం ఉపరి జాలం ఖిపి. అథేకో వట్టకో “తుయ్హం కిర జాలం ఉక్ఖిపన్తస్సేవ మత్థకే లోమాని పతితాని, ఇదాని ఉక్ఖిపా”తి ఆహ. అపరో “తుయ్హం కిర జాలం ఉక్ఖిపన్తస్సేవ ద్వీసు పక్ఖేసు పత్తాని పతితాని, ఇదాని ఉక్ఖిపా”తి ఆహ. ఇతి తేసం “త్వం ఉక్ఖిప, త్వం ఉక్ఖిపా”తి వదన్తానఞ్ఞేవ సాకుణికో జాలం ఉక్ఖిపిత్వా సబ్బేవ తే ఏకతో కత్వా పచ్ఛిం పూరేత్వా భరియం హాసయమానో గేహం అగమాసి.

సత్థా “ఏవం మహారాజా ఞాతకానం కలహో నామ న యుత్తో, కలహో వినాసమూలమేవ హోతీ”తి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా అపణ్డితవట్టకో దేవదత్తో అహోసి, పణ్డితవట్టకో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

సమ్మోదమానజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౩౪] ౪. మచ్ఛజాతకవణ్ణనా

న మం సీతం న మం ఉణ్హన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పురాణదుతియికాపలోభనం ఆరబ్భ కథేసి. తదా హి సత్థా తం భిక్ఖుం “సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు ఉక్కణ్ఠితోసీ”తి పుచ్ఛి. “సచ్చం, భగవా”తి. “కేనాసి ఉక్కణ్ఠాపితో”తి? “పురాణదుతియికా మే, భన్తే మధురహత్థరసా, తం జహితుం న సక్కోమీ”తి. అథ నం సత్థా “భిక్ఖు ఏసా ఇత్థీ తవ అనత్థకారికా , పుబ్బేపి త్వం ఏతం నిస్సాయ మరణం పాపుణన్తో మం ఆగమ్మ మరణా ముత్తో”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స పురోహితో అహోసి. తదా కేవట్టా నదియం జాలం ఖిపింసు. అథేకో మహామచ్ఛో రతివసేన అత్తనో మచ్ఛియా సద్ధిం కీళమానో ఆగచ్ఛతి. తస్స సా మచ్ఛీ పురతో గచ్ఛమానా జాలగన్ధం ఘాయిత్వా జాలం పరిహరమానా గతా. సో పన కామగిద్ధో లోలమచ్ఛో జాలకుచ్ఛిమేవ పవిట్ఠో. కేవట్టా తస్స జాలం పవిట్ఠభావం ఞత్వా జాలం ఉక్ఖిపిత్వా మచ్ఛం గహేత్వా అమారేత్వావ వాలికాపిట్ఠే ఖిపిత్వా “ఇమం అఙ్గారేసు పచిత్వా ఖాదిస్సామా”తి అఙ్గారే కరోన్తి, సూలం తచ్ఛేన్తి. మచ్ఛో “ఏతం అఙ్గారతాపనం వా సూలవిజ్ఝనం వా అఞ్ఞం వా పన దుక్ఖం న మం కిలమేతి, యం పనేసా మచ్ఛీ ‘అఞ్ఞం సో నూన రతియా గతో’తి మయి దోమనస్సం ఆపజ్జతి, తమేవ మం బాధతీ”తి పరిదేవమానో ఇమం గాథమాహ –

౩౪. “న మం సీతం న మం ఉణ్హం, న మం జాలస్మి బాధనం;
యఞ్చ మం మఞ్ఞతే మచ్ఛీ, అఞ్ఞం సో రతియా గతో”తి.

తత్థ **న మం సీతం న మం ఉణ్హ**న్తి మచ్ఛానం ఉదకా నీహటకాలే సీతం హోతి, తస్మిం విగతే ఉణ్హం హోతి, తదుభయమ్పి సన్ధాయ “న మం సీతం న మం ఉణ్హం బాధతీ”తి పరిదేవతి. యమ్పి అఙ్గారేసు పచ్చనమూలకం దుక్ఖం భవిస్సతి, తమ్పి సన్ధాయ “న మం ఉణ్హ”న్తి పరిదేవతేవ. **న మం జాలస్మి బాధన**న్తి యమ్పి మే జాలస్మిం బాధనం అహోసి, తమ్పి మం న బాధేతీతి పరిదేవతి. “**యఞ్చ మ**”న్తిఆదీసు అయం పిణ్డత్థో – సా మచ్ఛీ మమ జాలే పతితస్స ఇమేహి కేవట్టేహి గహితభావం అజానన్తీ మం అపస్సమానా “సో మచ్ఛో ఇదాని అఞ్ఞం మచ్ఛిం కామరతియా గతో భవిస్సతీ”తి చిన్తేతి, తం తస్సా దోమనస్సప్పత్తాయ చిన్తనం మం బాధతీతి వాలికాపిట్ఠే నిపన్నో పరిదేవతి.

తస్మిం సమయే పురోహితో దాసపరివుతో న్హానత్థాయ నదీతీరం ఆగతో. సో పన సబ్బరుతఞ్ఞూ హోతి. తేనస్స మచ్ఛపరిదేవనం సుత్వా ఏతదహోసి “అయం మచ్ఛో కిలేసవసేన పరిదేవతి, ఏవం ఆతురచిత్తో ఖో పనేస మీయమానో నిరయేయేవ నిబ్బత్తిస్సతి, అహమస్స అవస్సయో భవిస్సామీ”తి కేవట్టానం సన్తికం గన్త్వా “అమ్భో తుమ్హే అమ్హాకం ఏకదివసమ్పి బ్యఞ్జనత్థాయ మచ్ఛం న దేథా”తి ఆహ. కేవట్టా “కిం వదేథ, సామి, తుమ్హాకం రుచ్చనకమచ్ఛం గణ్హిత్వా గచ్ఛథా”తి ఆహంసు. “అమ్హాకం అఞ్ఞేన కమ్మం నత్థి, ఇమఞ్ఞేవ దేథా”తి. “గణ్హథ సామీ”తి. బోధిసత్తో తం ఉభోహి హత్థేహి గహేత్వా నదీతీరే నిసీదిత్వా “అమ్భో మచ్ఛ, సచే తాహం అజ్జ న పస్సేయ్యం, జీవితక్ఖయం పాపుణేయ్యాసి, ఇదాని ఇతో పట్ఠాయ మా కిలేసవసికో అహోసీ”తి ఓవదిత్వా ఉదకే విస్సజ్జేత్వా న్హత్వా నగరం పావిసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాసి. సత్థాపి అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా మచ్ఛీ పురాణదుతియికా అహోసి, మచ్ఛో ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు పురోహితో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

మచ్ఛజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౩౫] ౫. వట్టకజాతకవణ్ణనా

సన్తి పక్ఖా అపతనాతి ఇదం సత్థా మగధేసు చారికం చరమానో దావగ్గినిబ్బానం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకస్మిఞ్హి సమయే సత్థా మగధేసు చారికం చరమానో అఞ్ఞతరస్మిం మగధగామకే పిణ్డాయ చరిత్వా పచ్ఛాభత్తం పిణ్డపాతపటిక్కన్తో భిక్ఖుగణపరివుతో మగ్గం పటిపజ్జి. తస్మిం సమయే మహాడాహో ఉట్ఠహి, పురతో చ పచ్ఛతో చ బహూ భిక్ఖూ దిస్సన్తి, సోపి ఖో అగ్గి ఏకధూమో ఏకజాలో హుత్వా అవత్థరమానో ఆగచ్ఛతేవ. తత్థేకే పుథుజ్జనభిక్ఖూ మరణభయభీతా “పటగ్గిం దస్సామ, తేన దడ్ఢట్ఠానం ఇతరో అగ్గి న ఓత్థరిస్సతీ”తి అరణిసహితం నీహరిత్వా అగ్గిం కరోన్తి. అపరే ఆహంసు “ఆవుసో, తుమ్హే కిం నామ కరోథ, గగనమజ్ఝే ఠితం చన్దమణ్డలం, పాచీనలోకధాతుతో ఉగ్గచ్ఛన్తం సహస్సరంసిపటిమణ్డితం సూరియమణ్డలం, వేలాయ తీరే ఠితా సముద్దం, సినేరుం నిస్సాయ ఠితా సినేరుం అపస్సన్తా వియ సదేవకే లోకే అగ్గపుగ్గలం అత్తనా సద్ధిం గచ్ఛన్తమేవ సమ్మాసమ్బుద్ధం అనోలోకేత్వా ‘పటగ్గిం దేమా’తి వదథ, బుద్ధబలం నామ న జానాథ, ఏథ సత్థు సన్తికం గమిస్సామా”తి. తే పురతో చ పచ్ఛతో చ గచ్ఛన్తా సబ్బేపి ఏకతో హుత్వా దసబలస్స సన్తికం అగమంసు. సత్థా మహాభిక్ఖుసఙ్ఘపరివారో అఞ్ఞతరస్మిం పదేసే అట్ఠాసి. దావగ్గి అభిభవన్తో వియ విరవన్తో ఆగచ్ఛతి. ఆగన్త్వా తథాగతస్స ఠితట్ఠానం పత్వా తస్స

పదేసస్స సమన్తా సోళసకరీసమత్తట్ఠానం పత్తో ఉదకే ఓపిలాపితతిణుక్కా వియ నిబ్బాయి, వినిబ్బేధతో ద్వత్తింసకరీసమత్తట్ఠానం అవత్థరితుం నాసక్ఖి.

భిక్ఖూ సత్థు గుణకథం ఆరభింసు – "అహో బుద్ధానం గుణా నామ, అయఞ్హి నామ అచేతనో అగ్గి బుద్ధానం ఠితట్ఠానం అవత్థరితుం న సక్కోతి, ఉదకే తిణుక్కా వియ నిబ్బాయతి, అహో బుద్ధానం ఆనుభావో నామా"తి. సత్థా తేసం కథం సుత్వా "న, భిక్ఖవే, ఏతం ఏతరహి మయ్హం బలం, యం ఇమం భూమిప్పదేసం పత్వా ఏస అగ్గి నిబ్బాయతి. ఇదం పన మయ్హం పోరాణకసచ్చబలం. ఇమస్మిఞ్హి పదేసే సకలమ్పి ఇమం కప్పం అగ్గి న జలిస్సతి, కప్పట్ఠియపాటిహారియం నామేత"న్తి ఆహ. అథాయస్మా ఆనన్దో సత్థు నిసీదనత్థాయ చతుగ్గుణం సఙ్ఘాటిం పఞ్ఞపేసి, నిసీది సత్థా పల్లఙ్కం ఆభుజిత్వా. భిక్ఖుసఙ్ఘోపి తథాగతం వన్దిత్వా పరివారేత్వా నిసీది. అథ సత్థా "ఇదం తావ, భన్తే, అమ్హాకం పాకటం, అతీతం పటిచ్ఛన్నం, తం నో పాకటం కరోథా"తి భిక్ఖూహి ఆయాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే మగధరట్ఠే తస్మింయేవ పదేసే బోధిసత్తో వట్టకయోనియం పటిసన్ధిం గహేత్వా మాతుకుచ్ఛితో జాతో అణ్డకోసం పదాలేత్వా నిక్ఖన్తకాలే మహాగేణ్డుకప్పమాణో వట్టకపోతకో అహోసి. అథ నం మాతాపితరో కులావకే నిపజ్జాపేత్వా ముఖతుణ్డకేన గోచరం ఆహరిత్వా పోసేన్తి. తస్స పక్ఖే పసారేత్వా ఆకాసే గమనబలం వా పాదే ఉక్ఖిపిత్వా థలే గమనబలం వా నత్థి. తఞ్చ పదేసం సంవచ్ఛరే సంవచ్ఛరే దావగ్గి గణ్హాతి, సో తస్మిమ్పి సమయే మహారవం రవన్తో తం పదేసం గణ్హి, సకుణసఙ్ఘా అత్తనో అత్తనో కులావకేహి నిక్ఖమిత్వా మరణభయభీతా విరవన్తా పలాయన్తి, బోధిసత్తస్సపి మాతాపితరో మరణభయభీతా బోధిసత్తం ఛడ్డేత్వా పలాయింసు. బోధిసత్తో కులావకే నిపన్నకోవ గీవం ఉక్ఖిపిత్వా అవత్థరిత్వా ఆగచ్ఛన్తం అగ్గిం దిస్వా చిన్తేసి "సచే మయ్హం పక్ఖే పసారేత్వా ఆకాసేన గమనబలం భవేయ్య, ఉప్పతిత్వా అఞ్ఞత్థ గచ్ఛేయ్యం. సచే పాదే ఉక్ఖిపిత్వా గమనబలం భవేయ్య, పదవారేన అఞ్ఞత్థ గచ్ఛేయ్యం. మాతాపితరోపి ఖో మే మరణభయభీతా మం ఏకకం పహాయ అత్తానం పరిత్తాయన్తా పలాతా. ఇదాని మే అఞ్ఞం పటిసరణం నత్థి, అతాణోమ్హి అసరణో, కిం ను ఖో అజ్జ మయా కాతుం వట్టతీ"తి.

అథస్స ఏతదహోసి "ఇమస్మిం లోకే సీలగుణో నామ అత్థి, సచ్చగుణో నామ అత్థి, అతీతే పారమియో పూరేత్వా బోధిమూలే నిసీదిత్వా అభిసమ్బుద్ధా సీలసమాధిపఞ్ఞావిముత్తివిముత్తిఞాణదస్సనసమ్పన్నా సచ్చానుద్దయకారుఞ్ఞఖన్తిసమన్నాగతా సబ్బసత్తేసు సమప్పవత్తమేత్తాభావనా సబ్బఞ్ఞుబుద్ధా నామ అత్థి, తేహి చ పటివిద్ధా ధమ్మగుణా నామ అత్థి, మయి చాపి ఏకం సచ్చం అత్థి, సంవిజ్జమానో ఏకో సభావధమ్మో పఞ్ఞాయతి, తస్మా అతీతే బుద్ధే చేవ తేహి పటివిద్ధగుణే చ ఆవజ్జేత్వా మయి విజ్జమానం సచ్చసభావధమ్మం గహేత్వా సచ్చకిరియం కత్వా అగ్గిం పటిక్కమాపేత్వా అజ్జ మయా అత్తనో చేవ సేససకుణానఞ్చ సోత్థిభావం కాతుం వట్టతీ"తి. తేన వుత్తం –

"అత్థి లోకే సీలగుణో, సచ్చం సోచేయ్యనుద్దయా;
తేన సచ్చేన కాహామి, సచ్చకిరియమనుత్తరం.

"ఆవజ్జేత్వా ధమ్మబలం, సరిత్వా పుబ్బకే జినే;
సచ్చబలమవస్సాయ, సచ్చకిరియమకాసహ"న్తి. (చరియా॰ ౩.౭౯-౮౦);

అథ బోధిసత్తో అతీతే పరినిబ్బుతానం బుద్ధానం గుణే ఆవజ్జేత్వా అత్తని విజ్జమానం సచ్చసభావం ఆరబ్భ సచ్చకిరియం కరోన్తో ఇమం గాథమాహ –

౩౫. “సన్తి పక్ఖా అపతనా, సన్తి పాదా అవఞ్చనా;
మాతాపితా చ నిక్ఖన్తా, జాతవేద పటిక్కమా”తి.

తత్థ **సన్తి పక్ఖా అపతనా**తి మయ్హం పక్ఖా నామ అత్థి ఉపలబ్భన్తి, నో చ ఖో సక్కా ఏతేహి ఉప్పతితుం ఆకాసేన గన్తున్తి అపతనా. **సన్తి పాదా అవఞ్చనా**తి పాదాపి మే అత్థి, తేహి పన వఞ్చితుం పదవారగమనేన గన్తుం న సక్కాతి అవఞ్చనా. **మాతాపితా చ నిక్ఖన్తా**తి యే చ మం అఞ్ఞత్థ నేయ్యుం, తేపి మరణభయేన మాతాపితరో నిక్ఖన్తా. **జాతవేదా**తి అగ్గిం ఆలపతి. సో హి జాతోవ వేదయతి పఞ్ఞాయతి, తస్మా “జాతవేదో”తి వుచ్చతి. **పటిక్కమా**తి పటిగచ్ఛ నివత్తాతి జాతవేదం ఆణాపేతి.

ఇతి మహాసత్తో “సచే మయ్హం పక్ఖానం అత్థిభావో, తే చ పసారేత్వా ఆకాసే అపతనభావో, పాదానం అత్థిభావో, తే చ ఉక్ఖిపిత్వా అవఞ్చనభావో, మాతాపితూనం మం కులావకేయేవ ఛడ్డేత్వా పలాతభావో చ సచ్చో సభావభూతోయేవ, జాతవేద, ఏతేన సచ్చేన త్వం ఇతో పటిక్కమా”తి కులావకే నిపన్నకోవ సచ్చకిరియం అకాసి. తస్స సహ సచ్చకిరియాయ సోళసకరీసమత్తే ఠానే జాతవేదో పటిక్కమి. పటిక్కమన్తో చ న ఝాయమానోవ అఞ్ఞం గతో, ఉదకే పన ఓపిలాపితా ఉక్కా వియ తత్థేవ నిబ్బాయి. తేన వుత్తం –

“సహ సచ్చే కతే మయ్హం, మహాపజ్జలితో సిఖీ;
వజ్జేసి సోళస కరీసాని, ఉదకం పత్వా యథా సిఖీ”తి. (చరియా॰ ౩.౮౨);

తం పన ఠానం సకలేపి ఇమస్మిం కప్పే అగ్గినా అనభిభవనీయత్తా కప్పట్ఠియపాటిహారియం నామ జాతం. ఏవం బోధిసత్తో సచ్చకిరియం కత్వా జీవితపరియోసానే యథాకమ్మం గతో.

సత్థా “న, భిక్ఖవే, ఇమస్స వనస్స అగ్గినా అనజ్ఝోత్థరణం ఏతరహి మయ్హం బలం, పోరాణం పనేతం వట్టపోతకకాలే మయ్హమేవ సచ్చబల”న్తి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేసి. సచ్చపరియోసానే కేచి సోతాపన్నా అహేసుం, కేచి సకదాగామినో, కేచి అనాగామినో, కేచి అరహత్తం పత్తాతి. సత్థాపి అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా మాతాపితరో ఏతరహి మాతాపితరోవ అహేసుం, వట్టకరాజా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

వట్టకజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౩౬] ౬. సకుణజాతకవణ్ణనా

యం నిస్సితాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో దడ్ఢపణ్ణసాలం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకో కిర భిక్ఖు సత్థు సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా జేతవనతో నిక్ఖమ్మ కోసలేసు ఏకం పచ్చన్తగామం నిస్సాయ ఏకస్మిం అరఞ్ఞసేనాసనే వసతి. అథస్స పఠమమాసేయేవ పణ్ణసాలా డయ్హిత్థ. సో “పణ్ణసాలా మే దడ్ఢా, దుక్ఖం వసామీ”తి మనుస్సానం ఆచిక్ఖి. మనుస్సా “ఇదాని నో ఖేత్తం పరిసుక్ఖం, కేదారే పాయేత్వా కరిస్సామ”, తస్మిం పాయితే “బీజం వపిత్వా”, బీజే వుత్తే “వతిం కత్వా”, వతియా కతాయ “నిద్దాయిత్వా, లాయిత్వా, మద్దిత్వా”తి ఏవం తం తం కమ్మం అపదిసన్తాయేవ తేమాసం వీతినామేసుం. సో భిక్ఖు

తేమాసం అజ్ఝోకాసే దుక్ఖం వసన్తో కమ్మట్ఠానం వడ్ఢేత్వా విసేసం నిబ్బత్తేతుం నాసక్ఖి. పవారేత్వా పన సత్థు సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. సత్థా తేన సద్ధిం పటిసన్థారం కత్వా "కిం భిక్ఖు సుఖేన వస్సంవుత్థోసి, కమ్మట్ఠానం తే మత్థకం పత్త"న్తి పుచ్ఛి. సో తం పవత్తిం ఆచిక్ఖిత్వా "సేనాసనసప్పాయస్స మే అభావేన కమ్మట్ఠానం మత్థకం న పత్త"న్తి ఆహ. సత్థా "పుబ్బే భిక్ఖు తిరచ్ఛానగతాపి అత్తనో సప్పాయాసప్పాయం జానింసు, త్వం కస్మా న అఞ్ఞాసీ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సకుణయోనియం నిబ్బత్తిత్వా సకుణసఙ్ఘపరివుతో అరఞ్ఞాయతనే సాఖావిటపసమ్పన్నం మహారుక్ఖం నిస్సాయ వసతి. అథేకదివసం తస్స రుక్ఖస్స సాఖాసు అఞ్ఞమఞ్ఞం ఘంసన్తీసు చుణ్ణం పతతి, ధూమో ఉట్ఠాతి. తం దిస్వా బోధిసత్తో చిన్తేసి "ఇమా ద్వే సాఖా ఏవం ఘంసమానా అగ్గిం విస్సజ్జేస్సన్తి, సో పతిత్వా పురాణపణ్ణాని గణ్హిస్సతి, తతో పట్ఠాయ ఇమమ్పి రుక్ఖం ఝాపేస్సతి, న సక్కా ఇధ అమ్హేహి వసితుం, ఇతో పలాయిత్వా అఞ్ఞత్థ గన్తుం వట్టతీ"తి. సో సకుణసఙ్ఘస్స ఇమం గాథమాహా –

౩౬. "యం నిస్సితా జగతిరుహం విహఙ్గమా, స్వాయం అగ్గిం పముఞ్చతి;
దిసా భజథ వక్కఙ్గా, జాతం సరణతో భయ"న్తి.

తత్థ **జగతిరుహన్తి** జగతి వుచ్చతి పథవీ, తత్థ జాతత్తా రుక్ఖో "జగతిరుహో"తి వుచ్చతి. **విహఙ్గమాతి** విహం వుచ్చతి ఆకాసం, తత్థ గమనతో పక్ఖీ "విహఙ్గమా"తి వుచ్చన్తి. **దిసా భజథాతి** ఇమం రుక్ఖం ముఞ్చిత్వా ఇతో పలాయన్తా చతస్సో దిసా భజథ. **వక్కఙ్గాతి** సకుణే ఆలపతి. తే హి ఉత్తమఙ్గం గలం కదాచి కదాచి వఙ్కం కరోన్తి, తస్మా "వక్కఙ్గా"తి వుచ్చన్తి. వఙ్కా వా తేసం ఉభోసు పస్సేసు పక్ఖా జాతాతి వక్కఙ్గా. **జాతం సరణతో భయన్తి** అమ్హాకం అవస్సయరుక్ఖతోయేవ భయం నిబ్బత్తం, ఏథ అఞ్ఞత్థ గచ్ఛామాతి.

బోధిసత్తస్స వచనకరా పణ్డితసకుణా తేన సద్ధిం ఏకప్పహారేనేవ ఉప్పతిత్వా అఞ్ఞత్థ గతా. యే పన అపణ్డితా, తే "ఏవమేవ ఏస బిన్దుమత్తే ఉదకే కుమ్భీలే పస్సతీ"తి తస్స వచనం అగ్గహేత్వా తత్థేవ వసింసు. తతో న చిరస్సేవ బోధిసత్తేన చిన్తితాకారేనేవ అగ్గి నిబ్బత్తిత్వా తం రుక్ఖం అగ్గహేసి. ధూమేసు చ జాలాసు చ ఉట్ఠితాసు ధూమన్ధా సకుణా అఞ్ఞత్థ గన్తుం నాసక్ఖింసు, అగ్గిమ్హి పతిత్వా పతిత్వా వినాసం పాపుణింసు.

సత్థా "ఏవం భిక్ఖు పుబ్బే తిరచ్ఛానగతాపి రుక్ఖగ్గే వసన్తా అత్తనో సప్పాయాసప్పాయం జానన్తి, త్వం కస్మా న అఞ్ఞాసీ"తి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేసి. సచ్చపరియోసానే సో భిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠితో. సత్థాపి అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా బోధిసత్తస్స వచనకరా సకుణా బుద్ధపరిసా అహేసుం, పణ్డితసకుణో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

సకుణజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౩౭] ౭. తిత్తిరజాతకవణ్ణనా

యే వుడ్ఢమపచాయన్తీతి ఇదం సత్థా సావత్థిం గచ్ఛన్తో సారిపుత్తత్థేరస్స సేనాసనపటిబాహనం ఆరబ్భ కథేసి. అనాథపిణ్డికేన హి విహారం కారేత్వా దూతే పేసితే సత్థా రాజగహా నిక్ఖమ్మ వేసాలిం పత్వా తత్థ యథాభిరన్తం విహరిత్వా "సావత్థిం గమిస్సామీ"తి మగ్గం పటిపజ్జి. తేన చ సమయేన ఛబ్బగ్గియానం అన్తేవాసికా పురతో పురతో గన్త్వా థేరానం

సేనాసనేసు అగ్గహితేస్వేవ "ఇదం సేనాసనం అమ్హాకం ఉపజ్ఝాయస్స, ఇదం ఆచరియస్స, ఇదం అమ్హాకమేవ భవిస్సతీ"తి సేనాసనాని పలిబున్ధేన్తి. పచ్ఛా ఆగతా థేరా సేనాసనాని న లభన్తి. సారిపుత్తత్థేరస్సాపి అన్తేవాసికా థేరస్స సేనాసనం పరియేసన్తా న లభింసు. థేరో సేనాసనం అలభన్తో సత్థు సేనాసనస్స అవిదూరే ఏకస్మిం రుక్ఖమూలే నిసజ్జాయ చ చఙ్కమేన చ రత్తిం వీతినామేసి. సత్థా పచ్చూససమయే నిక్ఖమిత్వా ఉక్కాసి, థేరోపి ఉక్కాసి. "కో ఏసో"తి? "అహం, భన్తే, సారిపుత్తో"తి. "సారిపుత్త, ఇమాయ వేలాయ ఇధ కిం కరోసీ"తి? "సో తం పవత్తిం ఆరోచేసి". సత్థా థేరస్స వచనం సుత్వా "ఇదాని తావ మయి జీవన్తేయేవ భిక్ఖూ అఞ్ఞమఞ్ఞం అగారవా అపతిస్సా విహరన్తి, పరినిబ్బుతే కిం ను ఖో కరిస్సన్తీ"తి ఆవజ్జేన్తస్స ధమ్మసంవేగో ఉదపాది.

సో పభాతాయ రత్తియా భిక్ఖుసఙ్ఘం సన్నిపాతాపేత్వా భిక్ఖూ పుచ్ఛి "సచ్చం కిర, భిక్ఖవే, ఛబ్బగ్గియా భిక్ఖూ పురతో పురతో గన్త్వా థేరానం భిక్ఖూనం సేనాసనం పటిబాహన్తీ"తి. "సచ్చం, భగవా"తి? తతో ఛబ్బగ్గియే గరహిత్వా ధమ్మిం కథం కత్వా భిక్ఖూ ఆమన్తేసి "కో ను ఖో, భిక్ఖవే, అగ్గాసనం అగ్గోదకం అగ్గపిణ్డం అరహతీ"తి? ఏకచ్చే "ఖత్తియకులా పబ్బజితో"తి ఆహంసు, ఏకచ్చే "బ్రాహ్మణకులా, గహపతికులా పబ్బజితో"తి, అపరే "వినయధరో, ధమ్మకథికో, పఠమస్స ఝానస్స లాభీ, దుతియస్స, తతియస్స, చతుత్థస్స ఝానస్స లాభీ"తి. అపరే "సోతాపన్నో, సకదాగామీ, అనాగామీ, అరహా, తేవిజ్జో, ఛళభిఞ్ఞో"తి ఆహంసు. ఏవం తేహి భిక్ఖూహి అత్తనో అత్తనో రుచివసేన అగ్గాసనాదిరహానం కథితకాలే సత్థా ఆహ – "న, భిక్ఖవే, మయ్హం సాసనే అగ్గాసనాదీని పత్వా ఖత్తియకులా పబ్బజితో పమాణం, న బ్రాహ్మణకులా పబ్బజితో, న గహపతికులా పబ్బజితో, న వినయధరో, న సుత్తన్తికో, న ఆభిధమ్మికో, న పఠమజ్ఝానాదిలాభినో, న సోతాపన్నాదయో పమాణం, అథ ఖో, భిక్ఖవే, ఇమస్మిం సాసనే యథావుడ్ఢం అభివాదనం పచ్చుట్ఠానం అఞ్జలికమ్మం సామీచికమ్మం కాతబ్బం, అగ్గాసనం అగ్గోదకం అగ్గపిణ్డో లద్ధబ్బో. ఇదమేత్థ పమాణం. తస్మా వుడ్ఢతరో భిక్ఖు ఏతేసం అనుచ్ఛవికో. ఇదాని ఖో పన, భిక్ఖవే, సారిపుత్తో మయ్హం అగ్గసావకో అనుధమ్మచక్కప్పవత్తకో మమానన్తరం సేనాసనం లద్ధుం అరహతి, సో ఇమం రత్తిం సేనాసనం అలభన్తో రుక్ఖమూలే వీతినామేసి, తుమ్హే ఇదానేవ ఏవం అగారవా అపతిస్సా, గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే కాలే కిన్తి కత్వా విహరిస్సథా"తి. అథ నేసం ఓవాదదానత్థాయ "పుబ్బే, భిక్ఖవే, తిరచ్ఛానగతాపి 'న ఖో పనేతం అమ్హాకం పతిరూపం, యం మయం అఞ్ఞమఞ్ఞం అగారవా అపతిస్సా అసభాగవుత్తినో విహరేయ్యామ, అమ్హేసు మహల్లకతరం జానిత్వా తస్స అభివాదనాదీని కరిస్సామా'తి సాధుకం వీమంసిత్వా 'అయం నో మహల్లకో'తి ఞత్వా తస్స అభివాదనాదీని కత్వా దేవపథం పూరయమానా గతా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే హిమవన్తప్పదేసే ఏకం మహానిగ్రోధం ఉపనిస్సాయ తయో సహాయా విహరింసు – తిత్తిరో, మక్కటో, హత్థీతి. తే అఞ్ఞమఞ్ఞం అగారవా అపతిస్సా అసభాగవుత్తినో అహేసుం. అథ నేసం ఏతదహోసి "న యుత్తం అమ్హాకం ఏవం విహరితుం, యంనూన మయం యో నో మహల్లకతరో, తస్స అభివాదనాదీని కరోన్తా విహరేయ్యామా"తి. "కో పన నో మహల్లకతరో"తి చిన్తేన్తా ఏకదివసం "అత్థేసో ఉపాయో"తి తయోపి జనా నిగ్రోధమూలే నిసీదిత్వా తిత్తిరో చ మక్కటో చ హత్థిం పుచ్ఛింసు "సమ్మ హత్థి, త్వం ఇమం నిగ్రోధరుక్ఖం కీవప్పమాణకాలతో పట్ఠాయ జానాసీ"తి? సో ఆహ "సమ్మా, అహం తరుణపోతకకాలే ఇమం నిగ్రోధగచ్ఛం అన్తరసత్థీసు కత్వా గచ్ఛామి, అవత్థరిత్వా ఠితకాలే చ పన మే ఏతస్స అగ్గసాఖా నాభిం ఘట్టేతి, ఏవాహం ఇమం గచ్ఛకాలతో పట్ఠాయ జానామీ"తి పున ఉభోపి జనా పురిమనయేనేవ మక్కటం పుచ్ఛింసు. సో ఆహ "అహం సమ్మా మక్కటచ్ఛాపకో సమానో భూమియం నిసీదిత్వా గీవం అనుక్ఖిపిత్వావ ఇమస్స నిగ్రోధపోతకస్స అగ్గఙ్కురే ఖాదామి, ఏవాహం ఇమం ఖుద్దకకాలతో పట్ఠాయ జానామీ"తి. అథ ఇతరే ఉభోపి

పురిమనయేనేవ తిత్తిరం పుచ్ఛింసు. సో ఆహ “సమ్మా, పుబ్బే అసుకస్మిం నామ ఠానే మహానిగ్రోధరుక్ఖో అహోసి, అహం తస్స ఫలాని ఖాదిత్వా ఇమస్మిం ఠానే వచ్చం పాతేసిం, తతో ఏస రుక్ఖో జాతో, ఏవాహం ఇమం అజాతకాలతో పట్ఠాయ జానామి, తస్మా అహం తుమ్హేహి జాతియా మహల్లకతరో”తి.

ఏవం వుత్తే మక్కటో చ హత్థీ చ తిత్తిరపణ్డితం ఆహంసు “సమ్మ, త్వం అమ్హేహి మహల్లకతరో, ఇతో పట్ఠాయ మయం తవ సక్కారగరుకారమాననవన్దనపూజనాని చేవ అభివాదనపచ్చుట్ఠానఅఞ్జలికమ్మసామీచికమ్మాని చ కరిస్సామ, ఓవాదే చ తే ఠస్సామ, త్వం పన ఇతో పట్ఠాయ అమ్హాకం ఓవాదానుసాసనిం దదేయ్యాసీ”తి. తతో పట్ఠాయ తిత్తిరో తేసం ఓవాదం అదాసి, సీలేసు పతిట్ఠాపేసి, సయమ్పి సీలాని సమాదియి. తే తయోపి జనా పఞ్చసు సీలేసు పతిట్ఠాయ అఞ్ఞమఞ్ఞం సగారవా సప్పతిస్సా సభాగవుత్తినో హుత్వా జీవితపరియోసానే దేవలోకపరాయణా అహేసుం. తేసం తిణ్ణం సమాదానం తిత్తిరియం బ్రహ్మచరియం నామ అహోసి.

తే హి నామ, భిక్ఖవే, తిరచ్ఛానగతా అఞ్ఞమఞ్ఞం సగారవా సప్పతిస్సా విహరింసు, తుమ్హే ఏవం స్వాఖాతే ధమ్మవినయే పబ్బజిత్వా కస్మా అఞ్ఞమఞ్ఞం అగారవా అపతిస్సా విహరథ. అనుజానామి, భిక్ఖవే, ఇతో పట్ఠాయ తుమ్హాకం యథావుడ్ఢం అభివాదనం పచ్చుట్ఠానం అఞ్జలికమ్మం సామీచికమ్మం, యథావుడ్ఢం అగ్గాసనం అగ్గోదకం అగ్గపిణ్డం, న ఇతో పట్ఠాయ చ నవకతరేన వుడ్ఢతరో సేనాసనేన పటిబాహితబ్బో, యో పటిబాహేయ్య, ఆపత్తిదుక్కటస్సాతి ఏవం సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా ఇమం గాథమాహ –

౩౭. “యే వుడ్ఢమపచాయన్తి, నరా ధమ్మస్స కోవిదా;
దిట్ఠేవ ధమ్మే పాసంసా, సమ్పరాయే చ సుగ్గతీ”తి.

తత్థ **యే వుడ్ఢమపచాయన్తీ**తి జాతివుడ్ఢో, వయోవుడ్ఢో, గుణవుడ్ఢోతి తయో వుడ్ఢా. తేసు జాతిసమ్పన్నో జాతివుడ్ఢో నామ, వయే ఠితో వయోవుడ్ఢో నామ , గుణసమ్పన్నో గుణవుడ్ఢో నామ. తేసు గుణసమ్పన్నో వయోవుడ్ఢో ఇమస్మిం ఠానే “వుడ్ఢో”తి అధిప్పేతో. **అపచాయన్తీ**తి జేట్ఠాపచాయికకమ్మేన పూజేన్తి. **ధమ్మస్స కోవిదా**తి జేట్ఠాపచాయనధమ్మస్స కోవిదా కుసలా. **దిట్ఠేవ ధమ్మే**తి ఇమస్మింయేవ అత్తభావే. **పాసంసా**తి పసంసారహా. **సమ్పరాయే చ సుగ్గతీ**తి సమ్పరేతబ్బే ఇమం లోకం హిత్వా గన్తబ్బే పరలోకేపి తేసం సుగతియేవ హోతీతి. అయం పనేత్థ పిణ్డత్థో – భిక్ఖవే, ఖత్తియా వా హోన్తు బ్రాహ్మణా వా వేస్సా వా సుద్దా వా గహట్ఠా వా పబ్బజితా వా తిరచ్ఛానగతా వా, యే కేచి సత్తా జేట్ఠాపచితికమ్మే ఛేకా కుసలా గుణసమ్పన్నానం వయోవుడ్ఢానం అపచితిం కరోన్తి, తే ఇమస్మిఞ్చ అత్తభావే జేట్ఠాపచితికారకాతి పసంసం వణ్ణనం థోమనం లభన్తి, కాయస్స చ భేదా సగ్గే నిబ్బత్తన్తీతి.

ఏవం సత్థా జేట్ఠాపచితికమ్మస్స గుణం కథేత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా హత్థినాగో మోగ్గల్లానో అహోసి, మక్కటో సారిపుత్తో, తిత్తిరపణ్డితో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

తిత్తిరజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౩౮] ౮. బకజాతకవణ్ణనా

నాచ్ఛన్తం నికతిప్పఞ్ఞోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో చీవరవడ్ఢకం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకో కిర జేతవనవాసికో భిక్ఖు యంకిఞ్చి చీవరే కత్తబ్బం ఛేదనఘట్టనవిచారణసిబ్బనాదికం కమ్మం, తత్థ సుకుసలో. సో తాయ కుసలతాయ చీవరం వడ్ఢేతి, తస్మా "చీవరవడ్ఢకో" త్వేవ పఞ్ఞాయిత్థ. కిం పనేస కరోతీతి? జిణ్ణపిలోతికాసు హత్థకమ్మం దస్సేత్వా సుఫస్సికం మనాపం చీవరం కత్వా రజనపరియోసానే పిట్ఠోదకేన రజిత్వా సఙ్ఖేన ఘంసిత్వా ఉజ్జలం మనుఞ్ఞం కత్వా నిక్ఖిపతి. చీవరకమ్మం కాతుం అజానన్తా భిక్ఖూ అహతే సాటకే గహేత్వా తస్స సన్తికం ఆగన్త్వా "మయం చీవరం కాతుం న జానామ, చీవరం నో కత్వా దేథా"తి వదన్తి. సో "చీవరం ఆవుసో కరియమానం చిరేన నిట్ఠాతి, మయా కతచీవరమేవ అత్థి, ఇమే సాటకే ఠపేత్వా తం గణ్హిత్వా గచ్ఛథా"తి నీహరిత్వా దస్సేతి. తే తస్స వణ్ణసమ్పత్తిమేవ దిస్వా అన్తరం అజానన్తా "థిర"న్తి సఞ్ఞాయ అహతసాటకే చీవరవడ్ఢకస్స దత్వా తం గణ్హిత్వా గచ్ఛన్తి. తం తేహి థోకం కిలిట్ఠకాలే ఉణ్హోదకేన ధోవియమానం అత్తనో పకతిం దస్సేతి, తత్థ తత్థ జిణ్ణట్ఠానం పఞ్ఞాయతి, తే విప్పటిసారినో హోన్తి. ఏవం ఆగతాగతే పిలోతికాహి వఞ్చేన్తో సో భిక్ఖు సబ్బత్థ పాకటో జాతో.

యథా చేస జేతవనే, తథా అఞ్ఞతరస్మిం గామకేపి ఏకో చీవరవడ్ఢకో లోకం వఞ్చేతి. తస్స సమ్భత్తా భిక్ఖూ "భన్తే, జేతవనే కిర ఏకో చీవరవడ్ఢకో ఏవం లోకం వఞ్చేతీ"తి ఆరోచేసుం. అథస్స ఏతదహోసి "హన్దాహం, తం నగరవాసికం వఞ్చేమీ"తి పిలోతికచీవరం అతిమనాపం కత్వా సురత్తం రజిత్వా తం పారుపిత్వా జేతవనం అగమాసి. ఇతరో తం దిస్వావ లోభం ఉప్పాదేత్వా "భన్తే, ఇమం చీవరం తుమ్హేహి కత"న్తి పుచ్ఛి. "ఆమావుసో"తి. "భన్తే, ఇమం చీవరం మయ్హం దేథ, తుమ్హే అఞ్ఞం లభిస్సథా"తి? "ఆవుసో, మయం గామవాసికా దుల్లభపచ్చయా, ఇమాహం తుయ్హం దత్వా అత్తనా కిం పారుపిస్సామీ"తి? "భన్తే, మమ సన్తికే అహతసాటకా అత్థి, తే గహేత్వా తుమ్హాకం చీవరం కరోథా"తి. "ఆవుసో, మయా ఏత్థ హత్థకమ్మం దస్సితం, తయి పన ఏవం వదన్తే కిం సక్కా కాతుం, గణ్హాహి న"న్తి తస్స పిలోతికచీవరం దత్వా అహతసాటకే ఆదాయ తం వఞ్చేత్వా పక్కామి. జేతవనవాసికోపి తం చీవరం పారుపిత్వా కతిపాహచ్చయేన ఉణ్హోదకేన ధోవన్తో జిణ్ణపిలోతికభావం దిస్వా లజ్జితో "గామవాసిచీవరవడ్ఢకేన కిర జేతవనవాసికో వఞ్చితో"తి తస్స వఞ్చితభావో సఙ్ఘమజ్ఝే పాకటో జాతో.

అథేకదివసం భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం తం కథం కథేన్తా నిసీదింసు. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛి. తే తమత్థం ఆరోచేసుం. సత్థా "న, భిక్ఖవే, జేతవనవాసీ చీవరవడ్ఢకో ఇదానేవ అఞ్ఞే వఞ్చేతి, పుబ్బేపి వఞ్చేసియేవ. న గామవాసికేనాపి ఇదానేవ ఏస జేతవనవాసీ చీవరవడ్ఢకో వఞ్చితో, పుబ్బేపి వఞ్చితోయేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే ఏకస్మిం అరఞ్ఞాయతనే బోధిసత్తో అఞ్ఞతరం పదుమసరం నిస్సాయ ఠితే వరణరుక్ఖే రుక్ఖదేవతా హుత్వా నిబ్బత్తి. తదా అఞ్ఞతరస్మిం నాతిమహన్తే సరే నిదాఘసమయే ఉదకం మన్దం అహోసి, బహూ చేత్థ మచ్ఛా హోన్తి. అథేకో బకో తే మచ్ఛే దిస్వా "ఏకేన ఉపాయేన ఇమే మచ్ఛే వఞ్చేత్వా ఖాదిస్సామీ"తి గన్త్వా ఉదకపరియన్తే చిన్తేన్తో నిసీది. అథ నం మచ్ఛా దిస్వా "కిం, అయ్య, చిన్తేన్తో నిసిన్నోసీ"తి పుచ్ఛింసు. "తుమ్హాకం చిన్తేన్తో నిసిన్నోమ్హీ"తి. "కిం అమ్హాకం చిన్తేసి, అయ్యా"తి? "'ఇమస్మిం సరే ఉదకం పరిత్తం, గోచరో మన్దో, నిదాఘో చ మహన్తో, ఇదానిమే మచ్ఛా కిం నామ కరిస్సన్తీ'తి తుమ్హాకం చిన్తేన్తో నిసిన్నోమ్హీ"తి. "అథ కిం కరోమ, అయ్యా"తి? "తుమ్హే సచే మయ్హం వచనం కరేయ్యాథ , అహం వో ఏకేకం ముఖతుణ్డకేన గహేత్వా ఏకం పఞ్చవణ్ణపదుమసఞ్ఛన్నం మహాసరం నేత్వా విస్సజ్జేయ్య"న్తి. "అయ్య, పఠమకప్పికతో

పట్ఠాయ మచ్ఛానం చిన్తనకబకో నామ నత్థి, త్వం అమ్హేసు ఏకేకం ఖాదితుకామోసీ”తి. “నాహం తుమ్హే మయ్హం సద్దహన్తే ఖాదిస్సామి”. “సచే పన సరస్స అత్థిభావం మయ్హం న సద్దహథ, ఏకం మచ్ఛం మయా సద్ధిం సరం పస్సితుం పేసేథా”తి. మచ్ఛా తస్స సద్దహిత్వా “అయం జలేపి థలేపి సమత్థో”తి ఏకం కాళమహామచ్ఛం అదంసు “ఇమం గహేత్వా గచ్ఛథా”తి. సో తం గహేత్వా నేత్వా సరే విస్సజ్జేత్వా సబ్బం సరం దస్సేత్వా పున ఆనేత్వా తేసం మచ్ఛానం సన్తికే విస్సజ్జేసి. సో తేసం మచ్ఛానం సరస్స సమ్పత్తిం వణ్ణేసి. తే తస్స కథం సుత్వా గన్తుకామా హుత్వా “సాధు, అయ్య, అమ్హే గణ్హిత్వా గచ్ఛాహీ”తి ఆహంసు.

బకో పఠమం తం కాళమహామచ్ఛమేవ గహేత్వా సరతీరం నేత్వా సరం దస్సేత్వా సరతీరే జాతే వరణరుక్ఖే నిలీయిత్వా తం విటపన్తరే పక్ఖిపిత్వా తుణ్డేన విజ్ఝన్తో జీవితక్ఖయం పాపేత్వా మంసం ఖాదిత్వా కణ్టకే రుక్ఖమూలే పాతేత్వా పున గన్త్వా “విస్సట్ఠో, మే సో మచ్ఛో, అఞ్ఞో ఆగచ్ఛతూ”తి ఏతేనుపాయేన ఏకేకం గహేత్వా సబ్బే మచ్ఛే ఖాదిత్వా పున ఆగతో ఏకం మచ్ఛమ్పి నాద్దస. ఏకో పనేత్థ కక్కటకో అవసిట్ఠో. బకో తమ్పి ఖాదితుకామో హుత్వా “భో, కక్కటక, మయా సబ్బేతే మచ్ఛా నేత్వా పదుమసఞ్ఛన్నే మహాసరే విస్సజ్జితా, ఏహి తమ్పి నేస్సామీ”తి. “మం గహేత్వా గచ్ఛన్తో కథం గణ్హిస్ససీ”తి? “డంసిత్వా గణ్హిస్సామీ”తి. “త్వం ఏవం గహేత్వా గచ్ఛన్తో మం పాతేస్ససి, నాహం తయా సద్ధిం గమిస్సామీ”తి. “మా భాయి, అహం తం సుగ్గహితం గహేత్వా గమిస్సామీ”తి. కక్కటకో చిన్తేసి “ఇమస్స మచ్ఛే నేత్వా సరే విస్సజ్జనం నామ నత్థి. సచే పన మం సరే విస్సజ్జేస్సతి, ఇచ్చేతం కుసలం. నో చే విస్సజ్జేస్సతి, గీవమస్స ఛిన్దిత్వా జీవితం హరిస్సామీ”తి.

అథ నం ఏవమాహ “సమ్మ బక, న ఖో త్వం సుగ్గహితం గహేతుం సక్ఖిస్ససి, అమ్హాకం పన గహణం సుగ్గహణం , సచాహం అళేహి తవ గీవం గహేతుం లభిస్సామి, తవ గీవం సుగ్గహితం కత్వా తయా సద్ధిం గమిస్సామీ”తి. సో తం “వఞ్చేతుకామో ఏస మ”న్తి అజానన్తో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛి. కక్కటకో అత్తనో అళేహి కమ్మారసణ్డాసేన వియ తస్స గీవం సుగ్గహితం కత్వా “ఇదాని గచ్ఛా”తి ఆహ. సో తం నేత్వా సరం దస్సేత్వా వరణరుక్ఖాభిముఖో పాయాసి. కక్కటకో ఆహ “మాతుల, అయం సరో ఏత్తో, త్వం పన ఇతో కిం నేసీ”తి? బకో “న తే మాతులో అహం, న భగినిపుత్తోసి వత మే త్వ”న్తి వత్వా “త్వం ‘ఏస మం ఉక్ఖిపిత్వా విచరన్తో మయ్హం దాసో’తి సఞ్ఞం కరోసి మఞ్ఞే, పస్సేతం వరణరుక్ఖస్స మూలే కణ్టకరాసిం, యథా మే తే సబ్బే మచ్ఛా ఖాదితా, తమ్పి తథేవ ఖాదిస్సామీ”తి ఆహ. కక్కటకో “ఏతే మచ్ఛా అత్తనో బాలతాయ తయా ఖాదితా, అహం పన తే మం ఖాదితుం న దస్సామి, తఞ్ఞేవ పన వినాసం పాపేస్సామి. త్వఞ్హి బాలతాయ మయా వఞ్చితభావం న జానాసి, మరన్తా ఉభోపి మరిస్సామ, అహం తే సీసం ఛిన్దిత్వా భూమియం ఖిపిస్సామీ”తి వత్వా కమ్మారసణ్డాసేన వియ అళేహి తస్స గీవం నిప్పీళేసి. సో వివటేన ముఖేన అక్ఖీహి అస్సునా పగ్ఘరన్తేన మరణభయతజ్జితో “సామి, అహం తం న ఖాదిస్సామి, జీవితం మే దేహీ”తి ఆహ. “యది ఏవం ఓతరిత్వా మం సరస్మిం విస్సజ్జేహీ”తి. సో నివత్తిత్వా సరమేవ ఓతరిత్వా కక్కటకం సరపరియన్తే పఙ్కపిట్ఠే ఠపేసి, కక్కటకో కత్తరికాయ కుముదనాళం కప్పేన్తో వియ తస్స గీవం కప్పేత్వా ఉదకం పావిసి.

తం అచ్ఛరియం దిస్వా వరణరుక్ఖే అధివత్థా దేవతా సాధుకారం దదమానా వనం ఉన్నాదయమానా మధురస్సరేన ఇమం గాథమాహ –

౩౮. “నాచ్చన్తం నికతిప్పఞ్ఞో, నికత్యా సుఖమేధతి;
ఆరాధేతి నికతిప్పఞ్ఞో, బకో కక్కటకామివా”తి.

తత్థ **నాచ్చన్తం నికతిప్పఞ్ఞో, నికత్యా సుఖమేధతీ**తి నికతి వుచ్చతి వఞ్చనా, నికతిప్పఞ్ఞో వఞ్చనపఞ్ఞో పుగ్గలో తాయ నికత్యా నికతియా వఞ్చనాయ న అచ్చన్తం సుఖమేధతి, నిచ్చకాలే సుఖస్మింయేవ పతిట్ఠాతుం న సక్కోతి, ఏకంసేన పన వినాసం పాపుణాతియేవాతి అత్థో. **ఆరాధేతీ**తి పటిలభతి. **నికతిప్పఞ్ఞో**తి కేరాటికభావం సిక్ఖితపఞ్ఞో పాపపుగ్గలో అత్తనా కతస్స పాపస్స ఫలం ఆరాధేతి పటిలభతి విన్దతీతి అత్థో. కథం? **బకో కక్కటకామివ,** యథా బకో కక్కటకా గీవచ్ఛేదం పాపుణాతి, ఏవం పాపపుగ్గలో అత్తనా కతపాపతో దిట్ఠధమ్మే వా సమ్పరాయే వా భయం ఆరాధేతి పటిలభతీతి ఇమమత్థం పకాసేన్తో మహాసత్తో వనం ఉన్నాదేన్తో ధమ్మం దేసేసి.

సత్థా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ గామవాసిచీవరవడ్ఢకేనేస వఞ్చితో, అతీతేపి వఞ్చితోయేవా”తి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా సో బకో జేతవనవాసీ చీవరవడ్ఢకో అహోసి, కక్కటకో గామవాసీ చీవరవడ్ఢకో, రుక్ఖదేవతా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

బకజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౩౯] ౯. నన్దజాతకవణ్ణనా

మఞ్ఞే సోవణ్ణయో రాసీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సారిపుత్తత్థేరస్స సద్ధివిహారికం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర భిక్ఖు సుబ్బచో అహోసి వచనక్ఖమో, థేరస్స మహన్తేనుస్సాహేన ఉపకారం కరోతి. అథేకం సమయం థేరో సత్థారం ఆపుచ్ఛిత్వా చారికం చరన్తో దక్ఖిణాగిరిజనపదం అగమాసి. సో భిక్ఖు తత్థ గతకాలే మానత్థద్ధో హుత్వా థేరస్స వచనం న కరోతి “ఆవుసో, ఇదం నామ కరోహీ”తి వుత్తే పన థేరస్స పటిపక్ఖో హోతి. థేరో తస్స ఆసయం న జానాతి. సో తత్థ చారికం చరిత్వా పున జేతవనం ఆగతో. సో భిక్ఖు థేరస్స జేతవనవిహారం ఆగతకాలతో పట్ఠాయ పున తాదిసోవ జాతో. థేరో తథాగతస్స ఆరోచేసి “భన్తే, మయ్హం ఏకో సద్ధివిహారికో ఏకస్మిం ఠానే సతేన కీతదాసో వియ హోతి, ఏకస్మిం ఠానే మానత్థద్ధో హుత్వా ‘ఇదం నామ కరోహీ’తి వుత్తే పటిపక్ఖో హోతీ”తి. సత్థా “నాయం, సారిపుత్త, భిక్ఖు ఇదానేవ ఏవంసీలో, పుబ్బేపేస ఏకం ఠానం గతో సతేన కీతదాసో వియ హోతి. ఏకం ఠానం గతో పటిపక్ఖో పటిసత్తు హోతీ”తి వత్వా థేరేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో ఏకస్మిం కుటుమ్బియకులే పటిసన్ధిం గణ్హి. తస్సేకో సహాయకో కుటుమ్బికో సయం మహల్లకో, భరియా పనస్స తరుణీ. సా తం నిస్సాయ పుత్తం పటిలభి. సో చిన్తేసి “అయం ఇత్థీ తరుణత్తా మమచ్చయేన కఞ్చిదేవ పురిసం గహేత్వా ఇమం ధనం వినాసేయ్య, పుత్తస్స మే న దదేయ్య, యంనూనాహం ఇమం ధనం పథవిగతం కరేయ్య”న్తి ఘరే నన్దం నామ దాసం గహేత్వా అరఞ్ఞం గన్త్వా ఏకస్మిం ఠానే తం ధనం నిదహిత్వా తస్స ఆచిక్ఖిత్వా “తాత, నన్ద, ఇమం ధనం మమచ్చయేన మయ్హం పుత్తస్స ఆచిక్ఖేయ్యాసి, మా చ నం పరిచ్చజసీ”తి ఓవదిత్వా కాలమకాసి.

పుత్తోపిస్స అనుక్కమేన వయప్పత్తో జాతో. అథ నం మాతా ఆహ – “తాత, తవ పితా నన్దం దాసం గహేత్వా ధనం నిధేసి, తం ఆహరాపేత్వా కుటుమ్బం సణ్ఠపేహీ”తి. సో ఏకదివసం నన్దం ఆహ – “మాతుల, అత్థి కిఞ్చి మయ్హం పితరా ధనం నిదహిత”న్తి. “ఆమ, సామీ”తి. “కుహిం తం నిదహిత”న్తి. “అరఞ్ఞే, సామీ”తి. “తేన హి గచ్ఛామా”తి కుద్దాలపిటకం ఆదాయ నిధిట్ఠానం గన్త్వా “కహం మాతుల, ధన”న్తి ఆహ. నన్దో ఆరుయ్హ ధనమత్థకే ఠత్వా ధనం నిస్సాయ మానం ఉప్పాదేత్వా “అరే దాసిపుత్త చేటక, కుతో తే ఇమస్మిం ఠానే ధన”న్తి కుమారం అక్కోసతి. కుమారో తస్స ఫరుసవచనం సుత్వా అసుణన్తో వియ “తేన హి గచ్ఛామా”తి తం గహేత్వా పటినివత్తిత్వా పున ద్వే తయో దివసే అతిక్కమిత్వా అగమాసి,

నన్దో తథేవ అక్కోసతి. కుమారో తేన సద్ధిం ఫరుసవచనం అవత్వావ నివత్తిత్వా “అయం దాసో ఇతో పట్ఠాయ ‘ధనం ఆచిక్ఖిస్సామీ’తి గచ్ఛతి, గన్త్వా పన మం అక్కోసతి, తత్థ కారణం న జానామి, అత్థి ఖో పన మే పితు సహాయో కుటుమ్బికో, తం పటిపుచ్ఛిత్వా జానిస్సామీ”తి బోధిసత్తస్స సన్తికం గన్త్వా సబ్బం తం పవత్తిం ఆరోచేత్వా “కిం ను ఖో, తాత, కారణ”న్తి పుచ్ఛి.

బోధిసత్తో “యస్మిం తే, తాత, ఠానే ఠితో నన్దో అక్కోసతి, తత్థేవ తే పితు సన్తకం ధనం, తస్మా యదా తే నన్దో అక్కోసతి, తదా నం ‘ఏహి రే దాస, కిం అక్కోససీ’తి ఆకడ్ఢిత్వా తం ఠానం భిన్దిత్వా కులసన్తకం ధనం నీహరిత్వా దాసం ఉక్ఖిపాపేత్వా ధనం ఆహరా”తి వత్వా ఇమం గాథమాహా –

౩౯. “మఞ్ఞే సోవణ్ణయో రాసి, సోవణ్ణమాలా చ నన్దకో;
యత్థ దాసో ఆమజాతో, ఠితో థుల్లాని గజ్జతీ”తి.

తత్థ **మఞ్ఞే**తి ఏవం అహం జానామి. **సోవణ్ణయో**తి సున్దరో వణ్ణో ఏతేసన్తి సోవణ్ణాని. కాని తాని? రజతమణికఞ్చనపవాళాదీని రతనాని. ఇమస్మిఞ్హి ఠానే సబ్బానేతాని “సువణ్ణానీ”తి అధిప్పేతాని, తేసం రాసి సోవణ్ణయో రాసి. **సోవణ్ణమాలా చా**తి తుయ్హం పితుసన్తకా సువణ్ణమాలా చ ఏత్థేవాతి మఞ్ఞామి. **నన్దకో యత్థ దాసో**తి యస్మిం ఠానే ఠితో నన్దకో దాసో. **ఆమజాతో**తి “ఆమ, అహం వో దాసీ”తి ఏవం దాసబ్యం ఉపగతాయ ఆమదాసిసఙ్ఖాతాయ దాసియా పుత్తో. **ఠితో థుల్లాని గజ్జతీ**తి “సో యస్మిం ఠానే ఠితో థుల్లాని ఫరుసవచనాని వదతి, తత్థేవ తే కులసన్తకం ధనం, ఏవం అహం తం మఞ్ఞామీ”తి బోధిసత్తో కుమారస్స ధనగ్గహణూపాయం ఆచిక్ఖి.

కుమారో బోధిసత్తం వన్దిత్వా ఘరం గన్త్వా నన్దం ఆదాయ నిధిట్ఠానం గన్త్వా యథానుసిట్ఠం పటిపజ్జిత్వా తం ధనం ఆహరిత్వా కుటుమ్బం సణ్ఠపేత్వా బోధిసత్తస్స ఓవాదే ఠితో దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా జీవితపరియోసానే యథాకమ్మం గతో.

సత్థా “పుబ్బేపేస ఏవంసీలోయేవా”తి వత్వా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా నన్దో సారిపుత్తస్స సద్ధివిహారికో అహోసి, పణ్డితకుటుమ్బికో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

నన్దజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౪౦] ౧౦. ఖదిరఙ్గారజాతకవణ్ణనా

కామం పతామి నిరయన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అనాథపిణ్డికం ఆరబ్భ కథేసి. అనాథపిణ్డికో హి విహారమేవ ఆరబ్భ చతుపణ్ణాసకోటిధనం బుద్ధసాసనే పరిచ్చజిత్వా వికిరిత్వా ఠపేత్వా తీణి రతనాని అఞ్ఞత్థ రతనసఞ్ఞమేవ అనుప్పాదేత్వా సత్థరి జేతవనే విహరన్తే దేవసికం తీణి మహాఉపట్ఠానాని గచ్ఛతి. పాతోవ ఏకవారం గచ్ఛతి, కతపాతరాసో ఏకవారం, సాయన్హే ఏకవారం. అఞ్ఞానిపి అన్తరన్తరుపట్ఠానాని హోన్తియేవ. గచ్ఛన్తో చ “కిం ను ఖో ఆదాయ ఆగతోతి సామణేరా వా దహరా వా హత్థమ్పి మే ఓలోకేయ్యు”న్తి తుచ్ఛహత్థో నామ న గతపుబ్బో. పాతోవ గచ్ఛన్తో యాగుం గాహాపేత్వా గచ్ఛతి, కతపాతరాసో సప్పినవనీతమధుఫాణితాదీనిపి, సాయన్హసమయే గన్ధమాలావత్థాదిహత్థోతి. ఏవం దివసే దివసే పరిచ్చజన్తస్స పనస్స పరిచ్చాగే పమాణం నత్థి.

బహూ వోహారూపజీవినోపిస్స హత్థతో పణ్ణే ఆరోపేత్వా అట్ఠారసకోటిసఙ్ఖ్యం ధనం ఇణం గణ్హింసు, తే మహాసేట్ఠి న ఆహరాపేతి. అఞ్ఞా పనస్స కులసన్తకా అట్ఠారస కోటియో నదీతీరే నిదహిత్వా ఠపితా అచిరవతోదకేన నదీకూలే భిన్నే మహాసముద్దం పవిట్ఠా, తా యథాపిహితలఞ్ఛా తావ లోహచాటియో అణ్ణవకుచ్ఛియం పవట్టన్తా విచరన్తి. గేహే పనస్స పఞ్చన్నం భిక్ఖుసతానం నిచ్చభత్తం నిబద్ధమేవ హోతి. సేట్ఠినో హి గేహం భిక్ఖుసఙ్ఘస్స చతుమహాపథే ఖతపోక్ఖరణిసదిసం, సబ్బభిక్ఖూనం మాతాపితుట్ఠానే ఠితం. తేనస్స ఘరం సమ్మాసమ్బుద్ధోపి గచ్ఛతి, అసీతిమహాథేరాపి గచ్ఛన్తియేవ. సేసభిక్ఖూనం పన గచ్ఛన్తానఞ్చ ఆగచ్ఛన్తానఞ్చ పమాణం నత్థి. తం పన ఘరం సత్తభూమకం సత్తద్వారకోట్ఠకపటిమణ్డితం, తస్స చతుత్థే ద్వారకోట్ఠకే ఏకా మిచ్ఛాదిట్ఠికా దేవతా వసతి, సా సమ్మాసమ్బుద్ధే గేహం పవిసన్తే అత్తనో విమానే ఠాతుం న సక్కోతి, దారకే గహేత్వా ఓతరిత్వా భూమియం తిట్ఠతి. అసీతిమహాథేరేసుపి అవసేసత్థేరేసుపి పవిసన్తేసు చ నిక్ఖమన్తేసు చ తథేవ కరోతి. సా చిన్తేసి "సమణే గోతమే చ సావకేసు చస్స ఇమం గేహం పవిసన్తేసు మయ్హం సుఖం నామ నత్థి, నిచ్చకాలం ఓతరిత్వా ఓతరిత్వా భూమియం ఠాతుం న సక్ఖిస్సామి. యథా ఇమే ఏతం ఘరం న పవిసన్తి, తథా మయా కాతుం వట్టతీ"తి. అథేకదివసం సయనూపగతస్సేవ మహాకమ్మన్తికస్స సన్తికం గన్త్వా ఓభాసం ఫరిత్వా అట్ఠాసి. "కో ఏత్థా"తి చ వుత్తే "అహం చతుత్థద్వారకోట్ఠకే నిబ్బత్తదేవతా"తి ఆహ. "కస్మా ఆగతాసీ"తి? "కిం తుమ్హే సేట్ఠిస్స కిరియం న పస్సథ, అత్తనో పచ్ఛిమకాలం అనోలోకేత్వా ధనం నీహరిత్వా సమణం గోతమంయేవ పూజేతి, నేవ వణిజ్జం పయోజేతి, న కమ్మన్తే పట్ఠపేతి, తుమ్హే సేట్ఠిం తథా ఓవదథ, యథా అత్తనో కమ్మన్తం కరోతి. యథా చ సమణో గోతమో ససావకో ఇమం ఘరం న పవిసతి, తథా కరోథా"తి. అథ నం సో ఆహ "బాలదేవతే, సేట్ఠి ధనం విస్సజ్జేన్తో నియ్యానికే బుద్ధసాసనే విస్సజ్జేతి, సో సచే మం చూళాయం గహేత్వా విక్కిణిస్సతి, నేవాహం కిఞ్చి కథేస్సామి, గచ్ఛ త్వం"న్తి. సా పునేకదివసం సేట్ఠినో జేట్ఠపుత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా తథేవ ఓవది, సోపి తం పురిమనయేనేవ తజ్జేసి. సేట్ఠినా పన సద్ధిం కథేతుంయేవ న సక్కోతి.

సేట్ఠినోపి నిరన్తరం దానం దేన్తస్స వోహారే అకరోన్తస్స ఆయే మన్దీభూతే ధనం పరిక్ఖయం అగమాసి. అథస్స అనుక్కమేన దాలిద్దియప్పత్తస్స పరిభోగసాటకసయనభోజనానిపి పురాణసదిసాని న భవింసు. ఏవంభూతోపి భిక్ఖుసఙ్ఘస్స దానం దేతి, పణీతం పన కత్వా దాతుం న సక్కోతి . అథ నం ఏకదివసం వన్దిత్వా నిసిన్నం సత్థా "దీయతి పన తే, గహపతి, కులే దాన"న్తి పుచ్ఛి. సో "దీయతి, భన్తే, తఞ్చ ఖో కణాజకం బిలఙ్గదుతియ"న్తి ఆహ. అథ నం సత్థా "గహపతి, 'లూఖం దానం దేమీ'తి మా చిత్తం సఙ్కోచయిత్థ . చిత్తస్మిఞ్హి పణీతే బుద్ధపచ్చేకబుద్ధబుద్ధసావకానం దిన్నదానం లూఖం నామ న హోతి. కస్మా? విపాకమహన్తత్తా"తి ఆహ. చిత్తఞ్హి పణీతం కాతుం సక్కోన్తస్స దానం లూఖం నామ నత్థీతి చేతం ఏవం వేదితబ్బం –

> "నత్థి చిత్తే పసన్నమ్హి, అప్పకా నామ దక్ఖిణా;
> తథాగతే వా సమ్బుద్ధే, అథ వా తస్స సావకే. (వి. వ. ౮౦౪);
>
> "న కిరత్థి అనోమదస్సిసు, పారిచరియా బుద్ధేసు అప్పకా;
> సుక్ఖాయ అలోణికాయ చ, పస్స ఫలం కుమ్మాసపిణ్డియా"తి.

అపరమ్పి నం ఆహ "గహపతి, త్వం తావ లూఖం దానం దదమానో అట్ఠన్నం అరియపుగ్గలానం దేసి, అహం వేలామకాలే సకలజమ్బుదీపం ఉన్నఙ్గలం కత్వా సత్త రతనాని దదమానో పఞ్చ మహానదియో ఏకోఘపుణ్ణం కత్వా వియ

చ మహాదానం పవత్తయమానో తిసరణగతం వా పఞ్చసీలరక్ఖనకం వా కఞ్చి నాలత్థం, దక్ఖిణేయ్యపుగ్గలా నామ ఏవం దుల్లభా. తస్మా ‘లూఖం మే దాన’న్తి మా చిత్తం సఙ్కోచయిత్థా”తి ఏవఞ్చ పన వత్వా **వేలామసుత్తం** (అ. ని. ౯.౨౦) కథేసి.

అథ ఖో సా దేవతా ఇస్సరకాలే సేట్ఠినా సద్ధిం కథేతుమ్పి అసక్కోన్తీ “ఇదానాయం దుగ్గతత్తా మమ వచనం గణ్హిస్సతీ”తి మఞ్ఞమానా అడ్ఢరత్తసమయే సిరిగబ్భం పవిసిత్వా ఓభాసం ఫరిత్వా ఆకాసే అట్ఠాసి. సేట్ఠి తం దిస్వా “కో ఏసో”తి ఆహ. “అహం మహాసేట్ఠి చతుత్థద్వారకోట్ఠకే అధివత్థా, దేవతా”తి. “కిమత్థమాగతాసీ”తి? “తుయ్హం ఓవాదం కథేతుకామా హుత్వా ఆగచ్ఛామీ”తి. “తేన హి కథేహీ”తి. మహాసేట్ఠి త్వం పచ్ఛిమకాలం న చిన్తేసి, పుత్తధీతరో న ఓలోకేసి, సమణస్స తే గోతమస్స సాసనే బహుం ధనం విప్పకిణ్ణం, సో త్వం అతివేలం ధనవిస్సజ్జనేన వా వణిజ్జాదికమ్మానం అకరణేన వా సమణం గోతమం నిస్సాయ దుగ్గతో జాతో, ఏవంభూతోపి సమణం గోతమం న ముఞ్చసి, అజ్జపి తే సమణా ఘరం పవిసన్తియేవ. యం తావ తేహి నీతం, తం న సక్కా పచ్చాహరాపేతుం, గహితం గహితమేవ హోతు, ఇతో పట్ఠాయ పన సయఞ్చ సమణస్స గోతమస్స సన్తికం మా గమిత్థ, సావకానఞ్చస్స ఇమం ఘరం పవిసితుం మా అదాసి, సమణం గోతమం నివత్తిత్వాపి అనోలోకేన్తో అత్తనో వోహారే చ వణిజ్జఞ్చ కత్వా కుటుమ్బం సణ్ఠపేహీ”తి. అథ నం సో ఏవమాహ “అయం తయా మయ్హం దాతబ్బఓవాదో”తి. “ఆమ, అయ్యా”తి. తాదిసానం దేవతానం సతేనపి సహస్సేనపి సతసహస్సేనపి అకమ్పనీయో అహం దసబలేన కతో. మమ హి సద్ధా సినేరు వియ అచలా సుప్పతిట్ఠితా, మయా నియ్యానికే రతనసాసనే ధనం విస్సజ్జితం, అయుత్తం తే కథితం, బుద్ధసాసనే పహారో దిన్నో, ఏవరూపాయ అనాచారాయ దుస్సీలాయ కాళకణ్ణియా సద్ధిం తయా మమ ఏకగేహే వసనకిచ్చం నత్థి, సీఘం మమ గేహా నిక్ఖమిత్వా అఞ్ఞత్థ గచ్ఛాతి.

సా సోతాపన్నస్స అరియసావకస్స వచనం సుత్వా ఠాతుం అసక్కోన్తీ అత్తనో వసనట్ఠానం గన్త్వా దారకే హత్థేన గహేత్వా నిక్ఖమి. నిక్ఖమిత్వా చ పన అఞ్ఞత్థ వసనట్ఠానం అలభమానా “సేట్ఠిం ఖమాపేత్వా తత్థేవ వసిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా నగరపరిగ్గాహకదేవపుత్తస్స సన్తికం గన్త్వా తం వన్దిత్వా అట్ఠాసి. “కేనట్ఠేన ఆగతాసీ”తి చ వుత్తే “అహం సామి, అత్తనో బాలతాయ అనుపధారేత్వా అనాథపిణ్డికేన సేట్ఠినా సద్ధిం కథేసిం, సో మం కుజ్ఝిత్వా వసనట్ఠానా నిక్కడ్ఢి, మం సేట్ఠిస్స సన్తికం నేత్వా ఖమాపేత్వా వసనట్ఠానం మే దేథా”తి. “కిం పన తయా సేట్ఠి వుత్తో”తి “ఇతో పట్ఠాయ బుద్ధుపట్ఠానం సఙ్ఘుపట్ఠానం మా కరి, సమణస్స గోతమస్స ఘరప్పవేసనం మా అదాసీ”తి “ఏవం మే వుత్తో, సామీ”తి. అయుత్తం తయా వుత్తం, సాసనే పహారో దిన్నో, “అహం తం ఆదాయ సేట్ఠినో సన్తికం గన్తుం న ఉస్సహామీ”తి. సా తస్స సన్తికా సఙ్గహం అలభిత్వా చతున్నం మహారాజానం సన్తికం అగమాసి.

తేహిపి తథేవ పటిక్ఖిత్తా సక్కం దేవరాజం ఉపసఙ్కమిత్వా తం పవత్తిం ఆచిక్ఖిత్వా “అహం, దేవ, వసనట్ఠానం అలభమానా దారకే హత్థేన గహేత్వా అనాథా విచరామి, తుమ్హాకం సిరియా మయ్హం వసనట్ఠానం దాపేథా”తి సుట్ఠుతరం యాచి. సోపి నం ఆహ “తయా అయుత్తం కతం, జినసాసనే పహారో దిన్నో, అహమ్పి తం నిస్సాయ సేట్ఠినా సద్ధిం కథేతుం న సక్కోమి, ఏకం పన తే సేట్ఠిస్స ఖమనూపాయం కథేస్సామీ”తి. “సాధు, దేవ, కథేహీ”తి. మహాసేట్ఠిస్స హత్థతో మనుస్సేహి పణ్ణే ఆరోపేత్వా అట్ఠారసకోటిసఙ్ఖ్యం ధనం గహితం అత్థి, త్వం తస్స ఆయుత్తకవేసం గహేత్వా కఞ్చి అజానాపేత్వా తాని పణ్ణాని ఆదాయ కతిపయేహి యక్ఖతరుణేహి పరివారితా ఏకేన హత్థేన పణ్ణం, ఏకేన లేఖనిం గహేత్వా తేసం గేహం గన్త్వా గేహమజ్ఝే ఠితా అత్తనో యక్ఖానుభావేన తే ఉత్తాసేత్వా “ఇదం తుమ్హాకం ఇణపణ్ణం, అమ్హాకం సేట్ఠి అత్తనో ఇస్సరకాలే తుమ్హే న కిఞ్చి ఆహ, ఇదాని దుగ్గతో జాతో, తుమ్హేహి గహితకహాపణాని దేథా”తి అత్తనో యక్ఖానుభావం

దస్సేత్వా సబ్బాపి తా అట్ఠారస హిరఞ్ఞకోటియో సాధేత్వా సేట్ఠిస్స తుచ్ఛకోట్ఠకే పూరేత్వా అఞ్ఞం అచిరవతినదీతీరే నిదహితం ధనం నదీకూలే భిన్నే సముద్దం పవిట్ఠం అత్థి, తమ్పి అత్తనో ఆనుభావేన ఆహరిత్వా తుచ్ఛకోట్ఠకే పూరేత్వా, అఞ్ఞమ్పి అసుకట్ఠానే నామ అస్సామికం అట్ఠారసకోటిమత్తమేవ ధనం అత్థి, తమ్పి ఆహరిత్వా తుచ్ఛకోట్ఠకే పూరేహి, ఇమాహి చతుపఞ్ఞాసకోటీహి ఇమం తుచ్ఛకోట్ఠకపూరకం దణ్డకమ్మం కత్వా మహాసేట్ఠిం ఖమాపేహీతి.

సా “సాధు, దేవా”తి తస్స వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా వుత్తనయేనేవ సబ్బం ధనం ఆహరిత్వా కోట్ఠకే పూరేత్వా అడ్ఢరత్తసమయే సేట్ఠిస్స సిరిగబ్భం పవిసిత్వా ఓభాసం ఫరిత్వా ఆకాసే అట్ఠాసి. “కో ఏసో”తి వుత్తే “అహం తే మహాసేట్ఠి చతుత్థద్వారకోట్ఠకే అధివత్థా అన్ధబాలదేవతా, మయా మహామోహమూళ్హాయ బుద్ధగుణే అజానిత్వా పురిమేసు దివసేసు తుమ్హేహి సద్ధిం కిఞ్చి కథితం అత్థి, తం మే దోసం ఖమథ. సక్కస్స హి మే దేవరాజస్స వచనేన తుమ్హాకం ఇణం సోధేత్వా అట్ఠారస కోటియో, సముద్దం గతా అట్ఠారస కోటియో, తస్మిం తస్మిం ఠానే అస్సామికధనస్స అట్ఠారస కోటియోతి చతుపణ్ణాస కోటియో ఆహరిత్వా తుచ్ఛకోట్ఠకపూరణేన దణ్డకమ్మం కతం, జేతవనవిహారం ఆరబ్భ పరిక్ఖయం గతధనం సబ్బం సమ్పిణ్డితం, వసనట్ఠానం అలభమానా కిలమామి, మయా అఞ్ఞాణతాయ కథితం మనసి అకత్వా ఖమథ మహాసేట్ఠీ”తి ఆహ.

అనాథపిణ్డికో తస్సా వచనం సుత్వా చిన్తేసి “అయం దేవతా ‘దణ్డకమ్మఞ్చ మే కత’న్తి వదతి, అత్తనో చ దోసం పటిజానాతి, సత్థా ఇమం వినేత్వా అత్తనో గుణే జానాపేస్సతి, సమ్మాసమ్బుద్ధస్స నం దస్సేస్సామీ”తి. అథ నం ఆహ “అమ్మ, దేవతే, సచేసి మం ఖమాపేతుకామా, సత్థు సన్తికే మం ఖమాపేహీ”తి. సాధు ఏవం కరిస్సామి, “సత్థు పన మం సన్తికం గహేత్వా గచ్ఛాహీ”తి. సో “సాధూ”తి వత్వా విభాతాయ రత్తియా పాతోవ తం గహేత్వా సత్థు సన్తికం గన్త్వా తాయ కతకమ్మం సబ్బం తథాగతస్స ఆరోచేసి. సత్థా తస్స వచనం సుత్వా “ఇధ, గహపతి, పాపపుగ్గలోపి యావ పాపం న పచ్చతి , తావ భద్రాని పస్సతి. యదా పనస్స పాపం పచ్చతి, తదా పాపమేవ పస్సతి. భద్రపుగ్గలోపి యావ భద్రం న పచ్చతి, తావ పాపాని పస్సతి. యదా పనస్స భద్రం పచ్చతి, తదా భద్రమేవ పస్సతీ”తి వత్వా ఇమా ధమ్మపదే ద్వే గాథా అభాసి –

“పాపోపి పస్సతీ భద్రం, యావ పాపం న పచ్చతి;
యదా చ పచ్చతీ పాపం, అథ పాపో పాపాని పస్సతి.

“భద్రోపి పస్సతీ పాపం, యావ భద్రం న పచ్చతి;
యదా చ పచ్చతీ భద్రం, అథ భద్రో భద్రాని పస్సతీ”తి. (ధ॰ ప॰ ౧౧౯-౧౨౦);

ఇమాసఞ్చ పన గాథానం పరియోసానే సా దేవతా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాసి. సా చక్కఙ్కితేసు సత్థు పాదేసు నిపతిత్వా “మయా, భన్తే, రాగరత్తాయ దోసపదుట్ఠాయ మోహమూళ్హాయ అవిజ్జన్ధాయ తుమ్హాకం గుణే అజానన్తియా పాపకం వచనం వుత్తం, తం మే ఖమథా”తి సత్థారం ఖమాపేత్వా మహాసేట్ఠిమ్పి ఖమాపేసి.

తస్మిం సమయే అనాథపిణ్డికో సత్థు పురతో అత్తనో గుణం కథేసి “భన్తే, అయం దేవతా ‘బుద్ధుపట్ఠానాదీని మా కరోహీ’తి వారయమానాపి మం వారేతుం నాసక్ఖి, ‘దానం న దాతబ్బ’న్తి ఇమాయ వారియమానోపహం దానం అదాసిమేవ, నూన ఏస, భన్తే, మయ్హం గుణో”తి. సత్థా “త్వం ఖోసి గహపతి సోతాపన్నో అరియసావకో అచలసద్ధో విసుద్ధదస్సనో,

తుయ్హం ఇమాయ అప్పేసక్ఖదేవతాయ వారేన్తియా అవారితభావో న అచ్ఛరియో . యం పన పుబ్బే పణ్డితా అనుప్పన్నే బుద్ధే అపరిపక్కఞాణే ఠితా కామావచరిస్సరేన మారేన ఆకాసే ఠత్వా 'సచే దానం దస్ససి, ఇమస్మిం నిరయే పచ్చిస్ససీ'తి అసీతిహత్థగమ్భీరం అఙ్గారకాసుం దస్సేత్వా 'మా దానం అదాసీ'తి వారితాపి పదుమకణ్ణికామజ్ఝే ఠత్వా దానం అదంసు, ఇదం అచ్ఛరియ"న్తి వత్వా అనాథపిణ్డికేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో బారాణసిసేట్ఠిస్స కులే నిబ్బత్తిత్వా నానప్పకారేహి సుఖూపకరణేహి దేవకుమారో వియ సంవడ్ఢియమానో అనుక్కమేన విఞ్ఞుతం పత్వా సోళసవస్సకాలేయేవ సబ్బసిప్పేసు నిప్ఫత్తిం పత్తో. సో పితు అచ్చయేన సేట్ఠిట్ఠానే ఠత్వా చతూసు నగరద్వారేసు చతస్సో దానసాలాయో, మజ్ఝే నగరస్స ఏకం, అత్తనో నివేసనద్వారే ఏకన్తి ఛ దానసాలాయో కారేత్వా మహాదానం దేతి, సీలం రక్ఖతి, ఉపోసథకమ్మం కరోతి.

అథేకదివసం పాతరాసవేలాయ బోధిసత్తస్స నానగ్గరసే మనుఞ్ఞభోజనే ఉపనీయమానే ఏకో పచ్చేకబుద్ధో సత్తాహచ్చయేన నిరోధా వుట్ఠాయ భిక్ఖాచారవేలం సల్లక్ఖేత్వా "అజ్జ మయా బారాణసిసేట్ఠిస్స గేహద్వారం గన్తుం వట్టతీ"తి నాగలతాదన్తకట్ఠం ఖాదిత్వా అనోతత్తదహే ముఖధోవనం కత్వా మనోసిలాతలే ఠితో నివాసేత్వా విజ్జులతాసదిసం కాయబన్ధనం బన్ధిత్వా చీవరం పారుపిత్వా ఇద్ధిమయమత్తికాపత్తం ఆదాయ ఆకాసేనాగన్త్వా బోధిసత్తస్స భత్తే ఉపనీతమత్తే గేహద్వారే అట్ఠాసి. బోధిసత్తో తం దిస్వావ ఆసనా వుట్ఠాయ నిపచ్చకారం దస్సేత్వా పరికమ్మకారకం ఓలోకేసి. "కిం కరోమి, సామీ"తి చ వుత్తే "అయ్యస్స పత్తం ఆహరథా"తి ఆహ. తఙ్ఖణఞ్ఞేవ మారో పాపిమా వికమ్పమానో ఉట్ఠాయ "అయం పచ్చేకబుద్ధో ఇతో సత్తమే దివసే ఆహారం లభి, అజ్జ అలభమానో వినస్సిస్సతి, ఇమఞ్చ వినాసేస్సామి, సేట్ఠినో చ దానన్తరాయం కరిస్సామీ"తి తఙ్ఖణఞ్ఞేవ ఆగన్త్వా అన్తరవత్థుమ్హి అసీతిహత్థమత్తం అఙ్గారకాసుం నిమ్మిని. సా ఖదిరఙ్గారపుణ్ణా సమ్పజ్జలితా సజోతిభూతా అవీచిమహానిరయో వియ ఖాయిత్థ. తం పన మాపేత్వా సయం ఆకాసే అట్ఠాసి. పత్తాహరణత్థాయ గచ్ఛమానో పురిసో తం దిస్వా మహాభయప్పత్తో నివత్తి. బోధిసత్తో "కిం, తాత, నివత్తోసీ"తి పుచ్ఛి. అయం సామి అన్తరవత్థుమ్హి మహతీ అఙ్గారకాసు సమ్పజ్జలితా సజోతిభూతాతి . అథఞ్ఞో అథఞ్ఞోతి ఏవం ఆగతాగతా సబ్బేపి భయప్పత్తా వేగేన పలాయింసు.

బోధిసత్తో చిన్తేసి "అజ్జ మయ్హం దానన్తరాయం కాతుకామో వసవత్తీ మారో ఉయ్యుత్తో భవిస్సతి, న ఖో పన జానాతి మారసతేన మారసహస్సేనపి మయ్హం అకమ్పియభావం, అజ్జ దాని మయ్హం వా మారస్స వా బలమహన్తతం, ఆనుభావమహన్తతం జానిస్సామీ"తి తం యథాసజ్జితమేవ భత్తపాతిం సయం ఆదాయ గేహా నిక్ఖమ్మ అఙ్గారకాసుతటే ఠత్వా ఆకాసం ఉల్లోకేత్వా మారం దిస్వా "కోసి త్వ"న్తి ఆహ. "అహం, మారో"తి. "అయం అఙ్గారకాసు తయా నిమ్మితా"తి? "ఆమ, మయా"తి . "కిమత్థాయా"తి. "తవ దానస్స అన్తరాయకరణత్థాయ చ పచ్చేకబుద్ధస్స చ జీవితనాసనత్థాయా"తి. బోధిసత్తో "నేవ తే అహం అత్తనో దానస్స అన్తరాయం, న పచ్చేకబుద్ధస్స జీవితన్తరాయం కాతుం దస్సామి, అజ్జ దాని మయ్హం వా తుయ్హం వా బలమహన్తతం, ఆనుభావమహన్తతం జానిస్సామీ"తి అఙ్గారకాసుతటే ఠత్వా "భన్తే, పచ్చేకబుద్ధ అహం ఇమిస్సా అఙ్గారకాసుయా అధోసిరో పతమానోపి న నివత్తిస్సామి, కేవలం తుమ్హే మయా దిన్నం భోజనం పటిగ్గణ్హథా"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౪౦. "కామం పతామి నిరయం, ఉద్ధంపాదో అవంసిరో;
నానరియం కరిస్సామి, హన్ద పిణ్డం పటిగ్గహా"తి.

తత్థాయం పిణ్డత్థో – భన్తే, పచ్చేకవరబుద్ధ సచేపహం తుమ్హాకం పిణ్డపాతం దేన్తో ఏకంసేనేవ ఇమం నిరయం ఉద్ధంపాదో అవంసిరో హుత్వా పతామి, తథాపి యదిదం అదానఞ్చ అసీలఞ్చ అరియేహి అకత్తబ్బత్తా అనరియేహి చ కత్తబ్బత్తా **''అనరియ''**న్తి వుచ్చతి, "న తం అనరియం కరిస్సామి , హన్ద ఇమం మయా దీయమానం పిణ్డం పటిగ్గహ పటిగ్గణ్హాహీ"తి. ఏత్థ చ **హన్దా**తి వోస్సగ్గత్థే నిపాతో.

ఏవం వత్వా బోధిసత్తో దళ్హసమాదానేన భత్తపాతిం గహేత్వా అఙ్గారకాసుమత్థకేన పక్ఖన్తో, తావదేవ అసీతిహత్థగమ్భీరాయ అఙ్గారకాసుయా తలతో ఉపరూపరిజాతం సతపత్తపుప్ఫితం ఏకం మహాపదుమం ఉగ్గన్త్వా బోధిసత్తస్స పాదే సమ్పటిచ్ఛి. తతో మహాతుమ్బమత్తా రేణు ఉగ్గన్త్వా మహాసత్తస్స ముద్ధని రత్వా సకలసరీరం సువణ్ణచుణ్ణసమోకిణ్ణమివ అకాసి. సో పదుమకణ్ణికాయ ఠత్వా నానగ్గరసభోజనం పచ్చేకబుద్ధస్స పత్తే పతిట్ఠాపేసి. సో తం పటిగ్గహేత్వా అనుమోదనం కత్వా పత్తం ఆకాసే ఖిపిత్వా పస్సన్తస్సేవ మహాజనస్స సయమ్పి వేహాసం అబ్భుగ్గన్త్వా నానప్పకారం వలాహకపన్తిం మద్దమానో వియ హిమవన్తమేవ గతో. మారోపి పరాజితో దోమనస్సం పత్వా అత్తనో వసనట్ఠానమేవ గతో. బోధిసత్తో పన పదుమకణ్ణికాయ ఠితకోవ మహాజనస్స దానసీలసంవణ్ణనేన ధమ్మం దేసేత్వా మహాజనేన పరివుతో అత్తనో నివేసనమేవ పవిసిత్వా యావజీవం దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థా "నయిదం, గహపతి, అచ్ఛరియం, యం త్వం ఏవం దస్సనసమ్పన్నో ఏతరహి దేవతాయ న కమ్పితో, పుబ్బే పణ్డితేహి కతమేవ అచ్ఛరియ"న్తి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి "తదా పచ్చేకబుద్ధో తత్థేవ పరినిబ్బాయి, మారం పరాజేత్వా పదుమకణ్ణికాయ ఠత్వా పచ్చేకబుద్ధస్స పిణ్డపాతదాయకో బారాణసిసేట్ఠి పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

ఖదిరఙ్గారజాతకవణ్ణనా దసమా.

కులావకవగ్గో చతుత్థో.

తస్సుద్దానం –

కులావకఞ్చ నచ్చఞ్చ, సమ్మోదమచ్ఛవట్టకం;
సకుణం తిత్తిరం బకం, నన్దఞ్చ ఖదిరఙ్గారన్తి.

౫. అత్థకామవగ్గో

[౪౧] ౧. లోసకజాతకవణ్ణనా

యో అత్థకామస్సాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో లోసకతిస్సత్థేరం నామ ఆరబ్భ కథేసి. కో పనేస లోసకతిస్సత్థేరో నామాతి? కోసలరట్ఠే ఏకో అత్తనో కులనాసకో కేవట్టపుత్తకో అలాభీ భిక్ఖు. సో కిర నిబ్బత్తట్ఠానేతా చవిత్వా కోసలరట్ఠే ఏకస్మిం కులసహస్సవాసే కేవట్టగామే ఏకిస్సా కేవట్టియా కుచ్ఛిస్మిం పటిసన్ధిం గణ్హి. తస్స పటిసన్ధిగ్గహణదివసే తం కులసహస్సం జాలహత్థం నదియఞ్చ తళాకాదీసు చ మచ్ఛే పరియేసన్తం ఏకం ఖుద్దకమచ్ఛమ్పి నాలత్థ. తతో పట్ఠాయ చ తే కేవట్టా పరిహాయన్తియేవ. తస్మిఞ్హి కుచ్ఛిగతేయేవ నేసం గామో సత్త వారే అగ్గినా దడ్ఢో, సత్త వారే రఞ్ఞా దణ్డితో. ఏవం అనుక్కమేన దుగ్గతా జాతా. తే చిన్తయింసు "పుబ్బే అమ్హాకం ఏవరూపం నత్థి, ఇదాని పన పరిహాయామ, అమ్హాకం అన్తరే ఏకాయ

కాళకణ్ణియా భవితబ్బం, ద్వే భాగా హోమా"తి పఞ్చ పఞ్చ కులసతాని ఏకతో అహేసుం. తతో యత్థ తస్స మాతాపితరో, సోవ కోట్ఠాసో పరిహాయతి, ఇతరో వడ్ఢతి. తే తమ్పి కోట్ఠాసం ద్విధా, తమ్పి ద్విధాతి ఏవం యావ తమేవ కులం ఏకం అహోసి, తావ విభజిత్వా తేసం కాళకణ్ణిభావం ఞత్వా పోథేత్వా నిక్కడ్ఢింసు.

అథస్స మాతా కిచ్ఛేన జీవమానా పరిపక్కే గబ్భే ఏకస్మిం ఠానే విజాయి. పచ్ఛిమభవికసత్తం న సక్కా నాసేతుం, అన్తోఘటే పదీపో వియ తస్స హదయే అరహత్తస్స ఉపనిస్సయో జలతి. సా తం దారకం పటిజగ్గిత్వా ఆధావిత్వా పరిధావిత్వా విచరణకాలే ఏకమస్స కపాలకం హత్థే దత్వా "పుత్త, ఏతం ఘరం పవిసా"తి పేసేత్వా పలాతా. సో తతో పట్ఠాయ ఏకకోవ హుత్వా తత్థ తత్థ భిక్ఖం పరియేసిత్వా ఏకస్మిం ఠానే సయతి, న న్హాయతి, న సరీరం పటిజగ్గతి, పంసుపిసాచకో వియ కిచ్ఛేన జీవికం కప్పేతి. సో అనుక్కమేన సత్తవస్సికో హుత్వా ఏకస్మిం గేహద్వారే ఉక్ఖలిధోవనస్స ఛడ్డితట్ఠానే కాకో వియ ఏకేకం భత్తసిత్థం ఉచ్చినిత్వా ఖాదతి.

అథ నం ధమ్మసేనాపతి సావత్థియం పిణ్డాయ చరమానో దిస్వా "అయం సత్తో అతికారుఞ్ఞప్పత్తో , కతరగామవాసికో ను ఖో"తి తస్మిం మేత్తచిత్తం వడ్ఢేత్వా "ఏహి, రే"తి ఆహ. సో ఆగన్త్వా థేరం వన్దిత్వా అట్ఠాసి. అథ నం థేరో "కతరగామవాసికోసి, కహం వా తే మాతాపితరో"తి పుచ్ఛి. "అహం, భన్తే, నిప్పచ్చయో, మయ్హం మాతాపితరో మం నిస్సాయ 'కిలన్తమ్హా'తి మం ఛడ్డేత్వా పలాతా"తి. "అపి పన పబ్బజిస్ససీ"తి. "భన్తే, అహం తావ పబ్బజేయ్యం, మాదిసం పన కపణం కో పబ్బాజేస్ససీ"తి? "అహం పబ్బాజేస్సామీ"తి. "సాధు, భన్తే, పబ్బాజేథా"తి. థేరో తస్స ఖాదనీయభోజనీయం దత్వా తం విహారం నేత్వా సహత్థేనేవ న్హాపేత్వా పబ్బాజేత్వా పరిపుణ్ణవస్సం ఉపసమ్పాదేసి. సో మహల్లకకాలే "లోసకతిస్సత్థేరో"తి పఞ్ఞాయిత్థ అప్పపుఞ్ఞో అప్పలాభో. తేన కిర అసదిసదానేపి కుచ్ఛిపూరో న లద్ధపుబ్బో, జీవితఘటనమత్తమేవ లభతి. తస్స హి పత్తే ఏకస్మింయేవ యాగుఉళుఙ్కే దిన్నే పత్తో సమతిత్తికో వియ హుత్వా పఞ్ఞాయతి. అథ మనుస్సా "ఇమస్స పత్తో పూరో"తి హేట్ఠా యాగుం దేన్తి. తస్స పత్తే యాగుం దానకాలే మనుస్సానం భాజనే యాగు అన్తరధాయతీతిపి వదన్తి. ఖజ్జకాదీసుపి ఏసేవ నయో.

సో అపరేన సమయేన విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అగ్గఫలే అరహత్తే పతిట్ఠితోపి అప్పలాభోవ అహోసి. అథస్స అనుపుబ్బేన ఆయుసఙ్ఖారేసు పరిహీనేసు పరినిబ్బానదివసో సమ్పాపుణి. ధమ్మసేనాపతి ఆవజ్జేన్తో తస్స పరినిబ్బానభావం ఞత్వా "అయం లోసకతిస్సత్థేరో అజ్జ పరినిబ్బాయిస్సతి, అజ్జ మయా ఏతస్స యావదత్థం ఆహారం దాతుం వట్టతీ"తి తం ఆదాయ సావత్థిం పిణ్డాయ పావిసి. థేరో తం నిస్సాయ తావ బహుమనుస్సాయ సావత్థియా హత్థం పసారేత్వా వన్దనమత్తమ్పి నాలత్థ. అథ నం థేరో "గచ్ఛావుసో, ఆసనసాలాయ నిసీదా"తి ఉయ్యోజేత్వా గతో. తం ఆగతమేవ మనుస్సా "అయ్యో, ఆగతో"తి ఆసనే నిసీదాపేత్వా భోజేసి. థేరోపి "ఇమం లోసకస్స దేథా"తి లద్ధాహారం పేసేసి. తం గహేత్వా గతా లోసకతిస్సత్థేరం అసరిత్వా సయమేవ భుఞ్జింసు. అథ థేరస్స ఉట్ఠాయ విహారం గమనకాలే లోసకతిస్సత్థేరో ఆగన్త్వా థేరం వన్ది, థేరో నివత్తిత్వా ఠితకోవ "లద్ధం తే, ఆవుసో, భత్త"న్తి పుచ్ఛి. లభిస్సామ నో, భన్తేతి. థేరో సంవేగపత్తో కాలం ఓలోకేసి, కాలో అతిక్కన్తో. థేరో "హోతావుసో, ఇధేవ నిసీదా"తి లోసకత్థేరం ఆసనసాలాయం నిసీదాపేత్వా కోసలరఞ్ఞో నివేసనం అగమాసి. రాజా థేరస్స పత్తం గాహాపేత్వా "భత్తస్స అకాలో"తి పత్తపూరం చతుమధురం దాపేసి. థేరో తం ఆదాయ గన్త్వా "ఏహావుసో, తిస్స ఇమం చతుమధురం భుఞ్జా"తి వత్వా పత్తం గహేత్వా అట్ఠాసి. సో థేరే గారవేన లజ్జన్తో న పరిభుఞ్జతి. అథ నం థేరో "ఏహావుసో తిస్స, అహం ఇమం పత్తం గహేత్వావ ఠస్సామి, త్వం నిసీదిత్వా పరిభుఞ్జ. సచే అహం పత్తం

హత్థతో ముఞ్చేయ్యం, కిఞ్చి న భవేయ్యా”తి ఆహ. అథాయస్మా లోసకతిస్సత్థేరో అగ్గసావకే ధమ్మసేనాపతిమ్హి పత్తం గహేత్వా ఠితే చతుమధురం పరిభుఞ్జి. తం థేరస్స అరియిద్ధిబలేన పరిక్ఖయం న అగమాసి. తదా లోసకతిస్సత్థేరో యావదత్థం ఉదరపూరం కత్వా పరిభుఞ్జి, తం దివసంయేవ చ అనుపాదిసేసాయ నిబ్బానధాతుయా పరినిబ్బాయి. సమ్మాసమ్బుద్ధో సన్తికే ఠత్వా సరీరనిక్ఖేపం కారేసి, ధాతుయో గహేత్వా చేతియం కరింసు.

తదా భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం సన్నిపతిత్వా “ఆవుసో, అహో లోసకతిస్సత్థేరో అప్పపుఞ్ఞో అప్పలాభీ, ఏవరూపేన నామ అప్పపుఞ్ఞేన అప్పలాభినా కథం అరియధమ్మో లద్ధో”తి కథేన్తా నిసీదింసు. సత్థా ధమ్మసభం గన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛి. తే “ఇమాయ నామ, భన్తే”తి ఆరోచయింసు. సత్థా “భిక్ఖవే, ఏసో భిక్ఖు అత్తనో అలాభిభావఞ్చ అరియధమ్మలాభిభావఞ్చ అత్తనావ అకాసి. అయఞ్హి పుబ్బే పరేసం లాభన్తరాయం కత్వా అప్పలాభీ జాతో, “అనిచ్చం, దుక్ఖం, అనత్తా”తి విపస్సనాయ యుత్తభావస్స బలేన అరియధమ్మలాభీ జాతో”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే కిర కస్సపసమ్మాసమ్బుద్ధకాలే అఞ్ఞతరో భిక్ఖు ఏకం కుటుమ్బికం నిస్సాయ గామకావాసే వసతి పకతత్తో సీలవా విపస్సనాయ యుత్తప్పయుత్తో. అథేకో ఖీణాసవత్థేరో సమవత్తవాసం వసమానో అనుపుబ్బేన తస్స భిక్ఖునో ఉపట్ఠాకకుటుమ్బికస్స వసనగామం సమ్పత్తో. కుటుమ్బికో థేరస్స ఇరియాపథేయేవ పసీదిత్వా పత్తం ఆదాయ ఘరం పవేసేత్వా సక్కచ్చం భోజేత్వా థోకం ధమ్మకథం సుత్వా థేరం వన్దిత్వా “భన్తే, అమ్హాకం ధురవిహారమేవ గచ్ఛథ, మయం సాయన్హసమయే ఆగన్త్వా పస్సిస్సామా”తి ఆహ. థేరో విహారం గన్త్వా నేవాసికత్థేరం వన్దిత్వా ఆపుచ్ఛిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. సోపి తేన సద్ధిం పటిసన్థారం కత్వా “లద్ధో తే, ఆవుసో, భిక్ఖాహారో”తి పుచ్ఛి. “ఆమ, లద్ధో”తి. “కహం లద్ధో”తి? “తుమ్హాకం ధురగామే కుటుమ్బికఘరే”తి. ఏవఞ్చ పన వత్వా అత్తనో సేనాసనం పుచ్ఛిత్వా పటిజగ్గిత్వా పత్తచీవరం పటిసామేత్వా ఝానసుఖేన ఫలసుఖేన చ వీతినామేన్తో నిసీది.

సోపి కుటుమ్బికో సాయన్హే గన్ధమాలఞ్చేవ పదీపేయ్యఞ్చ గాహాపేత్వా విహారం గన్త్వా నేవాసికత్థేరం వన్దిత్వా “భన్తే, ఏకో ఆగన్తుకత్థేరో అత్థి, ఆగతో ను ఖో”తి పుచ్ఛి. “ఆమ, ఆగతో”తి. “ఇదాని కహ”న్తి. “అసుకసేనాసనే నామా”తి. సో తస్స సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నో ధమ్మకథం సుత్వా సీతలవేలాయ చేతియఞ్చ బోధిఞ్చ పూజేత్వా దీపే జాలేత్వా ఉభోపి జనే నిమన్తేత్వా గతో. నేవాసికత్థేరోపి ఖో “అయం కుటుమ్బికో పరిభిన్నో, సచాయం భిక్ఖు ఇమస్మిం విహారే వసిస్సతి, న మం ఏస కిస్మిఞ్చి గణయిస్సతీ”తి థేరే అనత్తమనతం ఆపజ్జిత్వా “ఇమస్మిం విహారే ఏతస్స అవసనాకారో మయా కాతుం వట్టతీ”తి తేన ఉపట్ఠానవేలాయ ఆగతేన సద్ధిం కిఞ్చి న కథేసి. ఖీణాసవత్థేరో తస్స అజ్ఝాసయం జానిత్వా “అయం థేరో మమ కులే వా గణే వా అపలిబుద్ధభావం న జానాతీ”తి అత్తనో వసనట్ఠానం గన్త్వా ఝానసుఖేన ఫలసుఖేన వీతినామేసి.

నేవాసికోపి పునదివసే నఖపిట్ఠేన గణ్డిం పహరిత్వా నఖేన ద్వారం ఆకోటేత్వా కుటుమ్బికస్స గేహం అగమాసి. సో తస్స పత్తం గహేత్వా పఞ్ఞత్తాసనే నిసీదాపేత్వా “ఆగన్తుకత్థేరో కహం, భన్తే”తి పుచ్ఛి. “నాహం తవ కులూపకస్స పవత్తిం జానామి, గణ్డిం పహరన్తోపి ద్వారం ఆకోటేన్తోపి పబోధేతుం నాసక్ఖిం, హియ్యో తవ గేహే పణీతభోజనం భుఞ్జిత్వా జీరాపేతుం అసక్కోన్తో ఇదాని నిద్దం ఓక్కన్తోయేవ భవిస్సతి, త్వం పసీదమానో ఏవరూపేసుయేవ ఠానేసు పసీదసీ”తి ఆహ – “ఖీణాసవత్థేరోపి అత్తనో భిక్ఖాచారవేలం సల్లక్ఖేత్వా సరీరం పటిజగ్గిత్వా పత్తచీవరమాదాయ ఆకాసే ఉప్పతిత్వా అఞ్ఞత్థ అగమాసి. సో కుటుమ్బికో నేవాసికత్థేరం సప్పిమధుసక్ఖరాభిసఙ్ఖతం పాయాసం పాయేత్వా పత్తం గన్ధచుణ్ణేహి ఉబ్బట్టేత్వా పున పూరేత్వా

“భన్తే, నో థేరో మగ్గకిలన్తో భవిస్సతి, ఇదమస్స హరథా”తి అదాసి. ఇతరో అపటిక్ఖిపిత్వావ గహేత్వా గచ్ఛన్తో “సచే సో భిక్ఖు ఇమం పాయాసం పివిస్సతి, గీవాయం గహేత్వా నిక్కడ్ఢియమానోపి న గమిస్సతి. సచే పనాహం ఇమం పాయాసం మనుస్సానం దస్సామి, పాకటం మే కమ్మం భవిస్సతి. సచే ఉదకే ఓపిలాపేస్సామి, ఉదకపిట్ఠే సప్పి పఞ్ఞాయిస్సతి . సచే భూమియం ఛడ్డేస్సామి, కాకసన్నిపాతేన పఞ్ఞాయిస్సతి. కత్థ ను ఖో ఇమం ఛడ్డేయ్య”న్తి ఉపధారేన్తో ఏకం ఝామక్ఖేత్తం దిస్వా అఙ్గారే వియూహిత్వా తత్థ పక్ఖిపిత్వా ఉపరి అఙ్గారేహి పటిచ్ఛాదేత్వా విహారం గతో తం భిక్ఖుం అదిస్వా చిన్తేసి “అద్ధా సో భిక్ఖు ఖీణాసవో మమ అజ్ఝాసయం విదిత్వా అఞ్ఞత్థ గతో భవిస్సతి, అహో మయా ఉదరహేతు అయుత్తం కత”న్తి తావదేవస్స మహన్తం దోమనస్సం ఉదపాది. తతో పట్ఠాయేవ చ మనుస్సపేతో హుత్వా న చిరస్సేవ కాలం కత్వా నిరయే నిబ్బత్తి.

సో బహూని వస్ససతసహస్సాని నిరయే పచ్చిత్వా పక్కావసేసేన పటిపాటియా పఞ్చజాతిసతేసు యక్ఖో హుత్వా ఏకదివసమ్పి ఉదరపూరం ఆహారం న లభి. ఏకదివసం పన గబ్భమలం ఉదరపూరం లభి. పున పఞ్చజాతిసతేసు సునఖో అహోసి. తదాపి ఏకదివసం భత్తవమనం ఉదరపూరం లభి, సేసకాలే పన తేన ఉదరపూరో ఆహారో నామ న లద్ధపుబ్బో. సునఖయోనితో పన చవిత్వా కాసిరట్ఠే ఏకస్మిం గామే దుగ్గతకులే నిబ్బత్తి. తస్స నిబ్బత్తితో పట్ఠాయ తం కులం పరమదుగ్గతమేవ జాతం, జాతితో ఉద్ధం ఉదకకఞ్జికామత్తమ్పి న లభి. తస్స పన “మిత్తవిన్దకో”తి నామం అహోసి. మాతాపితరో ఛాతకదుక్ఖం అధివాసేతుం అసక్కోన్తా “గచ్ఛ కాళకణ్ణీ”తి తం పోథేత్వా నీహరింసు. సో అపటిసరణో విచరన్తో బారాణసిం అగమాసి. తదా బోధిసత్తో బారాణసియం దిసాపామోక్ఖో ఆచరియో హుత్వా పఞ్చ మాణవకసతాని సిప్పం వాచేతి. తదా బారాణసివాసినో దుగ్గతానం పరిబ్బయం దత్వా సిప్పం సిక్ఖాపేన్తి. అయమ్పి మిత్తవిన్దకో బోధిసత్తస్స సన్తికే సిప్పం సిక్ఖతి. సో ఫరుసో అనోవాదక్ఖమో తం తం పహరన్తో విచరతి, బోధిసత్తేన ఓవదియమానోపి ఓవాదం న గణ్హాతి. తం నిస్సాయ ఆయోపిస్స మన్దో జాతో.

అథ సో మాణవకేహి సద్ధిం భణ్డిత్వా ఓవాదం అగ్గణ్హన్తో తతో పలాయిత్వా ఆహిణ్డన్తో ఏకం పచ్చన్తగామం పత్వా భతిం కత్వా జీవతి. సో తత్థ ఏకాయ దుగ్గతిత్థియా సద్ధిం సంవాసం కప్పేసి. సా తం నిస్సాయ ద్వే దారకే విజాయి. గామవాసినో “అమ్హాకం సుసాసనం దుస్సాసనం ఆరోచేయ్యాసీ”తి మిత్తవిన్దకస్స భతిం దత్వా తం గామద్వారే కుటికాయ వసాపేసుం. తం పన మిత్తవిన్దకం నిస్సాయ తే పచ్చన్తగామవాసినో సత్తక్ఖత్తుం రాజదణ్డం అగమంసు, సత్తక్ఖత్తుం నేసం గేహాని ఝాయింసు, సత్తక్ఖత్తుం తళాకం భిజ్జి. తే చిన్తయింసు “అమ్హాకం పుబ్బే ఇమస్స మిత్తవిన్దకస్స అనాగమనకాలే ఏవరూపం నత్థి, ఇదాని పనస్స ఆగతకాలతో పట్ఠాయ పరిహాయామా”తి తం పోథేత్వా నీహరింసు.

సో అత్తనో దారకే గహేత్వా అఞ్ఞత్థ గచ్ఛన్తో ఏకం అమనుస్సపరిగ్గహం అటవిం పావిసి. తత్థస్స అమనుస్సా దారకే చ భరియఞ్చ మారేత్వా మంసం ఖాదింసు. సో తతో పలాయిత్వా తతో తతో ఆహిణ్డన్తో ఏకం గమ్భీరం నామ పట్టనగామం నావావిస్సజ్జనదివసేయేవ పత్వా కమ్మకారకో హుత్వా నావం అభిరుహి. నావా సముద్దపిట్ఠే సత్తాహం గన్త్వా సత్తమే దివసే సముద్దమజ్ఝే ఆకోటేత్వా ఠపితా వియ అట్ఠాసి. తే కాళకణ్ణిసలాకం చారేసుం, సత్తక్ఖత్తుం మిత్తవిన్దకస్సేవ పాపుణి. మనుస్సా తస్సేకం వేళుకలాపం దత్వా హత్థే గహేత్వా సముద్దపిట్ఠే ఖిపింసు, తస్మిం ఖిత్తమత్తే నావా అగమాసి. మిత్తవిన్దకో వేళుకలాపే నిపజ్జిత్వా సముద్దపిట్ఠే గచ్ఛన్తో కస్సపసమ్మాసమ్బుద్ధకాలే రక్ఖితసీలస్స ఫలేన సముద్దపిట్ఠే ఏకస్మిం ఫలికవిమానే చతస్సో దేవధీతరో పటిలభిత్వా తాసం సన్తికే సుఖం అనుభవమానో సత్తాహం వసి. తా పన విమానపేతియో

సత్తాహం సుఖం అనుభవన్తి, సత్తాహం దుక్ఖం. సత్తాహం దుక్ఖం అనుభవితుం గచ్ఛమానా "యావ మయం ఆగచ్ఛామ, తావ ఇధేవ హోహీ"తి వత్వా అగమంసు.

మిత్తవిన్దకో తాసం గతకాలే వేళుకలాపే నిపజ్జిత్వా పురతో గచ్ఛన్తో రజతవిమానే అట్ఠ దేవధీతరో లభి. తతోపి పరం గచ్ఛన్తో మణివిమానే సోళస, కనకవిమానే ద్వత్తింస దేవధీతరో లభి. తాసమ్పి వచనం అకత్వా పరతో గచ్ఛన్తో అన్తరదీపకే ఏకం యక్ఖనగరం అద్దస. తత్థేకా యక్ఖినీ అజరూపేన విచరతి. మిత్తవిన్దకో తస్సా యక్ఖినిభావం అజానన్తో "అజమంసం ఖాదిస్సామీ"తి తం పాదే అగ్గహేసి, సా యక్ఖానుభావేన తం ఉక్ఖిపిత్వా ఖిపి. సో తాయ ఖిత్తో సముద్దమత్థకేన గన్త్వా బారాణసియం పరిఖాపిట్ఠే ఏకస్మిం కణ్టకగుమ్బమత్థకే పతిత్వా పవట్టమానో భూమియం పతిట్ఠాసి. తస్మిఞ్చ సమయే తస్మిం పరిఖాపిట్ఠే రఞ్ఞో అజికా చరమానా చోరా హరన్తి. అజికగోపకా "చోరే గణ్హిస్సామా"తి ఏకమన్తం నిలీనా అట్ఠంసు. మిత్తవిన్దకో పవట్టిత్వా భూమియం ఠితో తా అజికా దిస్వా చిన్తేసి "అహం సముద్దే ఏకస్మిం దీపకే అజికం పాదే గహేత్వా తాయ ఖిత్తో ఇధ పతితో. సచే ఇదాని ఏకం అజికం పాదే గహేస్సామి, సా మం పరతో సముద్దపిట్ఠే విమానదేవతానం సన్తికే ఖిపిస్సతీ"తి. సో ఏవం అయోనిసో మనసికరిత్వా అజికం పాదే గణ్హి, సా గహితమత్తా విరవి. అజికగోపకా ఇతో చితో చ ఆగన్త్వా తం గహేత్వా "ఏత్తకం కాలం రాజకులే అజికఖాదకో ఏస చోరో"తి తం కోట్టేత్వా బన్ధిత్వా రఞ్ఞో సన్తికం నేన్తి.

తస్మిం ఖణే బోధిసత్తో పఞ్చసతమాణవకపరివుతో నగరా నిక్ఖమ్మ న్హాయితుం గచ్ఛన్తో మిత్తవిన్దకం దిస్వా సఞ్జానిత్వా తే మనుస్సే ఆహ – "తాతా, అయం అమ్హాకం అన్తేవాసికో, కస్మా నం గణ్హథా"తి? "అజికచోరకో, అయ్య, ఏకం అజికం పాదే గణ్హి, తస్మా గహితో"తి. "తేన హి తం అమ్హాకం దాసం కత్వా దేథ, అమ్హే నిస్సాయ జీవిస్సతీ"తి. తే, "సాధు అయ్యా"తి తం విస్సజ్జేత్వా అగమంసు. అథ నం బోధిసత్తో "మిత్తవిన్దక, త్వం ఏత్తకం కాలం కహం వసీ"తి పుచ్ఛి. సో సబ్బం అత్తనా కతకమ్మం ఆరోచేసి. బోధిసత్తో "అత్థకామానం వచనం అకరోన్తో ఏవం దుక్ఖం పాపుణాతీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౪౧. "యో అత్థకామస్స హితానుకమ్పినో, ఓవజ్జమానో న కరోతి సాసనం;
అజియా పాదమోలమ్బ, మిత్తకో వియ సోచతీ"తి.

తత్థ **అత్థకామస్సా**తి వుడ్ఢిం ఇచ్ఛన్తస్స. **హితానుకమ్పినో**తి హితేన అనుకమ్పమానస్స. **ఓవజ్జమానో**తి ముదుకేన హితచిత్తేన ఓవదియమానో. **న కరోతి సాసన**న్తి అనుసిట్ఠిం న కరోతి, దుబ్బచో అనోవాదకో హోతి. **మిత్తకో వియ సోచతీ**తి యథాయం మిత్తవిన్దకో అజికాయ పాదం గహేత్వా సోచతి కిలమతి, ఏవం నిచ్చకాలం సోచతీతి ఇమాయ గాథాయ బోధిసత్తో ధమ్మం దేసేసి.

ఏవం తేన థేరేన ఏత్తకే అద్ధానే తీసుయేవ అత్తభావేసు కుచ్ఛిపూరో లద్ధపుబ్బో. యక్ఖేన హుత్వా ఏకదివసం గబ్భమలం లద్ధం, సునఖేన హుత్వా ఏకదివసం భత్తవమనం, పరినిబ్బానదివసే ధమ్మసేనాపతిస్సానుభావేన చతుమధురం లద్ధం. ఏవం పరస్స లాభన్తరాయకరణం నామ మహాదోసన్తి వేదితబ్బం. తస్మిం పన కాలే సోపి ఆచరియో మిత్తవిన్దకోపి యథాకమ్మం గతో.

సత్థా "ఏవం, భిక్ఖవే, అత్తనో అప్పలాభిభావఞ్చ అరియధమ్మలాభిభావఞ్చ సయమేవ ఏస అకాసీ"తి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా మిత్తవిన్దకో లోసకతిస్సత్థేరో అహోసి, దిసాపామోక్ఖాచరియో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

లోసకజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౪౨] ౨. కపోతజాతకవణ్ణనా

యో అత్థకామస్సాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం లోలభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. తస్స లోలభావో నవకనిపాతే **కాకజాతకే** ఆవి భవిస్సతి. తదా పన తం భిక్ఖూ "అయం, భన్తే, భిక్ఖు లోలో"తి సత్థు ఆరోచేసుం. అథ నం సత్థా "సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు లోలోసీ"తి పుచ్ఛి. "ఆమ, భన్తే"తి. సత్థా "పుబ్బేపి త్వం భిక్ఖు లోలో లోలకారణా జీవితక్ఖయం పత్తో, పణ్డితాపి తం నిస్సాయ అత్తనో వసనట్ఠానా పరిహీనా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో పారావతయోనియం నిబ్బత్తి. తదా బారాణసివాసినో పుఞ్ఞకామతాయ తస్మిం తస్మిం ఠానే సకుణానం సుఖవసనత్థాయ థుసపచ్ఛియో ఓలమ్బేన్తి. బారాణసిసేట్ఠినోపి భత్తకారకో అత్తనో మహానసే ఏకం థుసపచ్ఛిం ఓలమ్బేత్వా ఠపేసి, బోధిసత్తో తత్థ వాసం కప్పేసి. సో పాతోవ నిక్ఖమిత్వా గోచరే చరిత్వా సాయం ఆగన్త్వా తత్థ వసన్తో కాలం ఖేపేసి. అథేకదివసం ఏకో కాకో మహానసమత్థకేన గచ్ఛన్తో అమ్బిలానమ్బిలమచ్ఛమంసానం ధూపనవాసం ఘాయిత్వా లోభం ఉప్పాదేత్వా "కం ను ఖో నిస్సాయ ఇమం మచ్ఛమంసం లభిస్సామీ"తి అవిదూరే నిసీదిత్వా పరిగ్గణ్హన్తో సాయం బోధిసత్తం ఆగన్త్వా మహానసం పవిసన్తం దిస్వా "ఇమం పారావతం నిస్సాయ మచ్ఛమంసం లభిస్సామీ"తి పునదివసే పాతోవ ఆగన్త్వా బోధిసత్తస్స నిక్ఖమిత్వా గోచరత్థాయ గమనకాలే పిట్ఠితో పిట్ఠితో అగమాసి. అథ నం బోధిసత్తో "కస్మా త్వం, సమ్మ, అమ్హేహి సద్ధిం చరసీ"తి ఆహ. "సామి, తుమ్హాకం కిరియా మయ్హం రుచ్చతి, ఇతో పట్ఠాయ తుమ్హే ఉపట్ఠహిస్సామీ"తి. "సమ్మ, తుమ్హే అఞ్ఞగోచరా, మయం అఞ్ఞగోచరా, తుమ్హేహి అమ్హాకం ఉపట్ఠానం దుక్కర"న్తి. "సామి, తుమ్హాకం గోచరగ్గహణకాలే అహమ్పి గోచరం గహేత్వా తుమ్హేహి సద్ధింయేవ గమిస్సామీ"తి. "సాధు, కేవలం తే అప్పమత్తేన భవితబ్బ"న్తి ఏవం బోధిసత్తో కాకం ఓవదిత్వా గోచరం చరన్తో తిణబీజాదీని ఖాదతి. బోధిసత్తస్స పన గోచరగ్గహణకాలే కాకో గన్త్వా గోమయపిణ్డం అపనేత్వా పాణకే ఖాదిత్వా ఉదరం పూరేత్వా బోధిసత్తస్స సన్తికం ఆగన్త్వా "సామి, తుమ్హే అతివేలం చరథ, అతిబహుభక్ఖేన నామ భవితుం న వట్టతీ"తి వత్వా బోధిసత్తేన గోచరం గహేత్వా సాయం ఆగచ్ఛన్తేన సద్ధింయేవ మహానసం పావిసి. భత్తకారకో "అమ్హాకం కపోతో అఞ్ఞమ్పి గహేత్వా ఆగతో"తి కాకస్సపి పచ్ఛిం ఠపేసి. తతో పట్ఠాయ ద్వే జనా వసన్తి.

అథేకదివసం సేట్ఠిస్స బహుం మచ్ఛమంసం ఆహరింసు. తం ఆదాయ భత్తకారకో మహానసే తత్థ తత్థ ఓలమ్బేసి. కాకో తం దిస్వా లోభం ఉప్పాదేత్వా "స్వే గోచరభూమిం అగన్త్వా మయా ఇదమేవ ఖాదితబ్బ"న్తి రత్తిం నిత్థునన్తో నిపజ్జి. పునదివసే బోధిసత్తో గోచరాయ గచ్ఛన్తో "ఏహి, సమ్మ, కాకా"తి ఆహ. "సామి, తుమ్హే గచ్ఛథ, మయ్హం కుచ్ఛిరోగో అత్థీ"తి. "సమ్మ, కాకానం కుచ్ఛిరోగో నామ న కదాచి భూతపుబ్బో, రత్తిం తీసు యామేసు ఏకేకస్మిం యామే ముచ్ఛితా హోన్తి, దీపవట్టిం గిలితకాలే పన నేసం ముహుత్తం తిత్తి హోతి, త్వం ఇమం మచ్ఛమంసం ఖాదితుకామో భవిస్ససి, ఏహి మనుస్సపరిభోగో నామ తుమ్హాకం దుప్పరిభుఞ్జియో, మా ఏవరూపం అకాసి, మయా సద్ధింయేవ గోచరాయ గచ్ఛాహీ"తి. "న సక్కోమి, సామీ"తి. "తేన హి పఞ్ఞాయిస్ససి సకేన కమ్మేన, లోభవసం అగన్త్వా అప్పమత్తో హోహీ"తి తం ఓవదిత్వా బోధిసత్తో గోచరాయ గతో.

భత్తకారకో నానప్పకారం మచ్ఛమంసవికతిం సమ్పాదేత్వా ఉసుమనిక్ఖమనత్థం భాజనాని థోకం వివరిత్వా రసపరిస్సావనకరోటిం భాజనమత్థకే ఠపేత్వా బహి నిక్ఖమిత్వా సేదం పుఞ్ఛమానో అట్ఠాసి. తస్మిం ఖణే కాకో పచ్ఛితో సీసం

ఉక్ఖిపిత్వా భత్తగేహం ఓలోకేన్తో తస్స నిక్ఖన్తభావం ఞత్వా "అయందాని మయ్హం మనోరథం పూరేత్వా మంసం ఖాదితుం కాలో, కిం ను ఖో మహామంసం ఖాదామి, ఉదాహు చుణ్ణికమంస"న్తి చిన్తేత్వా "చుణ్ణికమంసేన నామ ఖిప్పం కుచ్ఛిం పూరేతుం న సక్కా, మహన్తం మంసఖణ్డం ఆహరిత్వా పచ్ఛియం నిక్ఖిపిత్వా ఖాదమానో నిపజ్జిస్సామీ"తి పచ్ఛితో ఉప్పతిత్వా రసకరోటియం నిలీయి. సా "కిరీ"తి సద్దమకాసి. భత్తకారకో తం సద్దం సుత్వా "కిం ను ఖో ఏత"న్తి పవిట్ఠో కాకం దిస్వా "అయం దుట్ఠకాకో మహాసేట్ఠినో పక్కమంసం ఖాదితుకామో, అహం ఖో పన సేట్ఠిం నిస్సాయ జీవామి, న ఇమం బాలం, కిం మే ఇమినా"తి ద్వారం పిధాయ కాకం గహేత్వా సకలసరీరే పత్తాని లుఞ్చిత్వా అల్లసిఙ్గీవేరలోణజీరకాదయో కోట్టేత్వా అమ్బిలతక్కేన ఆలోళేత్వా తేనస్స సకలసరీరం మక్ఖేత్వా తం కాకం పచ్ఛియం ఖిపి. సో అధిమత్తవేదనాభిభూతో నిత్థునన్తో నిపజ్జి.

బోధిసత్తో సాయం ఆగన్త్వా తం బ్యసనప్పత్తం దిస్వా "లోలకాక, మమ వచనం అకత్వా తవ లోభం నిస్సాయ మహాదుక్ఖం పత్తోసీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౪౨. "యో అత్థకామస్స హితానుకమ్పినో, ఓవజ్జమానో న కరోతి సాసనం;
కపోతకస్స వచనం అకత్వా, అమిత్తహత్థత్థగతోవ సేతీ"తి.

తత్థ **కపోతకస్స వచనం అకత్వా**తి పారావతస్స హితానుసాసనవచనం అకత్వా. **అమిత్తహత్థత్థగతోవ సేతీ**తి అమిత్తానం అనత్థకారకానం దుక్ఖుప్పాదకపుగ్గలానం హత్థత్థం హత్థపథం గతో అయం కాకో వియ సో పుగ్గలో మహన్తం బ్యసనం పత్వా అనుసోచమానో సేతీతి.

బోధిసత్తో ఇమం గాథం వత్వా "ఇదాని మయా చ ఇమస్మిం ఠానే న సక్కా వసితు"న్తి అఞ్ఞత్థ గతో. కాకోపి తత్థేవ జీవితక్ఖయం పత్తో. అథ నం భత్తకారకో సద్ధిం పచ్ఛియా గహేత్వా సఙ్కారట్ఠానే ఛడ్డేసి.

సత్థాపి "న త్వం భిక్ఖు ఇదానేవ లోలో, పుబ్బేపి లోలోయేవ, తఞ్చ పన తే లోల్యం నిస్సాయ పణ్డితాపి సకావాసా పరిహీనా"తి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేసి, సచ్చపరియోసానే సో భిక్ఖు అనాగామిఫలం పత్తో. సత్థా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా కాకో లోలభిక్ఖు అహోసి, పారావతో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

కపోతజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౪౩] ౩. వేళుకజాతకవణ్ణనా

యో అత్థకామస్సాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం దుబ్బచభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. తఞ్హి భగవా "సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు దుబ్బచోసీ"తి పుచ్ఛిత్వా "సచ్చం, భన్తే"తి వుత్తే "న త్వం భిక్ఖు ఇదానేవ దుబ్బచో, పుబ్బేపి దుబ్బచోయేవ, దుబ్బచత్తాయేవ చ పణ్డితానం వచనం అకత్వా సప్పముఖే జీవితక్ఖయం పత్తో"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో కాసిరట్ఠే మహాభోగకులే నిబ్బత్తో విఞ్ఞుతం పత్వా కామేసు ఆదీనవం నేక్ఖమ్మే చానిసంసం దిస్వా కామే పహాయ హిమవన్తం పవిసిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా కసిణపరికమ్మం కత్వా పఞ్చాభిఞ్ఞా అట్ఠ సమాపత్తియో చ ఉప్పాదేత్వా ఝానసుఖేన వీతినామేన్తో అపరభాగే మహాపరివారో పఞ్చహి తాపససతేహి పరివుతో గణస్స సత్థా హుత్వా విహాసి. అథేకో ఆసివిసపోతకో అత్తనో ధమ్మతాయ చరన్తో అఞ్ఞతరస్స తాపసస్స

అస్సమపదం పత్తో. తాపసో తస్మిం పుత్తసినేహం ఉప్పాదేత్వా తం ఏకస్మిం వేళుపబ్బే సయాపేత్వా పటిజగ్గతి. తస్స వేళుపబ్బే సయనతో "వేళుకో"త్వేవ నామం అకంసు. తం పుత్తసినేహేన పటిజగ్గనతో తాపసస్స "వేళుకపితా"త్వేవ నామం అకంసు.

తదా బోధిసత్తో "ఏకో కిర తాపసో ఆసివిసం పటిజగ్గతీ"తి సుత్వా తం పక్కోసాపేత్వా "సచ్చం కిర త్వం ఆసివిసం పటిజగ్గసీ"తి పుచ్ఛిత్వా "సచ్చ"న్తి వుత్తే "ఆసివిసేన సద్ధిం విస్సాసో నామ నత్థి, మా ఏవం జగ్గాహీ"తి ఆహ. "సో మే ఆచరియ పుత్తో, నాహం తేన వినా వత్తితుం సక్ఖిస్సామీ"తి. "తేన హి ఏతస్సేవ సన్తికా జీవితక్ఖయం పాపుణిస్ససీ"తి. తాపసో బోధిసత్తస్స వచనం న గణ్హి, ఆసివిసమ్పి జహితుం నాసక్ఖి. తతో కతిపాహచ్చయేనేవ సబ్బే తాపసా ఫలాఫలత్థాయ గన్త్వా గతట్ఠానే ఫలాఫలస్స సులభభావం దిస్వా ద్వే తయో దివసే తత్థేవ వసింసు, వేళుకపితాపి తేహి సద్ధిం గచ్ఛన్తో ఆసివిసం వేళుపబ్బేయేవ సయాపేత్వా పిదహిత్వా గతో. సో పున తాపసేహి సద్ధిం ద్వీహతీహచ్చయేన ఆగన్త్వా "వేళుకస్స గోచరం దస్సామీ"తి వేళుపబ్బం ఉగ్ఘాటేత్వా "ఏహి, పుత్తక, ఛాతకోసీ"తి హత్థం పసారేసి. ఆసివిసో ద్వీహతీహం నిరాహారతాయ కుజ్ఝిత్వా పసారితహత్థం డంసిత్వా తాపసం తత్థేవ జీవితక్ఖయం పాపేత్వా అరఞ్ఞం పావిసి. తాపసా తం దిస్వా బోధిసత్తస్స ఆరోచేసుం. బోధిసత్తో తస్స సరీరకిచ్చం కారేత్వా ఇసిగణస్స మజ్ఝే నిసీదిత్వా ఇసీనం ఓవాదవసేన ఇమం గాథమాహ –

౪౩. "యో అత్థకామస్స హితానుకమ్పినో, ఓవజ్జమానో న కరోతి సాసనం;
ఏవం సో నిహతో సేతి, వేళుకస్స యథా పితా"తి.

తత్థ **ఏవం సో నిహతో సేతీ**తి యో హి ఇసీనం ఓవాదం న గణ్హాతి, సో యథా ఏస తాపసో ఆసివిసముఖే పూతిభావం పత్వా నిహతో సేతి, ఏవం మహావినాసం పత్వా నిహతో సేతీతి అత్థో. ఏవం బోధిసత్తో ఇసిగణం ఓవదిత్వా చత్తారో బ్రహ్మవిహారే భావేత్వా ఆయుపరియోసానే బ్రహ్మలోకే ఉప్పజ్జి.

సత్థా "న త్వం భిక్ఖు ఇదానేవ దుబ్బచో, పుబ్బేపి దుబ్బచోయేవ, దుబ్బచభావేనేవ చ ఆసివిసముఖే పూతిభావం పత్తో"తి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా వేళుకపితా దుబ్బచభిక్ఖు అహోసి, సేసపరిసా బుద్ధపరిసా, గణసత్థా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

వేళుకజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౪౪] ౪. మకసజాతకవణ్ణనా

సేయ్యో అమిత్తోతి ఇదం సత్థా మగధేసు చారికం చరమానో అఞ్ఞతరస్మిం గామకే బాలగామికమనుస్సే ఆరబ్భ కథేసి. తథాగతో కిర ఏకస్మిం సమయే సావత్థితో మగధరట్ఠం గన్త్వా తత్థ చారికం చరమానో అఞ్ఞతరం గామకం సమ్పాపుణి. సో చ గామకో యేభుయ్యేన అన్ధబాలమనుస్సేహియేవ ఉస్సన్నో. తత్థేకదివసం తే అన్ధబాలమనుస్సా సన్నిపతిత్వా "భో, అమ్హే అరఞ్ఞం పవిసిత్వా కమ్మం కరోన్తే మకసా ఖాదన్తి, తప్పచ్చయా అమ్హాకం కమ్మచ్ఛేదో హోతి, సబ్బేవ ధనూని చేవ ఆవుధాని చ ఆదాయ గన్త్వా మకసేహి సద్ధిం యుజ్ఝిత్వా సబ్బమకసే విజ్ఝిత్వా ఛిన్దిత్వా చ మారేస్సామా"తి మన్తయిత్వా అరఞ్ఞం గన్త్వా "మకసే విజ్ఝిస్సామా"తి అఞ్ఞమఞ్ఞం విజ్ఝిత్వా చ పహరిత్వా చ దుక్ఖప్పత్తా ఆగన్త్వా అన్తోగామే చ గామమజ్ఝే చ గామద్వారే చ నిపజ్జింసు.

సత్థా భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో తం గామం పిణ్డాయ పావిసి. అవసేసా పణ్డితమనుస్సా భగవన్తం దిస్వా గామద్వారే మణ్డపం కారేత్వా బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స మహాదానం దత్వా సత్థారం వన్దిత్వా నిసీదింసు. సత్థా తస్మిం తస్మిం ఠానే పతితమనుస్సే దిస్వా తే ఉపాసకే పుచ్ఛి "బహూ ఇమే గిలానా మనుస్సా, కిం ఏతేహి కత"న్తి? "భన్తే, ఏతే మనుస్సా 'మకసయుద్ధం కరిస్సామా'తి గన్త్వా అఞ్ఞమఞ్ఞం విజ్ఝిత్వా సయం గిలానా జాతా"తి. సత్థా "న ఇదానేవ అన్ధబాలమనుస్సా 'మకసే పహరిస్సామా'తి అత్తానం పహరన్తి, పుబ్బేపి 'మకసం పహరిస్సామా'తి పరం పహరణకమనుస్సా అహేసుంయేవా"తి వత్వా తేహి మనుస్సేహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో వణిజ్జాయ జీవికం కప్పేతి. తదా కాసిరట్ఠే ఏకస్మిం పచ్చన్తగామే బహూ వడ్ఢకీ వసన్తి. తత్థేకో ఖలితవడ్ఢకీ రుక్ఖం తచ్ఛతి, అథస్స ఏకో మకసో తమ్బలోహథాలకపిట్ఠిసదిసే సీసే నిసీదిత్వా సత్తియా పహరన్తో వియ సీసం ముఖతుణ్డకేన విజ్ఝి. సో అత్తనో సన్తికే నిసిన్నం పుత్తం ఆహ – "తాత, మయ్హం సీసం మకసో సత్తియా పహరన్తో వియ విజ్ఝతి, వారేహి న"న్తి. "తాత, అధివాసేహి, ఏకప్పహారేనేవ తం మారేస్సామీ"తి. తస్మిం సమయే బోధిసత్తోపి అత్తనో భణ్డం పరియేసమానో తం గామం పత్వా తస్సా వడ్ఢకిసాలాయ నిసిన్నో హోతి. అథ సో వడ్ఢకీ పుత్తం ఆహ – "తాత, ఇమం మకసం వారేహీ"తి. సో "వారేస్సామి, తాతా"తి తిఖిణం మహాఫరసుం ఉక్ఖిపిత్వా పితు పిట్ఠిపస్సే ఠత్వా "మకసం పహరిస్సామీ"తి పితు మత్థకం ద్విధా భిన్ది, వడ్ఢకీ తత్థేవ జీవితక్ఖయం పత్తో.

బోధిసత్తో తస్స తం కమ్మం దిస్వా "పచ్చామిత్తోపి పణ్డితోవ సేయ్యో. సో హి దణ్డభయేనపి మనుస్సే న మారేస్సతీ"తి చిన్తేత్వా ఇమం గాథమాహ –

౪౪. "సేయ్యో అమిత్తో మతియా ఉపేతో, న త్వేవ మిత్తో మతివిప్పహీనో;
'మకసం వధిస్స'న్తి హి ఏళమూగో, పుత్తో పితు అబ్భిదా ఉత్తమఙ్గ"న్తి.

తత్థ **సేయ్యోతి** పవరో ఉత్తమో. **మతియా ఉపేతో**తి పఞ్ఞాయ సమన్నాగతో. **ఏళమూగో**తి లాలాముఖో బాలో. **పుత్తో పితు అబ్భిదా ఉత్తమఙ్గ**న్తి అత్తనో బాలతాయ పుత్తోపి హుత్వా పితు ఉత్తమఙ్గం మత్థకం "మకసం పహరిస్సామీ"తి ద్విధా భిన్ది. తస్మా బాలమిత్తతో పణ్డితఅమిత్తోవ సేయ్యోతి ఇమం గాథం వత్వా బోధిసత్తో ఉట్ఠాయ యథాకమ్మం గతో. వడ్ఢకిస్సపి ఞాతకా సరీరకిచ్చం అకంసు.

సత్థా "ఏవం ఉపాసకా పుబ్బేపి 'మకసం పహరిస్సామా'తి పరం పహరణకమనుస్సా అహేసుంయేవా"తి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి "తదా గాథం వత్వా పక్కన్తో పణ్డితవాణిజో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

మకసజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౪౫] ౫. రోహిణిజాతకవణ్ణనా

సేయ్యో అమిత్తోతిఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం అనాథపిణ్డికసేట్ఠినో దాసిం ఆరబ్భ కథేసి. అనాథపిణ్డికస్స కిర ఏకా రోహిణీ నామ దాసీ అహోసి. తస్సా వీహిపహరణట్ఠానే ఆగన్త్వా మహల్లికా మాతా నిపజ్జి, తం మక్ఖికా పరివారేత్వా సూచియావిజ్ఝమానా వియ ఖాదన్తి. సా ధీతరం ఆహ – "అమ్మ, మక్ఖికా మం ఖాదన్తి, ఏతా వారేహీ"తి. సా "వారేస్సామి,

అమ్మా’’తి ముసలం ఉక్ఖిపిత్వా ‘‘మాతు సరీరే మక్ఖికా మారేత్వా వినాసం పాపేస్సామీ’’తి మాతరం ముసలేన పహరిత్వా జీవితక్ఖయం పాపేసి. తం దిస్వా ‘‘మాతా మే మతా’’తి రోదితుం ఆరభి. తం పవత్తిం సేట్ఠిస్స ఆరోచేసుం. సేట్ఠి తస్సా సరీరకిచ్చం కారేత్వా విహారం గన్త్వా సబ్బం తం పవత్తిం సత్థు ఆరోచేసి. సత్థా ‘‘న ఖో, గహపతి, ఏసా ‘మాతు సరీరే మక్ఖికా మారేస్సామీ’తి ఇదానేవ ముసలేన పహరిత్వా మాతరం మారేసి, పుబ్బేపి మారేసియేవా’’తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సేట్ఠికులే నిబ్బత్తిత్వా పితుఅచ్చయేన సేట్ఠిట్ఠానం పాపుణి. తస్సాపి రోహిణీయేవ నామ దాసీ అహోసి. సాపి అత్తనో వీహిపహరణట్ఠానం ఆగన్త్వా నిపన్నం మాతరం ‘‘మక్ఖికా మే, అమ్మ, వారేహీ’’తి వుత్తా ఏవమేవ ముసలేన పహరిత్వా మాతరం జీవితక్ఖయం పాపేత్వా రోదితుం ఆరభి. బోధిసత్తో తం పవత్తిం సుత్వా ‘‘అమిత్తోపి హి ఇమస్మిం లోకే పణ్డితోవ సేయ్యో’’తి చిన్తేత్వా ఇమం గాథమాహ –

౪౫. ‘‘సేయ్యో అమిత్తో మేధావీ, యఞ్చే బాలానుకమ్పకో;
పస్స రోహిణికం జమ్మిం, మాతరం హన్త్వాన సోచతీ’’తి.

తత్థ **మేధావీ**తి పణ్డితో ఞాణీ విభావీ. **యఞ్చే బాలానుకమ్పకో**తి ఏత్థ **యన్తి** లిఙ్గవిపల్లాసో కతో, **చే**తి నామత్థే నిపాతో. యో నామ బాలో అనుకమ్పకో, తతో సతగుణేన సహస్సగుణేన పణ్డితో అమిత్తో హోన్తోపి సేయ్యోయేవాతి అత్థో. అథ వా **యన్తి** పటిసేధనత్థే నిపాతో, నో చే బాలానుకమ్పకోతి అత్థో. **జమ్మిన్తి** లామికం దన్ధం. **మాతరం హన్త్వాన సోచతీ**తి ‘‘మక్ఖికా మారేస్సామీ’’తి మాతరం హన్త్వా ఇదాని అయం బాలా సయమేవ రోదతి పరిదేవతి. ఇమినా కారణేన ఇమస్మిం లోకే అమిత్తోపి పణ్డితో సేయ్యోతి బోధిసత్తో పణ్డితం పసంసన్తో ఇమాయ గాథాయ ధమ్మం దేసేసి.

సత్థా ‘‘న ఖో, గహపతి, ఏసా ఇదానేవ ‘మక్ఖికా మారేస్సామీ’తి మాతరం ఘాతేసి, పుబ్బేపి ఘాతేసియేవా’’తి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – ‘‘తదా మాతాయేవ మాతా అహోసి, ధీతాయేవ ధీతా, మహాసేట్ఠి పన అహమేవ అహోసి’’న్తి.

రోహిణిజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౪౬] ౬. ఆరామదూసకజాతకవణ్ణనా

న వే అనత్థకుసలేనాతి ఇదం సత్థా అఞ్ఞతరస్మిం కోసలగామకే విహరన్తో ఉయ్యానదూసకం ఆరబ్భ కథేసి. సత్థా కిర కోసలేసు చారికం చరమానో అఞ్ఞతరం గామకం సమ్పాపుణి. తత్థేకో కుటుమ్బికో తథాగతం నిమన్తేత్వా అత్తనో ఉయ్యానే నిసీదాపేత్వా బుద్ధప్పముఖస్స సఙ్ఘస్స మహాదానం దత్వా ‘‘భన్తే, యథారుచియా ఇమస్మిం ఉయ్యానే విచరథా’’తి ఆహ. భిక్ఖూ ఉట్ఠాయ ఉయ్యానపాలం గహేత్వా ఉయ్యానే విచరన్తా ఏకం అఙ్గణట్ఠానం దిస్వా ఉయ్యానపాలం పుచ్ఛింసు ‘‘ఉపాసక, ఇమం ఉయ్యానం అఞ్ఞత్థ సన్దచ్ఛాయం, ఇమస్మిం పన ఠానే న కోచి రుక్ఖో వా గచ్ఛో వా అత్థి, కిం ను ఖో కారణ’’న్తి? ‘‘భన్తే, ఇమస్స ఉయ్యానస్స రోపనకాలే ఏకో గామదారకో ఉదకం సిఞ్చన్తో ఇమస్మిం ఠానే రుక్ఖపోతకే ఉమ్మూలం కత్వా మూలప్పమాణేన ఉదకం సిఞ్చి . తే రుక్ఖపోతకా మిలాయిత్వా మతా. ఇమినా కారణేన ఇదం ఠానం అఙ్గణం జాత’’న్తి. భిక్ఖూ సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా ఏతమత్థం ఆరోచేసుం. సత్థా ‘‘న, భిక్ఖవే, సో గామదారకో ఇదానేవ ఆరామదూసకో, పుబ్బేపి ఆరామదూసకోయేవా’’తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బారాణసియం నక్ఖత్తం ఘోసయింసు. నక్ఖత్తభేరిసద్దసవనకాలతో పట్ఠాయ సకలనగరవాసినో నక్ఖత్తనిస్సితకా హుత్వా విచరన్తి. తదా రఞ్ఞో ఉయ్యానే బహూ మక్కటా వసన్తి. ఉయ్యానపాలో చిన్తేసి "నగరే నక్ఖత్తం ఘుట్ఠం, ఇమే వానరే 'ఉదకం సిఞ్చథా'తి వత్వా అహం నక్ఖత్తం కీళిస్సామీ"తి జేట్ఠకవానరం ఉపసఙ్కమిత్వా "సమ్మ వానరజేట్ఠక, ఇమం ఉయ్యానం తుమ్హాకమ్పి బహూపకారం, తుమ్హే ఏత్థ పుప్ఫఫలపల్లవాని ఖాదథ, నగరే నక్ఖత్తం ఘుట్ఠం, అహం నక్ఖత్తం కీళిస్సామి. యావాహం ఆగచ్ఛామి, తావ ఇమస్మిం ఉయ్యానే రుక్ఖపోతకేసు ఉదకం సిఞ్చితుం సక్ఖిస్సథా"తి పుచ్ఛి. "సాధు, సిఞ్చిస్సామీ"తి. "తేన హి అప్పమత్తా హోథా"తి ఉదకసిఞ్చనత్థాయ తేసం చమ్మకుటే చ దారుకుటే చ దత్వా గతో. వానరా చమ్మకుటే చేవ దారుకుటే చ గహేత్వా రుక్ఖపోతకేసు ఉదకం సిఞ్చన్తి. అథ నే వానరజేట్ఠకో ఏవమాహ "భోన్తో వానరా, ఉదకం నామ రక్ఖితబ్బం, తుమ్హే రుక్ఖపోతకేసు ఉదకం సిఞ్చన్తా ఉప్పాటేత్వా ఉప్పాటేత్వా మూలం ఓలోకేత్వా గమ్భీరగతేసు మూలేసు బహుం ఉదకం సిఞ్చథ, అగమ్భీరగతేసు అప్పం, పచ్ఛా అమ్హాకం ఉదకం దుల్లభం భవిస్సతీ"తి. తే "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తథా అకంసు.

తస్మిం సమయే ఏకో పణ్డితపురిసో రాజుయ్యానే తే వానరే తథా కరోన్తే దిస్వా ఏవమాహ "భోన్తో వానరా, కస్మా తుమ్హే రుక్ఖపోతకే ఉప్పాటేత్వా ఉప్పాటేత్వా మూలప్పమాణేన ఉదకం సిఞ్చథా"తి? తే "ఏవం నో వానరజేట్ఠకో ఓవదతీ"తి ఆహంసు. సో తం వచనం సుత్వా "అహో వత భో బాలా అపణ్డితా, 'అత్థం కరిస్సామా'తి అనత్థమేవ కరోన్తీ"తి చిన్తేత్వా ఇమం గాథమాహ –

౪౬. "న వే అనత్థకుసలేన, అత్థచరియా సుఖావహా;
హాపేతి అత్థం దుమ్మేధో, కపి ఆరామికో యథా"తి.

తత్థ **వే**తి నిపాతమత్తం. **అనత్థకుసలేనా**తి అనత్థే అనాయతనే కుసలేన, అత్థే ఆయతనే కారణే అకుసలేన వాతి అత్థో. **అత్థచరియా**తి వుడ్ఢికిరియా. **సుఖావహా**తి ఏవరూపేన అనత్థకుసలేన కాయికచేతసికసుఖసఙ్ఖాతస్స అత్థస్స చరియా న సుఖావహా, న సక్కా ఆవహితున్తి అత్థో. కింకారణా? ఏకన్తేనేవ హి **హాపేతి అత్థం దుమ్మేధో**తి, బాలపుగ్గలో "అత్థం కరిస్సామీ"తి అత్థం హాపేత్వా అనత్థమేవ కరోతి. **కపి ఆరామికో యథా**తి యథా ఆరామే నియుత్తో ఆరామరక్ఖనకో మక్కటో "అత్థం కరిస్సామీ"తి అనత్థమేవ కరోతి, ఏవం యో కోచి అనత్థకుసలో, తేన న సక్కా అత్థచరియం ఆవహితుం, సో ఏకంసేన అత్థం హాపేతియేవాతి. ఏవం సో పణ్డితో పురిసో ఇమాయ గాథాయ వానరజేట్ఠకం గరహిత్వా అత్తనో పరిసం ఆదాయ ఉయ్యానా నిక్ఖమి.

సత్థాపి "న, భిక్ఖవే, ఏస గామదారకో ఇదానేవ ఆరామదూసకో, పుబ్బేపి ఆరామదూసకోయేవా"తి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా వానరజేట్ఠకో ఆరామదూసకగామదారకో అహోసి, పణ్డితపురిసో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

ఆరామదూసకజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౪౭] ౭. వారుణిదూసకజాతకవణ్ణనా

న వే అనత్థకుసలేనాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో వారుణిదూసకం ఆరబ్భ కథేసి. అనాథపిణ్డికస్స కిర సహాయో ఏకో వారుణివాణిజో తిఖిణం వారుణిం యోజేత్వా హిరఞ్ఞసువణ్ణాదీని గహేత్వా విక్కిణన్తో మహాజనే సన్నిపతితే "తాత, త్వం

మూలం గహేత్వా వారుణిం దేహీ”తి అన్తేవాసికం ఆణాపేత్వా సయం న్హాయితుం అగమాసి. అన్తేవాసికో మహాజనస్స వారుణిం దేన్తో మనుస్సే అన్తరన్తరా లోణసక్ఖరా ఆహరాపేత్వా ఖాదన్తే దిస్వా “అయం సురా అలోణికా భవిస్సతి, లోణమేత్థ పక్ఖిపిస్సామీ”తి సురాచాటియం నాళిమత్తం లోణం పక్ఖిపిత్వా తేసం సురం అదాసి. తే ముఖం పూరేత్వా పూరేత్వా ఛడ్డేత్వా “కిం తే కత”న్తి పుచ్ఛింసు. “తుమ్హే సురం పివిత్వా లోణం ఆహరాపేన్తే దిస్వా లోణేన యోజేసి”న్తి. “ఏవరూపం నామ మనాపం వారుణిం నాసేసి బాలా”తి తం గరహిత్వా ఉట్ఠాయుట్ఠాయ పక్కన్తా. వారుణివాణిజో ఆగన్త్వా ఏకమ్పి అదిస్వా “వారుణిపాయకా కహం గతా”తి పుచ్ఛి, సో తమత్థం ఆరోచేసి. అథ నం ఆచరియో “బాల, ఏవరూపా నామ తే సురా నాసితా”తి గరహిత్వా ఇమం కారణం అనాథపిణ్డికస్స ఆరోచేసి. అనాథపిణ్డికో “అత్థిదాని మే ఇదం కథాపాభత”న్తి జేతవనం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా ఏతమత్థం ఆరోచేసి. సత్థా “న ఏస, గహపతి, ఇదానేవ వారుణిదూసకో, పుబ్బేపి వారుణిదూసకోయేవా”తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో బారాణసియం సేట్ఠి అహోసి. తం ఉపనిస్సాయ ఏకో వారుణివాణిజో జీవతి. సో తిఖిణం సురం యోజేత్వా “ఇమం విక్కిణాహీ”తి అన్తేవాసికం వత్వా న్హాయితుం గతో. అన్తేవాసికో తస్మిం గతమత్తేయేవ సురాయ లోణం పక్ఖిపిత్వా ఇమినావ నయేన సురం వినాసేసి. అథస్స ఆచరియో ఆగన్త్వా తం కారణం ఞత్వా సేట్ఠిస్స ఆరోచేసి. సేట్ఠి “అనత్థకుసలా నామ బాలా ‘అత్థం కరిస్సామా’తి అనత్థమేవ కరోన్తీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౪౭. “న వే అనత్థకుసలేన, అత్థచరియా సుఖావహా;
హాపేతి అత్థం దుమ్మేధో, కోణ్డఞ్ఞో వారుణిం యథా”తి.

తత్థ **కోణ్డఞ్ఞో వారుణిం యథా**తి యథా అయం కోణ్డఞ్ఞనామకో అన్తేవాసికో “అత్థం కరిస్సామీ”తి లోణం పక్ఖిపిత్వా వారుణిం హాపేసి పరిహాపేసి వినాసేసి, ఏవం సబ్బోపి అనత్థకుసలో అత్థం హాపేతీతి బోధిసత్తో ఇమాయ గాథాయ ధమ్మం దేసేసి.

సత్థాపి “న ఏస గహపతి ఇదానేవ వారుణిదూసకో, పుబ్బేపి వారుణిదూసకోయేవా”తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా వారుణిదూసకో ఇదానిపి వారుణిదూసకోవ అహోసి, బారాణసిసేట్ఠి పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

వారుణిదూసకజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౪౮] ౮. వేదబ్బజాతకవణ్ణనా

అనుపాయేన యో అత్థన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో దుబ్బచభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. తఞ్హి భిక్ఖుం సత్థా “న త్వం భిక్ఖు ఇదానేవ దుబ్బచో, పుబ్బేపి దుబ్బచోయేవ, తేనేవ చ కారణేన పణ్డితానం వచనం అకత్వా తిణ్హేన అసినా ద్విధా కత్వా ఛిన్నో హుత్వా మగ్గే నిపతిత్థ, తఞ్చ ఏకకం నిస్సాయ పురిససహస్సం జీవితక్ఖయం పత్త”న్తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే ఏకస్మిం గామకే అఞ్ఞతరో బ్రాహ్మణో వేదబ్బం నామ మన్తం జానాతి. సో కిర మన్తో అనగ్ఘో మహారహో, నక్ఖత్తయోగే లద్ధే తం మన్తం పరివత్తేత్వా ఆకాసే ఉల్లోకితే ఆకాసతో సత్తరతనవస్సం వస్సతి. తదా బోధిసత్తో తస్స బ్రాహ్మణస్స సన్తికే సిప్పం ఉగ్గణ్హాతి. అథేకదివసం బ్రాహ్మణో బోధిసత్తం ఆదాయ కేనచిదేవ కరణీయేన

అత్తనో గామా నిక్ఖమిత్వా చేతరట్ఠం అగమాసి, అన్తరామగ్గే చ ఏకస్మిం అరఞ్ఞట్ఠానే పఞ్చసతా పేసనకచోరా నామ పన్థఘాతం కరోన్తి. తే బోధిసత్తఞ్చ వేదబ్బబ్రాహ్మణఞ్చ గణ్హింసు. కస్మా పనేతే "పేసనకచోరా"తి వుచ్చన్తి? తే కిర ద్వే జనే గహేత్వా ఏకం ధనాహరణత్థాయ పేసేన్తి, తస్మా "పేసనకచోరా"త్వేవ వుచ్చన్తి. తేపి చ పితాపుత్తే గహేత్వా పితరం "త్వం అమ్హాకం ధనం ఆహరిత్వా పుత్తం గహేత్వా యాహీ"తి వదన్తి. ఏతేనుపాయేన మాతుధీతరో గహేత్వా మాతరం విస్సజ్జేన్తి, జేట్ఠకనిట్ఠే గహేత్వా జేట్ఠభాతికం విస్సజ్జేన్తి, ఆచరియన్తేవాసికే గహేత్వా అన్తేవాసికం విస్సజ్జేన్తి. తే తస్మిం కాలే వేదబ్బబ్రాహ్మణం గహేత్వా బోధిసత్తం విస్సజ్జేసుం.

బోధిసత్తో ఆచరియం వన్దిత్వా "అహం ఏకాహద్వీహచ్చయేన ఆగమిస్సామి, తుమ్హే మా భాయిత్థ, అపిచ ఖో పన మమ వచనం కరోథ, అజ్జ ధనవస్సాపనకనక్ఖత్తయోగో భవిస్సతి, మా ఖో తుమ్హే దుక్ఖం అసహన్తా మన్తం పరివత్తేత్వా ధనం వస్సాపయిత్థ. సచే వస్సాపేస్సథ, తుమ్హే చ వినాసం పాపుణిస్సథ, ఇమే చ పఞ్చసతా చోరా"తి ఏవం ఆచరియం ఓవదిత్వా ధనత్థాయ అగమాసి. చోరాపి సూరియే అత్థఙ్గతే బ్రాహ్మణం బన్ధిత్వా నిపజ్జాపేసుం. తఙ్ఖణఞ్ఞేవ పాచీనలోకధాతుతో పరిపుణ్ణచన్దమణ్డలం ఉట్ఠహి. బ్రాహ్మణో నక్ఖత్తం ఓలోకేన్తో "ధనవస్సాపనకనక్ఖత్తయోగో లద్ధో, కిం మే దుక్ఖేన అనుభూతేన, మన్తం పరివత్తేత్వా రతనవస్సం వస్సాపేత్వా చోరానం ధనం దత్వా యథాసుఖం గమిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా చోరే ఆమన్తేసి "భోన్తో చోరా, తుమ్హే మం కిమత్థాయ గణ్హథా"తి? "ధనత్థాయ, అయ్యా"తి. "సచే వో, ధనేన అత్థో, ఖిప్పం మం బన్ధనా మోచేత్వా సీసం న్హాపేత్వా అహతవత్థాని అచ్ఛాదేత్వా గన్ధేహి విలిమ్పాపేత్వా పుప్ఫాని పిలన్ధాపేత్వా ఠపేథా"తి. "చోరా తస్స కథం సుత్వా తథా అకంసు".

బ్రాహ్మణో నక్ఖత్తయోగం ఞత్వా మన్తం పరివత్తేత్వా ఆకాసం ఉల్లోకేసి, తావదేవ ఆకాసతో రతనాని పతింసు. చోరా తం ధనం సఙ్కడ్ఢిత్వా ఉత్తరాసఙ్గేసు భణ్డికం కత్వా పాయింసు. బ్రాహ్మణోపి తేసం పచ్ఛతోవ అగమాసి. అథ తే చోరే అఞ్ఞే పఞ్చసతా చోరా గణ్హింసు. "కిమత్థం అమ్హే గణ్హథా"తి చ వుత్తా "ధనత్థాయా"తి ఆహంసు. "యది వో ధనేన అత్థో, ఏతం బ్రాహ్మణం గణ్హథ, ఏసో ఆకాసం ఉల్లోకేత్వా ధనం వస్సాపేసి, అమ్హాకమ్పేతం ఏతేనేవ దిన్న"న్తి. చోరా చోరే విస్సజ్జేత్వా "అమ్హాకమ్పి ధనం దేహీ"తి బ్రాహ్మణం గణ్హింసు. బ్రాహ్మణో "అహం తుమ్హాకం ధనం దదేయ్యం, ధనవస్సాపనకనక్ఖత్తయోగో పన ఇతో సంవచ్ఛరమత్థకే భవిస్సతి. యది వో ధనేనత్థో, అధివాసేథ, తదా ధనవస్సం వస్సాపేస్సామీ"తి ఆహ. చోరా కుజ్ఝిత్వా "అమ్భో, దుట్ఠబ్రాహ్మణ, అఞ్ఞేసం ఇదానేవ ధనం వస్సాపేత్వా అమ్హే అఞ్ఞం సంవచ్ఛరం అధివాసాపేసీ"తి తిణ్హేన అసినా బ్రాహ్మణం ద్విధా ఛిన్దిత్వా మగ్గే ఛడ్డేత్వా వేగేన అనుబన్ధిత్వా తేహి చోరేహి సద్ధిం యుజ్ఝిత్వా తే సబ్బేపి మారేత్వా ధనం ఆదాయ పున ద్వే కోట్ఠాసా హుత్వా అఞ్ఞమఞ్ఞం యుజ్ఝిత్వా అడ్ఢతేయ్యాని పురిససతాని ఘాతేత్వా ఏతేన ఉపాయేన యావ ద్వే జనా అవసిట్ఠా అహేసుం, తావ అఞ్ఞమఞ్ఞం ఘాతయింసు. ఏవం తం పురిససహస్సం వినాసం పత్తం.

తే పన ద్వే జనా ఉపాయేన తం ధనం ఆహరిత్వా ఏకస్మిం గామసమీపే గహనట్ఠానే ధనం పటిచ్ఛాదేత్వా ఏకో ఖగ్గం గహేత్వా రక్ఖన్తో నిసీది, ఏకో తణ్డులే గహేత్వా భత్తం పచాపేతుం గామం పావిసి. లోభో చ నామేస వినాసమూలమేవాతి ధనసన్తికే నిసిన్నో చిన్తేసి "తస్మిం ఆగతే ఇదం ధనం ద్వే కోట్ఠాసా భవిస్సన్తి, యంనూనాహం తం ఆగతమత్తమేవ ఖగ్గేన పహరిత్వా ఘాతేయ్య"న్తి. సో ఖగ్గం సన్నయ్హిత్వా తస్స ఆగమనం ఓలోకేన్తో నిసీది. ఇతరోపి చిన్తేసి "తం ధనం ద్వే కోట్ఠాసా భవిస్సన్తి, యంనూనాహం భత్తే విసం పక్ఖిపిత్వా తం పురిసం భోజేత్వా జీవితక్ఖయం పాపేత్వా ఏకకోవ ధనం గణ్హేయ్య"న్తి. సో నిట్ఠితే భత్తే సయం భుఞ్జిత్వా సేసకే విసం పక్ఖిపిత్వా తం ఆదాయ తత్థ అగమాసి. తం భత్తం ఓతారేత్వా ఠితమత్తమేవ ఇతరో

ఖగ్గేన ద్విధా ఛిన్దిత్వా తం పటిచ్ఛన్నట్ఠానే ఛడ్డేత్వా తఞ్చ భత్తం భుఞ్జిత్వా సయమ్పి తత్థేవ జీవితక్ఖయం పాపుణి. ఏవఞ్చ తం ధనం నిస్సాయ సబ్బేవ వినాసం పాపుణింసు.

బోధిసత్తోపి ఖో ఏకాహద్వీహచ్చయేన ధనం ఆదాయ ఆగతో తస్మిం ఠానే ఆచరియం అదిస్వా విప్పకిణ్ణం పన ధనం దిస్వా "ఆచరియేన మమ వచనం అకత్వా ధనం వస్సాపితం భవిస్సతి, సబ్బేహి వినాసం పత్తేహి భవితబ్బ"న్తి మహామగ్గేన పాయాసి. గచ్ఛన్తో ఆచరియం మహామగ్గే ద్విధా ఛిన్నం దిస్వా "మమ వచనం అకత్వా మతో"తి దారూని ఉద్ధరిత్వా చితకం కత్వా ఆచరియం ఝాపేత్వా వనపుప్ఫేహి పూజేత్వా పురతో గచ్ఛన్తో జీవితక్ఖయం పత్తే పఞ్చసతే, పురతో అడ్ఢతేయ్యసతేతి అనుక్కమేన అవసానే ద్వే జనే జీవితక్ఖయం పత్తే దిస్వా చిన్తేసి "ఇమం ద్వీహి ఊనం పురిససహస్సం వినాసం పత్తం, అఞ్ఞేహి ద్వీహి చోరేహి భవితబ్బం, తేపి సన్ధమ్భితుం న సక్ఖిస్సన్తి, కహం ను ఖో తే గతా"తి గచ్ఛన్తో తేసం ధనం ఆదాయ గహనట్ఠానం పవిట్ఠమగ్గం దిస్వా గచ్ఛన్తో భణ్డికబద్ధస్స ధనస్స రాసిం దిస్వా ఏకం భత్తపాతిం అవత్థరిత్వా మతం అద్దస. తతో "ఇదం నామ తేహి కతం భవిస్సతీ"తి సబ్బం ఞత్వా "కహం ను ఖో సో పురిసో"తి విచినన్తో తమ్పి పటిచ్ఛన్నట్ఠానే అపవిద్ధం దిస్వా "అమ్హాకం ఆచరియో మమ వచనం అకత్వా అత్తనో దుబ్బచభావేన అత్తనాపి వినాసం పత్తో, అపరమ్పి తేన పురిససహస్సం వినాసితం, అనుపాయేన వత అకారణేన అత్తనో వుడ్ఢిం పత్థయమానా అమ్హాకం ఆచరియో వియ మహావినాసమేవ పాపుణిస్సన్తీ"తి చిన్తేత్వా ఇమం గాథమాహ –

౪౮. "అనుపాయేన యో అత్థం, ఇచ్ఛతి సో విహఞ్ఞతి;
చేతా హనింసు వేదబ్బం, సబ్బే తే బ్యసనమజ్ఝగూ"తి.

తత్థ **సో విహఞ్ఞతీ**తి సో అనుపాయేన "అత్తనో అత్థం వుడ్ఢిం సుఖం ఇచ్ఛామీ"తి అకాలే వాయామం కరోన్తో పుగ్గలో విహఞ్ఞతి కిలమతి మహావినాసం పాపుణాతి. **చేతా**తి చేతరట్ఠవాసినో చోరా. **హనింసు వేదబ్బ**న్తి వేదబ్బమన్తవసేన "వేదబ్బో"తి లద్ధనామం బ్రాహ్మణం హనింసు. **సబ్బే తే బ్యసనమజ్ఝగూ**తి తేపి చ అనవసేసా అఞ్ఞమఞ్ఞం ఘాతయమానా బ్యసనం అధిగచ్ఛింసు పటిలభింసూతి.

ఏవం బోధిసత్తో "యథా అమ్హాకం ఆచరియో అనుపాయేన అట్ఠానే పరక్కమం కరోన్తో ధనం వస్సాపేత్వా అత్తనాపి జీవితక్ఖయం పత్తో, అఞ్ఞేసఞ్చ వినాసపచ్చయో జాతో, ఏవమేవ యో అఞ్ఞోపి అనుపాయేన అత్తనో అత్థం ఇచ్ఛన్తో వాయామం కరిస్సతి, సబ్బో సో అత్తనా చ వినస్సిస్సతి, పరేసఞ్చ వినాసపచ్చయో భవిస్సతీ"తి వనం ఉన్నాదేన్తో దేవతాసు సాధుకారం దదమానాసు ఇమాయ గాథాయ ధమ్మం దేసేత్వా తం ధనం ఉపాయేన అత్తనో గేహం ఆహరిత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కరోన్తో యావతాయుకం ఠత్వా జీవితపరియోసానే సగ్గపథం పూరయమానో అగమాసి.

సత్థాపి "న త్వం భిక్ఖు ఇదానేవ దుబ్బచో, పుబ్బేపి దుబ్బచోవ, దుబ్బచత్తా పన మహావినాసం పత్తో"తి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా వేదబ్బబ్రాహ్మణో దుబ్బచభిక్ఖు అహోసి, అన్తేవాసికో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

వేదబ్బజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౪౯] ౯. నక్ఖత్తజాతకవణ్ణనా

నక్ఖత్తం పతిమానేన్తన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం ఆజీవకం ఆరబ్భ కథేసి. సావత్థియం కిరేకం కులధీతరం జనపదే ఏకో కులపుత్తో అత్తనో పుత్తస్స వారేత్వా "అసుకదివసే నామ గణ్హిస్సామీ"తి దివసం ఠపేత్వా తస్మిం దివసే సమ్పత్తే అత్తనో కులూపకం ఆజీవకం పుచ్ఛి "భన్తే, అజ్జ మయం ఏకం మఙ్గలం కరిస్సామ, సోభనం ను ఖో నక్ఖత్త"న్తి. సో "అయం మం పఠమం అపుచ్ఛిత్వావ దివసం ఠపేత్వా ఇదాని పటిపుచ్ఛతి, హోతు, సిక్ఖాపేస్సామి న"న్తి కుజ్ఝిత్వా "అజ్జ అసోభనం నక్ఖత్తం, మా అజ్జ మఙ్గలం కరిత్థ, సచే కరిస్సథ, మహావినాసో భవిస్సతీ"తి ఆహ. తస్మిం కులే మనుస్సా తస్స సద్దహిత్వా తం దివసం న గచ్ఛింసు. నగరవాసినో సబ్బం మఙ్గలకిరియం కత్వా తేసం అనాగమనం దిస్వా "తేహి అజ్జ దివసో ఠపితో, నో చ ఖో ఆగతా, అమ్హాకమ్పి బహు వయకమ్మం కతం, కిం నో తేహి, అమ్హాకం ధీతరం అఞ్ఞస్స దస్సామా"తి యథాకతేనేవ మఙ్గలేన ధీతరం అఞ్ఞస్స కులస్స అదంసు.

ఇతరే పునదివసే ఆగన్త్వా "దేథ నో దారిక"న్తి ఆహంసు. అథ నే సావత్థివాసినో "జనపదవాసినో నామ తుమ్హే గహపతికా పాపమనుస్సా దివసం ఠపేత్వా అవఞ్ఞాయ న ఆగతా, ఆగతమగ్గేనేవ పటిగచ్ఛథ , అమ్హేహి అఞ్ఞేసం దారికా దిన్నా"తి పరిభాసింసు. తే తేహి సద్ధిం కలహం కత్వా దారికం అలభిత్వా యథాగతమగ్గేనేవ గతా. తేనపి ఆజీవకేన తేసం మనుస్సానం మఙ్గలన్తరాయస్స కతభావో భిక్ఖూనం అన్తరే పాకటో జాతో. తే భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం సన్నిపతితా "ఆవుసో, ఆజీవకేన కులస్స మఙ్గలన్తరాయో కతో"తి కథయమానా నిసీదింసు. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛి. తే "ఇమాయ నామా"తి కథయింసు. "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ ఆజీవకో తస్స కులస్స మఙ్గలన్తరాయం కరోతి, పుబ్బేపి ఏస తేసం కుజ్ఝిత్వా మఙ్గలన్తరాయం అకాసియేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే నగరవాసినో జనపదవాసీనం ధీతరం వారేత్వా దివసం ఠపేత్వా అత్తనో కులూపకం ఆజీవకం పుచ్ఛింసు "భన్తే, అజ్జ అమ్హాకం ఏకా మఙ్గలకిరియా, సోభనం ను ఖో నక్ఖత్త"న్తి. సో "ఇమే అత్తనో రుచియా దివసం ఠపేత్వా ఇదాని మం పుచ్ఛన్తీ"తి కుజ్ఝిత్వా "అజ్జ నేసం మఙ్గలన్తరాయం కరిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా "అజ్జ అసోభనం నక్ఖత్తం, సచే కరోథ, మహావినాసం పాపుణిస్సథా"తి ఆహ. తే తస్స సద్దహిత్వా న గమింసు. జనపదవాసినో తేసం అనాగమనం ఞత్వా "తే అజ్జ దివసం ఠపేత్వాపి న ఆగతా, కిం నో తేహి, అఞ్ఞేసం ధీతరం దస్సామా"తి అఞ్ఞేసం ధీతరం అదంసు. నగరవాసినో పునదివసే ఆగన్త్వా దారికం యాచింసు. జనపదవాసినో "తుమ్హే నగరవాసినో నామ ఛిన్నహిరికా గహపతికా, దివసం ఠపేత్వా దారికం న గణ్హిత్థ, మయం తుమ్హాకం అనాగమనభావేన అఞ్ఞేసం అదమ్హా"తి. మయం ఆజీవకం పటిపుచ్ఛిత్వా "'నక్ఖత్తం న సోభన'న్తి నాగతా, దేథ నో దారిక"న్తి. "అమ్హేహి తుమ్హాకం అనాగమనభావేన అఞ్ఞేసం దిన్నా, ఇదాని దిన్నదారికం కథం పున ఆనేస్సామా"తి.

ఏవం తేసు అఞ్ఞమఞ్ఞం కలహం కరోన్తేసు ఏకో నగరవాసీ పణ్డితపురిసో ఏకేన కమ్మేన జనపదం గతో తేసం నగరవాసీనం "మయం ఆజీవకం పుచ్ఛిత్వా నక్ఖత్తస్స అసోభనభావేన నాగతా"తి కథేన్తానం సుత్వా "నక్ఖత్తేన కో అత్థో, నను దారికాయ లద్ధభావోవ నక్ఖత్త"న్తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౪౯. "నక్ఖత్తం పతిమానేన్తం, అత్థో బాలం ఉపచ్చగా;
అత్థో అత్థస్స నక్ఖత్తం, కిం కరిస్సన్తి తారకా"తి.

తత్థ **పతిమానేన్త**న్తి ఓలోకేన్తం, “ఇదాని నక్ఖత్తం భవిస్సతి, ఇదాని నక్ఖత్తం భవిస్సతీ”తి ఆగమయమానం. **అత్థో బాలం ఉపచ్చగా**తి ఏతం నగరవాసికం బాలం దారికాపటిలాభసఙ్ఖాతో అత్థో అతిక్కన్తో. **అత్థో అత్థస్స నక్ఖత్త**న్తి యం అత్థం పరియేసన్తో చరతి, సో పటిలద్ధో అత్థోవ అత్థస్స నక్ఖత్తం నామ. **కిం కరిస్సన్తి తారకా**తి ఇతరే పన ఆకాసే తారకా కిం కరిస్సన్తి, కతరం అత్థం సాధేస్సన్తీతి అత్థో. నగరవాసినో కలహం కత్వా దారికం అలభిత్వావ అగమంసు.

సత్థా “న, భిక్ఖవే, ఏస ఆజీవకో ఇదానేవ కులస్స మఙ్గలన్తరాయం కరోతి, పుబ్బేపి అకాసియేవా”తి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా ఆజీవకో ఏతరహి ఆజీవకోవ అహోసి, తానిపి కులాని ఏతరహి కులానియేవ, గాథం వత్వా ఠితో పణ్డితపురిసో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

నక్ఖత్తజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౫౦] ౧౦. దుమ్మేధజాతకవణ్ణనా

దుమ్మేధానన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో లోకత్థచరియం ఆరబ్భ కథేసి. సా ద్వాదసకనిపాతే **మహాకణ్హజాతకే** (జా. ౧.౧౨.౬౧ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స రఞ్ఞో అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిం గణ్హి. తస్స మాతుకుచ్ఛితో నిక్ఖన్తస్స నామగ్గహణదివసే “బ్రహ్మదత్తకుమారో”తి నామం అకంసు. సో సోళసవస్సుద్దేసికో హుత్వా తక్కసిలాయం సిప్పం ఉగ్గణ్హిత్వా తిణ్ణం వేదానం పారం గన్త్వా అట్ఠారసన్నం విజ్జట్ఠానానం నిప్ఫత్తిం పాపుణి, అథస్స పితా ఓపరజ్జం అదాసి. తస్మిం సమయే బారాణసివాసినో దేవతామఙ్గలికా హోన్తి, దేవతా నమస్సన్తి, బహూ అజేళకకుక్కుటసూకరాదయో వధిత్వా నానప్పకారేహి పుప్ఫగన్ధేహి చేవ మంసలోహితేహి చ బలికమ్మం కరోన్తి. బోధిసత్తో చిన్తేసి “ఇదాని సత్తా దేవతామఙ్గలికా, బహుం పాణవధం కరోన్తి, మహాజనో యేభుయ్యేన అధమ్మస్మింయేవ నివిట్ఠో, అహం పితు అచ్చయేన రజ్జం లభిత్వా ఏకమ్పి అకిలమేత్వా ఉపాయేనేవ పాణవధం కాతుం న దస్సామీ”తి. సో ఏకదివసం రథం అభిరుయ్హ నగరా నిక్ఖన్తో అద్దస ఏకస్మిం మహన్తే వటరుక్ఖే మహాజనం సన్నిపతితం, తస్మిం రుక్ఖే నిబ్బత్తదేవతాయ సన్తికే పుత్తధీతుయసధనాదీసు యం యం ఇచ్ఛతి, తం తం పత్థేన్తం. సో తం దిస్వా రథా ఓరుయ్హ తం రుక్ఖం ఉపసఙ్కమిత్వా గన్ధపుప్ఫేహి పూజేత్వా ఉదకేన అభిసేకం కత్వా రుక్ఖం పదక్ఖిణం కత్వా దేవతామఙ్గలికో వియ హుత్వా దేవతం నమస్సిత్వా రథం అభిరుయ్హ నగరం పావిసి. తతో పట్ఠాయ ఇమినావ నియామేన అన్తరన్తరే తత్థ గన్త్వా దేవతామఙ్గలికో వియ పూజం కరోతి.

సో అపరేన సమయేన పితు అచ్చయేన రజ్జే పతిట్ఠాయ చతస్సో అగతియో వజ్జేత్వా దస రాజధమ్మే అకోపేన్తో ధమ్మేన రజ్జం కారేన్తో చిన్తేసి “మయ్హం మనోరథో మత్థకం పత్తో, రజ్జే పతిట్ఠితోమ్హి. యం పనాహం పుబ్బే ఏకం అత్థం చిన్తయిం, ఇదాని తం మత్థకం పాపేస్సామీ”తి అమచ్చే చ బ్రాహ్మణగహపతికాదయో చ సన్నిపాతాపేత్వా ఆమన్తేసి “జానాథ భో మయా కేన కారణేన రజ్జం పత్త”న్తి? “న జానామ, దేవా”తి. “అపి వోహం అసుకం నామ వటరుక్ఖం గన్ధాదీహి పూజేత్వా అఞ్జలిం పగ్గహేత్వా నమస్సమానో దిట్ఠపుబ్బో”తి. “ఆమ, దేవా”తి. తదాహం పత్థనం అకాసిం “సచే రజ్జం పాపుణిస్సామి, బలికమ్మం తే కరిస్సామీ”తి. “తస్సా మే దేవతాయ ఆనుభావేన ఇదం రజ్జం లద్ధం, ఇదానిస్సా బలికమ్మం కరిస్సామి, తుమ్హే పపఞ్చం అకత్వా ఖిప్పం దేవతాయ బలికమ్మం సజ్జేథా”తి. “కిం కిం గణ్హామ, దేవా”తి? భో అహం దేవతాయ ఆయాచమానో “యే

మయ్హం రజ్జే పాణాతిపాతాదీని పఞ్చ దుస్సీలకమ్మాని దస అకుసలకమ్మపథే సమాదాయ వత్తిస్సన్తి, తే ఘాతేత్వా అన్తవట్టిమంసలోహితాదీహి బలికమ్మం కరిస్సామీ”తి ఆయాచిం. తస్మా తుమ్హే ఏవం భేరిం చరాపేథ “అమ్హాకం రాజా ఉపరాజకాలేయేవ ఏవం ఆయాచి ‘సచాహం రజ్జం పాపుణిస్సామి, యే మే రజ్జే దుస్సీలా భవిస్సన్తి, తే సబ్బే ఘాతేత్వా బలికమ్మం కరిస్సామీ’తి, సో ఇదాని పఞ్చవిధం దుస్సీలకమ్మం దసవిధం అకుసలకమ్మపథం సమాదాయ వత్తమానానం దుస్సీలానం సహస్సం ఘాతేత్వా తేసం హదయమంసాదీని గాహాపేత్వా దేవతాయ బలికమ్మం కాతుకామో, ఏవం నగరవాసినో జానన్తూ”తి. ఏవఞ్చ పన వత్వా “యేదాని ఇతో పట్ఠాయ దుస్సీలకమ్మే వత్తిస్సన్తి, తేసం సహస్సం ఘాతేత్వా యఞ్ఞం యజిత్వా ఆయాచనతో ముచ్చిస్సామీ”తి ఏతమత్థం పకాసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౫౦. “దుమ్మేధానం సహస్సేన, యఞ్ఞో మే ఉపయాచితో;
ఇదాని ఖోహం యజిస్సామి, బహు అధమ్మికో జనో”తి.

తత్థ **దుమ్మేధానం సహస్సేనాతి** “ఇదం కమ్మం కాతుం వట్టతి, ఇదం న వట్టతీ”తి అజాననభావేన, దససు వా పన అకుసలకమ్మపథేసు సమాదాయ వత్తనభావేన దుట్ఠా మేధా ఏతేసన్తి దుమ్మేధా, తేసం దుమ్మేధానం నిప్పఞ్ఞానం బాలపుగ్గలానం గణిత్వా గహితేన సహస్సేన. **యఞ్ఞో మే ఉపయాచితోతి** మయా దేవతం ఉపసఙ్కమిత్వా “ఏవం యజిస్సామీ”తి యఞ్ఞో యాచితో. **ఇదాని ఖోహం యజిస్సామీతి** సో అహం ఇమినా ఆయాచనేన రజ్జస్స పటిలద్ధత్తా ఇదాని యజిస్సామి. కింకారణా? ఇదాని హి **బహు అధమ్మికో జనో,** తస్మా ఇదానేవ నం గహేత్వా బలికమ్మం కరిస్సామీతి.

అమచ్చా బోధిసత్తస్స వచనం సుత్వా “సాధు, దేవా”తి ద్వాదసయోజనికే బారాణసినగరే భేరిం చరాపేసుం. భేరియా ఆణం సుత్వా ఏకమ్పి దుస్సీలకమ్మం సమాదాయ ఠితో ఏకపురిసోపి నాహోసి. ఇతి యావ బోధిసత్తో రజ్జం కారేసి, తావ ఏకపుగ్గలోపి పఞ్చసు దససు వా దుస్సీలకమ్మేసు ఏకమ్పి కమ్మం కరోన్తో న పఞ్ఞాయిత్థ. ఏవం బోధిసత్తో ఏకపుగ్గలమ్పి అకిలమేన్తో సకలరట్ఠవాసినో సీలం రక్ఖాపేత్వా సయమ్పి దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా జీవితపరియోసానే అత్తనో పరిసం ఆదాయ దేవనగరం పూరేన్తో అగమాసి.

సత్థాపి “న, భిక్ఖవే, తథాగతో ఇదానేవ లోకస్స అత్థం చరతి, పుబ్బేపి చరియేవా”తి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదాపరిసా బుద్ధపరిసా అహేసుం, బారాణసిరాజా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

దుమ్మేధజాతకవణ్ణనా దసమా.

అత్థకామవగ్గో పఞ్చమో.

తస్సుద్దానం –

లోసకతిస్సకపోత, వేళుకం మకసమ్పి చ;
రోహిణీ ఆరామదూసం, వారుణీదూసవేదబ్బం;
నక్ఖత్తం దుమ్మేధం దసాతి.

పఠమో పణ్ణాసకో.

౬. ఆసీసవగ్గో

[౫౧] ౧. మహాసీలవజాతకవణ్ణనా

ఆసీసేథేవ పురిసోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఓస్సట్ఠవీరియం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. తఞ్హి సత్థా “సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు ఓస్సట్ఠవీరియోసీ”తి పుచ్ఛి. “ఆమ, భన్తే”తి చ వుత్తే “కస్మా త్వం భిక్ఖు ఏవరూపే నియ్యానికసాసనే పబ్బజిత్వా వీరియం ఓస్సజి, పుబ్బే పణ్డితా రజ్జా పరిహాయిత్వాపి అత్తనో వీరియే ఠత్వావ నట్ఠమ్పి యసం పున ఉప్పాదయింసూ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో రఞ్ఞో అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తో. తస్స నామగ్గహణదివసే “సీలవకుమారో”తి నామం అకంసు. సో సోళసవస్సుద్దేసికోవ సబ్బసిప్పేసు నిప్ఫత్తిం పత్వా అపరభాగే పితు అచ్చయేన రజ్జే పతిట్ఠితో మహాసీలవరాజా నామ అహోసి ధమ్మికో ధమ్మరాజా. సో నగరస్స చతూసు ద్వారేసు చతస్సో, మజ్ఝే ఏకం, నివేసనద్వారే ఏకన్తి నిచ్చం ఛ దానసాలాయో కారాపేత్వా కపణద్ధికానం దానం దేతి, సీలం రక్ఖతి, ఉపోసథకమ్మం కరోతి, ఖన్తిమేత్తానుద్దయసమ్పన్నో అఙ్కే నిసిన్నం పుత్తం పరితోసయమానో వియ సబ్బసత్తే పరితోసయమానో ధమ్మేన రజ్జం కారేతి. తస్సేకో అమచ్చో అన్తేపురే పదుబ్భిత్వా అపరభాగే పాకటో జాతో. అమచ్చా రఞ్ఞో ఆరోచేసుం. రాజా పరిగ్గణ్హన్తో అత్తనా పచ్చక్ఖతో ఞత్వా తం అమచ్చం పక్కోసాపేత్వా “అన్ధబాల అయుత్తం తే కతం, న త్వం మమ విజితే వసితుం అరహసి, అత్తనో ధనఞ్చ పుత్తదారే చ గహేత్వా అఞ్ఞత్థ యాహీ”తి రట్ఠా పబ్బాజేసి. సో నిక్ఖమిత్వా కాసిరట్ఠం అతిక్కమ్మ కోసలజనపదం గన్త్వా కోసలరాజానం ఉపట్ఠహన్తో అనుక్కమేన రఞ్ఞో అబ్భన్తరికో విస్సాసికో జాతో.

సో ఏకదివసం కోసలరాజానం ఆహ – “దేవ బారాణసిరజ్జం నామ నిమ్మక్ఖికమధుపటలసదిసం, రాజా అతిముదుకో, అప్పకేనేవ బలవాహనేన సక్కా బారాణసిరజ్జం గణ్హితు”న్తి. రాజా తస్స వచనం సుత్వా “బారాణసిరజ్జం నామ మహా, అయఞ్చ ‘అప్పకేనేవ బలవాహనేన సక్కా బారాణసిరజ్జం గణ్హితు’న్తి ఆహ, కిం ను ఖో పన పయుత్తకచోరో సియా”తి చిన్తేత్వా “పయుత్తకోసి మఞ్ఞే”తి ఆహ. “నాహం, దేవ, పయుత్తకో, సచ్చమేవ వదామి. సచే మే న సద్దహథ, మనుస్సే పేసేత్వా పచ్చన్తగామం హనాపేథ, తే మనుస్సే గహేత్వా అత్తనో సన్తికం నీతే ధనం దత్వా విస్సజ్జేస్సతీ”తి. రాజా “అయం అతివియ సూరో హుత్వా వదతి, వీమంసిస్సామి తావా”తి అత్తనో పురిసే పేసేత్వా పచ్చన్తగామం హనాపేసి. మనుస్సా తే చోరే గహేత్వా బారాణసిరఞ్ఞో దస్సేసుం. రాజా తే దిస్వా “తాతా, కస్మా గామం హనథా”తి పుచ్ఛి. “జీవితుం అసక్కోన్తా, దేవా”తి వుత్తే రాజా “అథ కస్మా మమ సన్తికం నాగమిత్థ, ఇతోదాని పట్ఠాయ ఏవరూపం కమ్మం మా కరిత్థా”తి తేసం ధనం దత్వా విస్సజ్జేసి. తే గన్త్వా కోసలరఞ్ఞో తం పవత్తిం ఆరోచేసుం. సో ఏత్తకేనాపి గన్తుం అవిసహన్తో పున మజ్ఝేజనపదం హనాపేసి. తేపి చోరే రాజా తథేవ ధనం దత్వా విస్సజ్జేసి. సో ఏత్తకేనాపి అగన్త్వా పున పేసేత్వా అన్తరవీథియం విలుమ్పాపేసి, రాజా తేసమ్పి చోరానం ధనం దత్వా విస్సజ్జేసియేవ. తదా కోసలరాజా “అతివియ ధమ్మికో రాజా”తి ఞత్వా “బారాణసిరజ్జం గహేస్సామీ”తి బలవాహనం ఆదాయ నియ్యాసి.

తదా పన బారాణసిరఞ్ఞో మత్తవారణేపి అభిముఖం ఆగచ్ఛన్తే అనివత్తనధమ్మా అసనియాపి సీసే పతన్తియా అసన్తసనసభావా సీలవమహారాజస్స రుచియా సతి సకలజమ్బుదీపే రజ్జం గహేతుం సమత్థా సహస్సమత్తా అభేజ్జవరసూరా మహాయోధా హోన్తి. తే “కోసలరాజా ఆగచ్ఛతీ”తి సుత్వా రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా “దేవ, కోసలరాజా కిర ‘బారాణసిరజ్జం గణ్హిస్సామీ’తి ఆగచ్ఛతి, గచ్ఛామ, నం అమ్హాకం రజ్జసీమం అనోక్కన్తమేవ పోథేత్వా గణ్హామా”తి వదింసు.

రాజా "తాతా, మం నిస్సాయ అఞ్ఞేసం కిలమనకిచ్చం నత్థి, రజ్జత్థికో రజ్జం గణ్హాతు, మాగమిత్థా"తి నివారేసి. కోసలరాజా రజ్జసీమం అతిక్కమిత్వా జనపదమజ్ఝం పావిసి. అమచ్చా పునపి రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా తథేవ వదింసు, రాజా పురిమనయేనేవ నివారేసి. కోసలరాజా బహినగరే ఠత్వా "రజ్జం వా దేతు యుద్ధం వా"తి సీలవమహారాజస్స సాసనం పేసేసి. రాజా తం సుత్వా "నత్థి మయా సద్ధిం యుద్ధం, రజ్జం గణ్హాతూ"తి పటిసాసనం పేసేసి. పునపి అమచ్చా రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా "దేవ, న మయం కోసలరఞ్ఞో నగరం పవిసితుం దేమ, బహినగరేయేవ నం పోథేత్వా గణ్హామా"తి ఆహంసు, రాజా పురిమనయేనేవ నివారేత్వా నగరద్వారాని వివరాపేత్వా సద్ధిం అమచ్చసహస్సేన మహాతలే పల్లఙ్కమజ్ఝే నిసీది.

కోసలరాజా మహన్తేన బలవాహనేన బారాణసిం పావిసి. సో ఏకమ్పి పటిసత్తుం అపస్సన్తో రఞ్ఞో నివేసనద్వారం గన్త్వా అమచ్చగణపరివుతో అపారుతద్వారే నివేసనే అలఙ్కతపటియత్తం మహాతలం ఆరుయ్హ నిసిన్నం నిరాపరాధం సీలవమహారాజానం సద్ధిం అమచ్చసహస్సేన గణ్హాపేత్వా "గచ్ఛథ, ఇమం రాజానం సద్ధిం అమచ్చేహి పచ్ఛాబాహం గాళ్హబన్ధనం బన్ధిత్వా ఆమకసుసానం నేత్వా గలప్పమాణే ఆవాటే ఖనిత్వా యథా ఏకోపి హత్థం ఉక్ఖిపితుం న సక్కోతి, ఏవం పంసుం పక్ఖిపిత్వా నిఖనథ, రత్తిం సిఙ్గాలా ఆగన్త్వా ఏతేసం కాతబ్బయుత్తకం కరిస్సన్తీ"తి ఆహ. మనుస్సా చోరరఞ్ఞో ఆణం సుత్వా రాజానం సద్ధిం అమచ్చేహి పచ్ఛాబాహం గాళ్హబన్ధనం బన్ధిత్వా నిక్ఖమింసు. తస్మిమ్పి కాలే సీలవమహారాజా చోరరఞ్ఞో ఆఘాతమత్తమ్పి నాకాసి. తేసుపి అమచ్చేసు ఏవం బన్ధిత్వా నీయమానేసు ఏకోపి రఞ్ఞో వచనం భిన్దితుం సమత్థో నామ నాహోసి. ఏవం సువినీతా కిరస్స పరిసా. అథ తే రాజపురిసా సామచ్చం సీలవమహారాజానం ఆమకసుసానం నేత్వా గలప్పమాణే ఆవాటే ఖనిత్వా సీలవమహారాజానం మజ్ఝే , ఉభోసు పస్సేసు సేసఅమచ్చేతి ఏవం సబ్బేపి ఆవాటేసు ఓతారేత్వా పంసుం ఆకిరిత్వా ఘనం ఆకోటేత్వా అగమంసు. తదా సీలవమహారాజా అమచ్చే ఆమన్తేత్వా "చోరరఞ్ఞో ఉపరి కోపం అకత్వా మేత్తం ఏవ భావేథ, తాతా"తి ఓవది.

అథ అడ్ఢరత్తసమయే "మనుస్సమంసం ఖాదిస్సామా"తి సిఙ్గాలా ఆగమింసు. తే దిస్వా రాజా చ అమచ్చా చ ఏకప్పహారేనేవ సద్దమకంసు, సిఙ్గాలా భీతా పలాయింసు. తే నివత్తిత్వా ఓలోకేన్తా పచ్ఛతో కస్సచి అనాగమనభావం ఞత్వా పున పచ్చాగమింసు. ఇతరేపి తథేవ సద్దమకంసు. ఏవం యావతతియం పలాయిత్వా పున ఓలోకేన్తా తేసు ఏకస్సపి అనాగమనభావం ఞత్వా "వజ్ఝప్పత్తా ఏతే భవిస్సన్తీ"తి సూరా హుత్వా నివత్తిత్వా పున తేసు సద్దం కరోన్తేసుపి న పలాయింసు. జేట్ఠకసిఙ్గాలో రాజానం ఉపగఞ్ఛి, సేసా సిఙ్గాలా సేసానం అమచ్చానం సన్తికం అగమంసు. ఉపాయకుసలో రాజా తస్స అత్తనో సన్తికం ఆగతభావం ఞత్వా డంసితుం ఓకాసం దేన్తో వియ గీవం ఉక్ఖిపిత్వా తం గీవాయ డంసమానం హనుకట్ఠికేన ఆకడ్ఢిత్వా యన్తే పక్ఖిపిత్వా వియ గాళ్హం గణ్హి, నాగబలేన రఞ్ఞా హనుకట్ఠికేన ఆకడ్ఢిత్వా గీవాయ గాళ్హం గహితసిఙ్గాలో అత్తానం మోచేతుం అసక్కోన్తో మరణభయతజ్జితో మహావిరవం విరవి. అవసేసా సిఙ్గాలా తస్స తం అట్టస్సరం సుత్వా "ఏకేన పురిసేన సుగ్గహితో భవిస్సతీ"తి అమచ్చే ఉపసఙ్కమితుం అసక్కోన్తా మరణభయతజ్జితా సబ్బే పలాయింసు. రఞ్ఞో హనుకట్ఠికేన దళ్హం కత్వా గహితసిఙ్గాలే అపరాపరం సఞ్చరన్తే పంసు సిథిలా అహోసి. సోపి సిఙ్గాలో మరణభయభీతో చతూహి పాదేహి రఞ్ఞో ఉపరిభాగే పంసుం అపబ్యూహి, రాజా పంసునో సిథిలభావం ఞత్వా సిఙ్గాలం విస్సజ్జేత్వా నాగబలో థామసమ్పన్నో అపరాపరం సఞ్చరన్తో ఉభో హత్థే ఉక్ఖిపిత్వా ఆవాటముఖవట్టియం ఓలుబ్భ వాతచ్ఛిన్నవలాహకో వియ నిక్ఖమిత్వా ఠితో అమచ్చే అస్సాసేత్వా పంసుం వియూహిత్వా సబ్బే ఉద్ధరిత్వా అమచ్చపరివుతో ఆమకసుసానే అట్ఠాసి.

తస్మిం సమయే మనుస్సా ఏకం మతమనుస్సం ఆమకసుసానే ఛడ్డేన్తా ద్విన్నం యక్ఖానం సీమన్తరికాయ ఛడ్డేసుం. తే యక్ఖా తం మతమనుస్సం భాజేతుం అసక్కోన్తా "న మయం ఇమం భాజేతుం సక్కోమ, అయం సీలవరాజా ధమ్మికో, ఏస నో భాజేత్వా దస్సతి, ఏతస్స సన్తికం గచ్ఛామా"తి తం మతమనుస్సం పాదే గహేత్వా ఆకడ్ఢన్తా రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా "దేవ, అమ్హాకం ఇమం మతకం భాజేత్వా దేహీ"తి ఆహంసు. "భో యక్ఖా, అహం ఇమం తుమ్హాకం భాజేత్వా దదేయ్యం, అపరిసుద్ధో పనమ్హి, న్హాయిస్సామి తావా"తి. యక్ఖా చోరరఞ్ఞో ఠపితం వాసితఉదకం అత్తనో ఆనుభావేన ఆహరిత్వా రఞ్ఞో న్హానత్థాయ అదంసు. న్హత్వా ఠితస్స సంహరిత్వా ఠపితే చోరరఞ్ఞో సాటకే ఆహరిత్వా అదంసు, తే నివాసేత్వా ఠితస్స చతుజ్జాతియగన్ధసముగ్గం ఆహరిత్వా అదంసు, గన్ధే విలిమ్పిత్వా ఠితస్స సువణ్ణసముగ్గే మణితాలవణ్టేసు ఠపితాని నానాపుప్ఫాని ఆహరిత్వా అదంసు. పుప్ఫాని పిళన్ధిత్వా ఠితకాలే "అఞ్ఞం కిం కరోమా"తి పుచ్ఛింసు. రాజా అత్తనో ఛాతకాకారం దస్సేసి, తే గన్త్వా చోరరఞ్ఞో సమ్పాదితం నానగ్గరసభోజనం ఆహరిత్వా అదంసు, రాజా న్హాతానులిత్తో సుమణ్డితప్పసాధితో నానగ్గరసభోజనం భుఞ్జి. యక్ఖా చోరరఞ్ఞో ఠపితం వాసితపానీయం సువణ్ణభిఙ్కారేనేవ సువణ్ణసరకేనపి సద్ధిం ఆహరింసు. అథస్స పానీయం పివిత్వా ముఖం విక్ఖాలేత్వా హత్థే ధోవిత్వా ఠితకాలే చోరరఞ్ఞో సమ్పాదితం పఞ్చసుగన్ధికసుపరిభావితం తమ్బూలం ఆహరిత్వా అదంసు. తం ఖాదిత్వా ఠితకాలే "అఞ్ఞం కిం కరోమా"తి పుచ్ఛింసు. గన్త్వా చోరరఞ్ఞో ఉస్సీసకే నిక్ఖిత్తం మఙ్గలఖగ్గం ఆహరథాతి. తమ్పి గన్త్వా ఆహరింసు. రాజా తం ఖగ్గం గహేత్వా తం మతమనుస్సం ఉజుకం ఠపాపేత్వా మత్థకమజ్ఝే అసినా పహరిత్వా ద్వే కోట్ఠాసే కత్వా ద్విన్నం యక్ఖానం సమవిభత్తమేవ విభజిత్వా అదాసి, దత్వా చ పన ఖగ్గం ధోవిత్వా సన్నయ్హిత్వా అట్ఠాసి. అథ తే యక్ఖా మనుస్సమంసం ఖాదిత్వా సుహితా హుత్వా తుట్ఠచిత్తా "అఞ్ఞం తే, మహారాజ, కిం కరోమా"తి పుచ్ఛింసు. తేన హి తుమ్హే అత్తనో ఆనుభావేన మం చోరరఞ్ఞో సిరిగబ్భే ఓతారేథ, ఇమే చ అమచ్చే అత్తనో అత్తనో గేహేసు పతిట్ఠాపేథాతి. తే "సాధు దేవా"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తథా అకంసు.

తస్మిం సమయే చోరరాజా అలఙ్కతసిరిగబ్భే సిరిసయనపిట్ఠే నిపన్నో నిద్దాయతి. రాజా తస్స పమత్తస్స నిద్దాయన్తస్స ఖగ్గతలేన ఉదరం పహరి. సో భీతో పబుజ్ఝిత్వా దీపాలోకేన సీలవమహారాజానం సఞ్జానిత్వా సయనా ఉట్ఠాయ సతిం ఉపట్ఠపేత్వా ఠితో రాజానం ఆహ "మహారాజ, ఏవరూపాయ రత్తియా గహితారక్ఖే పిహితద్వారే భవనే ఆరక్ఖమనుస్సేహి నిరోకాసే ఠానే ఖగ్గం సన్నయ్హిత్వా అలఙ్కతపటియత్తో కథం నామ త్వం ఇమం సయనపిట్ఠం ఆగతోసీ"తి. రాజా అత్తనో ఆగమనాకారం సబ్బం విత్థారతో కథేసి. తం సుత్వా చోరరాజా సంవిగ్గమానసో "మహారాజ, అహం మనుస్సభూతోపి సమానో తుమ్హాకం గుణే న జానామి, పరేసం లోహితమంసఖాదకేహి పన కక్ఖళేహి ఫరుసేహి యక్ఖేహి తవ గుణా ఞాతా, న దానాహం, నరిన్ద , ఏవరూపే సీలసమ్పన్నే తయి దుబ్భిస్సామీ"తి ఖగ్గం ఆదాయ సపథం కత్వా రాజానం ఖమాపేత్వా మహాసయనే నిపజ్జాపేత్వా అత్తనా ఖుద్దకమఞ్చకే నిపజ్జిత్వా పభాతాయ రత్తియా ఉట్ఠితే సూరియే భేరిం చరాపేత్వా సబ్బసేనియో చ అమచ్చబ్రాహ్మణగహపతికే చ సన్నిపాతాపేత్వా తేసం పురతో ఆకాసే పుణ్ణచన్దం ఉక్ఖిపన్తో వియ సీలవరఞ్ఞో గుణే కథేత్వా పరిసమజ్ఝేయేవ పున రాజానం ఖమాపేత్వా రజ్జం పటిచ్ఛాపేత్వా "మహారాజ, ఇతో పట్ఠాయ తుమ్హాకం ఉప్పన్నో చోరూపద్దవో మయ్హం భారో, మయా గహితారక్ఖా తుమ్హే రజ్జం కరోథా"తి వత్వా పేసుఞ్ఞకారకస్స ఆణం కారేత్వా అత్తనో బలవాహనం ఆదాయ సకరట్ఠమేవ గతో.

సీలవరాజాపి ఖో అలఙ్కతపటియత్తో సేతచ్ఛత్తస్స హేట్ఠా సరభపాదకే కఞ్చనపల్లఙ్కే నిసిన్నో అత్తనో సమ్పత్తిం ఓలోకేత్వా "అయఞ్చ ఏవరూపా సమ్పత్తి అమచ్చసహస్సస్స చ జీవితపటిలాభో మయి వీరియం అకరోన్తే న కిఞ్చి

అభవిస్స, వీరియబలేన పనాహం నట్ఠఞ్చ ఇమం యసం పటిలభిం, అమచ్చసహస్సస్స చ జీవితదానం అదాసిం, ఆసచ్ఛేదం వత అకత్వా వీరియమేవ కత్తబ్బం. కతవీరియస్స హి ఫలం నామ ఏవం సమిజ్ఝతీ”తి చిన్తేత్వా ఉదానవసేన ఇమం గాథమాహ –

౫౧. “ఆసీసేథేవ పురిసో, న నిబ్బిన్దేయ్య పణ్డితో;
పస్సామి వోహం అత్తానం, యథా ఇచ్ఛిం తథా అహూ”తి.

తత్థ **ఆసీసేథేవాతి** “ఏవాహం వీరియం ఆరభన్తో ఇమమ్హా దుక్ఖా ముచ్చిస్సామీ”తి అత్తనో వీరియబలేన ఆసం కరోథేవ. **న నిబ్బిన్దేయ్య పణ్డితోతి** పణ్డితో ఉపాయకుసలో యుత్తట్ఠానే వీరియం కరోన్తో “అహం ఇమస్స వీరియస్స ఫలం న లభిస్సామీ”తి న ఉక్కణ్ఠేయ్య, ఆసచ్ఛేదం కరేయ్యాతి అత్థో. **పస్సామి వోహం అత్తానన్తి** ఏత్థ **వోతి** నిపాతమత్తం , అహం అజ్జ అత్తానం పస్సామి. **యథా ఇచ్ఛిం తథా అహూతి** అహఞ్హి ఆవాటే నిఖాతో తమ్హా దుక్ఖా ముచ్చిత్వా పున అత్తనో రజ్జసమ్పత్తిం ఇచ్ఛిం, సో అహం ఇమం సమ్పత్తిం పత్తం అత్తానం పస్సామి. యథేవాహం పుబ్బే ఇచ్ఛిం, తథేవ మే అత్తా జాతోతి. ఏవం బోధిసత్తో “అహో వత భో సీలసమ్పన్నానం వీరియఫలం నామ సమిజ్ఝతీ”తి ఇమాయ గాథాయ ఉదానం ఉదానేత్వా యావజీవం పుఞ్ఞాని కత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థాపి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేసి, సచ్చపరియోసానే ఓస్సట్ఠవీరియో భిక్ఖు అరహత్తే పతిట్ఠాసి. సత్థా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా పదుట్ఠామచ్చో దేవదత్తో అహోసి, అమచ్చసహస్సం బుద్ధపరిసా, సీలవమహారాజా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

మహాసీలవజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౫౨] ౨. చూళజనకజాతకవణ్ణనా

వాయమేథేవ పురిసోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఓస్సట్ఠవీరియమేవారబ్భ కథేసి. తత్థ యం వత్తబ్బం, తం సబ్బం **మహాజనకజాతకే** (జా॰ ౨.౨౨.౧౨౩ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి. జనకరాజా పన సేతచ్ఛత్తస్స హేట్ఠా నిసిన్నో ఇమం గాథమాహ –

౫౨. “వాయమేథేవ పురిసో, న నిబ్బిన్దేయ్య పణ్డితో;
పస్సామి వోహం అత్తానం, ఉదకా థలముబ్భత”న్తి.

తత్థ **వాయమేథేవాతి** వాయామం కరోథేవ. **ఉదకా థలముబ్భతన్తి** ఉదకతో థలముత్తిణ్ణం థలే పతిట్ఠితం అత్తానం పస్సామీతి. ఇధాపి ఓస్సట్ఠవీరియో భిక్ఖు అరహత్తం పత్తో, జనకరాజా సమ్మాసమ్బుద్ధోవ అహోసీతి.

చూళజనకజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౫౩] ౩. పుణ్ణపాతిజాతకవణ్ణనా

తథేవ పుణ్ణా పాతియోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో విసవారుణిం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకం సమయం సావత్థియం సురాధుత్తా సన్నిపతిత్వా మన్తయింసు – “సురామూలం నో ఖీణం, కహం ను ఖో లభిస్సామా”తి. అథేకో కక్ఖళధుత్తో ఆహ

“మా చిన్తయిత్థ, అత్థేకో ఉపాయో”తి. “కతరో ఉపాయో నామా”తి? “అనాథపిణ్డికో అఙ్గులిముద్దికా పిళన్ధిత్వా మట్ఠసాటకనివత్థో రాజుపట్ఠానం గచ్ఛతి, మయం సురాపాతియం విసఞ్ఞీకరణం భేసజ్జం పక్ఖిపిత్వా ఆపానం సజ్జేత్వా నిసీదిత్వా అనాథపిణ్డికస్స ఆగమనకాలే ‘ఇతో ఏహి మహాసేట్ఠీ’తి పక్కోసిత్వా తం సురం పాయేత్వా విసఞ్ఞీభూతస్స అఙ్గులిముద్దికా చ సాటకే చ గహేత్వా సురామూలం కరిస్సామా”తి. తే “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తథా కత్వా సేట్ఠిస్స ఆగమనకాలే పటిమగ్గం గన్త్వా “సామి, ఇతో తావ ఆగచ్ఛథ , అయం అమ్హాకం సన్తికే అతిమనాపా సురా, థోకం పివిత్వా గచ్ఛథా”తి వదింసు. సోతాపన్నో అరియసావకో కిం సురం పివిస్సతి, అనత్థికో సమానోపి పన “ఇమే ధుత్తే పరిగ్గణ్హిస్సామీ”తి తేసం ఆపానభూమిం గన్త్వా తేసం కిరియం ఓలోకేత్వా “అయం సురా ఇమేహి ఇమినా నామ కారణేన యోజితా”తి ఞత్వా “ఇతో దాని పట్ఠాయ ఇమే ఇతో పలాపేస్సామీ”తి చిన్తేత్వా ఆహ – “హరే దుట్ఠధుత్తా, తుమ్హే ‘సురాపాతియం భేసజ్జం పక్ఖిపిత్వా ఆగతాగతే పాయేత్వా విసఞ్ఞే కత్వా విలుమ్పిస్సామా’తి ఆపానమణ్డలం సజ్జేత్వా నిసిన్నా కేవలం ఇమం సురం వణ్ణేథ, ఏకోపి తం ఉక్ఖిపిత్వా పివితుం న ఉస్సహతి. సచే అయం అయోజితా అస్స, ఇమం తుమ్హేవ పివేయ్యాథా”తి తే ధుత్తే తజ్జేత్వా తతో పలాపేత్వా అత్తనో గేహం గన్త్వా “ధుత్తేహి కతకారణం తథాగతస్స ఆరోచేస్సామీ”తి చిన్తేన్తో జేతవనం గన్త్వా ఆరోచేసి. సత్థా “ఇదాని తావ గహపతి తే ధుత్తా తం వఞ్చేతుకామా జాతా, పుబ్బే పన పణ్డితేపి వఞ్చేతుకామా అహేసు”న్తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో బారాణసిసేట్ఠి అహోసి. తదాపేతే ధుత్తా ఏవమేవ సమ్మన్తేత్వా సురం యోజేత్వా బారాణసిసేట్ఠిస్స ఆగమనకాలే పటిమగ్గం గన్త్వా ఏవమేవ కథయింసు. సేట్ఠి అనత్థికోపి హుత్వా తే పరిగ్గణ్హితుకామో గన్త్వా తేసం కిరియం ఓలోకేత్వా “ఇదం నామేతే కాతుకామా, పలాపేస్సామి నే ఇతో”తి చిన్తేత్వా ఏవమాహ “భోన్తో, ధుత్తా సురం పివిత్వా రాజకులం గన్తుం నామ అయుత్తం, రాజానం దిస్వా పున ఆగచ్ఛన్తో జానిస్సామి, తుమ్హే ఇధేవ నిసీదథా”తి రాజుపట్ఠానం గన్త్వా పచ్చాగఞ్ఛి. ధుత్తా “ఇతో ఏథ, సామీ”తి. సోపి తత్థ గన్త్వా భేసజ్జేన సంయోజితా సురాపాతియో ఓలోకేత్వా ఏవమాహ “భోన్తో ధుత్తా తుమ్హాకం కిరియా మయ్హం న రుచ్చతి, తుమ్హాకం సురాపాతియో యథాపూరితావ ఠితా, తుమ్హే కేవలం సురం వణ్ణేథ, న పన పివథ. సచాయం మనాపా అస్స, తుమ్హేపి పివేయ్యాథ, ఇమాయ పన విససంయుత్తాయ భవితబ్బ”న్తి తేసం మనోరథం భిన్దన్తో ఇమం గాథమాహ –

౫౩. “తథేవ పుణ్ణా పాతియో, అఞ్ఞాయం వత్తతే కథా;
ఆకారణేన జానామి, న చాయం భద్దికా సురా”తి.

తత్థ **తథేవాతి** యథా మయా గమనకాలే దిట్ఠా, ఇదానిపి ఇమా సురాపాతియో తథేవ పుణ్ణా. **అఞ్ఞాయం వత్తతే కథాతి** యా అయం తుమ్హాకం సురావణ్ణనకథా వత్తతి, సా అఞ్ఞావ అభూతా అతచ్ఛా. యది హి ఏసా సురా మనాపా అస్స, తుమ్హేపి పివేయ్యాథ, ఉపడ్ఢపాతియో అవసిస్సేయ్యుం. తుమ్హాకం పన ఏకేనాపి సురా న పీతా. **ఆకారణేన జానామీతి** తస్మా ఇమినా కారణేన జానామి. **న చాయం భద్దికా సురాతి** “నేవాయం భద్దికా సురా, విససంయోజితాయ ఏతాయ భవితబ్బ”న్తి ధుత్తే నిగ్గణ్హిత్వా యథా న పున ఏవరూపం కరోన్తి, తథా తే తజ్జేత్వా విస్సజ్జేసి. సో యావజీవం దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా ధుత్తా ఏతరహి ధుత్తా, బారాణసిసేట్ఠి పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

పుణ్ణపాతిజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౮౫] ౫. కింఫలజాతకవణ్ణనా

నాయం రుక్ఖో దురారుహోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం ఫలకుసలం ఉపాసకం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకో కిర సావత్థివాసీ కుటుమ్బికో బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం నిమన్తేత్వా అత్తనో ఆరామే నిసీదాపేత్వా యాగుఖజ్జకం దత్వా ఉయ్యానపాలం ఆణాపేసి "భిక్ఖూహి సద్ధిం ఉయ్యానే విచరిత్వా అయ్యానం అమ్బాదీని నానాఫలాని దేహీ"తి. సో "సాధూ"తి పటిస్సుణిత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘమాదాయ ఉయ్యానే విచరన్తో రుక్ఖం ఉల్లోకేత్వావ "ఏతం ఫలం ఆమం, ఏతం న సుపక్కం, ఏతం సుపక్క"న్తి జానాతి. యం సో వదతి, తం తథేవ హోతి. భిక్ఖూ గన్త్వా తథాగతస్స ఆరోచేసుం "భన్తే, అయం ఉయ్యానపాలో ఫలకుసలో భూమియం ఠితోవ రుక్ఖం ఉల్లోకేత్వా 'ఏతం ఫలం ఆమం, ఏతం న సుపక్కం, ఏతం సుపక్క'న్తి జానాతి. యం సో వదతి, తం తథేవ హోతీ"తి. సత్థా "న, భిక్ఖవే, అయమేవ ఉయ్యానపాలో ఫలకుసలో, పుబ్బే పణ్డితాపి ఫలకుసలాయేవ అహేసు"న్తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సత్థవాహకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో పఞ్చహి సకటసతేహి వణిజ్జం కరోన్తో ఏకస్మిం కాలే మహావత్తనిఅటవిం పత్వా అటవిముఖే ఠత్వా సబ్బే మనుస్సే సన్నిపాతాపేత్వా "ఇమిస్సా అటవియా విసరుక్ఖా నామ హోన్తి, విసపత్తాని, విసపుప్ఫాని, విసఫలాని, విసమధూని హోన్తియేవ, పుబ్బే తుమ్హేహి అపరిభుత్తం, యం కిఞ్చి పత్తం వా పుప్ఫం వా ఫలం వా పల్లవం వా మం అపరిపుచ్ఛిత్వా మా ఖాదథా"తి ఆహ. తే "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా అటవిం ఓతరింసు. అటవిముఖే చ ఏకస్మిం గామద్వారే కింఫలరుక్ఖో నామ అత్థి, తస్స ఖన్ధసాఖాపలాసపుప్ఫఫలాని సబ్బాని అమ్బసదిసానేవ హోన్తి. న కేవలం వణ్ణసణ్ఠానతోవ, గన్ధరసేహిపిస్స ఆమపక్కాని ఫలాని అమ్బఫలసదిసానేవ, ఖాదితాని పన హలాహలవిసం వియ తఙ్ఖణఞ్ఞేవ జీవితక్ఖయం పాపేన్తి. పురతో గచ్ఛన్తా ఏకచ్చే లోలపురిసా "అమ్బరుక్ఖో అయ"న్తి సఞ్ఞాయ ఫలాని ఖాదింసు, ఏకచ్చే "సత్థవాహం పుచ్ఛిత్వావ ఖాదిస్సామా"తి హత్థేన గహేత్వా అట్ఠంసు. తే సత్థవాహే ఆగతే "అయ్య, ఇమాని అమ్బఫలాని ఖాదామా"తి పుచ్ఛింసు. బోధిసత్తో "నాయం అమ్బరుక్ఖో"తి ఞత్వా "కిం ఫలరుక్ఖో నామేస, నాయం అమ్బరుక్ఖో, మా ఖాదిత్థా"తి వారేత్వా యే ఖాదింసు. తేపి వమాపేత్వా చతుమధురం పాయేత్వా నిరోగే అకాసి.

పుబ్బే పన ఇమస్మిం రుక్ఖమూలే మనుస్సా నివాసం కప్పేత్వా "అమ్బఫలానీ"తి సఞ్ఞాయ ఇమాని విసఫలాని ఖాదిత్వా జీవితక్ఖయం పాపుణన్తి. పునదివసే గామవాసినో నిక్ఖమిత్వా మతమనుస్సే దిస్వా పాదే గణ్హిత్వా పటిచ్ఛన్నట్ఠానే ఛడ్డేత్వా సకటేహి సద్ధింయేవ సబ్బం తేసం సన్తకం గహేత్వా గచ్ఛన్తి. తే తం దివసమ్పి అరుణుగ్గమనకాలేయేవ "మయ్హం బలిబద్దో భవిస్సతి, మయ్హం సకటం, మయ్హం భణ్డ"న్తి వేగేన తం రుక్ఖమూలం గన్త్వా మనుస్సే నిరోగే దిస్వా "కథం తుమ్హే ఇమం రుక్ఖం 'నాయం అమ్బరుక్ఖో'తి జానిత్థా"తి పుచ్ఛింసు. తే "మయం న జానామ, సత్థవాహజేట్ఠకో నో జానాతీ"తి ఆహంసు. మనుస్సా బోధిసత్తం పుచ్ఛింసు "పణ్డిత, కిన్తి కత్వా త్వం ఇమస్స రుక్ఖస్స అనమ్బరుక్ఖభావం అఞ్ఞాసీ"తి? సో "ద్వీహి కారణేహి అఞ్ఞాసి"న్తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౮౫. "నాయం రుక్ఖో దురారుహో, నపి గామతో ఆరకా;

ఆకారణేన జానామి, నాయం సాదుఫలో దుమో"తి.

తత్థ **నాయం రుక్ఖో దురారుహో**తి అయం విసరుక్ఖో న దుక్ఖారుహో, ఉక్ఖిపిత్వా ఠపితనిస్సేణీ వియ సుఖేనారోహితుం సక్కాతి వదతి. **నపి గామతో ఆరకా**తి గామతో దూరే ఠితోపి న హోతి, గామద్వారే ఠితోయేవాతి దీపేతి. **ఆకారణేన జానామీ**తి ఇమినా దువిధేన కారణేనాహం ఇమం రుక్ఖం జానామి. కిన్తి? **నాయం సాదుఫలో దుమో**తి. సచే హి అయం మధురఫలో అమ్బరుక్ఖో అభవిస్స, ఏవం సుఖారుళ్హే అవిదూరే ఠితే ఏతస్మిం ఏకమ్పి ఫలం న తిట్ఠేయ్య, ఫలఖాదకమనుస్సేహి నిచ్చం పరివుతోవ అస్స. ఏవం అహం అత్తనో ఞాణేన పరిచ్ఛిన్దిత్వా ఇమస్స విసరుక్ఖభావం అఞ్ఞాసిన్తి మహాజనస్స ధమ్మం దేసేత్వా సోత్థిగమనం గతో.

సత్థాపి "ఏవం, భిక్ఖవే, పుబ్బే పణ్డితాపి ఫలకుసలా అహేసు"న్తి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా పరిసా బుద్ధపరిసా అహేసుం, సత్థవాహో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

కింఫలజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౫౫] ౫. పఞ్చావుధజాతకవణ్ణనా

యో అలీనేన చిత్తేనాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం ఓస్సట్ఠవీరియం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. తఞ్హి భిక్ఖుం సత్థా ఆమన్తేత్వా "సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు ఓస్సట్ఠవీరియోసీ"తి పుచ్ఛిత్వా "సచ్చం, భగవా"తి వుత్తే "భిక్ఖు పుబ్బే పణ్డితా వీరియం కాతుం యుత్తట్ఠానే వీరియం కత్వా రజ్జసమ్పత్తిం పాపుణింసూ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స రఞ్ఞో అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిస్మిం నిబ్బత్తి. తస్స నామగ్గహణదివసే అట్ఠసతే బ్రాహ్మణే సబ్బకామేహి సన్తప్పేత్వా లక్ఖణాని పుచ్ఛింసు. లక్ఖణకుసలా బ్రాహ్మణా లక్ఖణసమ్పత్తిం దిస్వా "పుఞ్ఞసమ్పన్నో, మహారాజ, కుమారో తుమ్హాకం అచ్చయేన రజ్జం పాపుణిస్సతి, పఞ్చావుధకమ్మే పఞ్ఞాతో పాకటో జమ్బుదీపే అగ్గపురిసో భవిస్సతీ"తి బ్యాకరింసు. రాజా బ్రాహ్మణానం వచనం సుత్వా కుమారస్స నామం గణ్హన్తో "పఞ్చావుధకుమారో"తి నామం అకాసి. అథ నం విఞ్ఞుతం పత్వా సోళసవస్సుద్దేసే ఠితం రాజా ఆమన్తేత్వా "తాత, సిప్పం ఉగ్గణ్హాహీ"తి ఆహ. "కస్స సన్తికే ఉగ్గణ్హామి, దేవా"తి? "గచ్ఛ, తాత, గన్ధారరట్ఠే తక్కసిలనగరే దిసాపామోక్ఖస్స ఆచరియస్స సన్తికే ఉగ్గణ్హ, ఇదఞ్చస్స ఆచరియభాగం దజ్జేయ్యాసీ"తి సహస్సం దత్వా ఉయ్యోజేసి. సో తత్థ గన్త్వా సిప్పం సిక్ఖిత్వా ఆచరియేన దిన్నం పఞ్చావుధం గహేత్వా ఆచరియం వన్దిత్వా తక్కసిలనగరతో నిక్ఖమిత్వా సన్నద్ధపఞ్చావుధో బారాణసిమగ్గం పటిపజ్జి.

సో అన్తరామగ్గే సిలేసలోమయక్ఖేన నామ అధిట్ఠితం ఏకం అటవిం పాపుణి. అథ నం అటవిముఖే మనుస్సా దిస్వా "భో మాణవ, మా ఇమం అటవిం పవిస, సిలేసలోమయక్ఖో నామేత్థ అత్థి, సో దిట్ఠదిట్ఠే మనుస్సే జీవితక్ఖయం పాపేతీ"తి వారయింసు. బోధిసత్తో అత్తానం తక్కేన్తో అసమ్భీతకేసరసీహో వియ అటవిం పావిసియేవ. తస్మిం అటవిమజ్ఝం సమ్పత్తే సో యక్ఖో తాలమత్తో హుత్వా కూటాగారమత్తం సీసం పత్తప్పమాణాని అక్ఖీని, దకలిమకుళమత్తా ద్వే దాఠా చ మాపేత్వా సేతముఖో కబరకుచ్ఛి నీలహత్థపాదో హుత్వా బోధిసత్తస్స అత్తానం దస్సేత్వా "కహం యాసి, తిట్ఠ భక్ఖోసి మే"తి ఆహ. అథ నం బోధిసత్తో "యక్ఖ, అహం అత్తానం తక్కేత్వా ఇధ పవిట్ఠో, త్వం అప్పమత్తో హుత్వా మం ఉపగచ్ఛేయ్యాసి. విసపీతేన హి సరేన తం విజ్ఝిత్వా ఏత్థేవ పాతేస్సామీ"తి సన్తజ్జేత్వా హలాహలవిసపీతం సరం సన్నయ్హిత్వా ముఞ్చి, సో యక్ఖస్స లోమేసుయేవ అల్లీయి. తతో అఞ్ఞం, తతో అఞ్ఞన్తి ఏవం పణ్ణాస సరే ముఞ్చి, సబ్బే తస్స లోమేసుయేవ అల్లీయింసు. యక్ఖో సబ్బేపి తే సరే ఫోటేత్వా అత్తనో పాదమూలేయేవ పాతేత్వా బోధిసత్తం ఉపసఙ్కమి.

బోధిసత్తో పునపి తం తజ్జేత్వా ఖగ్గం కడ్ఢిత్వా పహరి, తేత్తింసఙ్గులాయతో ఖగ్గో లోమేసుయేవ అల్లీయి. అథ నం కణయేన పహరి, సోపి లోమేసుయేవ అల్లీయి. తస్స అల్లీనభావం ఞత్వా ముగ్గరేన పహరి, సోపి లోమేసుయేవ అల్లీయి. తస్స అల్లీనభావం ఞత్వా కున్తేన పహరి, సోపి లోమేసుయేవ అల్లీయి. తస్స అల్లీనభావం ఞత్వా "భో యక్ఖ, న తే అహం 'పఞ్చావుధకుమారో నామా'తి సుతపుబ్బో, అహం తయా అధిట్ఠితం అటవిం పవిసన్తో న ధనుఆదీని తక్కేత్వా పవిట్ఠో, అత్తానంయేవ పన తక్కేత్వా పవిట్ఠో, అజ్జ తం పోథేత్వా చుణ్ణవిచుణ్ణం కరిస్సామీ"తి ఉన్నాదేన్తో అత్తానం తక్కేత్వా దక్ఖిణహత్థేన యక్ఖం పహరి, హత్థో లోమేసుయేవ అల్లీయి. వామహత్థేన పహరి, సోపి అల్లీయి. దక్ఖిణపాదేన పహరి, సోపి అల్లీయి. వామపాదేన పహరి, సోపి అల్లీయి. "సీసేన తం పోథేత్వా చుణ్ణవిచుణ్ణం కరిస్సామీ"తి సీసేన పహరి, తమ్పి లోమేసుయేవ అల్లీయి. సో పఞ్చోడ్డితో పఞ్చసు ఠానేసు బద్ధో ఓలమ్బన్తోపి నిబ్భయో నిస్సారజ్జోవ అహోసి.

యక్ఖో చిన్తేసి "అయం ఏకో పురిససీహో పురిసాజానీయో, న పురిసమత్తోవ, మాదిసేన నామస్స యక్ఖేన గహితస్స సన్తాసమత్తమ్పి న భవిస్సతి, మయా ఇమం మగ్గం హనన్తేన ఏకోపి ఏవరూపో పురిసో న దిట్ఠపుబ్బో, కస్మా ను ఖో ఏస న భాయతీ"తి. సో తం ఖాదితుం అవిసహన్తో "కస్మా ను ఖో, త్వం మాణవ, మరణభయం న భాయసీ"తి పుచ్ఛి. "కింకారణా, యక్ఖ, భాయిస్సామి. ఏకస్మిఞ్హి అత్తభావే ఏకం మరణం నియతమేవ, అపిచ మయ్హం కుచ్ఛిమ్హి వజిరావుధం అత్థి. సచే మం ఖాదిస్ససి, తం ఆవుధం జీరాపేతుం న సక్ఖిస్ససి, తం తే అన్తాని ఖణ్డాఖణ్డికం ఛిన్దిత్వా జీవితక్ఖయం పాపేస్సతి. ఇతి ఉభోపి నస్సిస్సామ, ఇమినా కారణేనాహం న భాయామీ"తి. ఇదం కిర బోధిసత్తో అత్తనో అబ్భన్తరే ఞాణావుధం సన్ధాయ కథేసి. తం సుత్వా యక్ఖో చిన్తేసి "అయం మాణవో సచ్చమేవ భణతి, ఇమస్స పురిససీహస్స సరీరతో ముగ్గబీజమత్తమ్పి మంసఖణ్డం మయ్హం కుచ్ఛి జీరేతుం న సక్ఖిస్సతి, విస్సజ్జేస్సామి న"న్తి మరణభయతజ్జితో బోధిసత్తం విస్సజ్జేత్వా "మాణవ, పురిససీహో త్వం, న తే అహం మంసం ఖాదిస్సామి, త్వం అజ్జ రాహుముఖా ముత్తచన్దో వియ మమ హత్థతో ముచ్చిత్వా ఞాతిసుహజ్జమణ్డలం తోసేన్తో యాహీ"తి ఆహ.

అథ నం బోధిసత్తో ఆహ – "యక్ఖ, అహం తావ గచ్ఛిస్సామి, త్వం పన పుబ్బేపి అకుసలం కత్వా లుద్దో లోహితపాణి పరరుహిరమంసభక్ఖో యక్ఖో హుత్వా నిబ్బత్తో. సచే ఇధాపి ఠత్వా అకుసలమేవ కరిస్ససి, అన్ధకారా అన్ధకారమేవ గమిస్ససి, మం దిట్ఠకాలతో పట్ఠాయ పన న సక్కా తయా అకుసలం కాతుం, పాణాతిపాతకమ్మం నామ నిరయే తిరచ్ఛానయోనియం పేత్తివిసయే అసురకాయే చ నిబ్బత్తేతి, మనుస్సేసు నిబ్బత్తనిబ్బత్తట్ఠానే అప్పాయుకసంవత్తనికం హోతీ"తి ఏవమాదినా నయేన పఞ్చన్నం దుస్సీల్యకమ్మానం ఆదీనవం, పఞ్చన్నం సీలానం ఆనిసంసఞ్చ కథేత్వా నానాకారణేహి యక్ఖం తజ్జేత్వా ధమ్మం దేసేత్వా దమేత్వా నిబ్బిసేవనం కత్వా పఞ్చసు సీలేసు పతిట్ఠాపేత్వా తస్సాయేవ నం అటవియా బలిపటిగ్గాహకం దేవతం కత్వా అప్పమాదేన ఓవదిత్వా అటవితో నిక్ఖమిత్వా అటవిముఖే మనుస్సానం ఆచిక్ఖిత్వా సన్నద్ధపఞ్చావుధో బారాణసిం గన్త్వా మాతాపితరో దిస్వా అపరభాగే రజ్జే పతిట్ఠాయ ధమ్మేన రజ్జం కారేన్తో దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థాపి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా ఇమం గాథమాహ –

౫౫. "యో అలీనేన చిత్తేన, అలీనమనసో నరో;
భావేతి కుసలం ధమ్మం, యోగక్ఖేమస్స పత్తియా;
పాపుణే అనుపుబ్బేన, సబ్బసంయోజనక్ఖయ"న్తి.

తత్రాయం పిణ్డత్థో – యో పురిసో అలీనేన అసంకుటితేన చిత్తేన పకతియాపి అలీనమనో అలీనజ్ఝాసయోవ హుత్వా అనవజ్జట్ఠేన కుసలం సత్తతింస బోధిపక్ఖియభేదం ధమ్మం భావేతి వడ్ఢేతి, విసాలేన చిత్తేన విపస్సనం అనుయుఞ్జతి చతూహి యోగేహి ఖేమస్స నిబ్బానస్స పత్తియా, సో ఏవం సబ్బసఙ్ఖారేసు "అనిచ్చం దుక్ఖం అనత్తా"తి తిలక్ఖణం ఆరోపేత్వా తరుణవిపస్సనతో పట్ఠాయ ఉప్పన్నే బోధిపక్ఖియధమ్మే భావేన్తో అనుపుబ్బేన ఏకసంయోజనమ్పి అనవసేసేత్వా సబ్బసంయోజనక్ఖయకరస్స చతుత్థమగ్గస్స పరియోసానే ఉప్పన్నత్తా "సబ్బసంయోజనక్ఖయో"తి సఙ్ఖ్యం గతం అరహత్తం పాపుణేయ్యాతి.

ఏవం సత్థా అరహత్తేన ధమ్మదేసనాయ కూటం గహేత్వా మత్థకే చత్తారి సచ్చాని పకాసేసి, సచ్చపరియోసానే సో భిక్ఖు అరహత్తం పాపుణి. సత్థా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా యక్ఖో అఙ్గులిమాలో అహోసి, పఞ్చావుధకుమారో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

పఞ్చావుధజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౫౬] ౬. కఞ్చనక్ఖన్ధజాతకవణ్ణనా

యో పహట్ఠేన చిత్తేనాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకో కిర సావత్థివాసీ కులపుత్తో సత్థు ధమ్మదేసనం సుత్వా రతనసాసనే ఉరం దత్వా పబ్బజి. అథస్స ఆచరియుపజ్ఝాయా "ఆవుసో, ఏకవిధేన సీలం నామ, దువిధేన, తివిధేన, చతుబ్బిధేన, పఞ్చవిధేన, ఛబ్బిధేన, సత్తవిధేన, అట్ఠవిధేన, నవవిధేన, దసవిధేన, బహువిధేన సీలం నామ. ఇదం చూళసీలం నామ, ఇదం మజ్ఝిమసీలం నామ, ఇదం మహాసీలం నామ. ఇదం పాతిమోక్ఖసంవరసీలం నామ, ఇదం ఇన్ద్రియసంవరసీలం నామ, ఇదం ఆజీవపారిసుద్ధిసీలం నామ, ఇదం పచ్చయపటిసేవనసీలం నామా"తి సీలం ఆచిక్ఖన్తి. సో చిన్తేసి "ఇదం సీలం నామ అతిబహు, అహం ఏత్తకం సమాదాయ వత్తితుం న సక్ఖిస్సామి, సీలం పూరేతుం అసక్కోన్తస్స చ నామ పబ్బజ్జాయ కో అత్థో, అహం గిహీ హుత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని చ కరిస్సామి, పుత్తదారఞ్చ పోసేస్సామీ"తి. ఏవఞ్చ పన చిన్తేత్వా "భన్తే, అహం సీలం రక్ఖితుం న సక్ఖిస్సామి, అసక్కోన్తస్స చ నామ పబ్బజ్జాయ కో అత్థో, అహం హీనాయావత్తిస్సామి, తుమ్హాకం పత్తచీవరం గణ్హథా"తి ఆహ.

అథ నం ఆహంసు "ఆవుసో ఏవం సన్తే దసబలం వన్దిత్వావ యాహీ"తి తే తం ఆదాయ సత్థు సన్తికం ధమ్మసభం అగమంసు. సత్థా దిస్వావ "కిం, భిక్ఖవే, అనత్థికం భిక్ఖుం ఆదాయ ఆగతత్థా"తి ఆహ. భన్తే, అయం భిక్ఖు "అహం సీలం రక్ఖితుం న సక్ఖిస్సామీ"తి పత్తచీవరం నియ్యాదేతి, అథ నం మయం గహేత్వా ఆగతమ్హాతి. "కస్మా పన తుమ్హే, భిక్ఖవే, ఇమస్స భిక్ఖునో బహుం సీలం ఆచిక్ఖథ. యత్తకం ఏస రక్ఖితుం సక్కోతి, తత్తకమేవ రక్ఖిస్సతి. ఇతో పట్ఠాయ తుమ్హే ఏతం మా కిఞ్చి అవచుత్థ, అహమేత్థ కత్తబ్బం జానిస్సామి, ఏహి త్వం భిక్ఖు, కిం తే బహునా సీలేన, తీణియేవ సీలాని రక్ఖితుం సక్ఖిస్ససీ"తి? "రక్ఖిస్సామి, భన్తే"తి. తేన హి త్వం ఇతో పట్ఠాయ కాయద్వారం వచీద్వారం మనోద్వారన్తి తీణి ద్వారాని రక్ఖ, మా కాయేన పాపకమ్మం కరి, మా వాచాయ, మా మనసా. "గచ్ఛ మా హీనాయావత్తి, ఇమాని తీణియేవ సీలాని రక్ఖా"తి. ఏత్తావతా సో భిక్ఖు తుట్ఠమానసో "సాధు, భన్తే, రక్ఖిస్సామి ఇమాని తీణి సీలానీ"తి సత్థారం వన్దిత్వా ఆచరియుపజ్ఝాయేహి సద్ధింయేవ అగమాసి. సో తాని తీణి సీలాని పూరేన్తోవ అఞ్ఞాసి "ఆచరియుపజ్ఝాయేహి మయ్హం ఆచిక్ఖితం సీలమ్పి ఏత్తకమేవ, తే పన అత్తనో అబుద్ధభావేన మం బుజ్ఝాపేతుం నాసక్ఖింసు, సమ్మాసమ్బుద్ధో అత్తనో బుద్ధసుబుద్ధతాయ

అనుత్తరధమ్మరాజతాయ ఏత్తకం సీలం తీసుయేవ ద్వారేసు పక్ఖిపిత్వా మం గణ్హాపేసి, అవస్సయో వత మే సత్థా జాతో”తి విపస్సనం వడ్ఢేత్వా కతిపాహేనేవ అరహత్తే పతిట్ఠాసి.

తం పవత్తిం ఞత్వా ధమ్మసభాయం సన్నిపతితా భిక్ఖూ “ఆవుసో, తం కిర భిక్ఖుం ‘బహుసీలాని రక్ఖితుం న సక్కోమీ’తి హీనాయావత్తన్తం సబ్బాని సీలాని తీహి కోట్ఠాసేహి సఙ్ఖిపిత్వా గాహాపేత్వా సత్థా అరహత్తం పాపేసి, అహో బుద్ధానం బలం నామ అచ్ఛరియ”న్తి బుద్ధగుణే కథేన్తా నిసీదింసు. అథ సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “భిక్ఖవే, అతిగరుకోపి భారో కోట్ఠాసవసేన భాజేత్వా దిన్నో లహుకో వియ హోతి, పుబ్బేపి పణ్డితా మహన్తం కఞ్చనక్ఖన్ధం లభిత్వా ఉక్ఖిపితుం అసక్కోన్తా విభాగం కత్వా ఉక్ఖిపిత్వా అగమంసూ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో ఏకస్మిం గామకే కస్సకో అహోసి. సో ఏకదివసం అఞ్ఞతరస్మిం ఛడ్డితగామకే ఖేత్తే కసిం కసతి. పుబ్బే చ తస్మిం గామే ఏకో విభవసమ్పన్నో సేట్ఠి ఊరుమత్తపరిణాహం చతుహత్థాయామం కఞ్చనక్ఖన్ధం నిదహిత్వా కాలమకాసి. తస్మిం బోధిసత్తస్స నఙ్గలం లగిత్వా అట్ఠాసి. సో “మూలసన్తానకం భవిస్సతీ”తి పంసుం వియూహన్తో తం దిస్వా పంసునా పటిచ్ఛాదేత్వా దివసం కసిత్వా అత్థఙ్గతే సూరియే యుగనఙ్గలాదీని ఏకమన్తే నిక్ఖిపిత్వా “కఞ్చనక్ఖన్ధం గణ్హిత్వా గచ్ఛిస్సామీ”తి తం ఉక్ఖిపితుం నాసక్ఖి. అసక్కోన్తో నిసీదిత్వా “ఏత్తకం కుచ్ఛిభరణాయ భవిస్సతి, ఏత్తకం నిదహిత్వా ఠపేస్సామి, ఏత్తకేన కమ్మన్తే పయోజేస్సామి, ఏత్తకం దానాదిపుఞ్ఞకిరియాయ భవిస్సతీ”తి చత్తారో కోట్ఠాసే అకాసి. తస్సేవం విభత్తకాలే సో కఞ్చనక్ఖన్ధో సల్లహుకో వియ అహోసి. సో తం ఉక్ఖిపిత్వా ఘరం నేత్వా చతుధా విభజిత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా యథాకమ్మం గతో.

ఇతి భగవా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా ఇమం గాథమాహ –

౫౬. “యో పహట్ఠేన చిత్తేన, పహట్ఠమనసో నరో;
భావేతి కుసలం ధమ్మం, యోగక్ఖేమస్స పత్తియా;
పాపుణే అనుపుబ్బేన, సబ్బసంయోజనక్ఖయ”న్తి.

తత్థ **పహట్ఠేనా**తి వినీవరణేన. **పహట్ఠమనసో**తి తాయ ఏవ వినీవరణతాయ పహట్ఠమానసో, సువణ్ణం వియ పహంసిత్వా సముజ్జోతితసప్పభాసచిత్తో హుత్వాతి అత్థో.

ఏవం సత్థా అరహత్తకూటేన దేసనం నిట్ఠాపేత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా కఞ్చనక్ఖన్ధలద్ధపురిసో అహమేవ అహోసి”న్తి.

కఞ్చనక్ఖన్ధజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౫౭] ౭. వానరిన్దజాతకవణ్ణనా

యస్సేతే చతురో ధమ్మాతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో దేవదత్తస్స వధాయ పరిసక్కనం ఆరబ్భ కథేసి. తస్మిఞ్హి సమయే సత్థా “దేవదత్తో వధాయ పరిసక్కతీ”తి సుత్వా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ దేవదత్తో మయ్హం వధాయ పరిసక్కతి, పుబ్బేపి పరిసక్కియేవ, తాసమత్తమ్పి పన కాతుం నాసక్ఖీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో కపియోనియం నిబ్బత్తిత్వా వుడ్ఢిమన్వాయ అస్సపోతకప్పమాణో థామసమ్పన్నో ఏకచరో హుత్వా నదీతీరే విహరతి. తస్సా పన నదియా వేమజ్ఝే ఏకో దీపకో నానప్పకారేహి అమ్బపనసాదీహి ఫలరుక్ఖేహి సమ్పన్నో. బోధిసత్తో నాగబలో థామసమ్పన్నో నదియా ఓరిమతీరతో ఉప్పతిత్వా దీపకస్స ఓరతో నదీమజ్ఝే ఏకో పిట్ఠిపాసాణో అత్థి, తస్మిం నిపతతి, తతో ఉప్పతిత్వా తస్మిం దీపకే పతతి. తత్థ నానప్పకారాని ఫలాని ఖాదిత్వా సాయం తేనేవ ఉపాయేన పచ్చాగన్త్వా అత్తనో వసనట్ఠానే వసిత్వా పునదివసేపి తథేవ కరోతి. ఇమినా నియామేన తత్థ వాసం కప్పేతి.

తస్మిం పన కాలే ఏకో కుమ్భీలో సపజాపతికో తస్సా నదియా వసతి. తస్స భరియా బోధిసత్తం అపరాపరం గచ్ఛన్తం దిస్వా బోధిసత్తస్స హదయమంసే దోహళం ఉప్పాదేత్వా కుమ్భీలం ఆహ – "మయ్హం ఖో, అయ్య, ఇమస్స వానరిన్దస్స హదయమంసే దోహళో ఉప్పన్నో"తి. కుమ్భీలో "సాధు, భద్దే, లచ్ఛసీ"తి వత్వా "అజ్జ తం సాయం దీపకతో ఆగచ్ఛన్తమేవ గణ్హిస్సామీ"తి గన్త్వా పిట్ఠిపాసాణే నిపజ్జి.

బోధిసత్తో దివసం చరిత్వా సాయన్హసమయే దీపకే ఠితోవ పాసాణం ఓలోకేత్వా – "అయం పాసాణో ఇదాని ఉచ్చతరో ఖాయతి, కిం ను ఖో కారణ"న్తి చిన్తేసి. తస్స కిర ఉదకప్పమాణఞ్చ పాసాణప్పమాణఞ్చ సువవత్థాపితమేవ హోతి. తేనస్స ఏతదహోసి "అజ్జ ఇమిస్సా నదియా ఉదకం నేవ హాయతి, న చ వడ్ఢతి, అథ చ పనాయం పాసాణో మహా హుత్వా పఞ్ఞాయతి, కచ్చి ను ఖో ఏత్థ మయ్హం గహణత్థాయ కుమ్భీలో నిపన్నో"తి. సో "వీమంసామి తావ న"న్తి తత్థేవ ఠత్వా పాసాణేన సద్ధిం కథేన్తో వియ "భో పాసాణా"తి వత్వా పటివచనం అలభన్తో యావతతియం "భో పాసాణా"తి ఆహ. పాసాణో కిం పటివచనం దస్సతి. పునపి వానరో "కిం భో పాసాణ, అజ్జ మయ్హం పటివచనం న దేసీ"తి ఆహ. కుమ్భీలో "అద్ధా అఞ్ఞేసు దివసేసు అయం పాసాణో వానరిన్దస్స పటివచనం అదాసి, దస్సామి దానిస్స పటివచన"న్తి చిన్తేత్వా "కిం, భో వానరిన్దా"తి ఆహ. "కోసి త్వ"న్తి? "అహం కుమ్భీలో"తి. "కిమత్థం ఏత్థ నిపన్నోసీ"తి? "తవ హదయమంసం పత్థయమానో"తి. బోధిసత్తో చిన్తేసి "అఞ్ఞో మే గమనమగ్గో నత్థి, అజ్జ మయా ఏస కుమ్భీలో వఞ్చేతబ్బో"తి. అథ నం ఏవమాహ "సమ్మ కుమ్భీల, అహం అత్తానం తుయ్హం పరిచ్చజిస్సామి, త్వం ముఖం వివరిత్వా మం తవ సన్తికం ఆగతకాలే గణ్హాహీ"తి. కుమ్భీలానఞ్హి ముఖే వివటే అక్ఖీని నిమ్మీలన్తి. సో తం కారణం అసల్లక్ఖేత్వా ముఖం వివరి, అథస్స అక్ఖీని పిధీయింసు. సో ముఖం వివరిత్వా అక్ఖీని నిమ్మీలేత్వా నిపజ్జి. బోధిసత్తో తథాభావం ఞత్వా దీపకా ఉప్పతితో గన్త్వా కుమ్భీలస్స మత్థకే అక్కమిత్వా తతో ఉప్పతితో విజ్జులతా వియ విజ్జోతమానో పరతీరే అట్ఠాసి.

కుమ్భీలో తం అచ్ఛరియం దిస్వా "ఇమినా వానరిన్దేన అతిఅచ్ఛేరకం కత"న్తి చిన్తేత్వా "భో వానరిన్ద, ఇమస్మిం లోకే చతూహి ధమ్మేహి సమన్నాగతో పుగ్గలో పచ్చామిత్తే అధిభవతి. తే సబ్బేపి తుయ్హం అబ్భన్తరే అత్థి మఞ్ఞే"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౫౭. "యస్సేతే చతురో ధమ్మా, వానరిన్ద యథా తవ;
సచ్చం ధమ్మో ధితి చాగో, దిట్ఠం సో అతివత్తతీ"తి.

తత్థ **యస్సా**తి యస్స కస్సచి పుగ్గలస్స. **ఏతే**తి ఇదాని వత్తబ్బే పచ్చక్ఖతో నిద్దిసతి. **చతురో ధమ్మా**తి చత్తారో గుణా. **సచ్చ**న్తి వచీసచ్చం, "మమ సన్తికం ఆగమిస్సామీ"తి వత్వా ముసావాదం అకత్వా ఆగతోయేవాతి ఏతం తే వచీసచ్చం.

ధమ్మోతి విచారణపఞ్ఞా, "ఏవం కతే ఇదం నామ భవిస్సతీ"తి ఏసా తే విచారణపఞ్ఞా అత్థి. **ధితీ**తి అబ్బోచ్ఛిన్నం వీరియం వుచ్చతి, ఏతమ్పి తే అత్థి. **చాగో**తి అత్తపరిచ్చాగో, త్వం అత్తానం పరిచ్చజిత్వా మమ సన్తికం ఆగతో. యం పనాహం గణ్హితుం నాసక్ఖిం, మయ్హమేవేస దోసో. **దిట్ఠ**న్తి పచ్చామిత్తం. **సో అతివత్తతీ**తి యస్స పుగ్గలస్స యథా తవ, ఏవం ఏతే చత్తారో ధమ్మా అత్థి, సో యథా మం అజ్జ త్వం అతిక్కన్తో, తథేవ అత్తనో పచ్చామిత్తం అతిక్కమతి అభిభవతీతి. ఏవం కుమ్భీలో బోధిసత్తం పసంసిత్వా అత్తనో వసట్ఠానం గతో.

సత్థాపి "న, భిక్ఖవే, దేవదత్తో ఇదానేవ మయ్హం వధాయ పరిసక్కతి, పుబ్బేపి పరిసక్కియేవా"తి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా కుమ్భీలో దేవదత్తో అహోసి, భరియాస్స చిఞ్చమాణవికా, వానరిన్దో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

వానరిన్దజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౫౮] ౮. తయోధమ్మజాతకవణ్ణనా

యస్స ఏతే తయో ధమ్మాతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో దేవదత్తస్స వధాయ పరిసక్కనమేవారబ్భ కథేసి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే దేవదత్తో వానరయోనియం నిబ్బత్తిత్వా హిమవన్తప్పదేసే యూథం పరిహరన్తో అత్తానం పటిచ్చ జాతానం వానరపోతకానం "వుడ్ఢిప్పత్తా ఇమే యూథం పరిహరేయ్యు"న్తి భయేన దన్తేహి డంసిత్వా తేసం బీజాని ఉప్పాటేతి. తదా బోధిసత్తోపి తఞ్ఞేవ పటిచ్చ ఏకిస్సా వానరియా కుచ్ఛిస్మిం పటిసన్ధిం గణ్హి. అథ సా వానరీ గబ్భస్స పతిట్ఠితభావం ఞత్వా అత్తనో గబ్భం అనురక్ఖమానా అఞ్ఞం పబ్బతపాదం అగమాసి. సా పరిపక్కగబ్భా బోధిసత్తం విజాయి. సో వుడ్ఢిమన్వాయ విఞ్ఞుతం పత్తో థామసమ్పన్నో అహోసి. సో ఏకదివసం మాతరం పుచ్ఛి "అమ్మ, మయ్హం పితా కహ"న్తి? "తాత, అసుకస్మిం నామ పబ్బతపాదే యూథం పరిహరన్తో వసతీ"తి. "అమ్మ, తస్స మం సన్తికం నేహీ"తి. "తాత, న సక్కా తయా పితు సన్తికం గన్తుం. పితా హి తే అత్తానం పటిచ్చ జాతానం వానరపోతకానం యూథపరిహరణభయేన దన్తేహి డంసిత్వా బీజాని ఉప్పాటేతీ"తి. "అమ్మ, నేహి మం తత్థ, అహం జానిస్సామీ"తి. సా పుత్తం ఆదాయ తస్స సన్తికం అగమాసి.

సో వానరో అత్తనో పుత్తం దిస్వావ "అయం వడ్ఢన్తో మయ్హం యూథం పరిహరితుం న దస్సతి, ఇదానేవ మారేతబ్బో"తి "ఏతం ఆలిఙ్గన్తో వియ గాళ్హం పీళేత్వా జీవితక్ఖయం పాపేస్సామీ"తి చిన్తేత్వా "ఏహి, తాత, ఏత్తకం కాలం కహం గతోసీ"తి బోధిసత్తం ఆలిఙ్గన్తో వియ నిప్పీళేసి. బోధిసత్తో పన నాగబలో థామసమ్పన్నో, సోపి నం నిప్పీళేసి, అథస్స అట్ఠీని భిజ్జనాకారప్పత్తాని అహేసుం. అథస్స ఏతదహోసి "అయం వడ్ఢన్తో మం మారేస్సతి, కేన ను ఖో ఉపాయేన పురేతరఞ్ఞేవ మారేయ్య"న్తి. తతో చిన్తేసి "అయం అవిదూరే రక్ఖసపరిగ్గహితో సరో అత్థి, తత్థ నం రక్ఖసేన ఖాదాపేస్సామీ"తి. అథ నం ఏవమాహ "తాత, అహం మహల్లకో, ఇమం యూథం తుయ్హం నియ్యాదేమి, అజ్జేవ తం రాజానం కరోమి, అసుకస్మిం నామ ఠానే సరో అత్థి, తత్థ ద్వే కుముదినియో, తిస్సో ఉప్పలినియో, పఞ్చ పదుమినియో చ పుప్ఫన్తి, గచ్ఛ, తతో పుప్ఫాని ఆహరా"తి. సో "సాధు, తాత, ఆహరిస్సామీ"తి గన్త్వా సహసా అనోతరిత్వా సమన్తా పదం పరిచ్ఛిన్దన్తో ఓతిణ్ణపదఞ్ఞేవ అద్దస, న ఉత్తిణ్ణపదం. సో "ఇమినా సరేన రక్ఖసపరిగ్గహితేన భవితబ్బం, మయ్హం పితా అత్తనా మారేతుం అసక్కోన్తో రక్ఖసేన మం ఖాదాపేతుకామో భవిస్సతి , అహం ఇమఞ్చ సరం న ఓతరిస్సామి, పుప్ఫాని చ గహేస్సామీ"తి నిరుదకట్ఠానం గన్త్వా వేగం

గహేత్వా ఉప్పతిత్వా పరతో గచ్ఛన్తో నిరుదకే ఓకాసే ఠితానేవ ద్వే పుప్ఫాని గహేత్వా పరతీరే పతి. పరతీరతోపి ఓరిమతీరం ఆగచ్ఛన్తో తేనేవుపాయేన ద్వే గణ్హి. ఏవం ఉభోసు పస్సేసు రాసిం కరోన్తో పుప్ఫాని చ గణ్హి, రక్ఖసస్స చ ఆణట్ఠానం న ఓతరి.

అథస్స "ఇతో ఉత్తరి ఉక్ఖిపితుం న సక్ఖిస్సామీ"తి తాని పుప్ఫాని గహేత్వా ఏకస్మిం ఠానే రాసిం కరోన్తస్స సో రక్ఖసో "మయా ఏత్తకం కాలం ఏవరూపో పఞ్ఞవా అచ్ఛరియపురిసో న దిట్ఠపుబ్బో, పుప్ఫాని చ నామ యావదిచ్ఛకం గహితాని, మయ్హఞ్చ ఆణట్ఠానం న ఓతరీ"తి ఉదకం ద్విధా భిన్దన్తో ఉదకతో ఉట్ఠాయ బోధిసత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా "వానరిన్ద, ఇమస్మిం లోకే యస్స తయో ధమ్మా అత్థి, సో పచ్చామిత్తం అభిభవతి, తే సబ్బేపి తవ అబ్భన్తరే అత్థి మఞ్ఞే"తి వత్వా బోధిసత్తస్స థుతిం కరోన్తో ఇమం గాథమాహ –

౫౭. "యస్స ఏతే తయో ధమ్మా, వానరిన్ద యథా తవ;
దక్ఖియం సూరియం పఞ్ఞా, దిట్ఠం సో అతివత్తతీ"తి.

తత్థ **దక్ఖియ**న్తి దక్ఖభావో, సమ్పత్తభయం విధమితుం జాననపఞ్ఞాయ సమ్పయుత్తఉత్తమవీరియస్సేతం నామం. **సూరియ**న్తి సూరభావో, నిబ్భయభావస్సేతం నామం. **పఞ్ఞా**తి పఞ్ఞాపదట్ఠానాయ ఉపాయపఞ్ఞాయేతం నామం.

ఏవం సో దకరక్ఖసో ఇమాయ గాథాయ బోధిసత్తస్స థుతిం కత్వా "ఇమాని పుప్ఫాని కిమత్థం హరసీ"తి పుచ్ఛి. "పితా మం రాజానం కాతుకామో, తేన కారణేన హరామీ"తి. "న సక్కా తాదిసేన ఉత్తమపురిసేన పుప్ఫాని వహితుం అహం వహిస్సామీ"తి ఉక్ఖిపిత్వా తస్స పచ్ఛతో పచ్ఛతో అగమాసి. అథస్స పితా దూరతోవ తం దిస్వా "అహం ఇమం 'రక్ఖసభత్తం భవిస్సతీ'తి పహిణిం, సో దానేస రక్ఖసం పుప్ఫాని గాహాపేన్తో ఆగచ్ఛతి, ఇదానిమ్హి నట్ఠో"తి చిన్తేన్తో సత్తధా హదయఫాలనం పత్వా తత్థేవ జీవితక్ఖయం పత్తో. సేసవానరా సన్నిపతిత్వా బోధిసత్తం రాజానం అకంసు.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా యూథపతి దేవదత్తో అహోసి, యూథపతిపుత్తో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

తయోధమ్మజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౫౯] ౯. భేరివాదకజాతకవణ్ణనా

ధమే ధమేతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం దుబ్బచభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. తఞ్హి భిక్ఖుం సత్థా "సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు దుబ్బచోసీ"తి పుచ్ఛిత్వా "సచ్చం, భగవా"తి వుత్తే "న త్వం భిక్ఖు ఇదానేవ దుబ్బచో, పుబ్బేపి దుబ్బచోయేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో భేరివాదకకులే నిబ్బత్తిత్వా గామకే వసతి. సో "బారాణసియం నక్ఖత్తం ఘుట్ఠ"న్తి సుత్వా "సమజ్జమణ్డలే భేరిం వాదేత్వా ధనం ఆహరిస్సామీ"తి పుత్తం ఆదాయ తత్థ గన్త్వా భేరిం వాదేత్వా బహుధనం లభి. సో తం ఆదాయ అత్తనో గామం గచ్ఛన్తో చోరాటవిం పత్వా పుత్తం నిరన్తరం భేరిం వాదేన్తం వారేసి "తాత, నిరన్తరం అవాదేత్వా మగ్గపటిపన్నస్స ఇస్సరస్స భేరిం వియ అన్తరన్తరా వాదేహీ"తి సో పితరా వారియమానోపి "భేరిసద్దేనేవ చోరే పలాపేస్సామీ"తి వత్వా నిరన్తరమేవ వాదేసి. చోరా పఠమఞ్ఞేవ భేరిసద్దం సుత్వా "ఇస్సరభేరీ భవిస్సతీ"తి పలాయిత్వా

అతి వియ ఏకాబద్ధం సద్దం సుత్వా “నాయం ఇస్సరభేరీ భవిస్సతీ”తి ఆగన్త్వా ఉపధారేన్తా ద్వేయేవ జనే దిస్వా పోథేత్వా విలుమ్పింసు. బోధిసత్తో “కిచ్ఛేన వత నో లద్ధం ధనం ఏకాబద్ధం కత్వా వాదేన్తో నాసేసీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౫౯. “ధమే ధమే నాతిధమే, అతిధన్తఞ్హి పాపకం;
ధన్తేన హి సతం లద్ధం, అతిధన్తేన నాసిత”న్తి.

తత్థ **ధమే ధమే**తి ధమేయ్య నో న ధమేయ్య, భేరిం వాదేయ్య నో న వాదేయ్యాతి అత్థో. **నాతిధమే**తి అతిక్కమిత్వా పన నిరన్తరమేవ కత్వా న వాదేయ్య. కింకారణా? **అతిధన్తఞ్హి పాపకం,** నిరన్తరం భేరివాదనం ఇదాని అమ్హాకం పాపకం లామకం జాతం. **ధన్తేన హి సతం లద్ధ**న్తి నగరే ధమన్తేన భేరివాదనేన కహాపణసతం లద్ధం. **అతిధన్తేన నాసిత**న్తి ఇదాని పన మే పుత్తేన వచనం అకత్వా యదిదం అటవియం అతిధన్తం, తేన అతిధన్తేన సబ్బం నాసితన్తి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా పుత్తో దుబ్బచభిక్ఖు అహోసి, పితా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

భేరివాదకజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౬౦] ౧౦. సఙ్ఖధమజాతకవణ్ణనా

ధమే ధమేతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో దుబ్బచమేవారబ్భ కథేసి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సఙ్ఖధమకకులే నిబ్బత్తిత్వా బారాణసియం నక్ఖత్తే ఘుట్ఠే పితరం ఆదాయ సఙ్ఖధమనకమ్మేన ధనం లభిత్వా ఆగమనకాలే చోరాటవియం పితరం నిరన్తరం సఙ్ఖం ధమన్తం వారేసి. సో “సఙ్ఖసద్దేన చోరే పలాపేస్సామీ”తి నిరన్తరమేవ ధమి, చోరా పురిమనయేనేవ ఆగన్త్వా విలుమ్పింసు. బోధిసత్తో పురిమనయేనేవ గాథం అభాసి –

౬౦. “ధమే ధమే నాతిధమే, అతిధన్తఞ్హి పాపకం;
ధన్తేనాధిగతా భోగా, తే తాతో విధమీ ధమ”న్తి.

తత్థ **తే తాతో విధమీ ధమ**న్తి తే సఙ్ఖం ధమిత్వా లద్ధభోగే మమ పితా పునప్పునం ధమన్తో విధమి విద్ధంసేసి వినాసేసీతి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా పితా దుబ్బచభిక్ఖు అహోసి, పుత్తో పనస్స అహమేవ అహోసి”న్తి.

సఙ్ఖధమజాతకవణ్ణనా దసమా.

ఆసీసవగ్గో ఛట్ఠో.

తస్సుద్దానం –

మహోసీలవజనకం, పుణ్ణపాతి చ కింఫలం;

పఞ్చావుధకఞ్చనక్ఖన్ధం, వానరిన్దం తయోధమ్మం;

భేరివాదసఙ్ఖధమన్తి.

౭. ఇత్థివగ్గో

[౬౧] ౧. అసాతమన్తజాతకవణ్ణనా

అసా లోకిత్థియో నామాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఉక్కణ్ఠితం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. తస్స వత్థు ఉమ్మాదన్తిజాతకే ఆవి భవిస్సతి. తం పన భిక్ఖుం సత్థా "భిక్ఖు ఇత్థియో నామ అసాతా అసతియో లామికా పచ్ఛిమికా, త్వం ఏవరూపం లామికం ఇత్థిం నిస్సాయ కస్మా ఉక్కణ్ఠితోసీ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో గన్ధారరట్ఠే తక్కసిలాయం బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా విఞ్ఞుతం పత్తో తీసు వేదేసు సబ్బసిప్పేసు చ నిప్ఫత్తిం పత్తో దిసాపామోక్ఖో ఆచరియో అహోసి. తదా బారాణసియం ఏకస్మిం బ్రాహ్మణకులే పుత్తస్స జాతదివసే అగ్గిం గహేత్వా అనిబ్బాయన్తం ఠపయింసు. అథ నం బ్రాహ్మణకుమారం సోళసవస్సకాలే మాతాపితరో ఆహంసు "పుత్త, మయం తవ జాతదివసే అగ్గిం గహేత్వా ఠపయిమ్హ. సచే బ్రహ్మలోకపరాయణో భవితుకామో, త్వం అగ్గిం ఆదాయ అరఞ్ఞం పవిసిత్వా అగ్గిం భగవన్తం నమస్సమానో బ్రహ్మలోకపరాయణో హోహి. సచే అగారం అజ్ఝావసితుకామో, తక్కసిలం గన్త్వా దిసాపామోక్ఖస్స ఆచరియస్స సన్తికే సిప్పం ఉగ్గణ్హిత్వా కుటుమ్బం సణ్ఠపేహీ"తి. మాణవో "నాహం సక్ఖిస్సామి అరఞ్ఞే అగ్గిం పరిచరితుం, కుటుమ్బమేవ సణ్ఠపేస్సామీ"తి మాతాపితరో వన్దిత్వా ఆచరియభాగం సహస్సం గహేత్వా తక్కసిలం గన్త్వా సిప్పం ఉగ్గణ్హిత్వా పచ్చాగమాసి.

మాతాపితరో పనస్స అనత్థికా ఘరావాసేన, అరఞ్ఞే అగ్గిం పరిచరాపేతుకామా హోన్తి. అథ నం మాతా ఇత్థీనం దోసం దస్సేత్వా అరఞ్ఞం పేసేతుకామా "సో ఆచరియో పణ్డితో బ్యత్తో సక్ఖిస్సతి మే పుత్తస్స ఇత్థీనం దోసం కథేతు"న్తి చిన్తేత్వా ఆహ – "ఉగ్గహితం తే, తాత, సిప్ప"న్తి. "ఆమ, అమ్మా"తి. "అసాతమన్తోపి తే ఉగ్గహితో"తి. "న ఉగ్గహితో, అమ్మా"తి. "తాత, యది తే అసాతమన్తో న ఉగ్గహితో, కిం నామ తే సిప్పం ఉగ్గహితం, గచ్ఛ, ఉగ్గణ్హిత్వా ఏహీ"తి. సో "సాధూ"తి పున తక్కసిలాభిముఖో పాయాసి. తస్సపి ఆచరియస్స మాతా మహల్లికా వీసతివస్ససతికా . సో తం సహత్థా న్హాపేన్తో భోజేన్తో పాయేన్తో పటిజగ్గతి. అఞ్ఞే మనుస్సా నం తథా కరోన్తం జిగుచ్ఛన్తి. సో చిన్తేసి "యంనూనాహం అరఞ్ఞం పవిసిత్వా తత్థ మాతరం పటిజగ్గన్తో విహరేయ్య"న్తి. అథేకస్మిం వివిత్తే అరఞ్ఞే ఉదకఫాసుకట్ఠానే పణ్ణసాలం కారేత్వా సప్పితణ్డులాదీని ఆహరాపేత్వా మాతరం ఉక్ఖిపిత్వా తత్థ గన్త్వా మాతరం పటిజగ్గన్తో వాసం కప్పేసి.

సోపి ఖో మాణవో తక్కసిలం గన్త్వా ఆచరియం అపస్సన్తో "కహం ఆచరియో"తి పుచ్ఛిత్వా తం పవత్తిం సుత్వా తత్థ గన్త్వా వన్దిత్వా అట్ఠాసి. అథ నం ఆచరియో "కిం ను ఖో, తాత, అతిసీఘం ఆగతోసీ"తి? "నను అహం తుమ్హేహి అసాతమన్తో నామ న ఉగ్గణ్హాపితో"తి? "కో పన తే అసాతమన్తే ఉగ్గణ్హితబ్బే కత్వా కథేసీ"తి? "మయ్హం మాతా ఆచరియా"తి. బోధిసత్తో చిన్తేసి "అసాతమన్తో నామ కోచి నత్థి, ఇమస్స పన మాతా ఇమం ఇత్థిదోసే జానాపేతుకామా భవిస్సతీ"తి. అథ నం "సాధు, తాత, దస్సామి తే అసాతమన్తే, త్వం అజ్జ ఆదిం కత్వా మమ ఠానే ఠత్వా మమ మాతరం సహత్థా న్హాపేన్తో భోజేన్తో పాయేన్తో పటిజగ్గాహి, హత్థపాదసీసపిట్ఠిసమ్బాహనాదీని చ కరోన్తో 'అయ్యే జరం పత్తకాలేపి తావ తే ఏవరూపం సరీరం, దహరకాలే కీదిసం అహోసీ'తి హత్థపాదపరికమ్మాదికరణకాలే హత్థపాదాదీనం వణ్ణం కథేయ్యాసి. యఞ్చ తే మమ మాతా

కథేతి, తం అలజ్జన్తో అనిగుహన్తో మయ్హం ఆరోచేయ్యాసి, ఏవం కరోన్తో అసాతమన్తే లచ్ఛసి, అకరోన్తో న లచ్ఛసీ"తి ఆహ. సో "సాధు ఆచరియా"తి తస్స వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా తతో పట్ఠాయ సబ్బం యథావుత్తవిధానం అకాసి.

అథస్సా తస్మిం మాణవే పునప్పునం వణ్ణయమానే "అయం మయా సద్ధిం అభిరమితుకామో భవిస్సతీ"తి అన్ధాయ జరాజిణ్ణాయ అబ్భన్తరే కిలేసో ఉప్పజ్జి . సా ఏకదివసం అత్తనో సరీరవణ్ణం కథయమానం మాణవం ఆహ "మయా సద్ధిం అభిరమితుం ఇచ్ఛసీ"తి? "అయ్యే, అహం తావ ఇచ్ఛేయ్యం, ఆచరియో పన గరుకో"తి. "సచే మం ఇచ్ఛసి, పుత్తం మే మారేహీ"తి. "అహం ఆచరియస్స సన్తికే ఏత్తకం సిప్పం ఉగ్గణ్హిత్వా కిలేసమత్తం నిస్సాయ కిన్తి కత్వా ఆచరియం మారేస్సామీ"తి. "తేన హి సచే త్వం మం న పరిచ్చజసి, అహమేవ నం మారేస్సామీ"తి. ఏవం ఇత్థియో నామ అసాతా లామికా పచ్ఛిమికా, తథారూపే నామ వయే ఠితా రాగచిత్తం ఉప్పాదేత్వా కిలేసం అనువత్తమానా ఏవం ఉపకారకం పుత్తం మారేతుకామా జాతా. మాణవో సబ్బం తం కథం బోధిసత్తస్స ఆరోచేసి.

బోధిసత్తో "సుట్ఠు తే, మాణవ, కతం మయ్హం ఆరోచేన్తేనా"తి వత్వా మాతు ఆయుసఙ్ఖారం ఓలోకేన్తో "అజ్జేవ మరిస్సతీ"తి ఞత్వా "ఏహి, మాణవ, వీమంసిస్సామ న"న్తి ఏకం ఉదుమ్బరరుక్ఖం ఛిన్దిత్వా అత్తనో పమాణేన కట్ఠరూపకం కత్వా ససీసం పారుపిత్వా అత్తనో సయనట్ఠానే ఉత్తానం నిపజ్జాపేత్వా రజ్జుకం బన్ధిత్వా అన్తేవాసికం ఆహ – "తాత, ఫరసుం ఆదాయ గన్త్వా మమ మాతు సఞ్ఞం దేహీ"తి. మాణవో గన్త్వా "అయ్యే, ఆచరియో పణ్ణసాలాయం అత్తనో సయనట్ఠానే నిపన్నో, రజ్జుసఞ్ఞా మే బద్ధా, ఇమం ఫరసుం ఆదాయ గన్త్వా సచే సక్కోసి, మారేహి న"న్తి ఆహ. "త్వం పన మం న పరిచ్చజిస్ససీ"తి? "కింకారణా పరిచ్చజిస్సామీ"తి? సా ఫరసుం ఆదాయ పవేధమానా ఉట్ఠాయ రజ్జుసఞ్ఞాయ గన్త్వా హత్థేన పరామసిత్వా "అయం మే పుత్తో"తి సఞ్ఞాయ కట్ఠరూపకస్స ముఖతో సాటకం అపనేత్వా ఫరసుం ఆదాయ "ఏకప్పహారేనేవ మారేస్సామీ"తి గీవాయమేవ పహరిత్వా "ధ"న్తి సద్దే ఉప్పన్నే రుక్ఖభావం అఞ్ఞాసి. అథ బోధిసత్తేన "కిం కరోసి, అమ్మా"తి వుత్తే సా "వఞ్చితామ్హీ"తి తత్థేవ మరిత్వా పతితా. అత్తనో కిర పణ్ణసాలాయ నిపన్నాయపి తక్ఖణఞ్ఞేవ తాయ మరితబ్బమేవ.

సో తస్సా మతభావం ఞత్వా సరీరకిచ్చం కత్వా ఆళాహనం నిబ్బాపేత్వా వనపుప్ఫేహి పూజేత్వా మాణవం ఆదాయ పణ్ణసాలద్వారే నిసీదిత్వా "తాత, పాటియేక్కో అసాతమన్తో నామ నత్థి, ఇత్థియో అసాతా నామ, తవ మాతా 'అసాతమన్తం ఉగ్గణ్హా'తి మమ సన్తికం పేసయమానా ఇత్థీనం దోసం జాననత్థం పేసేసి. ఇదాని పన తే పచ్చక్ఖమేవ మమ మాతు దోసో దిట్ఠో, ఇమినా కారణేన 'ఇత్థియో నామ అసాతా లామికా పచ్ఛిమికా'తి జానేయ్యాసీ"తి తం ఓవదిత్వా ఉయ్యోజేసి. సోపి ఆచరియం వన్దిత్వా మాతాపితూనం సన్తికం అగమాసి. అథ నం మాతా పుచ్ఛి "తాత, ఉగ్గహితో తే అసాతమన్తో"తి? "ఆమ, అమ్మా"తి. "ఇదాని కిం కరిస్ససి, పబ్బజిత్వా అగ్గిం వా పరిచరిస్ససి, అగారమజ్ఝే వా వసిస్ససీ"తి? మాణవో "మయా, అమ్మ, పచ్చక్ఖతో ఇత్థీనం దోసా దిట్ఠా , అగారేన మే కిచ్చం నత్థి, పబ్బజిస్సామహ"న్తి అత్తనో అధిప్పాయం పకాసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౬౧. "అసా లోకిత్థియో నామ, వేలా తాసం న విజ్జతి;
సారత్తా చ పగబ్బా చ, సిఖీ సబ్బఘసో యథా;
తా హిత్వా పబ్బజిస్సామి, వివేకమనుబ్రూహయ"న్తి.

తత్థ **అసాతి** అసతియో లామికా. అథ వా సాతం వుచ్చతి సుఖం, తం తాసు నత్థి. అత్తని పటిబద్ధచిత్తానం అసాతమేవ దేన్తీతిపి అసా, దుక్ఖా దుక్ఖవత్థుభూతాతి అత్థో. ఇమస్స పనత్థస్స సాధనత్థాయ ఇదం సుత్తం ఆహరితబ్బం –

"మాయా చేతా మరీచీ చ, సోకో రోగో చుపద్దవో;

ఖరా చ బన్ధనా చేతా, మచ్చుపాసా గుహాసయా;

తాసు యో విస్ససే పోసో, సో నరేసు నరాధమో"తి. (జా. ౨.౨౧.౧౧౮);

లోకిత్థియోతి లోకే ఇత్థియో. **వేలా తాసం న విజ్జతీతి** అమ్మ, తాసం ఇత్థీనం కిలేసుప్పత్తిం పత్వా వేలా సంవరో మరియాదా పమాణం నామ నత్థి. **సారత్తా చ పగబ్భా చాతి** వేలా చ ఏతాసం నత్థి, పఞ్చసు కామగుణేసు సారత్తా అల్లీనా, తథా కాయపాగబ్భియేన, వాచాపాగబ్భియేన, మనోపాగబ్భియేనాతి తివిధేన పాగబ్భియేన సమన్నాగతత్తా పగబ్భా చేతా. ఏతాసఞ్హి అబ్భన్తరే కాయద్వారాదీని పత్వా సంవరో నామ నత్థి, లోలా కాకపటిభాగాతి దస్సేతి. **సిఖీ సబ్బఘసో యథాతి** అమ్మ, యథా జాలసిఖాయ "సిఖీ"తి సఙ్ఖం గతో అగ్గి నామ గూథగతాదిభేదం అసుచిమ్పి, సప్పిమధుఫాణితాదిభేదం సుచిమ్పి, ఇట్ఠమ్పి అనిట్ఠమ్పి యం యదేవ లభతి, సబ్బం ఘసతి ఖాదతి, తస్మా "సబ్బఘసో"తి వుచ్చతి. తథేవ తా ఇత్థియోపి హత్థిమేణ్డగోమేణ్డాదయో వా హోన్తు హీనజచ్చా హీనకమ్మన్తా, ఖత్తియాదయో వా హోన్తు ఉత్తమకమ్మన్తా, హీనుక్కట్ఠభావం అచిన్తేత్వా లోకస్సాదవసేన కిలేససన్థవే ఉప్పన్నే యం యం లభన్తి, సబ్బమేవ సేవన్తీతి సబ్బఘససిఖిసదిసా హోన్తి. తస్మా సిఖీ సబ్బఘసో యథా, తథేవేతాతి వేదితబ్బా.

తా హిత్వా పబ్బజిస్సామీతి అహం తా లామికా దుక్ఖవత్థుభూతా ఇత్థియో హిత్వా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిస్సామి. **వివేకమనుబ్రూహయన్తి** కాయవివేకో చిత్తవివేకో ఉపధివివేకోతి తయో వివేకా, తేసు ఇధ కాయవివేకోపి వట్టతి చిత్తవివేకోపి. ఇదం వుత్తం హోతి – అహం, అమ్మ, పబ్బజిత్వా కసిణపరికమ్మం కత్వా అట్ఠ సమాపత్తియో చ పఞ్చాభిఞ్ఞా చ ఉప్పాదేత్వా గణతో కాయం, కిలేసేహి చ చిత్తం వివేచేత్వా ఇమం వివేకం బ్రూహేన్తో వడ్ఢేన్తో బ్రహ్మలోకపరాయణో భవిస్సామి, అలం మే అగారేనాతి. ఏవం ఇత్థియో గరహిత్వా మాతాపితరో వన్దిత్వా హిమవన్తం పవిసిత్వా పబ్బజిత్వా వుత్తప్పకారం వివేకం బ్రూహేన్తో బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి.

సత్థాపి "ఏవం భిక్ఖు ఇత్థియో నామ అసాతా లామికా పచ్ఛిమికా దుక్ఖదాయికా"తి ఇత్థీనం అగుణం కథేత్వా సచ్చాని పకాసేసి, సచ్చపరియోసానే సో భిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాసి. సత్థా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా మాతా భద్దకాపిలానీ, పితా మహాకస్సపో అహోసి, అన్తేవాసికో ఆనన్దో, ఆచరియో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

అసాతమన్తజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౬౨] ౨. అణ్డభూతజాతకవణ్ణనా

యం బ్రాహ్మణో అవాదేసీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఉక్కణ్ఠితమేవారబ్భ కథేసి. తఞ్హి సత్థా "సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు ఉక్కణ్ఠితోసీ"తి పుచ్ఛిత్వా "సచ్చ"న్తి వుత్తే "భిక్ఖు ఇత్థియో నామ అరక్ఖియా, పుబ్బే పణ్డితా ఇత్థిం గబ్భతో పట్ఠాయ రక్ఖన్తాపి రక్ఖితుం నాసక్ఖింసూ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిస్మిం నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో సబ్బసిప్పేసు నిప్ఫత్తిం పత్వా పితు అచ్చయేన రజ్జే పతిట్ఠాయ ధమ్మేన రజ్జం కారేసి. సో పురోహితేన సద్ధిం జూతం కీళతి. కీళన్తో పన –

"సబ్బా నదీ వఙ్కగతీ, సబ్బే కట్ఠమయా వనా;

సబ్బిత్థియో కరే పాపం, లభమానే నివాతకే"తి. (జా. ౨.౨౧.౩౦౮) –

ఇమం జూతగీతం గాయన్తో రజతఫలకే సువణ్ణపాసకే ఖిపతి. ఏవం కీళన్తో పన రాజా నిచ్చం జినాతి, పురోహితో పరాజీయతి.

సో అనుక్కమేన ఘరే విభవే పరిక్ఖయం గచ్ఛన్తే చిన్తేసి "ఏవం సన్తే సబ్బం ఇమస్మిం ఘరే ధనం ఖీయిస్సతి, పరియేసిత్వా పురిసన్తరం అగతం ఏకం మాతుగామం ఘరే కరిస్సామీ"తి. అథస్స ఏతదహోసి "అఞ్ఞం పురిసం దిట్ఠపుబ్బం ఇత్థిం రక్ఖితుం న సక్ఖిస్సామి, గబ్భతో పట్ఠాయేకం మాతుగామం రక్ఖిత్వా తం వయప్పత్తం వసే ఠపేత్వా ఏకపురిసికం కత్వా గాళ్హం ఆరక్ఖం సంవిదహిత్వా రాజకులతో ధనం ఆహరిస్సామీ"తి. సో చ అఙ్గవిజ్జాయ ఛేకో హోతి, అథేకం దుగ్గతిత్థిం గబ్భినిం దిస్వా "ధీతరం విజాయిస్సతీ"తి ఞత్వా తం పక్కోసాపేత్వా పరిబ్బయం దత్వా ఘరేయేవ వసాపేత్వా విజాతకాలే ధనం దత్వా ఉయ్యోజేత్వా తం కుమారికం అఞ్ఞేసం పురిసానం దట్ఠుం అదత్వా ఇత్థీనంయేవ హత్థే దత్వా పోసాపేత్వా వయప్పత్తకాలే తం అత్తనో వసే ఠపేసి. యావ చేసా వడ్ఢతి, తావ రఞ్ఞా సద్ధిం జూతం న కీళి. తం పన వసే ఠపేత్వా బ్రాహ్మణో "మహారాజ, జూతం కీళామా"తి ఆహ. రాజా "సాధూ"తి పురిమనియామేనేవ కీళి. పురోహితో రఞ్ఞో గాయిత్వా పాసకం ఖిపనకాలే "ఠపేత్వా మమ మాణవిక"న్తి ఆహ. తతో పట్ఠాయ పురోహితో జినాతి, రాజా పరాజీయతి.

బోధిసత్తో "ఇమస్స ఘరే ఏకపురిసికాయ ఏకాయ ఇత్థియా భవితబ్బ"న్తి పరిగ్గణ్హాపేన్తో అత్థిభావం ఞత్వా "సీలమస్సా భిన్దాపేస్సామీ"తి ఏకం ధుత్తం పక్కోసాపేత్వా "సక్ఖిస్ససి పురోహితస్స ఇత్థియా సీలం భిన్దితు"న్తి ఆహ. "సక్కోమి, దేవా"తి. అథస్స రాజా ధనం దత్వా "తేన హి ఖిప్పం నిట్ఠాపేహీ"తి తం పహిణి. సో రఞ్ఞో సన్తికా ధనం ఆదాయ గన్ధధూమచుణ్ణకప్పూరాదీని గహేత్వా తస్స ఘరతో అవిదూరే సబ్బగన్ధాపణం పసారేసి. పురోహితస్సపి గేహం సత్తభూమకం సత్తద్వారకోట్ఠకం హోతి, సబ్బేసు ద్వారకోట్ఠకేసు ఇత్థీనంయేవ ఆరక్ఖా. ఠపేత్వా పన బ్రాహ్మణం అఞ్ఞో పురిసో గేహం పవిసితుం లభన్తో నామ నత్థి, కచవరఛడ్డనపచ్ఛిమ్పి సోధేత్వాయేవ పవేసేన్తి. తం మాణవికం పురోహితోయేవ దట్ఠుం లభతి. తస్సా చ ఏకా పరిచారికా ఇత్థీ అత్థి. అథస్సా సా పరిచారికా గన్ధపుప్ఫమూలం గహేత్వా గచ్ఛన్తీ తస్స ధుత్తస్స ఆపణసమీపేన గచ్ఛతి. సో "అయం తస్సా పరిచారికా"తి సుట్ఠు ఞత్వా ఏకదివసం తం ఆగచ్ఛన్తిం దిస్వా ఆపణా ఉట్ఠాయ గన్త్వా తస్సా పాదమూలే పతిత్వా ఉభోహి హత్థేహి పాదే గాళ్హం గహేత్వా "అమ్మ, ఏత్తకం కాలం కహం గతాసీ"తి పరిదేవి, అవసేసాపి పయుత్తకధుత్తా ఏకమన్తం ఠత్వా "హత్థపాదముఖసణ్ఠానేహి చ ఆకప్పేన చ మాతాపుత్తా ఏకసదిసాయేవా"తి ఆహంసు. సా ఇత్థీ తేసు తేసు కథేన్తేసు అత్తనో అసద్దహిత్వా "అయం మే పుత్తో భవిస్సతీ"తి సయమ్పి రోదితుం ఆరభి. తే ఉభోపి కన్దిత్వా రోదిత్వా అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆలిఙ్గేత్వా అట్ఠంసు.

అథ సో ధుత్తో ఆహ "అమ్మ, కహం వససీ"తి? "కిన్నరిలీలాయ వసమానాయ రూపసోభగ్గప్పత్తాయ పురోహితస్స దహరిత్థియా ఉపట్ఠానం కురుమానా వసామి, తాతా"తి. "ఇదాని కహం యాసి, అమ్మా"తి? "తస్సా గన్ధమాలాదీనం అత్థాయా"తి. "అమ్మ, కిం తే అఞ్ఞత్థ గతాయ, ఇతో పట్ఠాయ మమేవ సన్తికా హరా"తి మూలం అగ్గహేత్వావ బహూని

తమ్బూలతక్కోలకాదీని చేవ నానాపుప్ఫాని చ అదాసి. మాణవికా బహూని గన్ధపుప్ఫాదీని దిస్వా “కిం, అమ్మ, అజ్జ అమ్హాకం బ్రాహ్మణో పసన్నో”తి ఆహ. “కస్మా ఏవం వదసీ”తి? “ఇమేసం బహుభావం దిస్వా”తి. న బ్రాహ్మణో బహుమూలం అదాసి, మయా పనేతం మయ్హం పుత్తస్స సన్తికా ఆభతన్తి. తతో పట్ఠాయ సా బ్రాహ్మణేన దిన్నమూలం అత్తనా గహేత్వా తస్సేవ సన్తికా గన్ధపుప్ఫాదీని ఆహరతి. ధుత్తో కతిపాహచ్చయేన గిలానాలయం కత్వా నిపజ్జి. సా తస్స ఆపణద్వారం గన్త్వా తం అదిస్వా “కహం మే పుత్తో”తి పుచ్ఛి. “పుత్తస్స తే అఫాసుకం జాత”న్తి? సా తస్స నిపన్నట్ఠానం గన్త్వా నిసీదిత్వా పిట్ఠిం పరిమజ్జన్తీ “కిం తే, తాత, అఫాసుక”న్తి పుచ్ఛి. సో తుణ్హీ అహోసి. “కిం న కథేసి పుత్తా”తి? “అమ్మ, మరన్తేనాపి తుయ్హం కథేతుం న సక్కా”తి. “తాత, మయ్హం అకథేత్వా కస్స కథేయ్యాసి, కథేహి, తాతా”తి. “అమ్మ, మయ్హం అఞ్ఞం అఫాసుకం నత్థి, తస్సా పన మాణవికాయ వణ్ణం సుత్వా పటిబద్ధచిత్తోస్మి , తం లభన్తో జీవిస్సామి, అలభన్తో ఇధేవ మరిస్సామీ”తి. “తాత, మయ్హం ఏస భారో, మా త్వం ఏతం నిస్సాయ చిన్తయీ”తి తం అస్సాసేత్వా బహూని గన్ధపుప్ఫాదీని ఆదాయ మాణవికాయ సన్తికం గన్త్వా “పుత్తో మే, అమ్మ, మమ సన్తికా తవ వణ్ణం సుత్వా పటిబద్ధచిత్తో జాతో, కిం కాతబ్బ”న్తి? “సచే ఆనేతుం సక్కోథ, మయా కతోకాసోయేవా”తి.

సా తస్సా వచనం సుత్వా తతో పట్ఠాయ తస్స గేహస్స కణ్ణకణ్ణేహి బహుం కచవరం సఙ్కడ్ఢిత్వా ఆరక్ఖిత్థియా ఉపరి ఛడ్డేసి. సా తేన అట్టీయమానా అపేతి. ఇతరా తేనేవ నియామేన యా యా కిఞ్చి కథేతి, తస్సా తస్సా ఉపరి కచవరం ఛడ్డేసి. తతో పట్ఠాయ పన సా యం యం ఆహరతి వా హరతి వా, తం తం న కాచి సోధేతుం ఉస్సహతి. తస్మిం కాలే సా తం ధుత్తం పుప్ఫపచ్ఛియం నిపజ్జాపేత్వా మాణవికాయ సన్తికం అభిహరి. ధుత్తో మాణవికాయ సీలం భిన్దిత్వా ఏకాహద్వీహం పాసాదేయేవ అహోసి. పురోహితే బహి నిక్ఖన్తే ఉభో అభిరమన్తి. తస్మిం ఆగతే ధుత్తో నిలీయతి.

అథ నం సా ఏకాహద్వీహచ్చయేన “సామి, ఇదాని తయా గన్తుం వట్టతీ”తి ఆహ. “అహం బ్రాహ్మణం పహరిత్వా గన్తుకామో”తి. సా “ఏవం హోతూ”తి ధుత్తం నిలీయాపేత్వా బ్రాహ్మణే ఆగతే ఏవమాహ “అహం, అయ్య, తుమ్హేసు వీణం వాదేన్తేసు నచ్చితుం ఇచ్ఛామీ”తి. “సాధు, భద్దే, నచ్చస్సూ”తి వీణం వాదేసి. “తుమ్హేసు ఓలోకేన్తేసు లజ్జామి, ముఖం పన వో సాటకేన బన్ధిత్వా నచ్చిస్సామీ”తి. “సచే లజ్జసి, ఏవం కరోహీ”తి. మాణవికా ఘనసాటకం గహేత్వా తస్స అక్ఖీని పిదహమానా ముఖం బన్ధి. బ్రాహ్మణో ముఖం బన్ధాపేత్వా వీణం వాదేసి. సా ముహుత్తం నచ్చిత్వా “అయ్య, అహం తే ఏకవారం సీసే పహరితుకామా”తి ఆహ. ఇత్థిలోలో బ్రాహ్మణో కిఞ్చి కారణం అజానన్తో “పహరాహీ”తి ఆహ, మాణవికా ధుత్తస్స సఞ్ఞం అదాసి. సో సణికం ఆగన్త్వా బ్రాహ్మణస్స పిట్ఠిపస్సే ఠత్వా సీసే కప్పరేన పహరి, అక్ఖీని పతనాకారప్పత్తాని అహేసుం, సీసే గణ్డో ఉట్ఠహి. సో వేదనాట్టో హుత్వా “ఆహర తే హత్థ”న్తి ఆహ. మాణవికా అత్తనో హత్థం ఉక్ఖిపిత్వా తస్స హత్థే ఠపేసి. బ్రాహ్మణో “హత్థో ముదుకో, పహారో పన థద్ధో”తి ఆహ . ధుత్తో బ్రాహ్మణం పహరిత్వా నిలీయి. మాణవికా తస్మిం నిలీనే బ్రాహ్మణస్స ముఖతో సాటకం మోచేత్వా తేలం ఆదాయ సీసం పరిసమ్బాహి. బ్రాహ్మణే బహి నిక్ఖన్తే పున సా ఇత్థీ ధుత్తం పచ్ఛియం నిపజ్జాపేత్వా నీహరి.

సో రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా సబ్బం తం పవత్తిం ఆరోచేసి. రాజా అత్తనో ఉపట్ఠానం ఆగతం బ్రాహ్మణం ఆహ “జూతం కీళామ బ్రాహ్మణా”తి? “సాధు, మహారాజా”తి. రాజా జూతమణ్డలం సజ్జాపేత్వా పురిమనయేనేవ జూతగీతం గాయిత్వా పాసకే ఖిపతి. బ్రాహ్మణో మాణవికాయ తపస్స భిన్నభావం అజానన్తో “ఠపేత్వా మమ మాణవిక”న్తి ఆహ. ఏవం వదన్తోపి పరాజితోయేవ. రాజా జినిత్వా “బ్రాహ్మణ, కిం వదేసి, మాణవికాయ తే తపో భిన్నో, త్వం ‘మాతుగామం గబ్భతో పట్ఠాయ రక్ఖన్తో సత్తసు

ఠానేసు ఆరక్ఖం కరోన్తో రక్ఖితుం సక్ఖిస్సామీ’తి మఞ్ఞసి, మాతుగామో నామ కుచ్ఛియం పక్ఖిపిత్వా చరన్తేనాపి రక్ఖితుం న సక్కా, ఏకపురిసికా ఇత్థీ నామ నత్థి, తవ మాణవికా ‘నచ్చితుకామామ్హీ’తి వత్వా వీణం వాదేన్తస్స తవ సాటకేన ముఖం బన్ధిత్వా అత్తనో జారం తవ సీసే కప్పరేన పహరాపేత్వా ఉయ్యోజేసి, ఇదాని కిం కథేసీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౬౨. “యం బ్రాహ్మణో అవాదేసి, వీణం సముఖవేఠితో;
అణ్డభూతాభతా భరియా, తాసు కో జాతు విస్ససే”తి.

తత్థ **యం బ్రాహ్మణో అవాదేసి, వీణం సముఖవేఠితో**తి యేన కారణేన బ్రాహ్మణో ఘనసాటకేన సహ ముఖేన వేఠితో హుత్వా వీణం వాదేసి, తం కారణం న జానాతీతి అత్థో. తఞ్హి సా వఞ్చేతుకామా ఏవమకాసి. బ్రాహ్మణో పన తం ఇత్థిం బహుమాయాభావం అజానన్తో మాతుగామస్స సద్దహిత్వా “మం ఏసా లజ్జతీ”తి ఏవంసఞ్ఞీ అహోసి, తేనస్స అఞ్ఞాణభావం పకాసేన్తో రాజా ఏవమాహ, అయమేత్థాధిప్పాయో . **అణ్డభూతాభతా భరియా**తి అణ్డం వుచ్చతి బీజం, బీజభూతా మాతుకుచ్ఛితో అనిక్ఖన్తకాలేయేవ ఆభతా ఆనీతా, **భతా**తి వా పుట్ఠాతి అత్థో. కా సా? **భరియా** పజాపతి పాదపరిచారికా. సా హి భత్తవత్థాదీహి భరితబ్బతాయ, భిన్నసంవరతాయ, లోకధమ్మేహి భరితతాయ వా “భరియా”తి వుచ్చతి. **తాసు కో జాతు విస్ససేతి జాతూ**తి ఏకంసాధివచనం, తాసు మాతుకుచ్ఛితో పట్ఠాయ రక్ఖియమానాసుపి ఏవం విప్పకారం ఆపజ్జన్తీసు భరియాసు కో నామ పణ్డితో పురిసో ఏకంసేన విస్ససే, “నిబ్బికారా ఏసా మయీ”తి కో సద్దహెయ్యాతి అత్థో. అసద్ధమ్మవసేన హి ఆమన్తకేసు నిమన్తకేసు విజ్జమానేసు మాతుగామో నామ న సక్కా రక్ఖితున్తి.

ఏవం బోధిసత్తో బ్రాహ్మణస్స ధమ్మం దేసేసి. బ్రాహ్మణో బోధిసత్తస్స ధమ్మదేసనం సుత్వా నివేసనం గన్త్వా తం మాణవికం ఆహ – “తయా కిర ఏవరూపం పాపకమ్మం కత”న్తి? “అయ్య, కో ఏవమాహ, న కరోమి, ‘అహమేవ పహరిం, న అఞ్ఞో కోచి’. సచే న సద్దహథ, అహం ‘తుమ్హే ఠపేత్వా అఞ్ఞస్స పురిసస్స హత్థసమ్ఫస్సం న జానామీ’తి సచ్చకిరియం కత్వా అగ్గిం పవిసిత్వా తుమ్హే సద్దహాపేస్సామీ”తి. బ్రాహ్మణో “ఏవం హోతూ”తి మహన్తం దారురాసిం కారేత్వా అగ్గిం కత్వా తం పక్కోసాపేత్వా “సచే అత్తనో సద్దహసి, అగ్గిం పవిసాహీ”తి ఆహ.

మాణవికా అత్తనో పరిచారికం పఠమమేవ సిక్ఖాపేసి “అమ్మ, తవ పుత్తం తత్థ గన్త్వా మమ అగ్గిం పవిసనకాలే హత్థగ్గహణం కాతుం వదేహీ”తి. సా గన్త్వా తథా అవచ. ధుత్తో ఆగన్త్వా పరిసమజ్ఝే అట్ఠాసి. సా మాణవికా బ్రాహ్మణం వఞ్చేతుకామా మహాజనమజ్ఝే ఠత్వా “బ్రాహ్మణ, తం ఠపేత్వా అఞ్ఞస్స పురిసస్స హత్థసమ్ఫస్సం నామ న జానామి, ఇమినా సచ్చేన అయం అగ్గి మా మం ఝాపేసీ”తి అగ్గిం పవిసితుం ఆరద్ధా. తస్మిం ఖణే ధుత్తో “పస్సథ భో పురోహితబ్రాహ్మణస్స కమ్మం, ఏవరూపం మాతుగామం అగ్గిం పవేసాపేతీ”తి గన్త్వా తం మాణవికం హత్థే గణ్హి. సా హత్థం విస్సజ్జాపేత్వా పురోహితం ఆహ – “అయ్య, మమ సచ్చకిరియా భిన్నా, న సక్కా అగ్గిం పవిసితు”న్తి. “కింకారణా”తి? “అజ్జ మయా ఏవరూపా సచ్చకిరియా కతా ‘ఠపేత్వా మమ సామికం అఞ్ఞస్స పురిసస్స హత్థసమ్ఫస్సం న జానామీ’తి , ఇదాని చమ్హి ఇమినా పురిసేన హత్థే గహితా”తి. బ్రాహ్మణో “వఞ్చితో అహం ఇమాయా”తి ఞత్వా తం పోథేత్వా నీహరాపేసి. ఏవం అసద్ధమ్మసమన్నాగతా కిరేతా ఇత్థియో తావ మహన్తమ్పి పాపకమ్మం కత్వా అత్తనో సామికం వఞ్చేతుం “నాహం ఏవరూపం కమ్మం కరోమీ”తి దివసమ్పి సపథం కురుమానా నానాచిత్తావ హోన్తి. తేన వుత్తం –

“చోరీనం బహుబుద్ధీనం, యాసు సచ్చం సుదుల్లభం;

ధీనం భావో దురాజానో, మచ్ఛస్సేవోదకే గతం. (జా॰ ౨.౨౧.౩౪౭);

“ముసా తాసం యథా సచ్చం, సచ్చం తాసం యథా ముసా;
గావో బహి తిణస్సేవ, ఓమసన్తి వరం వరం.

“చోరియో కథినా హేతా, వాళా చ లపసక్ఖరా;
న తా కిఞ్చి న జానన్తి, యం మనుస్సేసు వఞ్చన”న్తి. (జా॰ ౨.౨౧.౩౩౨, ౩౩౪);

సత్థా “ఏవం అరక్ఖియో మాతుగామో”తి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. సత్థాపి అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి “తదా బారాణసిరాజా అహమేవ అహోసి”న్తి.

అణ్డభూతజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౬౩] ౩. తక్కపణ్డితజాతకవణ్ణనా

కోధనా అకతఞ్ఞూ చాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖుఞ్ఞేవారబ్భ కథేసి. తఞ్హి సత్థా “సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు ఉక్కణ్ఠితోసీ”తి పుచ్ఛిత్వా “సచ్చ”న్తి వుత్తే “ఇత్థియో నామ భిక్ఖు అకతఞ్ఞూ మిత్తదుబ్భా, కస్మా తా నిస్సాయ ఉక్కణ్ఠితోసీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా గఙ్గాతీరే అస్సమం మాపేత్వా సమాపత్తియో చేవ అభిఞ్ఞాయో చ నిబ్బత్తేత్వా ఝానసుఖేన విహరతి. తస్మిం సమయే బారాణసిసేట్ఠినో ధీతా దుట్ఠకుమారీ నామ చణ్డా అహోసి ఫరుసా, దాసకమ్మకరే అక్కోసతి పరిభాసతి పహరతి. అథ నం ఏకదివసం పరివారమనుస్సా గహేత్వా “గఙ్గాయ కీళిస్సామా”తి అగమంసు. తేసం కీళన్తానఞ్ఞేవ సూరియత్థఙ్గమనవేలా జాతా, మేఘో ఉట్ఠహి, మనుస్సా మేఘం దిస్వా ఇతో చితో చ వేగేన పలాయింసు. సేట్ఠిధీతాయపి దాసకమ్మకరా “అజ్జ అమ్హేహి ఏతిస్సా పిట్ఠిం పస్సితుం వట్టతీ”తి తం అన్తోఉదకస్మింయేవ ఛడ్డేత్వా ఉత్తరింసు. దేవో పావస్సి, సూరియోపి అత్థఙ్గతో, అన్ధకారో జాతో. తే తాయ వినావ గేహం గన్త్వా “కహం సా”తి వుత్తే “గఙ్గాతో తావ ఉత్తిణ్ణా, అథ నం న జానామ కహం గతా”తి. ఞాతకా విచినిత్వాపి న పస్సింసు.

సా మహావిరవం విరవన్తీ ఉదకేన వుయ్హమానా అడ్ఢరత్తసమయే బోధిసత్తస్స పణ్ణసాలాసమీపం పాపుణి. సో తస్సా సద్దం సుత్వా “మాతుగామస్స సద్దో ఏసో, పరిత్తాణమస్సా కరిస్సామీ”తి తిణుక్కం ఆదాయ నదీతీరం గన్త్వా తం దిస్వా “మా భాయి, మా భాయీ”తి అస్సాసేత్వా నాగబలో థామసమ్పన్నో బోధిసత్తో నదిం తరమానో గన్త్వా తం ఉక్ఖిపిత్వా అస్సమపదం ఆనేత్వా అగ్గిం కత్వా అదాసి. సీతే విగతే మధురాని ఫలాఫలాని ఉపనామేసి. తాని ఖాదిత్వా ఠితం “కత్థ వాసికాసి, కథఞ్చ గఙ్గాయ పతితాసీ”తి పుచ్ఛి. సా తం పవత్తిం ఆరోచేసి. అథ నం “త్వం ఇధేవ వసా”తి పణ్ణసాలాయ వసాపేన్తో ద్వీహతీహం సయం అబ్భోకాసే వసిత్వా “ఇదాని గచ్ఛా”తి ఆహ. సా “ఇమం తాపసం సీలభేదం పాపేత్వా గహేత్వా గమిస్సామీ”తి న గచ్ఛతి. అథ గచ్ఛన్తే కాలే ఇత్థికుత్తం ఇత్థిలీలం దస్సేత్వా తస్స సీలభేదం కత్వా ఝానం అన్తరధాపేసి. సో తం గహేత్వా అరఞ్ఞేయేవ వసతి. అథ నం సా ఆహ “అయ్య, కిం నో అరఞ్ఞవాసేన, మనుస్సపథం గమిస్సామా”తి? సో తం ఆదాయ ఏకం పచ్చన్తగామకం గన్త్వా తక్కభతియా జీవికం కప్పేత్వా తం పోసేతి. తస్స తక్కం విక్కిణిత్వా జీవతీతి “తక్కపణ్డితో”తి నామం

అకంసు. అథస్స గామవాసినో పరిబ్బయం దత్వా “అమ్హాకం సుయుత్తదుయుత్తకం ఆచిక్ఖన్తో ఏత్థ వసా”తి గామద్వారే కుటియం వాసేసుం.

తేన చ సమయేన చోరా పబ్బతా ఓరుయ్హ పచ్చన్తం పహరన్తి. తే ఏకదివసం తం గామం పహరిత్వా గామవాసికేహియేవ భణ్డికా ఉక్ఖిపాపేత్వా గచ్ఛన్తా తమ్పి సేట్ఠిధీతరం గహేత్వా అత్తనో వసనట్ఠానం గన్త్వా సేసజనే విస్సజ్జేసుం. చోరజేట్ఠకో పన తస్సా రూపే బజ్ఝిత్వా తం అత్తనో భరియం అకాసి. బోధిసత్తో “ఇత్థన్నామా కహ”న్తి పుచ్ఛి. “చోరజేట్ఠకేన గహేత్వా అత్తనో భరియా కతా”తి చ సుత్వాపి “న సా తత్థ మయా వినా వసిస్సతి, పలాయిత్వా ఆగచ్ఛిస్సతీ”తి తస్సా ఆగమనం ఓలోకేన్తో తత్థేవ వసి.

సేట్ఠిధీతాపి చిన్తేసి “అహం ఇధ సుఖం వసామి, కదాచి మం తక్కపణ్డితో కిఞ్చిదేవ నిస్సాయ ఆగన్త్వా ఇతో ఆదాయ గచ్ఛేయ్య, అథ ఏతస్మా సుఖా పరిహాయిస్సామి, యన్నూనాహం సమ్పియాయమానా వియ తం పక్కోసాపేత్వా ఘాతాపేయ్య”న్తి. సా ఏకం మనుస్సం పక్కోసిత్వా “అహం ఇధ దుక్ఖం జీవామి, తక్కపణ్డితో ఆగన్త్వా మం ఆదాయ గచ్ఛతూ”తి సాసనం పేసేసి. సో తం సాసనం సుత్వా సద్దహిత్వా తత్థ గన్త్వా గామద్వారే ఠత్వా సాసనం పేసేసి. సా నిక్ఖమిత్వా తం దిస్వా “అయ్య, సచే మయం ఇదాని గచ్ఛిస్సామ, చోరజేట్ఠకో అనుబన్ధిత్వా ఉభోపి అమ్హే ఘాతేస్సతి, రత్తిభాగే గచ్ఛిస్సామా”తి తం ఆనేత్వా భోజేత్వా కోట్ఠకే నిసీదాపేత్వా సాయం చోరజేట్ఠకస్స ఆగన్త్వా సురం పివిత్వా మత్తకాలే “సామి, సచే ఇమాయ వేలాయ తవ సత్తుం పస్సేయ్యాసి, కిన్తి నం కరేయ్యాసీ”తి ఆహ. “ఇదఞ్చిదఞ్చ కరిస్సామీతి”. “కిం పన సో దూరే, నను కోట్ఠకే నిసిన్నో”తి? చోరజేట్ఠకో ఉక్కం ఆదాయ తత్థ గన్త్వా తం దిస్వా గహేత్వా గేహమజ్ఝే పాతేత్వా కప్పరాదీహి యథారుచిం పోథేసి. సో పోథియమానోపి అఞ్ఞం కిఞ్చి అవత్వా “కోధనా అకతఞ్ఞూ చ, పిసుణా మిత్తభేదికా”తి ఏత్తకమేవ వదతి. చోరో తం పోథేత్వా బన్ధిత్వా నిపజ్జాపేత్వా సాయమాసం భుఞ్జిత్వా సయి. పబుద్ధో జిణ్ణాయ సురాయ పున తం పోథేతుం ఆరభి, సోపి తానేవ చత్తారి పదాని వదతి.

చోరో చిన్తేసి “అయం ఏవం పోథియమానోపి అఞ్ఞం కిఞ్చి అవత్వా ఇమానేవ చత్తారి పదాని వదతి, పుచ్ఛిస్సామి న”న్తి తస్సా సుత్తభావం ఞత్వా తం పుచ్ఛి “అమ్భో త్వం ఏవం పోథియమానోపి కస్మా ఏతానేవ పదాని వదసీ”తి? తక్కపణ్డితో “తేన హి సుణాహీ”తి తం కారణం ఆదితో పట్ఠాయ కథేసి. “అహం పుబ్బే అరఞ్ఞవాసికో ఏకో తాపసో ఝానలాభీ, స్వాహం ఏతం గఙ్గాయ వుయ్హమానం ఉత్తారేత్వా పటిజగ్గిం. అథ మం ఏసా పలోభేత్వా ఝానా పరిహాపేసి, స్వాహం అరఞ్ఞం పహాయ ఏతం పోసేన్తో పచ్చన్తగామకే వసామి, అథేసా చోరేహి ఇధానీతా ‘అహం దుక్ఖం వసామి, ఆగన్త్వా మం నేతూ’తి మయ్హం సాసనం పేసేత్వా ఇదాని తవ హత్థే పాతేసి, ఇమినా కారణేనాహం ఏవం కథేమీ”తి. చోరో చిన్తేసి “యా ఏసా ఏవరూపే గుణసమ్పన్నే ఉపకారకే ఏవం విప్పటిపజ్జి, సా మయ్హం కతరం నామ ఉపద్దవం న కరేయ్య, మారేతబ్బా ఏసా”తి సో తక్కపణ్డితం అస్సాసేత్వా తం పబోధేత్వా ఖగ్గం ఆదాయ నిక్ఖమ్మ “ఏతం పురిసం గామద్వారే ఘాతేస్సామీ”తి వత్వా తాయ సద్ధిం బహిగామం గన్త్వా “ఏతం హత్థే గణ్హా”తి తం తాయ హత్థే గాహాపేత్వా ఖగ్గం ఆదాయ తక్కపణ్డితం పహరన్తో వియ తం ద్విధా ఛిన్దిత్వా ససీసం న్హాపేత్వా తక్కపణ్డితం కతిపాహం పణీతేన భోజనేన సన్తప్పేత్వా ఇదాని కహం గమిస్ససీ”తి ఆహ. తక్కపణ్డితో “ఘరావాసేన మే కిచ్చం నత్థి, ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా తత్థేవ అరఞ్ఞే వసిస్సామీ”తి ఆహ. “తేన హి అహమ్పి పబ్బజిస్సామీ”తి ఉభోపి పబ్బజిత్వా తం అరఞ్ఞాయతనం గన్త్వా పఞ్చ అభిఞ్ఞా అట్ఠ చ సమాపత్తియో నిబ్బత్తేత్వా జీవితపరియోసానే బ్రహ్మలోకూపగా అహేసుం.

సత్థా ఇమాని ద్వే వత్థూని కథేత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా ఇమం గాథమాహ –

౬౩. “కోధనా అకతఞ్ఞూ చ, పిసుణా మిత్తభేదికా;

బ్రహ్మచరియం చర భిక్ఖు, సో సుఖం న విహాహిసీ”తి.

తత్రాయం పిణ్డత్థో – **భిక్ఖు** ఇత్థియో నామేతా **కోధనా,** ఉప్పన్నం కోధం నివారేతుం న సక్కోన్తి. **అకతఞ్ఞూ చ,** అతిమహన్తమ్పి ఉపకారం న జానన్తి. **పిసుణా** చ, పియసుఞ్ఞభావకరణమేవ కథం కథేన్తి. **మిత్తభేదికా,** మిత్తే భిన్దన్తి, మిత్తభేదనకథం కథనసీలాయేవ , ఏవరూపేహి పాపధమ్మేహి సమన్నాగతా ఏతా. కిం తే ఏతాహి, **బ్రహ్మచరియం చర భిక్ఖు,** అయఞ్హి మేథునవిరతి పరిసుద్ధట్ఠేన బ్రహ్మచరియం నామ, తం చర. **సో సుఖం న విహాహిసీ**తి సో త్వం ఏతం బ్రహ్మచరియవాసం వసన్తో ఝానసుఖం మగ్గసుఖం ఫలసుఖఞ్చ న విహాహిసి, ఏతం సుఖం న విజహిస్సతి, ఏతస్మా సుఖా న పరిహాయిస్ససీతి అత్థో. “న పరిహాహిసీ”తిపి పాఠో, అయమేవత్థో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. సత్థా జాతకం సమోధానేసి – “తదా చోరజేట్ఠకో ఆనన్దో అహోసి, తక్కపణ్డితో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

తక్కపణ్డితజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౬౪] ౪. దురాజానజాతకవణ్ణనా

మాసు నన్ది ఇచ్ఛతి మన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం ఉపాసకం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకో కిర సావత్థివాసీ ఉపాసకో తీసు సరణేసు పఞ్చసు చ సీలేసు పతిట్ఠితో బుద్ధమామకో, ధమ్మమామకో, సఙ్ఘమామకో, భరియా పనస్స దుస్సీలా పాపధమ్మా. యం దివసం మిచ్ఛాచారం చరతి, తం దివసం సతకీతదాసీ వియ హోతి, మిచ్ఛాచారస్స పన అకతదివసే సామినీ వియ హోతి చణ్డా ఫరుసా. సో తస్సా భావం జానితుం న సక్కోతి, అథ తాయ ఉబ్బాళ్హో బుద్ధుపట్ఠానం న గచ్ఛతి. అథ నం ఏకదివసం గన్ధపుప్ఫాదీని ఆదాయ ఆగన్త్వా వన్దిత్వా నిసిన్నం సత్థా ఆహ – “కిం ను ఖో త్వం, ఉపాసక, సత్తట్ఠ దివసే బుద్ధుపట్ఠానం నాగచ్ఛసీ”తి. ఘరణీ మే, భన్తే, ఏకస్మిం దివసే సతకీతదాసీ వియ హోతి, ఏకస్మిం దివసే సామినీ వియ చణ్డా ఫరుసా. అహం తస్సా భావం జానితుం న సక్కోమి, స్వాహం తాయ ఉబ్బాళ్హో బుద్ధుపట్ఠానం నాగచ్ఛామీతి. అథస్స వచనం సుత్వా సత్థా “ఉపాసక, ‘మాతుగామస్స భావో నామ దుజ్జానో’తి పుబ్బేపి తే పణ్డితా కథయింసు, త్వం పన తం భవసఙ్ఖేపగతత్తా సల్లక్ఖేతుం న సక్కోసీ”తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో దిసాపామోక్ఖో ఆచరియో హుత్వా పఞ్చ మాణవకసతాని సిప్పం సిక్ఖాపేతి. అథేకో తిరోరట్ఠవాసికో బ్రాహ్మణమాణవకో ఆగన్త్వా తస్స సన్తికే సిప్పం ఉగ్గణ్హన్తో ఏకాయ ఇత్థియా పటిబద్ధచిత్తో హుత్వా తం భరియం కత్వా తస్మింయేవ బారాణసినగరే వసన్తో ద్వే తిస్సో వేలాయో ఆచరియస్స ఉపట్ఠానం న గచ్ఛతి. సా పనస్స భరియా దుస్సీలా పాపధమ్మా. మిచ్ఛాచారం చిణ్ణదివసే దాసీ వియ హోతి, అచిణ్ణదివసే సామినీ వియ హోతి చణ్డా ఫరుసా. సో తస్సా భావం జానితుం అసక్కోన్తో తాయ ఉబ్బాళ్హో ఆకులచిత్తో ఆచరియస్స ఉపట్ఠానం న గచ్ఛతి. అథ నం సత్తట్ఠ దివసే అతిక్కమిత్వా ఆగతం “కిం, మాణవ , న పఞ్ఞాయసీ”తి ఆచరియో పుచ్ఛి. సో “భరియా మం, ఆచరియ, ఏకదివసం ఇచ్ఛతి పత్థేతి, దాసీ వియ నిహతమానా హోతి. ఏకదివసం సామినీ వియ థద్ధా చణ్డా ఫరుసా, అహం తస్సా భావం జానితుం న సక్కోమి, తాయ ఉబ్బాళ్హో ఆకులచిత్తో తుమ్హాకం ఉపట్ఠానం నాగతోమ్హీ”తి. ఆచరియో “ఏవమేతం,

మాణవ, ఇత్థియో నామ అనాచారం చిణ్ణదివసే సామికం అనువత్తన్తి, దాసీ వియ నిహతమానా హోన్తి. అనాచిణ్ణదివసే పన మానత్థద్ధా హుత్వా సామికం న గణేన్తి. ఏవం ఇత్థియో నామేతా అనాచారా దుస్సీలా, తాసం భావో నామ దుజ్జానో, తాసు ఇచ్ఛన్తీసుపి అనిచ్ఛన్తీసుపి మజ్ఝత్తేనేవ భవితబ్బ"న్తి వత్వా తస్సోవాదవసేన ఇమం గాథమాహ –

౬౪. "మా సు నన్ది ఇచ్ఛతి మం, మా సు సోచి న మిచ్ఛతి;
థీనం భావో దురాజానో, మచ్ఛస్సేవోదకే గత"న్తి.

తత్థ **మా సు నన్ది ఇచ్ఛతి మన్తి సు**-కారో నిపాతమత్తం, "అయం ఇత్థీ మం ఇచ్ఛతి పత్థేతి, మయి సినేహం కరోతీ"తి మా తుస్సి. **మా సు సోచి న మిచ్ఛతీ**తి "అయం మం న ఇచ్ఛతీ"తిపి మా సోచి, తస్సా ఇచ్ఛమానాయ నన్దిం, న ఇచ్ఛమానాయ చ సోకం అకత్వా మజ్ఝత్తోవ హోహీతి దీపేతి. **థీనం భావో దురాజానో**తి ఇత్థీనం భావో నామ ఇత్థిమాయాయ పటిచ్ఛన్నత్తా దురాజానో. యథా కిం? **మచ్ఛస్సేవోదకే గత**న్తి యథా మచ్ఛస్స గమనం ఉదకేన పటిచ్ఛన్నత్తా దుజ్జానం, తేనేవ సో కేవట్టే ఆగతే ఉదకేన గమనం పటిచ్ఛాదేత్వా పలాయతి, అత్తానం గణ్హితుం న దేతి, ఏవమేవ ఇత్థియో మహన్తమ్పి దుస్సీలకమ్మం కత్వా "మయం ఏవరూపం న కరోమా"తి అత్తనా కతకమ్మం ఇత్థిమాయాయ పటిచ్ఛాదేత్వా సామికే వఞ్చేన్తి . ఏవం ఇత్థియో నామేతా పాపధమ్మా దురాజానా, తాసు మజ్ఝత్తోయేవ సుఖితో హోతీతి.

ఏవం బోధిసత్తో అన్తేవాసికస్స ఓవాదం అదాసి. తతో పట్ఠాయ సో తస్సా ఉపరి మజ్ఝత్తోవ అహోసి. సాపిస్స భరియా "ఆచరియేన కిర మే దుస్సీలభావో ఞాతో"తి తతో పట్ఠాయ న అనాచారం చరి. సాపి తస్స ఉపాసకస్స ఇత్థీ "సమ్మాసమ్బుద్ధేన కిర మయ్హం దురాచారభావో ఞాతో"తి తతో పట్ఠాయ పాపకమ్మం నామ న అకాసి.

సత్థాపి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేసి, సచ్చపరియోసానే సో ఉపాసకో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి, సత్థా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా జయమ్పతికాయేవ ఇదాని జయమ్పతికా, ఆచరియో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

దురాజానజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౬౫] ౫. అనభిరతిజాతకవణ్ణనా

యథా నదీ చ పన్థో చాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో తథారూపంయేవ ఉపాసకం ఆరబ్భ కథేసి. సో పన పరిగ్గణ్హన్తో తస్సా దుస్సీలభావం ఞత్వా భణ్డితో చిత్తబ్యాకులతాయ సత్తట్ఠ దివసే ఉపట్ఠానం నాగమాసి. సో ఏకదివసం విహారం గన్త్వా తథాగతం వన్దిత్వా నిసిన్నో "కస్మా సత్తట్ఠ దివసాని నాగతోసీ"తి వుత్తే "భరియా మే, భన్తే, దుస్సీలా, తస్సా ఉపరి బ్యాకులచిత్తతాయ నాగతోమ్హీ"తి ఆహ. సత్థా "ఉపాసక, ఇత్థీసు 'అనాచారా ఏతా'తి కోపం అకత్వా మజ్ఝత్తేనేవ భవితుం వట్టతీతి పుబ్బేపి తే పణ్డితా కథయింసు, త్వం పన భవన్తరేన పటిచ్ఛన్నత్తా తం కారణం న సల్లక్ఖేసీ"తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో పురిమనయేనేవ దిసాపామోక్ఖో ఆచరియో అహోసి. అథస్స అన్తేవాసికో భరియాయ దోసం దిస్వా బ్యాకులచిత్తతాయ కతిపాహం అనాగన్త్వా ఏకదివసం ఆచరియేన పుచ్ఛితో తం కారణం

నివేదేసి. అథస్స ఆచరియో "తాత, ఇత్థియో నామ సబ్బసాధారణా , తాసు 'దుస్సీలా ఏతా'తి పణ్డితా కోపం న కరోన్తీ"తి వత్వా ఓవాదవసేన ఇమం గాథమాహ –

౬౫. "యథా నదీ చ పన్థో చ, పానాగారం సభా పపా;
ఏవం లోకిత్థియో నామ, నాసం కుజ్ఝన్తి పణ్డితా"తి.

తత్థ **యథా నదీ**తి యథా అనేకతిత్థా నదీ న్హానత్థాయ సమ్పత్తసమ్పత్తానం చణ్డాలాదీనమ్పి ఖత్తియాదీనమ్పి సాధారణా, న తత్థ కోచి న్హాయితుం న లభతి నామ. "**పన్థో**"తిఆదీసుపి యథా మహామగ్గోపి సబ్బేసం సాధారణో , న కోచి తేన గన్తుం న లభతి. **పానాగారమ్**పి సురాగేహం సబ్బేసం సాధారణం, యో యో పాతుకామో, సబ్బో తత్థ పవిసతేవ. పుఞ్ఞత్థికేహి తత్థ తత్థ మనుస్సానం నివాసత్థాయ కతా **సభా**పి సాధారణా, న తత్థ కోచి పవిసితుం న లభతి. మహామగ్గే పానీయచాటియో ఠపేత్వా కతా **పపా**పి సబ్బేసం సాధారణా, న తత్థ కోచి పానీయం పివితుం న లభతి. **ఏవం లోకిత్థియో నామా**తి ఏవమేవ తాత మాణవ ఇమస్మిం లోకే ఇత్థియోపి సబ్బసాధారణావ, తేనేవ చ సాధారణట్ఠేన నదీపన్థపానాగారసభాపపాసదిసా. తస్మా **నాసం కుజ్ఝన్తి పణ్డితా,** ఏతాసం ఇత్థీనం "లామికా ఏతా అనాచారా దుస్సీలా సబ్బసాధారణా"తి చిన్తేత్వా పణ్డితా ఛేకా బుద్ధిసమ్పన్నా న కుజ్ఝన్తీతి.

ఏవం బోధిసత్తో అన్తేవాసికస్స ఓవాదం అదాసి, సో తం ఓవాదం సుత్వా మజ్ఝత్తో అహోసి. భరియాపిస్స "ఆచరియేన కిరమ్హి ఞాతా"తి తతో పట్ఠాయ పాపకమ్మం న అకాసి. తస్సపి ఉపాసకస్స భరియా "సత్థారా కిరమ్హి ఞాతా"తి తతో పట్ఠాయ పాపకమ్మం న అకాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేసి, సచ్చపరియోసానే ఉపాసకో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. సత్థాపి అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా జయమ్పతికావ ఏతరహి జయమ్పతికా, ఆచరియబ్రాహ్మణో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

అనభిరతిజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౬౬] ౬. ముదులక్ఖణజాతకవణ్ణనా

ఏకా ఇచ్ఛా పురే ఆసీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సంకిలేసం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకో కిర సావత్థివాసీ కులపుత్తో సత్థు ధమ్మదేసనం సుత్వా రతనసాసనే ఉరం దత్వా పబ్బజిత్వా పటిపన్నకో యోగావచరో అవిస్సట్ఠకమ్మట్ఠానో హుత్వా ఏకదివసం సావత్థియం పిణ్డాయ చరన్తో ఏకం అలఙ్కతపటియత్తం ఇత్థిం దిస్వా సుభవసేన ఇన్ద్రియాని భిన్దిత్వా ఓలోకేసి. తస్స అబ్భన్తరే కిలేసో చలి, వాసియా ఆకోటితఖీరరుక్ఖో వియ అహోసి. సో తతో పట్ఠాయ కిలేసవసికో హుత్వా నేవ కాయస్సాదం న చిత్తస్సాదం లభతి, భన్తమిగసప్పటిభాగో సాసనే అనభిరతో పరూళ్హకేసలోమనఖో కిలిట్ఠచీవరో అహోసి. అథస్స ఇన్ద్రియవికారం దిస్వా సహాయకా భిక్ఖూ "కిం ను ఖో తే, ఆవుసో, న యథా పోరాణాని ఇన్ద్రియానీ"తి పుచ్ఛింసు. అనభిరతోస్మి, ఆవుసోతి.

అథ నం తే సత్థు సన్తికం నయింసు. సత్థా "కిం, భిక్ఖవే, అనిచ్ఛమానం భిక్ఖుం ఆదాయ ఆగతత్థా"తి పుచ్ఛి. "అయం, భన్తే, భిక్ఖు అనభిరతో"తి? "సచ్చం భిక్ఖూ"తి. "సచ్చం భగవా"తి. "కో తం ఉక్కణ్ఠాపేసీ"తి? "అహం, భన్తే, పిణ్డాయ చరన్తో

ఏకం ఇత్థిం దిస్వా ఇన్ద్రియాని భిన్దిత్వా ఓలోకేసిం, అథ మే కిలేసో చలి, తేనమ్హి ఉక్కణ్ఠితో"తి. అథ నం సత్థా "అనచ్ఛరియమేతం భిక్ఖు, యం త్వం ఇన్ద్రియాని భిన్దిత్వా విసభాగారమ్మణం సుభవసేన ఓలోకేన్తో కిలేసేహి కమ్పితో, పుబ్బే పఞ్చాభిఞ్ఞా అట్ఠసమాపత్తిలాభినో ఝానబలేన కిలేసే విక్ఖమ్భేత్వా విసుద్ధచిత్తా గగనతలచరా బోధిసత్తాపి ఇన్ద్రియాని భిన్దిత్వా విసభాగారమ్మణం ఓలోకయమానా ఝానా పరిహాయిత్వా కిలేసేహి కమ్పితా మహాదుక్ఖం అనుభవింసు. న హి సినేరుఉప్పాటనకవాతో హత్థిమత్తం ముణ్డపబ్బతం, మహాజమ్బుఉమ్మూలకవాతో ఛిన్నతటే విరూళ్హగచ్ఛకం, మహాసముద్దం వా పన సోసనకవాతో ఖుద్దకతళాకం కిస్మిఞ్చిదేవ గణేతి, ఏవం ఉత్తమబుద్ధీనం నామ విసుద్ధచిత్తానం బోధిసత్తానం అఞ్ఞాణభావకరా కిలేసా తయి కిం లజ్జిస్సన్తి, విసుద్ధాపి సత్తా సంకిలిస్సన్తి, ఉత్తమయససమఙ్గినోపి ఆయసక్యం పాపుణన్తీ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో కాసిరట్ఠే ఏకస్స మహావిభవస్స బ్రాహ్మణస్స కులే నిబ్బత్తిత్వా విఞ్ఞుతం పత్తో సబ్బసిప్పానం పారం గన్త్వా కామే పహాయ ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా కసిణపరికమ్మం కత్వా పఞ్చ అభిఞ్ఞా చ అట్ఠ సమాపత్తియో చ ఉప్పాదేత్వా ఝానసుఖేన వీతినామేన్తో హిమవన్తప్పదేసే వాసం కప్పేసి. సో ఏకస్మిం కాలే లోణమ్బిలసేవనత్థాయ హిమవన్తా ఓతరిత్వా బారాణసిం పత్వా రాజుయ్యానే వసిత్వా పునదివసే కతసరీరపటిజగ్గనో రత్తవాకమయం నివాసనపారుపనం సణ్ఠాపేత్వా అజినచమ్మం ఏకస్మిం అంసే కత్వా జటామణ్డలం బన్ధిత్వా భిక్ఖాభాజనమాదాయ బారాణసియం భిక్ఖాయ చరమానో రఞ్ఞో ఘరద్వారం సమ్పాపుణి. రాజా తస్స ఇరియాపథేయేవ పసీదిత్వా పక్కోసాపేత్వా మహారహే ఆసనే నిసీదాపేత్వా పణీతేన ఖాదనీయభోజనీయేన సన్తప్పేత్వా కతానుమోదనం ఉయ్యానే వసనత్థాయ యాచి. సో సమ్పటిచ్ఛిత్వా రాజగేహే భుఞ్జిత్వా రాజకులం ఓవదమానో తస్మిం ఉయ్యానే సోళస వస్సాని వసి.

అథేకదివసం రాజా కుపితం పచ్చన్తం వూపసమేతుం గచ్ఛన్తో ముదులక్ఖణం నామ అగ్గమహేసిం "అప్పమత్తా అయ్యస్స ఉపట్ఠానం కరోహీ"తి వత్వా అగమాసి. బోధిసత్తో రఞ్ఞో గతకాలతో పట్ఠాయ అత్తనో రుచ్చనవేలాయ రాజగేహం గచ్ఛతి. అథేకదివసం ముదులక్ఖణా బోధిసత్తస్స ఆహారం సమ్పాదేత్వా – "అజ్జ అయ్యో చిరాయతీ"తి గన్ధోదకేన న్హాయిత్వా సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితా మహాతలే చూళసయనం పఞ్ఞాపేత్వా బోధిసత్తస్స ఆగమనం ఓలోకయమానా నిపజ్జి. బోధిసత్తోపి అత్తనో వేలం సల్లక్ఖేత్వా ఝానా వుట్ఠాయ ఆకాసేనేవ రాజనివేసనం అగమాసి. ముదులక్ఖణా వాకచీరసద్దం సుత్వావ "అయ్యో, ఆగతో"తి వేగేన ఉట్ఠహి, తస్సా వేగేన ఉట్ఠహన్తియా మట్ఠసాటకో భస్సి. తాపసోపి సీహపఞ్జరేన పవిసన్తో దేవియా విసభాగరూపారమ్మణం ఇన్ద్రియాని భిన్దిత్వా సుభవసేన ఓలోకేసి. అథస్స అబ్భన్తరే కిలేసో చలి, వాసియా పహటఖీరరుక్ఖో వియ అహోసి. తావదేవస్స ఝానం అన్తరధాయి, ఛిన్నపక్ఖో కాకో వియ అహోసి. సో ఠితకోవ ఆహారం గహేత్వా అభుఞ్జిత్వావ కిలేసకమ్పితో పాసాదా ఓరుయ్హ ఉయ్యానం గన్త్వా పణ్ణసాలం పవిసిత్వా ఫలకత్థరణసయనస్స హేట్ఠా ఆహారం ఠపేత్వా విసభాగారమ్మణేన బద్ధో కిలేసగ్గినా డయ్హమానో నిరాహారతాయ సుస్సమానో సత్త దివసాని ఫలకత్థరణే నిపజ్జి.

సత్తమే దివసే రాజా పచ్చన్తం వూపసమేత్వా ఆగతో నగరం పదక్ఖిణం కత్వా నివేసనం అగన్త్వావ "అయ్యం పస్సిస్సామీ"తి ఉయ్యానం గన్త్వా పణ్ణసాలం పవిసిత్వా తం నిపన్నకం దిస్వా "ఏకం అఫాసుకం జాతం మఞ్ఞే"తి పణ్ణసాలం సోధాపేత్వా పాదే పరిమజ్జన్తో "కిం, అయ్య, అఫాసుక"న్తి పుచ్ఛి. "మహారాజ అఞ్ఞం మే అఫాసుకం నత్థి, కిలేసవసేన పనమ్హి పటిబద్ధచిత్తో జాతో"తి. "కహం పటిబద్ధం తే, అయ్య, చిత్త"న్తి? "ముదులక్ఖణాయ, మహారాజా"తి. "సాధు అయ్య, అహం

ముదులక్ఖణం తుమ్హాకం దమ్మీ"తి తాపసం ఆదాయ నివేసనం పవిసిత్వా దేవిం సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితం కత్వా తాపసస్స అదాసి. దదమానోయేవ చ ముదులక్ఖణాయ సఞ్ఞమదాసి "తయా అత్తనో బలేన అయ్యం రక్ఖితుం వాయమితబ్బ"న్తి. "సాధు, దేవ, రక్ఖిస్సామీ"తి. తాపసో దేవిం గహేత్వా రాజనివేసనా ఓతరి.

అథ నం మహాద్వారతో నిక్ఖన్తకాలే "అయ్య, అమ్హాకం ఏకం గేహం లద్ధుం వట్టతి, గచ్ఛ, రాజానం గేహం యాచాహీ"తి ఆహ. తాపసో గన్త్వా గేహం యాచి. రాజా మనుస్సానం వచ్చకుటికిచ్చం సాధయమానం ఏకం ఛడ్డితగేహం దాపేసి. సో దేవిం గహేత్వా తత్థ అగమాసి, సా పవిసితుం న ఇచ్ఛతి. "కింకారణా న పవిససీ"తి? "అసుచిభావేనా"తి. ఇదాని "కిం కరోమీ"తి. "పటిజగ్గాహి న"న్తి వత్వా రఞ్ఞో సన్తికం పేసేత్వా "గచ్ఛ, కుద్దాలం ఆహర, పచ్ఛిం ఆహరా"తి ఆహరాపేత్వా అసుచిఞ్చ సఙ్కారఞ్చ ఛడ్డాపేత్వా గోమయం ఆహరాపేత్వా లిమ్పాపేత్వా పునపి "గచ్ఛ, మఞ్చం ఆహర, పీఠం ఆహర, అత్థరణం ఆహర, చాటిం ఆహర, ఘటం ఆహరా"తి ఏకమేకం ఆహరాపేత్వా పున ఉదకాహరణాదీనం అత్థాయ ఆణాపేసి. సో ఘటం ఆదాయ ఉదకం ఆహరిత్వా చాటిం పూరేత్వా న్హానోదకం సజ్జేత్వా సయనం అత్థరి. అథ నం సయనే ఏకతో నిసిన్నం దాఠికాసు గహేత్వా "తవ సమణభావం వా బ్రాహ్మణభావం వా న జానాసీ"తి ఓణమేత్వా అత్తనో అభిముఖం ఆకడ్ఢి. సో తస్మిం కాలే సతిం పటిలభి, ఏత్తకం పన కాలం అఞ్ఞాణీ అహోసి. ఏవం అఞ్ఞాణకరణా కిలేసా నామ. "కామచ్ఛన్దనీవరణం, భిక్ఖవే, అన్ధకరణం అఞ్ఞాణకరణ"న్తిఆది (సం॰ ని॰ ౫.౨౨౧) చేత్థ వత్తబ్బం.

సో సతిం పటిలభిత్వా చిన్తేసి "అయం తణ్హా వడ్ఢమానా మమ చతూహి అపాయేహి సీసం ఉక్ఖిపితుం న దస్సతి, అజ్జేవ మయా ఇమం రఞ్ఞో నియ్యాదేత్వా హిమవన్తం పవిసితుం వట్టతీ"తి. సో తం ఆదాయ రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా "మహారాజ, తవ దేవియా మయ్హం అత్థో నత్థి, కేవలం మే ఇమం నిస్సాయ తణ్హా వడ్ఢితా"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౬౬. "ఏకా ఇచ్ఛా పురే ఆసి, అలద్ధా ముదులక్ఖణం;
యతో లద్ధా అళారక్ఖీ, ఇచ్ఛా ఇచ్ఛం విజాయథా"తి.

తత్రాయం పిణ్డత్థో – మహారాజ, మయ్హం ఇమం తవ దేవిం ముదులక్ఖణం అలభిత్వా పురే "అహో వతాహం ఏతం లభేయ్య"న్తి **ఏకా ఇచ్ఛా ఆసి,** ఏకావ తణ్హా ఉప్పజ్జి. యతో పన మే అయం **అళారక్ఖీ** విసాలనేత్తా సోభనలోచనా లద్ధా, అథ మే సా పురిమికా **ఇచ్ఛా** గేహతణ్హం ఉపకరణతణ్హం ఉపభోగతణ్హన్తి ఉపరూపరి అఞ్ఞం నానప్పకారం **ఇచ్ఛం విజాయథ** జనేసి ఉప్పాదేసి. సా ఖో పన మే ఏవం వడ్ఢమానా ఇచ్ఛా అపాయతో సీసం ఉక్ఖిపితుం న దస్సతి, అలం మే ఇమాయ, త్వఞ్ఞేవ తవ భరియం గణ్హ, అహం పన హిమవన్తం గమిస్సామీతి తావదేవ నట్ఠం ఝానం ఉప్పాదేత్వా ఆకాసే నిసిన్నో ధమ్మం దేసేత్వా రఞ్ఞో ఓవాదం దత్వా ఆకాసేనేవ హిమవన్తం గన్త్వా పున మనుస్సపథం నామ నాగమాసి, బ్రహ్మవిహారే పన భావేత్వా అపరిహీనజ్ఝానో బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేసి, సచ్చపరియోసానే సో భిక్ఖు అరహత్తఫలే పతిట్ఠహి. సత్థాపి అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, ముదులక్ఖణా ఉప్పలవణ్ణా, ఇసి పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

ముదులక్ఖణజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౬౭] ౭. ఉచ్ఛఙ్గజాతకవణ్ణనా

ఉచ్ఛఙ్గే దేవ మే పుత్తోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం జానపదిత్థిం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకస్మిఞ్హి సమయే కోసలరట్ఠే తయో జనా అఞ్ఞతరస్మిం అటవిముఖే కసన్తి. తస్మిం సమయే అన్తోఅటవియం చోరా మనుస్సే విలుమ్పిత్వా పలాయింసు. మనుస్సా తే చోరే పరియేసిత్వా అపస్సన్తా తం ఠానం ఆగమ్మ "తుమ్హే అటవియం విలుమ్పిత్వా ఇదాని కస్సకా వియ హోథా"తి "తే చోరా ఇమే"తి బన్ధిత్వా ఆనేత్వా కోసలరఞ్ఞో అదంసు. అథేకా ఇత్థీ ఆగన్త్వా "అచ్ఛాదనం మే దేథ, అచ్ఛాదనం మే దేథా"తి పరిదేవన్తీ పునప్పునం రాజనివేసనం పరియాతి. రాజా తస్సా సద్దం సుత్వా "గచ్ఛథ, దేథ ఇమిస్సా అచ్ఛాదన"న్తి ఆహ. మనుస్సా సాటకం గహేత్వా అదంసు. సా తం దిస్వా "నాహం ఏతం అచ్ఛాదనం యాచామి , సామికచ్ఛాదనం యాచామీ"తి ఆహ. మనుస్సా గన్త్వా రఞ్ఞో ఆరోచయింసు "న కిరేసా ఇదం అచ్ఛాదనం కథేతి, సామికచ్ఛాదనం కథేతీ"తి. అథ నం రాజా పక్కోసాపేత్వా "త్వం కిర సామికచ్ఛాదనం యాచసీ"తి పుచ్ఛి. ఆమ, దేవ, ఇత్థియా హి సామికో అచ్ఛాదనం నామ, సామికే హి అసతి సహస్సమూలమ్పి సాటకం నివత్థా ఇత్థీ నగ్గాయేవ నామ. ఇమస్స పనత్థస్స సాధనత్థం –

"నగ్గా నదీ అనూదకా, నగ్గం రట్ఠం అరాజకం;
ఇత్థీపి విధవా నగ్గా, యస్సాపి దస భాతరో"తి. (జా॰ ౨.౨౨.౧౮౪౦) –

ఇదం సుత్తం ఆహరితబ్బం.

రాజా తస్సా పసన్నో "ఇమే తే తయో జనా కే హోన్తీ"తి పుచ్ఛి. "ఏకో మే, దేవ, సామికో, ఏకో భాతా, ఏకో పుత్తో"తి. రాజా "అహం తే తుట్ఠో, ఇమేసు తీసు ఏకం దేమి, కతరం ఇచ్ఛసీ"తి పుచ్ఛి. సా ఆహ "అహం, దేవ, జీవమానా ఏకం సామికం లభిస్సామి, పుత్తమ్పి లభిస్సామియేవ, మాతాపితూనం పన మే మతత్తా భాతావ దుల్లభో, భాతరం మే దేహి, దేవా"తి. రాజా తుస్సిత్వా తయోపి విస్సజ్జేసి. ఏవం తం ఏకికం నిస్సాయ తే తయో జనా దుక్ఖతో ముత్తా. తం కారణం భిక్ఖుసఙ్ఘే పాకటం జాతం. అథేకదివసం భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం సన్నిపతితా "ఆవుసో, ఏకం ఇత్థిం నిస్సాయ తయో జనా దుక్ఖతో ముత్తా"తి తస్సా గుణకథాయ నిసీదింసు. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఏసా ఇత్థీ ఇదానేవ తే తయో జనే దుక్ఖా మోచేతి, పుబ్బేపి మోచేసియేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే తయో జనా అటవిముఖే కసన్తీతి సబ్బం పురిమసదిసమేవ. తదా పన రఞ్ఞా "తీసు జనేసు కం ఇచ్ఛసీ"తి వుత్తే సా ఆహ – "తయోపి దాతుం న సక్కోథ, దేవా"తి? "ఆమ, న సక్కోమీ"తి. "సచే తయో దాతుం న సక్కోథ, భాతరం మే దేథా"తి. "పుత్తం వా సామికం వా గణ్హ, కిం తే భాతరా"తి చ వుత్తా "ఏతే నామ దేవ సులభా, భాతా పన దుల్లభో"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౬౭. "ఉచ్ఛఙ్గే దేవ మే పుత్తో, పథే ధావన్తియా పతి;
తఞ్చ దేసం న పస్సామి, యతో సోదరియమానయే"తి.

తత్థ **ఉచ్ఛఙ్గే, దేవ, మే పుత్తో**తి దేవ, మయ్హం పుత్తో ఉచ్ఛఙ్గేయేవ. యథా హి అరఞ్ఞం పవిసిత్వా ఉచ్ఛఙ్గే కత్వా డాకం ఉచ్చినిత్వా తత్థ పక్ఖిపన్తియా ఉచ్ఛఙ్గే డాకం నామ సులభం హోతి, ఏవం ఇత్థియా పుత్తోపి సులభో ఉచ్ఛఙ్గే డాకసదిసోవ.

తేన వుత్తం “ఉచ్ఛఙ్గే, దేవ, మే పుత్తో”తి. **పథే ధావన్తియా పతీ**తి మగ్గం ఆరుయ్హ ఏకికాయ గచ్ఛమానాయపి హి ఇత్థియా పతి నామ సులభో, దిట్ఠదిట్ఠోయేవ హోతి. తేన వుత్తం “పథే ధావన్తియా పతీ”తి. **తఞ్చ దేసం న పస్సామి, యతో సోదరియమానయే**తి యస్మా పన మే మాతాపితరో నత్థి, తస్మా ఇదాని తం మాతుకుచ్ఛిసఙ్ఖాతం అఞ్ఞం దేసం న పస్సామి. యతో అహం సమానే ఉదరే జాతత్తా సఉదరియసఙ్ఖాతం భాతరం ఆనేయ్యం, తస్మా భాతరంయేవ మే దేథాతి.

రాజా “సచ్చం ఏసా వదతీ”తి తుట్ఠచిత్తో తయోపి జనే బన్ధనాగారతో ఆనేత్వా అదాసి, సా తయోపి తే గహేత్వా గతా.

సత్థాపి “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేసా ఇమే తయో జనే దుక్ఖతో మోచేసియేవా”తి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – “అతీతే చత్తారోవ ఏతరహి చత్తారో, రాజా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

ఉచ్ఛఙ్గజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౬౮] ౮. సాకేతజాతకవణ్ణనా

యస్మిం మనో నివిసతీతి ఇదం సత్థా సాకేతం నిస్సాయ అఞ్జనవనే విహరన్తో ఏకం బ్రాహ్మణం ఆరబ్భ కథేసి. భగవతో కిర భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతస్స సాకేతం పిణ్డాయ పవిసనకాలే ఏకో సాకేతనగరవాసీ మహల్లకబ్రాహ్మణో నగరతో బహి గచ్ఛన్తో అన్తరద్వారే దసబలం దిస్వా పాదేసు పతిత్వా గోప్ఫకేసు గాళ్హం గహేత్వా “తాత, నను నామ పుత్తేహి జిణ్ణకాలే మాతాపితరో పటిజగ్గితబ్బా, కస్మా ఏత్తకం కాలం అమ్హాకం అత్తానం న దస్సేసి? మయా తావ దిట్ఠోసి, మాతరం పన పస్సితుం ఏహీ”తి సత్థారం గహేత్వా అత్తనో గేహం అగమాసి. సత్థా తత్థ గన్త్వా నిసీది పఞ్ఞత్తే ఆసనే సద్ధిం భిక్ఖుసఙ్ఘేన. బ్రాహ్మణీపి ఆగన్త్వా సత్థు పాదేసు పతిత్వా “తాత, ఏత్తకం కాలం కహం గతోసి, నను నామ మాతాపితరో మహల్లకకాలే ఉపట్ఠాతబ్బా”తి పరిదేవి. పుత్తధీతరోపి “ఏథ, భాతరం వన్దథా”తి వన్దాపేసి. ఉభో తుట్ఠమానసా మహాదానం అదంసు. సత్థా భత్తకిచ్చం నిట్ఠాపేత్వా తేసం ద్విన్నమ్పి జనానం **జరాసుత్తం** (సు॰ ని॰ ౮౧౧ ఆదయో) కథేసి. సుత్తపరియోసానే ఉభోపి అనాగామిఫలే పతిట్ఠహింసు. సత్థా ఉట్ఠాయాసనా అఞ్జనవనమేవ అగమాసి.

భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం సన్నిసిన్నా కథం సముట్ఠాపేసుం “ఆవుసో, బ్రాహ్మణో ‘తథాగతస్స పితా సుద్ధోదనో, మాతా మహామాయా’తి జానాతి, జానన్తోవ సద్ధిం బ్రాహ్మణియా తథాగతం ‘అమ్హాకం పుత్తో’తి వదతి, సత్థాపి అధివాసేతి. కిం ను ఖో కారణ”న్తి? సత్థా తేసం కథం సుత్వా “భిక్ఖవే, ఉభోపి తే అత్తనో పుత్తమేవ ‘పుత్తో’తి వదన్తీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

భిక్ఖవే, అయం బ్రాహ్మణో అతీతే నిరన్తరం పఞ్చ జాతిసతాని మయ్హం పితా అహోసి, పఞ్చ జాతిసతాని చూళపితా, పఞ్చ జాతిసతాని మహాపితా. ఏసాపి బ్రాహ్మణీ నిరన్తరమేవ పఞ్చ జాతిసతాని మాతా అహోసి, పఞ్చ జాతిసతాని చూళమాతా, పఞ్చ జాతిసతాని మహామాతా. ఏవాహం దియడ్ఢజాతిసహస్సం బ్రాహ్మణస్స హత్థే సంవడ్ఢో, దియడ్ఢజాతిసహస్సం బ్రాహ్మణియా హత్థే సంవడ్ఢోతి తీణి జాతిసహస్సాని కథేత్వా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా ఇమం గాథమాహ –

౬౮. “యస్మిం మనో నివిసతి, చిత్తఞ్చాపి పసీదతి;
అదిట్ఠపుబ్బకే పోసే, కామం తస్మిమ్పి విస్ససే”తి.

తత్థ **యస్మిం మనో నివిసతీ**తి యస్మిం పుగ్గలే దిట్ఠమత్తేయేవ చిత్తం పతిట్ఠాతి. **చిత్తఞ్చాపి పసీదతీ**తి యస్మిం దిట్ఠమత్తే చిత్తం పసీదతి, ముదుకం హోతి. **అదిట్ఠపుబ్బకే పోసే**తి పకతియా తస్మిం అత్తభావే అదిట్ఠపుబ్బేపి పుగ్గలే. **కామం తస్మిమ్పి విస్ససే**తి అనుభూతపుబ్బసినేహేనేవ తస్మిమ్పి పుగ్గలే ఏకంసేన విస్ససే, విస్సాసం ఆపజ్జతియేవాతి అత్థో.

ఏవం సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా బ్రాహ్మణో చ బ్రాహ్మణీ చ ఏతే ఏవ అహేసుం, పుత్తో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

సాకేతజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౬౯] ౯. విసవన్తజాతకవణ్ణనా

ధిరత్థు తం విసం వన్తన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ధమ్మసేనాపతిం ఆరబ్భ కథేసి. థేరస్స కిర పిట్ఠఖజ్జకఖాదనకాలే మనుస్సా సఙ్ఘస్స బహుం పిట్ఠఖాదనీయం గహేత్వా విహారం అగమంసు, భిక్ఖుసఙ్ఘస్స గహితావసేసం బహు అతిరిత్తం అహోసి. మనుస్సా "భన్తే, అన్తోగామగతానమ్పి గణ్హథా"తి ఆహంసు. తస్మిం ఖణే థేరస్స సద్ధివిహారికో దహరో అన్తోగామే హోతి, తస్స కోట్ఠాసం గహేత్వా తస్మిం అనాగచ్ఛన్తే "అతిదివా హోతీ"తి థేరస్స అదంసు. థేరేన తస్మిం పరిభుత్తే దహరో అగమాసి. అథ నం థేరో "మయం, ఆవుసో, తుయ్హం ఠపితఖాదనీయం పరిభుఞ్జిమ్హా"తి ఆహ. సో "మధురం నామ, భన్తే, కస్స అప్పియ"న్తి ఆహ. మహాథేరస్స సంవేగో ఉప్పజ్జి. సో ఇతో పట్ఠాయ "పిట్ఠఖాదనీయం న ఖాదిస్సామీ"తి అధిట్ఠాసి. తతో పట్ఠాయ కిర సారిపుత్తత్థేరేన పిట్ఠఖాదనీయం నామ న ఖాదితపుబ్బం. తస్స పిట్ఠఖాదనీయం అఖాదనభావో భిక్ఖుసఙ్ఘే పాకటో జాతో. భిక్ఖూ తం కథం కథేన్తా ధమ్మసభాయం నిసీదింసు. అథ సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "భిక్ఖవే, సారిపుత్తో ఏకవారం జహితకం జీవితం పరిచ్చజన్తోపి పున న గణ్హాతియేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో విసవేజ్జకులే నిబ్బత్తిత్వా వేజ్జకమ్మేన జీవికం కప్పేసి. అథేకం జనపదమనుస్సం సప్పో డంసి, తస్స ఞాతకా పమాదం అకత్వా ఖిప్పం వేజ్జం ఆనయింసు . వేజ్జో ఆహ "కిం తావ ఓసధేన, పరిభావేత్వా విసం హరామి, దట్ఠసప్పం ఆవాహేత్వా దట్ఠట్ఠానతో తేనేవ విసం ఆకడ్ఢాపేమీ"తి. "సప్పం ఆవాహేత్వా విసం ఆకడ్ఢాపేహీ"తి. సో సప్పం ఆవాహేత్వా "తయా అయం దట్ఠో"తి ఆహ. "ఆమ, మయా"తి . "తయా దట్ఠట్ఠానతో త్వఞ్ఞేవ ముఖేన విసం ఆకడ్ఢాహీ"తి. "మయా ఏకవారం జహితకం పున న గహితపుబ్బం, నాహం మయా జహితవిసం ఆకడ్ఢిస్సామీ"తి. సో దారూని ఆహరాపేత్వా అగ్గిం కత్వా ఆహ "సచే అత్తనో విసం నాకడ్ఢసి, ఇమం అగ్గిం పవిసా"తి. సప్పో "అపి అగ్గిం పవిసిస్సామి, నేవత్తనా ఏకవారం జహితవిసం పచ్చాహరిస్సామీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౬౯. "ధిరత్థు తం విసం వన్తం, యమహం జీవితకారణా;
వన్తం పచ్చాహరిస్సామి, మతం మే జీవితా వర"న్తి.

తత్థ **ధిరత్థూ**తి గరహత్థే నిపాతో. **తం విస**న్తి యమహం జీవితకారణా వన్తం విసం పచ్చాహరిస్సామి, తం వన్తం విసం ధిరత్థు. **మతం మే జీవితా వర**న్తి తస్స విసస్స అపచ్చాహరణకారణా యం అగ్గిం పవిసిత్వా మరణం, తం మమ జీవితతో వరన్తి అత్థో.

ఏవఞ్చ పన వత్వా అగ్గిం పవిసితుం పాయాసి. అథ నం వేజ్జో నివారేత్వా తం పురిసం ఓసధేహి చ మన్తేహి చ నిబ్బిసం అరోగం కత్వా సప్పస్స సీలాని దత్వా "ఇతో పట్ఠాయ మా కఞ్చి విహేఠేసీ"తి వత్వా విస్సజ్జేసి.

సత్థాపి "న, భిక్ఖవే, సారిపుత్తో ఏకవారం జహితకం జీవితమ్పి పరిచ్చజన్తో పున గణ్హాతీ"తి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి "తదా సప్పో సారిపుత్తో అహోసి, వేజ్జో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

విసవన్తజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౭౦] ౧౦. కుద్దాలజాతకవణ్ణనా

న తం జితం సాధు జితన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో చిత్తహత్థసారిపుత్తం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర సావత్థియం ఏకో కులదారకో. అథేకదివసం కసిత్వా ఆగచ్ఛన్తో విహారం పవిసిత్వా ఏకస్స థేరస్స పత్తతో సినిద్ధం మధురం పణీతభోజనం లభిత్వా చిన్తేసి "మయం రత్తిన్దివం సహత్థేన నానాకమ్మాని కురుమానాపి ఏవరూపం మధురాహారం న లభామ, మయాపి సమణేన భవితబ్బ"న్తి . సో పబ్బజిత్వా మాసడ్ఢమాసచ్చయేన అయోనిసో మనసికరోన్తో కిలేసవసికో హుత్వా విబ్భమిత్వా పున భత్తేన కిలమన్తో ఆగన్త్వా పబ్బజిత్వా అభిధమ్మం ఉగ్గణ్హి. ఇమినావ ఉపాయేన ఛ వారే విబ్భమిత్వా పబ్బజితో. తతో సత్తమే భిక్ఖుభావే సత్తప్పకరణికో హుత్వా బహూ భిక్ఖూ ధమ్మం వాచేన్తో విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరహత్తం పాపుణి. అథస్స సహాయకా భిక్ఖూ "కిం ను ఖో, ఆవుసో చిత్తహత్థ, పుబ్బే వియ తే ఏతరహి కిలేసా న వడ్ఢన్తీ"తి పరిహాసం కరింసు. "ఆవుసో, అభబ్బో దాని అహం ఇతో పట్ఠాయ గిహిభావాయా"తి.

ఏవం తస్మిం అరహత్తం పత్తే ధమ్మసభాయం కథా ఉదపాది "ఆవుసో, ఏవరూపస్స నామ అరహత్తస్స ఉపనిస్సయే సతి ఆయస్మా చిత్తహత్థసారిపుత్తో ఛక్ఖత్తుం ఉప్పబ్బజితో, అహో మహాదోసో పుథుజ్జనభావో"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "భిక్ఖవే, పుథుజ్జనచిత్తం నామ లహుకం దున్నిగ్గహం, ఆరమ్మణవసేన గన్త్వా అల్లీయతి, ఏకవారం అల్లీనం న సక్కా హోతి ఖిప్పం మోచేతుం, ఏవరూపస్స చిత్తస్స దమథో సాధు. దన్తమేవ హి తం సుఖం ఆవహతి.

"దున్నిగ్గహస్స లహునో, యత్థకామనిపాతినో;
చిత్తస్స దమథో సాధు, చిత్తం దన్తం సుఖావహం". (ధ॰ ప॰ ౩౫);

తస్స పన దున్నిగ్గహతాయ పుబ్బే పణ్డితా ఏకం కుద్దాలకం నిస్సాయ తం జహితుం అసక్కోన్తా లోభవసేన ఛక్ఖత్తుం ఉప్పబ్బజిత్వా సత్తమే పబ్బజితభావే ఝానం ఉప్పాదేత్వా తం లోభం నిగ్గణ్హింసూ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో పణ్ణికకులే నిబ్బత్తిత్వా విఞ్ఞుతం పాపుణి, "కుద్దాలపణ్డితో"తిస్స నామం అహోసి. సో కుద్దాలకేన భూమిపరికమ్మం కత్వా డాకఞ్చేవ అలాబుకుమ్భణ్డఏళాలుకాదీని చ వపిత్వా తాని విక్కిణన్తో కపణజీవికం కప్పేసి. తఞ్హిస్స ఏకం కుద్దాలకం ఠపేత్వా అఞ్ఞం ధనం నామ నత్థి. సో ఏకదివసం చిన్తేసి "కిం మే ఘరావాసేన, నిక్ఖమిత్వా పబ్బజిస్సామీ"తి. అథేకదివసం కుద్దాలకం పటిచ్ఛన్నట్ఠానే ఠపేత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా తం కుద్దాలకం అనుస్సరిత్వా లోభం ఛిన్దితుం అసక్కోన్తో కుణ్ఠకుద్దాలకం నిస్సాయ ఉప్పబ్బజి. ఏవం దుతియమ్పి, తతియమ్పీతి ఛ వారే తం కుద్దాలకం పటిచ్ఛన్నట్ఠానే నిక్ఖిపిత్వా పబ్బజితో చేవ ఉప్పబ్బజితో చ.

సత్తమే పన వారే చిన్తేసి “అహం ఇమం కుణ్ఠకుద్దాలకం నిస్సాయ పునప్పునం ఉప్పబ్బజితో, ఇదాని నం మహానదియం పక్ఖిపిత్వా పబ్బజిస్సామీ”తి నదీతీరం గన్త్వా “సచస్స పతితట్ఠానం పస్సిస్సామి, పునాగన్త్వా ఉద్ధరితుకామతా భవేయ్యా”తి తం కుద్దాలకం దణ్డే గహేత్వా నాగబలో థామసమ్పన్నో సీసస్స ఉపరిభాగే తిక్ఖత్తుం ఆవిజ్ఝిత్వా అక్ఖీని నిమ్మీలేత్వా నదీమజ్ఝే ఖిపిత్వా “జితం మే జితం మే”తి తిక్ఖత్తుం సీహనాదం నది. తస్మిం ఖణే బారాణసిరాజా పచ్చన్తం వూపసమేత్వా ఆగతో నదియా సీసం న్హాయిత్వా సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితో హత్థిక్ఖన్ధేన గచ్ఛమానో తం బోధిసత్తస్స సద్దం సుత్వా “అయం పురిసో ‘జితం మే జితం మే’తి వదతి, కో ను ఖో ఏతేన జితో, పక్కోసథ న”న్తి పక్కోసాపేత్వా “భో పురిస, అహం తావ విజితసఙ్గామో ఇదాని జయం గహేత్వా ఆగచ్ఛామి, తయా పన కో జితో”తి పుచ్ఛి. బోధిసత్తో “మహారాజ, తయా సఙ్గామసతమ్పి సఙ్గామసహస్సమ్పి సఙ్గామసతసహస్సమ్పి జినన్తేన దుజ్జితమేవ కిలేసానం అజితత్తా. అహం పన మమ అబ్భన్తరే లోభం నిగ్గణ్హన్తో కిలేసే జిని”న్తి కథేన్తోయేవ మహానదిం ఓలోకేత్వా ఆపోకసిణారమ్మణం ఝానం నిబ్బత్తేత్వా సమ్పత్తానుభావో ఆకాసే నిసీదిత్వా రఞ్ఞో ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౭౦. “న తం జితం సాధు జితం, యం జితం అవజీయతి;
తం ఖో జితం సాధు జితం, యం జితం నావజీయతీ”తి.

తత్థ **న తం జితం సాధు జితం, యం జితం అవజీయతీ**తి యం పచ్చామిత్తే పరాజినిత్వా రట్ఠం జితం పటిలద్ధం పునపి తేహి పచ్చామిత్తేహి అవజీయతి, తం జితం సాధుజితం నామ న హోతి. కస్మా? పున అవజీయనతో. అపరో నయో – జితం వుచ్చతి జయో. యో పచ్చామిత్తేహి సద్ధిం యుజ్ఝిత్వా అధిగతో జయో పున తేసు జినన్తేసు , పరాజయో హోతి, సో న సాధు న సోభనో. కస్మా? యస్మా పున పరాజయోవ హోతి. **తం ఖో జితం సాధు జితం, యం జితం నావజీయతీ**తి యం ఖో పన పచ్చామిత్తే నిమ్మథేత్వా జితం పున తేహి నావజీయతి, యో వా ఏకవారం లద్ధో జయో న పున పరాజయో హోతి, తం జితం సాధు జితం సోభనం, సో జయో సాధు సోభనో నామ హోతి. కస్మా? పున నావజీయనతో. తస్మా, త్వం మహారాజ, సతక్ఖత్తుమ్పి సహస్సక్ఖత్తుమ్పి సతసహస్సక్ఖత్తుమ్పి సఙ్గామసీసం జినిత్వాపి సఙ్గామయోధో నామ న హోసి. కింకారణా? అత్తనో కిలేసానం అజితత్తా. యో పన ఏకవారమ్పి అత్తనో అబ్భన్తరే కిలేసే జినాతి, అయం ఉత్తమో సఙ్గామసీసయోధోతి ఆకాసే నిసిన్నకోవ బుద్ధలీలాయ రఞ్ఞో ధమ్మం దేసేసి. ఉత్తమసఙ్గామయోధభావో పనేత్థ –

“యో సహస్సం సహస్సేన, సఙ్గామే మానుసే జినే;
ఏకఞ్చ జేయ్యమత్తానం, స వే సఙ్గామజుత్తమో”తి. (ధ॰ ప॰ ౧౦౩) –

ఇదం సుత్తం సాధకం.

రఞ్ఞో పన ధమ్మం సుణన్తస్సేవ తదఙ్గప్పహానవసేన కిలేసా పహీనా, పబ్బజ్జాయ చిత్తం నమి. రాజబలస్సపి తథేవ కిలేసా పహీయింసు. రాజా “ఇదాని తుమ్హే కహం గమిస్సథా”తి బోధిసత్తం పుచ్ఛి. “హిమవన్తం పవిసిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిస్సామి, మహారాజా”తి. “తేన హి అహమ్పి పబ్బజిస్సామీ”తి బోధిసత్తేనేవ సద్ధిం నిక్ఖమి, బలకాయో బ్రాహ్మణగహపతికా సబ్బా సేనియోతి సబ్బోపి తస్మిం ఠానే సన్నిపతితో మహాజనకాయో రఞ్ఞా సద్ధింయేవ నిక్ఖమి. బారాణసివాసినోపి “అమ్హాకం కిర రాజా కుద్దాలపణ్డితస్స ధమ్మదేసనం సుత్వా పబ్బజ్జాభిముఖో హుత్వా సద్ధిం బలకాయేన

నిక్ఖన్తో, మయం ఇధ కిం కరిస్సామా”తి ద్వాదసయోజనికాయ బారాణసియా సకలనగరవాసినో నిక్ఖమింసు. ద్వాదసయోజనికా పరిసా అహోసి. తం ఆదాయ బోధిసత్తో హిమవన్తం పావిసి.

తస్మిం ఖణే సక్కస్స దేవరఞ్ఞో నిసిన్నాసనం ఉణ్హాకారం దస్సేసి. సో ఆవజ్జమానో “కుద్దాలపణ్డితో మహాభినిక్ఖమనం నిక్ఖన్తో”తి దిస్వా “మహాసమాగమో భవిస్సతి, వసనట్ఠానం లద్ధుం వట్టతీ”తి విస్సకమ్మం ఆమన్తేత్వా “తాత, కుద్దాలపణ్డితో మహాభినిక్ఖమనం నిక్ఖన్తో , వసనట్ఠానం లద్ధుం వట్టతి, త్వం హిమవన్తప్పదేసం గన్త్వా సమే భూమిభాగే దీఘతో తింసయోజనం విత్థారతో పన్నరసయోజనం అస్సమపదం మాపేహీ”తి ఆహ. సో “సాధు, దేవా”తి పటిస్సుణిత్వా గన్త్వా తథా అకాసి. అయమేత్థ సఙ్ఖేపో, విత్థారో పన హత్థిపాలజాతకే ఆవి భవిస్సతి. ఇదఞ్చ హి తఞ్చ ఏకపరిచ్ఛేదమేవ. విస్సకమ్మోపి అస్సమపదే పణ్ణసాలం మాపేత్వా దుస్సద్దే మిగే చ సకుణే చ అమనుస్సే చ పటిక్కమాపేత్వా తేన తేన దిసాభాగేన ఏకపదికమగ్గం మాపేత్వా అత్తనో వసనట్ఠానమేవ అగమాసి. కుద్దాలపణ్డితోపి తం పరిసం ఆదాయ హిమవన్తం పవిసిత్వా సక్కదత్తియం అస్సమపదం గన్త్వా విస్సకమ్మేన మాపితం పబ్బజితపరిక్ఖారం గహేత్వా పఠమం అత్తనా పబ్బజిత్వా పచ్ఛా పరిసం పబ్బాజేత్వా అస్సమపదం భాజేత్వా అదాసి. సత్త రాజానో సత్త రజ్జాని ఛడ్డయింసు. తింసయోజనం అస్సమపదం పూరి. కుద్దాలపణ్డితో సేసకసిణేసుపి పరికమ్మం కత్వా బ్రహ్మవిహారే భావేత్వా పరిసాయ కమ్మట్ఠానం ఆచిక్ఖి. సబ్బే సమాపత్తిలాభినో హుత్వా బ్రహ్మవిహారే భావేత్వా బ్రహ్మలోకపరాయణా అహేసుం. యే పన తేసం పారిచరియం అకంసు, తే దేవలోకపరాయణా అహేసుం.

సత్థా “ఏవం, భిక్ఖవే, చిత్తం నామేతం కిలేసవసేన అల్లీనం దుమ్మోచయం హోతి, ఉప్పన్నా లోభధమ్మా దుప్పజహా, ఏవరూపేపి పణ్డితే అఞ్ఞాణే కరోన్తీ”తి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేసి, సచ్చపరియోసానే కేచి సోతాపన్నా అహేసుం, కేచి సకదాగామినో, కేచి అనాగామినో, కేచి అరహత్తం పాపుణింసు. సత్థాపి అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, పరిసా బుద్ధపరిసా, కుద్దాలపణ్డితో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

కుద్దాలజాతకవణ్ణనా దసమా.

ఇత్థివగ్గో సత్తమో.

తస్సుద్దానం –

అసాతమన్తణ్డభూతం , తక్కపణ్డి దురాజానం;
అనభిరతి ముదులక్ఖణం, ఉచ్ఛఙ్గమ్పి చ సాకేతం;
విసవన్తం కుద్దాలకన్తి.

౮. వరుణవగ్గో

[౭౧] ౧. వరుణజాతకవణ్ణనా

యో పుబ్బే కరణీయానీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కుటుమ్బికపుత్తతిస్సత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకస్మిం కిర దివసే సావత్థివాసినో అఞ్ఞమఞ్ఞసహాయకా తింసమత్తా కులపుత్తా గన్ధపుప్ఫవత్థాదీని గహేత్వా “సత్థు ధమ్మదేసనం సుణిస్సామా”తి మహాజనపరివుతా జేతవనం గన్త్వా నాగమాళకసాలమాళకాదీసు థోకం నిసీదిత్వా సాయన్హసమయే సత్థరి

సురభిగన్ధవాసితాయ గన్ధకుటితో నిక్ఖమిత్వా ధమ్మసభం గన్త్వా అలఙ్కతబుద్ధాసనే నిసిన్నే సపరివారా ధమ్మసభం గన్త్వా సత్థారం గన్ధపుప్ఫేహి పూజేత్వా చక్కఙ్కితతలేసు ఫుల్లపదుమసస్సిరికేసు పాదేసు వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నా ధమ్మం సుణింసు.

అథ నేసం ఏతదహోసి "యథా యథా ఖో మయం భగవతా ధమ్మం దేసితం ఆజానామ, పబ్బజేయ్యామా"తి. తే తథాగతస్స ధమ్మసభాతో నిక్ఖన్తకాలే తథాగతం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా పబ్బజ్జం యాచింసు, సత్థా తేసం పబ్బజ్జం అదాసి. తే ఆచరియుపజ్ఝాయే ఆరాధేత్వా ఉపసమ్పదం లభిత్వా పఞ్చ వస్సాని ఆచరియుపజ్ఝాయానం సన్తికే వసిత్వా ద్వే మాతికా పగుణం కత్వా కప్పియాకప్పియం ఞత్వా తిస్సో అనుమోదనా ఉగ్గణ్హిత్వా చీవరాని సిబ్బేత్వా రజిత్వా "సమణధమ్మం కరిస్సామా"తి ఆచరియుపజ్ఝాయే ఆపుచ్ఛిత్వా సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీదిత్వా "మయం, భన్తే, భవేసు ఉక్కణ్ఠితా జాతిజరాబ్యాధిమరణభయభీతా, తేసం నో సంసారపరిమోచనత్థాయ కమ్మట్ఠానం కథేథా"తి యాచింసు. సత్థా తేసం అట్ఠతింసాయ కమ్మట్ఠానేసు సప్పాయం విచినిత్వా కమ్మట్ఠానం కథేసి. తే సత్థు సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా సత్థారం వన్దిత్వా పదక్ఖిణం కత్వా పరివేణం గన్త్వా ఆచరియుపజ్ఝాయే ఓలోకేత్వా పత్తచీవరమాదాయ "సమణధమ్మం కరిస్సామా"తి నిక్ఖమింసు.

అథ నేసం అబ్భన్తరే ఏకో భిక్ఖు నామేన కుటుమ్బికపుత్తతిస్సత్థేరో నామ కుసీతో హీనవీరియో రసగిద్ధో. సో ఏవం చిన్తేసి "అహం నేవ అరఞ్ఞే వసితుం, న పధానం పదహితుం, న భిక్ఖాచరియాయ యాపేతుం సక్ఖిస్సామి, కో మే గమనేన అత్థో, నివత్తిస్సామీ"తి సో వీరియం ఓస్సజిత్వా తే భిక్ఖూ అనుగన్త్వా నివత్తి. తేపి ఖో భిక్ఖూ కోసలేసు చారికం చరమానా అఞ్ఞతరం పచ్చన్తగామం గన్త్వా తం ఉపనిస్సాయ ఏకస్మిం అరఞ్ఞాయతనే వస్సం ఉపగన్త్వా అన్తోతేమాసం అప్పమత్తా ఘటేన్తా వాయమన్తా విపస్సనాగబ్భం గాహాపేత్వా పథవిం ఉన్నాదయమానా అరహత్తం పత్వా వుత్థవస్సా పవారేత్వా "పటిలద్ధగుణం సత్థు ఆరోచేస్సామా"తి తతో నిక్ఖమిత్వా అనుపుబ్బేన జేతవనం పత్వా పత్తచీవరం పటిసామేత్వా ఆచరియుపజ్ఝాయే దిస్వా తథాగతం దట్ఠుకామా సత్థు సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా నిసీదింసు. సత్థా తేహి సద్ధిం మధురపటిసన్థారం అకాసి. తే కతపటిసన్థారా అత్తనా పటిలద్ధగుణం తథాగతస్స ఆరోచేసుం, సత్థా తే భిక్ఖూ పసంసి. కుటుమ్బికపుత్తతిస్సత్థేరో సత్థారం తేసం గుణకథం కథేన్తం దిస్వా సయమ్పి సమణధమ్మం కాతుకామో జాతో. తేపి ఖో భిక్ఖూ "మయం, భన్తే, తమేవ అరఞ్ఞవాసం గన్త్వా వసిస్సామా"తి సత్థారం ఆపుచ్ఛింసు. సత్థా "సాధూ"తి అనుజాని. తే సత్థారం వన్దిత్వా పరివేణం అగమంసు.

అథ సో కుటుమ్బికపుత్తతిస్సత్థేరో రత్తిభాగసమనన్తరే అచ్చారద్ధవీరియో హుత్వా అతివేగేన సమణధమ్మం కరోన్తో మజ్ఝిమయామసమనన్తరే ఆలమ్బనఫలకం నిస్సాయ ఠితకోవ నిద్దాయన్తో పరివత్తిత్వా పతి, ఊరుట్ఠికం భిజ్జి, వేదనా మహన్తా జాతా. తేసం భిక్ఖూనం తం పటిజగ్గన్తానం గమనం న సమ్పజ్జి. అథ నే ఉపట్ఠానవేలాయం ఆగతే సత్థా పుచ్ఛి "నను తుమ్హే, భిక్ఖవే, 'స్వే గమిస్సామా'తి హియ్యో ఆపుచ్ఛిత్థా"తి? "ఆమ, భన్తే, అపిచ ఖో పన అమ్హాకం సహాయకో కుటుమ్బికపుత్తతిస్సత్థేరో అకాలే అతివేగేన సమణధమ్మం కరోన్తో నిద్దాభిభూతో పరివత్తిత్వా పతితో, ఊరుట్ఠిస్స భిన్నం, తం నిస్సాయ అమ్హాకం గమనం న సమ్పజ్జీ"తి. సత్థా "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవేస అత్తనో హీనవీరియభావేన అకాలే అతివేగేన వీరియం కరోన్తో తుమ్హాకం గమనన్తరాయం కరోతి, పుబ్బేపేస తుమ్హాకం గమనన్తరాయం అకాసియేవా"తి వత్వా తేహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే గన్ధారరట్ఠే తక్కసిలాయం బోధిసత్తో దిసాపామోక్ఖో ఆచరియో హుత్వా పఞ్చ మాణవకసతాని సిప్పం ఉగ్గణ్హాపేసి. అథస్స తే మాణవా ఏకదివసం దారుం ఆహరణత్థాయ అరఞ్ఞం గన్త్వా దారూని ఉద్ధరింసు. తేసం అన్తరే ఏకో కుసీతమాణవో మహన్తం వరుణరుక్ఖం దిస్వా "సుక్ఖరుక్ఖో ఏసో"తి సఞ్ఞాయ "ముహుత్తం తావ నిపజ్జిత్వా పచ్ఛా రుక్ఖం అభిరుహిత్వా దారూని పాతేత్వా ఆదాయ గమిస్సామీ"తి ఉత్తరిసాటకం పత్థరిత్వా నిపజ్జిత్వా కాకచ్ఛమానో నిద్దం ఓక్కమి. ఇతరే మాణవకా దారుకలాపే బన్ధిత్వా ఆదాయ గచ్ఛన్తా తం పాదేన పిట్ఠియం పహరిత్వా పబోధేత్వా అగమంసు. కుసీతమాణవో ఉట్ఠాయ అక్ఖీని పుఞ్ఛిత్వా పుఞ్ఛిత్వా అవిగతనిద్దోవ వరుణరుక్ఖం అభిరుహిత్వా సాఖం గహేత్వా అత్తనో అభిముఖం ఆకడ్ఢిత్వా భఞ్జన్తో భిజ్జిత్వా ఉట్ఠితకోటియా అత్తనో అక్ఖిం భిన్దాపేత్వా ఏకేన హత్థేన తం పిధాయ ఏకేన హత్థేన అల్లదారూని భఞ్జిత్వా రుక్ఖతో ఓరుయ్హ దారుకలాపం బన్ధిత్వా ఉక్ఖిపిత్వా వేగేన గన్త్వా తేహి పాతితానం దారూనం ఉపరి పాతేసి.

తం దివసఞ్చ జనపదగామకే ఏకం కులం "స్వే బ్రాహ్మణవాచనకం కరిస్సామా"తి ఆచరియం నిమన్తేసి. ఆచరియో మాణవకే ఆహ "తాతా, స్వే ఏకం గామకం గన్తబ్బం, తుమ్హే పన నిరాహారా న సక్ఖిస్సథ గన్తుం, పాతోవ యాగుం పచాపేత్వా తత్థ గన్త్వా అత్తనా లద్ధకోట్ఠాసఞ్చ అమ్హాకం పత్తకోట్ఠాసఞ్చ సబ్బమాదాయ ఆగచ్ఛథా"తి. తే పాతోవ యాగుపచనత్థాయ దాసిం ఉట్ఠాపేత్వా "ఖిప్పం నో యాగుం పచాహీ"తి ఆహంసు. సా దారూని గణ్హన్తీ ఉపరి ఠితాని అల్లవరుణదారూని గహేత్వా పునప్పునం ముఖవాతం దదమానాపి అగ్గిం ఉజ్జాలేతుం అసక్కోన్తీ సూరియం ఉట్ఠాపేసి. మాణవకా "అతిదివా జాతో, ఇదాని న సక్కా గన్తు"న్తి ఆచరియస్స సన్తికం అగమింసు. ఆచరియో "కిం, తాతా, న గతత్థా"తి? "ఆమ, ఆచరియ న గతమ్హా"తి. "కింకారణా"తి? "అసుకో నామ కుసీతమాణవో అమ్హేహి సద్ధిం దారూనమత్థాయ అరఞ్ఞం గన్త్వా వరుణరుక్ఖమూలే నిద్దాయిత్వా పచ్ఛా వేగేన రుక్ఖం ఆరుయ్హ అక్ఖిం భిన్దాపేత్వా అల్లవరుణదారూని ఆహరిత్వా అమ్హేహి ఆనీతదారూనం ఉపరి పక్ఖిపి. యాగుపాచికా తాని సుక్ఖదారుసఞ్ఞాయ గహేత్వా యావ సూరియుగ్గమనా ఉజ్జాలేతుం నాసక్ఖి. ఇమినా నో కారణేన గమనన్తరాయో జాతో"తి. ఆచరియో మాణవేన కతకమ్మం సుత్వా "అన్ధబాలానం కమ్మం నిస్సాయ ఏవరూపా పరిహాని హోతీ"తి వత్వా ఇమం గాథం సముట్ఠాపేసి –

౭౧. "యో పుబ్బే కరణీయాని, పచ్ఛా సో కాతుమిచ్ఛతి;
వరుణకట్ఠభఞ్జోవ, స పచ్ఛా మనుతప్పతీ"తి.

తత్థ **స పచ్ఛా మనుతప్పతీ**తి యో కోచి పుగ్గలో "ఇదం పుబ్బే కత్తబ్బం, ఇదం పచ్ఛా"తి అవీమంసిత్వా పుబ్బే కరణీయాని పఠమమేవ కత్తబ్బకమ్మాని పచ్ఛా కరోతి, అయం వరుణకట్ఠభఞ్జో అమ్హాకం మాణవకో వియ సో బాలపుగ్గలో పచ్ఛా అనుతప్పతి సోచతి పరిదేవతీతి అత్థో.

ఏవం బోధిసత్తో అన్తేవాసికానం ఇమం కారణం కథేత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కరిత్వా జీవితపరియోసానే యథాకమ్మం గతో.

సత్థా "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవేస తుమ్హాకం అన్తరాయం కరోతి, పుబ్బేపి అకాసియేవా"తి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి "తదా అక్ఖిభేదం పత్తో మాణవో ఊరుభేదం పత్తభిక్ఖు అహోసి, సేసమాణవా బుద్ధపరిసా, ఆచరియబ్రాహ్మణో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

వరుణజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౭౨] ౨. సీలవనాగరాజజాతకవణ్ణనా

అకతఞ్ఞుస్స పోసస్సాతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో దేవదత్తం ఆరబ్భ కథేసి. ధమ్మసభాయఞ్హి భిక్ఖూ “ఆవుసో, దేవదత్తో అకతఞ్ఞూ తథాగతస్స గుణే న జానాతీ”తి కథేన్తా నిసీదింసు. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ దేవదత్తో అకతఞ్ఞూ, పుబ్బేపి అకతఞ్ఞూయేవ, న కదాచి మయ్హం గుణం జానాతీ”తి వత్వా తేహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో హిమవన్తప్పదేసే హత్థియోనియం నిబ్బత్తి. సో మాతుకుచ్ఛితో నిక్ఖన్తో సబ్బసేతో అహోసి రజతపుఞ్జసన్నిభో, అక్ఖీని పనస్స మణిగుళసదిసాని, పఞ్ఞాయమానాని పఞ్చ పసాదాని అహేసుం, ముఖం రత్తకమ్బలసదిసం, సోణ్డా రత్తసువణ్ణబిన్దుపటిమణ్డితం రజతదామం వియ, చత్తారో పాదా కతలాఖారసపరికమ్మా వియ. ఏవమస్స దసహి పారమీహి అలఙ్కతో రూపసోభగ్గప్పత్తో అత్తభావో అహోసి. అథ నం విఞ్ఞుతం పత్తం సకలహిమవన్తే వారణా సన్నిపతిత్వా ఉపట్ఠహన్తా విచరింసు. ఏవం సో అసీతిసహస్సవారణపరివారో హిమవన్తప్పదేసే వసమానో అపరభాగే గణే దోసం దిస్వా గణమ్హా కాయవివేకాయ ఏకకోవ అరఞ్ఞే వాసం కప్పేసి. సీలవన్తతాయ చ పనస్స “సీలవనాగరాజా” త్వేవ నామం అహోసి.

అథేకో బారాణసివాసికో వనచరకో హిమవన్తం పవిసిత్వా అత్తనో ఆజీవభణ్డకం గవేసమానో దిసా వవత్థాపేతుం అసక్కోన్తో మగ్గమూళ్హో హుత్వా మరణభయభీతో బాహా పగ్గయ్హ పరిదేవమానో విచరతి. బోధిసత్తో తస్స తం బలవపరిదేవితం సుత్వా “ఇమం పురిసం దుక్ఖా మోచేస్సామీ”తి కారుఞ్ఞేన చోదితో తస్స సన్తికం అగమాసి. సో తం దిస్వావ భీతో పలాయి. బోధిసత్తో తం పలాయన్తం దిస్వా తత్థేవ అట్ఠాసి. సో పురిసో బోధిసత్తం ఠితం దిస్వా అట్ఠాసి . బోధిసత్తో పున అగమాసి, సో పున పలాయిత్వా తస్స ఠితకాలే ఠత్వా చిన్తేసి “అయం వారణో మమ పలాయనకాలే తిట్ఠతి, ఠితకాలే ఆగచ్ఛతి, నాయం మయ్హం అనత్థకామో, ఇమమ్హా పన మం దుక్ఖా మోచేతుకామో భవిస్సతీ”తి సూరో హుత్వా అట్ఠాసి. బోధిసత్తో తం ఉపసఙ్కమిత్వా “కస్మా భో త్వం పురిస, పరిదేవమానో విచరసీ”తి పుచ్ఛి. “సామి, దిసా వవత్థాపేతుం అసక్కోన్తో మగ్గమూళ్హో హుత్వా మరణభయేనా”తి. అథ నం బోధిసత్తో అత్తనో వసనట్ఠానం నేత్వా కతిపాహం ఫలాఫలేహి సన్తప్పేత్వా “భో, పురిస, మా భాయి, అహం తం మనుస్సపథం నేస్సామీ”తి అత్తనో పిట్ఠే నిసీదాపేత్వా మనుస్సపథం పాయాసి.

అథ ఖో సో మిత్తదుబ్భీ పురిసో “సచే కోచి పుచ్ఛిస్సతి, ఆచిక్ఖితబ్బం భవిస్సతీ”తి బోధిసత్తస్స పిట్ఠే నిసిన్నోయేవ రుక్ఖనిమిత్తం పబ్బతనిమిత్తం ఉపధారేన్తోవ గచ్ఛతి. అథ నం బోధిసత్తో అరఞ్ఞా నీహరిత్వా బారాణసిగామిమహామగ్గే ఠపేత్వా “భో పురిస, ఇమినా మగ్గేన గచ్ఛ, మయ్హం పన వసనట్ఠానం పుచ్ఛితోపి అపుచ్ఛితోపి మా కస్సచి ఆచిక్ఖీ”తి తం ఉయ్యోజేత్వా అత్తనో వసనట్ఠానంయేవ అగమాసి. అథ సో పురిసో బారాణసిం గన్త్వా అనువిచరన్తో దన్తకారవీథిం పత్వా దన్తకారే దన్తవికతియో కురుమానే దిస్వా “కిం పన భో, జీవదన్తమ్పి లభిత్వా గణ్హేయ్యాథా”తి? “భో, కిం వదేసి, జీవదన్తో నామ మతహత్థిదన్తతో మహగ్ఘతరో”తి. “తేన హి అహం వో జీవదన్తం ఆహరిస్సామీ”తి పాథేయ్యం గహేత్వా ఖరకకచం ఆదాయ బోధిసత్తస్స వసనట్ఠానం అగమాసి.

బోధిసత్తో తం దిస్వా "కిమత్థం ఆగతోసీ"తి పుచ్ఛి. "అహం, సామి, దుగ్గతో కపణో జీవితుం అసక్కోన్తో తుమ్హే దన్తఖణ్డం యాచిత్వా సచే దస్సథ, తం ఆదాయ గన్త్వా విక్కిణిత్వా తేన మూలేన జీవిస్సామీ"తి ఆగతోతి. "హోతు భో, దన్తం తే దస్సామి, సచే దన్తకప్పనత్థాయ కకచం అత్థీ"తి. "కకచం గహేత్వా ఆగతోమ్హి సామీ"తి. "తేన హి దన్తే కకచేన కన్తిత్వా ఆదాయ గచ్ఛా"తి బోధిసత్తో పాదే సమిఞ్జిత్వా గోనిసిన్నకం నిసీది. సో ద్వేపి అగ్గదన్తే ఛిన్ది. బోధిసత్తో తే దన్తే సోణ్డాయ గహేత్వా "భో పురిస, నాహం 'ఏతే దన్తా మయ్హం అప్పియా అమనాపా'తి దమ్మి, ఇమేహి పన మే దన్తేహి సతగుణేన సహస్సగుణేన సతసహస్సగుణేన సబ్బధమ్మపటివేధనసమత్థా సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణదన్తావ పియతరా, తస్స మే ఇదం దన్తదానం సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణపటివిజ్ఝనత్థాయ హోతూ"తి సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణస్స ఆరాధనం కత్వా దన్తయుగలం అదాసి.

సో తం ఆదాయ గన్త్వా విక్కిణిత్వా తస్మిం మూలే ఖీణే పున బోధిసత్తస్స సన్తికం గన్త్వా "సామి, తుమ్హాకం దన్తే విక్కిణిత్వా లద్ధమూలం మయ్హం ఇణసోధనమత్తమేవ జాతం, అవసేసదన్తే దేథా"తి ఆహ. బోధిసత్తో "సాధూ"తి పటిస్సుణిత్వా పురిమనయేనేవ కప్పాపేత్వా అవసేసదన్తే అదాసి. సో తేపి విక్కిణిత్వా పున ఆగన్త్వా "సామి, జీవితుం న సక్కోమి, మూలదాఠా మే దేథా"తి ఆహ. బోధిసత్తో "సాధూ"తి పటిస్సుణిత్వా పురిమనయేనేవ నిసీది. సో పాపపురిసో మహాసత్తస్స రజతదామసదిసం సోణ్డం మద్దమానో కేలాసకూటసదిసం కుమ్భం అభిరుహిత్వా ఉభో దన్తకోటియో పణ్హియా పహరన్తో మంసం వియూహిత్వా కుమ్భం ఆరుయ్హ ఖరకకచేన మూలదాఠా కప్పేత్వా పక్కామి. బోధిసత్తస్స దస్సనూపచారం విజహన్తేయేవ పన తస్మిం పాపపురిసే చతునహుతాధికద్వియోజనసతసహస్సబహలా ఘనపథవీ సినేరుయుగన్ధరాదయో మహాభారే దుగ్గన్ధజేగుచ్ఛాని గూథముత్తాదీని చ ధారేతుం సమత్థాపి తస్స అగుణరాసిం ధారేతుం అసక్కోన్తీ వియ భిజ్జిత్వా వివరం అదాసి. తావదేవ అవీచిమహానిరయతో అగ్గిజాలా నిక్ఖమిత్వా తం మిత్తదుబ్భిపురిసం కులసన్తకేన కమ్బలేన పారుపన్తీ వియ పరిక్ఖిపిత్వా గణ్హి.

ఏవం తస్స పాపపుగ్గలస్స పథవిం పవిట్ఠకాలే తస్మిం వనసణ్డే అధివత్థా రుక్ఖదేవతా "అకతఞ్ఞూ మిత్తదుబ్భీ పుగ్గలో చక్కవత్తిరజ్జం దత్వాపి తోసేతుం న సక్కా"తి వనం ఉన్నాదేత్వా ధమ్మం దేసయమానా ఇమం గాథమాహ –

౭౨. "అకతఞ్ఞుస్స పోసస్స, నిచ్చం వివరదస్సినో;
సబ్బం చే పథవిం దజ్జా, నేవ నం అభిరాధయే"తి.

తత్థ **అకతఞ్ఞుస్సా**తి అత్తనో కతగుణం అజానన్తస్స. **పోసస్సా**తి పురిసస్స. **వివరదస్సినో**తి ఛిద్దమేవ ఓకాసమేవ ఓలోకేన్తస్స. **సబ్బం చే పథవిం దజ్జా**తి సచేపి తాదిసస్స పుగ్గలస్స సకలం చక్కవత్తిరజ్జం, ఇమం వా పన మహాపథవిం పరివత్తేత్వా పథవోజం దదేయ్య. **నేవ నం అభిరాధయే**తి ఏవం కరోన్తోపి ఏవరూపం కతగుణవిద్ధంసకం కోచి పరితోసేతుం వా పసాదేతుం వా న సక్కుణేయ్యాతి అత్థో.

ఏవం సా దేవతా వనం ఉన్నాదేత్వా ధమ్మం దేసేసి. బోధిసత్తో యావతాయుకం ఠత్వా యథాకమ్మం అగమాసి.

సత్థా "న, భిక్ఖవే, దేవదత్తో ఇదానేవ అకతఞ్ఞూ, పుబ్బేపి అకతఞ్ఞూయేవా"తి వత్వా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి "తదా మిత్తదుబ్భీ పుగ్గలో దేవదత్తో అహోసి, రుక్ఖదేవతా సారిపుత్తో, సీలవనాగరాజా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

సీలవనాగరాజజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౭౩] ౩. సచ్చంకిరజాతకవణ్ణనా

సచ్చం కిరేవమాహంసూతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో దేవదత్తస్స వధాయ పరిసక్కనం ఆరబ్భ కథేసి. భిక్ఖుసఙ్ఘస్మిఞ్హి ధమ్మసభాయం నిసీదిత్వా “ఆవుసో, దేవదత్తో సత్థు గుణం న జానాతి, వధాయయేవ పరిసక్కతీ”తి దేవదత్తస్స అగుణం కథేన్తే సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ దేవదత్తో మయ్హం వధాయ పరిసక్కతి, పుబ్బేపి పరిసక్కియేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే తస్స దుట్ఠకుమారో నామ పుత్తో అహోసి కక్ఖళో ఫరుసో పహటాసీవిసూపమో, అనక్కోసిత్వా వా అపహరిత్వా వా కేనచి సద్ధిం న కథేతి. సో అన్తోజనస్స చ బహిజనస్స చ అక్ఖిమ్హి పతితరజం వియ, ఖాదితుం ఆగతపిసాచో వియ చ అమనాపో అహోసి ఉబ్బేజనీయో. సో ఏకదివసం నదీకీళం కీళితుకామో మహన్తేన పరివారేన నదీతీరం అగమాసి. తస్మిం ఖణే మహామేఘో ఉట్ఠహి, దిసా అన్ధకారా జాతా. సో దాసపేస్సజనం ఆహ “ఏథ భణే, మం గహేత్వా నదీమజ్ఝం నేత్వా న్హాపేత్వా ఆనేథా”తి. తే తం తత్థ నేత్వా “కిం నో రాజా కరిస్సతి, ఇమం పాపపురిసం ఏత్థేవ మారేమా”తి మన్తయిత్వా “ఏత్థ గచ్ఛ కాళకణ్ణీ”తి ఉదకే నం ఓపిలాపేత్వా పచ్చుత్తరిత్వా తీరే అట్ఠంసు. “కహం కుమారో”తి చ వుత్తే “న మయం కుమారం పస్సామ, మేఘం ఉట్ఠితం దిస్వా ఉదకే నిముజ్జిత్వా పురతో ఆగతో భవిస్సతీ”తి. అమచ్చా రఞ్ఞో సన్తికం అగమంసు. రాజా “కహం మే పుత్తో”తి పుచ్ఛి. న జానామ దేవ, మేఘే ఉట్ఠితే “పురతో ఆగతో భవిస్సతీ”తి సఞ్ఞాయ ఆగతమ్హాతి. రాజా ద్వారం వివరాపేత్వా “నదీతీరం గన్త్వా విచినథా”తి తత్థ తత్థ విచినాపేసి, కోచి కుమారం నాద్దస.

సోపి ఖో మేఘన్ధకారే దేవే వస్సన్తే నదియా వుయ్హమానో ఏకం దారుక్ఖన్ధం దిస్వా తత్థ నిసీదిత్వా మరణభయతజ్జితో పరిదేవమానో గచ్ఛతి. తస్మిం పన కాలే బారాణసివాసీ ఏకో సేట్ఠి నదీతీరే చత్తాలీసకోటిధనం నిదహిత్వావ మరన్తో ధనతణ్హాయ ధనపిట్ఠే సప్పో హుత్వా నిబ్బత్తి. అపరో తస్మింయేవ పదేసే తింస కోటియో నిదహిత్వా ధనతణ్హాయ తత్థేవ ఉన్దూరో హుత్వా నిబ్బత్తి. తేసం వసనట్ఠానం ఉదకం పావిసి. తే ఉదకస్స పవిట్ఠమగ్గేనేవ నిక్ఖమిత్వా సోతం ఛిన్దన్తా గన్త్వా తం రాజకుమారేన అభినిసిన్నం దారుక్ఖన్ధం పత్వా ఏకో ఏకం కోటిం, ఇతరో ఇతరం ఆరుయ్హ ఖన్ధపిట్ఠేయేవ నిపజ్జింసు. తస్సాయేవ ఖో పన నదియా తీరే ఏకో సిమ్బలిరుక్ఖో అత్థి, తత్థేకో సువపోతకో వసతి. సోపి రుక్ఖో ఉదకేన ధోతమూలో నదీపిట్ఠే పతి, సువపోతకో దేవే వస్సన్తే ఉప్పతిత్వా గన్తుం అసక్కోన్తో గన్త్వా తస్సేవ ఖన్ధస్స ఏకపస్సే నిలీయి. ఏవం తే చత్తారో జనా ఏకతో వుయ్హమానా గచ్ఛన్తి.

బోధిసత్తోపి ఖో తస్మిం కాలే కాసిరట్ఠే ఉదిచ్చబ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వుడ్ఢిప్పత్తో ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా ఏకస్మిం నదీనివత్తనే పణ్ణసాలం మాపేత్వా వసతి. సో అడ్ఢరత్తసమయే చఙ్కమమానో తస్స రాజకుమారస్స బలవపరిదేవనసద్దం సుత్వా చిన్తేసి “మాదిసే నామ మేత్తానుద్దయసమ్పన్నే తాపసే పస్సన్తే ఏతస్స పురిసస్స మరణం అయుత్తం, ఉదకతో ఉద్ధరిత్వా తస్స జీవితదానం దస్సామీ”తి. సో తం “మా భాయి, మా భాయీ”తి అస్సాసేత్వా ఉదకసోతం ఛిన్దన్తో గన్త్వా తం దారుక్ఖన్ధం ఏకాయ కోటియా గహేత్వా ఆకడ్ఢన్తో నాగబలో థామసమ్పన్నో ఏకవేగేన తీరం పత్వా కుమారం ఉక్ఖిపిత్వా తీరే పతిట్ఠాపేసి. తేపి సప్పాదయో దిస్వా ఉక్ఖిపిత్వా అస్సమపదం నేత్వా అగ్గిం జాలేత్వా “ఇమే దుబ్బలతరా”తి పఠమం

సప్పాదీనం సరీరం సేదేత్వా పచ్ఛా రాజకుమారస్స సరీరం సేదేత్వా తమ్పి అరోగం కత్వా ఆహారం దేన్తోపి పఠమం సప్పాదీనంయేవ దత్వా పచ్ఛా తస్స ఫలాఫలాని ఉపనామేసి. రాజకుమారో "అయం కూటతాపసో మం రాజకుమారం అగణేత్వా తిరచ్ఛానగతానం సమ్మానం కరోతీ"తి బోధిసత్తే ఆఘాతం బన్ధి.

తతో కతిపాహచ్చయేన సబ్బేసుపి తేసు థామబలప్పత్తేసు నదియా ఓఘే పచ్ఛిన్నే సప్పో తాపసం వన్దిత్వా ఆహ "భన్తే, తుమ్హేహి మయ్హం మహాఉపకారో కతో, న ఖో పనాహం దలిద్దో, అసుకట్ఠానే మే చత్తాలీస హిరఞ్ఞకోటియో నిదహిత్వా ఠపితా, తుమ్హాకం ధనేన కిచ్చే సతి సబ్బమ్పేతం ధనం తుమ్హాకం దాతుం సక్కోమి, తం ఠానం ఆగన్త్వా 'దీఘా'తి పక్కోసేయ్యాథా"తి వత్వా పక్కామి. ఉన్దూరోపి తథేవ తాపసం నిమన్తేత్వా "అసుకట్ఠానే ఠత్వా 'ఉన్దూరా'తి పక్కోసేయ్యాథా"తి వత్వా పక్కామి. సువపోతకో పన తాపసం వన్దిత్వా "భన్తే, మయ్హం ధనం నత్థి, రత్తసాలీహి పన వో అత్థే సతి అసుకం నామ మయ్హం వసనట్ఠానం, తత్థ గన్త్వా 'సువా'తి పక్కోసేయ్యాథ, అహం ఞాతకానం ఆరోచేత్వా అనేకసకటపూరమత్తా రత్తసాలియో ఆహరాపేత్వా దాతుం సక్కోమీ"తి వత్వా పక్కామి. ఇతరో పన మిత్తదుబ్భీ "ధమ్మసుధమ్మతాయ కిఞ్చి అవత్వా గన్తుం అయుత్తం, ఏవం తం అత్తనో సన్తికం ఆగతం మారేస్సామీ"తి చిన్తేత్వా "భన్తే, మయి రజ్జే పతిట్ఠితే ఆగచ్ఛేయ్యాథ, అహం వో చతూహి పచ్చయేహి ఉపట్ఠహిస్సామీ"తి వత్వా పక్కామి. సో గన్త్వా న చిరస్సేవ రజ్జే పతిట్ఠాసి.

బోధిసత్తో "వీమంసిస్సామి తావ నే"తి పఠమం సప్పస్స సన్తికం గన్త్వా అవిదూరే ఠత్వా "దీఘా"తి పక్కోసి. సో ఏకవచనేనేవ నిక్ఖమిత్వా బోధిసత్తం వన్దిత్వా "భన్తే, ఇమస్మిం ఠానే చత్తాలీస హిరఞ్ఞకోటియో, తా సబ్బాపి నీహరిత్వా గణ్హథా"తి ఆహ. బోధిసత్తో "ఏవమత్థు, ఉప్పన్నే కిచ్చే జానిస్సామీ"తి తం నివత్తేత్వా ఉన్దూరస్స సన్తికం గన్త్వా సద్దమకాసి. సోపి తథేవ పటిపజ్జి. బోధిసత్తో తమ్పి నివత్తేత్వా సువస్స సన్తికం గన్త్వా "సువా"తి పక్కోసి. సోపి ఏకవచనేనేవ రుక్ఖగ్గతో ఓతరిత్వా బోధిసత్తం వన్దిత్వా "కిం, భన్తే, మయ్హం ఞాతకానం సన్తికం గన్త్వా హిమవన్తప్పదేసతో తుమ్హాకం సయంజాతసాలీ ఆహరాపేమీ"తి పుచ్ఛి. బోధిసత్తో "అత్థే సతి జానిస్సామీ"తి తమ్పి నివత్తేత్వా "ఇదాని రాజానం పరిగ్గణ్హిస్సామీ"తి గన్త్వా రాజుయ్యానే వసిత్వా పునదివసే ఆకప్పసమ్పత్తిం కత్వా భిక్ఖాచారవత్తేన నగరం పావిసి. తస్మిం ఖణే సో మిత్తదుబ్భీ రాజా అలఙ్కతహత్థిక్ఖన్ధవరగతో మహన్తేన పరివారేన నగరం పదక్ఖిణం కరోతి. సో బోధిసత్తం దూరతోవ దిస్వా "అయం సో కూటతాపసో మమ సన్తికే భుఞ్జిత్వా వసితుకామో ఆగతో, యావ పరిసమజ్ఝే అత్తనో మయ్హం కతగుణం నప్పకాసేతి, తావదేవస్స సీసం ఛిన్దాపేస్సామీ"తి పురిసే ఓలోకేసి. "కిం కరోమ, దేవా"తి చ వుత్తే "ఏస కూటతాపసో మం కిఞ్చి యాచితుకామో ఆగచ్ఛతి మఞ్ఞే, ఏతస్స కాళకణ్ణితాపసస్స మం పస్సితుం అదత్వావ ఏతం గహేత్వా పచ్ఛాబాహం బన్ధిత్వా చతుక్కే చతుక్కే పహరన్తా నగరా నిక్ఖామేత్వా ఆఘాతనే సీసమస్స ఛిన్దిత్వా సరీరం సూలే ఉత్తాసేథా"తి ఆహ. తే "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా గన్త్వా నిరపరాధం మహాసత్తం బన్ధిత్వా చతుక్కే చతుక్కే పహరన్తా ఆఘాతనం నేతుం ఆరభింసు. బోధిసత్తో పహటపహటట్ఠానే "అమ్మ, తాతా"తి అకన్దిత్వా నిబ్బికారో ఇమం గాథమాహ –

౭౩. "సచ్చం కిరేవమాహంసు, నరా ఏకచ్చియా ఇధ;
కట్ఠం నిప్లవితం సేయ్యో, న త్వేవేకచ్చియో నరో"తి.

తత్థ **సచ్చం కిరేవమాహంసూతి** అవితథమేవ కిర ఏవం వదన్తి. **నరా ఏకచ్చియా ఇధాతి** ఇధేకచ్చే పణ్డితపురిసా. **కట్ఠం నిప్లవితం సేయ్యోతి** నదియా వుయ్హమానం సుక్ఖదారుం నిప్లవితం ఉత్తారేత్వా థలే ఠపితం సేయ్యో సున్దరతరో. ఏవఞ్హి

వదమానా తే పురిసా సచ్చం కిర వదన్తి. కింకారణా? తస్మిం యాగుభత్తాదీనం పచనత్థాయ, సీతాతురానం విసిబ్బనత్థాయ, అఞ్ఞేసమ్పి చ పరిస్సయానం హరణత్థాయ ఉపకారం హోతి. **న త్వేవేకచ్చియో నరో**తి ఏకచ్చో పన మిత్తదుబ్భీ అకతఞ్ఞూ పాపపురిసో ఓఘేన వుయ్హమానో హత్థేన గహేత్వా ఉత్తారితో న త్వేవ సేయ్యో. తథా హి అహం ఇమం పాపపురిసం ఉత్తారేత్వా ఇమం అత్తనో దుక్ఖం ఆహరిన్తి. ఏవం పహటపహటట్ఠానే ఇమం గాథమాహ.

తం సుత్వా యే తత్థ పణ్డితపురిసా, తే ఆహంసు "కిం పన, భో పబ్బజిత, తయా అమ్హాకం రఞ్ఞో అత్థి కోచి గుణో కతో"తి? బోధిసత్తో తం పవత్తిం ఆరోచేత్వా "ఏవమిమం మహోఘతో ఉత్తారేన్తో అహమేవ అత్తనో దుక్ఖం అకాసిం, 'న వత మే పోరాణకపణ్డితానం వచనం కత'న్తి అనుస్సరిత్వా ఏవం వదామీ"తి ఆహ. తం సుత్వా ఖత్తియబ్రాహ్మణాదయో నగరవాసినో "స్వాయం మిత్తదుబ్భీ రాజా ఏవం గుణసమ్పన్నస్స అత్తనో జీవితదాయకస్స గుణమత్తమ్పి న జానాతి, తం నిస్సాయ కుతో అమ్హాకం వుడ్ఢి, గణ్హథ న"న్తి కుపితా సమన్తతో ఉట్ఠహిత్వా ఉసుసత్తిపాసాణముగ్గరాదిప్పహారేహి హత్థిక్ఖన్ధగతమేవ నం ఘాతేత్వా పాదే గహేత్వా కడ్ఢిత్వా పరిఖాపిట్ఠే ఛడ్డేత్వా బోధిసత్తం అభిసిఞ్చిత్వా రజ్జే పతిట్ఠాపేసుం.

సో ధమ్మేన రజ్జం కారేన్తో పున ఏకదివసం సప్పాదయో పరిగ్గణ్హితుకామో మహన్తేన పరివారేన సప్పస్స వసనట్ఠానం గన్త్వా "దీఘా"తి పక్కోసి. సప్పో ఆగన్త్వా వన్దిత్వా "ఇదం తే సామి ధనం గణ్హా"తి ఆహ. రాజా చత్తాలీసహిరఞ్ఞకోటిధనం అమచ్చే పటిచ్ఛాపేత్వా ఉన్దూరస్స సన్తికం గన్త్వా "ఉన్దూరా"తి పక్కోసి. సోపి ఆగన్త్వా వన్దిత్వా తింసకోటిధనం నియ్యాదేసి. రాజా తమ్పి అమచ్చే పటిచ్ఛాపేత్వా సువస్స వసనట్ఠానం గన్త్వా "సువా"తి పక్కోసి. సోపి ఆగన్త్వా పాదే వన్దిత్వా "కిం, సామి, సాలిం ఆహరామీ"తి ఆహ. రాజా "సాలీహి అత్థే సతి ఆహరిస్ససి, ఏహి గచ్ఛామా"తి సత్తతియా హిరఞ్ఞకోటీహి సద్ధిం తే తయోపి జనే గాహాపేత్వా నగరం గన్త్వా పాసాదవరే మహాతలం ఆరుయ్హ ధనం సఙ్గోపేత్వా సప్పస్స వసనత్థాయ సువణ్ణనాళిం, ఉన్దూరస్స ఫలికగుహం, సువస్స సువణ్ణపఞ్జరం కారాపేత్వా సప్పస్స చ సువస్స చ భోజనత్థాయ దేవసికం కఞ్చనతట్టకే మధులాజే, ఉన్దూరస్స గన్ధసాలితణ్డులే దాపేసి, దానాదీని చ పుఞ్ఞాని కరోతి. ఏవం తే చత్తారోపి జనా యావజీవం సమగ్గా సమ్మోదమానా విహరిత్వా జీవితక్ఖయే యథాకమ్మం అగమంసు.

సత్థా "న, భిక్ఖవే, దేవదత్తో ఇదానేవ మయ్హం వధాయ పరిసక్కతి, పుబ్బేపి పరిసక్కియేవా"తి వత్వా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా దుట్ఠరాజా దేవదత్తో అహోసి, సప్పో సారిపుత్తో, ఉన్దూరో మోగ్గల్లానో, సువో ఆనన్దో, పచ్ఛా రజ్జప్పత్తో ధమ్మరాజా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

సచ్చంకిరజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౭౪] ౪. రుక్ఖధమ్మజాతకవణ్ణనా

సాధూ సమ్బహులా ఞాతీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఉదకకలహే అత్తనో ఞాతకానం మహావినాసం పచ్చుపట్ఠితం ఞత్వా ఆకాసేన గన్త్వా రోహిణీనదియా ఉపరి పల్లఙ్కేన నిసీదిత్వా నీలరంసిం విస్సజ్జేత్వా ఞాతకే సంవేజేత్వా ఆకాసా ఓరుయ్హ నదీతీరే నిసిన్నో తం కలహం ఆరబ్భ కథేసి. అయమేత్థ సఙ్ఖేపో, విత్థారో పన కుణాలజాతకే (జా. ౨.౨౧.కుణాలజాతక) ఆవి భవిస్సతి. తదా పన సత్థా ఞాతకే ఆమన్తేత్వా "మహారాజా , తుమ్హే ఞాతకా, ఞాతకేహి నామ సమగ్గేహి సమ్మోదమానేహి భవితుం వట్టతి. ఞాతకానఞ్హి సామగ్గియా సతి పచ్చామిత్తా ఓకాసం న లభన్తి, తిట్ఠన్తు తావ మనుస్సభూతా, అచేతనానం రుక్ఖానమ్పి సామగ్గిం లద్ధుం వట్టతి. అతీతస్మిఞ్హి హిమవన్తప్పదేసే మహావాతో సాలవనం

పహరి, తస్స పన సాలవనస్స అఞ్ఞమఞ్ఞం రుక్ఖగచ్ఛగుమ్బలతాహి సమ్బన్ధత్తా ఏకరుక్ఖమ్పి పాతేతుం అసక్కోన్తో మత్థకమత్థకేనేవ అగమాసి. ఏకం పన అఙ్గణే ఠితం సాఖావిటపసమ్పన్నమ్పి మహారుక్ఖం అఞ్ఞేహి రుక్ఖేహి అసమ్బన్ధత్తా ఉమ్మూలేత్వా భూమియం పాతేసి, ఇమినా కారణేన తుమ్హేహిపి సమగ్గేహి సమ్మోదమానేహి భవితుం వట్టతీ"తి వత్వా తేహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే పఠమం ఉప్పన్నో వేస్సవణో మహారాజా చవి, సక్కో అఞ్ఞం వేస్సవణం ఠపేసి. ఏతస్మిం వేస్సవణే పరివత్తే పచ్ఛా నిబ్బత్తవేస్సవణో "రుక్ఖగచ్ఛగుమ్బలతానం అత్తనో అత్తనో రుచ్చనట్ఠానే విమానం గణ్హన్తూ"తి సాసనం పేసేసి. తదా బోధిసత్తో హిమవన్తప్పదేసే ఏకస్మిం సాలవనే రుక్ఖదేవతా హుత్వా నిబ్బత్తి. సో ఞాతకే ఆహ "తుమ్హే విమానాని గణ్హన్తా అఙ్గణే ఠితరుక్ఖేసు మా గణ్హథ, ఇమస్మిం పన సాలవనే మయా గహితవిమానం పరివారేత్వా ఠితవిమానాని గణ్హథా"తి. తత్థ బోధిసత్తస్స వచనకరా పణ్డితదేవతా బోధిసత్తస్స విమానం పరివారేత్వా ఠితవిమానాని గణ్హింసు. అపణ్డితా పన దేవతా "కిం అమ్హాకం అత్థో అరఞ్ఞవిమానేహి, మయం మనుస్సపథే గామనిగమరాజధానిద్వారేసు విమానాని గణ్హిస్సామ. గామాదయో హి ఉపనిస్సాయ వసమానా దేవతా లాభగ్గయసగ్గప్పత్తా హోన్తీ"తి మనుస్సపథే అఙ్గణట్ఠానే నిబ్బత్తమహారుక్ఖేసు విమానాని గణ్హింసు.

అథేకస్మిం దివసే మహతీ వాతవుట్ఠి ఉప్పజ్జి. వాతస్స అతిబలవతాయ దళ్హమూలా వనజేట్ఠకరుక్ఖాపి సంభగ్గసాఖావిటపా సమూలా నిపతింసు. తం పన అఞ్ఞమఞ్ఞం సమ్బన్ధనేన ఠితం సాలవనం పత్వా ఇతో చితో చ పహరన్తో ఏకరుక్ఖమ్పి పాతేతుం నాసక్ఖి. భగ్గవిమానా దేవతా నిప్పటిసరణా దారకే హత్థేసు గహేత్వా హిమవన్తం గన్త్వా అత్తనో పవత్తిం సాలవనదేవతానం కథయింసు. తా తాసం ఏవం ఆగతభావం బోధిసత్తస్స ఆరోచేసుం. బోధిసత్తో "పణ్డితానం వచనం అగ్గహేత్వా నిప్పచ్చయట్ఠానం గతా నామ ఏవరూపావ హోన్తీ"తి వత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౭౪. "సాధూ సమ్బహులా ఞాతీ, అపి రుక్ఖా అరఞ్ఞజా;
వాతో వహతి ఏకట్ఠం, బ్రహన్తమ్పి వనప్పతి"న్తి.

తత్థ **సమ్బహులా ఞాతీ**తి చత్తారో ఉపాదాయ తతుత్తరి సతసహస్సమ్పి సమ్బహులా నామ, ఏవం సమ్బహులా అఞ్ఞమఞ్ఞం నిస్సాయ వసన్తా ఞాతకా. **సాధూ**తి సోభనా పసత్థా, పరేహి అప్పధంసియాతి అత్థో. **అపి రుక్ఖా అరఞ్ఞజా**తి తిట్ఠన్తు మనుస్సభూతా, అరఞ్ఞే జాతరుక్ఖాపి సమ్బహులా అఞ్ఞమఞ్ఞూపత్థమ్భేన ఠితా సాధుయేవ. రుక్ఖానమ్పి హి సపచ్చయభావో లద్ధుం వట్టతి. **వాతో వహతి ఏకట్ఠ**న్తి పురత్థిమాదిభేదో వాతో వాయన్తో అఙ్గణట్ఠానే ఠితం ఏకట్ఠం ఏకకమేవ ఠితం **బ్రహన్తమ్పి వనప్పతిం** సాఖావిటపసమ్పన్నం మహారుక్ఖమ్పి వహతి, ఉమ్మూలేత్వా పాతేతీతి అత్థో. బోధిసత్తో ఇమం కారణం కథేత్వా ఆయుక్ఖయే యథాకమ్మం గతో.

సత్థాపి "ఏవం, మహారాజా, ఞాతకానం తావ సామగ్గియేవ లద్ధుం వట్టతి, సమగ్గా సమ్మోదమానా పియసంవాసమేవ వసథా"తి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా దేవతా బుద్ధపరిసా అహేసుం, పణ్డితదేవతా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

రుక్ఖధమ్మజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౭౫] ౫. మచ్ఛజాతకవణ్ణనా

అభిత్థనయ పజ్జున్నాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అత్తనా వస్సాపితవస్సం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకస్మిం కిర సమయే కోసలరట్ఠే దేవో న వస్సి, సస్సాని మిలాయన్తి, తేసు తేసు ఠానేసు తళాకపోక్ఖరణిసరాని సుస్సన్తి. జేతవనద్వారకోట్ఠకసమీపే జేతవనపోక్ఖరణియాపి ఉదకం ఛిజ్జి. కలలగహనం పవిసిత్వా నిపన్నే మచ్ఛకచ్ఛపే కాకకులలాదయో కణయగ్గసదిసేహి తుణ్డేహి కోట్టేత్వా నీహరిత్వా నీహరిత్వా విప్ఫన్దమానే ఖాదన్తి.

సత్థా మచ్ఛకచ్ఛపానం తం బ్యసనం దిస్వా మహాకరుణాయ ఉస్సాహితహదయో "అజ్జ మయా దేవం వస్సాపేతుం వట్టతీ"తి పభాతాయ రత్తియా సరీరపటిజగ్గనం కత్వా భిక్ఖాచారవేలం సల్లక్ఖేత్వా మహాభిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో బుద్ధలీలాయ సావత్థియం పిణ్డాయ పవిసిత్వా పచ్ఛాభత్తం పిణ్డపాతపటిక్కన్తో సావత్థితో విహారం గచ్ఛన్తో జేతవనపోక్ఖరణియా సోపానే ఠత్వా ఆనన్దత్థేరం ఆమన్తేసి "ఆనన్ద, ఉదకసాటికం ఆహర, జేతవనపోక్ఖరణియం న్హాయిస్సామీ"తి. "నను, భన్తే, జేతవనపోక్ఖరణియం ఉదకం ఛిన్నం, కలలమత్తమేవ అవసిట్ఠ"న్తి? "ఆనన్ద, బుద్ధబలం నామ మహన్తం, ఆహర త్వం ఉదకసాటిక"న్తి. థేరో ఆహరిత్వా అదాసి. సత్థా ఏకేనన్తేన ఉదకసాటికం నివాసేత్వా ఏకేనన్తేన సరీరం పారుపిత్వా "జేతవనపోక్ఖరణియం న్హాయిస్సామీ"తి సోపానే అట్ఠాసి. తఙ్ఖణఞ్ఞేవ సక్కస్స పణ్డుకమ్బలసిలాసనం ఉణ్హాకారం దస్సేసి. సో "కిం ను ఖో"తి ఆవజ్జేన్తో తం కారణం ఞత్వా వస్సవలాహకదేవరాజానం పక్కోసాపేత్వా "తాత, సత్థా 'జేతవనపోక్ఖరణియం న్హాయిస్సామీ'తి ధురసోపానే ఠితో, ఖిప్పం సకలకోసలరట్ఠం ఏకమేఘం కత్వా వస్సాపేహీ"తి. సో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా ఏకం వలాహకం నివాసేత్వా ఏకం పారుపిత్వా మేఘగీతం గాయన్తో పాచీనలోకధాతుఅభిముఖో పక్ఖన్ది. పాచీనదిసాభాగే ఖలమణ్డలమత్తం ఏకం మేఘపటలం ఉట్ఠాయ సతపటలం సహస్సపటలం హుత్వా అభిత్థనన్తం విజ్జులతా నిచ్ఛారేన్తం అధోముఖం ఠపితఉదకకుమ్భాకారేన వస్సమానం సకలకోసలరట్ఠం మహోఘేన వియ అజ్ఝోత్థరి. దేవో అచ్ఛిన్నధారం వస్సన్తో ముహుత్తేనేవ జేతవనపోక్ఖరణిం పూరేసి, ధురసోపానం ఆహచ్చ ఉదకం అట్ఠాసి.

సత్థా పోక్ఖరణియం న్హాయిత్వా సురత్తదుపట్టం నివాసేత్వా కాయబన్ధనం బన్ధిత్వా సుగతమహాచీవరం ఏకంసం కత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో గన్త్వా గన్ధకుటిపరివేణే పఞ్ఞత్తవరబుద్ధాసనే నిసీదిత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘేన వత్తే దస్సితే ఉట్ఠాయ మణిసోపానఫలకే ఠత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘస్స ఓవాదం దత్వా ఉయ్యోజేత్వా సురభిగన్ధకుటిం పవిసిత్వా దక్ఖిణేన పస్సేన సీహసేయ్యం కప్పేత్వా సాయన్హసమయే ధమ్మసభాయం సన్నిపతితానం భిక్ఖూనం "పస్సథావుసో, దసబలస్స ఖన్తిమేత్తానుద్దయసమ్పత్తిం, వివిధసస్సేసు మిలాయన్తేసు నానాజలాసయేసు సుస్సన్తేసు మచ్ఛకచ్ఛపేసు మహాదుక్ఖం పాపుణన్తేసు కారుఞ్ఞం పటిచ్చ 'మహాజనం దుక్ఖా మోచేస్సామీ'తి ఉదకసాటికం నివాసేత్వా జేతవనపోక్ఖరణియా ధురసోపానే ఠత్వా ముహుత్తేన సకలకోసలరట్ఠం మహోఘేన ఓపిలాపేన్తో వియ దేవం వస్సాపేత్వా మహాజనం కాయికచేతసికదుక్ఖతో మోచేత్వా విహారం పవిట్ఠో"తి కథాయ వత్తమానాయ గన్ధకుటితో నిక్ఖమిత్వా ధమ్మసభం ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, తథాగతో ఇదానేవ మహాజనే కిలమన్తే దేవం వస్సాపేతి, పుబ్బే తిరచ్ఛానయోనియం నిబ్బత్తిత్వా మచ్ఛరాజకాలేపి వస్సాపేసియేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే ఇమస్మింయేవ కోసలరట్ఠే ఇమిస్సా సావత్థియా ఇమస్మింయేవ జేతవనపోక్ఖరణిట్ఠానే ఏకా వల్లిగహనపరిక్ఖిత్తా కన్దరా అహోసి. తదా బోధిసత్తో మచ్ఛయోనియం నిబ్బత్తిత్వా మచ్ఛగణపరివుతో తత్థ పటివసతి. యథా పన ఇదాని, ఏవమేవ తదాపి తస్మిం రట్ఠే దేవో న వస్సి, మనుస్సానం సస్సాని మిలాయింసు, వాపితళాకకన్దరాదీసు ఉదకం ఛిజ్జి,

మచ్ఛకచ్ఛపా కలలగహనం పవిసింసు. ఇమిస్సాపి కన్దరాయ మచ్ఛకచ్ఛపా కలలగహనం పవిసిత్వా తస్మిం తస్మిం ఠానే నిలీయింసు. కాకాదయో తుణ్డేన కోట్టేత్వా నీహరిత్వా ఖాదింసు.

బోధిసత్తో ఞాతిసఙ్ఘస్స తం బ్యసనం దిస్వా "ఇమం తేసం దుక్ఖం ఠపేత్వా మం అఞ్ఞో మోచేతుం సమత్థో నామ నత్థి, సచ్చకిరియం కత్వా దేవం వస్సాపేత్వా ఞాతకే మరణదుక్ఖా మోచేస్సామీ"తి కాళవణ్ణం కద్దమం ద్విధా వియూహిత్వా నిక్ఖమిత్వా అఞ్జనరుక్ఖసారఘటికవణ్ణో మహామచ్ఛో సుధోతలోహితఙ్కమణిగుళసదిసాని అక్ఖీని ఉమ్మీలేత్వా ఆకాసం ఉల్లోకేత్వా పజ్జున్నదేవరాజస్స సద్దం దత్వా "భో పజ్జున్న, అహం ఞాతకే నిస్సాయ దుక్ఖితో, త్వం మయి సీలవన్తే కిలమన్తే కస్మా దేవం న వస్సాపేసి? మయా సమానజాతికానం ఖాదనట్ఠానే నిబ్బత్తిత్వా తణ్డులప్పమాణమ్పి మచ్ఛం ఆదిం కత్వా ఖాదితపుబ్బో నామ నత్థి, అఞ్ఞోపి మే పాణో జీవితా న వోరోపితపుబ్బో, ఇమినా సచ్చేన దేవం వస్సాపేత్వా ఞాతిసఙ్ఘం మే దుక్ఖా మోచేహీ"తి వత్వా పరిచారకచేటకం ఆణాపేన్తో వియ పజ్జున్నదేవరాజానం ఆలపన్తో ఇమం గాథమాహ –

౭౫. "అభిత్థనయ పజ్జున్న, నిధిం కాకస్స నాసయ;
కాకం సోకాయ రన్ధేహి, మఞ్చ సోకా పమోచయా"తి.

తత్థ **అభిత్థనయ పజ్జున్నా**తి పజ్జున్నో వుచ్చతి మేఘో, అయం పన మేఘవసేన లద్ధనామం వస్సవలాహకదేవరాజానం ఆలపతి. అయం కిరస్స అధిప్పాయో – దేవో నామ అనభిత్థనన్తో విజ్జులతా అనిచ్ఛారేన్తో వస్సన్తోపి న సోభతి, తస్మా త్వం అభిత్థనన్తో విజ్జులతా నిచ్ఛారేన్తో వస్సాపేహీతి. **నిధిం కాకస్స నాసయా**తి కాకా కలలం పవిసిత్వా ఠితే మచ్ఛే తుణ్డేన కోట్టేత్వా నీహరిత్వా ఖాదన్తి, తస్మా తేసం అన్తోకలలే మచ్ఛా "నిధీ"తి వుచ్చన్తి, తం కాకసఙ్ఘస్స నిధిం దేవం వస్సాపేన్తో ఉదకేన పటిచ్ఛాదేత్వా నాసేహీతి. **కాకం సోకాయ రన్ధేహీ**తి కాకసఙ్ఘో ఇమిస్సా కన్దరాయ ఉదకేన పుణ్ణాయ మచ్ఛే అలభమానో సోచిస్సతి, తం కాకగణం త్వం ఇమం కన్దరం పూరేన్తో సోకాయ రన్ధేహి, సోకస్సత్థాయ మచ్ఛస్స అస్సాసత్థాయ దేవం వస్సాపేహి. యథా అన్తోనిజ్ఝానలక్ఖణం సోకం పాపుణాతి, ఏవం కరోహీతి అత్థో, **మఞ్చ సోకా పమోచయా**తి ఏత్థ **చ**-కారో సమ్పిణ్డనత్థో, మఞ్చ మమ ఞాతకే చ సబ్బేవ ఇమమ్హా మరణసోకా మోచేహీతి.

ఏవం బోధిసత్తో పరిచారకచేటకం ఆణాపేన్తో వియ పజ్జున్నం ఆలపిత్వా సకలకోసలరట్ఠే మహావస్సం వస్సాపేత్వా మహాజనం మరణదుక్ఖా మోచేత్వా జీవితపరియోసానే యథాకమ్మం గతో.

సత్థా "న, భిక్ఖవే, తథాగతో ఇదానేవ దేవం వస్సాపేతి, పుబ్బే మచ్ఛయోనియం నిబ్బత్తోపి వస్సాపేసియేవా"తి వత్వా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా మచ్ఛగణా బుద్ధపరిసా అహేసుం, పజ్జున్నదేవరాజా ఆనన్దో, మచ్ఛరాజా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

మచ్ఛజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౭౬] ౬. అసఙ్కియజాతకవణ్ణనా

అసఙ్కియోమ్హి గామమ్హీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం సావత్థివాసిం ఉపాసకం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర సోతాపన్నో అరియసావకో కేనచిదేవ కరణీయేన ఏకేన సకటసత్థవాహేన సద్ధిం మగ్గం పటిపజ్జిత్వా ఏకస్మిం అరఞ్ఞట్ఠానే సకటాని మోచేత్వా ఖన్ధావారబన్ధే కతే సత్థవాహస్స అవిదూరే అఞ్ఞతరస్మిం రుక్ఖమూలే చఙ్కమతి. అథత్తనో కాలం

సల్లక్ఖేత్వా పఞ్చసతా చోరా “ఖన్ధావారం విలుమ్పిస్సామా”తి ధనుముగ్గరాదిహత్థా తం ఠానం పరివారయింసు. ఉపాసకోపి చఙ్కమతియేవ. చోరా నం దిస్వా “అద్ధా ఏస ఖన్ధావారరక్ఖకో భవిస్సతి, ఇమస్స నిద్దం ఓక్కన్తకాలే విలుమ్పిస్సామా”తి అజ్ఝోత్థరితుం అసక్కోన్తా తత్థ తత్థేవ అట్ఠంసు. సోపి ఉపాసకో పఠమయామేపి మజ్ఝిమయామేపి పచ్ఛిమయామేపి చఙ్కమన్తోయేవ అట్ఠాసి. పచ్చూసకాలే జాతే చోరా ఓకాసం అలభన్తా గహితే పాసాణముగ్గరాదయో ఛడ్డేత్వా పలాయింసు.

ఉపాసకోపి అత్తనో కమ్మం నిట్ఠాపేత్వా పున సావత్థిం ఆగన్త్వా సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా “భన్తే, అత్తానం రక్ఖమానా పరరక్ఖకా హోన్తీ”తి పుచ్ఛి. “ఆమ, ఉపాసక, అత్తానం రక్ఖన్తో పరమ్పి రక్ఖతి, పరం రక్ఖన్తో అత్తానమ్పి రక్ఖతీ”తి. సో “యావ సుభాసితఞ్చిదం, భన్తే, భగవతా, అహం ఏకేన సత్థవాహేన సద్ధిం మగ్గం పటిపన్నో రుక్ఖమూలే చఙ్కమన్తో ‘మం రక్ఖిస్సామీ’తి సకలసత్థం రక్ఖి”న్తి ఆహ. సత్థా “ఉపాసక, పుబ్బేపి పణ్డితా అత్తానం రక్ఖన్తా పరం రక్ఖింసూ”తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో కామేసు ఆదీనవం దిస్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా హిమవన్తే వసన్తో లోణమ్బిలసేవనత్థాయ జనపదం ఆగన్త్వా జనపదచారికం చరన్తో ఏకేన సత్థవాహేన సద్ధిం మగ్గం పటిపజ్జిత్వా ఏకస్మిం అరఞ్ఞట్ఠానే సత్థే నివిట్ఠే సత్థతో అవిదూరే ఝానసుఖేన వీతినామేన్తో అఞ్ఞతరస్మిం రుక్ఖమూలే చఙ్కమన్తో అట్ఠాసి. అథ ఖో పఞ్చసతా చోరా “సాయమాసభత్తస్స భుత్తకాలే తం సకటసత్థం విలుమ్పిస్సామా”తి ఆగన్త్వా పరివారయింసు. తే తం తాపసం దిస్వా “సచే అయం అమ్హే పస్సిస్సతి, సత్థవాసికానం ఆరోచేస్సతి, ఏతస్స నిద్దూపగతవేలాయ విలుమ్పిస్సామా”తి తత్థేవ అట్ఠంసు. తాపసో సకలమ్పి రత్తిం చఙ్కమియేవ. చోరా ఓకాసం అలభిత్వా గహితగహితే ముగ్గరపాసాణే ఛడ్డేత్వా సకటసత్థవాసీనం సద్దం దత్వా “భోన్తో, సత్థవాసినో సచే ఏస రుక్ఖమూలే చఙ్కమనకతాపసో అజ్జ నాభవిస్స, సబ్బే మహావిలోపం పత్తా అభవిస్సథ, స్వే తాపసస్స మహాసక్కారం కరేయ్యాథా”తి వత్వా పక్కమింసు.

తే పభాతాయ రత్తియా చోరేహి ఛడ్డితే ముగ్గరపాసాణాదయో దిస్వా భీతా బోధిసత్తస్స సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా “భన్తే, దిట్ఠా వో చోరా”తి పుచ్ఛింసు. “ఆమావుసో, దిట్ఠా”తి. “భన్తే, ఏత్తకే వో చోరే దిస్వా భయం వా సారజ్జం వా న ఉప్పజ్జీ”తి? బోధిసత్తో “ఆవుసో చోరే దిస్వా భయం నామ సధనస్స హోతి, అహం పన నిద్ధనో, స్వాహం కిం భాయిస్సామి. మయ్హఞ్హి గామేపి అరఞ్ఞేపి వసన్తస్స భయం వా సారజ్జం వా నత్థీ”తి వత్వా తేసం ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౭౬. “అసఙ్కియోమ్హి గామమ్హి, అరఞ్ఞే నత్థి మే భయం;
ఉజుమగ్గం సమారుళ్హో, మేత్తాయ కరుణాయ చా”తి.

తత్థ **అసఙ్కియోమ్హి గామమ్హీ**తి సఙ్కాయ నియుత్తో పతిట్ఠితోతి సఙ్కియో, న సఙ్కియో అసఙ్కియో. అహం గామే వసన్తోపి సఙ్కాయ అప్పతిట్ఠితత్తా అసఙ్కియో నిబ్భయో నిరాసఙ్కోతి దీపేతి. **అరఞ్ఞే**తి గామగామూపచారవినిముత్తే ఠానే. **ఉజుమగ్గం సమారుళ్హో, మేత్తాయ కరుణాయ చా**తి అహం తికచతుక్కజ్ఝానికాహి మేత్తాకరుణాహి కాయవఙ్కాదివిరహితం ఉజుం బ్రహ్మలోకగామిమగ్గం ఆరుళ్హోతి వదతి. అథ వా పరిసుద్ధసీలతాయ కాయవచీమనోవఙ్కవిరహితం ఉజుం దేవలోకమగ్గం ఆరుళ్హోమ్హీతి దస్సేత్వా తతో ఉత్తరి మేత్తాయ కరుణాయ చ పతిట్ఠితత్తా ఉజుం బ్రహ్మలోకమగ్గమ్పి ఆరుళ్హోమ్హీతిపి దస్సేతి. అపరిహీనజ్ఝానస్స హి ఏకన్తేన బ్రహ్మలోకపరాయణత్తా మేత్తాకరుణాదయో ఉజుమగ్గా నామ.

ఏవం బోధిసత్తో ఇమాయ గాథాయ ధమ్మం దేసేత్వా తుట్ఠచిత్తేహి తేహి మనుస్సేహి సక్కతో పూజితో యావజీవం చత్తారో బ్రహ్మవిహారే భావేత్వా బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా సత్థవాసినో బుద్ధపరిసా అహేసుం, తాపసో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

అసజ్కియజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౭౭] ౭. మహాసుపినజాతకవణ్ణనా

లాబూని సీదన్తీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సోళస మహాసుపినే ఆరబ్భ కథేసి. ఏకదివసం కిర కోసలమహారాజా రత్తిం నిద్దూపగతో పచ్ఛిమయామే సోళస మహాసుపినే దిస్వా భీతతసితో పబుజ్ఝిత్వా "ఇమేసం సుపినానం దిట్ఠత్తా కిం ను ఖో మే భవిస్సతీ"తి మరణభయతజ్జితో సయనపిట్ఠే నిసిన్నకోవ రత్తిం వీతినామేసి.

అథ నం పభాతాయ రత్తియా బ్రాహ్మణపురోహితా ఉపసఙ్కమిత్వా "సుఖం సయిత్థ, మహారాజా"తి పుచ్ఛింసు. "కుతో మే ఆచరియా సుఖం, అజ్జాహం పచ్చూససమయే సోళస మహాసుపినే పస్సిం, సోమ్హి తేసం దిట్ఠకాలతో పట్ఠాయ భయప్పత్తో"తి. "వదేథ, మహారాజ, సుత్వా జానిస్సామా"తి వుత్తం బ్రాహ్మణానం దిట్ఠసుపినే కథేత్వా "కిం ను ఖో మే ఇమేసం దిట్ఠకారణా భవిస్సతీ"తి పుచ్ఛి. బ్రాహ్మణా హత్థే విధునింసు. "కస్మా హత్థే విధునథా"తి చ వుత్తే "కక్ఖళా, మహారాజ, సుపినా"తి. "కా తేసం నిప్ఫత్తి భవిస్సతీ"తి? "రజ్జన్తరాయో జీవితన్తరాయో భోగన్తరాయోతి ఇమేసం తిణ్ణం అన్తరాయానం అఞ్ఞతరో"తి. "సప్పటికమ్మా, అప్పటికమ్మా"తి? "కామం ఏతే సుపినా అతిఫరుసత్తా అప్పటికమ్మా, మయం పన తే సప్పటికమ్మే కరిస్సామ, ఏతే పటిక్కమాపేతుం అసక్కోన్తానం అమ్హాకం సిక్ఖితభావో నామ కిం కరిస్సతీ"తి. "కిం పన కత్వా పటిక్కమాపేస్సథా"తి? "సబ్బచతుక్కేన యఞ్ఞం యజిస్సామ, మహారాజా"తి. రాజా భీతతసితో "తేన హి ఆచరియా మమ జీవితం తుమ్హాకం హత్థే హోతు, ఖిప్పం మే సోత్థిం కరోథా"తి ఆహ. బ్రాహ్మణా "బహుం ధనం లభిస్సామ, బహుం ఖజ్జభోజ్జం ఆహరాపేస్సామా"తి హట్ఠతుట్ఠా "మా చిన్తయిత్థ, మహారాజా"తి రాజానం సమస్సాసేత్వా రాజనివేసనా నిక్ఖమిత్వా బహినగరే యఞ్ఞావాటం కత్వా బహూ చతుప్పదగణే థూణూపనీతే కత్వా పక్ఖిగణే సమాహరిత్వా "ఇదఞ్చిదఞ్చ లద్ధుం వట్టతీ"తి పునప్పునం సఞ్చరన్తి.

అథ ఖో మల్లికా దేవీ తం కారణం ఞత్వా రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా పుచ్ఛి "కిం ను ఖో, మహారాజ, బ్రాహ్మణా పునప్పునం సఞ్చరన్తీ"తి? "సుఖితా, త్వం భద్దే, అమ్హాకం కణ్ణమూలే ఆసీవిసం చరన్తం న జానాసీ"తి. "కిం ఏతం, మహారాజా"తి? మయా ఏవరూపా దుస్సుపినా దిట్ఠా, బ్రాహ్మణా "తిణ్ణం అన్తరాయానం అఞ్ఞతరో పఞ్ఞాయతీ"తి వత్వా "'తేసం పటిఘాతాయ యఞ్ఞం యజిస్సామా'తి వత్వా పునప్పునం సఞ్చరన్తీ"తి. "కిం పన తే, మహారాజ, సదేవకే లోకే అగ్గబ్రాహ్మణో సుపినపటికమ్మం పుచ్ఛితో"తి? "కతరో పనేస, భద్దే, సదేవకే లోకే అగ్గబ్రాహ్మణో"తి. "సదేవకే లోకే అగ్గపుగ్గలం సబ్బఞ్ఞుం విసుద్ధం నిక్కిలేసం మహాబ్రాహ్మణం న జానాసి. సో హి భగవా సుపినన్తరం జానేయ్య, గచ్ఛ త్వం పుచ్ఛ తం, మహారాజా"తి. "సాధు, దేవీ"తి రాజా విహారం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా నిసీది.

సత్థా మధురస్సరం నిచ్ఛారేత్వా "కిం ను ఖో, మహారాజ, అతిప్పగోవ ఆగతోసీ"తి ఆహ. అహం, భన్తే, పచ్చూససమయే సోళస మహాసుపినే దిస్వా భీతో బ్రాహ్మణానం ఆరోచేసిం. బ్రాహ్మణా "కక్ఖళా, మహారాజ , సుపినా, ఏతేసం

పటిఘాతత్థాయ సబ్బచతుక్కేన యఞ్ఞం యజిస్సామా”తి యఞ్ఞం సజ్జేన్తి, బహూ పాణా మరణభయతజ్జితా, తుమ్హే చ సదేవకే లోకే అగ్గపుగ్గలా, అతీతానాగతపచ్చుప్పన్నం ఉపాదాయ నత్థి వో ఞాణాయ్యధమ్మో, యో వో ఞాణముఖే ఆపాథం నాగచ్ఛతి. “ఏతేసం మే సుపినానం నిప్ఫత్తిం కథేథ భగవా”తి. “ఏవమేతం, మహారాజ, సదేవకే లోకే మం ఠపేత్వా అఞ్ఞో ఏతేసం సుపినానం అన్తరం వా నిప్ఫత్తిం వా జానితుం సమత్థో నామ నత్థి, అహం తే కథేస్సామి, అపిచ ఖో త్వం దిట్ఠదిట్ఠనియామేనేవ సుపినే కథేహీ”తి. “సాధు, భన్తే”తి రాజా దిట్ఠనియామేనేవ కథేన్తో –

“ఉసభా రుక్ఖా గావియో గవా చ,
అస్సో కంసో సిఙ్గాలీ చ కుమ్భో;
పోక్ఖరణీ చ అపాకచన్దనం.

“లాబూని సీదన్తి సిలా ప్లవన్తి, మణ్డూకియో కణ్హసప్పే గిలన్తి;
కాకం సువణ్ణా పరివారయన్తి, తసా వకా ఏళకానం భయా హీ”తి. –

ఇమం మాతికం నిక్ఖిపిత్వా కథేసి.

(౧) అహం, భన్తే, ఏకం తావ సుపినం ఏవం అద్దసం – చత్తారో అఞ్జనవణ్ణా కాళఉసభా “యుజ్ఝిస్సామా”తి చతూహి దిసాహి రాజఙ్గణం ఆగన్త్వా “ఉసభయుద్ధం పస్సిస్సామా”తి మహాజనే సన్నిపతితే యుజ్ఝనాకారం దస్సేత్వా నదిత్వా గజ్జిత్వా అయుజ్ఝిత్వావ పటిక్కన్తా. ఇమం పఠమం సుపినం అద్దసం, ఇమస్స కో విపాకోతి? “మహారాజ, ఇమస్స విపాకో నేవ తవ, న మమ కాలే భవిస్సతి, అనాగతే పన అధమ్మికానం కపణరాజూనం అధమ్మికానఞ్చ మనుస్సానం కాలే లోకే విపరివత్తమానే కుసలే ఓస్సన్నే, అకుసలే ఉస్సన్నే, లోకస్స పరిహాయనకాలే దేవో న సమ్మా వస్సిస్సతి, మేఘపాదా పచ్ఛిజ్జిస్సన్తి, సస్సాని మిలాయిస్సన్తి, దుబ్భిక్ఖం భవిస్సతి, వస్సితుకామా వియ చతూహి దిసాహి మేఘా ఉట్ఠహిత్వా ఇత్థికాహి ఆతపే పత్థటానం వీహిఆదీనం తేమనభయేన అన్తోపవేసితకాలే పురిసేసు కుద్దాలపిటకహత్థేసు ఆళిబన్ధనత్థాయ నిక్ఖన్తేసు వస్సనాకారం దస్సేత్వా గజ్జిత్వా విజ్జులతా నిచ్ఛారేత్వా తే ఉసభా వియ అయుజ్ఝిత్వా అవస్సిత్వావ పలాయిస్సన్తి. అయమేతస్స విపాకో. తుమ్హం పన తప్పచ్చయా కోచి అన్తరాయో నత్థి, అనాగతం ఆరబ్భ దిట్ఠో సుపినో ఏస, బ్రాహ్మణా పన అత్తనో జీవితవుత్తిం నిస్సాయ కథయింసూ”తి ఏవం సత్థా సుపినస్స నిప్ఫత్తిం కథేత్వా ఆహ “దుతియం కథేహి, మహారాజా”తి.

(౨) దుతియాహం, భన్తే, ఏవం అద్దసం – ఖుద్దకా రుక్ఖా చేవ గచ్ఛా చ పథవిం భిన్దిత్వా విదత్థిమత్తమ్పి రతనమత్తమ్పి అనుగ్గన్త్వావ పుప్ఫన్తి చేవ ఫలన్తి చ. ఇమం దుతియం అద్దసం, ఇమస్స కో విపాకోతి? మహారాజ, ఇమస్సాపి విపాకో లోకస్స పరిహాయనకాలే మనుస్సానం పరిత్తాయుకకాలే భవిస్సతి. అనాగతస్మిఞ్హి సత్తా తిబ్బరాగా భవిస్సన్తి, అసమ్పత్తవయావ కుమారియో పురిసన్తరం గన్త్వా ఉతునియో చేవ గబ్భినియో చ హుత్వా పుత్తధీతాహి వడ్ఢిస్సన్తి. ఖుద్దకరుక్ఖానం పుప్ఫం వియ హి తాసం ఉతునిభావో, ఫలం వియ చ పుత్తధీతరో భవిస్సన్తి. ఇతోనిదానమ్పి తే భయం నత్థి, తతియం కథేహి, మహారాజాతి.

(౩) గావియో, భన్తే, తదహుజాతానం వచ్ఛకానం ఖీరం పివన్తియో అద్దసం. అయం మే తతియో సుపినో, ఇమస్స కో విపాకోతి? ఇమస్సాపి విపాకో అనాగతే ఏవ మనుస్సానం జేట్ఠాపచాయికకమ్మస్స నట్ఠకాలే భవిస్సతి. అనాగతస్మిఞ్హి సత్తా

మాతాపితూసు వా సస్సుససురేసు వా లజ్జం అనుపట్ఠాపేత్వా సయమేవ కుటుమ్బం సంవిదహన్తావ ఘాసచ్ఛాదనమత్తమ్పి మహల్లకానం దాతుకామా దస్సన్తి, అదాతుకామా న దస్సన్తి. మహల్లకా అనాథా అసయంవసీ దారకే ఆరాధేత్వా జీవిస్సన్తి తదహుజాతానం వచ్ఛకానం ఖీరం పివన్తియో మహాగావియో వియ. ఇతోనిదానమ్పి తే భయం నత్థి, చతుత్థం కథేహి, మహారాజాతి.

(౪) ధురవాహే, భన్తే, ఆరోహపరిణాహసమ్పన్నే మహాగోణేయుగపరమ్పరాయ అయోజేత్వా తరుణే గోదమ్మే ధురే యోజేన్తే అద్దసం. తే ధురం వహితుం అసక్కోన్తా ఛడ్డేత్వా అట్ఠంసు, సకటాని నప్పవట్టింసు. అయం మే చతుత్థో సుపినో, ఇమస్స కో విపాకోతి? ఇమస్సాపి విపాకో అనాగతే ఏవ అధమ్మికరాజూనం కాలే భవిస్సతి. అనాగతస్మిఞ్హి అధమ్మికకపణరాజానో పణ్డితానం పవేణికుసలానం కమ్మం నిత్థరణసమత్థానం మహామత్తానం యసం న దస్సన్తి. ధమ్మసభాయం వినిచ్ఛయట్ఠానేపి పణ్డితే వోహారకుసలే మహల్లకే అమచ్చే న ఠపేస్సన్తి, తబ్బిపరీతానం పన తరుణతరుణానం యసం దస్సన్తి, తథారూపే ఏవ వినిచ్ఛయట్ఠానే ఠపేస్సన్తి, తే రాజకమ్మాని చేవ యుత్తాయుత్తఞ్చ అజానన్తా నేవ తం యసం ఉక్ఖిపితుం సక్ఖిస్సన్తి, న రాజకమ్మాని నిత్థరితుం. తే అసక్కోన్తా కమ్మధురం ఛడ్డేస్సన్తి, మహల్లకాపి పణ్డితామచ్చా యసం అలభన్తా కిచ్చాని నిత్థరితుం సమత్థాపి "కిం అమ్హాకం ఏతేహి, మయం బాహిరకా జాతా, అబ్భన్తరికా తరుణదారకా జానిస్సన్తీ"తి ఉప్పన్నాని కమ్మాని న కరిస్సన్తి, ఏవం సబ్బథాపి తేసం రాజూనం హానియేవ భవిస్సతి, ధురం వహితుం అసమత్థానం వచ్ఛదమ్మానం ధురే యోజితకాలో వియ, ధురవాహానఞ్చ మహాగోణానం యుగపరమ్పరాయ అయోజితకాలో వియ భవిస్సతి. ఇతోనిదానమ్పి తే భయం నత్థి, పఞ్చమం కథేహి, మహారాజాతి.

(౫) భన్తే, ఏకం ఉభతోముఖం అస్సం అద్దసం, తస్స ద్వీసు పస్సేసు యవసం దేన్తి, సో ద్వీహి ముఖేహి ఖాదతి. అయం మే పఞ్చమో సుపినో, ఇమస్స కో విపాకోతి? ఇమస్సాపి అనాగతే అధమ్మికరాజకాలేయేవ విపాకో భవిస్సతి. అనాగతస్మిఞ్హి అధమ్మికా బాలరాజానో అధమ్మికే లోలమనుస్సే వినిచ్ఛయే ఠపేస్సన్తి, తే పాపపుఞ్ఞేసు అనాదరా బాలా సభాయం నిసీదిత్వా వినిచ్ఛయం దేన్తా ఉభిన్నమ్పి అత్థపచ్చత్థికానం హత్థతో లఞ్జం గహేత్వా ఖాదిస్సన్తి అస్సో వియ ద్వీహి ముఖేహి యవసం. ఇతోనిదానమ్పి తే భయం నత్థి, ఛట్ఠం కథేహి, మహారాజాతి.

(౬) భన్తే, మహాజనో సతసహస్సగ్ఘనికం సువణ్ణపాతిం సమ్మజ్జిత్వా "ఇధ పస్సావం కరోహీ"తి ఏకస్స జరసిఙ్గాలస్స ఉపనామేసి, తం తత్థ పస్సావం కరోన్తం అద్దసం. అయం మే ఛట్ఠో సుపినో, ఇమస్స కో విపాకోతి? ఇమస్సాపి విపాకో అనాగతేయేవ భవిస్సతి. అనాగతస్మిఞ్హి అధమ్మికా విజాతిరాజానో జాతిసమ్పన్నానం కులపుత్తానం ఆసఙ్కాయ యసం న దస్సన్తి, అకులీనానంయేవ దస్సన్తి. ఏవం మహాకులాని దుగ్గతాని భవిస్సన్తి, లామకకులాని ఇస్సరాని. తే చ కులీనపురిసా జీవితుం అసక్కోన్తా "ఇమే నిస్సాయ జీవిస్సామా"తి అకులీనానం ధీతరో దస్సన్తి, ఇతి తాసం కులధీతానం అకులీనేహి సద్ధిం సంవాసో జరసిఙ్గాలస్స సువణ్ణపాతియం పస్సావకరణసదిసో భవిస్సతి. ఇతోనిదానమ్పి తే భయం నత్థి, సత్తమం కథేహీతి.

(౭) భన్తే, ఏకో పురిసో రజ్జుం వట్టేత్వా వట్టేత్వా పాదమూలే నిక్ఖిపతి, తేన నిసిన్నపీఠస్స హేట్ఠా సయితా ఏకా ఛాతసిఙ్గాలీ తస్స అజానన్తస్సేవ తం ఖాదతి, ఏవాహం అద్దసం. అయం మే సత్తమో సుపినో, ఇమస్స కో విపాకోతి? ఇమస్సాపి అనాగతేయేవ విపాకో భవిస్సతి. అనాగతస్మిఞ్హి ఇత్థియో పురిసలోలా సురాలోలా అలఙ్కారలోలా విసిఖాలోలా ఆమిసలోలా భవిస్సన్తి దుస్సీలా దురాచారా, తా సామికేహి కసిగోరక్ఖాదీని కమ్మాని కత్వా కిచ్ఛేన కసిరేన సమ్భతం ధనం జారేహి సద్ధిం సురం పివన్తియో మాలాగన్ధవిలేపనం ధారయమానా అన్తోగేహే అచ్చాయికమ్పి కిచ్చం అనోలోకేత్వా గేహే

పరిక్ఖేపస్స ఉపరిభాగేనపి ఛిద్దట్ఠానేహిపి జారే ఉపధారయమానా స్వే వపితబ్బయుత్తకం బీజమ్పి కోట్టేత్వా యాగుభత్తఖజ్జకాదీని సమ్పాదేత్వా ఖాదమానా విలుమ్పిస్సన్తి హేట్ఠాపీఠకే నిపన్నఛాతసిఙ్గాలీ వియ వట్టేత్వా వట్టేత్వా పాదమూలే నిక్ఖిత్తరజ్జుం. ఇతోనిదానమ్పి తే భయం నత్థి, అట్ఠమం కథేహీతి.

(౮) భన్తే, రాజద్వారే బహూహి తుచ్ఛకుమ్భేహి పరివారేత్వా ఠపితం ఏకం మహన్తం పూరితకుమ్భం అద్దసం. చత్తారోపి పన వణ్ణా చతూహి దిసాహి చతూహి అనుదిసాహి చ ఘటేహి ఉదకం ఆహరిత్వా ఆహరిత్వా పూరితకుమ్భమేవ పూరేన్తి, పూరితపూరితం ఉదకం ఉత్తరిత్వా పలాయతి, తేపి పునప్పునం తత్థేవ ఉదకం ఆసిఞ్చన్తి, తుచ్ఛకుమ్భే పన ఓలోకేన్తాపి నత్థి. అయం మే అట్ఠమో సుపినో, ఇమస్స కో విపాకోతి? ఇమస్సాపి అనాగతేయేవ విపాకో భవిస్సతి. అనాగతస్మిఞ్హి లోకో పరిహాయిస్సతి, రట్ఠం నిరోజం భవిస్సతి, రాజానో దుగ్గతా కపణా భవిస్సన్తి. యో ఇస్సరో భవిస్సతి, తస్స భణ్డాగారే సతసహస్సమత్తా కహాపణా భవిస్సన్తి, తే ఏవం దుగ్గతా సబ్బే జానపదే అత్తనోవ కమ్మం కారేస్సన్తి, ఉపద్దుతా మనుస్సా సకే కమ్మన్తే ఛడ్డేత్వా రాజూనఞ్ఞేవ అత్థాయ పుబ్బణ్ణాపరణ్ణాని వపన్తా రక్ఖన్తా లాయన్తా మద్దన్తా పవేసేన్తా ఉచ్ఛుఖేత్తాని కరోన్తా యన్తాని కరోన్తా యన్తాని వాహేన్తా ఫాణితాదీని పచన్తా పుప్ఫారామే చ ఫలారామే చ కరోన్తా తత్థ తత్థ నిప్ఫన్నాని పుబ్బణ్ణాదీని ఆహరిత్వా రఞ్ఞో కోట్ఠాగారమేవ పూరేస్సన్తి, అత్తనో గేహేసు తుచ్ఛకోట్ఠే ఓలోకేన్తాపి న భవిస్సన్తి, తుచ్ఛకుమ్భే అనోలోకేత్వా పూరితకుమ్భే పూరణసదిసమేవ భవిస్సతి. ఇతోనిదానమ్పి తే భయం నత్థి, నవమం కథేహీతి.

(౯) భన్తే, ఏకం పఞ్చవణ్ణపదుమసఞ్ఛన్నం గమ్భీరం సబ్బతో తిత్థం పోక్ఖరణిం అద్దసం. సమన్తతో ద్విపదచతుప్పదా ఓతరిత్వా తత్థ పానీయం పివన్తి. తస్సా మజ్ఝే గమ్భీరట్ఠానే ఉదకం ఆవిలం, తీరప్పదేసేసు ద్విపదచతుప్పదానం అక్కమట్ఠానే అచ్ఛం విప్పసన్నం అనావిలం. ఏవాహం అద్దసం. అయం మే నవమో సుపినో, ఇమస్స కో విపాకోతి? ఇమస్సాపి అనాగతేయేవ విపాకో భవిస్సతి. అనాగతస్మిఞ్హి రాజానో అధమ్మికా భవిస్సన్తి, ఛన్దాదివసేన అగతిం గచ్ఛన్తా రజ్జం కారేస్సన్తి, ధమ్మేన వినిచ్ఛయం నామ న దస్సన్తి, లఞ్జవిత్తకా భవిస్సన్తి ధనలోలా, రట్ఠవాసికేసు నేసం ఖన్తిమేత్తానుద్దయా నామ న భవిస్సన్తి, కక్ఖళా ఫరుసా ఉచ్ఛుయన్తే ఉచ్ఛుగణ్ఠికా వియ మనుస్సే పీళేన్తా నానప్పకారేన బలిం ఉప్పాదేన్తా ధనం గణ్హిస్సన్తి. మనుస్సా బలిపీళితా కిఞ్చి దాతుం అసక్కోన్తా గామనిగమాదయో ఛడ్డేత్వా పచ్చన్తం గన్త్వా వాసం కప్పేస్సన్తి, మజ్ఝిమజనపదో సుఞ్ఞో భవిస్సతి, పచ్చన్తో ఘనవాసో సేయ్యథాపి పోక్ఖరణియా మజ్ఝే ఉదకం ఆవిలం పరియన్తే విప్పసన్నం. ఇతోనిదానమ్పి తే భయం నత్థి, దసమం కథేహీతి.

(౧౦) భన్తే, ఏకిస్సాయేవ కుమ్భియా పచ్చమానం ఓదనం అపాకం అద్దసం "అపాక"న్తి విచారేత్వా విభజిత్వా ఠపితం వియ తీహాకారేహి పచ్చమానం, ఏకస్మిం పస్సే అతికిలిన్నో హోతి, ఏకస్మిం ఉత్తణ్డులో, ఏకస్మిం సుపక్కోతి. అయం మే దసమో సుపినో, ఇమస్స కో విపాకోతి? ఇమస్సాపి అనాగతేయేవ విపాకో భవిస్సతి. అనాగతస్మిఞ్హి రాజానో అధమ్మికా భవిస్సన్తి, తేసు అధమ్మికేసు రాజయుత్తాపి బ్రాహ్మణగహపతికాపి నేగమజానపదాపీతి సమణబ్రాహ్మణే ఉపాదాయ సబ్బే మనుస్సా అధమ్మికా భవిస్సన్తి, తతో తేసం ఆరక్ఖదేవతా, బలిపటిగ్గాహికా దేవతా, రుక్ఖదేవతా, ఆకాసట్ఠదేవతాతి ఏవం దేవతాపి అధమ్మికా భవిస్సన్తి. అధమ్మికరాజూనఞ్చ రజ్జే వాతా విసమా ఖరా వాయిస్సన్తి, తే ఆకాసట్ఠవిమానాని కమ్పేస్సన్తి, తేసు కమ్పితేసు దేవతా కుపితా దేవం వస్సితుం న దస్సన్తి, వస్సమానోపి సకలరట్ఠే ఏకప్పహారేన న వస్సిస్సతి, వస్సమానోపి సబ్బత్థ కసికమ్మస్స వా వప్పకమ్మస్స వా ఉపకారకో హుత్వా న వస్సిస్సతి. యథా చ రట్ఠే, ఏవం జనపదేపి గామేపి ఏకతళాకేపి ఏకసరేపి ఏకప్పహారేనేవ న వస్సిస్సతి, తళాకస్స ఉపరిభాగే వస్సన్తో హేట్ఠాభాగే న

వస్సిస్సతి, హేట్ఠా వస్సన్తో ఉపరి న వస్సిస్సతి. ఏకస్మిం భాగే సస్సం అతివస్సేన నస్సిస్సతి, ఏకస్మిం అవస్సనేన మిలాయిస్సతి, ఏకస్మిం సమ్మా వస్సమానో సమ్పాదేస్సతి. ఏవం ఏకస్స రఞ్ఞో రజ్జే వుత్తసస్సా తిప్పకారా భవిస్సన్తి ఏకకుమ్భియా ఓదనో వియ. ఇతోనిదానమ్పి తే భయం నత్థి, ఏకాదసమం కథేహీతి.

(౧౧) భన్తే, సతసహస్సగ్ఘనికం చన్దనసారం పూతితక్కేన విక్కిణన్తే అద్దసం. అయం మే ఏకాదసమో సుపినో, ఇమస్స కో విపాకోతి? ఇమస్సాపి అనాగతేయేవ మయ్హం సాసనే పరిహాయన్తే విపాకో భవిస్సతి. అనాగతస్మిఞ్హి పచ్చయలోలా అలజ్జీ భిక్ఖూ బహూ భవిస్సన్తి, తే మయా పచ్చయలోలుప్పం నిమ్మథేత్వా కథితధమ్మదేసనం చీవరాదిచతుపచ్చయహేతు పరేసం దేసేస్సన్తి, పచ్చయేహి ముచ్ఛితా నిస్సరణపక్ఖే ఠితా నిబ్బానాభిముఖం కత్వా దేసేతుం న సక్ఖిస్సన్తి, కేవలం "పదబ్యఞ్జనసమ్పత్తిఞ్చేవ మధురసద్దఞ్చ సుత్వా మహగ్ఘాని చీవరాదీని దస్సన్తి" ఇచ్చేవం దేసేస్సన్తి. అపరే అన్తరవీథిచతుక్కరాజద్వారాదీసు నిసీదిత్వా కహాపణఅడ్ఢకహాపణపాదమాసకరూపాదీనిపి నిస్సాయ దేసేస్సన్తి. ఇతి మయా నిబ్బానగ్ఘనకం కత్వా దేసితం ధమ్మం చతుపచ్చయత్థాయ చేవ కహాపణడ్ఢకహాపణాదీనం అత్థాయ చ విక్కిణిత్వా దేసేన్తా సతసహస్సగ్ఘనకం చన్దనసారం పూతితక్కేన విక్కిణన్తా వియ భవిస్సన్తి. ఇతోనిదానమ్పి తే భయం నత్థి, ద్వాదసమం కథేహీతి.

(౧౨) భన్తే, తుచ్ఛలాబూని ఉదకే సీదన్తాని అద్దసం, ఇమస్స కో విపాకోతి? ఇమస్సాపి అనాగతే అధమ్మికరాజకాలే లోకే విపరివత్తన్తేయేవ విపాకో భవిస్సతి. తదా హి రాజానో జాతిసమ్పన్నానం కులపుత్తానం యసం న దస్సన్తి, అకులీనానంయేవ దస్సన్తి, తే ఇస్సరా భవిస్సన్తి, ఇతరే దలిద్దా. రాజసమ్ముఖేపి రాజద్వారేపి అమచ్చసమ్ముఖేపి వినిచ్ఛయట్ఠానేపి తుచ్ఛలాబుసదిసానం అకులీనానంయేవ కథా ఓసీదిత్వా ఠితా వియ నిచ్చలా సుప్పతిట్ఠితా భవిస్సతి. సఙ్ఘసన్నిపాతేసుపి సఙ్ఘకమ్మగణకమ్మట్ఠానేసు చేవ పత్తచీవరపరివేణాదివినిచ్ఛయట్ఠానేసు చ దుస్సీలానం పాపపుగ్గలానంయేవ కథా నియ్యానికా భవిస్సతి, న లజ్జిభిక్ఖూనన్తి ఏవం సబ్బథాపి తుచ్ఛలాబుసీదనకాలో వియ భవిస్సతి. ఇతోనిదానమ్పి తే భయం నత్థి, తేరసమం కథేహీతి.

(౧౩) భన్తే, మహన్తమహన్తా కూటాగారప్పమాణా ఘనసిలా నావా వియ ఉదకే ప్లవమానా అద్దసం, ఇమస్స కో విపాకోతి? ఇమస్సాపి తాదిసేయేవ కాలే విపాకో భవిస్సతి. తదా హి అధమ్మికరాజానో అకులీనానం యసం దస్సన్తి, తే ఇస్సరా భవిస్సన్తి, కులీనా దుగ్గతా. తేసు న కేచి గారవం కరిస్సన్తి, ఇతరేసుయేవ కరిస్సన్తి. రాజసమ్ముఖే వా అమచ్చసమ్ముఖే వా వినిచ్ఛయట్ఠానే వా వినిచ్ఛయకుసలానం ఘనసిలాసదిసానం కులపుత్తానం కథా న ఓగాహిత్వా పతిట్ఠహిస్సతి. తేసు కథేన్తేసు "కిం ఇమే కథేన్తీ"తి ఇతరే పరిహాసమేవ కరిస్సన్తి. భిక్ఖుసన్నిపాతేసుపి వుత్తప్పకారేసు ఠానేసు నేవ పేసలే భిక్ఖూ గరుకాతబ్బే మఞ్ఞిస్సన్తి, నాపి తేసం కథా పరియోగాహిత్వా పతిట్ఠహిస్సతి, సిలానం ప్లవనకాలో వియ భవిస్సతి. ఇతోనిదానమ్పి తే భయం నత్థి, చుద్దసమం కథేహీతి.

(౧౪) భన్తే , ఖుద్దకమధుకపుప్ఫప్పమాణా మణ్డూకియో మహన్తమహన్తే కణ్హసప్పే వేగేన అనుబన్ధిత్వా ఉప్పలనాళే వియ ఛిన్దిత్వా ఛిన్దిత్వా మంసం ఖాదిత్వా గిలన్తియో అద్దసం, ఇమస్స కో విపాకోతి? ఇమస్సాపి లోకే పరిహాయన్తే అనాగతే ఏవ విపాకో భవిస్సతి. తదా హి మనుస్సా తిబ్బరాగజాతికా కిలేసానువత్తకా హుత్వా తరుణతరుణానం అత్తనో భరియానం వసే వత్తిస్సన్తి, గేహే దాసకమ్మకరాదయోపి గోమహింసాదయోపి హిరఞ్ఞసువణ్ణమ్పి సబ్బం తాసఞ్ఞేవ ఆయత్తం భవిస్సతి. "అసుకం హిరఞ్ఞసువణ్ణం వా పరిచ్ఛదాదిజాతం వా కహ"న్తి వుత్తే "యత్థ వా తత్థ వా హోతు, కిం తుయ్హిమినా బ్యాపారేన,

త్వం మయ్హం ఘరే సన్తం వా అసన్తం వా జానితుకామో జాతో”తి వత్వా నానప్పకారేహి అక్కోసిత్వా ముఖసత్తీహి కోట్టేత్వా దాసచేటకే వియ అత్తనో వసే కత్వా అత్తనో ఇస్సరియం పవత్తేస్సన్తి. ఏవం మధుకపుప్ఫప్పమాణానం మణ్డూకపోతికానం ఆసీవిసే కణ్హసప్పే గిలనకాలో వియ భవిస్సతి. ఇతోనిదానమ్పి తే భయం నత్థి, పన్నరసమం కథేహీతి.

(౧౫) భన్తే, దసహి అసద్ధమ్మేహి సమన్నాగతం గామగోచరం కాకం కఞ్చనవణ్ణతాయ “సువణ్ణా”తి లద్ధనామే సువణ్ణరాజహంసే పరివారేన్తే అద్దసం, ఇమస్స కో విపాకోతి? ఇమస్సాపి అనాగతే దుబ్బలరాజకాలేయేవ విపాకో భవిస్సతి. అనాగతస్మిఞ్హి రాజానో హత్థిసిప్పాదీసు అకుసలా యుద్ధేసు అవిసారదా భవిస్సన్తి, తే అత్తనో రజ్జవిపత్తిం ఆసఙ్కమానా సమానజాతికానం కులపుత్తానం ఇస్సరియం అదత్వా అత్తనో పాదమూలికన్హాపకకప్పకాదీనం దస్సన్తి, జాతిగోత్తసమ్పన్నా కులపుత్తా రాజకులే పతిట్ఠం అలభమానా జీవికం కప్పేతుం అసమత్థా హుత్వా ఇస్సరియే ఠితే జాతిగోత్తహీనే అకులీనే ఉపట్ఠహన్తా విచరిస్సన్తి, సువణ్ణరాజహంసేహి కాకస్స పరివారితకాలో వియ భవిస్సతి. ఇతోనిదానమ్పి తే భయం నత్థి, సోళసమం కథేహీతి.

(౧౬) భన్తే, పుబ్బే దీపినో ఏళకే ఖాదన్తి, అహం పన ఏళకే దీపినో అనుబన్ధిత్వా మురుమురూతి ఖాదన్తే అద్దసం. అథఞ్ఞే తసా వకా ఏళకే దూరతోవ దిస్వా తసితా తాసప్పత్తా హుత్వా ఏళకానం భయాపలాయిత్వా గుమ్బగహనాదీని పవిసిత్వా నిలీయింసు, ఏవాహం అద్దసం, ఇమస్స కో విపాకోతి? ఇమస్సపి అనాగతే అధమ్మికరాజకాలేయేవ విపాకో భవిస్సతి. తదా హి అకులీనా రాజవల్లభా ఇస్సరా భవిస్సన్తి, కులీనా అపఞ్ఞాతా దుగ్గతా. తే రాజవల్లభా రాజానం అత్తనో కథం గాహాపేత్వా వినిచ్ఛయట్ఠానాదీసు బలవన్తో హుత్వా కులీనానం పవేణిఆగతాని ఖేత్తవత్థాదీని “అమ్హాకం సన్తకాని ఏతానీ”తి అభియుఞ్జిత్వా తేసు “న తుమ్హాకం, అమ్హాక”న్తి ఆగన్త్వా వినిచ్ఛయట్ఠానాదీసు వివదన్తేసు వేత్తలతాదీహి పహరాపేత్వా గీవాయం గహేత్వా అపకడ్ఢాపేత్వా “అత్తనో పమాణం న జానాథ, అమ్హేహి సద్ధిం వివదథ, ఇదాని వో రఞ్ఞో కథేత్వా హత్థపాదచ్ఛేదనాదీని కారేస్సామా”తి సన్తజ్జేస్సన్తి. తే తేసం భయేన అత్తనో సన్తకాని వత్థూని “తుమ్హాకంయేవేతాని గణ్హథా”తి నియ్యాదేత్వా అత్తనో గేహాని పవిసిత్వా భీతా నిపజ్జిస్సన్తి. పాపభిక్ఖూపి పేసలే భిక్ఖూ యథారుచి విహేఠేస్సన్తి, తే పేసలా భిక్ఖూ పటిసరణం అలభమానా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా గహనట్ఠానేసు నిలీయిస్సన్తి. ఏవం హీనజచ్చేహి చేవ పాపభిక్ఖూహి చ ఉపద్దుతానం జాతిమన్తకులపుత్తానఞ్చేవ పేసలభిక్ఖూనఞ్చ ఏళకానం భయేన తసవకానం పలాయనకాలో వియ భవిస్సతి. ఇతోనిదానమ్పి తే భయం నత్థి. అయమ్పి హి సుపినో అనాగతంయేవ ఆరబ్భ దిట్ఠో. బ్రాహ్మణా పన న ధమ్మసుధమ్మతాయ తయి సినేహేన కథయింసు, “బహుధనం లభిస్సామా”తి ఆమిసాపేక్ఖతాయ జీవితవుత్తిం నిస్సాయ కథయింసూతి.

ఏవం సత్థా సోళసన్నం మహాసుపినానం నిప్ఫత్తిం కథేత్వా “న ఖో, మహారాజ, ఏతరహి త్వఞ్ఞేవ ఇమే సుపినే అద్దస, పోరాణకరాజానోపి అద్దసంసు. బ్రాహ్మణాపి నేసం ఏవమేవ ఇమే సుపినే గహేత్వా యఞ్ఞమత్థకే ఖిపింసు, తతో పణ్డితేహి దిన్ననయేన గన్త్వా బోధిసత్తం పుచ్ఛింసు. పోరాణకా పణ్డితాపి నేసం ఇమే సుపినే కథేన్తా ఇమినావ నియామేన కథేసు”న్తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో ఉదిచ్చబ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా అభిఞ్ఞా చేవ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా హిమవన్తప్పదేసే ఝానకీళం కీళన్తో విహరతి. తదా బారాణసియం బ్రహ్మదత్తో ఇమినావ నియామేన ఇమే సుపినే దిస్వా బ్రాహ్మణే పుచ్ఛి. బ్రాహ్మణా ఏవమేవ యఞ్ఞం యజితుం ఆరభింసు.

తేసు పురోహితస్స అన్తేవాసికమాణవో పణ్డితో బ్యత్తో ఆచరియం ఆహ – “ఆచరియ, తుమ్హేహి మయం తయో వేదే ఉగ్గణ్హాపితా, నను తేసు ఏకం మారేత్వా ఏకస్స సోత్థికమ్మస్స కారణం నామ నత్థీ”తి. తాత, ఇమినా ఉపాయేన అమ్హాకం బహుధనం ఉప్పజ్జిస్సతి, త్వం పన రఞ్ఞో ధనం రక్ఖితుకామో మఞ్ఞేతి. మాణవో “తేన హి, ఆచరియ, తుమ్హే తుమ్హాకం కమ్మం కరోథ, అహం తుమ్హాకం సన్తికే కిం కరిస్సామీ”తి విచరన్తో రఞ్ఞో ఉయ్యానం అగమాసి.

తం దివసమేవ బోధిసత్తోపి తం కారణం ఞత్వా “అజ్జ మయి మనుస్సపథం గతే మహాజనస్స బన్ధనా మోక్ఖో భవిస్సతీ”తి ఆకాసేన గన్త్వా ఉయ్యానే ఓతరిత్వా సువణ్ణపటిమా వియ మఙ్గలసిలాతలే నిసీది. మాణవో బోధిసత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీదిత్వా పటిసన్థారమకాసి. బోధిసత్తోపి తేన సద్ధిం మధురపటిసన్థారం కత్వా “కిం ను ఖో, మాణవ, రాజా ధమ్మేన రజ్జం కారేతీ”తి పుచ్ఛి. “భన్తే, రాజా నామ ధమ్మికో, అపిచ ఖో తం బ్రాహ్మణా అతిత్థే పక్ఖన్దాపే”న్తి. రాజా సోళస సుపినే దిస్వా బ్రాహ్మణానం ఆరోచేసి. బ్రాహ్మణా “యఞ్ఞం యజిస్సామా”తి ఆరద్ధా. కిం ను ఖో, భన్తే, “అయం నామ ఇమేసం సుపినానం నిప్ఫత్తీ”తి రాజానం సఞ్ఞాపేత్వా తుమ్హాకం మహాజనం భయా మోచేతుం న వట్టతీతి. మయం ఖో, మాణవ, రాజానం న జానామ, రాజాపి అమ్హే న జానాతి. సచే పన ఇధాగన్త్వా పుచ్ఛేయ్య, కథేయ్యామస్స మయన్తి. మాణవో “అహం, భన్తే, తం ఆనేస్సామి, తుమ్హే మమాగమనం ఉదిక్ఖన్తా ముహుత్తం నిసీదథా”తి బోధిసత్తం పటిజానాపేత్వా రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా “మహారాజ, ఏకో ఆకాసచారికో తాపసో తుమ్హాకం ఉయ్యానే ఓతరిత్వా ‘తుమ్హేహి దిట్ఠసుపినానం నిప్ఫత్తిం కథేస్సామీ’తి తుమ్హే పక్కోసతీ”తి ఆహ.

రాజా తస్స కథం సుత్వా తావదేవ మహన్తేన పరివారేన ఉయ్యానం గన్త్వా తాపసం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నో పుచ్ఛి “తుమ్హే కిర, భన్తే, మయా దిట్ఠసుపినానం నిప్ఫత్తిం జానాథా”తి? “ఆమ, మహారాజా”తి. “తేన హి కథేథా”తి. “కథేమి, మహారాజ, యథాదిట్ఠే తావ సుపినే మం సావేహీ”తి. “సాధు, భన్తే”తి రాజా –

౭౭. “ఉసభా రుక్ఖా గావియో గవా చ,
అస్సో కంసో సిఙ్గాలీ చ కుమ్భో;
పోక్ఖరణీ చ అపాకచన్దనం.

“లాబూని సీదన్తి సిలా ప్లవన్తి, మణ్డూకియో కణ్హసప్పే గిలన్తి;
కాకం సువణ్ణా పరివారయన్తి, తసా వకా ఏళకానం భయా హీ”తి. –

వత్వా పసేనదిరఞ్ఞా కథితనియామేనేవ సుపినే కథేసి.

బోధిసత్తోపి తేసం ఇదాని సత్థారా కథితనియామేనేవ విత్థారతో నిప్ఫత్తిం కథేత్వా పరియోసానే సయం ఇదం కథేసి –

‘‘విపరియాసో వత్తతి నయిధ మత్థీ’’తి;

తత్రాయమత్థో – అయం, మహారాజ, ఇమేసం సుపినానం నిప్ఫత్తి. యం పనేతం తేసం పటిఘాతత్థాయ యఞ్ఞకమ్మం వత్తతి, తం **విపరియాసో వత్తతి** విపరీతతో వత్తతి, విపల్లాసేన వత్తతీతి వుత్తం హోతి. కింకారణా? ఇమేసఞ్హి నిప్ఫత్తి నామ లోకస్స విపరివత్తనకాలే, అకారణస్స కారణన్తి గహణకాలే, కారణస్స అకారణన్తి ఛడ్డనకాలే, అభూతస్స భూతన్తి గహణకాలే, భూతస్స అభూతన్తి జహనకాలే, అలజ్జీనం ఉస్సన్నకాలే, లజ్జీనఞ్చ పరిహీనకాలే భవిస్సతి. **నయిధ మత్థీ**తి

ఇదాని పన తవ వా మమ వా కాలే ఇధ ఇమస్మిం పురిసయుగే వత్తమానే ఏతేసం నిప్ఫత్తి నత్థి. తస్మా ఏతేసం పటిఘాతాయ వత్తమానం యఞ్ఞకమ్మం విపల్లాసేన వత్తతి, అలం తేన. నత్థి తే ఇతోనిదానం భయం వా ఛమ్భితత్తం వాతి మహాపురిసో రాజానం సమస్సాసేత్వా మహాజనం బన్ధనా మోచేత్వా పున ఆకాసే ఠత్వా రఞ్ఞో ఓవాదం దత్వా పఞ్చసు సీలేసు పతిట్ఠాపేత్వా "ఇతో పట్ఠాయ, మహారాజ, బ్రాహ్మణేహి సద్ధిం ఏకతో హుత్వా పసుఘాతయఞ్ఞం మా యజీ"తి ధమ్మం దేసేత్వా ఆకాసేనేవ అత్తనో వసనట్ఠానం అగమాసి. రాజాపి తస్స ఓవాదే ఠితో దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా "సుపినపచ్చయా తే భయం నత్థి, హారేతం యఞ్ఞ"న్తి యఞ్ఞం హారేత్వా మహాజనస్స జీవితదానం దత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, మాణవో సారిపుత్తో, తాపసో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

పరినిబ్బుతే పన భగవతి సఙ్గీతికారకా "ఉసభా"తిఆదీని తీణి పదాని అట్ఠకథం ఆరోపేత్వా "లాబూనీ"తిఆదీని చత్తారి పదాని ఏకం గాథం కత్వా ఏకకనిపాతపాళిం ఆరోపేసున్తి.

మహాసుపినజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౭౮] ౮. ఇల్లిసజాతకవణ్ణనా

ఉభో ఖఞ్జాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో మచ్ఛరియకోసియసేట్ఠిం ఆరబ్భ కథేసి. రాజగహనగరస్స కిర అవిదూరే సక్కారం నామ నిగమో అహోసి, తత్థేకో మచ్ఛరియకోసియో నామ సేట్ఠి అసీతికోటివిభవో పటివసతి. సో తిణగ్గేన తేలబిన్దుమత్తమ్పి నేవ పరేసం దేతి, న అత్తనా పరిభుఞ్జతి. ఇతి తస్స తం విభవజాతం నేవ పుత్తదారాదీనం, న సమణబ్రాహ్మణానం అత్థం అనుభోతి, రక్ఖసపరిగ్గహితపోక్ఖరణీ వియ అపరిభోగం తిట్ఠతి.

సత్థా ఏకదివసం పచ్చూససమయే మహాకరుణాసమాపత్తితో వుట్ఠాయ సకలలోకధాతుయం బోధనేయ్యబన్ధవే ఓలోకేన్తో పఞ్చచత్తాలీసయోజనమత్థకే వసన్తస్స తస్స సేట్ఠినో సపజాపతికస్స సోతాపత్తిఫలస్స ఉపనిస్సయం అద్దస. తతో పురిమదివసే పన రాజానం ఉపట్ఠాతుం రాజగేహం గన్త్వా రాజుపట్ఠానం కత్వా ఆగచ్ఛన్తో ఏకం ఛాతజ్ఝత్తం జనపదమనుస్సం కుమ్మాసపూరం కపల్లపూవం ఖాదన్తం దిస్వా తత్థ పిపాసం ఉప్పాదేత్వా అత్తనో ఘరం గన్త్వా చిన్తేసి "సచాహం 'కపల్లపూవం ఖాదితుకామోమ్హీ'తి వక్ఖామి, బహూ మయా సద్ధిం ఖాదితుకామా భవిస్సన్తి, ఏవం మే బహూని తణ్డులసప్పిమధుఫాణితాదీని పరిక్ఖయం గమిస్సన్తి, న కస్సచి కథేస్సామీ"తి తణ్హం అధివాసేన్తో విచరతి. సో గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే కాలే ఉప్పణ్డుపణ్డుకజాతో ధమనిసన్థతగత్తో జాతో . తతో తణ్హం అధివాసేతుం అసక్కోన్తో గబ్భం పవిసిత్వా మఞ్చకం ఉపగూహిత్వా నిపజ్జి. ఏవంగతోపి ధనహానిభయేన కస్సచి కిఞ్చి న కథేసి.

అథ నం భరియా ఉపసఙ్కమిత్వా పిట్ఠిం పరిమజ్జిత్వా "కిం తే సామి, అఫాసుక"న్తి పుచ్ఛి. "న మే కిఞ్చి అఫాసుకం అత్థీ"తి. "కిం ను ఖో తే రాజా కుపితో"తి? "రాజాపి మే న కుప్పతీ"తి. "అథ కిం తే పుత్తధీతాహి వా దాసకమ్మకరాదీహి వా కిఞ్చి అమనాపం కతం అత్థీ"తి? "ఏవరూపమ్పి నత్థీ"తి. "కిస్మిఞ్చి పన తే తణ్హా అత్థీ"తి? ఏవం వుత్తేపి ధనహానిభయేన కిఞ్చి అవత్వా నిస్సద్దోవ నిపజ్జి. అథ నం భరియా "కథేహి, సామి, కిస్మిం తే తణ్హా"తి ఆహ. సో వచనం పరిగిలన్తో వియ "అత్థి మే ఏకా తణ్హా"తి ఆహ. "కిం తణ్హా, సామీ"తి? "కపల్లపూవం ఖాదితుకామోమ్హీ"తి. "అథ కిమత్థం న కథేసి, కిం త్వం

దలిద్దో, ఇదాని సకలసక్కారనిగమవాసీనం పహోనకే కపల్లపూవే పచిస్సామీ”తి? “కిం తే ఏతేహి, తే అత్తనో కమ్మం కత్వా ఖాదిస్సన్తీ”తి? “తేన హి ఏకరచ్ఛవాసీనం పహోనకే పచామీ”తి. జానామహం తవ మహద్ధనభావన్తి. “తేన హి ఇమస్మిం గేహమత్తే సబ్బేసం పహోనకం కత్వా పచామీ”తి. “జానామహం తవ మహజ్ఝాసయభావ”న్తి. “తేన హి తే పుత్తదారమత్తస్సేవ పహోనకం కత్వా పచామీ”తి. “కిం పన తే ఏతేహీ”తి? “తేన హి తుయ్హఞ్చ మయ్హఞ్చ పహోనకం కత్వా పచామీ”తి. “త్వం కిం కరిస్ససీ”తి? “తేన హి ఏకస్సేవ తే పహోనకం కత్వా పచామీ”తి. “ఇమస్మిం ఠానే పచ్చమానం బహూ పచ్చాసీసన్తి, సకలతణ్డులే ఠపేత్వా భిన్నతణ్డులే చ ఉద్ధనకపల్లాదీని చ ఆదాయ థోకం ఖీరసప్పిమధుఫాణితఞ్చ గహేత్వా సత్తభూమికస్స పాసాదస్స ఉపరిమతలం ఆరుయ్హ పచ, తత్థాహం ఏకకోవ నిసీదిత్వా ఖాదిస్సామీ”తి. సా “సాధూ”తి పటిస్సుణిత్వా గహేతబ్బం గాహాపేత్వా పాసాదం ఆరుయ్హ దాసియో విస్సజ్జేత్వా సేట్ఠిం పక్కోసాపేసి. సో ఆదితో పట్ఠాయ ద్వారాని పిదహన్తో సబ్బద్వారేసు సూచిఘటికాని దత్వా సత్తమతలం అభిరుహిత్వా తత్థపి ద్వారం పిదహిత్వా నిసీది. భరియాపిస్స ఉద్ధనే అగ్గిం జాలేత్వా కపల్లకం ఆరోపేత్వా పూవే పచితుం ఆరభి.

అథ సత్థా పాతోవ మహామోగ్గల్లానత్థేరం ఆమన్తేసి, “ఏసో, మోగ్గల్లాన, రాజగహనగరస్స అవిదూరే సక్కారనిగమే మచ్ఛరియకోసియసేట్ఠి ‘కపల్లపూవే ఖాదిస్సామీ’తి అఞ్ఞేసం దస్సనభయేన సత్తభూమికే పాసాదే కపల్లపూవే పచాపేతి. త్వం తత్థ గన్త్వా తం సేట్ఠిం దమేత్వా నిబ్బిసేవనం కత్వా ఉభోపి జయమ్పతికే పూవే చ ఖీరసప్పిమధుఫాణితాదీని చ గాహాపేత్వా అత్తనో బలేన జేతవనం ఆనేహి. అజ్జాహం పఞ్చహి భిక్ఖుసతేహి సద్ధిం విహారేయేవ నిసీదిస్సామి, పూవేహేవ భత్తకిచ్చం కరిస్సామీ”తి. థేరో “సాధు, భన్తే”తి సత్థు వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా తావదేవ ఇద్ధిబలేన తం నిగమం గన్త్వా తస్స పాసాదస్స సీహపఞ్జరద్వారే సునివత్థో సుపారుతో ఆకాసేయేవ మణిరూపకం వియ అట్ఠాసి.

మహాసేట్ఠినో థేరం దిస్వావ హదయమంసం కమ్పి. సో “అహం ఏవరూపానఞ్ఞేవ భయేన ఇమం ఠానం ఆగతో, అయఞ్చ ఆగన్త్వా వాతపానద్వారే ఠితో”తి గహేతబ్బగహణం అపస్సన్తో అగ్గిమ్హి పక్ఖిత్తలోణసక్ఖరా వియ దోసేన తటతటాయన్తో ఏవమాహ “సమణ, ఆకాసే ఠత్వా త్వం కిం లభిస్ససి, ఆకాసే అపదే పదం దస్సేత్వా చఙ్కమన్తోపి నేవ లభిస్ససీ”తి. థేరో తస్మింయేవ ఠానే అపరాపరం చఙ్కమి. సేట్ఠి “చఙ్కమన్తో కిం లభిస్ససి, ఆకాసే పల్లఙ్కేన నిసీదమానోపి న లభిస్ససియేవా”తి ఆహ. థేరో పల్లఙ్కం ఆభుజిత్వా నిసీది. అథ నం “నిసిన్నో కిం లభిస్ససి, ఆగన్త్వా వాతపానఉమ్మారే ఠితోపి న లభిస్ససీ”తి ఆహ. అథ థేరో ఉమ్మారే అట్ఠాసి. అథ నం “ఉమ్మారే ఠితో కిం లభిస్ససి, ధూమాయన్తోపి న లభిస్ససియేవా”తి ఆహ. థేరో ధూమాయి, సకలపాసాదో ఏకధూమో అహోసి, సేట్ఠినో అక్ఖీనం సూచియా విజ్ఝనకాలో వియ జాతో. గేహజ్ఝాయనభయేన పన నం “పజ్జలన్తోపి న లభిస్ససీ”తి అవత్వా చిన్తేసి “అయం సమణో సుట్ఠు లగ్గో, అలద్ధా న గమిస్సతి, ఏకమస్స పూవం దాపేస్సామీ”తి భరియం ఆహ – “భద్దే, ఏకం ఖుద్దకపూవం పచిత్వా సమణస్స దత్వా ఉయ్యోజేహి న”న్తి. సా థోకఞ్ఞేవ పిట్ఠం కపల్లపాతియం పక్ఖిపి, మహాపూవో హుత్వా సకలపాతిం పూరేత్వా ఉద్ధుమాతో అట్ఠాసి.

సేట్ఠి తం దిస్వా “బహు తయా పిట్ఠం గహితం భవిస్సతీ”తి సయమేవ దబ్బికణ్ణేన థోకతరం పిట్ఠం గహేత్వా పక్ఖిపి, పూవో పురిమపూవతో మహన్తతరో జాతో. ఏవం యం యం పచతి, సో సో మహన్తమహన్తోవ హోతి. సో నిబ్బిన్నో భరియం ఆహ “భద్దే, ఇమస్స ఏకం పూవం దేహీ”తి. తస్సా పచ్ఛితో ఏకం పూవం గణ్హన్తియా సబ్బే ఏకాబద్ధా అల్లీయింసు. సా సేట్ఠిం ఆహ “సామి, సబ్బే పూవా ఏకతో లగ్గా, విసుం కాతుం న సక్కోమీ”తి. “అహం కరిస్సామీ”తి సోపి కాతుం నాసక్ఖి. ఉభో జనా

కోటియం గహేత్వా కడ్ఢన్తాపి వియోజేతుం నాసక్ఖింసుయేవ. అథస్స పూవేహి సద్ధిం వాయమన్తస్సేవ సరీరతో సేదా ముచ్చింసు, పిపాసా చ పచ్ఛిజ్జి. తతో భరియం ఆహ "భద్దే, న మే పూవేహి అత్థో , పచ్ఛియా సద్ధింయేవ ఇమస్స భిక్ఖుస్స దేహీ"తి. సా పచ్ఛిం ఆదాయ థేరం ఉపసఙ్కమిత్వా సబ్బే పూవే థేరస్స అదాసి. థేరో ఉభిన్నమ్పి ధమ్మం దేసేసి, తిణ్ణం రతనానం గుణే కథేసి, "అత్థి దిన్నం, అత్థి యిట్ఠ"న్తి దానాదీనం ఫలం గగనతలే పుణ్ణచన్దం వియ దస్సేసి.

తం సుత్వా పసన్నచిత్తో సేట్ఠి "భన్తే, ఆగన్త్వా ఇమస్మిం పల్లఙ్కే నిసీదిత్వా పూవే పరిభుఞ్జథా"తి ఆహ. థేరో "మహాసేట్ఠి, సమ్మాసమ్బుద్ధో 'పూవే ఖాదిస్సామీ'తి పఞ్చహి భిక్ఖుసతేహి సద్ధిం విహారే నిసిన్నో, తుమ్హాకం రుచియా సతి సేట్ఠిభరియం పూవే చ ఖీరాదీని చ గణ్హాపేథ, సత్థు సన్తికం గమిస్సామా"తి ఆహ. "కహం పన, భన్తే, ఏతరహి సత్థా"తి? "ఇతో పఞ్చచత్తాలీసయోజనమత్థకే జేతవనమహావిహారే"తి. "భన్తే, కాలం అనతిక్కమిత్వా ఏత్తకం అద్ధానం కథం గమిస్సామా"తి? "మహాసేట్ఠి తుమ్హాకం రుచియా సతి అహం వో అత్తనో ఇద్ధిబలేన నేస్సామి, తుమ్హాకం పాసాదే సోపానసీసం అత్తనో ఠానేయేవ భవిస్సతి, సోపానపరియోసానం పన జేతవనద్వారకోట్ఠకే భవిస్సతి, ఉపరిపాసాదా హేట్ఠాపాసాదం ఓతరణకాలమత్తేన వో జేతవనం నేస్సామీ"తి. సో "సాధు, భన్తే"తి సమ్పటిచ్ఛి. థేరో సోపానసీసం తత్థేవ కత్వా "సోపానపాదమూలం జేతవనద్వారకోట్ఠకే హోతూ"తి అధిట్ఠాసి, తథేవాహోసి.

ఇతి థేరో సేట్ఠిఞ్చ సేట్ఠిభరియఞ్చ ఉపరిపాసాదా హేట్ఠాఓతరణకాలతో ఖిప్పతరం జేతవనం సమ్పాపేసి. తే ఉభోపి సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా కాలం ఆరోచేసుం. సత్థా భత్తగ్గం పవిసిత్వా పఞ్ఞత్తవరబుద్ధాసనే నిసీది సద్ధిం భిక్ఖుసఙ్ఘేన. మహాసేట్ఠి బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స దక్ఖిణోదకం అదాసి, సేట్ఠిభరియా తథాగతస్స పత్తే పూవే పతిట్ఠాపేసి. సత్థా అత్తనో యాపనమత్తం గణ్హి, పఞ్చసతా భిక్ఖూపి తథేవ గణ్హింసు. సేట్ఠి ఖీరసప్పిమధుఫాణితసక్ఖరాదీని దదమానో అగమాసి. సత్థా పఞ్చహి భిక్ఖుసతేహి సద్ధిం భత్తకిచ్చం నిట్ఠాపేసి. మహాసేట్ఠిపి సద్ధిం భరియాయ యావదత్థం ఖాది, పూవానం పరియోసానమేవ న పఞ్ఞాయతి, సకలవిహారే భిక్ఖూనఞ్చ విఘాసాదానఞ్చ దిన్నేపి న పరియన్తో పఞ్ఞాయతి. "భన్తే, పూవా పరిక్ఖయం న గచ్ఛన్తీ"తి భగవతో ఆరోచేసుం. తేన హి జేతవనద్వారకోట్ఠకే ఛడ్డేథాతి. అథ నే ద్వారకోట్ఠకస్స అవిదూరే పబ్భారట్ఠానే ఛడ్డయింసు. అజ్జతనాపి తం ఠానం "కపల్లపూవపబ్భారో"త్వేవ పఞ్ఞాయతి. మహాసేట్ఠి సద్ధిం భరియాయ భగవన్తం ఉపసఙ్కమిత్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి. భగవా అనుమోదనం అకాసి. అనుమోదనాపరియోసానే ఉభోపి సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాయ సత్థారం వన్దిత్వా ద్వారకోట్ఠకే సోపానం ఆరుయ్హ అత్తనో పాసాదేయేవ పతిట్ఠహింసు . తతో పట్ఠాయ మహాసేట్ఠి అసీతికోటిధనం బుద్ధసాసనేయేవ వికిరి.

పునదివసే సమ్మాసమ్బుద్ధో సావత్థియం పిణ్డాయ చరిత్వా జేతవనం ఆగమ్మ భిక్ఖూనం సుగతోవాదం దత్వా గన్ధకుటిం పవిసిత్వా పటిసల్లీనో సాయన్హసమయే ధమ్మసభాయం సన్నిపతితా భిక్ఖూ "పస్సథావుసో, మహామోగ్గల్లానత్థేరస్సానుభావం, అనుపహచ్చ సద్ధం అనుపహచ్చ భోగే మచ్ఛరియసేట్ఠిం ముహుత్తేనేవ దమేత్వా నిబ్బిసేవనం కత్వా పూవే గాహాపేత్వా జేతవనం ఆనేత్వా సత్థు సమ్ముఖం కత్వా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాపేసి, అహో మహానుభావో థేరో"తి థేరస్స గుణకథం కథేన్తా నిసీదింసు. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "భిక్ఖవే, కులదమకేన నామ భిక్ఖునా కులే అవిహేఠేత్వా అకిలమేత్వా పుప్ఫతో రేణుం గణ్హన్తేన భమరేన వియ ఉపసఙ్కమిత్వా బుద్ధగుణే జానాపేతబ్బ"న్తి వత్వా థేరం పసంసన్తో –

"యథాపి భమరో పుప్ఫం, వణ్ణగన్ధమహేఠయం;

పలేతి రసమాదాయ, ఏవం గామే మునీ చరే”తి. (ధ. ప. ౪౯) –

ఇమం ధమ్మపదే గాథం వత్వా ఉత్తరిపి థేరస్స గుణం పకాసేతుం “న భిక్ఖవే, ఇదానేవ మోగ్గల్లానేన మచ్ఛరియసేట్ఠి దమితో, పుబ్బేపి తం దమేత్వా కమ్మఫలసమ్బన్ధం జానాపేసియేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బారాణసియం ఇల్లిసో నామ సేట్ఠి అహోసి అసీతికోటివిభవో పురిసదోససమన్నాగతో ఖఞ్జో కుణీ విసమక్ఖిమణ్డలో అస్సద్ధో అప్పసన్నో మచ్ఛరీ, నేవ అఞ్ఞేసం దేతి, న సయం పరిభుఞ్జతి. రక్ఖసపరిగ్గహితపోక్ఖరణీ వియస్స గేహం అహోసి. మాతాపితరో పనస్స యావ సత్తమా కులపరివట్టా దాయకా దానపతినో. సో సేట్ఠిట్ఠానం లభిత్వాయేవ కులవంసం నాసేత్వా దానసాలం ఝాపేత్వా యాచకే పోథేత్వా నిక్కడ్ఢిత్వా ధనమేవ సణ్ఠాపేసి.

సో ఏకదివసం రాజుపట్ఠానం గన్త్వా అత్తనో ఘరం ఆగచ్ఛన్తో ఏకం మగ్గకిలన్తం జానపదమనుస్సం, ఏకం సురావారకం, ఆదాయ పీఠకే నిసీదిత్వా అమ్బిలసురాయ కోసకం పూరేత్వా పూరేత్వా పూతిమచ్ఛకేన ఉత్తరిభఙ్గేన పివన్తం దిస్వా సురం పాతుకామో హుత్వా చిన్తేసి “సచాహం సురం పివిస్సామి, మయి పివన్తే బహూ పివితుకామా భవిస్సన్తి, ఏవం మే ధనపరిక్ఖయో భవిస్సతీ”తి. సో తణ్హం అధివాసేన్తో విచరిత్వా గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే కాలే అధివాసేతుం అసక్కోన్తో విహతకప్పాసో వియ పణ్డుసరీరో అహోసి ధమ్మనిసన్థతగత్తో జాతో. అథేకదివసం గబ్భం పవిసిత్వా మఞ్చకం ఉపగూహిత్వా నిపజ్జి. తమేనం భరియా ఉపసఙ్కమిత్వా పిట్ఠిం పరిమజ్జిత్వా “కిం తే, సామి, అఫాసుక”న్తి పుచ్ఛి. సబ్బం హేట్ఠా కథితనియామేనేవ వేదితబ్బం. “తేన హి ఏకస్సేవ తే పహోనకం సురం కరోమీ”తి పన వుత్తే “గేహే సురాయ కారియమానాయ బహూ పచ్చాసీసన్తి, అన్తరాపణతో ఆహరాపేత్వాపి న సక్కా ఇధ నిసిన్నేన పివితు”న్తి మాసకమత్తం దత్వా అన్తరాపణతో సురావారకం ఆహరాపేత్వా చేటకేన గాహాపేత్వా నగరా నిక్ఖమ్మ నదీతీరం గన్త్వా మహామగ్గసమీపే ఏకం గుమ్బం పవిసిత్వా సురావారకం ఠపాపేత్వా “గచ్ఛ త్వ”న్తి చేటకం దూరే నిసీదాపేత్వా కోసకం పూరేత్వా సురం పాతుం ఆరభి.

పితా పనస్స దానాదీనం పుఞ్ఞానం కతత్తా దేవలోకే సక్కో హుత్వా నిబ్బత్తి. సో తస్మిం ఖణే “పవత్తతి ను ఖో మే దానగ్గం, ఉదాహు నో”తి ఆవజ్జేన్తో తస్స అప్పవత్తిం ఞత్వా, పుత్తస్స కులవంసం నాసేత్వా దానసాలం ఝాపేత్వా యాచకే నిక్కడ్ఢిత్వా మచ్ఛరియభావే పతిట్ఠాయ “అఞ్ఞేసం దాతబ్బం భవిస్సతీ”తి భయేన గుమ్బం పవిసిత్వా ఏకకస్సేవ సురం పివనభావఞ్చ దిస్వా “గచ్ఛామి, నం సఙ్ఖోభేత్వా దమేత్వా కమ్మఫలసమ్బన్ధం జానాపేత్వా దానం దాపేత్వా దేవలోకే నిబ్బత్తనారహం కరోమీ”తి మనుస్సపథం ఓతరిత్వా ఇల్లిససేట్ఠినా సదిసం ఖఞ్జం కుణిం విసమచక్ఖుమణ్డలం అత్తభావం నిమ్మినిత్వా బారాణసినగరం పవిసిత్వా రఞ్ఞో నివేసనద్వారే ఠత్వా అత్తనో ఆగతభావం ఆరోచాపేత్వా “పవిసతూ”తి వుత్తే పవిసిత్వా రాజానం వన్దిత్వా అట్ఠాసి. రాజా “కిం, మహాసేట్ఠి, అవేలాయ ఆగతోసీ”తి ఆహ. “ఆమ, ఆగతోమ్హి, దేవ ఘరే మే అసీతికోటిమత్తం ధనం అత్థి, తం దేవో ఆహరాపేత్వా అత్తనో భణ్డాగారం పూరాపేతూ”తి. “అలం మహాసేట్ఠి, తవ ధనతో అమ్హాకం గేహే బహుతరం ధన”న్తి. “సచే, దేవ, తుమ్హాకం కమ్మం నత్థి, యథారుచియా ధనం గహేత్వా దానం దమ్మీ”తి. “దేహి, మహాసేట్ఠీ”తి. సో “సాధు, దేవా”తి రాజానం వన్దిత్వా నిక్ఖమిత్వా ఇల్లిససేట్ఠినో గేహం అగమాసి, సబ్బే ఉపట్ఠాకమనుస్సా పరివారేసుం, ఏకోపి “నాయం, ఇల్లిసో”తి జానితుం సమత్థో నామ నత్థి.

సో గేహం పవిసిత్వా అన్తోఉమ్మారే ఠత్వా దోవారికం పక్కోసాపేత్వా "యో అఞ్ఞో మయా సమానరూపో ఆగన్త్వా 'మమేతం గేహ'న్తి పవిసితుం ఆగచ్ఛతి, తం పిట్ఠియం పహరిత్వా నీహరేయ్యాథా"తి వత్వా పాసాదం ఆరుయ్హ మహారహే ఆసనే నిసీదిత్వా సేట్ఠిభరియం పక్కోసాపేత్వా సితాకారం దస్సేత్వా "భద్దే, దానం దేమా"తి ఆహ. తస్స తం వచనం సుత్వావ సేట్ఠిభరియా చ పుత్తధీతరో చ దాసకమ్మకరా చ "ఏత్తకం కాలం దానం దాతుం చిత్తమేవ నత్థి, అజ్జ పన సురం పివిత్వా ముదుచిత్తో హుత్వా దాతుకామో జాతో భవిస్సతీ"తి వదింసు. అథ నం సేట్ఠిభరియా "యథారుచియా దేథ, సామీ"తి ఆహ. తేన హి భేరివాదకం పక్కోసాపేత్వా "'సువణ్ణరజతమణిముత్తాదీహి అత్థికా ఇల్లిససేట్ఠిస్స ఘరం గచ్ఛన్తూ'న్తి సకలనగరే భేరిం చరాపేహీ"తి. సా చ తథా కారేసి. మహాజనో పచ్ఛిపసిబ్బకాదీని గహేత్వా గేహద్వారే సన్నిపతి. సక్కో సత్తరతనపూరే గబ్భే వివరాపేత్వా "తుమ్హాకం దమ్మి, యావదిచ్ఛకం గహేత్వా గచ్ఛథా"తి ఆహ. మహాజనో ధనం నీహరిత్వా మహాతలే రాసిం కత్వా ఆభతభాజనాని పూరేత్వా గచ్ఛతి.

అఞ్ఞతరో జనపదమనుస్సో ఇల్లిససేట్ఠినో గోణే తస్సేవ రథే యోజేత్వా సత్తహి రతనేహి పూరేత్వా నగరా నిక్ఖమ్మ మహామగ్గం పటిపజ్జిత్వా తస్స గుమ్బస్స అవిదూరేన రథం పేసేన్తో "వస్ససతం జీవ, సామి, ఇల్లిససేట్ఠి, తం నిస్సాయ ఇదాని మే యావజీవం కమ్మం అకత్వా జీవితబ్బం జాతం, తవేవ రథో, తవేవ గోణా, తవేవ గేహే సత్త రతనాని, నేవ మాతరా దిన్నాని, న పితరా, తం నిస్సాయ లద్ధాని, సామీ"తి సేట్ఠినో గుణకథం కథేన్తో గచ్ఛతి. సో తం సద్దం సుత్వా భీతతసితో చిన్తేసి "అయం మమ నామం గహేత్వా ఇదఞ్చిదఞ్చ వదతి, కచ్చి ను ఖో మమ ధనం రఞ్ఞా లోకస్స దిన్న"న్తి గుమ్బా నిక్ఖమిత్వా గోణే చ రథఞ్చ సఞ్జానిత్వా "అరే, చేటక, మయ్హం గోణా, మయ్హం రథో"తి వత్వా గన్త్వా గోణే నాసారజ్జుయం గణ్హి, గహపతికో రథా ఓరుయ్హ "అరే, దుట్ఠచేటక, ఇల్లిసమహాసేట్ఠి సకలనగరస్స దానం దేతి, త్వం కిం అహోసీ"తి పక్ఖన్దిత్వా అసనిం పాతేన్తో వియ ఖన్ధే పహరిత్వా రథం ఆదాయ అగమాసి. సో పున కమ్పమానో ఉట్ఠాయ పంసుం పుఞ్ఛిత్వా పుఞ్ఛిత్వా వేగేన గన్త్వా రథం గణ్హి, గహపతికో రథా ఓతరిత్వా కేసేసు గహేత్వా ఓణామేత్వా కప్పరపహారేహి కోట్టేత్వా గలే గహేత్వా ఆగతమగ్గాభిముఖం ఖిపిత్వా పక్కామి. ఏత్తావతాస్స సురామదో ఛిజ్జి. సో కమ్పమానో వేగేన నివేసనద్వారం గన్త్వా ధనం ఆదాయ గచ్ఛన్తే మహాజనే దిస్వా "అమ్భో కిం నామేతం, కిం రాజా మమ ధనం విలుమ్పాపేతీ"తి తం తం గన్త్వా గణ్హాతి, గహితగహితా పహరిత్వా పాదమూలేయేవ పాతేన్తి. సో వేదనాప్పత్తో గేహం పవిసితుం ఆరభి. ద్వారపాలా "అరే, దుట్ఠగహపతి, కహం పవిససీ"తి వంసపేసికాహి పోథేత్వా గీవాయం గహేత్వా నీహరింసు.

సో "ఠపేత్వా ఇదాని రాజానం నత్థి మే అఞ్ఞో కోచి పటిసరణో"తి రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా "దేవ, మమ గేహం తుమ్హే విలుమ్పాపేథా"తి ఆహ. నాహం సేట్ఠి విలుమ్పాపేమి, నను త్వమేవ ఆగన్త్వా "సచే తుమ్హే న గణ్హథ, అహం మమ ధనం దానం దస్సామీ"తి నగరే భేరిం చరాపేత్వా దానం అదాసీతి. నాహం , దేవ, తుమ్హాకం సన్తికం ఆగచ్ఛామి, కిం తుమ్హే మయ్హం మచ్ఛరియభావం న జానాథ, అహం తిణగ్గేన తేలబిన్దుమ్పి న కస్సచి దేమి. యో దానం దేతి, తం పక్కోసాపేత్వా వీమంసథ, దేవాతి. రాజా సక్కం పక్కోసాపేసి, ద్విన్నం జనానం విసేసం నేవ రాజా జానాతి, న అమచ్చా. మచ్ఛరియసేట్ఠి "కిం, దేవ, అయం సేట్ఠి, అహం సేట్ఠీ"తి ఆహ. "మయం న సఞ్జానామ, అత్థి తే కోచి సఞ్జాననకో"తి? "భరియా మే, దేవా"తి. భరియం పక్కోసాపేత్వా "కతరో తే సామికో"తి పుచ్ఛింసు. సా "అయ"న్తి సక్కస్సేవ సన్తికే అట్ఠాసి. పుత్తధీతరో దాసకమ్మకరే చ పక్కోసాపేత్వా పుచ్ఛింసు, సబ్బేపి సక్కస్సేవ సన్తికే తిట్ఠన్తి.

పున సేట్ఠి చిన్తేసి "మయ్హం సీసే పిళకా అత్థి, కేసేహి పటిచ్ఛన్నా, తం ఖో పన కప్పకో ఏవ జానాతి, తం పక్కోసాపేస్సామీ"తి. సో "కప్పకో మం, దేవ, సఞ్జానాతి, తం పక్కోసాపేథా"తి ఆహ. తస్మిం పన కాలే బోధిసత్తో తస్స కప్పకో అహోసి. రాజా తం పక్కోసాపేత్వా "ఇల్లిససేట్ఠిం జానాసీ"తి పుచ్ఛి. "సీసం ఓలోకేత్వా జానిస్సామి, దేవా"తి. "తేన హి ద్విన్నమ్పి సీసం ఓలోకేహీ"తి. తస్మిం ఖణే సక్కో సీసే పిళకం మాపేసి. బోధిసత్తో ద్విన్నమ్పి సీసం ఓలోకేన్తో పిళకా దిస్వా "మహారాజ, ద్విన్నమ్పి సీసే పిళకా అత్థేవ, నాహం ఏతేసు ఏకస్సాపి ఇల్లిసభావం సఞ్జానితుం సక్కోమీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౭౮. "ఉభో ఖఞ్జా ఉభో కుణీ, ఉభో విసమచక్ఖుకా;
ఉభిన్నం పిళకా జాతా, నాహం పస్సామి ఇల్లిస"న్తి.

తత్థ **ఉభో**తి ద్వేపి జనా. **ఖఞ్జా**తి కుణ్ఠపాదా. **కుణీ**తి కుణ్ఠహత్థా. **విసమచక్ఖుకా**తి విసమక్ఖిమణ్డలా కేకరా. **పిళకా**తి ద్విన్నమ్పి ఏకస్మింయేవ సీసపదేసే ఏకసణ్ఠానావ పిళకా జాతా. **నాహం పస్సామీ**తి అహం "ఇమేసు అయం నామ ఇల్లిసో"తి న పస్సామి, ఏకస్సాపి ఇల్లిసభావం న జానామీతి అవోచ.

బోధిసత్తస్స వచనం సుత్వా సేట్ఠి కమ్పమానో ధనసోకేన సతిం పచ్చుపట్ఠాపేతుం అసక్కోన్తో తత్థేవ పతి. తస్మిం ఖణే సక్కో "నాహం, మహారాజ , ఇల్లిసో, సక్కోహమస్మీ"తి మహతియా సక్కలీలాయ ఆకాసే అట్ఠాసి. ఇల్లిసస్స ముఖం పుఞ్ఛిత్వా ఉదకేన సిఞ్చింసు, సో ఉట్ఠాయ సక్కం దేవరాజానం వన్దిత్వా అట్ఠాసి. అథ నం సక్కో ఆహ "ఇల్లిస, ఇదం ధనం మమ సన్తకం, న తవ. అహఞ్హి తే పితా, త్వం మమ పుత్తో. అహం దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా సక్కత్తం పత్తో, త్వం పన మే వంసం ఉపచ్ఛిన్దిత్వా అదానసీలో హుత్వా మచ్ఛరియే పతిట్ఠాయ దానసాలాయో ఝాపేత్వా యాచకే నిక్కడ్ఢిత్వా ధనమేవ సణ్ఠాపేసి. తం నేవ త్వం పరిభుఞ్జసి, న అఞ్ఞేసం దేసి, రక్ఖసపరిగ్గహితం వియ తిట్ఠతి. సచే మే దానసాలా పాకతికా కత్వా దానం దస్ససి, ఇచ్చేతం కుసలం. నో చే దస్ససి, సబ్బం తే ధనం అన్తరధాపేత్వా ఇమినా ఇన్దవజిరేన తే సీసం ఛిన్దిత్వా జీవితక్ఖయం పాపేస్సామీ"తి. ఇల్లిససేట్ఠి మరణభయేన సన్తజ్జితో "ఇతో పట్ఠాయ దానం దస్సామీ"తి పటిఞ్ఞం అదాసి. సక్కో తస్స పటిఞ్ఞం గహేత్వా ఆకాసే నిసిన్నోవ ధమ్మం దేసేత్వా తం సీలేసు పతిట్ఠాపేత్వా సకట్ఠానమేవ అగమాసి. ఇల్లిసోపి దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా సగ్గపరాయణో అహోసి.

సత్థా "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ మోగ్గల్లానో మచ్ఛరియసేట్ఠిం దమేతి, పుబ్బేపేస ఇమినా దమితోయేవా"తి వత్వా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా ఇల్లిసో మచ్ఛరియసేట్ఠి అహోసి, సక్కో దేవరాజా మహామోగ్గల్లానో, రాజా ఆనన్దో, కప్పకో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

ఇల్లిసజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౭౯] ౯. ఖరస్సరజాతకవణ్ణనా

యతో విలుత్తా చ హతా చ గావోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం అమచ్చం ఆరబ్భ కథేసి. కోసలరఞ్ఞో కిర ఏకో అమచ్చో రాజానం ఆరాధేత్వా పచ్చన్తగామే రాజబలిం లభిత్వా చోరేహి సద్ధిం ఏకతో హుత్వా "అహం మనుస్సే ఆదాయ అరఞ్ఞం పవిసిస్సామి, తుమ్హే గామం విలుమ్పిత్వా ఉపడ్ఢం మయ్హం దదేయ్యాథా"తి వత్వా పగేవ మనుస్సే సన్నిపాతేత్వా అరఞ్ఞం గన్త్వా చోరేసు ఆగన్త్వా గావియో ఘాతేత్వా మంసం ఖాదిత్వా గామం విలుమ్పిత్వా గతేసు సాయన్హసమయే

మహాజనపరివుతో ఆగచ్ఛతి. తస్స న చిరస్సేవ తం కమ్మం పాకటం జాతం. మనుస్సా రఞ్ఞో ఆరోచేసుం. రాజా తం పక్కోసాపేత్వా దోసం పతిట్ఠాపేత్వా సునిగ్గహితం నిగ్గహేత్వా అఞ్ఞం గామభోజకం పేసేత్వా జేతవనం గన్త్వా భగవతో ఏతమత్థం ఆరోచేసి. భగవా "న, మహారాజ, ఇదానేవ ఏస ఏవంసీలో, పుబ్బేపి ఏవంసీలోయేవా"తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే ఏకస్స అమచ్చస్స పచ్చన్తగామం అదాసి. సబ్బం పురిమసదిసమేవ. తదా పన బోధిసత్తో వణిజ్జాయ పచ్చన్తే విచరన్తో తస్మిం గామకే నివాసం కప్పేసి. సో తస్మిం గామభోజకే సాయన్హసమయే మహాజనపరివారేన భేరియా వజ్జమానాయ ఆగచ్ఛన్తే "అయం దుట్ఠగామభోజకో చోరేహి సద్ధిం ఏకతో హుత్వా గామం విలుమ్పాపేత్వా చోరేసు పలాయిత్వా అటవిం పవిట్ఠేసు ఇదాని ఉపసన్తూపసన్తో వియ భేరియా వజ్జమానాయ ఆగచ్ఛతీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౭౯. "యతో విలుత్తా చ హతా చ గావో, దడ్ఢాని గేహాని జనో చ నీతో;
అథాగమా పుత్తహతాయ పుత్తో, ఖరస్సరం డిణ్డిమం వాదయన్తో"తి.

తత్థ **యతో**తి యదా. **విలుత్తా చ హతా చా**తి విలుమ్పిత్వా బన్ధిత్వా చ నీతా, మంసం ఖాదనత్థాయ చ హతా. **గావో**తి గోరూపాని. **దడ్ఢానీ**తి అగ్గిం దత్వా ఝాపితాని. **జనో చ నీతో**తి కరమరగ్గాహం గహేత్వా నీతో. **పుత్తహతాయ పుత్తో**తి హతపుత్తాయ పుత్తో, నిల్లజ్జోతి అత్థో. ఛిన్నహిరోత్తప్పస్స హి మాతా నామ నత్థి, ఇతి సో తస్సా జీవన్తోపి హతపుత్తట్ఠానే తిట్ఠతీతి హతపుత్తాయ పుత్తో నామ హోతి. **ఖరస్సర**న్తి థద్ధసద్దం. **డిణ్డిమ**న్తి పటహభేరిం.

ఏవం బోధిసత్తో ఇమాయ గాథాయ తం పరిభాసి. న చిరేనేవ చ తస్స తం కమ్మం పాకటం జాతం, అథస్స రాజా దోసానురూపం నిగ్గహం అకాసి.

సత్థా "న, మహారాజ, ఇదానేవేస ఏవంసీలో, పుబ్బేపి ఏవంసీలోయేవా"తి వత్వా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా అమచ్చో ఇదాని అమచ్చోయేవ, గాథాయ ఉదాహారకపణ్డితమనుస్సో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

ఖరస్సరజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౮౦] ౧౦. భీమసేనజాతకవణ్ణనా

యం తే పవికత్థితం పురేతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం వికత్థితం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకో కిర భిక్ఖు "ఆవుసో, అమ్హాకం జాతిసమా జాతి, గోత్తసమం గోత్తం నామ నత్థి, మయం ఏవరూపే నామ మహాఖత్తియకులే జాతా, గోత్తేన వా ధనేన వా కులప్పదేసేన వా అమ్హేహి సదిసో నామ నత్థి, అమ్హాకం సువణ్ణరజతాదీనం అన్తో నత్థి, దాసకమ్మకరాపి నో సాలిమంసోదనం భుఞ్జన్తి, కాసికవత్థం నివాసేన్తి, కాసికవిలేపనం విలిమ్పన్తి. మయం పబ్బజితభావేన ఏతరహి ఏవరూపాని లూఖాని భోజనాని భుఞ్జామ, లూఖాని చీవరాని ధారేమా"తి థేరనవమజ్ఝిమానం భిక్ఖూనం అన్తరే వికత్థేన్తో జాతిఆదివసేన వమ్భేన్తో ఖుంసేన్తో విచరతి. అథస్స ఏకో భిక్ఖు కులప్పదేసం పరిగ్గణ్హిత్వా తం వికత్థనభావం భిక్ఖూనం ఆరోచేసి. భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం సన్నిపతితా "ఆవుసో, అసుకో నామ భిక్ఖు ఏవరూపే నియ్యానికసాసనే పబ్బజిత్వా వికత్థేన్తో

వమ్భేన్తో ఖుంసేన్తో విచరతీ”తి ఏతస్స అగుణం కథయింసు. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, సో భిక్ఖు ఇదానేవ వికత్థేన్తో వమ్భేన్తో ఖుంసేన్తో విచరతి, పుబ్బేపి వికత్థేన్తో వమ్భేన్తో ఖుంసేన్తో విచరీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో ఏకస్మిం నిగమగామే ఉదిచ్చబ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తక్కసిలాయం దిసాపామోక్ఖస్స ఆచరియస్స సన్తికే తయో వేదే అట్ఠారస విజ్జట్ఠానాని ఉగ్గహేత్వా సబ్బసిప్పేసు నిప్ఫత్తిం పత్వా చూళధనుగ్గహపణ్డితో నామ అహోసి. సో తక్కసిలాతో నిక్ఖమిత్వా సబ్బసమయసిప్పాని పరియేసమానో మహింసకరట్ఠం అగమాసి. ఇమస్మిం పన జాతకే బోధిసత్తో థోకం రస్సో ఓణతాకారో అహోసి. సో చిన్తేసి “సచాహం కఞ్చి రాజానం ఉపసఙ్కమిస్సామి, సో ‘ఏవం రస్ససరీరో త్వం కిం అమ్హాకం కమ్మం కరిస్ససీ’తి వక్ఖతి, యంనూనాహం ఆరోహపరిణాహసమ్పన్నం అభిరూపం ఏకం పురిసం ఫలకం కత్వా తస్స పిట్ఠిచ్ఛాయాయ జీవికం కప్పేయ్య”న్తి. సో తథారూపం పురిసం పరియేసమానో భీమసేనస్స నామేకస్స తన్తవాయస్స తన్తవీతట్ఠానం గన్త్వా తేన సద్ధిం పటిసన్థారం కత్వా “సమ్మ, త్వం కిన్నామోసీ”తి పుచ్ఛి. “అహం భీమసేనో నామా”తి? “కిం పన త్వం ఏవం అభిరూపో ఉపధిసమ్పన్నో హుత్వా ఇమం లామకకమ్మం కరోసీ”తి? “జీవితుం అసక్కోన్తో”తి. “సమ్మ, మా ఏతం కమ్మం కరి, సకలజమ్బుదీపే మయా సదిసో ధనుగ్గహో నామ నత్థి. సచే పనాహం కఞ్చి రాజానం పస్సేయ్యం, సో మం ‘ఏవంరస్సో అయం కిం అమ్హాకం కమ్మం కరిస్సతీ’తి కోపేయ్య, త్వం రాజానం దిస్వా ‘అహం ధనుగ్గహో’తి వక్ఖసి. రాజా తే పరిబ్బయం దత్వా వుత్తిం నిబద్ధం దస్సతి. అహం తే ఉప్పన్నకమ్మం కరోన్తో తవ పిట్ఠిచ్ఛాయాయ జీవిస్సామి. ఏవం ఉభోపి సుఖితా భవిస్సామ. కరోహి మమ వచన”న్తి ఆహ. సో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛి.

అథ నం ఆదాయ బారాణసిం గన్త్వా సయం చూళూపట్ఠాకో హుత్వా తం పురతో కత్వా రాజద్వారే ఠత్వా రఞ్ఞో ఆరోచాపేసి. “ఆగచ్ఛన్తూ”తి వుత్తే ఉభోపి పవిసిత్వా రాజానం వన్దిత్వా అట్ఠంసు. “కింకారణా ఆగతత్థా”తి చ వుత్తే భీమసేనో ఆహ – “అహం ధనుగ్గహో, మయా సదిసో సకలజమ్బుదీపే ధనుగ్గహో నత్థీ”తి. “కిం పన లభన్తో మం ఉపట్ఠహిస్ససీ”తి? “అడ్ఢమాసే సహస్సం లభన్తో ఉపట్ఠహిస్సామి, దేవా”తి. “అయం తే పురిసో కిం హోతీ”తి? “చూళూపట్ఠాకో, దేవా”తి. “సాధు ఉపట్ఠహా”తి. తతో పట్ఠాయ భీమసేనో రాజానం ఉపట్ఠహతి. ఉప్పన్నకిచ్చం పనస్స బోధిసత్తోవ నిత్థరతి.

తేన ఖో పన సమయేన కాసిరట్ఠే ఏకస్మిం అరఞ్ఞే బహూనం మనుస్సానం సఞ్చరణమగ్గం బ్యగ్ఘో ఛడ్డాపేతి, బహూ మనుస్సే గహేత్వా గహేత్వా ఖాదతి. తం పవత్తిం రఞ్ఞో ఆరోచేసుం. రాజా భీమసేనం పక్కోసాపేత్వా “సక్ఖిస్ససి, తాత, నం బ్యగ్ఘం గణ్హితు”న్తి ఆహ. “దేవ, కిం ధనుగ్గహో నామాహం , యది బ్యగ్ఘం గహేతుం న సక్కోమీ”తి. రాజా తస్స పరిబ్బయం దత్వా ఉయ్యోజేసి. సో ఘరం గన్త్వా బోధిసత్తస్స కథేసి. బోధిసత్తో “సాధు, సమ్మ, గచ్ఛా”తి ఆహ. “త్వం పన న గమిస్ససీ”తి? “ఆమ న గమిస్సామి, ఉపాయం పన తే ఆచిక్ఖిస్సామీ”తి. “ఆచిక్ఖ, సమ్మా”తి. త్వం బ్యగ్ఘస్స వసనట్ఠానం సహసా ఏకకోవ మా అగమాసి, జనపదమనుస్సే పన సన్నిపాతేత్వా ఏకం వా ద్వే వా ధనుసహస్సాని గాహాపేత్వా తత్థ గన్త్వా బ్యగ్ఘస్స ఉట్ఠితభావం ఞత్వా పలాయిత్వా ఏకం గుమ్బం పవిసిత్వా ఉరేన నిపజ్జేయ్యాసి, జానపదావ బ్యగ్ఘం పోథేత్వా గణ్హిస్సన్తి, తేహి బ్యగ్ఘే గహితే త్వం దన్తేహి ఏకం వల్లిం ఛిన్దిత్వా కోటియం గహేత్వా మతబ్యగ్ఘస్స సన్తికం గన్త్వా “భో, కేనేస, బ్యగ్ఘో మారితో, అహం ఇమం బ్యగ్ఘం గోణం వియ వల్లియా బన్ధిత్వా రఞ్ఞో సన్తికం నేస్సామీ’తి వల్లిఅత్థాయ గుమ్బం పవిట్ఠో, మయా వల్లియా అనాభతాయ ఏవ కేనేస మారితో”తి కథేయ్యాసి. అథ తే జానపదా భీతతసితా “సామి, మా రఞ్ఞో ఆచిక్ఖీ”తి

బహుం ధనం దస్సన్తి, బ్యగ్ఘో తయా గహితో భవిస్సతి, రఞ్ఞోపి సన్తికా బహుం ధనం లభిస్ససీతి. సో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా బోధిసత్తేన కథితనియామేనేవ బ్యగ్ఘం గహేత్వా అరఞ్ఞం ఖేమం కత్వా మహాజనపరివుతో బారాణసిం ఆగన్త్వా రాజానం దిస్వా "గహితో మే, దేవ, బ్యగ్ఘో, అరఞ్ఞం ఖేమం కత"న్తి ఆహ. రాజా తుట్ఠో బహుం ధనం అదాసి. పునేకదివసం "ఏకమగ్గం మహింసో ఛడ్డాపేతీ"తి ఆరోచేసుం, రాజా తథేవ భీమసేనం పేసేసి. సోపి బోధిసత్తేన దిన్ననయేన బ్యగ్ఘం వియ తమ్పి గహేత్వా ఆగఞ్ఛి, రాజా పున బహుం ధనం అదాసి, మహన్తం ఇస్సరియం జాతం. సో ఇస్సరియమదమత్తో బోధిసత్తం అవమఞ్ఞం కత్వా తస్స వచనం న గణ్హాతి, "నాహం తం నిస్సాయ జీవామి, కిం త్వఞ్ఞేవ పురిసో"తిఆదీని ఫరుసవచనాని వదతి.

అథ కతిపాహచ్చయేన ఏకో సామన్తరాజా ఆగన్త్వా బారాణసిం ఉపరున్ధిత్వా "రజ్జం వా దేతు, యుద్ధం వా"తి రఞ్ఞో సాసనం పేసేసి. రాజా "యుజ్ఝాహీ"తి భీమసేనం పేసేసి. సో సబ్బసన్నాహసన్నద్ధో రాజవేసం గహేత్వా సుసన్నద్ధస్స వారణస్స పిట్ఠే నిసీది. బోధిసత్తోపి తస్స మరణభయేన సబ్బసన్నాహసన్నద్ధో భీమసేనస్సేవ పచ్ఛిమాసనే నిసీది. వారణో మహాజనపరివుతో నగరద్వారేన నిక్ఖమిత్వా సఙ్గామసీసం పాపుణి. భీమసేనో యుద్ధభేరిసద్దం సుత్వావ కమ్పితుం ఆరద్ధో. బోధిసత్తో "ఇదానేస హత్థిపిట్ఠితో పతిత్వా మరిస్సతీ"తి హత్థిక్ఖన్ధతో అపతనత్థం భీమసేనం యోత్తేన పరిక్ఖిపిత్వా గణ్హి, భీమసేనో సమ్పహారట్ఠానం దిస్వా మరణభయతజ్జితో సరీరవళఞ్జేన హత్థిపిట్ఠిం దూసేసి. బోధిసత్తో "న ఖో తే భీమసేన పురిమేన పచ్ఛిమం సమేతి, త్వం పుబ్బే సఙ్గామయోధో వియ అహోసి, ఇదాని హత్థిపిట్ఠిం దూసేసీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౮౦. "యం తే పవికత్థితం పురే, అథ తే పూతిసరా సజన్తి పచ్ఛా;
ఉభయం న సమేతి భీమసేన, యుద్ధకథా చ ఇదఞ్చ తే విహఞ్ఞ"న్తి.

తత్థ **యం తే పవికత్థితం పురే**తి యం తయా పుబ్బే "కిం త్వంయేవ పురిసో, నాహం పురిసో, అహమ్పి సఙ్గామయోధో"తి వికత్థితం వమ్భనవచనం వుత్తం, ఇదం తావ ఏకం. **అథ తే పూతిసరా సజన్తి పచ్ఛా**తి అథ తే ఇమే పూతిభావేన సరణభావేన చ "పూతిసరా"తి లద్ధనామా సరీరవళఞ్జధారా సజన్తి వళఞ్జన్తి పగ్ఘరన్తి. **పచ్ఛా**తి తతో పురే వికత్థితతో అపరభాగే, ఇదాని ఇమస్మిం సఙ్గామసీసేతి అత్థో. **ఉభయం న సమేతి భీమసేనా**తి ఇదం భీమసేన ఉభయం న సమేతి. కతరం? **యుద్ధకథా చ ఇదఞ్చ తే విహఞ్ఞ**న్తి, యా చ పురే కథితా యుద్ధకథా, యఞ్చ తే ఇదాని విహఞ్ఞం కిలమథో హత్థిపిట్ఠిదూసనాకారప్పత్తో విఘాతోతి అత్థో.

ఏవం బోధిసత్తో తం గరహిత్వా "మా భాయి, సమ్మ, కస్మా మయి ఠితే విహఞ్ఞసీ"తి భీమసేనం హత్థిపిట్ఠితో ఓతారేత్వా "న్హాయిత్వా గేహమేవ గచ్ఛా"తి ఉయ్యోజేత్వా "అజ్జ మయా పాకటేన భవితుం వట్టతీ"తి సఙ్గామం పవిసిత్వా ఉన్నదిత్వా బలకోట్ఠకం భిన్దిత్వా సపత్తరాజానం జీవగ్గాహం గాహాపేత్వా బారాణసిరఞ్ఞో సన్తికం అగమాసి. రాజా తుట్ఠో బోధిసత్తస్స మహన్తం యసం అదాసి. తతో పట్ఠాయ "చూళధనుగ్గహపణ్డితో"తి సకలజమ్బుదీపే పాకటో అహోసి. సో భీమసేనస్స పరిబ్బయం దత్వా సకట్ఠానమేవ పేసేత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థా "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవేస భిక్ఖు వికత్థేతి, పుబ్బేపి వికత్థియేవా"తి వత్వా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా భీమసేనో వికత్థితభిక్ఖు అహోసి, చూళధనుగ్గహపణ్డితో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

భీమసేనజాతకవణ్ణనా దసమా.

వరుణవగ్గో అట్ఠమో.

తస్సుద్దానం –

వరుణం సీలవనాగం, సచ్చంకిర రుక్ఖధమ్మం;
మచ్ఛరాజా అసఙ్కియం, మహాసుపినఇల్లిసం;
ఖరస్సరం భీమసేనన్తి.

౯. అపాయిమ్హవగ్గో

[౮౧] ౧. సురాపానజాతకవణ్ణనా

అపాయిమ్హ అనచ్చిమ్హాతి ఇదం సత్థా కోసమ్బిం ఉపనిస్సాయ ఘోసితారామే విహరన్తో సాగతత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి. భగవతి హి సావత్థియం వస్సం వసిత్వా చారికాగమనేన భద్దవతికం నామ నిగమం సమ్పత్తే గోపాలకా పసుపాలకా కస్సకా పథావినో చ సత్థారం దిస్వా వన్దిత్వా "మా, భన్తే, భగవా అమ్బతిత్థం అగమాసి, అమ్బతిత్థే జటిలస్స అస్సమే అమ్బతిత్థకో నామ నాగో ఆసీవిసో ఘోరవిసో, సో భగవన్తం విహేఠేయ్యా"తి వారయింసు. భగవాపి తేసం కథం అసుణన్తో వియ తేసు యావతతియం వారయమానేసుపి అగమాసియేవ.

తత్ర సుదం భగవా భద్దవతికాయ అవిదూరే అఞ్ఞతరస్మిం వనసణ్డే విహరతి. తేన ఖో పన సమయేన బుద్ధుపట్ఠాకో సాగతో నామ థేరో పోథుజ్జనికాయ ఇద్ధియా సమన్నాగతో తం అస్సమం ఉపసఙ్కమిత్వా తస్స నాగరాజస్స వసనట్ఠానే తిణసన్థారకం పఞ్ఞాపేత్వా పల్లఙ్కేన నిసీది. నాగో మక్ఖం అసహమానో ధూమాయి, థేరోపి ధూమాయి. నాగో పజ్జలి, థేరోపి పజ్జలి. నాగస్స తేజో థేరం న బాధతి, థేరస్స తేజో నాగం బాధతి. ఏవం సో ఖణేన తం నాగరాజానం దమేత్వా సరణేసు చ సీలేసు చ పతిట్ఠాపేత్వా సత్థు సన్తికం అగమాసి.

సత్థా భద్దవతికాయం యథాభిరన్తం విహరిత్వా కోసమ్బిం అగమాసి. సాగతత్థేరేన నాగస్స దమితభావో సకలజనపదం పత్థరి. కోసమ్బినగరవాసినో సత్థు పచ్చుగ్గమనం కత్వా సత్థారం వన్దిత్వా సాగతత్థేరస్స సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం ఠితా ఏవమాహంసు "భన్తే, యం తుమ్హాకం దుల్లభం, తం వదేయ్యాథ, తదేవ మయం పటియాదేస్సామా"తి. థేరో తుణ్హీ అహోసి. ఛబ్బగ్గియా పనాహంసు "ఆవుసో, పబ్బజితానం నామ కాపోతికా సురా దుల్లభా చేవ మనాపా చ. సచే తుమ్హే థేరస్స పసన్నా, కాపోతికం సురం పటియాదేథా"తి. తే "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా సత్థారం స్వాతనాయ నిమన్తేత్వా నగరం పవిసిత్వా అత్తనో అత్తనో గేహే "థేరస్స దస్సామా"తి కాపోతికం సురం పసన్నం పటియాదేత్వా థేరం నిమన్తేత్వా ఘరే ఘరే పసన్నం సురం అదంసు. థేరో పివిత్వా సురామదమత్తో నగరతో నిక్ఖమన్తో ద్వారన్తరే పతిత్వా విలపమానో నిపజ్జి.

సత్థా కతభత్తకిచ్చో నగరా నిక్ఖమన్తో థేరం తేనాకారేన నిపన్నం దిస్వా "గణ్హథ, భిక్ఖవే, సాగత"న్తి గాహాపేత్వా ఆరామం అగమాసి . భిక్ఖూ థేరస్స సీసం తథాగతస్స పాదమూలే కత్వా తం నిపజ్జాపేసుం, సో పరివత్తిత్వా పాదే తథాగతాభిముఖే కత్వా నిపజ్జి. సత్థా భిక్ఖూ పటిపుచ్ఛి "కిం ను ఖో, భిక్ఖవే, యం పుబ్బే సాగతస్స మయి గారవం, తం ఇదాని అత్థీ"తి? "నత్థి, భన్తే"తి. "భిక్ఖవే, అమ్బతిత్థకం నాగరాజానం కో దమేసీ"తి. "సాగతో, భన్తే"తి. "కిం పనేతరహి, భిక్ఖవే, సాగతో

ఉదకదేడ్డుభకమ్పి దమేతుం సక్కుణేయ్యా”తి. “నో హేతం, భన్తే”. “అపి ను ఖో, భిక్ఖవే, ఏవరూపం పాతుం యుత్తం, యం పివిత్వా ఏవంవిసఞ్ఞీ హోతీ”తి. “అయుత్తం, భన్తే”తి. అథ ఖో భగవా థేరం గరహిత్వా భిక్ఖూ ఆమన్తేత్వా “సురామేరయపానే పాచిత్తియ”న్తి (పాచి. ౩౨౮) సిక్ఖాపదం పఞ్ఞాపేత్వా ఉట్ఠాయాసనా గన్ధకుటిం పావిసి.

ధమ్మసభాయం సన్నిపతితా భిక్ఖూ సురాపానస్స అవణ్ణం కథయింసు “యావ మహాదోసఞ్చేతం, ఆవుసో, సురాపానం నామ, తావ పఞ్ఞాసమ్పన్నం నామ ఇద్ధిమన్తం సాగతం యథా సత్థు గుణమత్తమ్పి న జానాతి, తథా అకాసీ”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ సురం పివిత్వా పబ్బజితా విసఞ్ఞినో హోన్తి, పుబ్బేపి అహేసుంయేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో కాసిరట్ఠే ఉదిచ్చబ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ ఉప్పాదేత్వా ఝానకీళం కీళన్తో హిమవన్తప్పదేసే వసతి పఞ్చహి అన్తేవాసికసతేహి పరివుతో. అథ నం వస్సానసమయే సమ్పత్తే అన్తేవాసికా ఆహంసు “ఆచరియ, మనుస్సపథం గన్త్వా లోణమ్బిలం సేవిత్వా ఆగచ్ఛామా”తి. “ఆవుసో, అహం ఇధేవ వసిస్సామి, తుమ్హే పన గన్త్వా సరీరం సన్తప్పేత్వా వస్సం వీతినామేత్వా ఆగచ్ఛథా”తి. తే “సాధూ”తి ఆచరియం వన్దిత్వా బారాణసిం గన్త్వా రాజుయ్యానే వసిత్వా పునదివసే బహిద్వారగామేయేవ భిక్ఖాయ చరిత్వా సుహితా హుత్వా పునదివసే నగరం పవిసింసు. మనుస్సా సమ్పియాయమానా భిక్ఖం అదంసు. కతిపాహచ్చయేన చ రఞ్ఞోపి ఆరోచేసుం “దేవ, హిమవన్తతో పఞ్చసతా ఇసయో ఆగన్త్వా ఉయ్యానే వసన్తి ఘోరతపా పరమధితిన్ద్రియా సీలవన్తో”తి. రాజా తేసం గుణే సుత్వా ఉయ్యానం గన్త్వా వన్దిత్వా కతపటిసన్థారో వస్సానం చతుమాసం తత్థేవ వసనత్థాయ పటిఞ్ఞం గహేత్వా నిమన్తేసి, తే తతో పట్ఠాయ రాజగేహేయేవ భుఞ్జిత్వా ఉయ్యానే వసన్తి.

అథేకదివసం నగరే సురానక్ఖత్తం నామ అహోసి. రాజా “పబ్బజితానం సురా దుల్లభా”తి బహుం ఉత్తమసురం దాపేసి. తాపసా సురం పివిత్వా ఉయ్యానం గన్త్వా సురామదమత్తా హుత్వా ఏకచ్చే ఉట్ఠాయ నచ్చింసు, ఏకచ్చే గాయింసు, నచ్చిత్వా గాయిత్వా ఖారికాదీని అవత్థరిత్వా నిద్దాయిత్వా సురామదే ఛిన్నే పబుజ్ఝిత్వా తం అత్తనో విప్పకారం దిస్వా “న అమ్హేహి పబ్బజితసారుప్పం కత”న్తి రోదిత్వా పరిదేవిత్వా “మయం ఆచరియేన వినాభూతత్తా ఏవరూపం పాపకమ్మం కరిమ్హా”తి తఙ్ఖణఞ్ఞేవ ఉయ్యానం పహాయ హిమవన్తం గన్త్వా పటిసామితపరిక్ఖారా ఆచరియం వన్దిత్వా నిసీదిత్వా “కిం ను ఖో, తాతా, మనుస్సపథే భిక్ఖాయ అకిలమమానా సుఖం వసిత్థ, సమగ్గవాసఞ్చ పన వసిత్థా”తి పుచ్ఛితా “ఆచరియ, సుఖం వసిమ్హ, అపిచ ఖో పన మయం అపాతబ్బయుత్తకం పివిత్వా విసఞ్ఞీభూతా సతిం పచ్చుపట్ఠాపేతుం అసక్కోన్తా నచ్చిమ్హ చేవ గాయిమ్హ చా”తి ఏతమత్థం ఆరోచేన్తా ఇమం గాథం సముట్ఠాపేత్వా ఆహంసు –

౮౧. “అపాయిమ్హ అనచ్చిమ్హ, అగాయిమ్హ రుదిమ్హ చ;
విసఞ్ఞీకరణిం పిత్వా, దిట్ఠా నాహుమ్హ వానరా”తి.

తత్థ **అపాయిమ్హాతి** సురం పివిమ్హ. **అనచ్చిమ్హాతి** తం పివిత్వా హత్థపాదే లాళేన్తా నచ్చిమ్హ. **అగాయిమ్హాతి** ముఖం వివరిత్వా ఆయతకేన సరేన గాయిమ్హ. **రుదిమ్హ చాతి** పున విప్పటిసారినో “ఏవరూపం నామ అమ్హేహి కత”న్తి రోదిమ్హ చ. **విసఞ్ఞీకరణిం పిత్వా, దిట్ఠా నాహుమ్హ వానరాతి** ఏవరూపం సఞ్ఞావినాసనతో విసఞ్ఞీకరణిం సురం పివిత్వా “ఏతదేవ సాధు, యం వానరా నాహుమ్హా”తి. ఏవం తే అత్తనో అగుణం కథేసుం.

బోధిసత్తో “గరుసంవాసరహితానం నామ ఏవరూపం హోతియేవా”తి తే తాపసే గరహిత్వా “పున ఏవరూపం మాకరిత్థా”తి తేసం ఓవాదం దత్వా అపరిహీనజ్ఝానో బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి. ఇతో పట్ఠాయ హి “అనుసన్ధిం ఘటేత్వా”తి ఇదమ్పి న వక్ఖామ. తదా ఇసిగణో బుద్ధపరిసా అహోసి, గణసత్థా పన అహమేవ అహోసిన్తి.

సురాపానజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౮౨] ౨. మిత్తవిన్దకజాతకవణ్ణనా

అతిక్కమ్మ రమణకన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం దుబ్బచభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. ఇమస్స పన జాతకస్స కస్సపసమ్మాసమ్బుద్ధకాలికం వత్థు, తం దసకనిపాతే **మహామిత్తవిన్దకజాతకే** (జా॰ ౧.౧.౮౨; ౧.౫.౧౦౦ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి. తదా పన బోధిసత్తో ఇమం గాథమాహ –

౮౨. “అతిక్కమ్మ రమణకం, సదామత్తఞ్చ దూభకం;

స్వాసి పాసాణమాసీనో, యస్మా జీవం న మోక్ఖసీ”తి.

తత్థ **రమణకన్తి** తస్మిం కాలే ఫలికస్స నామం, ఫలికపాసాదఞ్చ అతిక్కన్తోసీతి దీపేతి. **సదామత్తఞ్చాతి** రజతస్స నామం, రజతపాసాదఞ్చ అతిక్కన్తోసీతి దీపేతి. **దూభకన్తి** మణినో నామం, మణిపాసాదఞ్చ అతిక్కన్తోసీతి దీపేతి. **స్వాసీతి** సో అసి త్వం. **పాసాణమాసీనోతి** ఖురచక్కం నామ పాసాణమయం వా హోతి రజతమయం వా మణిమయం వా, తం పన పాసాణమయమేవ. సో చ తేన ఆసీనో అతినివిట్ఠో అజ్ఝోత్థటో. తస్మా పాసాణేన ఆసీనత్తా “పాసాణాసీనో”తి వత్తబ్బే బ్యఞ్జనసన్ధివసేన మకారం ఆదాయ “పాసాణమాసీనో”తి వుత్తం. పాసాణం వా ఆసీనో, తం ఖురచక్కం ఆసజ్జ పాపుణిత్వా ఠితోతి అత్థో. **యస్మా జీవం న మోక్ఖసీతి** యస్మా ఖురచక్కా యావ తే పాపం న ఖీయతి, తావ జీవన్తోయేవ న ముచ్చిస్ససి, తం ఆసీనోసీతి.

ఇమం గాథం వత్వా బోధిసత్తో అత్తనో వసనట్ఠానంయేవ గతో. మిత్తవిన్దకోపి ఖురచక్కం ఉక్ఖిపిత్వా మహాదుక్ఖం అనుభవమానో పాపకమ్మే పరిక్ఖీణే యథాకమ్మం గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా మిత్తవిన్దకో దుబ్బచభిక్ఖు అహోసి, దేవరాజా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

మిత్తవిన్దకజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౮౩] ౩. కాళకణ్ణిజాతకవణ్ణనా

మిత్తో హవే సత్తపదేన హోతీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం అనాథపిణ్డికస్స మిత్తం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర అనాథపిణ్డికేన సద్ధిం సహపంసుకీళికో ఏకాచరియస్సేవ సన్తికే ఉగ్గహితసిప్పో నామేన కాళకణ్ణీ నామ. సో గచ్ఛన్తే కాలే దుగ్గతో హుత్వా జీవితుం అసక్కోన్తో సేట్ఠిస్స సన్తికం అగమాసి. సో తం సమస్సాసేత్వా పరిబ్బయం దత్వా అత్తనో కుటుమ్బం పటిచ్ఛాపేసి. సో సేట్ఠినో ఉపకారకో హుత్వా సబ్బకిచ్చాని కరోతి. తం సేట్ఠిస్స సన్తికం ఆగతకాలే “తిట్ఠ, కాళకణ్ణి,

నిసీద, కాళకణ్ణి, భుఞ్జ కాళకణ్ణీ"తి వదన్తి. అథేకదివసం సేట్ఠినో మిత్తామచ్చా సేట్ఠిం ఉపసఙ్కమిత్వా ఏవమాహంసు "మహాసేట్ఠి, మా ఏతం తవ సన్తికే కరి, 'తిట్ఠ, కాళకణ్ణి, నిసీద కాళకణ్ణి, భుఞ్జ కాళకణ్ణీ'తి హి ఇమినా సద్దేన యక్ఖోపి పలాయేయ్య, న చేస తయా సమానో, దుగ్గతో దురూపేతో, కిం తే ఇమినా"తి. అనాథపిణ్డికో "నామం నామ వోహారమత్తం, న తం పణ్డితా పమాణం కరోన్తి, సుతమఙ్గలికేన నామ భవితుం న వట్టతి, న సక్కా మయా నామమత్తం నిస్సాయ సహపంసుకీళికం సహాయం పరిచ్చజితు"న్తి తేసం వచనం అనాదాయ ఏకదివసం అత్తనో భోగగామం గచ్ఛన్తో తం గేహరక్ఖకం కత్వా అగమాసి.

చోరా "సేట్ఠి కిర భోగగామం గతో, గేహమస్స విలుమ్పిస్సామా"తి నానావుధహత్థా రత్తిభాగే ఆగన్త్వా గేహం పరివారేసుం. ఇతరోపి చోరానఞ్ఞేవ ఆగమనం ఆసఙ్కమానో అనిద్దాయన్తోవ నిసీది. సో చోరానం ఆగతభావం ఞత్వా మనుస్సే పబోధేతుం "త్వం సఙ్ఖం ధమ, త్వం ముదిఙ్గం వాదేహీ"తి మహాసమజ్జం కరోన్తో వియ సకలనివేసనం ఏకసద్దం కారేసి. చోరా "సుఞ్ఞం గేహన్తి దుస్సుతం అమ్హేహి, అత్థేవ ఇధ మహాసేట్ఠీ"తి పాసాణముగ్గరాదీని తత్థేవ ఛడ్డేత్వా పలాయింసు.

పునదివసే మనుస్సా తత్థ తత్థ ఛడ్డితే పాసాణముగ్గరాదయో దిస్వా సంవేగప్పత్తా హుత్వా "సచే అజ్జ ఏవరూపో బుద్ధిసమ్పన్నో ఘరవిచారకో నాభవిస్స, చోరేహి యథారుచియా పవిసిత్వా సబ్బం గేహం విలుత్తం అస్స, ఇమం దళ్హమిత్తం నిస్సాయ సేట్ఠినో వుడ్ఢి జాతా"తి తం పసంసిత్వా సేట్ఠిస్స భోగగామతో ఆగతకాలే సబ్బం తం పవత్తిం ఆరోచయింసు. అథ నే సేట్ఠి అవోచ "తుమ్హే ఏవరూపం మమ గేహరక్ఖకం మిత్తం నిక్కడ్ఢాపేథ, సచాయం తుమ్హాకం వచనేన మయా నిక్కడ్ఢితో అస్స, అజ్జ మే కుటుమ్బం కిఞ్చి నాభవిస్స, నామం నామ అప్పమాణం, హితచిత్తమేవ పమాణ"న్తి తస్స ఉత్తరితరం పరిబ్బయం దత్వా "అత్థి దాని మే ఇదం కథాపాభత"న్తి సత్థు సన్తికం గన్త్వా ఆదితో పట్ఠాయ సబ్బం తం పవత్తిం ఆరోచేసి. సత్థా "న ఖో, గహపతి, ఇదానేవ కాళకణ్ణిమిత్తో అత్తనో మిత్తస్స ఘరే కుటుమ్బం రక్ఖతి, పుబ్బేపి రక్ఖియేవా"తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో మహాయసో సేట్ఠి అహోసి. తస్స కాళకణ్ణీ నామ మిత్తోతి సబ్బం పచ్చుప్పన్నవత్థుసదిసమేవ. బోధిసత్తో భోగగామతో ఆగతో తం పవత్తిం సుత్వా "సచే మయా తుమ్హాకం వచనేన ఏవరూపో మిత్తో నిక్కడ్ఢితో అస్స, అజ్జ మే కుటుమ్బం కిఞ్చి నాభవిస్సా"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౮౩. "మిత్తో హవే సత్తపదేన హోతి, సహాయో పన ద్వాదసకేన హోతి;
మాసడ్ఢమాసేన చ ఞాతి హోతి, తతుత్తరిం అత్తసమోపి హోతి;
సోహం కథం అత్తసుఖస్స హేతు, చిరసన్థుతం కాళకణ్ణిం జహేయ్య"న్తి.

తత్థ **హవేతి** నిపాతమత్తం. మేత్తాయతీతి **మిత్తో,** మేత్తం పచ్చుపట్ఠాపేతి, సినేహం కరోతీతి అత్థో. సో పనేస **సత్తపదేన హోతి,** ఏకతో సత్తపదవీతిహారగమనమత్తేన హోతీతి అత్థో. **సహాయో పన ద్వాదసకేన హోతీ**తి సబ్బకిచ్చాని ఏకతో కరణవసేన సబ్బిరియాపథేసు సహ గచ్ఛతీతి సహాయో. సో పనేస ద్వాదసకేన హోతి, ద్వాదసాహం ఏకతో నివాసేన హోతీతి అత్థో. **మాసడ్ఢమాసేన చా**తి మాసేన వా అడ్ఢమాసేన వా. **ఞాతి హోతీ**తి ఞాతిసమో హోతి. **తతుత్తరి**న్తి తతో ఉత్తరిం ఏకతో

వాసేన **అత్తసమోపి హోతి**యేవ. **జహేయ్యన్తి** “ఏవరూపం సహాయం కథం జహేయ్య”న్తి మిత్తస్స గుణం కథేసి. తతో పట్ఠాయ పున కోచి తస్స అన్తరే వత్తా నామ నాహోసీతి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా కాళకణ్ణీ ఆనన్దో అహోసి, బారాణసిసేట్ఠి పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

కాళకణ్ణిజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౮౪] ౪. అత్థస్సద్వారజాతకవణ్ణనా

ఆరోగ్యమిచ్ఛే పరమఞ్చ లాభన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం అత్థకుసలం కులపుత్తం ఆరబ్భ కథేసి. సావత్థియఞ్హి ఏకస్స మహావిభవస్స సేట్ఠినో పుత్తో జాతియా సత్తవస్సో పఞ్ఞవా అత్థకుసలో. సో ఏకదివసం పితరం ఉపసఙ్కమిత్వా అత్థస్స ద్వారపఞ్హం నామ పుచ్ఛి, సో తం న జానాతి. అథస్స ఏతదహోసి “అయం పఞ్హో అతిసుఖుమో, ఠపేత్వా సబ్బఞ్ఞుబుద్ధం అఞ్ఞో ఉపరి భవగ్గేన, హేట్ఠా చ అవీచినా పరిచ్ఛిన్నే లోకసన్నివాసే ఏతం పఞ్హం కథేతుం సమత్థో నామ నత్థీ”తి. సో పుత్తమాదాయ బహుం మాలాగన్ధవిలేపనం గాహాపేత్వా జేతవనం గన్త్వా సత్థారం పూజేత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నో భగవన్తం ఏతదవోచ “అయం, భన్తే, దారకో పఞ్ఞవా అత్థకుసలో మం అత్థస్స ద్వారపఞ్హం నామ పుచ్ఛి, అహం తం పఞ్హం అజానన్తో తుమ్హాకం సన్తికం ఆగతో, సాధు మే, భన్తే, భగవా తం పఞ్హం కథేతూ”తి. సత్థా “పుబ్బేపాహం, ఉపాసక, ఇమినా కుమారకేనేతం పఞ్హం పుట్ఠో, మయా చస్స కథితో, తదా నం ఏస జానాతి, ఇదాని పన భవసఙ్ఖేపగతత్తా న సల్లక్ఖేతీ”తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో మహావిభవో సేట్ఠి అహోసి. అథస్స పుత్తో సత్తవస్సికో జాతియా పఞ్ఞవా అత్థకుసలో. సో ఏకదివసం పితరం ఉపసఙ్కమిత్వా “తాత, అత్థస్స ద్వారం నామ కి”న్తి అత్థస్స ద్వారపఞ్హం పుచ్ఛి. అథస్స పితా తం పఞ్హం కథేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౮౪. “ఆరోగ్యమిచ్ఛే పరమఞ్చ లాభం, సీలఞ్చ వుద్ధానుమతం సుతఞ్చ;
ధమ్మానువత్తీ చ అలీనతా చ, అత్థస్స ద్వారా పముఖా ఛళేతే”తి.

తత్థ **ఆరోగ్యమిచ్ఛే పరమఞ్చ లాభన్తి** చ-కారో నిపాతమత్తం. తాత, పఠమమేవ ఆరోగ్యసఙ్ఖాతం పరమం లాభం ఇచ్ఛేయ్యాతి ఇమమత్థం దీపేన్తో ఏవమాహ. తత్థ ఆరోగ్యం నామ సరీరస్స చేవ చిత్తస్స చ అరోగభావో అనాతురతా. సరీరే హి రోగాతురే నేవ అలద్ధం భోగలాభం ఉప్పాదేతుం సక్కోతి, న లద్ధం పరిభుఞ్జితుం, అనాతురే పన ఉభయమ్పేతం సక్కోతి. చిత్తే చ కిలేసాతురే నేవ అలద్ధం ఝానాదిభేదం లాభం ఉప్పాదేతుం సక్కోతి, న లద్ధం పున సమాపత్తివసేన పరిభుఞ్జితుం. ఏతస్మిం అనారోగ్యే సతి అలద్ధోపి లాభో న లబ్భతి, లద్ధోపి నిరత్థకో హోతి, అసతి పనేతస్మిం అలద్ధోపి లాభో లబ్భతి, లద్ధోపి సాత్థకో హోతీతి ఆరోగ్యం పరమో లాభో నామ. తం సబ్బపఠమం ఇచ్ఛితబ్బం. ఇదమేకం అత్థస్స ద్వారన్తి అయమేత్థ అత్థో. **సీలఞ్చాతి** ఆచారసీలం. ఇమినా లోకచారిత్తం దస్సేతి. **వుద్ధానుమతన్తి** గుణవుద్ధానం పణ్డితానం అనుమతం. ఇమినా ఞాణసమ్పన్నానం గరూనం ఓవాదం దస్సేతి. **సుతఞ్చాతి** కారణనిస్సితం సుతం. ఇమినా ఇమస్మిం లోకే అత్థనిస్సితం బాహుసచ్చం దస్సేతి. **ధమ్మానువత్తీ చాతి** తివిధస్స సుచరితధమ్మస్స అనువత్తనం. ఇమినా దుచ్చరితధమ్మం వజ్జేత్వా సుచరితధమ్మస్స అనువత్తనభావం దస్సేతి. **అలీనతా చాతి** చిత్తస్స అలీనతా అనీచతా. ఇమినా చిత్తస్స అసఙ్కోచతం

పణీతభావం ఉత్తమభావం దస్సేతి. **అత్థస్స ద్వారా పముఖా ఛళేతేతి** అత్థో నామ వుడ్ఢి, తస్స వుడ్ఢిసఙ్ఖాతస్స లోకియలోకుత్తరస్స అత్థస్స ఏతే పముఖా ఉత్తమా ఛ ద్వారా ఉపాయా అధిగమముఖానీతి.

ఏవం బోధిసత్తో పుత్తస్స అత్థస్స ద్వారపఞ్హం కథేసి. సో తతో పట్ఠాయ తేసు ఛసు ధమ్మేసు వత్తి. బోధిసత్తోపి దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా పుత్తోవ పచ్చుప్పన్నపుత్తో, మహాసేట్ఠి పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

అత్థస్సద్వారజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౮౫] ౫. కింపక్కజాతకవణ్ణనా

ఆయతిం దోసం నాఞ్ఞాయాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. అఞ్ఞతరో కిర కులపుత్తో బుద్ధసాసనే ఉరం దత్వా పబ్బజితో ఏకదివసం సావత్థియం పిణ్డాయ చరన్తో ఏకం అలఙ్కతఇత్థిం దిస్వా ఉక్కణ్ఠి. అథ నం ఆచరియుపజ్ఝాయా సత్థు సన్తికం ఆనయింసు. సత్థా "సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు ఉక్కణ్ఠితోసీ"తి పుచ్ఛిత్వా "సచ్చ"న్తి వుత్తే "పఞ్చ కామగుణా నామేతే భిక్ఖు పరిభోగకాలే రమణీయా. సో పన తేసం పరిభోగో నిరయాదీసు పటిసన్ధిదాయకత్తా కింపక్కఫలపరిభోగసదిసో హోతి. కింపక్కఫలం నామ వణ్ణగన్ధరససమ్పన్నం, ఖాదితం పన అన్తాని ఖణ్డిత్వా జీవితక్ఖయం పాపేతి. పుబ్బే బహూ బాలజనా తస్స దోసం అదిస్వా వణ్ణగన్ధరసేసు బజ్ఝిత్వా తం ఫలం పరిభుఞ్జిత్వా జీవితక్ఖయం పాపుణింసూ"తి వత్వా తేహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సత్థవాహో హుత్వా పఞ్చహి సకటసతేహి పుబ్బన్తాపరన్తం గచ్ఛన్తో అటవిముఖం పత్వా మనుస్సే సన్నిపాతేత్వా "ఇమిస్సా అటవియా విసరుక్ఖా నామ అత్థి, మా ఖో మం అనాపుచ్ఛా పుబ్బే అఖాదితపుబ్బాని ఫలాఫలాని ఖాదిత్థా"తి ఓవది. మనుస్సా అటవిం అతిక్కమిత్వా అటవిముఖే ఏకం కింపక్కరుక్ఖం ఫలభారఓణమితసాఖం అద్దసంసు. తస్స ఖన్ధసాఖాపత్తఫలాని సణ్ఠానవణ్ణరసగన్ధేహి అమ్బసదిసానేవ. తేసు ఏకచ్చే వణ్ణగన్ధరసేసు బజ్ఝిత్వా అమ్బఫలసఞ్ఞాయ ఫలాని ఖాదింసు, ఏకచ్చే "సత్థవాహం పుచ్ఛిత్వా ఖాదిస్సామా"తి గహేత్వా అట్ఠంసు. బోధిసత్తో తం ఠానం పత్వా యే గహేత్వా ఠితా, తే ఫలాని ఛడ్డాపేత్వా, యే ఖాదమానా అట్ఠంసు, తే వమనం కారేత్వా తేసం భేసజ్జం అదాసి. తేసు ఏకచ్చే అరోగా జాతా, పఠమమేవ ఖాదిత్వా ఠితా పన జీవితక్ఖయం పత్తా. బోధిసత్తోపి ఇచ్ఛితట్ఠానం సోత్థినా గన్త్వా లాభం లభిత్వా పున సకట్ఠానమేవ ఆగన్త్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థా తం వత్థుం కథేత్వా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా ఇమం గాథమాహ –

౮౫. "ఆయతిం దోసం నాఞ్ఞాయ, యో కామే పటిసేవతి;

విపాకన్తే హనన్తి నం, కింపక్కమివ భక్ఖిత"న్తి.

తత్థ **ఆయతిం దోసం నాఞ్ఞాయాతి** అనాగతే దోసం న అఞ్ఞాయ, అజానిత్వాతి అత్థో. **యో కామే పటిసేవతీతి** యో వత్థుకామే చ కిలేసకామే చ పటిసేవతి. **విపాకన్తే హనన్తి నన్తి** తే కామా తం పురిసం అత్తనో విపాకసఙ్ఖాతే అన్తే నిరయాదీసు ఉప్పన్నం నానప్పకారేన దుక్ఖేన సంయోజయమానా హనన్తి. కథం? **కింపక్కమివ భక్ఖితన్తి**, యథా పరిభోగకాలే

వణ్ణగన్ధరససమ్పత్తియా మనాపం కింపక్కఫలం అనాగతదోసం అదిస్వా భక్ఖితం అన్తే హనతి, జీవితక్ఖయం పాపేతి, ఏవం పరిభోగకాలే మనాపాపి కామా విపాకకాలే హనన్తీతి దేసనం యథానుసన్ధిం పాపేత్వా సచ్చాని పకాసేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలం పాపుణి. సేసపరిసాయపి కేచి సోతాపన్నా, కేచి సకదాగామినో, కేచి అనాగామినో, కేచి అరహన్తో అహేసుం.

సత్థాపి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా పరిసా బుద్ధపరిసా అహోసి, సత్థవాహో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

కింపక్కజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౮౬] ౬. సీలవీమంసకజాతకవణ్ణనా

సీలం కిరేవ కల్యాణన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం సీలవీమంసకం బ్రాహ్మణం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర కోసలరాజానం నిస్సాయ జీవతి తిసరణం గతో అఖణ్డపఞ్చసీలో తిణ్ణం వేదానం పారగూ. రాజా "అయం సీలవా"తి తస్స అతిరేకసమ్మానం కరోతి. సో చిన్తేసి "అయం రాజా మయ్హం అఞ్ఞేహి బ్రాహ్మణేహి అతిరేకసమ్మానం కరోతి, అతివియ మం గరుం కత్వా పస్సతి, కిం ను ఖో ఏస మమ జాతిగోత్తకులప్పదేససిప్పసమ్పత్తిం నిస్సాయ ఇమం సమ్మానం కరోతి, ఉదాహు సీలసమ్పత్తిం, వీమంసిస్సామి తావా"తి. సో ఏకదివసం రాజుపట్ఠానం గన్త్వా ఘరం ఆగచ్ఛన్తో ఏకస్స హేరఞ్ఞికస్స ఫలకతో అనాపుచ్ఛిత్వా ఏకం కహాపణం గహేత్వా అగమాసి, హేరఞ్ఞికో బ్రాహ్మణే గరుభావేన కిఞ్చి అవత్వా నిసీది. పునదివసే ద్వే కహాపణే గణ్హి, హేరఞ్ఞికో తథేవ అధివాసేసి. తతియదివసే కహాపణముట్ఠిం అగ్గహేసి, అథ నం హేరఞ్ఞికో "అజ్జ తే తతియో దివసో రాజకుటుమ్బం విలుమ్పన్తస్సా"తి "రాజకుటుమ్బవిలుమ్పకచోరో మే గహితో"తి తిక్ఖత్తుం విరవి. అథ నం మనుస్సా ఇతో చితో చ ఆగన్త్వా "చిరందాని త్వం సీలవా వియ విచరీ"తి ద్వే తయో పహారే దత్వా బన్ధిత్వా రఞ్ఞో దస్సేసుం.

రాజా విప్పటిసారీ హుత్వా "కస్మా, బ్రాహ్మణ, ఏవరూపం దుస్సీలకమ్మం కరోసీ"తి వత్వా "గచ్ఛథ, తస్స రాజాణం కరోథా"తి ఆహ. బ్రాహ్మణో "నాహం, మహారాజ, చోరో"తి ఆహ. అథ "కస్మా రాజకుటుమ్బికస్స ఫలకతో కహాపణే గణ్హీ"తి? "ఏతం మయా తయి మమ అతిసమ్మానం కరోన్తే 'కిం ను ఖో రాజా మమ జాతిఆదీని నిస్సాయ అతిసమ్మానం కరోతి, ఉదాహు సీలం నిస్సాయా'తి వీమంసనత్థాయ కతం, ఇదాని పన మయా ఏకంసేన ఞాతం. యథా సీలమేవ నిస్సాయ తయా మమ సమ్మానో కతో, న జాతిఆదీని. తథా హి మే ఇదాని రాజాణం కారేసి, స్వాహం ఇమినా కారణేన 'ఇమస్మిం లోకే సీలమేవ ఉత్తమం సీలం పముఖ'న్తి సన్నిట్ఠానం గతో. ఇమస్స పనాహం సీలస్స అనుచ్ఛవికం కరోన్తో గేహే ఠితో కిలేసే పరిభుఞ్జన్తో న సక్ఖిస్సామి కాతుం, అజ్జేవ జేతవనం గన్త్వా సత్థు సన్తికే పబ్బజిస్సామి, పబ్బజ్జం మే దేథ, దేవా"తి వత్వా రాజానం అనుజానాపేత్వా జేతవనాభిముఖో పాయాసి.

అథ నం ఞాతిసుహజ్జబన్ధవా సన్నిపతిత్వా నివారేతుం అసక్కోన్తా నివత్తింసు. సో సత్థు సన్తికం గన్త్వా పబ్బజ్జం యాచిత్వా పబ్బజ్జఞ్చ ఉపసమ్పదఞ్చ లభిత్వా అవిస్సట్ఠకమ్మట్ఠానో విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరహత్తం పత్వా సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా "భన్తే, మయ్హం పబ్బజ్జా మత్థకం పత్తా"తి అఞ్ఞం బ్యాకాసి. తస్స తం అఞ్ఞాబ్యాకరణం భిక్ఖుసఙ్ఘే పాకటం జాతం. అథేకదివసం ధమ్మసభాయం సన్నిపతితా భిక్ఖూ "ఆవుసో, అసుకో నామ రఞ్ఞో ఉపట్ఠాకబ్రాహ్మణో అత్తనో సీలం వీమంసిత్వా రాజానం ఆపుచ్ఛిత్వా పబ్బజిత్వా అరహత్తే పతిట్ఠితో"తి తస్స గుణం కథయమానా నిసీదింసు. సత్థా ఆగన్త్వా

“కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదాని అయమేవ బ్రాహ్మణో అత్తనో సీలం వీమంసిత్వా పబ్బజిత్వా అత్తనో పతిట్ఠం అకాసి, పుబ్బేపి పణ్డితా అత్తనో సీలం వీమంసిత్వా పబ్బజిత్వా అత్తనో పతిట్ఠం కరింసూ”తి వత్వా తేహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స పురోహితో అహోసి దానాధిముత్తో సీలజ్ఝాసయో అఖణ్డపఞ్చసీలో. రాజా సేసబ్రాహ్మణేహి అతిరేకం తస్స సమ్మానం కరోతీతి సబ్బం పురిమసదిసమేవ. బోధిసత్తే పన బన్ధిత్వా రఞ్ఞో సన్తికం నీయమానే అహితుణ్డికా అన్తరవీథియం సప్పం కీళాపేన్తా నఙ్గుట్ఠే గణ్హన్తి, గీవాయ గణ్హన్తి, గలే వేఠేన్తి. బోధిసత్తో తే దిస్వా “మా, తాతా, ఏవం సప్పం నఙ్గుట్ఠే గణ్హథ, మా గీవాయ గణ్హథ, మా గలే వేఠేథ. అయఞ్హి వో డంసిత్వా జీవితక్ఖయం పాపేయ్యా”తి ఆహ. అహితుణ్డికా “అయం, బ్రాహ్మణ, సప్పో సీలవా ఆచారసమ్పన్నో తాదిసో దుస్సీలో న హోతి, త్వం పన అత్తనో దుస్సీలతాయ అనాచారేన రాజకుటుమ్బవిలుమ్పకచోరోతి బన్ధిత్వా నీయసీ”తి ఆహంసు.

సో చిన్తేసి “సప్పాపి తావ అడంసన్తా అవిహేఠేన్తా ‘సీలవన్తో’తి నామం లభన్తి, కిమఙ్గం పన మనుస్సభూతా. సీలమేవ ఇమస్మిం లోకే ఉత్తమం, నత్థి తతో ఉత్తరితర”న్తి. అథ నం నేత్వా రఞ్ఞో దస్సేసుం. రాజా “కిం ఇదం, తాతా”తి పుచ్ఛి. “రాజకుటుమ్బవిలుమ్పకో చోరో, దేవా”తి. “తేన హిస్స రాజాణం కరోథా”తి. బ్రాహ్మణో “నాహం, మహారాజ, చోరో”తి ఆహ. “అథ కస్మా కహాపణే అగ్గహేసీ”తి చ వుత్తే పురిమనయేనేవ సబ్బం ఆరోచేన్తో “స్వాహం ఇమినా కారణేన ‘ఇమస్మిం లోకే సీలమేవ ఉత్తమం, సీలం పామోక్ఖ’న్తి సన్నిట్ఠానం గతో”తి వత్వా “తిట్ఠతు తావ ఇదం, ఆసీవిసోపి తావ అడంసన్తో అవిహేఠేన్తో ‘సీలవా’తి వత్తబ్బతం లభతి. ఇమినాపి కారణేన సీలమేవ ఉత్తమం, సీలం పవర”న్తి సీలం వణ్ణేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౮౬. “సీలం కిరేవ కల్యాణం, సీలం లోకే అనుత్తరం;
పస్స ఘోరవిసో నాగో, సీలవాతి న హఞ్ఞతీ”తి.

తత్థ **సీలం కిరేవాతి** కాయవాచాచిత్తేహి అవీతిక్కమసఙ్ఖాతం ఆచారసీలమేవ. **కిరాతి** అనుస్సవవసేన వదతి. **కల్యాణన్తి** సున్దరతరం. **అనుత్తరన్తి** జేట్ఠకం సబ్బగుణదాయకం. **పస్సాతి** అత్తనా దిట్ఠకారణం అభిముఖం కరోన్తో కథేతి. **సీలవాతి న హఞ్ఞతీతి** ఘోరవిసోపి సమానో అడంసనఅవిహేఠనమత్తకేన సీలవాతి పసంసం లభతి, న హఞ్ఞతి న విహఞ్ఞతీతి. ఇమినాపి కారణేన సీలమేవ ఉత్తమన్తి.

ఏవం బోధిసత్తో ఇమాయ గాథాయ రఞ్ఞో ధమ్మం దేసేత్వా కామే పహాయ ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా హిమవన్తం పవిసిత్వా పఞ్చాభిఞ్ఞా అట్ఠ సమాపత్తియో నిబ్బత్తేత్వా బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, రాజపరిసా బుద్ధపరిసా, పురోహితో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

సీలవీమంసకజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౮౭] ౭. మఙ్గలజాతకవణ్ణనా

యస్స మఙ్గలా సమూహతాతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో ఏకం సాటకలక్ఖణబ్రాహ్మణం ఆరబ్భ కథేసి. రాజగహవాసికో కిరేకో బ్రాహ్మణో కోతుహలమఙ్గలికో తీసు రతనేసు అప్పసన్నో మిచ్ఛాదిట్ఠికో అడ్ఢో మహద్ధనో మహాభోగో,

తస్స సముగ్గే ఠపితం సాటకయుగం మూసికా ఖాదింసు. అథస్స సీసం న్హాయిత్వా “సాటకే ఆహరథా”తి వుత్తకాలే మూసికాయ ఖాదితభావం ఆరోచయింసు. సో చిన్తేసి “సచే ఇదం మూసికాదట్ఠం సాటకయుగం ఇమస్మిం గేహే భవిస్సతి, మహావినాసో భవిస్సతి. ఇదఞ్హి అవమఙ్గలం కాళకణ్ణిసదిసం పుత్తధీతాదీనం వా దాసకమ్మకరాదీనం వా న సక్కా దాతుం. యో హి ఇదం గణ్హిస్సతి, సబ్బస్స మహావినాసో భవిస్సతి, ఆమకసుసానే తం ఛడ్డాపేస్సామి, న ఖో పన సక్కా దాసకమ్మకరాదీనం హత్థే దాతుం. తే హి ఏత్థ లోభం ఉప్పాదేత్వా ఇమం గహేత్వా వినాసం పాపుణేయ్యుం, పుత్తస్స తం హత్థే దస్సామీ”తి. సో పుత్తం పక్కోసాపేత్వా తమత్థం ఆరోచేత్వా “త్వమ్పి నం, తాత, హత్థేన అఫుసిత్వా దణ్డకేన గహేత్వా ఆమకసుసానే ఛడ్డేత్వా సీసం న్హాయిత్వా ఏహీ”తి పేసేసి.

సత్థాపి ఖో తం దివసం పచ్చూససమయే బోధనేయ్యబన్ధవే ఓలోకేన్తో ఇమేసం పితాపుత్తానం సోతాపత్తిఫలస్స ఉపనిస్సయం దిస్వా మిగవీథిం గహేత్వా మిగలుద్దకో వియ గన్త్వా ఆమకసుసానద్వారే నిసీది ఛబ్బణ్ణబుద్ధరస్మియో విస్సజ్జేన్తో. మాణవోపి పితు వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా అజగరసప్పం వియ తం యుగసాటకం యట్ఠికోటియా గహేత్వా ఆమకసుసానద్వారం పాపుణి. అథ నం సత్థా “కిం కరోసి మాణవా”తి ఆహ. “భో గోతమ, ఇదం సాటకయుగం మూసికాదట్ఠం కాళకణ్ణిసదిసం హలాహలవిసూపమం, మమ పితా ‘అఞ్ఞో ఏతం ఛడ్డేన్తో లోభం ఉప్పాదేత్వా గణ్హేయ్యా’తి భయేన మం పహిణి, అహమేతం ఛడ్డేత్వా సీసం న్హాయిస్సామీతి ఆగతోమ్హి, భో గోతమా”తి. “తేన హి ఛడ్డేహీ”తి. మాణవో ఛడ్డేసి, సత్థా “అమ్హాకం దాని వట్టతీ”తి తస్స సమ్ముఖావ గణ్హి. “అవమఙ్గలం, భో గోతమ, ఏతం కాళకణ్ణిసదిసం, మా గణ్హి మా గణ్హీ”తి తస్మిం వారయమానేయేవ తం గహేత్వా వేళువనాభిముఖో పాయాసి.

మాణవో వేగేన గన్త్వా పితు ఆరోచేసి “తాత, మయా ఆమకసుసానే ఛడ్డితం సాటకయుగం సమణో గోతమో ‘అమ్హాకం వట్టతీ’తి మయా వారియమానోపి గహేత్వా వేళువనం గతో”తి. బ్రాహ్మణో చిన్తేసి “తం సాటకయుగం అవమఙ్గలం కాళకణ్ణిసదిసం, తం వళఞ్జేన్తో సమణోపి గోతమో నస్సిస్సతి, విహారోపి నస్సిస్సతి, తతో అమ్హాకం గరహా భవిస్సతి, సమణస్స గోతమస్స అఞ్ఞే బహూ సాటకే దత్వా తం ఛడ్డాపేస్సామీ”తి. సో బహూ సాటకే గాహాపేత్వా పుత్తేన సద్ధిం వేళువనం గన్త్వా సత్థారం దిస్వా ఏకమన్తం ఠితో ఏవమాహ “సచ్చం కిర వో, భో గోతమ, ఆమకసుసానే సాటకయుగం గహిత”న్తి? “సచ్చం, బ్రాహ్మణా”తి. “భో గోతమ, తం సాటకయుగం అవమఙ్గలం, తుమ్హే తం పరిభుఞ్జమానా నస్సిస్సథ, సకలవిహారోపి నస్సిస్సతి. సచే వో నివాసనం వా పారుపనం వా నప్పహోతి, ఇమే సాటకే గహేత్వా తం ఛడ్డాపేథా”తి. అథ నం సత్థా “మయం బ్రాహ్మణ పబ్బజితా నామ, అమ్హాకం ఆమకసుసానే అన్తరవీథియం సఙ్కారట్ఠానే న్హానతిత్థే మహామగ్గేతి ఏవరూపేసు ఠానేసు ఛడ్డితా వా పతితా వా పిలోతికా వట్టతి, త్వం పన న ఇదానేవ ఏవంలద్ధికో, పుబ్బేపి ఏవంలద్ధికోయేవా”తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే మగధరట్ఠే రాజగహనగరే ధమ్మికో మగధరాజా రజ్జం కారేసి. తదా బోధిసత్తో ఏకస్మిం ఉదిచ్చబ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా విఞ్ఞుతం పత్తో ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా హిమవన్తే వసమానో ఏకస్మిం కాలే హిమవన్తతో నిక్ఖమిత్వా రాజగహనగరే రాజుయ్యానం పత్వా తత్థ వసిత్వా దుతియదివసే భిక్ఖాచారత్థాయ నగరం పావిసి. రాజా తం దిస్వా పక్కోసాపేత్వా పాసాదే నిసీదాపేత్వా భోజేత్వా ఉయ్యానేయేవ వసనత్థాయ పటిఞ్ఞం గణ్హి. బోధిసత్తో రఞ్ఞో నివేసనే భుఞ్జిత్వా ఉయ్యానే వసతి. తస్మిం కాలే రాజగహనగరే దుస్సలక్ఖణబ్రాహ్మణో నామ అహోసి. తస్స సముగ్గే ఠపితం సాటకయుగన్తి సబ్బం పురిమసదిసమేవ.

మాణవే పన సుసానం గచ్ఛన్తే బోధిసత్తో పఠమతరం గన్త్వా సుసానద్వారే నిసీదిత్వా తేన ఛడ్డితం సాటకయుగం గహేత్వా ఉయ్యానం అగమాసి. మాణవో గన్త్వా పితు ఆరోచేసి. పితా “రాజకులూపకో తాపసో నస్సేయ్యా”తి బోధిసత్తస్స సన్తికం గన్త్వా “తాపస, తయా గహితసాటకే ఛడ్డేహి, మా నస్సీ”తి ఆహ. తాపసో “అమ్హాకం సుసానే ఛడ్డితపిలోతికా వట్టతి, న మయం కోతుహలమఙ్గలికా, కోతుహలమఙ్గలం నామేతం న బుద్ధపచ్చేకబుద్ధబోధిసత్తేహి వణ్ణితం, తస్మా పణ్డితేన నామ కోతుహలమఙ్గలికేన న భవితబ్బ”న్తి బ్రాహ్మణస్స ధమ్మం దేసేసి. బ్రాహ్మణో ధమ్మం సుత్వా దిట్ఠిం భిన్దిత్వా బోధిసత్తం సరణం గతో. బోధిసత్తోపి అపరిహీనజ్ఝానో బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి.

సత్థాపి ఇమం అతీతం ఆహరిత్వా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా బ్రాహ్మణస్స ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౮౭. “యస్స మఙ్గలా సమూహతా, ఉప్పాతా సుపినా చ లక్ఖణా చ;
సో మఙ్గలదోసవీతివత్తో, యుగయోగాధిగతో న జాతుమేతీ”తి.

తత్థ **యస్స మఙ్గలా సమూహతా**తి యస్స అరహతో ఖీణాసవస్స దిట్ఠమఙ్గలం, సుతమఙ్గలం, ముతమఙ్గలన్తి ఏతే మఙ్గలా సముచ్ఛిన్నా. **ఉప్పాతా సుపినా చ లక్ఖణా చా**తి “ఏవరూపో చన్దగ్గాహో భవిస్సతి, ఏవరూపో సూరియగ్గాహో భవిస్సతి, ఏవరూపో నక్ఖత్తగ్గాహో భవిస్సతి, ఏవరూపో ఉక్కాపాతో భవిస్సతి, ఏవరూపో దిసాడాహో భవిస్సతీ”తి ఇమే పఞ్చ మహాఉప్పాతా, నానప్పకారా సుపినా, సుభగలక్ఖణం, దుబ్భగలక్ఖణం, ఇత్థిలక్ఖణం, పురిసలక్ఖణం, దాసిలక్ఖణం, దాసలక్ఖణం, అసిలక్ఖణం, హత్థిలక్ఖణం, అస్సలక్ఖణం, ఉసభలక్ఖణం, ఆవుధలక్ఖణం, వత్థలక్ఖణన్తి ఏవమాదికాని లక్ఖణాని ఇమే చ దిట్ఠిట్ఠానా యస్స సమూహతా, న ఏతేహి ఉప్పాతాదీహి అత్తనో మఙ్గలం వా అవమఙ్గలం వా పచ్చేతి. **సో మఙ్గలదోసవీతివత్తో**తి సో ఖీణాసవో సబ్బమఙ్గలదోసే వీతివత్తో అతిక్కన్తో పజహిత్వా ఠితో. **యుగయోగాధిగతో**తి “కోధో చ ఉపనాహో చ, మక్ఖో చ పళాసో చా”తిఆదినా (విభ॰ ౮౩౩) నయేన ద్వే ద్వే ఏకతో ఆగతకిలేసా యుగా నామ. కామయోగో, భవయోగో, దిట్ఠియోగో, అవిజ్జాయోగోతి ఇమే సంసారే యోజనభావతో చత్తారో యోగా నామ. తే యుగే చ యోగే చాతి యుగయోగే అధిగతో అభిభవిత్వా గతో వీతివత్తో సమతిక్కన్తో ఖీణాసవో భిక్ఖు. **న జాతుమేతీ**తి పున పటిసన్ధివసేన ఏకంసేనేవ ఇమం లోకం న ఏతి నాగచ్ఛతీతి.

ఏవం సత్థా ఇమాయ గాథాయ బ్రాహ్మణస్స ధమ్మం దేసేత్వా సచ్చాని పకాసేసి, సచ్చపరియోసానే బ్రాహ్మణో సద్ధిం పుత్తేన సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. సత్థా జాతకం సమోధానేసి – “తదా ఏతేవ పితాపుత్తా ఇదాని పితాపుత్తా అహేసుం, తాపసో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

మఙ్గలజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౮౮] ౮. సారమ్భజాతకవణ్ణనా

కల్యాణిమేవ ముఞ్చేయ్యాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఓమసవాదసిక్ఖాపదం (పాచి॰ ౧౨) ఆరబ్భ కథేసి. ద్వేపి వత్థూని హేట్ఠా నన్దివిసాలజాతకే వుత్తసదిసానేవ. ఇమస్మిం పన జాతకే బోధిసత్తో గన్ధారరట్ఠే తక్కసిలాయం అఞ్ఞతరస్స బ్రాహ్మణస్స సారమ్భో నామ బలిబద్దో అహోసి. సత్థా ఇదం అతీతవత్థుం కథేత్వా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా ఇమం గాథమాహ –

౮౮. "కల్యాణిమేవ ముఞ్చేయ్య, న హి ముఞ్చేయ్య పాపికం;
మోక్ఖో కల్యాణియా సాధు, ముత్వా తప్పతి పాపిక"న్తి.

తత్థ **కల్యాణిమేవ ముఞ్చేయ్యాతి** చతుదోసవినిముత్తం కల్యాణిం సున్దరం అనవజ్జం వాచమేవ ముఞ్చేయ్య విస్సజ్జేయ్య కథేయ్య. **న హి ముఞ్చేయ్య పాపికన్తి** పాపికం లామికం పరేసం అప్పియం అమనాపం న ముఞ్చేయ్య న కథేయ్య. **మోక్ఖో కల్యాణియా సాధూతి** కల్యాణవాచాయ విస్సజ్జనమేవ ఇమస్మిం లోకే సాధు సున్దరం భద్దకం. **ముత్వా తప్పతి పాపికన్తి** పాపికం ఫరుసవాచం ముఞ్చిత్వా విస్సజ్జేత్వా కథేత్వా సో పుగ్గలో తప్పతి సోచతి కిలమతీతి.

ఏవం సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా బ్రాహ్మణో ఆనన్దో అహోసి, బ్రాహ్మణీ ఉప్పలవణ్ణా, సారమ్భో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

సారమ్భజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౮౯] ౯. కుహకజాతకవణ్ణనా

వాచావ కిర తే ఆసీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం కుహకభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. కుహకవత్థు ఉద్దాలకజాతకే ఆవి భవిస్సతి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే ఏకం గామకం ఉపనిస్సాయ ఏకో కూటజటిలో కుహకతాపసో వసతి. ఏకో కుటుమ్బికో తస్స అరఞ్ఞే పణ్ణసాలం కారేత్వా తత్థ నం వాసేన్తో అత్తనో గేహే పణీతాహారేన పటిజగ్గతి. సో తం కూటజటిలం "సీలవా ఏసో"తి సద్దహిత్వా చోరభయేన సువణ్ణనిక్ఖసతం తస్స పణ్ణసాలం నేత్వా భూమిగతం కత్వా "ఇదం ఓలోకేయ్యాసి, భన్తే"తి ఆహ. అథ నం తాపసో "పబ్బజితానం నామ, ఆవుసో, ఏవరూపం కథేతుం, న వట్టతి, అమ్హాకం పన పరసన్తకే లోభో నామ నత్థీ"తి ఆహ. సో "సాధు, భన్తే"తి తస్స వచనం సద్దహిత్వా పక్కామి. దుట్ఠతాపసో "సక్కా ఏత్తకేన జీవితు"న్తి కతిపాహం అతిక్కమిత్వా తం సువణ్ణం గహేత్వా అన్తరామగ్గే ఏకస్మిం ఠానే ఠపేత్వా ఆగన్త్వా పణ్ణసాలాయమేవ వసిత్వా పునదివసే తస్స గేహే భత్తకిచ్చం కత్వా ఏవమాహ "ఆవుసో, మయం తుమ్హే నిస్సాయ చిరం వసిమ్హా, అతిచిరం ఏకస్మిం ఠానే వసన్తానం మనుస్సేహి సద్ధిం సంసగ్గో హోతి, సంసగ్గో చ నామ పబ్బజితానం మలం, తస్మా గచ్ఛామహా"న్తి వత్వా తేన పునప్పునం యాచియమానోపి నివత్తితుం న ఇచ్ఛి. అథ నం సో "ఏవం సన్తే గచ్ఛథ, భన్తే"తి యావ గామద్వారం అనుగన్త్వా నివత్తి. తాపసోపి థోకం గన్త్వావ "ఇమం కుటుమ్బికం మయా వఞ్చేతుం వట్టతీ"తి చిన్తేత్వా జటానం అన్తరే తిణం ఠపేత్వా పటినివత్తి. కుటుమ్బికో "కిం, భన్తే, నివత్తిత్థా"తి పుచ్ఛి. ఆవుసో తుమ్హాకం గేహచ్ఛదనతో మే జటాసు ఏకతిణం లగ్గం, అదిన్నాదానఞ్చ నామ పబ్బజితానం న వట్టతి, తం ఆదాయ ఆగతోమ్హీతి. కుటుమ్బికో "ఛడ్డేత్వా గచ్ఛథ, భన్తే"తి వత్వా "తిణసలాకమ్పి నామ పరసన్తకం న గణ్హాతి, అహో కుక్కుచ్చకో మే అయ్యో"తి పసీదిత్వా వన్దిత్వా ఉయ్యోజేసి.

తదా పన బోధిసత్తేన భణ్డత్థాయ పచ్చన్తం గచ్ఛన్తేన తస్మిం నివేసనే నివాసో గహితో హోతి. సో తాపసస్స వచనం సుత్వావ "అద్ధా ఇమినా దుట్ఠతాపసేన ఇమస్స కిఞ్చి గహితం భవిస్సతీ"తి కుటుమ్బికం పుచ్ఛి "అత్థి పన తే, సమ్మ, కిఞ్చి ఏతస్స తాపసస్స సన్తికే నిక్ఖిత్త"న్తి? "అత్థి, సమ్మ, సువణ్ణనిక్ఖసత"న్తి. "తేన హి గచ్ఛ, తం ఉపధారేహీ"తి . సో పణ్ణసాలం గన్త్వా తం అదిస్వా వేగేనాగన్త్వా "నత్థి, సమ్మా"తి ఆహ. "న తే సువణ్ణం అఞ్ఞేన గహితం, తేనేవ కుహకతాపసేన

గహితం, ఏహి, తం అనుబన్ధిత్వా గణ్హామా"తి వేగేన గన్త్వా కూటతాపసం గణ్హిత్వా హత్థేహి చ పాదేహి చ పోథేత్వా సువణ్ణం ఆహరాపేత్వా గణ్హింసు. బోధిసత్తో సువణ్ణం దిస్వా "నిక్ఖసతం హరమానో అసజ్జిత్వా తిణమత్తే సత్తోసీ"తి వత్వా తం గరహన్తో ఇమం గాథమాహ –

౮౯. "వాచావ కిర తే ఆసి, సణ్హా సఖిలభాణినో;
తిణమత్తే అసజ్జిత్థో, నో చ నిక్ఖసతం హర"న్తి.

తత్థ **వాచావ కిర తే ఆసి, సణ్హా సఖిలభాణినో**తి "పబ్బజితానం తిణమత్తమ్పి అదిన్నం ఆదాతుం న వట్టతీ"తి ఏవం సఖిలం ముదువచనం వదన్తస్స వాచా ఏవ కిర తే సణ్హా ఆసి, వచనమత్తమేవ మట్ఠం అహోసీతి అత్థో. **తిణమత్తే అసజ్జిత్థో**తి కూటజటిల ఏకిస్సా తిణసలాకాయ కుక్కుచ్చం కురుమానో త్వం సత్తో ఆసత్తో లగ్గో అహోసి. **నో చ నిక్ఖసతం హర**న్తి ఇమం పన నిక్ఖసతం హరన్తో అసత్తో నిల్లగ్గోవ జాతోసీతి.

ఏవం బోధిసత్తో తం గరహిత్వా "మా పున, కూటజటిల, ఏవరూపమకాసీ"తి ఓవాదం దత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవేస భిక్ఖు కుహకో, పుబ్బేపి కుహకోయేవా"తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా కూటతాపసో కుహకభిక్ఖు అహోసి, పణ్డితపురిసో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

కుహకజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౯౦] ౧౦. అకతఞ్ఞుజాతకవణ్ణనా

యో పుబ్బే కతకల్యాణోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అనాథపిణ్డికం ఆరబ్భ కథేసి. తస్స కిరేకో పచ్చన్తవాసికో సేట్ఠి అదిట్ఠసహాయో అహోసి. సో ఏకదా పచ్చన్తే ఉట్ఠానకభణ్డస్స పఞ్చ సకటసతాని పూరేత్వా కమ్మన్తికమనుస్సే ఆహ – "గచ్ఛథ, భో, ఇమం భణ్డం సావత్థిం నేత్వా అమ్హాకం సహాయకస్స అనాథపిణ్డికమహాసేట్ఠిస్స పచ్చగ్ఘేన విక్కిణిత్వా పటిభణ్డం ఆహరథా"తి. తే "సాధూ"తి తస్స వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా సావత్థిం గన్త్వా మహాసేట్ఠిం దిస్వా పణ్ణాకారం దత్వా తం పవత్తిం ఆరోచేసుం. మహాసేట్ఠి "స్వాగతం వో"తి తేసం ఆవాసఞ్చ పరిబ్బయఞ్చ దాపేత్వా సహాయకస్స సుఖం పుచ్ఛిత్వా భణ్డం విక్కిణిత్వా పటిభణ్డం దాపేసి. తే పచ్చన్తం గన్త్వా తమత్థం అత్తనో సేట్ఠిస్స ఆరోచేసుం.

అపరభాగే అనాథపిణ్డికోపి తథేవ పఞ్చ సకటసతాని తత్థ పేసేసి. మనుస్సా తత్థ గన్త్వా పణ్ణాకారం ఆదాయ పచ్చన్తవాసికసేట్ఠిం పస్సింసు. సో "కుతో ఆగచ్ఛథా"తి పుచ్ఛిత్వా "సావత్థితో తుమ్హాకం సహాయకస్స అనాథపిణ్డికస్స సన్తికా"తి వుత్తే "అనాథపిణ్డికోతి కస్సచి పురిసస్స నామం భవిస్సతీ"తి పరిహాసం కత్వా పణ్ణాకారం గహేత్వా "గచ్ఛథ తుమ్హే"తి ఉయ్యోజేసి, నేవ నివాసం, న పరిబ్బయం దాపేసి. తే సయమేవ భణ్డం విక్కిణిత్వా పటిభణ్డం ఆదాయ సావత్థిం ఆగన్త్వా సేట్ఠిస్స తం పవత్తిం ఆరోచేసుం.

అథ సో పచ్చన్తవాసీ పునపి ఏకవారం తథేవ పఞ్చ సకటసతాని సావత్థిం పేసేసి, మనుస్సా పణ్ణాకారం ఆదాయ మహాసేట్ఠిం పస్సింసు. తే పన దిస్వా అనాథపిణ్డికస్స మనుస్సా "మయం, సామి, ఏతేసం నివాసఞ్చ భత్తఞ్చ పరిబ్బయఞ్చ జానిస్సామా"తి వత్వా తేసం సకటాని బహినగరే తథారూపే ఠానే మోచాపేత్వా "తుమ్హే ఇధేవ వసథ, అమ్హాకం వో ఘరే యాగుభత్తఞ్చ పరిబ్బయో చ భవిస్సతీ"తి గన్త్వా దాసకమ్మకరే సన్నిపాతేత్వా మజ్ఝిమయామసమనన్తరే

పఞ్చ సకటసతాని విలుమ్పిత్వా నివాసనపారుపనానిపి నేసం అచ్ఛిన్దిత్వా గోణే పలాపేత్వా సకటాని విచక్కాని కత్వా భూమియం ఠపేత్వా చక్కానిపి గణ్హిత్వావ అగమంసు. పచ్చన్తవాసినో నివాసనమత్తస్సపి సామికా అహుత్వా భీతా వేగేన పలాయిత్వా పచ్చన్తమేవ గతా. సేట్ఠిమనుస్సాపి తమత్థం మహాసేట్ఠినో ఆరోచేసుం. సో "అత్థి దానిదం కథాపాభత"న్తి సత్థు సన్తికం గన్త్వా ఆదితో పట్ఠాయ సబ్బం తం పవత్తిం ఆరోచేసి. సత్థా "న ఖో, గహపతి, సో పచ్చన్తవాసీ ఇదానేవ ఏవంసీలో, పుబ్బేపి ఏవంసీలోయేవ అహోసీ"తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో బారాణసియం మహావిభవో సేట్ఠి అహోసి. తస్సేకో పచ్చన్తవాసికో సేట్ఠి అదిట్ఠసహాయో అహోసి. సబ్బం అతీతవత్థు పచ్చుప్పన్నవత్థుసదిసమేవ బోధిసత్తో పన అత్తనో మనుస్సేహి "అజ్జ అమ్హేహి ఇదం నామ కత"న్తి ఆరోచితే "పరమం అత్తనో కతం ఉపకారం అజానన్తా పచ్ఛా ఏవరూపం లభన్తియేవా"తి వత్వా సమ్పత్తపరిసాయ ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౯౦. "యో పుబ్బే కతకల్యాణో, కతత్థో నావబుజ్ఝతి;
పచ్ఛా కిచ్చే సముప్పన్నే, కత్తారం నాధిగచ్ఛతీ"తి.

తత్రాయం పిణ్డత్థో – ఖత్తియాదీసు **యో** కోచి పురిసో **పుబ్బే** పరమతరం అఞ్ఞేన **కతకల్యాణో** కతూపకారో **కతత్థో** నిప్ఫాదితకిచ్చో హుత్వా తం పరేన అత్తని కతం కల్యాణఞ్చేవ అత్థఞ్చ న జానాతి, సో **పచ్ఛా** అత్తనో **కిచ్చే సముప్పన్నే** తస్స కిచ్చస్స **కత్తారం నాధిగచ్ఛతి** న లభతీతి.

ఏవం బోధిసత్తో ఇమాయ గాథాయ ధమ్మం దేసేత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా పచ్చన్తవాసీ ఇదానిపి పచ్చన్తవాసీయేవ, బారాణసిసేట్ఠి పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

అకతఞ్ఞుజాతకవణ్ణనా దసమా.

అపాయిమ్హవగ్గో నవమో.

తస్సుద్దానం –

సురాపానం మిత్తవిన్దం, కాళకణ్ణీ అత్థద్వారం;
కింపక్కసీలవీమంసం, మఙ్గలఞ్చాపి సారమ్భం;
కుహకం అకతఞ్ఞు చాతి.

౧౦. లిత్తవగ్గో

[౯౧] ౧. లిత్తజాతకవణ్ణనా

లిత్తం పరమేన తేజసాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అపచ్చవేక్ఖితపరిభోగం ఆరబ్భ కథేసి. తస్మిం కిర కాలే భిక్ఖూ చీవరాదీని లభిత్వా యేభుయ్యేన అపచ్చవేక్ఖిత్వా పరిభుఞ్జన్తి. తే చత్తారో పచ్చయే అపచ్చవేక్ఖిత్వా పరిభుఞ్జమానా

యేభుయ్యేన నిరయతిరచ్ఛానయోనితో న ముచ్చన్తి. సత్థా తం కారణం ఞత్వా భిక్ఖూనం అనేకపరియాయేన ధమ్మిం కథం కథేత్వా అపచ్చవేక్ఖితపరిభోగే ఆదీనవం దస్సేత్వా "భిక్ఖవే, భిక్ఖునా నామ చత్తారో పచ్చయే లభిత్వా అపచ్చవేక్ఖిత్వా పరిభుఞ్జితుం న వట్టతి, తస్మా ఇతో పట్ఠాయ చత్తారో పచ్చయే పచ్చవేక్ఖిత్వా పరిభుఞ్జేయ్యాథా"తి పచ్చవేక్ఖనవిధిం దస్సేన్తో "ఇధ పన, భిక్ఖవే, భిక్ఖు పటిసఙ్ఖా యోనిసో చీవరం పటిసేవతి సీతస్స పటిఘాతాయా"తిఆదినా (మ॰ ని॰ ౧.౨౩; అ॰ ని॰ ౬.౫౮) నయేన తన్తిం ఠపేత్వా "భిక్ఖవే, చత్తారో పచ్చయే ఏవం పచ్చవేక్ఖిత్వా పరిభుఞ్జితుం వట్టతి, అపచ్చవేక్ఖిత్వా పరిభోగో నామ హలాహలవిసపరిభోగసదిసో. పోరాణకా హి అపచ్చవేక్ఖిత్వా దోసం అజానిత్వా విసం పరిభుఞ్జిత్వా విపాకన్తే మహాదుక్ఖం అనుభవింసూ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో అఞ్ఞతరస్మిం మహాభోగకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో అక్ఖధుత్తో అహోసి. అథాపరో కూటక్ఖధుత్తో బోధిసత్తేన సద్ధిం కీళన్తో అత్తనో జయే వత్తమానే కేళిమణ్డలం న భిన్దతి, పరాజయకాలే పన అక్ఖం ముఖే పక్ఖిపిత్వా "అక్ఖో నట్ఠో"తి కేళిమణ్డలం భిన్దిత్వా పక్కమతి. బోధిసత్తో తస్స తం కారణం ఞత్వా "హోతు, జానిస్సామేత్థ పతిరూపకారణ"న్తి అక్ఖే ఆదాయ అత్తనో ఘరే హలాహలవిసేన రఞ్జిత్వా పునప్పునం సుక్ఖాపేత్వా తే ఆదాయ తస్స సన్తికం గన్త్వా "ఏహి, సమ్మ, అక్ఖేహి కీళామా"తి ఆహ. సో "సాధు, సమ్మా"తి కేళిమణ్డలం సజ్జేత్వా తేన సద్ధిం కీళన్తో అత్తనో పరాజయకాలే ఏకం అక్ఖం ముఖే పక్ఖిపి. అథ నం బోధిసత్తో తథా కరోన్తం దిస్వా "గిలాహి తావ, పచ్ఛా ఇదం నామేతన్తి జానిస్ససీ"తి చోదేతుం ఇమం గాథమాహ –

౯౧. "లిత్తం పరమేన తేజసా, గిలమక్ఖం పురిసో న బుజ్ఝతి;
గిల రే గిల పాపధుత్తక, పచ్ఛా తే కటుకం భవిస్సతీ"తి.

తత్థ **లిత్త**న్తి మక్ఖితం రఞ్జితం. **పరమేన తేజసా**తి ఉత్తమతేజసమ్పన్నేన హలాహలవిసేన. **గిల**న్తి గిలన్తో. **అక్ఖ**న్తి గుళకం. **న బుజ్ఝతీ**తి "అయం మే గిలతో ఇదం నామ కరిస్సతీ"తి న జానాతి. **గిల రే**తి గిలాహి అరే. **గిలా**తి పునపి చోదేన్తో వదతి. **పచ్ఛా తే కటుకం భవిస్సతీ**తి ఇమస్మిం తే అక్ఖే గిలితే పచ్ఛా ఏతం విసం తిఖిణం భవిస్సతీతి అత్థో.

సో బోధిసత్తస్స కథేన్తస్సేవ విసవేగేన ముచ్ఛితో అక్ఖీని పరివత్తేత్వా ఖన్ధం నామేత్వా పతి. బోధిసత్తో "ఇదానిస్స జీవితదానం దాతుం వట్టతీ"తి ఓసధపరిభావితం వమనయోగం దత్వా వమేత్వా సప్పిఫాణితమధుసక్కరాదయో ఖాదాపేత్వా అరోగం కత్వా "పున ఏవరూపం మా అకాసీ"తి ఓవదిత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా "భిక్ఖవే, అపచ్చవేక్ఖితపరిభోగో నామ అపచ్చవేక్ఖిత్వా కతవిసపరిభోగసదిసో హోతీ"తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా పణ్డితధుత్తో అహమేవ అహోసిం, కూటధుత్తో పనేత్థ న కథీయతి, యథా చ ఏత్థ, ఏవం సబ్బత్థ. యో పన ఇమస్మిం కాలే న పఞ్ఞాయతి, సో న కథీయతేవా"తి.

లిత్తజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౯౨] ౨. మహాసారజాతకవణ్ణనా

ఉక్కట్ఠే సూరమిచ్ఛన్తీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఆయస్మన్తం ఆనన్దత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకస్మిఞ్హి సమయే కోసలరఞ్ఞో ఇత్థియో చిన్తయింసు "బుద్ధుప్పాదో నామ దుల్లభో, తథా మనుస్సపటిలాభో, పరిపుణ్ణాయతనతా చ. మయఞ్చ

ఇమం దుల్లభం ఖణసమవాయం లభిత్వాపి అత్తనో రుచియా విహారం గన్త్వా ధమ్మం వా సోతుం బుద్ధపూజం వా కాతుం దానం వా దాతుం న లభామ, మఞ్జూసాయ పక్ఖిత్తా వియ వసామ, రఞ్ఞో కథేత్వా అమ్హాకం ధమ్మం దేసేతుం అనుచ్ఛవికం ఏకం భిక్ఖుం పక్కోసాపేత్వా తస్స సన్తికే ధమ్మం సోస్సామ, తతో యం సక్ఖిస్సామ, తం ఉగ్గణ్హిస్సామ, దానాదీని చ పుఞ్ఞాని కరిస్సామ. ఏవం నో అయం ఖణపటిలాభో సఫలో భవిస్సతీ"తి. తా సబ్బాపి రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా అత్తనా చిన్తితకారణం కథయింసు. రాజా "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛి.

అథేకదివసం రాజా ఉయ్యానకీళం కీళితుకామో ఉయ్యానపాలం పక్కోసాపేత్వా "ఉయ్యానం సోధేహీ"తి ఆహ. ఉయ్యానపాలో ఉయ్యానం సోధేన్తో సత్థారం అఞ్ఞతరస్మిం రుక్ఖమూలే నిసిన్నం దిస్వా రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా "సుద్ధం, దేవ, ఉయ్యానం, అపిచేత్థ అఞ్ఞతరస్మిం రుక్ఖమూలే భగవా నిసిన్నో"తి ఆహ. రాజా "సాధు, సమ్మ, సత్థు సన్తికే ధమ్మమ్పి సోస్సామా"తి అలఙ్కతరథం అభిరుహిత్వా ఉయ్యానం గన్త్వా సత్థు సన్తికం అగమాసి.

తస్మిఞ్చ సమయే ఛత్తపాణి నామేకో అనాగామీ ఉపాసకో సత్థు సన్తికే ధమ్మం సుణమానో నిసిన్నో హోతి. రాజా తం దిస్వా ఆసఙ్కమానో ముహుత్తం ఠత్వా పున "సచాయం పాపకో భవేయ్య, న సత్థు సన్తికే నిసీదిత్వా ధమ్మం సుణేయ్య, అపాపకేన ఇమినా భవితబ్బ"న్తి చిన్తేత్వా సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. ఉపాసకో బుద్ధగారవేన రఞ్ఞో పచ్చుట్ఠానం వా వన్దనం వా న అకాసి, తేనస్స రాజా అనత్తమనో అహోసి. సత్థా తస్స అనత్తమనభావం ఞత్వా ఉపాసకస్స గుణం కథేసి "అయం, మహారాజ, ఉపాసకో బహుస్సుతో ఆగతాగమో కామేసు వీతరాగో"తి రాజా "న ఇమినా ఓరకేన భవితబ్బం, యస్స సత్థా గుణం వణ్ణేతీ"తి చిన్తేత్వా "ఉపాసక, వదేయ్యాసి యేన తే అత్థో"తి ఆహ. ఉపాసకో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛి. రాజా సత్థు సన్తికే ధమ్మం సుత్వా సత్థారం పదక్ఖిణం కత్వా పక్కామి.

సో ఏకదివసం ఉపరిపాసాదే మహావాతపానం వివరిత్వా ఠితో తం ఉపాసకం భుత్తపాతరాసం ఛత్తమాదాయ జేతవనం గచ్ఛన్తం దిస్వా పక్కోసాపేత్వా ఏవమాహ "త్వం కిర, ఉపాసక, బహుస్సుతో, అమ్హాకఞ్చ ఇత్థియో ధమ్మం సోతుకామా చేవ ఉగ్గహేతుకామా చ, సాధు వతస్స సచే తాసం ధమ్మం వాచేయ్యాసీ"తి. "దేవ, గిహీనం నామ రాజన్తేపురే ధమ్మం దేసేతుం వా వాచేతుం వా నప్పతిరూపం, అయ్యానం ఏవ పతిరూప"న్తి. రాజా "సచ్చం ఏస వదతీ"తి ఉయ్యోజేత్వా ఇత్థియో పక్కోసాపేత్వా "భద్దే, అహం తుమ్హాకం ధమ్మదేసనత్థాయ చ ధమ్మవాచనత్థాయ చ సత్థు సన్తికం గన్త్వా ఏకం భిక్ఖుం యాచామి, అసీతియా మహాసావకేసు కతరం యాచామీ"తి ఆహ. తా సబ్బాపి మన్తేత్వా ధమ్మభణ్డాగారికం ఆనన్దత్థేరమేవ ఆరోచేసుం. రాజా సత్థు సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నో ఏవమాహ "భన్తే, అమ్హాకం గేహే ఇత్థియో ఆనన్దత్థేరస్స సన్తికే ధమ్మం సోతుఞ్చ ఉగ్గణ్హితుఞ్చ ఇచ్ఛన్తి, సాధు వత సచే థేరో అమ్హాకం గేహే ధమ్మం దేసేయ్య చేవ వాచేయ్య చా"తి. సత్థా "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా థేరం ఆణాపేసి. తతో పట్ఠాయ రఞ్ఞో ఇత్థియో థేరస్స సన్తికే ధమ్మం సుణన్తి చేవ ఉగ్గణ్హన్తి చ.

అథేకదివసం రఞ్ఞో చూళామణి నట్ఠో. రాజా తస్స నట్ఠభావం సుత్వా అమచ్చే ఆణాపేసి "సబ్బే అన్తోవళఞ్జనకే మనుస్సే గహేత్వా చూళామణిం ఆహరాపేథా"తి. అమచ్చా మాతుగామే ఆదిం కత్వా చూళామణిం పరిపుచ్ఛన్తా అదిస్వా మహాజనం కిలమేన్తి. తం దివసం ఆనన్దత్థేరో రాజనివేసనం పవిట్ఠో. యథా తా ఇత్థియో పుబ్బే థేరం దిస్వావ హట్ఠతుట్ఠా ధమ్మం సుణన్తి చేవ ఉగ్గణ్హన్తి చ, తథా అకత్వా సబ్బా దోమనస్సప్పత్తావ అహేసుం. తతో థేరేన "కస్మా తుమ్హే అజ్జ ఏవరూపా జాతా"తి పుచ్ఛితా ఏవమాహంసు "భన్తే, రఞ్ఞో చూళామణిం పరియేసామాతి అమచ్చా మాతుగామే ఉపాదాయ

అన్తోవళఞ్జనకే కిలమేన్తి, న జానామ కస్స 'కిం భవిస్సతీ'తి, తేనమ్హ దోమనస్సప్పత్తా"తి. థేరో "మా చిన్తయిత్థా"తి తా సమస్సాసేత్వా రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా పఞ్ఞత్తాసనే నిసీదిత్వా "మణి కిర తే, మహారాజ, నట్ఠో"తి పుచ్ఛి. "ఆమ, భన్తే"తి. "అసక్ఖి పన తం ఆహరాపేతు"న్తి. "భన్తే, సబ్బం అన్తోజనం గహేత్వా కిలమేన్తోపి న సక్కోమి ఆహరాపేతు"న్తి. "మహారాజ, మహాజనం అకిలమేత్వావ ఆహరణూపాయో అత్థీ"తి. "కతరో, భన్తే"తి? "పిణ్డదానం, మహారాజా"తి. "కతరం పిణ్డదానం, భన్తే"తి? "మహారాజ, యత్తకేసు ఆసఙ్కా అత్థి, తే గహేత్వా ఏకేకస్స ఏకేకం పలాలపిణ్డం వా మత్తికాపిణ్డం వా దత్వా 'ఇమం పచ్చూసకాలే ఆహరిత్వా అసుకట్ఠానే నామ పాతేథా'తి వత్తబ్బం. యేన గహితో భవిస్సతి, సో తస్మిం పక్ఖిపిత్వా ఆహరిస్సతి. సచే పఠమదివసేయేవ పాతేన్తి, ఇచ్చేతం కుసలం. నో చే పాతేన్తి, దుతియదివసేపి తతియదివసేపి తథేవ కాతబ్బం. ఏవం మహాజనో చ న కిలమిస్సతి, మణిఞ్చ లభిస్ససీ"తి ఏవం వత్వా థేరో అగమాసి.

రాజా వుత్తనయేనేవ తయో దివసే దాపేసి, నేవ మణిం ఆహరింసు. థేరో తతియదివసే ఆగన్త్వా "కిం, మహారాజ, పాతితో మణీ"తి పుచ్ఛి. "న పాతేన్తి, భన్తే"తి. "తేన హి, మహారాజ, మహాతలస్మింయేవ పటిచ్ఛన్నట్ఠానే మహాచాటిం ఠపాపేత్వా ఉదకస్స పూరాపేత్వా సాణిం పరిక్ఖిపాపేత్వా 'సబ్బే అన్తోవళఞ్జనకమనుస్సా చ ఇత్థియో చ ఉత్తరాసఙ్గం కత్వా ఏకేకోవ అన్తోసాణిం పవిసిత్వా హత్థం ధోవిత్వా ఆగచ్ఛన్తూ'తి వదేహీ"తి థేరో ఇమం ఉపాయం ఆచిక్ఖిత్వా పక్కామి. రాజా తథా కారేసి. మణిచోరో చిన్తేసి "ధమ్మభణ్డాగారికో ఇమం అధికరణం ఆదాయ మణిం అదస్సేత్వా ఓసక్కిస్సతీతి అట్ఠానమేతం, పాతేతుం దాని వట్టతీ"తి మణిం పటిచ్ఛన్నం కత్వా ఆదాయ అన్తోసాణిం పవిసిత్వా చాటియం పాతేత్వా నిక్ఖమి. సబ్బేసం నిక్ఖన్తకాలే ఉదకం ఛడ్డేత్వా మణిం అద్దసంసు. రాజా "థేరం నిస్సాయ మహాజనం అకిలమేత్వావ మే మణి లద్ధో"తి తుస్సి, అన్తోవళఞ్జనకమనుస్సాపి "థేరం నిస్సాయ మహాదుక్ఖతో ముత్తమ్హా"తి తుస్సింసు. "థేరస్సానుభావేన రఞ్ఞో చూళామణి లద్ధో"తి థేరస్సానుభావో సకలనగరే చేవ భిక్ఖుసఙ్ఘే చ పాకటో జాతో.

ధమ్మసభాయం సన్నిసిన్నా భిక్ఖూ థేరస్స గుణం వణ్ణయింసు "ఆవుసో, ఆనన్దత్థేరో అత్తనో బహుస్సుతతాయ పణ్డిచ్చేన ఉపాయకుసలతాయ మహాజనం అకిలమేత్వా ఉపాయేనేవ రఞ్ఞో మణిం దస్సేసీ"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదాని ఆనన్దేనేవ పరహత్థగతం భణ్డం దస్సితం, పుబ్బేపి పణ్డితా మహాజనం అకిలమేత్వా ఉపాయేనేవ తిరచ్ఛానహత్థగతం భణ్డం దస్సయింసూ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సబ్బసిప్పేసు నిప్ఫత్తిం పత్తో తస్సేవ అమచ్చో అహోసి. అథేకదివసం రాజా మహన్తేన పరివారేన ఉయ్యానం గన్త్వా వనన్తరాని విచరిత్వా ఉదకకీళం కీళితుకామో మఙ్గలపోక్ఖరణిం ఓతరిత్వా ఇత్థాగారమ్పి పక్కోసి. ఇత్థియో అత్తనో అత్తనో సీసూపగగీవూపగాదీని ఆభరణాని ఓముఞ్చిత్వా ఉత్తరాసఙ్గేసు పక్ఖిపిత్వా సముగ్గపిట్ఠేసు ఠపేత్వా దాసియో పటిచ్ఛాపేత్వా పోక్ఖరణిం ఓతరింసు. అథేకా ఉయ్యానమక్కటీ సాఖన్తరే నిసిన్నా దేవిం పిళన్ధనాని ఓముఞ్చిత్వా ఉత్తరాసఙ్గే పక్ఖిపిత్వా సముగ్గపిట్ఠే ఠపయమానం దిస్వా తస్సా ముత్తాహారం పిళన్ధితుకామా హుత్వా దాసియా పమాదం ఓలోకయమానా నిసీది, దాసీపి తం రక్ఖమానా తహం తహం ఓలోకేత్వా నిసిన్నాయేవ నిద్దాయితుం ఆరభి. మక్కటీ తస్సా పమాదభావం ఞత్వా వాతవేగేన ఓతరిత్వా మహాముత్తాహారం గీవాయ పటిముఞ్చిత్వా వాతవేగేన ఉప్పతిత్వా సాఖన్తరే నిసీదిత్వా అఞ్ఞాసం మక్కటీనం దస్సనభయేన ఏకస్మిం రుక్ఖసుసిరట్ఠానే ఠపేత్వా ఉపసన్తూపసన్తా వియ తం రక్ఖమానా నిసీది.

సాపి ఖో దాసీ పటిబుజ్ఝిత్వా ముత్తాహారం అపస్సన్తీ కమ్పమానా అఞ్ఞం ఉపాయం అదిస్వా "పురిసో దేవియా ముత్తాహారం గహేత్వా పలాతో"తి మహావిరవం విరవి. ఆరక్ఖమనుస్సా తతో తతో సన్నిపతిత్వా తస్సా వచనం సుత్వా రఞ్ఞో ఆరోచయింసు. రాజా "చోరం గణ్హథా"తి ఆహ. పురిసా ఉయ్యానా నిక్ఖమిత్వా "చోరం గణ్హథ, చోరం గణ్హథా"తి ఇతో చితో చ ఓలోకేన్తి. అథేకో జానపదో బలికారకపురిసో తం సద్దం సుత్వా కమ్పమానో పలాయి. తం దిస్వా రాజపురిసా "అయం చోరో భవిస్సతీ"తి అనుబన్ధిత్వా తం గహేత్వా పోథేత్వా "అరే, దుట్ఠచోర, ఏవం మహాసారం నామ పిళన్ధనం అవహరిస్ససీ"తి పరిభాసింసు. సో చిన్తేసి "సచాహం 'న గణ్హామీ'తి వక్ఖామి, అజ్జ మే జీవితం నత్థి, పోథేన్తాయేవ మం మారేస్సన్తి, సమ్పటిచ్ఛామి న"న్తి. సో "ఆమ, సామి, గహితం మే"తి ఆహ. అథ నం బన్ధిత్వా రఞ్ఞో సన్తికం ఆనయింసు. రాజాపి నం పుచ్ఛి "గహితం తే మహాసారపిళన్ధన"న్తి? "ఆమ, దేవా"తి . "ఇదాని తం కహ"న్తి. "దేవ, మయా మహాసారం నామ మఞ్చపీఠమ్పి న దిట్ఠపుబ్బం, సేట్ఠి పన మం మహాసారపిళన్ధనం గణ్హాపేసి, సోహం తం గహేత్వావ తస్స అదాసిం, సో నం జానాతీ"తి.

రాజా సేట్ఠిం పక్కోసాపేత్వా "గహితం తే ఇమస్స హత్థతో మహాసారపిళన్ధన"న్తి పుచ్ఛి. "ఆమ, దేవా"తి. "కహం త"న్తి. "పురోహితస్స మే దిన్న"న్తి. పురోహితమ్పి పక్కోసాపేత్వా తథేవ పుచ్ఛి, సోపి సమ్పటిచ్ఛిత్వా "గన్ధబ్బస్స మే దిన్న"న్తి ఆహ. తమ్పి పక్కోసాపేత్వా "పురోహితస్స హత్థతో తే మహాసారపిళన్ధనం గహిత"న్తి పుచ్ఛి. "ఆమ, దేవా"తి. "కహం త"న్తి. "కిలేసవసేన మే వణ్ణదాసియా దిన్న"న్తి. తమ్పి పక్కోసాపేత్వా పుచ్ఛి, సా "న గణ్హామీ"తి ఆహ. తే పఞ్చ జనే పుచ్ఛన్తానఞ్ఞేవ సూరియో అత్థం గతో. రాజా "ఇదాని వికాలో జాతో, స్వే జానిస్సామా"తి తే పఞ్చ జనే అమచ్చానం దత్వా నగరం పావిసి.

బోధిసత్తో చిన్తేసి – "ఇదం పిళన్ధనం అన్తోవళఞ్జే నట్ఠం, అయఞ్చ గహపతికో బహివళఞ్జో, ద్వారేపి బలవారక్ఖో, తస్మా అన్తోవళఞ్జనకానమ్పి తం గహేత్వా పలాయితుం న సక్కా. ఏవం నేవ బహివళఞ్జనకానం, న అన్తో, ఉయ్యానే వళఞ్జనకానం గహణూపాయో దిస్సతి. ఇమినా దుగ్గతమనుస్సేన 'సేట్ఠిస్స మే దిన్న'న్తి కథేన్తేన అత్తనో మోక్ఖత్థాయ కథితం భవిస్సతి, సేట్ఠినాపి 'పురోహితస్స మే దిన్న'న్తి కథేన్తేన 'ఏకతో హుత్వా నిత్థరిస్సామీ'తి చిన్తేత్వా కథితం భవిస్సతి, పురోహితేనాపి 'గన్ధబ్బస్స మే దిన్న'న్తి కథేన్తేన 'బన్ధనాగారే గన్ధబ్బం నిస్సాయ సుఖేన వసిస్సామా'తి చిన్తేత్వా కథితం భవిస్సతి, గన్ధబ్బేనాపి 'వణ్ణదాసియా మే దిన్న'న్తి కథేన్తేన 'ఏకన్తేన అనుక్కణ్ఠితా భవిస్సామా'తి చిన్తేత్వా కథితం భవిస్సతి, ఇమేహి పఞ్చహిపి చోరేహి న భవితబ్బం, ఉయ్యానే మక్కటా బహూ, పిళన్ధనేన ఏకిస్సా మక్కటియా హత్థే ఆరుళ్హేన భవితబ్బ"న్తి. సో రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా "మహారాజ, చోరే అమ్హాకం నియ్యాదేథ, మయం తం కిచ్చం సోధేస్సామా"తి ఆహ. రాజా "సాధు, పణ్డిత, సోధేహీ"తి తస్స నియ్యాదేసి.

బోధిసత్తో అత్తనో దాసపురిసే పక్కోసాపేత్వా తే పఞ్చ జనే ఏకస్మింయేవ ఠానే వసాపేత్వా సమన్తా ఆరక్ఖం కత్వా కణ్ణం దత్వా "యం తే అఞ్ఞమఞ్ఞం కథేన్తి, తం మయ్హం ఆరోచేథా"తి వత్వా పక్కామి. తే తథా అకంసు. తతో మనుస్సానం సన్నిసిన్నవేలాయ సేట్ఠి తం గహపతికం ఆహ – "అరే, దుట్ఠగహపతి, తయా అహం, మయా వా త్వం కహం దిట్ఠపుబ్బో, కదా తే మయ్హం పిళన్ధనం దిన్న"న్తి ఆహ. సో "సామి మహాసేట్ఠి, అహం మహాసారం నామ రుక్ఖసారపాదకం మఞ్చపీఠమ్పి న జానామి, 'తం నిస్సాయ పన మోక్ఖం లభిస్సామీ'తి ఏవం అవచం, మా మే కుజ్ఝ, సామీ"తి ఆహ. పురోహితోపి సేట్ఠిం ఆహ "మహాసేట్ఠి, త్వం ఇమినా అత్తనో అదిన్నకమేవ మయ్హం కథం అదాసీ"తి? "మయమ్పి ద్వే ఇస్సరా, అమ్హాకం ఏకతో

హుత్వా ఠితకాలే కమ్మం ఖిప్పం నిప్ఫజ్జిస్సతీ"తి కథేసిన్తి. గన్ధబ్బోపి పురోహితం ఆహ "బ్రాహ్మణ, కదా తయా మయ్హం పిళన్ధనం దిన్న"న్తి? "అహం తం నిస్సాయ వసనట్ఠానే సుఖం వసిస్సామీ"తి కథేసిన్తి. వణ్ణదాసీపి గన్ధబ్బం ఆహ "అరే దుట్ఠగన్ధబ్బ, అహం కదా తవ సన్తికం గతపుబ్బా, త్వం వా మమ సన్తికం ఆగతపుబ్బో, కదా తే మయ్హం పిళన్ధనం దిన్న"న్తి? భగిని కింకారణా కుజ్ఝసి, "అమ్హేసు పఞ్చసు ఏకతో వసన్తేసు ఘరావాసో భవిస్సతి, అనుక్కణ్ఠమానా సుఖం వసిస్సామా"తి కథేసిన్తి. బోధిసత్తో పయోజితమనుస్సానం సన్తికా తం కథం సుత్వా తేసం తథతో అచోరభావం ఞత్వా "మక్కటియా గహితపిళన్ధనం ఉపాయేనేవ పాతేస్సామీ"తి గేణ్డుమయాని బహూని పిళన్ధనాని కారేత్వా ఉయ్యానే మక్కటియో గాహాపేత్వా హత్థపాదగీవాసు గేణ్డుపిళన్ధనాని పిళన్ధాపేత్వా విస్సజ్జేసి. ఇతరా మక్కటీ పిళన్ధనం రక్ఖమానా ఉయ్యానే ఏవ నిసీది.

బోధిసత్తో మనుస్సే ఆణాపేసి "గచ్ఛథ తుమ్హే, ఉయ్యానే సబ్బా మక్కటియో ఉపధారేథ, యస్సా తం పిళన్ధనం పస్సథ, తం ఉత్తాసేత్వా పిళన్ధనం గణ్హథా"తి. తాపి ఖో మక్కటియో "పిళన్ధనం నో లద్ధ"న్తి తుట్ఠపహట్ఠా ఉయ్యానే విచరన్తియో తస్సా సన్తికం గన్త్వా "పస్స అమ్హాకం పిళన్ధన"న్తి ఆహంసు. సా మక్కటీ అసహమానా "కిం ఇమినా గేణ్డుపిళన్ధనేనా"తి ముత్తాహారం పిళన్ధిత్వా నిక్ఖమి. అథ నం తే పురిసా దిస్వా పిళన్ధనం ఛడ్డాపేత్వా ఆహరిత్వా బోధిసత్తస్స అదంసు. సో తం ఆదాయ రఞ్ఞో దస్సేత్వా "ఇదం తే దేవ పిళన్ధనం, తే పఞ్చపి అచోరా, ఇదం పన ఉయ్యానే మక్కటియా ఆభత"న్తి ఆహ. "కథం పన తే, పణ్డిత, మక్కటియా హత్థం ఆరుళ్హభావో ఞాతో, కథం తే గహిత"న్తి? సో సబ్బం ఆచిక్ఖి. రాజా తుట్ఠమానసో "సఙ్గామసీసాదీసు నామ సూరాదయో ఇచ్ఛితబ్బా హోన్తీ"తి బోధిసత్తస్స థుతిం కరోన్తో ఇమం గాథమాహ –

౯౨. "ఉక్కట్ఠే సూరమిచ్ఛన్తి, మన్తీసు అకుతూహలం;
పియఞ్చ అన్నపానమ్హి, అత్థే జాతే చ పణ్డిత"న్తి.

తత్థ **ఉక్కట్ఠే**తి ఉపకట్ఠే, ఉభతోబ్యూళ్హే సఙ్గామే సమ్పహారే వత్తమానేతి అత్థో. **సూరమిచ్ఛన్తీ**తి అసనియాపి మత్థకే పతమానాయ అపలాయినం సూరం ఇచ్ఛన్తి, తస్మిం ఖణే ఏవరూపో సఙ్గామయోధో పత్థేతబ్బో హోతి. **మన్తీసు అకుతూహల**న్తి కత్తబ్బాకత్తబ్బకిచ్చం సమ్మన్తనకాలే ఉప్పన్నే మన్తీసు యో అకుతూహలో అవికిణ్ణవాచో మన్తం న భిన్దతి, తం ఇచ్ఛన్తి, తాదిసో తేసు ఠానేసు పత్థేతబ్బో హోతి. **పియఞ్చ అన్నపానమ్హీ**తి మధురే అన్నపానే పచ్చుపట్ఠితే సహపరిభుఞ్జనత్థాయ పియపుగ్గలం పత్థేన్తి, తాదిసో తస్మిం కాలే పత్థేతబ్బో హోతి. **అత్థే జాతే చ పణ్డిత**న్తి అత్థగమ్భీరే ధమ్మగమ్భీరే కిస్మిఞ్చిదేవ కారణే వా పఞ్హే వా ఉప్పన్నే పణ్డితం విచక్ఖణం ఇచ్ఛన్తి. తథారూపో హి తస్మిం సమయే పత్థేతబ్బో హోతీతి.

ఏవం రాజా బోధిసత్తం వణ్ణేత్వా థోమేత్వా ఘనవస్సం వస్సేన్తో మహామేఘో వియ సత్తహి రతనేహి పూజేత్వా తస్సోవాదే ఠత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా యథాకమ్మం గతో, బోధిసత్తోపి యథాకమ్మం గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా థేరస్స గుణం కథేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, పణ్డితామచ్చో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

మహాసారజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౯౩] ౩. విస్సాసభోజనజాతకవణ్ణనా

న విస్ససే అవిస్సత్థేతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో విస్సాసభోజనం ఆరబ్భ కథేసి. తస్మిం కిర సమయే యేభుయ్యేన భిక్ఖూ "మాతరా నో దిన్నం, పితరా నో దిన్నం, భాతరా, భగినియా, చూళమాతరా, చూళపితరా, మాతులేన, మాతులానియా దిన్నం. అమ్హాకం గిహికాలేపి భిక్ఖుకాలేపి ఏతే దాతుం యుత్తరూపావా"తి ఞాతీహి దిన్నే చత్తారో పచ్చయే విస్సత్థా హుత్వా అపచ్చవేక్ఖిత్వా పరిభుఞ్జన్తి. సత్థా తం కారణం ఞత్వా "భిక్ఖూనం మయా ధమ్మదేసనం కాతుం వట్టతీ"తి భిక్ఖూ సన్నిపాతాపేత్వా "భిక్ఖవే, భిక్ఖునా నామ ఞాతీహిపి అఞ్ఞాతీహిపి దిన్నకే చత్తారో పచ్చయే పచ్చవేక్ఖిత్వావ పరిభోగో కాతబ్బో. అపచ్చవేక్ఖిత్వా పరిభోగం కత్వా హి కాలం కురుమానో భిక్ఖు యక్ఖపేతఅత్తభావతో న ముచ్చతి, అపచ్చవేక్ఖితపరిభోగో నామేస విసపరిభోగసదిసో. విసఞ్హి విస్సాసికేన దిన్నకమ్పి అవిస్సాసికేన దిన్నకమ్పి మారేతియేవ. పుబ్బేపి విస్సాసేన దిన్నం విసం పరిభుఞ్జిత్వా జీవితక్ఖయం పత్తా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో మహావిభవో సేట్ఠి అహోసి. తస్సేకో గోపాలకో కిట్ఠసమ్బాధసమయే గావో గహేత్వా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా తత్థ గోసాలం కత్వా రక్ఖన్తో వసతి. సేట్ఠినో చ కాలేన కాలం గోరసం ఆహరతి. అథస్స గోసాలాయ అవిదూరే సీహో నివాసం గణ్హి. గావీనం సీహసన్తాసేన మిలాతానం ఖీరం మన్దం అహోసి. అథ నం ఏకదివసం సప్పిం ఆదాయ ఆగతం సేట్ఠి పుచ్ఛి "కిం ను ఖో, సమ్మ గోపాలక, మన్దం సప్పీ"తి? సో తం కారణం ఆచిక్ఖి. "అత్థి పన, సమ్మ, తస్స సీహస్స కత్థచి పటిబన్ధో"తి? "అత్థిస్స సామి, ఏకాయ మిగమాతుకాయ సద్ధిం సంసగ్గో"తి. "సక్కా పన తం గాహాపేతు"న్తి? "సక్కా, సామీ"తి. "తేన హి తం గహేత్వా తస్సా నలాటతో పట్ఠాయ సరీరే లోమాని విసేన పునప్పునం రజిత్వా సుక్ఖాపేత్వా ద్వే తయో దివసే అతిక్కామేత్వా తం మిగమాతుకం విస్సజ్జేహి, సో తస్సా సినేహేన సరీరం లేహిత్వా జీవితక్ఖయం పాపుణిస్సతి. అథస్స చమ్మనఖదాఠా చేవ వసఞ్చ మంసఞ్చ గహేత్వా ఆగచ్ఛేయ్యాసీ"తి హలాహలవిసం దత్వా ఉయ్యోజేసి.

సో గోపాలకో జాలం ఖిపిత్వా ఉపాయేన తం మిగమాతుకం గణ్హిత్వా తథా అకాసి. సీహో తం దిస్వావ బలవసినేహేన తస్సా సరీరం లేహిత్వా జీవితక్ఖయం పాపుణి. గోపాలకోపి చమ్మాదీని గహేత్వా బోధిసత్తస్స సన్తికం అగమాసి. బోధిసత్తో తం కారణం ఞత్వా "పరేసు సినేహో నామ న కాతబ్బో, ఏవం బలసమ్పన్నోపి సీహో మిగరాజా కిలేసవసేన సంసగ్గం నిస్సాయ మిగమాతుకాయ సరీరం లేహన్తో విసపరిభోగం కత్వా జీవితక్ఖయం పత్తో"తి వత్వా సమ్పత్తపరిసాయ ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౯౩. "న విస్ససే అవిస్సత్థే, విస్సత్థేపి న విస్ససే;
విస్సాసా భయమన్వేతి, సీహంవ మిగమాతుకా"తి.

తత్రాయం సఙ్ఖేపత్థో – యో పుబ్బే సభయో అత్తని అవిస్సత్థో అహోసి, తస్మిం **అవిస్సత్థే,** యో పుబ్బేపి నిబ్భయో అత్తని విస్సాసికోయేవ, తస్మిం **విస్సత్థేపి న విస్ససే,** నేవ విస్సాసం కరేయ్య. కింకారణా? **విస్సాసా భయమన్వేతి,** యో హి మిత్తేపి అమిత్తేపి విస్సాసో, తతో భయమేవ ఆగచ్ఛతి. కథం? **సీహంవ మిగమాతుకా,** యథా మిత్తసన్థవవసేన కతవిస్సాసాయ మిగమాతుకాయ సన్తికా సీహస్స భయం అన్వేతి, ఉపగతం సమ్పత్తన్తి అత్థో. యథా వా విస్సాసవసేన సీహం మిగమాతుకా అన్వేతా ఉపగతాతిపి అత్థో.

ఏవం బోధిసత్తో సమ్పత్తపరిసాయ ధమ్మం దేసేత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా మహాసేట్ఠి అహమేవ అహోసి”న్తి.

విస్సాసభోజనజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౯౪] ౪. లోమహంసజాతకవణ్ణనా

సోతత్తో సోసిన్నో చేవాతి ఇదం సత్థా వేసాలిం ఉపనిస్సాయ పాటికారామే విహరన్తో సునక్ఖత్తం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకస్మిఞ్హి సమయే సునక్ఖత్తో సత్థు ఉపట్ఠాకో హుత్వా పత్తచీవరమాదాయ విచరమానో కోరక్ఖత్తియస్స ధమ్మం రోచేన్తో దసబలస్స పత్తచీవరం నియ్యాదేత్వా కోరక్ఖత్తియం నిస్సాయ వసతి. తస్స కాలకఞ్జికఅసురయోనియం నిబ్బత్తకాలే గిహీ హుత్వా “నత్థి సమణస్స గోతమస్స ఉత్తరి మనుస్సధమ్మా అలమరియఞాణదస్సనవిసేసో, తక్కపరియాహతం సమణో గోతమో ధమ్మం దేసేతి వీమంసానుచరితం సయంపటిభానం. యస్స చ ఖ్వాస్స అత్థాయ ధమ్మో దేసితో, న సో నియ్యాతి తక్కరస్స సమ్మా దుక్ఖక్ఖయాయా”తి (మ॰ ని॰ ౧.౧౪౬) వేసాలియం తిణ్ణం పాకారానం అన్తరే విచరన్తో సత్థు అవణ్ణం భాసతి.

అథాయస్మా సారిపుత్తో పిణ్డాయ చరన్తో తస్సేవం అవణ్ణం భాసన్తస్స సుత్వా పిణ్డపాతపటిక్కన్తో తమత్థం భగవతో ఆరోచేసి. భగవా “కోధనో, సారిపుత్త, సునక్ఖత్తో మోఘపురిసో, కోధవసేనేవమాహ, కోధవసేనాపి పన ‘న సో నియ్యాతి తక్కరస్స సమ్మా దుక్ఖక్ఖయాయా’తి వదన్తో అజానిత్వాపి మయ్హం గుణమేవ భాసతి. న ఖో పన సో మోఘపురిసో మయ్హం గుణం జానాతి. మయ్హఞ్హి, సారిపుత్త, ఛ అభిఞ్ఞా నామ అత్థి, అయమ్పి మే ఉత్తరిమనుస్సధమ్మోవ. దసబలఞాణాని అత్థి, చతువేసారజ్జఞాణం అత్థి, చతుయోనిపరిచ్ఛేదకఞాణం అత్థి, పఞ్చగతిపరిచ్ఛేదకఞాణం అత్థి, అయమ్పి మే ఉత్తరిమనుస్సధమ్మోవ. ఏవం ఉత్తరిమనుస్సధమ్మసమన్నాగతం పన మం యో ఏవం వదేయ్య ‘నత్థి సమణస్స గోతమస్స ఉత్తరిమనుస్సధమ్మో’తి, సో తం వాచం అప్పహాయ తం చిత్తం అప్పహాయ తం దిట్ఠిం అప్పటినిస్సజ్జిత్వా యథాభతం నిక్ఖిత్తో ఏవం నిరయే”తి ఏవం అత్తనో విజ్జమానం ఉత్తరిమనుస్సధమ్మస్స గుణం కథేత్వా “సునక్ఖత్తో కిర, సారిపుత్త, కోరక్ఖత్తియస్స దుక్కరకారికాయ మిచ్ఛాతపే పసన్నో, మిచ్ఛాతపే పసీదన్తేన పన మయి ఏవ పసీదితుం వట్టతి. అహఞ్హి ఇతో ఏకనవుతికప్పమత్థకే ‘అత్థి ను ఖో ఏత్థ సారో’తి బాహిరకం మిచ్ఛాతపం వీమంసన్తో చతురఙ్గసమన్నాగతం బ్రహ్మచరియవాసం వసిం, తపస్సీ సుదం హోమి పరమతపస్సీ, లూఖో సుదం హోమి పరమలూఖో, జేగుచ్ఛీ సుదం హోమి పరమజేగుచ్ఛీ, పవివిత్తో సుదం హోమి పరమపవివిత్తో”తి వత్వా థేరేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే ఏకనవుతికప్పమత్థకే బోధిసత్తో “బాహిరకతపం వీమంసిస్సామీ”తి ఆజీవకపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా అచేలకో అహోసి రజోజల్లికో, పవివిత్తో అహోసి ఏకవిహారీ. మనుస్సే దిస్వా మిగో వియ పలాయి, మహావికతిభోజనో అహోసి, వచ్ఛకగోమయాదీని పరిభుఞ్జి, అప్పమాదవిహారత్థాయ అరఞ్ఞే ఏకస్మిం భింసనకే వనసణ్డే విహాసి. తస్మిమ్పి విహరన్తో హిమపాతసమయే అన్తరట్ఠకే రత్తిం వనసణ్డా నిక్ఖమిత్వా అబ్భోకాసే విహరిత్వా సూరియే ఉగ్గతే వనసణ్డం పవిసతి. సో యథా రత్తిం అబ్భోకాసే హిమోదకేన తిన్తో, తథేవ దివా వనసణ్డతో పగ్ఘరన్తేహి ఉదకబిన్దూహి తేమయి. ఏవం అహోరత్తం సీతదుక్ఖం అనుభోతి. గిమ్హానం పన పచ్ఛిమే మాసే దివా అబ్భోకాసే విహరిత్వా రత్తిం వనసణ్డం పవిసతి. సో యథా దివా అబ్భోకాసే ఆతపేన పరిళాహప్పత్తో, తథేవ రత్తిం నివాతే వనసణ్డే పరిళాహం పాపుణాతి, సరీరా సేదధారా ముచ్చన్తి. అథస్స పుబ్బే అస్సుతపుబ్బా అయం గాథా పటిభాసి –

౯౪. “సోతత్తో సోసిన్నో చేవ, ఏకో భింసనకే వనే;

నగ్గో న చగ్గిమాసీనో, ఏసనాపసుతో మునీ"తి.

తత్థ **సోతత్తో**తి సూరియసన్తాపేన సుట్ఠు తత్తో. **సోసిన్నో**తి హిమోదకేన సుసిన్నో సుట్ఠు తిన్తో. **ఏకో భింసనకే వనే**తి యత్థ పవిట్ఠానం యేభుయ్యేన లోమాని హంసన్తి, తథారూపే భింసనకేవనసణ్డే ఏకో అదుతియోవ అహోసిన్తి దీపేతి. **నగ్గో న చగ్గిమాసీనో**తి నగ్గో చ న చ అగ్గిమాసీనో. తథా సీతేన పీళియమానోపి నేవ నివాసనపారుపనం వా ఆదియిం, న చ అగ్గిం ఆగమ్మ నిసీదిన్తి దీపేతి. **ఏసనాపసుతో**తి అబ్రహ్మచరియేపి తస్మిం బ్రహ్మచరియసఞ్ఞీ హుత్వా "బ్రహ్మచరియమేవేతం ఏసనా గవేసనా ఉపాయో బ్రహ్మలోకస్సా"తి ఏవం తాయ బ్రహ్మచరియేసనాయ పసుతో అనుయుత్తో ఉస్సుక్కం ఆపన్నో అహోసిన్తి దస్సేతి. **మునీ**తి "ముని ఖో ఏస మోనత్థాయ పటిపన్నో"తి ఏవం లోకేన సమ్భావితో అహోసిన్తి దీపేతి.

ఏవం చతురఙ్గసమన్నాగతం బ్రహ్మచరియం చరిత్వా బోధిసత్తో మరణకాలే ఉపట్ఠితం నిరయనిమిత్తం దిస్వా "ఇదం వతసమాదానం నిరత్థక"న్తి ఞత్వా తఙ్ఖణఞ్ఞేవ తం లద్ధిం భిన్దిత్వా సమ్మాదిట్ఠిం గహేత్వా దేవలోకే నిబ్బత్తి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "అహం తేన సమయేన సో ఆజీవకో అహోసి"న్తి.

లోమహంసజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౯౫] ౫. మహాసుదస్సనజాతకవణ్ణనా

అనిచ్చా వత సఙ్ఖారాతి ఇదం సత్థా పరినిబ్బానమఞ్చే నిపన్నో ఆనన్దత్థేరస్స "మా, భన్తే, భగవా ఇమస్మిం ఖుద్దకనగరకే"త్యాదివచనం (దీ॰ ని॰ ౨.౨౧౦) ఆరబ్భ కథేసి. తథాగతే హి జేతవనే విహరన్తే సారిపుత్తత్థేరో కత్తికపుణ్ణమాయం నాళకగామకే జాతోవరకే పరినిబ్బాయి, మహామోగ్గల్లానో కత్తికమాసస్సేవ కాళపక్ఖఅమావసియం. ఏవం పరినిబ్బుతే అగ్గసావకయుగే "అహమ్పి కుసినారాయం పరినిబ్బాయిస్సామీ"తి అనుపుబ్బేన చారికం చరమానో తత్థ గన్త్వా యమకసాలానమన్తరే ఉత్తరసీసకే మఞ్చకే అనుట్ఠానసేయ్యాయ నిపజ్జి. అథ నం ఆయస్మా ఆనన్దత్థేరో "మా, భన్తే, భగవా ఇమస్మిం ఖుద్దకనగరకే విసమే ఉజ్జఙ్గలనగరకే, సాఖానగరకే పరినిబ్బాయి, అఞ్ఞేసం చమ్పారాజగహాదీనం మహానగరానం అఞ్ఞతరస్మిం భగవా పరినిబ్బాయతూ"తి యాచి. సత్థా "మా, ఆనన్ద, ఇమం 'ఖుద్దకనగరకం, ఉజ్జఙ్గలనగరకం సాఖానగరక'న్తి వదేహి, అహఞ్హి పుబ్బే సుదస్సనచక్కవత్తిరాజకాలే ఇమస్మిం నగరే వసిం, తదా ఇదం ద్వాదసయోజనికేన రతనపాకారేన పరిక్ఖిత్తం మహానగరం అహోసీ"తి వత్వా థేరేన యాచితో అతీతం ఆహరన్తో **మహాసుదస్సనసుత్తం** (దీ॰ ని॰ ౨.౨౪౧ ఆదయో) కథేసి.

తదా పన మహాసుదస్సనం సుధమ్మపాసాదా ఓతరిత్వా అవిదూరే సత్తరతనమయే తాలవనే పఞ్ఞత్తస్మిం కప్పియమఞ్చకే దక్ఖిణేన పస్సేన అనుట్ఠానసేయ్యాయ నిపన్నం దిస్వా "ఇమాని తే, దేవ, చతురాసీతి నగరసహస్సాని కుసావతిరాజధానిప్పముఖాని, ఏత్థ ఛన్దం కరోహీ"తి సుభద్దాయ దేవియా వుత్తే మహాసుదస్సనో "మా దేవి ఏవం అవచ, అథ ఖో 'ఏత్థ ఛన్దం వినేహి, మా అపేక్ఖం అకాసీ'తి ఏవం మం ఓవదా"తి వత్వా "కింకారణా, దేవా"తి పుచ్ఛితో "అజ్జాహం కాలకిరియం కరిస్సామీ"తి. అథ నం దేవీ రోదమానా అక్ఖీని పుఞ్ఛిత్వా కిచ్ఛేన కసిరేన తథా వత్వా రోది పరిదేవి. సేసాపి చతురాసీతిసహస్సఇత్థియో రోదింసు పరిదేవింసు. అమచ్చాదీసుపి ఏకోపి అధివాసేతుం నాసక్ఖి, సబ్బేపి రోదింసు. బోధిసత్తో "అలం, భణే, మా సద్దమకత్థా"తి సబ్బే నివారేత్వా దేవిం ఆమన్తేత్వా "మా త్వం దేవి రోది, మా పరిదేవి. తిలఫలమత్తోపి హి సఙ్ఖారో నిచ్చో నామ నత్థి, సబ్బేపి అనిచ్చా భేదనధమ్మా ఏవా"తి వత్వా దేవిం ఓవదన్తో ఇమం గాథమాహ –

౯౫. “అనిచ్చా వత సఙ్ఖారా, ఉప్పాదవయధమ్మినో;

ఉప్పజ్జిత్వా నిరుజ్ఝన్తి, తేసం వూపసమో సుఖో”తి.

తత్థ **అనిచ్చా వత సఙ్ఖారా**తి భద్దే సుభద్దాదేవి, యత్తకా కేహిచి పచ్చయేహి సమాగన్త్వా కతా ఖన్ధాయతనాదయో సఙ్ఖారా, సబ్బే తే అనిచ్చాయేవ నామ. ఏతేసు హి రూపం అనిచ్చం…పే.… విఞ్ఞాణం అనిచ్చం. చక్ఖు అనిచ్చం…పే.… ధమ్మా అనిచ్చా. యంకిఞ్చి సవిఞ్ఞాణకం అవిఞ్ఞాణకం రతనం, సబ్బం తం అనిచ్చమేవ. ఇతి “అనిచ్చా వత సఙ్ఖారా”తి గణ్హ. కస్మా? **ఉప్పాదవయధమ్మినో**తి, సబ్బే హేతే ఉప్పాదధమ్మినో చేవ వయధమ్మినో చ ఉప్పజ్జనభిజ్జనసభావాయేవ, తస్మా “అనిచ్చా”తి వేదితబ్బా. యస్మా చ అనిచ్చా, తస్మా **ఉప్పజ్జిత్వా నిరుజ్ఝన్తి,** ఉప్పజ్జిత్వా ఠితిం పత్వాపి నిరుజ్ఝన్తియేవ. సబ్బేవ హేతే నిబ్బత్తమానా ఉప్పజ్జన్తి నామ, భిజ్జమానా నిరుజ్ఝన్తి నామ. తేసం ఉప్పాదే సతియేవ చ ఠితి నామ హోతి, ఠితియా సతియేవ భఙ్గో నామ హోతి, న హి అనుప్పన్నస్స ఠితి నామ , నాపి ఠితం అభిజ్జనకం నామ అత్థి. ఇతి సబ్బేపి సఙ్ఖారా తీణి లక్ఖణాని పత్వా తత్థ తత్థేవ నిరుజ్ఝన్తి, తస్మా సబ్బేపిమే అనిచ్చా ఖణికా ఇత్తరా అధువా పభఙ్గునో చలితా సమీరితా అనద్ధనియా పయాతా తావకాలికా నిస్సారా, తావకాలికట్ఠేన మాయామరీచిఫేణసదిసా. తేసు భద్దే సుభద్దాదేవి, కస్మా సుఖసఞ్ఞం ఉప్పాదేసి, ఏవం పన గణ్హ **తేసం వూపసమో సుఖో**తి, సబ్బవట్టవూపసమనతో తేసం వూపసమో నామ నిబ్బానం, తదేవేకం ఏకన్తతో సుఖం, తతో అఞ్ఞం సుఖం నామ నత్థీతి.

ఏవం మహాసుదస్సనో అమతమహానిబ్బానేన దేసనాయ కూటం గహేత్వా అవసేసస్సపి మహాజనస్స “దానం దేథ, సీలం రక్ఖథ, ఉపోసథకమ్మం కరోథా”తి ఓవాదం దత్వా దేవలోకపరాయణో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా సుభద్దా దేవీ రాహులమాతా అహోసి, పరిణాయకరతనం రాహులో, సేసపరిసా బుద్ధపరిసా, మహాసుదస్సనో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

మహాసుదస్సనజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౯౬] ౬. తేలపత్తజాతకవణ్ణనా

సమతిత్తికం అనవసేసకన్తి ఇదం సత్థా సుమ్భరట్ఠే సేదకం నామ నిగమం ఉపనిస్సాయ అఞ్ఞతరస్మిం వనసణ్డే విహరన్తో జనపదకల్యాణిసుత్తం ఆరబ్భ కథేసి. తత్ర హి భగవా –

> “సేయ్యథాపి, భిక్ఖవే, ‘జనపదకల్యాణీ జనపదకల్యాణీ’తి ఖో, భిక్ఖవే, మహాజనకాయో సన్నిపతేయ్య, సా ఖో పనస్స జనపదకల్యాణీ పరమపాసావినీ నచ్చే, పరమపాసావినీ గీతే. ‘జనపదకల్యాణీ నచ్చతి గాయతీ’తి ఖో, భిక్ఖవే, భియ్యోసోమత్తాయ మహాజనకాయో సన్నిపతేయ్య. అథ పురిసో ఆగచ్ఛేయ్య జీవితుకామో అమరితుకామో సుఖకామో దుక్ఖపటికూలో. తమేనం ఏవం వదేయ్య “అయం తే, అమ్భో పురిస, సమతిత్తికో తేలపత్తో అన్తరేన చ మహాజనకాయస్స అన్తరేన చ జనపదకల్యాణియా పరిహరితబ్బో, పురిసో చ తం ఉక్ఖిత్తాసికో పిట్ఠితో పిట్ఠితో అనుబన్ధిస్సతి ‘యత్థేవ నం థోకమ్పి ఛడ్డేస్ససి, తత్థేవ తే సీసం పాతేస్సామీ’”తి. “తం కిం మఞ్ఞథ, భిక్ఖవే, అపి ను సో పురిసో అముం తేలపత్తం అమనసికరిత్వా బహిద్ధా పమాదం ఆహరేయ్యా”తి? “నో హేతం, భన్తే”. ఉపమా ఖో మ్యాయం, భిక్ఖవే, కతా అత్థస్స విఞ్ఞాపనాయ. అయమేవేత్థ అత్థో – ‘సమతిత్తికో తేలపత్తో’తి ఖో, భిక్ఖవే,

కాయగతాయేతం సతియా అధివచనం. తస్మాతిహ , భిక్ఖవే, ఏవం సిక్ఖితబ్బం 'కాయగతా నో సతి భావితా భవిస్సతి సుసమారద్ధా'తి ఏవఞ్హి వో, భిక్ఖవే, సిక్ఖితబ్బ"న్తి (సం॰ ని॰ ౫.౩౮౬) –

ఇదం జనపదకల్యాణిసుత్తం సాత్థం సబ్యఞ్జనం కథేసి.

తత్రాయం సఙ్ఖేపత్థో – **జనపదకల్యాణీ**తి జనపదమ్హి కల్యాణీ ఉత్తమా ఛసరీరదోసరహితా పఞ్చకల్యాణసమన్నాగతా. సా హి యస్మా నాతిదీఘా, నాతిరస్సా, నాతికిసా, నాతిథూలా, నాతికాళా, నాచ్చోదాతా, అతిక్కన్తా మానుసకవణ్ణం, అపత్తా దిబ్బవణ్ణం, తస్మా ఛసరీరదోసరహితా. ఛవికల్యాణం, మంసకల్యాణం, న్హారుకల్యాణం, అట్ఠికల్యాణం, వయోకల్యాణన్తి ఇమేహి పన పఞ్చహి కల్యాణేహి సమన్నాగతత్తా పఞ్చకల్యాణసమన్నాగతా నామ. తస్సా హి ఆగన్తుకోభాసకిచ్చం నామ నత్థి, అత్తనో సరీరోభాసేనేవ ద్వాదసహత్థే ఠానే ఆలోకం కరోతి, పియఙ్గుసామా వా హోతి సువణ్ణసామా వా. అయమస్సా **ఛవికల్యాణతా**. చత్తారో పనస్సా హత్థపాదా ముఖపరియోసానఞ్చ లాఖారసపరికమ్మకతం వియ రత్తపవాళరత్తకమ్బలసదిసం హోతి. అయమస్సా **మంసకల్యాణతా**. వీసతి నఖపత్తాని మంసతో అముత్తట్ఠానే లాఖారసపూరితాని వియ, ముత్తట్ఠానే ఖీరధారాసదిసాని. అయమస్సా **న్హారుకల్యాణతా**. ద్వత్తింస దన్తా సుఫుసితా సుధోతవజిరపన్తి వియ ఖాయన్తి. అయమస్సా **అట్ఠికల్యాణతా**. వీసతివస్ససతికాపి పన సమానా సోళసవస్సుద్దేసికా వియ హోతి నిబ్బలిపలితా. అయమస్సా **వయోకల్యాణతా**.

పరమపాసావినీతి ఏత్థ పన పసవనం పసవో, పవత్తీతి అత్థో. పసవో ఏవ పాసావో, పరమో పాసావో పరమపాసావో, సో అస్సా అత్థీతి పరమపాసావినీ. నచ్చే చ గీతే చ ఉత్తమప్పవత్తి సేట్ఠకిరియా. ఉత్తమమేవ నచ్చం నచ్చతి, గీతఞ్చ గాయతీతి వుత్తం హోతి.

అథ పురిసో ఆగచ్ఛేయ్యాతి న అత్తనో రుచియా ఆగచ్ఛేయ్య, అయం పనేత్థ అధిప్పాయో – అథేవం మహాజనమజ్ఝే జనపదకల్యాణియా నచ్చమానాయ "సాధు సాధూ"తి సాధుకారేసు అఙ్గులిఫోటనేసు చేలుక్ఖేపేసు చ పవత్తమానేసు తం పవత్తిం సుత్వా రాజా బన్ధనాగారతో ఏకం చోరపురిసం పక్కోసాపేత్వా నిగళాని ఛిన్దిత్వా సమతిత్తికం సుపరిపుణ్ణం తేలపత్తం తస్స హత్థే దత్వా ఉభోహి హత్థేహి దళ్హం గాహాపేత్వా ఏకం అసిహత్థం పురిసం ఆణాపేసి "ఏతం గహేత్వా జనపదకల్యాణియా సమజ్జట్ఠానం గచ్ఛ. యత్థేవ చేస పమాదం ఆగమ్మ ఏకమ్పి తేలబిన్దుం ఛడ్డేతి, తత్థేవస్స సీసం ఛిన్దా"తి. సో పురిసో అసిం ఉక్ఖిపిత్వా తం తజ్జేన్తో తత్థ నేసి. సో మరణభయతజ్జితో జీవితుకామతాయ పమాదవసేన తం అమనసికరిత్వా సకిమ్పి అక్ఖీని ఉమ్మీలేత్వా తం జనపదకల్యాణిం న ఓలోకేసి. ఏవం భూతపుబ్బమేవేతం వత్థు, సుత్తే పన పరికప్పవసేనేతం వుత్తన్తి వేదితబ్బం.

ఉపమా ఖో మ్యాయన్తి ఏత్థ పన తేలపత్తస్స తావ కాయగతాసతియా ఓపమ్మసంసన్దనం కతమేవ. ఏత్థ పన రాజా వియ కమ్మం దట్ఠబ్బం, అసి వియ కిలేసా, ఉక్ఖిత్తాసికపురిసో వియ మారో, తేలపత్తహత్థో పురిసో వియ కాయగతాసతిభావకో విపస్సకయోగావచరో. ఇతి భగవా "కాయగతాసతిం భావేతుకామేన భిక్ఖునా తేలపత్తహత్థేన తేన పురిసేన వియ సతిం అవిస్సజ్జేత్వా అప్పమత్తేన కాయగతాసతి భావేతబ్బా"తి ఇమం సుత్తం ఆహరిత్వా దస్సేసి.

భిక్ఖూ ఇమం సుత్తఞ్చ అత్థఞ్చ సుత్వా ఏవమాహంసు – “దుక్కరం, భన్తే, తేన పురిసేన కతం తథారూపిం జనపదకల్యాణిం అనోలోకేత్వా తేలపత్తం ఆదాయ గచ్ఛన్తేనా”తి. సత్థా “న, భిక్ఖవే, తేన దుక్కరం కతం, సుకరమేవేతం. కస్మా? ఉక్ఖిత్తాసికేన పురిసేన సన్తజ్జేత్వా నీయమానతాయ. యం పన పుబ్బే పణ్డితా అప్పమాదేన సతిం అవిస్సజ్జేత్వా అభిసఙ్ఖతం దిబ్బరూపమ్పి ఇన్ద్రియాని భిన్దిత్వా అనోలోకేత్వావ గన్త్వా రజ్జం పాపుణింసు, ఏతం దుక్కర”న్తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స రఞ్ఞో పుత్తసతస్స సబ్బకనిట్ఠో హుత్వా నిబ్బత్తి, సో అనుపుబ్బేన విఞ్ఞుతం పాపుణి. తదా చ రఞ్ఞో గేహే పచ్చేకబుద్ధా భుఞ్జన్తి, బోధిసత్తో తేసం వేయ్యావచ్చం కరోతి. సో ఏకదివసం చిన్తేసి “మమ బహూ భాతరో, లచ్ఛామి ను ఖో అహం ఇమస్మిం నగరే కులసన్తకం రజ్జం, ఉదాహు నో”తి? అథస్స ఏతదహోసి “పచ్చేకబుద్ధే పుచ్ఛిత్వా జానిస్సామీ”తి. సో దుతియదివసే పచ్చేకబుద్ధేసు ఆగతేసు ధమకరణం ఆదాయ పానీయం పరిస్సావేత్వా పాదే ధోవిత్వా తేలేన మక్ఖేత్వా తేసం అన్తరఖజ్జకం ఖాదిత్వా నిసిన్నకాలే వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నో తమత్థం పుచ్ఛి. అథ నం తే అవోచుం – కుమార, న త్వం ఇమస్మిం నగరే రజ్జం లభిస్ససి, ఇతో పన వీసయోజనసతమత్థకే గన్ధారరట్ఠే తక్కసిలానగరం నామ అత్థి, తత్థ గన్తుం సక్కోన్తో ఇతో సత్తమే దివసే రజ్జం లచ్ఛసి. అన్తరామగ్గే పన మహావత్తనిఅటవియం పరిపన్థో అత్థి, తం అటవిం పరిహరిత్వా గచ్ఛన్తస్స యోజనసతికో మగ్గో హోతి, ఉజుకం గచ్ఛన్తస్స పఞ్ఞాస యోజనాని హోన్తి. సో హి అమనుస్సకన్తారో నామ. తత్థ యక్ఖినియో అన్తరామగ్గే గామే చ సాలాయో చ మాపేత్వా ఉపరి సువణ్ణతారకవిచిత్తవితానం మహారహసేయ్యం పఞ్ఞాపేత్వా నానావిరాగపటసాణియో పరిక్ఖిపిత్వా దిబ్బాలఙ్కారేహి అత్తభావం మణ్డేత్వా సాలాసు నిసీదిత్వా ఆగచ్ఛన్తే పురిసే మధురాహి వాచాహి సఙ్గణ్హిత్వా “కిలన్తరూపా వియ పఞ్ఞాయథ, ఇధాగన్త్వా నిసీదిత్వా పానీయం పివిత్వా గచ్ఛథా”తి పక్కోసిత్వా ఆగతాగతానం ఆసనాని దత్వా అత్తనో రూపలీలావిలాసేహి పలోభేత్వా కిలేసవసికే కత్వా అత్తనా సద్ధిం అజ్ఝాచారే కతే తత్థేవ నే లోహితేన పగ్ఘరన్తేన ఖాదిత్వా జీవితక్ఖయం పాపేన్తి. రూపగోచరం సత్తం రూపేనేవ గణ్హన్తి, సద్దగోచరం మధురేన గీతవాదితసద్దేన, గన్ధగోచరం దిబ్బగన్ధేహి, రసగోచరం దిబ్బేన నానగ్గరసభోజనేన, ఫోట్ఠబ్బగోచరం ఉభతోలోహితకూపధానేహి దిబ్బసయనేహి గణ్హన్తి. సచే ఇన్ద్రియాని భిన్దిత్వా తా అనోలోకేత్వా సతిం పచ్చుపట్ఠాపేత్వా గమిస్ససి, సత్తమే దివసే తత్థ రజ్జం లచ్ఛసీతి.

బోధిసత్తో “హోతు, భన్తే, తుమ్హాకం ఓవాదం గహేత్వా కిం తా ఓలోకేస్సామీ”తి పచ్చేకబుద్ధేహి పరిత్తం కారాపేత్వా పరిత్తవాలుకఞ్చేవ పరిత్తసుత్తఞ్చ ఆదాయ పచ్చేకబుద్ధే చ మాతాపితరో చ వన్దిత్వా నివేసనం గన్త్వా అత్తనో పురిసే ఆహ – “అహం తక్కసిలాయం రజ్జం గహేతుం గచ్ఛామి, తుమ్హే ఇధేవ తిట్ఠథా”తి. అథ నం పఞ్చ జనా ఆహంసు “మయమ్పి అనుగచ్ఛామా”తి. “న సక్కా తుమ్హేహి అనుగన్తుం, అన్తరామగ్గే కిర యక్ఖినియో రూపాదిగోచరే మనుస్సే ఏవఞ్చేవఞ్చ రూపాదీహి పలోభేత్వా గణ్హన్తి, మహా పరిపన్థో, అహం పన అత్తానం తక్కేత్వా గచ్ఛామీ”తి. “కిం పన, దేవ, మయం తుమ్హేహి సద్ధిం గచ్ఛన్తా అత్తనో పియాని రూపాదీని ఓలోకేస్సామ, మయమ్పి తథేవ గమిస్సామా”తి. బోధిసత్తో “తేన హి అప్పమత్తా హోథా”తి తే పఞ్చ జనే ఆదాయ మగ్గం పటిపజ్జి.

యక్ఖినియో గామాదీని మాపేత్వా నిసీదింసు. తేసు రూపగోచరో పురిసో తా యక్ఖినియో ఓలోకేత్వా రూపారమ్మణే పటిబద్ధచిత్తో థోకం ఓహీయి. బోధిసత్తో “కిం భో, థోకం ఓహీయసీ”తి ఆహ. “దేవ, పాదా మే రుజ్జన్తి, థోకం సాలాయం నిసీదిత్వా ఆగచ్ఛామీ”తి. “అమ్భో, ఏతా యక్ఖినియో, మా ఖో పత్థేసీ”తి. “యం హోతి, తం హోతు, న సక్కోమి, దేవా”తి.

“తేన హి పఞ్ఞాయిస్ససీ”తి ఇతరే చత్తారో ఆదాయ అగమాసి. సోపి రూపగోచరకో తాసం సన్తికం అగమాసి. తా అత్తనా సద్ధిం అజ్ఝాచారే కతే తం తత్థేవ జీవితక్ఖయం పాపేత్వా పురతో గన్త్వా అఞ్ఞం సాలం మాపేత్వా నానాతూరియాని గహేత్వా గాయమానా నిసీదింసు, తత్థ సద్దగోచరకో ఓహీయి. పురిమనయేనేవ తమ్పి ఖాదిత్వా పురతో గన్త్వా నానప్పకారే గన్ధకరణ్డకే పూరేత్వా ఆపణం పసారేత్వా నిసీదింసు, తత్థ గన్ధగోచరకో ఓహీయి. తమ్పి ఖాదిత్వా పురతో గన్త్వా నానగ్గరసానం దిబ్బభోజనానం భాజనాని పూరేత్వా ఓదనికాపణం పసారేత్వా నిసీదింసు, తత్థ రసగోచరకో ఓహీయి. తమ్పి ఖాదిత్వా పురతో గన్త్వా దిబ్బసయనాని పఞ్ఞాపేత్వా నిసీదింసు, తత్థ ఫోట్ఠబ్బగోచరకో ఓహీయి. తమ్పి ఖాదింసు, బోధిసత్తో ఏకకోవ అహోసి.

అథేకా యక్ఖినీ “అతిఖరమన్తో వతాయం, అహం తం ఖాదిత్వావ నివత్తిస్సామీ”తి బోధిసత్తస్స పచ్ఛతో పచ్ఛతో అగమాసి. అటవియా పరభాగే వనకమ్మికాదయో యక్ఖినిం దిస్వా “అయం తే పురతో గచ్ఛన్తో పురిసో కిం హోతీ”తి పుచ్ఛింసు. “కోమారసామికో మే, అయ్యా”తి. “అమ్మో, అయం ఏవం సుకుమాలా పుప్ఫదామసదిసా సువణ్ణవణ్ణా కుమారికా అత్తనో కులం ఛడ్డేత్వా భవన్తం తక్కేత్వా నిక్ఖన్తా, కస్మా ఏతం అకిలమేత్వా ఆదాయ న గచ్ఛసీ”తి? “నేసా, అయ్యా, మయ్హం పజాపతి, యక్ఖినీ ఏసా, ఏతాయ మే పఞ్చ మనుస్సా ఖాదితా”తి. “అయ్యా, పురిసా నామ కుద్ధకాలే అత్తనో పజాపతియో యక్ఖినియోపి కరోన్తి పేతినియోపీ”తి. సా గచ్ఛమానా గబ్భినివణ్ణం దస్సేత్వా పున సకిం విజాతవణ్ణం కత్వా పుత్తం అఙ్కేన ఆదాయ బోధిసత్తం అనుబన్ధి, దిట్ఠదిట్ఠా పురిమనయేనేవ పుచ్ఛన్తి. బోధిసత్తోపి తథేవ వత్వా గచ్ఛన్తో తక్కసిలం పాపుణి. సా పుత్తం అన్తరధాపేత్వా ఏకికావ అనుబన్ధి. బోధిసత్తో నగరద్వారం గన్త్వా ఏకిస్సా సాలాయ నిసీది. సా బోధిసత్తస్స తేజేన పవిసితుం అసక్కోన్తీ దిబ్బరూపం మాపేత్వా సాలాద్వారే అట్ఠాసి.

తస్మిం సమయే తక్కసిలరాజా ఉయ్యానం గచ్ఛన్తో తం దిస్వా పటిబద్ధచిత్తో హుత్వా “గచ్ఛ, ఇమిస్సా సస్సామికఅస్సామికభావం జానాహీ”తి మనుస్సం పేసేసి. సో తం ఉపసఙ్కమిత్వా “ససామికాసీ”తి పుచ్ఛి. “ఆమ, అయ్య, అయం మే సాలాయ నిసిన్నో సామికో”తి. బోధిసత్తో “నేసా మయ్హం పజాపతి, యక్ఖినీ ఏసా, ఏతాయ మే పఞ్చ మనుస్సా ఖాదితా”తి ఆహ. సాపి “పురిసా నామ అయ్యా కుద్ధకాలే యం ఇచ్ఛన్తి, తం వదన్తీ”తి ఆహ. సో ఉభిన్నమ్పి వచనం రఞ్ఞో ఆరోచేసి. రాజా “అస్సామికభణ్డం నామ రాజసన్తకం హోతీ”తి యక్ఖినిం పక్కోసాపేత్వా ఏకహత్థిపిట్ఠే నిసీదాపేత్వా నగరం పదక్ఖిణం కత్వా పాసాదం అభిరుయ్హ తం అగ్గమహేసిట్ఠానే ఠపేసి.

సో న్హాతవిలిత్తో సాయమాసం భుఞ్జిత్వా సిరీసయనం అభిరుహి. సాపి యక్ఖినీ అత్తనో ఉపకప్పనకం ఆహారం ఆహరిత్వా అలఙ్కతపటియత్తా సిరిసయనే రఞ్ఞా సద్ధిం నిపజ్జిత్వా రఞ్ఞో రతివసేన సుఖం సమప్పితస్స నిపన్నకాలే ఏకేన పస్సేన పరివత్తిత్వా పరోది. అథ నం రాజా “కిం, భద్దే, రోదసీ”తి పుచ్ఛి. “దేవ, అహం తుమ్హేహి మగ్గే దిస్వా ఆనీతా, తుమ్హాకఞ్చ గేహే బహూ ఇత్థియో, అహం సపత్తీనం అన్తరే వసమానా కథాయ ఉప్పన్నాయ ‘కో తుయ్హం మాతరం వా పితరం వా గోత్తం వా జాతిం వా జానాతి, త్వం అన్తరామగ్గే దిస్వా ఆనీతా నామా’తి సీసే గహేత్వా నిప్పీళియమానా వియ మఙ్కు భవిస్సామి. సచే తుమ్హే సకలరజ్జే ఇస్సరియఞ్చ ఆణఞ్చ మయ్హం దదేయ్యాథ, కోచి మయ్హం చిత్తం కోపేత్వా కథేతుం న సక్ఖిస్సతీ”తి . “భద్దే, మయ్హం సకలరట్ఠవాసినో న కిఞ్చి హోన్తి, నాహం ఏతేసం సామికో. యే పన రాజాణం కోపేత్వా అకత్తబ్బం కరోన్తి, తేసఞ్ఞేవాహం సామికో. ఇమినా కారణేన న సక్కా తుయ్హం సకలరట్ఠే వా నగరే వా ఇస్సరియఞ్చ ఆణఞ్చ దాతు”న్తి. “తేన హి, దేవ, సచే రట్ఠే వా నగరే వా ఆణం దాతుం న సక్కోథ, అన్తోనివేసనే అన్తోవళఞ్జనకానం ఉపరి మమ వసం వత్తనత్థాయ

ఆణం దేథా"తి. రాజా దిబ్బఫోట్ఠబ్బేన బద్ధో తస్సా వచనం అతిక్కమితుం అసక్కోన్తో "సాధు, భద్దే, అన్తోవళఞ్జనకేసు తుయ్హం ఆణం దమ్మి, త్వం ఏతే అత్తనో వసే వత్తాపేహీ"తి ఆహ. సా "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా రఞ్ఞో నిద్దం ఓక్కన్తకాలే యక్ఖనగరం గన్త్వా యక్ఖే పక్కోసిత్వా అత్తనా రాజానం జీవితక్ఖయం పాపేత్వా అట్ఠిమత్తం సేసేత్వా సబ్బం న్హారుచమ్మమంసలోహితం ఖాది, అవసేసా యక్ఖా మహాద్వారతో పట్ఠాయ అన్తోనివేసనే కుక్కుటకుక్కురే ఆదిం కత్వా సబ్బే ఖాదిత్వా అట్ఠిమత్తసేసే అకంసు.

పునదివసే ద్వారం యథాపిహితమేవ దిస్వా మనుస్సా ఫరసూహి కవాటాని కోట్టేత్వా అన్తో పవిసిత్వా సబ్బం నివేసనం అట్ఠికపరికిణ్ణం దిస్వా "సచ్చం వత సో పురిసో ఆహ 'నాయం మయ్హం పజాపతి, యక్ఖినీ ఏసా'తి. రాజా పన కిఞ్చి అజానిత్వా తం గహేత్వా అత్తనో భరియం అకాసి, సా యక్ఖే పక్కోసిత్వా సబ్బం జనం ఖాదిత్వా గతా భవిస్సతీ"తి ఆహంసు. బోధిసత్తోపి తం దివసం తస్సాయేవ సాలాయం పరిత్తవాలుకం సీసే కత్వా పరిత్తసుత్తఞ్చ పరిక్ఖిపిత్వా ఖగ్గం గహేత్వా ఠితకోవ అరుణం ఉట్ఠాపేసి. మనుస్సా సకలరాజనివేసనం సోధేత్వా హరితూపలిత్తం కత్వా ఉపరి గన్ధేహి విలిమ్పిత్వా పుప్ఫాని వికిరిత్వా పుప్ఫదామాని ఓసారేత్వా ధూమం దత్వా నవమాలా బన్ధిత్వా సమ్మన్తయింసు "అమ్భో, యో పురిసో దిబ్బరూపం మాపేత్వా పచ్ఛతో ఆగచ్ఛన్తిం యక్ఖినిం ఇన్ద్రియాని భిన్దిత్వా ఓలోకనమత్తమ్పి న అకాసి, సో అతివియ ఉళారసత్తో ధితిమా ఞాణసమ్పన్నో, తాదిసే పురిసే రజ్జం అనుసాసన్తే సబ్బరట్ఠం సుఖితం భవిస్సతి, తం రాజానం కరోమా"తి. అథ సబ్బే అమచ్చా చ నాగరా చ ఏకచ్ఛన్దా హుత్వా బోధిసత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా "దేవ, తుమ్హే ఇమం రజ్జం కారేథా"తి నగరం పవేసేత్వా రతనరాసిమ్హి ఠపేత్వా అభిసిఞ్చిత్వా తక్కసిలరాజానం అకంసు. సో చత్తారి అగతిగమనాని వజ్జేత్వా దస రాజధమ్మే అకోపేత్వా ధమ్మేన రజ్జం కారేన్తో దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థా ఇమం అతీతం ఆహరిత్వా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా ఇమం గాథమాహ –

౯౬. "సమతిత్తికం అనవసేసకం, తేలపత్తం యథా పరిహారేయ్య;
ఏవం సచిత్తమనురక్ఖే, పత్థయానో దిసం అగతపుబ్బ"న్తి.

తత్థ **సమతిత్తికన్తి** అన్తోముఖవట్టిలేఖం పాపేత్వా సమభరితం. **అనవసేసకన్తి** అనవసిఞ్చనకం అపరిస్సావనకం కత్వా. **తేలపత్తన్తి** పక్ఖిత్తతిలతేలపత్తం. **పరిహారేయ్యాతి** హరేయ్య, ఆదాయ గచ్ఛేయ్య. **ఏవం సచిత్తమనురక్ఖేతి** తం తేలభరితం పత్తం వియ అత్తనో చిత్తం కాయగతాసతియా గోచరే చేవ సమ్పయుత్తసతియా చాతి ఉభిన్నం అన్తరే పక్ఖిపిత్వా యథా ముహుత్తమ్పి బహిద్ధా గోచరే న విక్ఖిపతి, తథా పణ్డితో యోగావచరో రక్ఖేయ్య గోపేయ్య. కింకారణా? ఏతస్స హి –

"దున్నిగ్గహస్స లహునో, యత్థకామనిపాతినో;
చిత్తస్స దమథో సాధు, చిత్తం దన్తం సుఖావహ"న్తి. (ధ॰ ప॰ ౩౫);

తస్మా –

"సుదుద్దసం సునిపుణం, యత్థకామనిపాతినం;
చిత్తం రక్ఖేథ మేధావీ, చిత్తం గుత్తం సుఖావహం". (ధ॰ ప॰ ౩౬);

ఇదఞ్హి –

“దూరఙ్గమం ఏకచరం, అసరీరం గుహాసయం;

యే చిత్తం సంయమేస్సన్తి, మోక్ఖన్తి మారబన్ధనా”. (ధ॰ ప॰ ౩౭);

ఇతరస్స పన –

“అనవట్ఠితచిత్తస్స, సద్ధమ్మం అవిజానతో;

పరిప్లవపసాదస్స, పఞ్ఞా న పరిపూరతి”. (ధ॰ ప॰ ౩౮);

థిరకమ్మట్ఠానసహాయస్స పన –

“అనవస్సుతచిత్తస్స , అనన్వాహతచేతసో;

పుఞ్ఞపాపపహీనస్స, నత్థి జాగరతో భయం”. (ధ॰ ప॰ ౩౯);

తస్మా ఏతం –

“ఫన్దనం చపలం చిత్తం, దూరక్ఖం దున్నివారయం;

ఉజుం కరోతి మేధావీ, ఉసుకారోవ తేజనం”. (ధ॰ ప॰ ౩౩);

ఏవం ఉజుం కరోన్తో సచిత్తమనురక్ఖే.

పత్థయానో దిసం అగతపుబ్బన్తి ఇమస్మిం కాయగతాసతికమ్మట్ఠానే కమ్మం ఆరభిత్వా అనమతగ్గే సంసారే అగతపుబ్బం దిసం పత్థేన్తో పిహేన్తో వుత్తనయేన సకం చిత్తం రక్ఖేయ్యాతి అత్థో. కా పనేసా దిసా నామ? –

“మాతాపితా దిసా పుబ్బా, ఆచరియా దక్ఖిణా దిసా;

పుత్తదారా దిసా పచ్ఛా, మిత్తామచ్చా చ ఉత్తరా.

“దాసకమ్మకరా హేట్ఠా, ఉద్ధం సమణబ్రాహ్మణా;

ఏతా దిసా నమస్సేయ్య, అలమత్తో కులే గిహీ”తి. (దీ॰ ని॰ ౩.౨౭౩) –

ఏత్థ తావ పుత్తదారాదయో “దిసా”తి వుత్తా.

“దిసా చతస్సో విదిసా చతస్సో, ఉద్ధం అధో దస దిసా ఇమాయో;

కతమం దిసం తిట్ఠతి నాగరాజా, యమద్దసా సుపినే ఛబ్బిసాణ”న్తి. (జా॰ ౧.౧౬.౧౦౪) –

ఏత్థ పురత్థిమాదిభేదా దిసావ “దిసా”తి వుత్తా.

“అగారినో అన్నదపానవత్థదా, అవ్హాయికా తమ్పి దిసం వదన్తి;

ఏసా దిసా పరమా సేతకేతు, యం పత్వా దుక్ఖీ సుఖినో భవన్తీ”తి. (జా॰ ౧.౬.౯) –

ఏత్థ పన నిబ్బానం “దిసా”తి వుత్తం. ఇధాపి తదేవ అధిప్పేతం. తఞ్హి “ఖయం విరాగ”న్తిఆదీహి దిస్సతి అపదిస్సతి, తస్మా “దిసా”తి వుచ్చతి. అనమతగ్గే పన సంసారే కేనచి బాలపుథుజ్జనేన సుపినేనపి అగతపుబ్బతాయ అగతపుబ్బా దిసా నామాతి వుత్తం. తం పత్థయన్తేన కాయగతాసతియా యోగో కరణీయోతి.

ఏవం సత్థా నిబ్బానేన దేసనాయ కూటం గహేత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా రాజపరిసా బుద్ధపరిసా అహోసి, రజ్జప్పత్తకుమారో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

తేలపత్తజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౯౭] ౭. నామసిద్ధిజాతకవణ్ణనా

జీవకఞ్చ మతం దిస్వాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం నామసిద్ధికం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకో కిర కులపుత్తో నామేన పాపకో నామ. సో సాసనే ఉరం దత్వా పబ్బజితో భిక్ఖూహి “ఏహావుసో, పాపక, తిట్ఠావుసో, పాపకా”తి వుచ్చమానో చిన్తేసి “లోకే పాపకం నామ లామకం కాళకణ్ణిభూతం వుచ్చతి, అఞ్ఞం మఙ్గలపటిసంయుత్తం నామం ఆహరాపేస్సామీ”తి. సో ఆచరియుపజ్ఝాయే ఉపసఙ్కమిత్వా “భన్తే, మయ్హం నామం అవమఙ్గలం, అఞ్ఞం మే నామం కరోథా”తి ఆహ. అథ నం తే ఏవమాహంసు – “ఆవుసో, నామం నామ పణ్ణత్తిమత్తం, నామేన కాచి అత్థసిద్ధి నామ నత్థి, అత్తనో నామేనేవ సన్తుట్ఠో హోహీ”తి. సో పునప్పునం యాచియేవ. తస్సాయం నామసిద్ధికభావో భిక్ఖుసఙ్ఘే పాకటో జాతో. అథేకదివసం ధమ్మసభాయం సన్నిసిన్నా భిక్ఖూ కథం సముట్ఠాపేసుం “ఆవుసో, అసుకో కిర భిక్ఖు నామసిద్ధికో మఙ్గలం నామం ఆహరాపేతీ”తి. అథ సత్థా ధమ్మసభం ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, సో ఇదానేవ, పుబ్బేపి నామసిద్ధికోయేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే తక్కసిలాయం బోధిసత్తో దిసాపామోక్ఖో ఆచరియో హుత్వా పఞ్చ మాణవకసతాని మన్తే వాచేసి. తస్సేకో మాణవో పాపకో నామ నామేన. సో “ఏహి, పాపక, యాహి, పాపకా”తి వుచ్చమానో చిన్తేసి “మయ్హం నామం అవమఙ్గలం, అఞ్ఞం నామం ఆహరాపేస్సామీ”తి. సో ఆచరియం ఉపసఙ్కమిత్వా “ఆచరియ, మయ్హం నామం అవమఙ్గలం, అఞ్ఞం మే నామం కరోథా”తి ఆహ. అథ నం ఆచరియో అవోచ “గచ్ఛ, తాత, జనపదచారికం చరిత్వా అత్తనో అభిరుచితం ఏకం మఙ్గలనామం గహేత్వా ఏహి, ఆగతస్స తే నామం పరివత్తేత్వా అఞ్ఞం నామం కరిస్సామీ”తి. సో “సాధూ”తి పాథేయ్యం గహేత్వా నిక్ఖన్తో గామేన గామం చరన్తో ఏకం నగరం పాపుణి. తత్థ చేకో పురిసో కాలకతో జీవకో నామ నామేన. సో తం ఞాతిజనేన ఆళాహనం నీయమానం దిస్వా “కిం నామకో ఏస పురిసో”తి పుచ్ఛి. “జీవకో నామేసో”తి. “జీవకోపి మరతీ”తి? “జీవకోపి మరతి, అజీవకోపి మరతి, నామం నామ పణ్ణత్తిమత్తం, త్వం బాలో మఞ్ఞే”తి. సో తం కథం సుత్వా నామే మజ్ఝత్తో హుత్వా అన్తోనగరం పావిసి.

అథేకం దాసిం భతిం అదదమానం సామికా ద్వారే నిసీదాపేత్వా రజ్జుయా పహరన్తి, తస్సా చ “ధనపాలీ”తి నామం హోతి. సో అన్తరవీథియా గచ్ఛన్తో తం పోథియమానం దిస్వా “కస్మా ఇమం పోథేథా”తి పుచ్ఛి. “భతిం దాతుం న సక్కోతీ”తి. “కిం పనస్సా నామ”న్తి? “ధనపాలీ నామా”తి. నామేన ధనపాలీ సమానాపి భతిమత్తం దాతుం న సక్కోతీతి ధనపాలియోపి

అధనపాలియోపి దుగ్గతా హోన్తి, నామం నామ పణ్ణత్తిమత్తం, త్వం బాలో మఞ్ఞేతి. సో నామే మజ్ఝత్తతరో హుత్వా నగరా నిక్ఖమ్మ మగ్గం పటిపన్నో అన్తరామగ్గే మగ్గమూళ్హపురిసం దిస్వా "అమ్భో కిం కరోన్తో విచరసీ"తి పుచ్ఛి. "మగ్గమూళ్హోమ్హి, సామీ"తి. "కిం పన తే నామ"న్తి? "పన్థకో నామా"తి. "పన్థకోపి మగ్గమూళ్హో హోతీ"తి? "పన్థకోపి అపన్థకోపి మగ్గమూళ్హో హోతి, నామం నామ పణ్ణత్తిమత్తం త్వం పన బాలో మఞ్ఞేతి". సో నామే అతిమజ్ఝత్తో హుత్వా బోధిసత్తస్స సన్తికం గన్త్వా "కిం, తాత, నామం రోచేత్వా ఆగతోసీ"తి వుత్తే "ఆచరియ, జీవకాపి నామ మరన్తి అజీవకాపి, ధనపాలియోపి దుగ్గతా హోన్తి అధనపాలియోపి, పన్థకాపి మగ్గమూళ్హా హోన్తి అపన్థకాపి, నామం నామ పణ్ణత్తిమత్తం, నామేన సిద్ధి నత్థి, కమ్మేనేవ సిద్ధి. అలం మయ్హం అఞ్ఞేన నామేన, తదేవ మే నామం హోతూ"తి ఆహ. బోధిసత్తో తేన దిట్ఠఞ్చ కతఞ్చ సంసన్దేత్వా ఇమం గాథమాహ –

౯౭. "జీవకఞ్చ మతం దిస్వా, ధనపాలిఞ్చ దుగ్గతం;
పన్థకఞ్చ వనే మూళ్హం, పాపకో పునరాగతో"తి.

తత్థ **పునరాగతో**తి ఇమాని తీణి కారణాని దిస్వా పున ఆగతో, ర-కారో సన్ధివసేన వుత్తో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేస నామసిద్ధికోయేవా"తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా నామసిద్ధికో ఇదానిపి నామసిద్ధికోయేవ, ఆచరియపరిసా బుద్ధపరిసా, ఆచరియో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

నామసిద్ధిజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౯౮] ౮. కూటవాణిజజాతకవణ్ణనా

సాధు ఖో పణ్డితో నామాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం కూటవాణిజం ఆరబ్భ కథేసి. సావత్థియఞ్హి ద్వే జనా ఏకతో వణిజ్జం కరోన్తా భణ్డం సకటేనాదాయ జనపదం గన్త్వా లద్ధలాభా పచ్చాగమింసు. తేసు కూటవాణిజో చిన్తేసి "అయం బహూ దివసే దుబ్భోజనేన దుక్ఖసేయ్యాయ కిలన్తో, ఇదాని అత్తనో ఘరే నానగ్గరసేహి యావదత్థం సుభోజనం భుఞ్జిత్వా అజీరకేన మరిస్సతి. అథాహం ఇమం భణ్డం తయో కోట్ఠాసే కత్వా ఏకం తస్స దారకానం దస్సామి, ద్వే కోట్ఠాసే అత్తనా గహేస్సామీ"తి. సో "అజ్జ భాజేస్సామ, స్వే భాజేస్సామా"తి భణ్డం భాజేతుం న ఇచ్ఛి. అథ నం పణ్డితవాణిజో అకామకం నిప్పీళేత్వా భాజాపేత్వా విహారం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా కతపటిసన్థారో "అతిపపఞ్చో తే కతో, ఇధాగన్త్వాపి చిరేన బుద్ధుపట్ఠానం ఆగతోసీ"తి వుత్తే తం పవత్తిం భగవతో ఆరోచేసి. సత్థా "న ఖో సో, ఉపాసక, ఇదానేవ కూటవాణిజో, పుబ్బేపి కూటవాణిజోయేవ. ఇదాని పన తం వఞ్చేతుకామో జాతో, పుబ్బే పణ్డితేపి వఞ్చేతుం ఉస్సహీ"తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో బారాణసియం వాణిజకులే నిబ్బత్తి, నామగ్గహణదివసే చస్స "పణ్డితో"తి నామం అకంసు. సో వయప్పత్తో అఞ్ఞేన వాణిజేన సద్ధిం ఏకతో హుత్వా వణిజ్జం కరోతి, తస్స "అతిపణ్డితో"తి నామం అహోసి. తే బారాణసితో పఞ్చహి సకటసతేహి భణ్డం ఆదాయ జనపదం గన్త్వా వణిజ్జం కత్వా లద్ధలాభా పున బారాణసిం ఆగమింసు. అథ నేసం భణ్డభాజనకాలే అతిపణ్డితో ఆహ "మయా ద్వే కోట్ఠాసా లద్ధబ్బా"తి. "కింకారణా"తి? "త్వం పణ్డితో, అహం అతిపణ్డితో. పణ్డితో ఏకం లద్ధుం అరహతి, అతిపణ్డితో ద్వే"తి. "నను అమ్హాకం ద్విన్నం భణ్డమూలకమ్పి

గోణాదయోపి సమసమాయేవ, త్వం కస్మా ద్వే కోట్ఠాసే లద్ధుం అరహసీ”తి. “అతిపణ్డితభావేనా”తి. ఏవం తే కథం వడ్ఢేత్వా కలహం అకంసు.

తతో అతిపణ్డితో “అత్థేకో ఉపాయో”తి చిన్తేత్వా అత్తనో పితరం ఏకస్మిం సుసిరరుక్ఖే పవేసేత్వా “త్వం అమ్హేసు ఆగతేసు ‘అతిపణ్డితో ద్వే కోట్ఠాసే లద్ధుం అరహతీ’తి వదేయ్యాసీ”తి వత్వా బోధిసత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా “సమ్మ, మయ్హం ద్విన్నం కోట్ఠాసానం యుత్తభావం వా అయుత్తభావం వా ఏసా రుక్ఖదేవతా జానాతి, ఏహి, తం పుచ్ఛిస్సామా”తి తం తత్థ నేత్వా “అయ్యే రుక్ఖదేవతే, అమ్హాకం అట్టం పచ్ఛిన్దా”తి ఆహ. అథస్స పితా సరం పరివత్తేత్వా “తేన హి కథేథా”తి ఆహ. “అయ్యే, అయం పణ్డితో, అహం అతిపణ్డితో. అమ్హేహి ఏకతో వోహారో కతో, తత్థ కేన కిం లద్ధబ్బన్తి. పణ్డితేన ఏకో కోట్ఠాసో, అతిపణ్డితేన పన ద్వే కోట్ఠాసా లద్ధబ్బా”తి. బోధిసత్తో ఏవం వినిచ్ఛితం అట్టం సుత్వా “ఇదాని దేవతాభావం వా అదేవతాభావం వా జానిస్సామీ”తి పలాలం ఆహరిత్వా సుసిరం పూరేత్వా అగ్గిం అదాసి, అతిపణ్డితస్స పితా జాలాయ ఫుట్ఠకాలే అడ్ఢఝామేన సరీరేన ఉపరి ఆరుయ్హ సాఖం గహేత్వా ఓలమ్బన్తో భూమియం పతిత్వా ఇమం గాథమాహ –

౯౮. “సాధు ఖో పణ్డితో నామ, న త్వేవ అతిపణ్డితో;
అతిపణ్డితేన పుత్తేన, మనమ్హి ఉపకూళితో”తి.

తత్థ **సాధు ఖో పణ్డితో నామా**తి ఇమస్మిం లోకే పణ్డిచ్చేన సమన్నాగతో కారణాకారణఞ్ఞూ పుగ్గలో సాధు సోభనో. **అతిపణ్డితో**తి నామమత్తేన అతిపణ్డితో కూటపురిసో న త్వేవ వరం. **మనమ్హి ఉపకూళితో**తి థోకేనమ్హి ఝామో, అడ్ఢఝామకోవ ముత్తోతి అత్థో. తే ఉభోపి మజ్ఝే భిన్దిత్వా సమమేవ కోట్ఠాసం గణ్హిత్వా యథాకమ్మం గతా.

సత్థా “పుబ్బేపి ఏస కూటవాణిజోయేవా”తి ఇమం అతీతం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా కూటవాణిజో పచ్చుప్పన్నేపి కూటవాణిజోయేవ, పణ్డితవాణిజో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

కూటవాణిజజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౯౯] ౯. పరోసహస్సజాతకవణ్ణనా

పరోసహస్సమ్పి సమాగతానన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పుథుజ్జనపుచ్ఛాపఞ్హకం ఆరబ్భ కథేసి . వత్థు **సరభజాతకే** (జా॰ ౧.౧౩.౧౩౪ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి. ఏకస్మిం పన సమయే భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం సన్నిపతిత్వా “ఆవుసో, దసబలేన సంఖిత్తేన కథితం ధమ్మసేనాపతి సారిపుత్తో విత్థారేన బ్యాకాసీ”తి థేరస్స గుణం కథయమానా నిసీదింసు. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, సారిపుత్తో ఇదానేవ మయా సంఖిత్తేన భాసితం విత్థారేన బ్యాకరోతి, పుబ్బేపి బ్యాకాసియేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో ఉదిచ్చబ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా తక్కసిలాయం సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా కామే పహాయ ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా పఞ్చాభిఞ్ఞా అట్ఠ సమాపత్తియో నిబ్బత్తేత్వా హిమవన్తే విహాసి. పరివారోపిస్స పఞ్చ తాపససతాని అహేసుం. అథస్స జేట్ఠన్తేవాసికో వస్సారత్తసమయే ఉపడ్ఢం ఇసిగణం ఆదాయ లోణమ్బిలసేవనత్థాయ మనుస్సపథం అగమాసి. తదా బోధిసత్తస్స కాలకిరియాసమయో జాతో. అథ నం అన్తేవాసికా

“ఆచరియ, కతరో వో గుణో లద్ధో”తి అధిగమం పుచ్ఛింసు. సో “నత్థి కిఞ్చీ”తి వత్వా ఆభస్సరబ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తి. బోధిసత్తా హి అరూపసమాపత్తిలాభినో హుత్వాపి అభబ్బట్ఠానత్తా ఆరుప్పే న నిబ్బత్తన్తి. అన్తేవాసికా “ఆచరియస్స అధిగమో నత్థీ”తి ఆళాహనే సక్కారం న కరింసు.

జేట్ఠన్తేవాసికో ఆగన్త్వా “కహం ఆచరియో”తి పుచ్ఛిత్వా “కాలకతో”తి సుత్వా “అపి ఆచరియం అధిగమం పుచ్ఛిత్థా”తి ఆహ. “ఆమ, పుచ్ఛిమ్హా”తి. “కిం కథేసీ”తి? “నత్థి కిఞ్చీతి తేన వుత్తం, అథస్స అమ్హేహి సక్కారో న కతో”తి ఆహంసు. జేట్ఠన్తేవాసికో “తుమ్హే ఆచరియస్స వచనత్థం న జానాథ, ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనసమాపత్తిలాభీ ఆచరియో”తి ఆహ. తే తస్మిం పునప్పునం కథేన్తేపి న సద్దహింసు. బోధిసత్తో తం కారణం ఞత్వా “అన్ధబాలా మమ జేట్ఠన్తేవాసికస్స వచనం న సద్దహన్తి. ఇమం తేసం కారణం పాకటం కరిస్సామీ”తి బ్రహ్మలోకా ఆగన్త్వా అస్సమపదమత్థకే మహన్తేనానుభావేన ఆకాసే ఠత్వా జేట్ఠన్తేవాసికస్స పఞ్ఞానుభావం వణ్ణేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౯౯. “పరోసహస్సమ్పి సమాగతానం, కన్దేయ్యుం తే వస్ససతం అపఞ్ఞా;
ఏకోవ సేయ్యో పురిసో సపఞ్ఞో, యో భాసితస్స విజానాతి అత్థ”న్తి.

తత్థ **పరోసహస్సమ్పీ**తి అతిరేకసహస్సమ్పి. **సమాగతాన**న్తి సన్నిపతితానం భాసితస్స అత్థం జానితుం అసక్కోన్తానం బాలానం. **కన్దేయ్యుం తే వస్ససతం అపఞ్ఞా**తి తే ఏవం సమాగతా అపఞ్ఞా ఇమే బాలతాపసా వియ వస్ససతమ్పి వస్ససహస్సమ్పి రోదేయ్యుం పరిదేవేయ్యుం, రోదమానాపి పన అత్థం వా కారణం వా నేవ జానేయ్యున్తి దీపేతి. **ఏకోవ సేయ్యో పురిసో సపఞ్ఞో**తి ఏవరూపానం బాలానం పరోసహస్సతోపి ఏకో పణ్డితపురిసోవ సేయ్యో వరతరోతి అత్థో. కీదిసో సపఞ్ఞోతి? **యో భాసితస్స విజానాతి అత్థం** అయం జేట్ఠన్తేవాసికో వియాతి.

ఏవం మహాసత్తో ఆకాసే ఠితోవ ధమ్మం దేసేత్వా తాపసగణం బుజ్ఝాపేత్వా బ్రహ్మలోకమేవ గతో. తేపి తాపసా జీవితపరియోసానే బ్రహ్మలోకపరాయణా అహేసుం.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా జేట్ఠన్తేవాసికో సారిపుత్తో అహోసి, మహాబ్రహ్మా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

పరోసహస్సజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౧౦౦] ౧౦. అసాతరూపజాతకవణ్ణనా

అసాతం సాతరూపేనాతి ఇదం సత్థా కుణ్డియనగరం ఉపనిస్సాయ కుణ్డధానవనే విహరన్తో కోలియరాజధీతరం సుప్పవాసం ఉపాసికం ఆరబ్భ కథేసి. సా హి తస్మిం సమయే సత్త వస్సాని కుచ్ఛినా గబ్భం పరిహరిత్వా సత్తాహం మూళ్హగబ్భా అహోసి, అధిమత్తా వేదనా పవత్తింసు. సా ఏవం అధిమత్తవేదనాభిభూతాపి “సమ్మాసమ్బుద్ధో వత సో భగవా, యో ఏవరూపస్స దుక్ఖస్స పహానాయ ధమ్మం దేసేతి. సుప్పటిపన్నో వత తస్స భగవతో సావకసఙ్ఘో, యో ఏవరూపస్స దుక్ఖస్స పహానాయ పటిపన్నో. సుసుఖం వత నిబ్బానం, యత్థేవ రూపం దుక్ఖం నత్థీ”తి (ఉదా॰ ౧౮) ఇమేహి తీహి వితక్కేహి అధివాసేసి. సా సామికం పక్కోసేత్వా తఞ్చ అత్తనో పవత్తిం వన్దనసాసనఞ్చ ఆరోచేతుం సత్థు సన్తికం పేసేసి. సత్థా వన్దనసాసనం సుత్వావ “సుఖినీ హోతు సుప్పవాసా కోలియధీతా, సుఖినీ అరోగా అరోగం పుత్తం విజాయతూ”తి

ఆహ. సహ వచనేనేవ పన భగవతో సుప్పవాసా కోలియధీతా సుఖినీ అరోగా అరోగం పుత్తం విజాయి. అథస్సా సామికో గేహం గన్త్వా తం విజాతం దిస్వా "అచ్ఛరియం వత, భో"తి అతివియ తథాగతస్స ఆనుభావేన అచ్ఛరియబ్భుతచిత్తజాతో అహోసి.

సుప్పవాసాపి పుత్తం విజాయిత్వా సత్తాహం బుద్ధప్పముఖస్స సఙ్ఘస్స దానం దాతుకామా పున నిమన్తనత్థాయ తం పేసేసి. తేన ఖో పన సమయేన మహామోగ్గల్లానస్స ఉపట్ఠాకేన బుద్ధప్పముఖో సఙ్ఘో నిమన్తితో హోతి. సత్థా సుప్పవాసాయ దానస్స ఓకాసదానత్థాయ థేరం తస్స సన్తికం పేసేత్వా తం సఞ్ఞాపేత్వా సత్తాహం తస్సా దానం పటిగ్గహేసి సద్ధిం భిక్ఖుసఙ్ఘేన. సత్తమే పన దివసే సుప్పవాసా పుత్తం సీవలికుమారం మణ్డేత్వా సత్థారఞ్చేవ భిక్ఖుసఙ్ఘఞ్చ వన్దాపేసి. తస్మిం పటిపాటియా సారిపుత్తత్థేరస్స సన్తికం నీతే థేరో తేన సద్ధిం "కచ్చి తే, సీవలి, ఖమనీయ"న్తి పటిసన్థారమకాసి. సో "కుతో మే, భన్తే, సుఖం, స్వాహం సత్త వస్సాని లోహితకుమ్భియం వసి"న్తి థేరేన సద్ధిం ఏవరూపం కథం కథేసి. సుప్పవాసా తస్స వచనం సుత్వా "సత్తాహజాతో మే పుత్తో అనుబుద్ధేన ధమ్మసేనాపతినా సద్ధిం మన్తేతీ"తి సోమనస్సప్పత్తా అహోసి. సత్థా "అపి ను సుప్పవాసే అఞ్ఞేపి ఏవరూపే పుత్తే ఇచ్ఛసీ"తి ఆహ. "సచే, భన్తే, ఏవరూపే అఞ్ఞే సత్త పుత్తే లభేయ్యం, ఇచ్ఛేయ్యమేవాహ"న్తి. సత్థా ఉదానం ఉదానేత్వా అనుమోదనం కత్వా పక్కామి. సీవలికుమారోపి ఖో సత్తవస్సికకాలేయేవ సాసనే ఉరం దత్వా పబ్బజిత్వా పరిపుణ్ణవస్సో ఉపసమ్పదం లభిత్వా పుఞ్ఞవా లాభగ్గప్పత్తో హుత్వా పథవిం ఉన్నాదేత్వా అరహత్తం పత్వా పుఞ్ఞవన్తానం అన్తరే ఏతదగ్గట్ఠానం పాపుణి.

అథేకదివసం భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం సన్నిపతిత్వా "ఆవుసో, సీవలిత్థేరో నామ ఏవరూపో మహాపుఞ్ఞో పత్థితపత్థనో పచ్ఛిమభవికసత్తో సత్త వస్సాని లోహితకుమ్భియం వసిత్వా సత్తాహం మూళ్హగబ్భభావం ఆపజ్జి, అహో మాతాపుత్తా మహన్తం దుక్ఖం అనుభవింసు, కిం ను ఖో కమ్మం అకంసూ"తి కథం సముట్ఠాపేసుం. సత్థా తత్థాగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "భిక్ఖవే, సీవలినో మహాపుఞ్ఞతోవ సత్త వస్సాని లోహితకుమ్భియం నివాసో చ సత్తాహం మూళ్హగబ్భభావప్పత్తి చ అత్తనా కతకమ్మమూలకావ, సుప్పవాసాయపి సత్త వస్సాని కుచ్ఛినా గబ్భపరిహరణదుక్ఖఞ్చ సత్తాహం మూళ్హగబ్భదుక్ఖఞ్చ అత్తనా కతకమ్మమూలకమేవా"తి వత్వా తేహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిస్మిం పటిసన్ధిం గణ్హిత్వా వయప్పత్తో తక్కసిలాయం సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా పితు అచ్చయేన రజ్జం పత్వా ధమ్మేన రజ్జం కారేసి. తస్మిం సమయే కోసలమహారాజా మహన్తేన బలేనాగన్త్వా బారాణసిం గహేత్వా రాజానం మారేత్వా తస్సేవ అగ్గమహేసిం అత్తనో అగ్గమహేసిం అకాసి. బారాణసిరఞ్ఞో పన పుత్తో పితు మరణకాలే నిద్ధమనద్వారేన పలాయిత్వా బలం సంహరిత్వా బారాణసిం ఆగన్త్వా అవిదూరే నిసీదిత్వా తస్స రఞ్ఞో పణ్ణం పేసేసి "రజ్జం వా దేతు యుద్ధం వా"తి. సో "యుద్ధం దేమీ"తి పటిపణ్ణం పేసేసి. రాజకుమారస్స పన మాతా తం సాసనం సుత్వా "యుద్ధేన కమ్మం నత్థి, సబ్బదిసాసు సఞ్చారం పచ్ఛిన్దిత్వా బారాణసినగరం పరివారేతు, తతో దారూదకభత్తపరిక్ఖయేన కిలన్తమనుస్సం నగరం వినావ యుద్ధేన గణ్హిస్ససీ"తి పణ్ణం పేసేసి. సో మాతు సాసనం సుత్వా సత్త దివసాని సఞ్చారం పచ్ఛిన్దిత్వా నగరం రున్ధి, నాగరా సఞ్చారం అలభమానా సత్తమే దివసే తస్స రఞ్ఞో సీసం గహేత్వా కుమారస్స అదంసు. కుమారో పన నగరం పవిసిత్వా రజ్జం గహేత్వా జీవితపరియోసానే యథాకమ్మం గతో.

సో ఏతరహి సత్త దివసాని సఞ్చారం పచ్ఛిన్దిత్వా నగరం రున్ధిత్వా గహితకమ్మనిస్సన్దేన సత్త వస్సాని లోహితకుమ్భియం వసిత్వా సత్తాహం మూళ్హగబ్భభావం ఆపజ్జి. యం పన సో పదుముత్తరస్స భగవతో పాదమూలే “లాభీనం అగ్గో భవేయ్య”న్తి మహాదానం దత్వా పత్థనం అకాసి, యఞ్చ విపస్సిబుద్ధకాలే నాగరేహి సద్ధిం సహస్సగ్ఘనకం గుళదధిం దత్వా పత్థనమకాసి, తస్సానుభావేన లాభీనం అగ్గో జాతో. సుప్పవాసాపి “నగరం రున్ధిత్వా గణ్హ, తాతా”తి పేసితభావేన సత్త వస్సాని కుచ్ఛినా గబ్భం పరిహరిత్వా సత్తాహం మూళ్హగబ్భా జాతా.

సత్థా ఇమం అతీతం ఆహరిత్వా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౦౦. “అసాతం సాతరూపేన, పియరూపేన అప్పియం;
దుక్ఖం సుఖస్స రూపేన, పమత్తమతివత్తతీ”తి.

తత్థ **అసాతం సాతరూపేనాతి** అమధురమేవ మధురపతిరూపకేన. **పమత్తమతివత్తతీతి** అసాతం అప్పియం దుక్ఖన్తి ఏతం తివిధమ్పి ఏతేన సాతరూపాదినా ఆకారేన సతివిప్పవాసవసేన పమత్తం పుగ్గలం అతివత్తతి అభిభవతి అజ్ఝోత్థరతీతి అత్థో. ఇదం భగవతా యఞ్చ తే మాతాపుత్తా ఇమినా గబ్భపరిహరణగబ్భవాససఙ్ఖాతేన అసాతాదినా పుబ్బే నగరరున్ధనసాతాదిపతిరూపకేన అజ్ఝోత్థటా, యఞ్చ ఇదాని సా ఉపాసికా పునపి సత్తక్ఖత్తుం ఏవరూపం అసాతం అప్పియం దుక్ఖం పేమవత్థుభూతేన పుత్తసఙ్ఖాతేన సాతాదిపతిరూపకేన అజ్ఝోత్థటా హుత్వా తథా అవచ, తం సబ్బమ్పి సన్ధాయ వుత్తన్తి వేదితబ్బం.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా నగరం రున్ధిత్వా రజ్జప్పత్తకుమారో సీవలి అహోసి, మాతా సుప్పవాసా, పితా పన బారాణసిరాజా అహమేవ అహోసి”న్తి.

అసాతరూపజాతకవణ్ణనా దసమా.

లిత్తవగ్గో దసమో.

తస్సుద్దానం –

లిత్తతేజం మహాసారం, విస్సాస లోమహంసనం;
సుదస్సన తేలపత్తం, నామసిద్ధి కూటవాణిజం;
పరోసహస్స అసాతరూపన్తి.

మజ్ఝిమపణ్ణాసకో నిట్ఠితో.

౧౧. పరోసతవగ్గో

[౧౦౧] ౧. పరోసతజాతకవణ్ణనా

౧౦౧. “పరోసతఞ్చేపి సమాగతానం, ఝాయేయ్యుం తే వస్ససతం అపఞ్ఞా;
ఏకోవ సేయ్యో పురిసో సపఞ్ఞో, యో భాసితస్స విజానాతి అత్థ”న్తి. –

ఇదం జాతకం వత్థుతో చ వేయ్యాకరణతో చ సమోధానతో చ పరోసహస్సజాతకసదిసమేవ. కేవలఞ్హేత్థ "ఝాయేయ్యు"న్తి పదమత్తమేవ విసేసో. తస్సత్థో – వస్ససతమ్పి అపఞ్ఞా ఝాయేయ్యుం ఓలోకేయ్యుం ఉపధారేయ్యుం, ఏవం ఓలోకేన్తాపి పన అత్థం వా కారణం వా న పస్సన్తి, తస్మా యో భాసితస్స అత్థం జానాతి, సో ఏకోవ సపఞ్ఞో సేయ్యోతి.

పరోసతజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౧౦౨] ౨. పణ్ణికజాతకవణ్ణనా

యో దుక్ఖఫుట్ఠాయ భవేయ్య తాణన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం పణ్ణికం ఉపాసకం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర సావత్థివాసీ ఉపాసకో నానప్పకారాని మూలపణ్ణాదీని చేవ లాబుకుమ్భణ్డాదీని చ విక్కిణిత్వా జీవికం కప్పేతి. తస్సేకా ధీతా అభిరూపా పాసాదికా ఆచారసీలసమ్పన్నా హిరోత్తప్పసమన్నాగతా కేవలం నిచ్చప్పహసితముఖా. తస్సా సమానకులేసు వారేయ్యత్థాయ ఆగతేసు సో చిన్తేసి "ఇమిస్సా వారేయ్యం వత్తతి, అయఞ్చ నిచ్చప్పహసితముఖా. కుమారికాధమ్మే పన అసతి కుమారికాయ పరకులం గతాయ మాతాపితూనం గరహా హోతి, 'అత్థి ను ఖో ఇమిస్సా కుమారికాధమ్మో, నత్థీ'తి వీమంసిస్సామి న"న్తి. సో ఏకదివసం ధీతరం పచ్ఛిం గాహాపేత్వా పణ్ణత్థాయ అరఞ్ఞం గన్త్వా వీమంసనవసేన కిలేససన్నిస్సితో వియ హుత్వా రహస్సకథం కథేత్వా తం హత్థే గణ్హి. సా గహితమత్తావ రోదన్తీ కన్దన్తీ "అయుత్తమేతం, తాత, ఉదకతో అగ్గిపాతుభావసదిసం, మా ఏవరూపం కరోథా"తి ఆహ. "అమ్మ, మయా వీమంసనత్థాయ త్వం హత్థే గహితా, న చ కిలేసవసేన. వదేహి, అత్థి దాని తే కుమారికాధమ్మో"తి. "ఆమ, తాత, అత్థి . మయా హి లోభవసేన న కోచి పురిసో ఓలోకితపుబ్బో"తి. సో ధీతరం అస్సాసేత్వా ఘరం నేత్వా మఙ్గలం కత్వా పరకులం పేసేత్వా "సత్థారం వన్దిస్సామీ"తి గన్ధమాలాదిహత్థో జేతవనం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా పూజేత్వా ఏకమన్తం నిసీది, "చిరస్సమాగతోసీ"తి చ వుత్తే తమత్థం భగవతో ఆరోచేసి. సత్థా "ఉపాసక, కుమారికా చిరం పట్ఠాయ ఆచారసీలసమ్పన్నావ, త్వం పన న ఇదానేవ ఏవం వీమంససి, పుబ్బేపి వీమంసియేవా"తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో అరఞ్ఞే రుక్ఖదేవతా హుత్వా నిబ్బత్తి. అథేకో బారాణసియం పణ్ణికఉపాసకోతి అతీతవత్థు పచ్చుప్పన్నసదిసమేవ. తేన పన సా వీమంసనత్థాయ హత్థే గహితమత్తా పరిదేవమానా ఇమం గాథమాహ –

౧౦౨."యో దుక్ఖఫుట్ఠాయ భవేయ్య తాణం, సో మే పితా దుబ్భి వనే కరోతి;
సా కస్స కన్దామి వనస్స మజ్ఝే, యో తాయితా సో సహసం కరోతీ"తి.

తత్థ **యో దుక్ఖఫుట్ఠాయ భవేయ్య తాణ**న్తి కాయికచేతసికేహి దుక్ఖేహి ఫుట్ఠాయ తాయితా పరితాయితా పతిట్ఠా భవేయ్య. **సో మే పితా దుబ్భి వనే కరోతీ**తి సో మయ్హం దుక్ఖపరితాయకో పితావ ఇమస్మిం వనే ఏవరూపం మిత్తదుబ్భికమ్మం కరోతి, అత్తనో జాతాయ ధీతరి వీతిక్కమం కాతుం మఞ్ఞతీతి అత్థో. **సా కస్స కన్దామీ**తి కస్స రోదామి, కో మే పతిట్ఠా భవిస్సతీతి దీపేతి. **యో తాయితా సో సహసం కరోతీ**తి యో మయ్హం తాయితా రక్ఖితా అవస్సయో భవితుం అరహతి, సో పితాయేవ సాహసికకమ్మం కరోతీతి అత్థో.

అథ నం పితా అస్సాసేత్వా "అమ్మ, రక్ఖితత్తాసీ"తి పుచ్ఛి. "ఆమ, తాత రక్ఖితో మే అత్తా"తి. సో తం ఘరం నేత్వా మణ్డేత్వా మఙ్గలం కత్వా పరకులం పేసేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉపాసకో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి.

తదా పితా ఏతరహి పితావ, ధీతా చ ఏతరహి ధీతావ, తం కారణం పచ్చక్ఖతో దిట్ఠరుక్ఖదేవతా పన అహమేవ అహోసిన్తి.

పణ్ణికజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౧౦౩] ౩. వేరిజాతకవణ్ణనా

యత్థ వేరీ నివిసతీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అనాథపిణ్డికం ఆరబ్భ కథేసి. అనాథపిణ్డికో కిర భోగగామం గన్త్వా ఆగచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే చోరే దిస్వా "అన్తరామగ్గే వసితుం న యుత్తం, సావత్థిమేవ గమిస్సామీ"తి వేగేన గోణే పాజేత్వా సావత్థిమేవ ఆగన్త్వా పునదివసే విహారం గతో సత్థు ఏతమత్థం ఆరోచేసి. సత్థా "పుబ్బేపి గహపతి పణ్డితా అన్తరామగ్గే చోరే దిస్వా అన్తరా అవిలమ్బమానా అత్తనో వసనట్ఠానమేవ గమింసూ"తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో మహావిభవో సేట్ఠి హుత్వా ఏకం గామకం నిమన్తనం భుఞ్జనత్థాయ గన్త్వా పచ్చాగచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే చోరే దిస్వా అన్తరామగ్గే అవసిత్వావ వేగేన గోణే పాజేన్తో అత్తనో గేహమేవ ఆగన్త్వా నానగ్గరసేహి భుఞ్జిత్వా మహాసయనే నిసిన్నో "చోరానం హత్థతో ముచ్చిత్వా నిబ్భయట్ఠానం అత్తనో గేహం ఆగతోమ్హీ"తి ఉదానవసేన ఇమం గాథమాహ –

౧౦౩. "యత్థ వేరీ నివిసతి, న వసే తత్థ పణ్డితో;

ఏకరత్తం దిరత్తం వా, దుక్ఖం వసతి వేరిసూ"తి.

తత్థ **వేరీ**తి వేరచేతనాసమఙ్గిపుగ్గలో. **నివిసతీ**తి పతిట్ఠాతి. **న వసే తత్థ పణ్డితో**తి సో వేరీపుగ్గలో యస్మిం ఠానే పతిట్ఠితో హుత్వా వసతి, తత్థ పణ్డితో పణ్డిచ్చేన సమన్నాగతో న వసేయ్య. కింకారణా? **ఏకరత్తం దిరత్తం వా, దుక్ఖం వసతి వేరిసూ**తి, వేరీనఞ్హి అన్తరే వసన్తో ఏకాహమ్పి ద్వీహమ్పి దుక్ఖమేవ వసతీతి అత్థో.

ఏవం మహాసత్తో ఉదానం ఉదానేత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా అహమేవ బారాణసిసేట్ఠి అహోసి"న్తి.

వేరిజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౧౦౪] ౪. మిత్తవిన్దకజాతకవణ్ణనా

చతుబ్భి అట్ఠజ్ఝగమాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం దుబ్బచభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు హేట్ఠా మిత్తవిన్దకజాతకే వుత్తనయేన విత్థారేతబ్బం. ఇదం పన జాతకం కస్సపబుద్ధకాలికం. తస్మిఞ్హి కాలే ఉరచక్కం ఉక్ఖిపిత్వా నిరయే పచ్చమానో ఏకో నేరయికసత్తో "భన్తే, కిం ను ఖో పాపకమ్మం అకాసి"న్తి బోధిసత్తం పుచ్ఛి. బోధిసత్తో "తయా ఇదఞ్చిదఞ్చ పాపకమ్మం కత"న్తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౦౪."చతుబ్భి అట్ఠజ్ఝగమా, అట్ఠాహిపి చ సోళస;

సోళసాహి చ బాత్తింస, అత్రిచ్ఛం చక్కమాసదో;
ఇచ్ఛాహతస్స పోసస్స, చక్కం భమతి మత్థకే”తి.

తత్థ **చతుబ్భి అట్ఠజ్ఝగమా**తి సముద్దన్తరే చతస్సో విమానపేతియో లభిత్వా తాహి అసన్తుట్ఠో అత్రిచ్ఛతాయ పరతో గన్త్వా అపరా అట్ఠ అధిగతోసీతి అత్థో. సేసపదద్వయేపి ఏసేవ నయో. **అత్రిచ్ఛం చక్కమాసదో**తి ఏవం సకలాభేన అసన్తుట్ఠో అత్ర అత్ర ఇచ్ఛన్తో పరతో పరతో లాభం పత్థేన్తో ఇదాని చక్కమాసదో ఇదం ఉరచక్కం పత్తోసి. తస్స తే ఏవం **ఇచ్ఛాహతస్స పోసస్స** తణ్హాయ హతస్స ఉపహతస్స తవ **చక్కం భమతి మత్థకే**. పాసాణచక్కం, అయచక్కన్తి ఇమేసు ద్వీసు ఖురధారం అయచక్కం తస్స మత్థకే పునప్పునం పతనవసేన భమన్తం దిస్వా ఏవమాహ. వత్వా చ పన అత్తనో దేవలోకమేవ గతో. సోపి నేరయికసత్తో అత్తనో పాపే ఖీణే యథాకమ్మం గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా మిత్తవిన్దకో దుబ్బచభిక్ఖు అహోసి, దేవపుత్తో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

మిత్తవిన్దకజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౧౦౫] ౫. దుబ్బలకట్ఠజాతకవణ్ణనా

బహుమ్పేతం వనే కట్ఠన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం ఉత్తసితభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర సావత్థివాసీ ఏకో కులపుత్తో సత్థు ధమ్మదేసనం సుత్వా పబ్బజిత్వా మరణభీరుకో అహోసి, రత్తిట్ఠానదివాట్ఠానేసు వాతస్స వా వీజన్తస్స సుక్ఖదణ్డకస్స వా పతన్తస్స పక్ఖిచతుప్పదానం వా సద్దం సుత్వా మరణభయతజ్జితో మహారవం రవన్తో పలాయతి. తస్స హి “మరితబ్బం మయా”తి సతిమత్తమ్పి నత్థి. సచే హి సో “అహం మరిస్సామీ”తి జానేయ్య, న మరణం భాయేయ్య. మరణస్సతికమ్మట్ఠానస్స పన తస్స అభావితత్తావ భాయతి . తస్స సో మరణభీరుకభావో భిక్ఖుసఙ్ఘే పాకటో జాతో.

అథేకదివసం ధమ్మసభాయం భిక్ఖూ కథం సముట్ఠాపేసుం “ఆవుసో, అసుకో నామ భిక్ఖు మరణభీరుకో మరణం భాయతి, భిక్ఖునా నామ ‘అవస్సం మయా మరితబ్బ’న్తి మరణస్సతికమ్మట్ఠానం భావేతుం వట్టతీ”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే తం భిక్ఖుం పక్కోసాపేత్వా “సచ్చం కిర త్వం మరణభీరుకో”తి పుచ్ఛిత్వా “సచ్చం, భన్తే”తి వుత్తే “భిక్ఖవే, మా ఏతస్స భిక్ఖునో అనత్తమనా హోథ, నాయం ఇదానేవ మరణభీరుకో, పుబ్బేపి మరణభీరుకోయేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో హిమవన్తే రుక్ఖదేవతా హుత్వా నిబ్బత్తి. తస్మిం కాలే బారాణసిరాజా అత్తనో మఙ్గలహత్థిం ఆనేఞ్జకారణం సిక్ఖాపేతుం హత్థాచరియానం అదాసి. తం ఆళానే నిచ్చలం బన్ధిత్వా తోమరహత్థా మనుస్సా పరివారేత్వా ఆనేఞ్జకారణం కారేన్తి. సో తం కారణం కారియమానో వేదనం అధివాసేతుం అసక్కోన్తో ఆళానం భిన్దిత్వా మనుస్సే పలాపేత్వా హిమవన్తం పావిసి. మనుస్సా తం గహేతుం అసక్కోన్తా నివత్తింసు. సో తత్థ మరణభీరుకో అహోసి, వాతసద్దాని సుత్వా కమ్పమానో మరణభయతజ్జితో సోణ్డం విధునిత్వా వేగేన పలాయతి, ఆళానే బన్ధిత్వా ఆనేఞ్జకారణం కరణకాలో వియస్స హోతి, కాయస్సాదం వా చిత్తస్సాదం వా అలభన్తో కమ్పమానో విచరతి.

రుక్ఖదేవతా తం దిస్వా ఖన్ధవిటపే ఠత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౦౫.“బహుమ్పేతం వనే కట్ఠం, వాతో భఞ్జతి దుబ్బలం;

తస్స చే భాయసి నాగ, కిసో నూన భవిస్ససీ”తి.

తత్థాయం పిణ్డత్థో – యం ఏతం దుబ్బలం కట్ఠం పురత్థిమాదిభేదో వాతో భఞ్జతి, తం ఇమస్మిం వనే బహుం సులభం, తత్థ తత్థ సంవిజ్జతి. సచే త్వం తస్స భాయసి, ఏవం సన్తే నిచ్చం భీతో మంసలోహితక్ఖయం పత్వా కిసో నూన భవిస్ససి, ఇమస్మిం పన వనే తవ భయం నామ నత్థి, తస్మా ఇతో పట్ఠాయ మా భాయీతి.

ఏవం దేవతా తస్స ఓవాదం అదాసి, సోపి తతో పట్ఠాయ నిబ్భయో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే సో భిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. “తదా నాగో అయం భిక్ఖు అహోసి, రుక్ఖదేవతా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

దుబ్బలకట్ఠజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౧౦౬] ౬. ఉదఞ్చనీజాతకవణ్ణనా

సుఖం వత మం జీవన్తన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో థుల్లకుమారికాపలోభనం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు తేరసకనిపాతే **చూళనారదకస్సపజాతకే** (జా. ౧.౧౩.౪౦ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి. తం పన భిక్ఖుం సత్థా “సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు ఉక్కణ్ఠితోసీ”తి పుచ్ఛిత్వా “సచ్చం, భగవా”తి వుత్తే “కత్థ తే చిత్తం పటిబద్ధ”న్తి పుచ్ఛి. సో “ఏకిస్సా థుల్లకుమారికాయా”తి ఆహ. అథ నం సత్థా “అయం తే భిక్ఖు అనత్థకారికా, పుబ్బేపి త్వం ఏతం నిస్సాయ సీలబ్యసనం పత్వా కమ్పన్తో విచరమానో పణ్డితే నిస్సాయ సుఖం లభీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తేతి అతీతవత్థుపి చూళనారదకస్సపజాతకేయేవ ఆవి భవిస్సతి. తదా పన బోధిసత్తో సాయం ఫలాఫలే ఆదాయ ఆగన్త్వా పణ్ణసాలాద్వారం వివరిత్వా పవిసిత్వా పుత్తం చూళతాపసం ఏతదవోచ “తాత, త్వం అఞ్ఞేసు దివసేసు దారూని ఆహరసి, పానీయం పరిభోజనీయం ఆహరసి, అగ్గిం కరోసి, అజ్జ పన ఏకమ్పి అకత్వా కస్మా దుమ్ముఖో పజ్ఝాయన్తో నిపన్నోసీ”తి? “తాత, తుమ్హేసు ఫలాఫలత్థాయ గతేసు ఏకా ఇత్థీ ఆగన్త్వా మం పలోభేత్వా ఆదాయ గన్తుం ఆరభి, అహం పన ‘తుమ్హేహి విస్సజ్జితో గమిస్సామీ’తి న గచ్ఛిం, అసుకట్ఠానే పన నం నిసీదాపేత్వా ఆగతోమ్హి, ఇదాని గచ్ఛామహం తాతా”తి. బోధిసత్తో “న సక్కా ఏతం నివత్తేతు”న్తి ఞత్వా “తేన హి, తాత, గచ్ఛ, ఏసా పన తం నేత్వా యదా మచ్ఛమంసాదీని వా ఖాదితుకామా భవిస్సతి, సప్పిలోణతణ్డులాదీహి వా పనస్సా అత్థో భవిస్సతి, తదా ‘ఇదఞ్చిదఞ్చాహరా’తి తం కిలమేస్సతి. తదా మయ్హం గుణం సరిత్వా పలాయిత్వా ఇధేవ ఆగచ్ఛేయ్యాసీ”తి విస్సజ్జేసి. సో తాయ సద్ధిం మనుస్సపథం అగమాసి. అథ నం సా అత్తనో వసం గమేత్వా “మంసం ఆహర, మచ్ఛం ఆహరా”తి యేన యేన అత్థికా హోతి, తం తం ఆహరాపేతి. తదా సో “అయం మం అత్తనో దాసం వియ కమ్మకారం వియ చ కత్వా పీళేతీ”తి పలాయిత్వా పితు సన్తికం ఆగన్త్వా పితరం వన్దిత్వా ఠితకోవ ఇమం గాథమాహ –

౧౦౬.“సుఖం వత మం జీవన్తం, పచమానా ఉదఞ్చనీ;

చోరీ జాయప్పవాదేన, తేలం లోణఞ్చ యాచతీ”తి.

తత్థ **సుఖం వత మం జీవన్త**న్తి తాత, తుమ్హాకం సన్తికే మం సుఖం జీవన్తం. **పచమానాతి** తాపయమానా పీళయమానా, యం యం వా ఖాదితుకామా హోతి, తం తం పచమానా. ఉదకం అఞ్చన్తి ఏతాయాతి **ఉదఞ్చనీ,** చాటితో వా కూపతో వా ఉదకఉస్సిఞ్చనఘటికాయేతం నామం. సా పన ఉదఞ్చనీ వియ, ఉదకం వియ ఘటికా, యేన యేనత్థికా హోతి, తం తం ఆకడ్ఢతియేవాతి అత్థో . **చోరీ జాయప్పవాదేనాతి** "భరియా"తి నామేన ఏకా చోరీ మం మధురవచనేన ఉపలాపేత్వా తత్థ నేత్వా **తేలం లోణఞ్చ** యఞ్చ అఞ్ఞం ఇచ్ఛతి, తం సబ్బం **యాచతి,** దాసం వియ కమ్మకారం వియ చ కత్వా ఆహరాపేతీతి తస్సా అగుణం కథేసి.

అథ నం బోధిసత్తో అస్సాసేత్వా "హోతు, తాత, ఏహి త్వం మేత్తం భావేహి, కరుణం భావేహీ"తి చత్తారో బ్రహ్మవిహారే ఆచిక్ఖి, ఆచిక్ఖిత్వా కసిణపరికమ్మం ఆచిక్ఖి. సో న చిరస్సేవ అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ ఉప్పాదేత్వా బ్రహ్మవిహారే భావేత్వా సద్ధిం పితరా బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే సో భిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి.

"తదా థుల్లకుమారికావ ఏతరహి థుల్లకుమారికా. చూళతాపసో ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు అహోసి, పితా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

ఉదఞ్చనీజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౧౦౭] ౭. సాలిత్తకజాతకవణ్ణనా

సాధూ ఖో సిప్పకం నామాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం హంసపహారకం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిరేకో సావత్థివాసీ కులపుత్తో సాలిత్తకసిప్పే నిప్ఫత్తిం పత్తో. "సాలిత్తకసిప్ప"న్తి సక్ఖరాఖిపనసిప్పం వుచ్చతి. సో ఏకదివసం ధమ్మం సుత్వా సాసనే ఉరం దత్వా పబ్బజిత్వా ఉపసమ్పదం లభి, న పన సిక్ఖాకామో, న పటిపత్తిసాధకో అహోసి. సో ఏకదివసం ఏకం దహరభిక్ఖుం ఆదాయ అచిరవతిం గన్త్వా న్హాయిత్వా నదీతీరే అట్ఠాసి. తస్మిం సమయే ద్వే సేతహంసా ఆకాసేన గచ్ఛన్తి. సో తం దహరం ఆహ "ఇమం పచ్ఛిమహంసం సక్ఖరాయ అక్ఖిమ్హి పహరిత్వా పాదమూలే పాతేమీ"తి. ఇతరో "కథం పాతేస్ససి, న సక్ఖిస్ససి పహరితు"న్తి ఆహ. ఇతరో "తిట్ఠతు తావస్స ఓరతో అక్ఖి, పరతో అక్ఖిమ్హి తం పహరామీ"తి. ఇదాని పన త్వం అసన్తం కథేసీతి. "తేన హి ఉపధారేహీ"తి ఏకం తిఖిణసక్ఖరం గహేత్వా అఙ్గులియా పరియన్తే కత్వా తస్స హంసస్స పచ్ఛతో ఖిపి. సా "రు"న్తి సద్దం అకాసి, హంసో "పరిస్సయేన భవితబ్బ"న్తి నివత్తిత్వా సద్దం సోతుం ఆరభి. ఇతరో తస్మిం ఖణే ఏకం వట్టసక్ఖరం గహేత్వా తస్స నివత్తిత్వా ఓలోకేన్తస్స పరభాగే అక్ఖిం పహరి. సక్ఖరా ఇతరమ్పి అక్ఖిం వినివిజ్ఝిత్వా గతా. హంసో మహారవం రవన్తో పాదమూలేయేవ పతి. తతో తతో భిక్ఖూ ఆగన్త్వా గరహిత్వా "అననుచ్ఛవికం తే కత"న్తి సత్థు సన్తికం నేత్వా "భన్తే, ఇమినా ఇదం నామ కత"న్తి తమత్థం ఆరోచేసుం. సత్థా తం భిక్ఖుం గరహిత్వా "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవేస ఏతస్మిం సిప్పే కుసలో, పుబ్బేపి కుసలోయేవ అహోసీ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స అమచ్చో అహోసి. తస్మిం కాలే రఞ్ఞో పురోహితో అతిముఖరో హోతి బహుభాణీ, తస్మిం కథేతుం ఆరద్ధే అఞ్ఞో ఓకాసమేవ న లభన్తి. రాజా చిన్తేసి "కదా ను ఖో ఏతస్స వచనుపచ్ఛేదకం కఞ్చి లభిస్సామీ"తి. సో తతో పట్ఠాయ తథారూపం ఏకం ఉపధారేన్తో విచరతి. తస్మిం కాలే బారాణసియం

ఏకో పీఠసప్పీ సక్ఖరాఖిపనసిప్పే నిప్ఫత్తిం పత్తో హోతి. గామదారకా తం రథకం ఆరోపేత్వా ఆకడ్ఢమానా బారాణసినగరద్వారమూలే ఏకో విటపసమ్పన్నో మహానిగ్రోధో అత్థి, తత్థ ఆనేత్వా సమ్పరివారేత్వా కాకణికాదీని దత్వా "హత్థిరూపకం కర, అస్సరూపకం కరా"తి వదన్తి. సో సక్ఖరా ఖిపిత్వా ఖిపిత్వా నిగ్రోధపణ్ణేసు నానారూపాని దస్సేతి, సబ్బాని పణ్ణాని ఛిద్దావఛిద్దానేవ అహేసుం.

అథ బారాణసిరాజా ఉయ్యానం గచ్ఛన్తో తం ఠానం పాపుణి. ఉస్సారణాభయేన సబ్బే దారకా పలాయింసు, పీఠసప్పీ తత్థేవ నిపజ్జి. రాజా నిగ్రోధమూలం పత్వా రథే నిసిన్నో పత్తానం ఛిద్దతాయ ఛాయం కబరకబరం దిస్వా ఓలోకేన్తో సబ్బేసం పత్తానం ఛిద్దభావం దిస్వా "కేనేతాని ఏవం కతానీ"తి పుచ్ఛి. "పీఠసప్పినా, దేవా"తి. రాజా "ఇమం నిస్సాయ బ్రాహ్మణస్స వచనుపచ్ఛేదం కాతుం సక్కా భవిస్సతీ"తి చిన్తేత్వా "కహం, భణే, పీఠసప్పీ"తి పుచ్ఛి. విచినన్తా మూలన్తరే నిపన్నం దిస్వా "అయం, దేవా"తి ఆహంసు. రాజా నం పక్కోసాపేత్వా పరిసం ఉస్సారేత్వా పుచ్ఛి "అమ్హాకం సన్తికే ఏకో ముఖరబ్రాహ్మణో అత్థి, సక్ఖిస్ససి తం నిస్సద్దం కాతు"న్తి. నాళిమత్తా అజలణ్డికా లభన్తో సక్ఖిస్సామి, దేవాతి. రాజా పీఠసప్పిం ఘరం నేత్వా అన్తోసాణియం నిసీదాపేత్వా సాణియం ఛిద్దం కారేత్వా బ్రాహ్మణస్స ఛిద్దాభిముఖం ఆసనం పఞ్ఞపేత్వా నాళిమత్తా సుక్ఖా అజలణ్డికా పీఠసప్పిస్స సన్తికే ఠపాపేత్వా బ్రాహ్మణం ఉపట్ఠానకాలే ఆగతం తస్మిం ఆసనే నిసీదాపేత్వా కథం సముట్ఠాపేసి. బ్రాహ్మణో అఞ్ఞేసం ఓకాసం అదత్వా రఞ్ఞా సద్ధిం కథేతుం ఆరభి. అథస్స సో పీఠసప్పీ సాణిచ్ఛిద్దేన ఏకేకం అజలణ్డికం పచ్ఛియం పవేసేన్తో వియ తాలుతలమ్హియేవ పాతేతి, బ్రాహ్మణో ఆగతాగతం నాళియం తేలం పవేసేన్తో వియ గిలతి, సబ్బా పరిక్ఖయం గమింసు. తస్సేతా నాళిమత్తా అజలణ్డికా కుచ్ఛిం పవిట్ఠా అడ్ఢాళ్హకమత్తా అహేసుం.

రాజా తాసం పరిక్ఖీణభావం ఞత్వా ఆహ – "ఆచరియ, తుమ్హే అతిముఖరతాయ నాళిమత్తా అజలణ్డికా గిలన్తా కిఞ్చి న జానిత్థ, ఇతో దాని ఉత్తరి జీరాపేతుం న సక్ఖిస్సథ. గచ్ఛథ, పియఙ్గుదకం పివిత్వా ఛడ్డేత్వా అత్తానం అరోగం కరోథా"తి బ్రాహ్మణో తతో పట్ఠాయ పిహితముఖో వియ హుత్వా కథేన్తేనాపి సద్ధిం అకథనసీలో అహోసి. రాజా "ఇమినా మే కణ్ణసుఖం కత"న్తి పీఠసప్పిస్స సతసహస్సుట్ఠానకే చతూసు దిసాసు చత్తారో గామే అదాసి. బోధిసత్తో రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా "దేవ, సిప్పం నామ లోకే పణ్డితేహి ఉగ్గహితబ్బం, పీఠసప్పినా సాలిత్తకమత్తేనాపి అయం సమ్పత్తి లద్ధా"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౦౭. "సాధుం ఖో సిప్పకం నామ, అపి యాదిస కీదిసం;
పస్స ఖఞ్జప్పహారేన, లద్ధా గామా చతుద్దిసా"తి.

తత్థ **పస్స ఖఞ్జప్పహారేనాతి** పస్స, మహారాజ, ఇమినా ఖఞ్జపీఠసప్పినా అజలణ్డికాపహారేన చతుద్దిసా చత్తారో గామా లద్ధా, అఞ్ఞేసం సిప్పానం కో ఆనిసంసపరిచ్ఛేదోతి సిప్పగుణం కథేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా పీఠసప్పీ అయం భిక్ఖు అహోసి, రాజా ఆనన్దో, పణ్డితామచ్చో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

సాలిత్తకజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౧౦౮] ౮. బాహియజాతకవణ్ణనా

సిక్ఖేయ్య సిక్ఖితబ్బానీతి ఇదం సత్థా వేసాలిం ఉపనిస్సాయ మహావనే కూటాగారసాలాయం విహరన్తో ఏకం లిచ్ఛవిం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర లిచ్ఛవిరాజా సద్ధో పసన్నో బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం నిమన్తేత్వా అత్తనో నివేసనే మహాదానం పవత్తేసి. భరియా పనస్స థూలఙ్గపచ్చఙ్గా ఉద్ధుమాతకనిమిత్తసదిసా అనాకప్పసమ్పన్నా అహోసి. సత్థా భత్తకిచ్చావసానే అనుమోదనం కత్వా విహారం గన్త్వా భిక్ఖూనం ఓవాదం దత్వా గన్ధకుటిం పావిసి. భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం "ఆవుసో, తస్స నామ లిచ్ఛవిరఞ్ఞో తావ అభిరూపస్స తాదిసా భరియా థూలఙ్గపచ్చఙ్గా అనాకప్పసమ్పన్నా, కథం సో తాయ సద్ధిం అభిరమతీ"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఏస ఇదానేవ, పుబ్బేపి థూలసరీరాయ ఏవ ఇత్థియా సద్ధిం అభిరమీ"తి వత్వా తేహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స అమచ్చో అహోసి. అథేకా జనపదిత్థీ థూలసరీరా అనాకప్పసమ్పన్నా భతిం కురుమానా రాజఙ్గణస్స అవిదూరేన గచ్ఛమానా సరీరవళఞ్జపీళితా హుత్వా నివత్థసాటకేన సరీరం పటిచ్ఛాదేత్వా నిసీదిత్వా సరీరవళఞ్జం ముఞ్చిత్వా ఖిప్పమేవ ఉట్ఠాసి. తస్మిం ఖణే బారాణసిరాజా వాతపానేన రాజఙ్గణం ఓలోకేన్తో తం దిస్వా చిన్తేసి "అయం ఏవరూపే అఙ్గణట్ఠానే సరీరవళఞ్జం ముఞ్చమానా హిరోత్తప్పం అప్పహాయ నివాసనేనేవ పటిచ్ఛన్నా హుత్వా సరీరవళఞ్జం మోచేత్వా ఖిప్పం ఉట్ఠితా, ఇమాయ నిరోగాయ భవితబ్బం, ఏతిస్సా వత్థు విసదం భవిస్సతి, విసదే పన వత్థుస్మిం ఏకో పుత్తో లబ్భమానో విసదో పుఞ్ఞవా భవిస్సతి, ఇమం మయా అగ్గమహేసిం కాతుం వట్టతీ"తి. సో తస్సా అపరిగ్గహితభావం ఞత్వా ఆహరాపేత్వా అగ్గమహేసిట్ఠానం అదాసి. సా తస్స పియా అహోసి మనాపా, న చిరస్సేవ ఏకం పుత్తం విజాయి. సో పనస్సా పుత్తో చక్కవత్తీ రాజా అహోసి.

బోధిసత్తో తస్సా సమ్పత్తిం దిస్వా తథారూపం వచనోకాసం లభిత్వా "దేవ, సిక్ఖితబ్బయుత్తకం నామ సిప్పం కస్మా న సిక్ఖితబ్బం, యత్ర హి నామాయం మహాపుఞ్ఞా హిరోత్తప్పం అప్పహాయ పటిచ్ఛన్నాకారేన సరీరవళఞ్జం కురుమానా తుమ్హే ఆరాధేత్వా ఏవరూపం సమ్పత్తిం పత్తా"తి వత్వా సిక్ఖితబ్బయుత్తకానం సిప్పానం వణ్ణం కథేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౧౦౮."సిక్ఖేయ్య సిక్ఖితబ్బాని, సన్తి సచ్ఛన్దినో జనా;
బాహియా హి సుహన్నేన, రాజానమభిరాధయీ"తి.

తత్థ **సన్తి సచ్ఛన్దినో జనా**తి తేసు తేసు సిప్పేసు సచ్ఛన్దా జనా అత్థియేవ. **బాహియా**తి బహిజనపదే జాతా సంవడ్ఢా ఇత్థీ. **సుహన్నే**నాతి హిరోత్తప్పం అప్పహాయ పటిచ్ఛన్నేనాకారేన హన్నం సుహన్నం నామ, తేన సుహన్నేన. **రాజానమభిరాధయీ**తి దేవం అభిరాధయిత్వా ఇమం సమ్పత్తిం పత్తాతి. ఏవం మహాసత్తో సిక్ఖితబ్బయుత్తకానం సిప్పానం గుణం కథేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా జయమ్పతికా ఏతరహిపి జయమ్పతికావ, పణ్డితామచ్చో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

బాహియజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౧౦౯] ౯. కుణ్డకపూవజాతకవణ్ణనా

యథన్నో పురిసో హోతీతి ఇదం సత్థా సావత్థియం విహరన్తో మహాదుగ్గతం ఆరబ్భ కథేసి. సావత్థియఞ్హి కదాచి ఏకమేవ కులం బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స దానం దేతి, కదాచి తీణి చత్తారి ఏకతో హుత్వా, కదాచి గణబన్ధనేన, కదాచి వీథిసభాగేన, కదాచి సకలనగరం ఛన్దకం సంహరిత్వా. తదా పన వీథిభత్తం నామ అహోసి. అథ మనుస్సా బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స యాగుం దత్వా "ఖజ్జకం ఆహరథా"తి ఆహంసు. తదా పనేకో పరేసం భతికారకో దుగ్గతమనుస్సో తస్సం వీథియం వసమానో చిన్తేసి "అహం యాగుం దాతుం న సక్ఖిస్సామి, ఖజ్జకం పన దస్సామీ"తి సణ్హసణ్హం కుణ్డకం వడ్ఢాపేత్వా ఉదకేన తేమేత్వా అక్కపణ్ణేన వేఠేత్వా కుక్కుళే పచిత్వా "ఇదం బుద్ధస్స దస్సామీ"తి తం ఆదాయ గన్త్వా సత్థు సన్తికే ఠితో "ఖజ్జకం ఆహరథా"తి ఏకస్మిం వచనే వుత్తమత్తే సబ్బపఠమం గన్త్వా తం పూవం సత్థు పత్తే పతిట్ఠాపేసి, సత్థా అఞ్ఞేహి దీయమానం ఖజ్జకం అగ్గహేత్వా తమేవ పూవఖజ్జకం పరిభుఞ్జి.

తస్మింయేవ పన ఖణే "సమ్మాసమ్బుద్ధేన కిర మహాదుగ్గతస్స కుణ్డకఖజ్జకం అజిగుచ్ఛిత్వా అమతం వియ పరిభుత్త"న్తి సకలనగరం ఏకకోలాహలం అహోసి. రాజరాజమహామత్తాదయో అన్తమసో దోవారికే ఉపాదాయ సబ్బేవ సన్నిపతిత్వా సత్థారం వన్దిత్వా మహాదుగ్గతం ఉపసఙ్కమిత్వా "హన్ద భో, సతం గహేత్వా, ద్వే సతాని గహేత్వా, పఞ్చ సతాని గహేత్వా అమ్హాకం పత్తిం దేహీ"తి వదింసు. సో "సత్థారం పటిపుచ్ఛిత్వా జానిస్సామీ"తి సత్థు సన్తికం గన్త్వా తమత్థం ఆరోచేసి. సత్థా "ధనం గహేత్వా వా అగ్గహేత్వా వా సబ్బసత్తానం పత్తిం దేహీ"తి ఆహ. సో ధనం గహేతుం ఆరభి. మనుస్సా దిగుణచతుగ్గుణఅట్ఠగుణాదివసేన దదన్తా నవ హిరఞ్ఞకోటియో అదంసు. సత్థా అనుమోదనం కత్వా విహారం గన్త్వా భిక్ఖూహి వత్తే దస్సితే సుగతోవాదం దత్వా గన్ధకుటిం పావిసి. రాజా సాయన్హసమయే మహాదుగ్గతం పక్కోసాపేత్వా సేట్ఠిట్ఠానేన పూజేసి.

భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం "ఆవుసో, సత్థా మహాదుగ్గతేన దిన్నం కుణ్డకపూవం అజిగుచ్ఛన్తో అమతం వియ పరిభుఞ్జి, మహాదుగ్గతోపి బహుధనఞ్చ సేట్ఠిట్ఠానఞ్చ లభిత్వా మహాసమ్పత్తిం పత్తో"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ మయా అజిగుచ్ఛన్తేన తస్స కుణ్డకపూవో పరిభుత్తో, పుబ్బేపి రుక్ఖదేవతాయ హుత్వా పరిభుత్తోయేవ, తదాపి చేస మం నిస్సాయ సేట్ఠిట్ఠానం అలత్థేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో ఏకస్మిం గామే ఏరణ్డరుక్ఖే రుక్ఖదేవతా హుత్వా నిబ్బత్తి. తదా తస్మిం గామకే మనుస్సా దేవతామఙ్గలికా హోన్తి. అథేకస్మిం ఛణే సమ్పత్తే మనుస్సా అత్తనో అత్తనో రుక్ఖదేవతానం బలికమ్మం అకంసు. అథేకో దుగ్గతమనుస్సో తే మనుస్సే రుక్ఖదేవతా పటిజగ్గన్తే దిస్వా ఏకం ఏరణ్డరుక్ఖం పటిజగ్గి. తే మనుస్సా అత్తనో అత్తనో దేవతానం నానప్పకారాని మాలాగన్ధవిలేపనాదీని చేవ ఖజ్జభోజ్జాని చ ఆదాయ గచ్ఛింసు. సో పన కుణ్డకపూవఞ్చేవ ఉళుఙ్కేన చ ఉదకం ఆదాయ గన్త్వా ఏరణ్డరుక్ఖస్స అవిదూరే ఠత్వా చిన్తేసి "దేవతా నామ దిబ్బఖజ్జకాని ఖాదన్తి, మయ్హం దేవతా ఇమం కుణ్డకపూవం న ఖాదిస్సతి, కిం ఇమం అకారణేన నాసేమి, అహమేవ నం ఖాదిస్సామీ"తి తతోవ నివత్తి. బోధిసత్తో ఖన్ధవిటపే ఠత్వా "భో పురిస, సచే త్వం ఇస్సరో భవేయ్యాసి, మయ్హం మధురఖజ్జకం దదేయ్యాసి. త్వం పన దుగ్గతో, అహం తవ పూవం న ఖాదిత్వా అఞ్ఞం కిం ఖాదిస్సామి, మా మే కోట్ఠాసం నాసేహీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౦౯."యథన్నో పురిసో హోతి, తథన్నా తస్స దేవతా;

ఆహరేతం కుణ్డపూవం, మా మే భాగం వినాసయా”తి.

తత్థ **యథన్నో**తి యథారూపభోజనో హోతి. **తథన్నా**తి తస్స పురిసస్స దేవతాపి తథారూపభోజనావ హోతి. **ఆహరేతం కుణ్డపూవ**న్తి ఏతం కుణ్డకేన పక్కపూవం ఆనేహి, మయ్హం భాగం మా వినాసేహీతి.

సో నివత్తిత్వా బోధిసత్తం ఓలోకేత్వా బలికమ్మమకాసి. బోధిసత్తో తతో ఓజం పరిభుఞ్జిత్వా “పురిస, త్వం కిమత్థం మం పటిజగ్గసీ”తి ఆహ. “దుగ్గతోమ్హి, సామి, తం నిస్సాయ దుగ్గతభావతో ముచ్చితుకామతాయ పటిజగ్గామీ”తి. “భో పురిస, మా చిన్తయి, తయా కతఞ్ఞుస్స కతవేదినో పూజా కతా, ఇమం ఏరణ్డం పరిక్ఖిపిత్వా నిధికుమ్భియో గీవాయ గీవం ఆహచ్చ ఠితా. త్వం రఞ్ఞో ఆచిక్ఖిత్వా సకటేహి ధనం ఆహరాపేత్వా రాజఙ్గణే రాసిం కారేహి, రాజా తే తుస్సిత్వా సేట్ఠిట్ఠానం దస్సతీ”తి వత్వా బోధిసత్తో అన్తరధాయి. సో తథా అకాసి. రాజాపి తస్స సేట్ఠిట్ఠానం అదాసి. ఇతి సో బోధిసత్తం నిస్సాయ మహాసమ్పత్తిం పత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా దుగ్గతో ఏతరహి దుగ్గతోవ, ఏరణ్డరుక్ఖదేవతా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

కుణ్డకపూవజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౧౧౦] ౧౦. సబ్బసంహారకపఞ్హజాతకవణ్ణనా

సబ్బసంహారకో నత్థీతి అయం సబ్బసంహారకపఞ్హో సబ్బాకారేన ఉమఙ్గజాతకే ఆవి భవిస్సతీతి.

సబ్బసంహారకపఞ్హజాతకవణ్ణనా దసమా.

పరోసతవగ్గో ఏకాదసమో.

తస్సుద్దానం –

పరోసతమ్పి పణ్ణికం, వేరీ చ మిత్తవిన్దకం;
దుబ్బలఞ్చ ఉదఞ్చనీ, సాలిత్తమ్పి చ బాహియం;
కుణ్డకపూవసబ్బసంహారకన్తి.

౧౨. హంచివగ్గో

[౧౧౧] ౧. గద్రభపఞ్హజాతకవణ్ణనా

హంచి తువం ఏవమఞ్ఞసీతి అయమ్పి గద్రభపఞ్హో **మహాఉమఙ్గజాతకే**యేవ (జా॰ ౨.౨౨.౫౯౦ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి.

గద్రభపఞ్హజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౧౧౨] ౨. అమరాదేవీపఞ్హజాతకవణ్ణనా

యేన సత్తుబిలఙ్గా చాతి అయమ్పి అమరాదేవిపఞ్హో నామ తత్థేవ ఆవి భవిస్సతి.

అమరాదేవీపఞ్హజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౧౧౩] ౩. సిఙ్గాలజాతకవణ్ణనా

సద్దహాసి సిఙ్గాలస్సాతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో దేవదత్తం ఆరబ్భ కథేసి. తస్మిఞ్హి సమయే భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం సన్నిపతిత్వా “ఆవుసో, దేవదత్తేన పఞ్చ భిక్ఖుసతాని ఆదాయ గయాసీసం గన్త్వా ‘యం సమణో గోతమో కరోతి, న సో ధమ్మో. యమహం కరోమి, అయమేవ ధమ్మో’తి తే భిక్ఖూ అత్తనో లద్ధిం గాహాపేత్వా ఠానప్పత్తం ముసావాదం కత్వా సఙ్ఘం భిన్దిత్వా ఏకసీమాయ ద్వే ఉపోసథా కతా”తి దేవదత్తస్స అగుణకథం కథేన్తా నిసీదింసు. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, దేవదత్తో ఇదానేవ ముసావాదీ, పుబ్బేపి ముసావాదీయేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సుసానవనే రుక్ఖదేవతా హుత్వా నిబ్బత్తి. తదా బారాణసియం నక్ఖత్తం ఘుట్ఠం అహోసి. మనుస్సా “యక్ఖబలికమ్మం కరోమా”తి తేసు తేసు చచ్చరరచ్ఛాదిట్ఠానేసు మచ్ఛమంసాదీని విప్పకిరిత్వా కపాలకేసు బహుం సురం ఠపయింసు. అథేకో సిఙ్గాలో అడ్ఢరత్తసమయే నిద్ధమనేన నగరం పవిసిత్వా మచ్ఛమంసం ఖాదిత్వా సురం పివిత్వా పున్నాగగచ్ఛన్తరం పవిసిత్వా యావ అరుణుగ్గమనా నిద్దం ఓక్కమి. సో పబుజ్ఝిత్వా ఆలోకం దిస్వా “ఇదాని నిక్ఖమితుం న సక్కా”తి మగ్గసమీపం గన్త్వా అదిస్సమానో నిపజ్జిత్వా అఞ్ఞే మనుస్సే దిస్వాపి కిఞ్చి అవత్వా ఏకం బ్రాహ్మణం ముఖధోవనత్థాయ గచ్ఛన్తం దిస్వా చిన్తేసి “బ్రాహ్మణా నామ ధనలోలా హోన్తి, ఇమం ధనేన పలోభేత్వా యథా మం ఉపకచ్ఛకన్తరే కత్వా ఉత్తరాసఙ్గేన పటిచ్ఛాదేత్వా నగరా నీహరతి, తథా కరిస్సామీ”తి. సో మనుస్సభాసాయ “బ్రాహ్మణా”తి ఆహ. సో నివత్తిత్వా “కో మం పక్కోసతీ”తి ఆహ. “అహం, బ్రాహ్మణా”తి. “కింకారణా”తి. “బ్రాహ్మణ, మయ్హం ద్వే కహాపణసతాని అత్థి. సచే మం ఉపకచ్ఛకన్తరే కత్వా ఉత్తరాసఙ్గేన పటిచ్ఛాదేత్వా యథా న కోచి పస్సతి, తథా నగరా నిక్ఖామేతుం సక్కోసి, తుయ్హం తే కహాపణే దస్సామీ”తి. బ్రాహ్మణో ధనలోభేన “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తం తథా కత్వా ఆదాయ నగరా నిక్ఖమిత్వా థోకం అగమాసి. అథ నం సిఙ్గాలో పుచ్ఛి “కతరట్ఠానం, బ్రాహ్మణా”తి? “అసుకం నామా”తి. “అఞ్ఞం థోకం ఠానం గచ్ఛా”తి. ఏవం పునప్పునం వదన్తో మహాసుసానం పత్వా “ఇధ మం ఓతారేహీ”తి ఆహ. తత్థ నం ఓతారేసి. అథ సిఙ్గాలో “తేన హి, బ్రాహ్మణ, ఉత్తరిసాటకం పత్థరా”తి ఆహ. సో ధనలోభేన “సాధూ”తి పత్థరి. అథ నం “ఇమం రుక్ఖమూలం ఖణాహీ”తి పథవిఖణనే యోజేత్వా బ్రాహ్మణస్స ఉత్తరిసాటకం అభిరుయ్హ చతూసు కణ్ణేసు చ మజ్ఝే చాతి పఞ్చసు ఠానేసు సరీరనిస్సన్దం పాతేత్వా మక్ఖేత్వా చేవ తేమేత్వా చ సుసానవనం పావిసి. బోధిసత్తో రుక్ఖవిటపే ఠత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౧౩. “సద్దహాసి సిఙ్గాలస్స, సురాపీతస్స బ్రాహ్మణ;

సిప్పికానం సతం నత్థి, కుతో కంససతా దువే”తి.

తత్థ **సద్దహాసీ**తి సద్దహాసి, అయమేవ వా పాఠో, పత్తియాయసీతి అత్థో. **సిప్పికానం సతం నత్థీ**తి ఏతస్స హి సిప్పికాసతమ్పి నత్థి. **కుతో కంససతా దువే**తి ద్వే కహాపణసతాని పనస్స కుతో ఏవాతి.

బోధిసత్తో ఇమం గాథం వత్వా "గచ్ఛ, బ్రాహ్మణ, తవ సాటకం ధోవిత్వా న్హాయిత్వా అత్తనో కమ్మం కరోహీ"తి వత్వా అన్తరధాయి. బ్రాహ్మణో తథా కత్వా "వఞ్చితో వతమ్హీ"తి దోమనస్సప్పత్తో పక్కామి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా సిఙ్గాలో దేవదత్తో అహోసి, రుక్ఖదేవతా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

సిఙ్గాలజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౧౧౪] ౪. మితచిన్తీజాతకవణ్ణనా

బహుచిన్తీ అప్పచిన్తీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ద్వే మహల్లకత్థేరే ఆరబ్భ కథేసి. తే కిర జనపదే ఏకస్మిం అరఞ్ఞావాసే వస్సం వసిత్వా "సత్థు దస్సనత్థాయ గచ్ఛిస్సామా"తి పాథేయ్యం సజ్జేత్వా "అజ్జ గచ్ఛామ, స్వే గచ్ఛామా"తి మాసం అతిక్కామేత్వా పున పాథేయ్యం సజ్జేత్వా తథేవ మాసం, పున మాసన్తి ఏవం అత్తనో కుసీతభావేన చేవ నివాసట్ఠానే చ అపేక్ఖాయ తయో మాసే అతిక్కామేత్వా తతో నిక్ఖమ్మ జేతవనం గన్త్వా సభాగట్ఠానే పత్తచీవరం పటిసామేత్వా సత్థారం పస్సింసు. అథ నే భిక్ఖూ పుచ్ఛింసు "చిరం వో, ఆవుసో, బుద్ధుపట్ఠానం అకరోన్తానం, కస్మా ఏవం చిరాయిత్థా"తి? తే తమత్థం ఆరోచేసుం. అథ నేసం సో ఆలసియకుసీతభావో భిక్ఖుసఙ్ఘే పాకటో జాతో. ధమ్మసభాయమ్పి తేసం భిక్ఖూనమేవ ఆలసియభావం నిస్సాయ కథం సముట్ఠాపేసుం. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే తే పక్కోసాపేత్వా "సచ్చం కిర తుమ్హే, భిక్ఖవే, అలసా కుసీతా"తి పుచ్ఛిత్వా "సచ్చం, భన్తే"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవేతే అలసా, పుబ్బేపి అలసా చేవ నివాసట్ఠానే చ సాలయా సాపేక్ఖా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బారాణసినదియం తయో మచ్ఛా అహేసుం, బహుచిన్తీ, అప్పచిన్తీ, మితచిన్తీతి తేసం నామాని. తే అరఞ్ఞతో మనుస్సపథం ఆగమింసు. తత్థ మితచిన్తీ ఇతరే ద్వే ఏవమాహ "అయం మనుస్సపథో నామ సాసఙ్కో సప్పటిభయో, కేవట్టా నానప్పకారాని జాలకుమినాదీని ఖిపిత్వా మచ్ఛే గణ్హన్తి, మయం అరఞ్ఞమేవ గచ్ఛామా"తి. ఇతరే ద్వే జనా అలసతాయ చేవ ఆమిసగిద్ధతాయ చ "అజ్జ గచ్ఛామ, స్వే గచ్ఛామా"తి తయో మాసే అతిక్కామేసుం. అథ కేవట్టా నదియం జాలం ఖిపింసు. బహుచిన్తీ చ అప్పచిన్తీ చ గోచరం గణ్హన్తా పురతో గచ్ఛన్తి. తే అత్తనో అన్ధబాలతాయ జాలగన్ధం అసల్లక్ఖేత్వా జాలకుచ్ఛిమేవ పవిసింసు. మితచిన్తీ పచ్ఛతో ఆగచ్ఛన్తో జాలగన్ధం సల్లక్ఖేత్వా తేసఞ్చ జాలకుచ్ఛిం పవిట్ఠభావం ఞత్వా "ఇమేసం కుసీతానం అన్ధబాలానం జీవితదానం దస్సామీ"తి చిన్తేత్వా బహిపస్సేన జాలకుచ్ఛిట్ఠానం గన్త్వా జాలకుచ్ఛిం ఫాలేత్వా నిక్ఖన్తసదిసో హుత్వా ఉదకం ఆలుళేన్తో జాలస్స పురతో పతిత్వా పున జాలకుచ్ఛిం పవిసిత్వా పచ్ఛిమభాగేన ఫాలేత్వా నిక్ఖన్తసదిసో ఉదకం ఆలుళేన్తో పచ్ఛిమభాగే పతి. కేవట్టా "మచ్ఛా జాలం ఫాలేత్వా గతా"తి మఞ్ఞమానా జాలకోటియం గహేత్వా ఉక్ఖిపింసు. తే ద్వేపి మచ్ఛా జాలతో ముచ్చిత్వా ఉదకే పతింసు. ఇతి తేహి మితచిన్తిం నిస్సాయ జీవితం లద్ధం.

సత్థా ఇమం అతీతం ఆహరిత్వా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౧౪."బహుచిన్తీ అప్పచిన్తీ, ఉభో జాలే అబజ్ఝరే;
మితచిన్తీ పమోచేసి, ఉభో తత్థ సమాగతా"తి.

తత్థ **బహుచిన్తీ**తి బహుచిన్తనతాయ వితక్కబహులతాయ ఏవంలద్ధనామో. ఇతరేసుపి ద్వీసు అయమేవ నయో. **ఉభో తత్థ సమాగతా**తి మితచిన్తిం నిస్సాయ లద్ధజీవితా తత్థ ఉదకే పున ఉభోపి జనా మితచిన్తినా సద్ధిం సమాగతాతి అత్థో.

ఏవం సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే మహల్లకా భిక్ఖూ సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహింసు. తదా బహుచిన్తీ చ అప్పచిన్తీ చ ఇమే ద్వే అహేసుం, మితచిన్తీ పన అహమేవ అహోసిన్తి.

మితచిన్తీజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౧౧౫] ౫. అనుసాసికజాతకవణ్ణనా

యాయఞ్ఞే మనుసాసతీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం అనుసాసికం భిక్ఖునిం ఆరబ్భ కథేసి. సా కిర సావత్థివాసినీ ఏకా కులధీతా పబ్బజిత్వా ఉపసమ్పన్నకాలతో పట్ఠాయ సమణధమ్మే అననుయుత్తా ఆమిసగిద్ధా హుత్వా యత్థ అఞ్ఞా భిక్ఖునియో న గచ్ఛన్తి, తాదిసే నగరస్స ఏకదేసే పిణ్డాయ చరతి. అథస్సా మనుస్సా పణీతపిణ్డపాతం దేన్తి. సా రసతణ్హాయ బజ్ఝిత్వా "సచే ఇమస్మిం పదేసే అఞ్ఞాపి భిక్ఖునియో పిణ్డాయ చరిస్సన్తి, మయ్హం లాభో పరిహాయిస్సతి. యథా ఏతం పదేసం అఞ్ఞా నాగచ్ఛన్తి, ఏవం మయా కాతుం వట్టతీ"తి చిన్తేత్వా భిక్ఖునూపస్సయం గన్త్వా "అయ్యే, అసుకట్ఠానే చణ్డో హత్థీ, చణ్డో అస్సో, చణ్డో మేణ్డో, చణ్డో కుక్కురో చరతి, సపరిస్సయట్ఠానం, మా తత్థ పిణ్డాయ చరిత్థా"తి భిక్ఖునియో అనుసాసతి. తస్సా వచనం సుత్వా ఏకా భిక్ఖునీపి తం పదేసం గీవం పరివత్తేత్వా న ఓలోకేసి. తస్సా ఏకస్మిం దివసే తస్మిం పదేసే పిణ్డాయ చరన్తియా వేగేనేకం గేహం పవిసన్తియా చణ్డో మేణ్డకో పహరిత్వా ఊరుట్ఠికం భిన్ది. మనుస్సా వేగేన ఉపధావిత్వా ద్విధా భిన్నం ఊరుట్ఠికం ఏకతో బన్ధిత్వా తం భిక్ఖునిం మఞ్చేనాదాయ భిక్ఖునూపస్సయం నయింసు. భిక్ఖునియో "అయం అఞ్ఞా భిక్ఖునియో అనుసాసిత్వా సయం తస్మిం పదేసే చరన్తీ ఊరుట్ఠికం భిన్దాపేత్వా ఆగతా"తి పరిహాసం అకంసు. తమ్పి తాయ కతకారణం న చిరస్సేవ భిక్ఖుసఙ్ఘే పాకటం అహోసి.

అథేకదివసం ధమ్మసభాయం భిక్ఖూ "ఆవుసో, అసుకా అనుసాసికా భిక్ఖునీ అఞ్ఞం అనుసాసిత్వా సయం తస్మిం పదేసే చరమానా చణ్డేన మేణ్డకేన ఊరుం భిన్దాపేసీ"తి తస్సా అగుణకథం కథేసుం. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేసా అఞ్ఞే అనుసాసతియేవ, సయం పన న వత్తతి, నిచ్చకాలం దుక్ఖమేవ అనుభోతీ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో అరఞ్ఞే సకుణయోనియం నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో సకుణజేట్ఠకో హుత్వా అనేకసకుణసహస్సపరివారో హిమవన్తం పావిసి. తస్స తత్థ వసనకాలే ఏకా చణ్డసకుణికా మహావత్తనిమగ్గం గన్త్వా గోచరం గణ్హాతి. సా తత్థ సకటేహి పతితాని వీహిముగ్గబీజాదీని లభిత్వా "యథా ఇదాని ఇమం పదేసం అఞ్ఞే సకుణా నాగచ్ఛన్తి, తథా కరిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా సకుణసఙ్ఘస్స ఓవాదం దేతి "వత్తనిమహామగ్గో నామ సప్పటిభయో, హత్థిఅస్సాదయో చేవ చణ్డగోణయుత్తయానాదీని చ సఞ్చరన్తి, సహసా ఉప్పతితుమ్పి న సక్కా హోతి, న తత్థ గన్తబ్బ"న్తి. సకుణసఙ్ఘో తస్సా "అనుసాసికా"త్వేవ నామం అకాసి.

సా ఏకదివసం వత్తనిమహామగ్గే చరన్తీ అతిమహావేగేన ఆగచ్ఛన్తస్స యానస్స సద్దం సుత్వా నివత్తిత్వా ఓలోకేత్వా "దూరే తావా"తి చరతియేవ. అథ నం యానం వాతవేగేన సీఘమేవ సమ్పాపుణి, సా ఉట్ఠాతుం నాసక్ఖి, చక్కేన ద్విధా ఛిన్దిత్వా గతా. సకుణజేట్ఠకో సకుణే సమానేన్తో తం అదిస్వా "అనుసాసికా న దిస్సతి, ఉపధారేథ న"న్తి ఆహ. సకుణా ఉపధారేన్తా తం మహామగ్గే ద్విధా ఛిన్నం దిస్వా సకుణజేట్ఠకస్స ఆరోచేసుం. సకుణజేట్ఠకో "సా అఞ్ఞా సకుణికా వారేత్వా సయం తత్థ చరమానా ద్విధా ఛిన్నా"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౧౫."యాయఞ్ఞే మనుసాసతి, సయం లోలుప్పచారినీ;

సాయం విపక్ఖికా సేతి, హతా చక్కేన సాసికా"తి.

తత్థ **యాయఞ్ఞే మనుసాసతీ**తి యకారో పదసన్ధికరో, యా అఞ్ఞే అనుసాసతీతి అత్థో. **సయం లోలుప్పచారినీ**తి అత్తనా లోలుప్పచారినీ సమానా. **సాయం విపక్ఖికా సేతీ**తి సా ఏసా విహతపక్ఖా హుత్వా మహామగ్గే సయతి. **హతా చక్కేన సాసికా**తి యానచక్కేన హతా సాసికా సకుణికాతి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా అనుసాసికా సకుణికా అయం అనుసాసికా భిక్ఖునీ అహోసి, సకుణజేట్ఠకో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

అనుసాసికజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౧౧౬] ౬. దుబ్బచజాతకవణ్ణనా

అతికరమకరాచరియాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం దుబ్బచభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. తస్స వత్థు నవకనిపాతే **గిజ్ఝజాతకే** (జా. ౧.౯.౧ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి. సత్థా పన తం భిక్ఖుం ఆమన్తేత్వా "భిక్ఖు న త్వం ఇదానేవ దుబ్బచో, పుబ్బేపి దుబ్బచోయేవ. దుబ్బచభావేనేవ పణ్డితానం ఓవాదం అకరోన్తో సత్తిప్పహారేన జీవితక్ఖయం పత్తోసీ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో లఙ్ఘనటకయోనియం పటిసన్ధిం గహేత్వా వయప్పత్తో పఞ్ఞవా ఉపాయకుసలో అహోసి. సో ఏకస్స లఙ్ఘనకస్స సన్తికే సత్తిలఙ్ఘనసిప్పం సిక్ఖిత్వా ఆచరియేన సద్ధిం సిప్పం దస్సేన్తో విచరతి. ఆచరియో పనస్స చతున్నంయేవ సత్తీనం లఙ్ఘనసిప్పం జానాతి, న పఞ్చన్నం. సో ఏకదివసం ఏకస్మిం గామకే సిప్పం దస్సేన్తో సురామదమత్తో "పఞ్చ సత్తియో లఙ్ఘిస్సామీ"తి పటిపాటియా ఠపేసి. అథ నం బోధిసత్తో ఆహ "ఆచరియ, త్వం పఞ్చసత్తిలఙ్ఘనసిప్పం న జానాసి, ఏకం సత్తిం హర. సచే లఙ్ఘిస్ససి, పఞ్చమాయ సత్తియా విద్ధో మరిస్ససీ"తి. సో సుట్ఠు మత్తతాయ "త్వఞ్హి మయ్హం పమాణం న జానాసీ"తి తస్స వచనం అనాదియిత్వా చతస్సో లఙ్ఘిత్వా పఞ్చమాయ సత్తియా దణ్డకే మధుకపుప్ఫం వియ ఆవుతో పరిదేవమానో నిపజ్జి. అథ నం బోధిసత్తో "పణ్డితానం వచనం అకత్వా ఇమం బ్యసనం పత్తోసీ"తి ఇమం గాథమాహ –

౧౧౬."అతికరమకరాచరియ , మయ్హమ్పేతం న రుచ్చతి;

చతుత్థే లఙ్ఘయిత్వాన, పఞ్చమాయసి ఆవుతో"తి.

తత్థ **అతికరమకరాచరియాతి** ఆచరియ అజ్జ త్వం అతికరం అకరి, అత్తనో కరణతో అతిరేకం కరణం అకరీతి అత్థో. **మయ్హమ్పేతం న రుచ్చతీతి** మయ్హం అన్తేవాసికస్సపి సమానస్స ఏతం తవ కరణం న రుచ్చతి, తేన తే అహం పరమమేవ కథేసిన్తి దీపేతి. **చతుత్థే లఙ్ఘయిత్వానాతి** చతుత్థే సత్తిథలే అపతిత్వా అత్తానం లఙ్ఘయిత్వా. **పఞ్చమాయసి ఆవుతోతి** పణ్డితానం వచనం అగ్గణ్హన్తో ఇదాని పఞ్చమాయ సత్తియా ఆవుతోసీతి. ఇదం వత్వా ఆచరియం సత్తితో అపనేత్వా కత్తబ్బయుత్తకం అకాసి.

సత్థా ఇమం అతీతం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా ఆచరియో అయం దుబ్బచో అహోసి, అన్తేవాసికో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

దుబ్బచజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౧౧౭] ౭. తిత్తిరజాతకవణ్ణనా

అచ్చుగ్గతాతిబలతాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కోకాలికం ఆరబ్భ కథేసి. తస్స వత్థు తేరసకనిపాతే **తక్కారియజాతకే** (జా॰ ౧.౧౩.౧౦౪ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి. సత్థా పన "న, భిక్ఖవే, కోకాలికో ఇదానేవ అత్తనో వాచం నిస్సాయ నట్ఠో, పుబ్బేపి నట్ఠోయేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో ఉదిచ్చబ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తక్కసిలాయం సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా కామే పహాయ ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా పఞ్చాభిఞ్ఞా అట్ఠ సమాపత్తియో నిబ్బత్తేసి. హిమవన్తప్పదేసే సబ్బే ఇసిగణో సన్నిపతిత్వా తం ఓవాదాచరియం కత్వా పరివారేసి. సో పఞ్చన్నం ఇసిసతానం ఓవాదాచరియో హుత్వా ఝానకీళం కీళన్తో హిమవన్తే వసతి. తదా ఏకో చేత్థ పణ్డురోగీ తాపసో కుఠారిం గహేత్వా కట్ఠం ఫాలేతి. అథేకో ముఖరతాపసో తస్స సన్తికే నిసీదిత్వా "ఇధ పహారం దేహి, ఇధ పహారం దేహీ"తి తం తాపసం రోసేసి. సో కుజ్ఝిత్వా "న దాని మే త్వం దారుఫాలనసిప్పం సిక్ఖాపనకాచరియో"తి తిణ్హం కుఠారిం ఉక్ఖిపిత్వా నం ఏకప్పహారేనేవ జీవితక్ఖయం పాపేసి. బోధిసత్తో తస్స సరీరకిచ్చం కారేసి. తదా అస్సమతో అవిదూరే ఏకస్మిం వమ్మికపాదే ఏకో తిత్తిరో వసతి. సో సాయం పాతం తస్మిం వమ్మికమత్థకే ఠత్వా మహావస్సితం వస్సతి. తం సుత్వా ఏకో లుద్దకో "తిత్తిరేన భవితబ్బ"న్తి చిన్తేత్వా సద్దసఞ్ఞాయ తత్థ గన్త్వా తం వధిత్వా ఆదాయ గతో.

బోధిసత్తో తస్స సద్దం అసుణన్తో "అసుకట్ఠానే తిత్తిరో వసతి, కిం ను ఖో తస్స సద్దో న సూయతీ"తి తాపసే పుచ్ఛి. తే తస్స తమత్థం ఆరోచేసుం. సో ఉభోపి తాని కారణాని సంసన్దేత్వా ఇసిగణమజ్ఝే ఇమం గాథమాహ –

౧౧౭. "అచ్చుగ్గతాతిబలతా, అతివేలం పభాసితా;

వాచా హనతి దుమ్మేధం, తిత్తిరం వాతివస్సిత"న్తి.

తత్థ **అచ్చుగ్గతాతి** అతిఉగ్గతా. **అతిబలతాతి** పునప్పునం భాసనేన అతిబలసభావా. **అతివేలం పభాసితాతి** అతిక్కన్తవేలా పమాణాతిక్కమేన భాసితా. **తిత్తిరం వాతివస్సితన్తి** యథా తిత్తిరం అతివస్సితం హనతి, తథా ఏవరూపా వాచా దుమ్మేధం బాలపుగ్గలం హనతీతి.

ఏవం బోధిసత్తో ఇసిగణస్స ఓవాదం దత్వా చత్తారో బ్రహ్మవిహారే భావేత్వా బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి.

సత్థా “న, భిక్ఖవే, కోకాలికో ఇదానేవ అత్తనో వచనం నిస్సాయ నట్ఠో, పుబ్బేపి నట్ఠోయేవా”తి వత్వా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా ముఖరతాపసో కోకాలికో అహోసి, ఇసిగణో బుద్ధపరిసా, గణసత్థా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

తిత్తిరజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౧౧౮] ౮. వట్టజాతకవణ్ణనా

నాచిన్తయన్తో పురిసోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఉత్తరసేట్ఠిపుత్తం ఆరబ్భ కథేసి. సావత్థియం కిర ఉత్తరసేట్ఠి నామ అహోసి మహావిభవో. తస్స భరియాయ కుచ్ఛియం ఏకో పుఞ్ఞవా సత్తో బ్రహ్మలోకా చవిత్వా పటిసన్ధిం గహేత్వా వయప్పత్తో అభిరూపో పాసాదికో అహోసి బ్రహ్మవణ్ణీ. అథ ఏకదివసం సావత్థియం కత్తికఛణే నక్ఖత్తే ఘుట్ఠే సబ్బో లోకో నక్ఖత్తనిస్సితో అహోసి. తస్స సహాయకా అఞ్ఞే సేట్ఠిపుత్తా సపజాపతికా అహేసుం. ఉత్తరసేట్ఠిపుత్తస్స పన దీఘరత్తం బ్రహ్మలోకే వసితత్తా కిలేసేసు చిత్తం న అల్లీయతి. అథస్స సహాయకా “ఉత్తరసేట్ఠిపుత్తస్సపి ఏకం ఇత్థిం ఆనేత్వా నక్ఖత్తం కీళిస్సామా”తి సమ్మన్తయిత్వా తం ఉపసఙ్కమిత్వా “సమ్మ, ఇమస్మిం నగరే కత్తికఛణో ఘుట్ఠో, తుయ్హమ్పి ఏకం ఇత్థిం ఆనేత్వా నక్ఖత్తం కీళిస్సామా”తి ఆహంసు. “న మే అత్థో ఇత్థియా”తి చ వుత్తేపి పునప్పునం నిబన్ధిత్వా సమ్పటిచ్ఛాపేత్వా ఏకం వణ్ణదాసిం సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితం కత్వా తస్స ఘరం నేత్వా “త్వం సేట్ఠిపుత్తస్స సన్తికం గచ్ఛా”తి సయనిఘరం పేసేత్వా నిక్ఖమింసు. తం సయనిఘరం పవిట్ఠమ్పి సేట్ఠిపుత్తో నేవ ఓలోకేతి, నాలపతి. సా చిన్తేసి “అయం ఏవం రూపసోభగ్గప్పత్తం ఉత్తమవిలాససమ్పన్నం మం నేవ ఓలోకేతి, నాలపతి, ఇదాని నం అత్తనో ఇత్థికుత్తలీలాయ ఓలోకాపేస్సామీ”తి ఇత్థిలీలం దస్సేన్తీ పహట్ఠాకారేన అగ్గదన్తే వివరిత్వా హసితం అకాసి. సేట్ఠిపుత్తో ఓలోకేత్వా దన్తట్ఠికే నిమిత్తం గణ్హి. అథస్స అట్ఠికసఞ్ఞా ఉప్పజ్జి, సకలమ్పి తం సరీరం అట్ఠికసఙ్ఖలికా వియ పఞ్ఞాయి. సో తస్సా పరిబ్బయం దత్వా “గచ్ఛా”తి ఉయ్యోజేసి.

తం తస్స ఘరా ఓతిణ్ణం ఏకో ఇస్సరో అన్తరవీథియం దిస్వా పరిబ్బయం దత్వా అత్తనో ఘరం నేసి, సత్తాహే వీతివత్తే నక్ఖత్తం ఓసితం. వణ్ణదాసియా మాతా ధీతు ఆగమనం అదిస్వా సేట్ఠిపుత్తానం సన్తికం గన్త్వా “కహం సా”తి పుచ్ఛి. తే ఉత్తరసేట్ఠిపుత్తస్స ఘరం గన్త్వా “కహం సా”తి పుచ్ఛింసు. “తఙ్ఖణఞ్ఞేవ తస్సా పరిబ్బయం దత్వా ఉయ్యోజేసి”న్తి. అథస్సా మాతా రోదన్తీ “ధీతరం మే న పస్సామి, ధీతరం మే సమానేథా”తి ఉత్తరసేట్ఠిపుత్తం ఆదాయ రఞ్ఞో సన్తికం అగమాసి. రాజా అట్టం వినిచ్ఛినన్తో “ఇమే తే సేట్ఠిపుత్తా వణ్ణదాసిం ఆనేత్వా తుయ్హం అదంసూ”తి పుచ్ఛి. “ఆమ, దేవా”తి. “ఇదాని సా కహా”న్తి? “న జానామి, తఙ్ఖణఞ్ఞేవ నం ఉయ్యోజేసి”న్తి. “ఇదాని తం సమానేతుం సక్కోసీ”తి? “న సక్కోమి, దేవా”తి. రాజా “సచే సమానేతుం న సక్కోతి, రాజాణమస్స కరోథా”తి ఆహ. అథ నం పచ్ఛాబాహం బన్ధిత్వా “రాజాణం కరిస్సామా”తి గహేత్వా పక్కమింసు. “సేట్ఠిపుత్తం కిర వణ్ణదాసిం సమానేతుం అసక్కోన్తం రాజా రాజాణం కారేతీ”తి సకలనగరం ఏకకోలాహలం అహోసి. మహాజనో ఉరే హత్థే ఠపేత్వా “కిం నామేతం, సామి, అత్తనో తే అననుచ్ఛవికం లద్ధ”న్తి పరిదేవతి. సేట్ఠిపి పుత్తస్స పచ్ఛతో పచ్ఛతో పరిదేవన్తో గచ్ఛతి.

సేట్ఠిపుత్తో చిన్తేసి “ఇదం మయ్హం ఏవరూపం దుక్ఖం అగారే వసనభావేన ఉప్పన్నం. సచే ఇతో ముచ్చిస్సామి, మహాగోతమసమ్మాసమ్బుద్ధస్స సన్తికే పబ్బజిస్సామీ”తి. సాపి ఖో వణ్ణదాసీ తం కోలాహలసద్దం సుత్వా “కింసద్దో నామేసో”తి పుచ్ఛిత్వా తం పవత్తిం సుత్వా వేగేన ఓతరిత్వా “ఉస్సరథ, ఉస్సరథ, సామీ, మం రాజపురిసానం దట్ఠుం

దేథా”తి అత్తానం దస్సేసి. రాజపురిసా తం దిస్వా మాతరం పటిచ్ఛాపేత్వా సేట్ఠిపుత్తం ముఞ్చిత్వా పక్కమింసు. సో సహాయకపరివుతోవ నదిం గన్త్వా ససీసం న్హాయిత్వా గేహం గన్త్వా భుత్తపాతరాసో మాతాపితరో వన్దిత్వా పబ్బజ్జం అనుజానాపేత్వా చీవరసాటకే ఆదాయ మహన్తేన పరివారేన సత్థు సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా పబ్బజ్జం యాచిత్వా పబ్బజ్జఞ్చ ఉపసమ్పదఞ్చ లభిత్వా అవిస్సట్ఠకమ్మట్ఠానో విపస్సనం వడ్ఢేత్వా న చిరస్సేవ అరహత్తే పతిట్ఠాసి.

అథేకదివసం ధమ్మసభాయం సన్నిపతితా భిక్ఖూ “ఆవుసో, ఉత్తరసేట్ఠిపుత్తో అత్తనో భయే ఉప్పన్నే సాసనస్స గుణం జానిత్వా ‘ఇమమ్హా దుక్ఖా ముచ్చమానో పబ్బజిస్సామీ’తి చిన్తేత్వా తేన సుచిన్తితేన మరణముత్తో చేవ, పబ్బజితో చ అగ్గఫలే పతిట్ఠితో”తి తస్స గుణకథం కథేసుం. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఉత్తరసేట్ఠిపుత్తోవ అత్తనో భయే ఉప్పన్నే ‘ఇమినా ఉపాయేన ఇమమ్హా దుక్ఖా ముచ్చిస్సామీ’తి చిన్తేత్వా మరణభయా ముత్తో, అతీతే పణ్డితాపి అత్తనో భయే ఉప్పన్నే ‘ఇమినా ఉపాయేన ఇమమ్హా దుక్ఖా ముచ్చిస్సామా’తి చిన్తేత్వా మరణభయతో ముచ్చింసుయేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో చుతిపటిసన్ధివసేన పరివత్తన్తో వట్టకయోనియం నిబ్బత్తి. తదా ఏకో వట్టకలుద్దకో అరఞ్ఞా బహూ వట్టకే ఆహరిత్వా గేహే ఠపేత్వా గోచరం దత్వా మూలం గహేత్వా ఆగతాగతానం హత్థే వట్టకే విక్కిణన్తో జీవికం కప్పేతి. సో ఏకదివసం బహూహి వట్టకేహి సద్ధిం బోధిసత్తమ్పి గహేత్వా ఆనేసి. బోధిసత్తో చిన్తేసి “సచాహం ఇమినా దిన్నం గోచరఞ్చ పానీయఞ్చ పరిభుఞ్జిస్సామి, అయం మం గహేత్వా ఆగతానం మనుస్సానం దస్సతి. సచే పన న పరిభుఞ్జిస్సామి, అహం మిలాయిస్సామి, అథ మం మిలాయన్తం దిస్వా మనుస్సా న గణ్హిస్సన్తి. ఏవం మే సోత్థి భవిస్సతి, ఇమం ఉపాయం కరిస్సామీ”తి. సో తథా కరోన్తో మిలాయిత్వా అట్ఠిచమ్మమత్తో అహోసి. మనుస్సా తం దిస్వా న గణ్హింసు. లుద్దకో బోధిసత్తం ఠపేత్వా సేసేసు వట్టకేసు పరిక్ఖీణేసు పచ్ఛిం నీహరిత్వా ద్వారే ఠపేత్వా బోధిసత్తం హత్థతలే కత్వా “కిం ను ఖో అయం వట్టకో”తి చిన్తేత్వా ఓలోకేతుం ఆరద్ధో. అథస్స పమత్తభావం ఞత్వా బోధిసత్తో పక్ఖే పసారేత్వా ఉప్పతిత్వా అరఞ్ఞమేవ గతో. అఞ్ఞే వట్టకా తం దిస్వా “కిం ను ఖో న పఞ్ఞాయసి, కహం గతోసీ”తి పుచ్ఛిత్వా “లుద్దకేన గహితోమ్హీ”తి వుత్తే “కిన్తి కత్వా ముత్తోసీ”తి పుచ్ఛింసు. బోధిసత్తో “అహం తేన దిన్నం గోచరం అగ్గహేత్వా పానీయం అపివిత్వా ఉపాయచిన్తాయ ముత్తో”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౧౮.“నాచిన్తయన్తో పురిసో, విసేసమధిగచ్ఛతి;

చిన్తితస్స ఫలం పస్స, ముత్తోస్మి వధబన్ధనా”తి.

తత్థాయం పిణ్డత్థో – **పురిసో** దుక్ఖం పత్వా “ఇమినా నామ ఉపాయేన ఇమమ్హా దుక్ఖా ముచ్చిస్సామీ”తి **అచిన్తయన్తో** అత్తనో దుక్ఖా మోక్ఖసఙ్ఖాతం విసేసం **నాధిగచ్ఛతి**. ఇదాని పన మయా **చిన్తిత**కమ్మస్స **ఫలం పస్స**. తేనేవ ఉపాయేన **ముత్తోస్మి వధబన్ధనా,** మరణతో చ బన్ధనతో చ ముత్తోస్మి అహన్తి. ఏవం బోధిసత్తో అత్తనా కతకారణం ఆచిక్ఖి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా మరణముత్తో వట్టకో అహమేవ అహోసి”న్తి.

వట్టజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౧౧౯] ౯. అకాలరావిజాతకవణ్ణనా

అమాతాపితరసంవద్ధోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం అకాలరావిం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర సావత్థివాసీ కులపుత్తో సాసనే పబ్బజిత్వా వత్తం వా సిక్ఖం వా న ఉగ్గణ్హి. సో "ఇమస్మిం కాలే మయా వత్తం కాతబ్బం, ఇమస్మిం కాలే ఉపట్ఠాతబ్బం, ఇమస్మిం కాలే ఉగ్గహేతబ్బం, ఇమస్మిం కాలే సజ్ఝాయితబ్బ"న్తి న జానాతి, పఠమయామేపి మజ్ఝిమయామేపి పచ్ఛిమయామేపి పబుద్ధపబుద్ధక్ఖణేయేవ మహాసద్దం కరోతి, భిక్ఖూ నిద్దం న లభన్తి. ధమ్మసభాయం భిక్ఖూ "ఆవుసో, అసుకో నామ భిక్ఖు ఏవరూపే రతనసాసనే పబ్బజిత్వా వత్తం వా సిక్ఖం వా కాలం వా అకాలం వా న జానాతీ"తి తస్స అగుణకథం కథేసుం. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ , భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవేస అకాలరావీ, పుబ్బేపి అకాలరావీయేవ, కాలాకాలం అజాననభావేన చ గీవాయ వట్టితాయ జీవితక్ఖయం పత్తో"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో ఉదిచ్చబ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో సబ్బసిప్పేసు పారం గన్త్వా బారాణసియం దిసాపామోక్ఖో ఆచరియో హుత్వా పఞ్చసతే మాణవే సిప్పం వాచేతి. తేసం మాణవానం ఏకో కాలరావీ కుక్కుటో అత్థి, తే తస్స వస్సితసద్దేన ఉట్ఠాయ సిప్పం సిక్ఖన్తి. సో కాలమకాసి. తే అఞ్ఞం కుక్కుటం పరియేసన్తా చరన్తి. అథేకో మాణవకో సుసానవనే దారూని ఉద్ధరన్తో ఏకం కుక్కుటం దిస్వా ఆనేత్వా పఞ్జరే ఠపేత్వా పటిజగ్గతి. సో సుసానే వడ్ఢితత్తా "అసుకవేలాయ నామ వస్సితబ్బ"న్తి అజానన్తో కదాచి అతిరత్తిం వస్సతి, కదాచి అరుణుగ్గమనే. మాణవా తస్స అతిరత్తిం వస్సితకాలే సిప్పం సిక్ఖన్తా యావ అరుణుగ్గమనా సిక్ఖితుం న సక్కోన్తి, నిద్దాయమానా గహితట్ఠానమ్పి న పస్సన్తి. అతిపభాతే వస్సితకాలే సజ్ఝాయస్స ఓకాసమేవ న లభన్తి. మాణవా "అయం అతిరత్తిం వా వస్సతి అతిపభాతే వా, ఇమం నిస్సాయ అమ్హాకం సిప్పం న నిట్ఠాయిస్సతీ"తి తం గహేత్వా గీవం వట్టేత్వా జీవితక్ఖయం పాపేత్వా "అకాలరావీ కుక్కుటో అమ్హేహి ఘాతితో"తి ఆచరియస్స కథేసుం. ఆచరియో "ఓవాదం అగ్గహేత్వా సంవడ్ఢితభావేన మరణం పత్తో"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౧౯. "అమాతాపితర-సంవద్ధో, అనాచేరకులే వసం;
నాయం కాలం అకాలం వా, అభిజానాతి కుక్కుటో"తి.

తత్థ **అమాతాపితరసంవద్ధో**తి మాతాపితరో నిస్సాయ తేసం ఓవాదం అగ్గహేత్వా సంవడ్ఢో. **అనాచేరకులే వస**న్తి ఆచరియకులేపి అవసమానో, ఆచారసిక్ఖాపకం కఞ్చి నిస్సాయ అవసితత్తాతి అత్థో. **నాయం కాలం అకాలం వా**తి "ఇమస్మిం కాలే వస్సితబ్బం, ఇమస్మిం న వస్సితబ్బ"న్తి ఏవం వస్సితబ్బయుత్తకం కాలం వా అకాలం వా ఏస కుక్కుటో న జానాతి, అజాననభావేనేవ జీవితక్ఖయం పత్తోతి. ఇదం కారణం దస్సేత్వా బోధిసత్తో యావతాయుకం ఠత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా అకాలరావీ కుక్కుటో అయం భిక్ఖు అహోసి, అన్తేవాసికా బుద్ధపరిసా, ఆచరియో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

అకాలరావిజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౧౨౦] ౧౦. బన్ధనమోక్ఖజాతకవణ్ణనా

అబద్ధా తత్థ బజ్ఝన్తీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో చిఞ్చమాణవికం ఆరబ్భ కథేసి. తస్సా వత్థు ద్వాదసకనిపాతే **మహాపదుమజాతకే** (జా. ౧.౧౨.౧౦౬ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి. తదా పన సత్థా "న, భిక్ఖవే, చిఞ్చమాణవికా ఇదానేవ మం

అభూతేన అబ్భాచిక్ఖతి, పుబ్బేపి అబ్భాచిక్ఖియేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో పురోహితస్స గేహే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో పితు అచ్చయేన తస్సేవ పురోహితో అహోసి. తేన అగ్గమహేసియా వరో దిన్నో హోతి “భద్దే, యం ఇచ్ఛసి, తం వదేయ్యాసీ”తి. సా ఏవమాహ “న మయ్హం అఞ్ఞో వరో నామ దుల్లభో, ఇతో పన తే పట్ఠాయ అఞ్ఞా ఇత్థీ కిలేసవసేన న ఓలోకేతబ్బా”తి. సో పటిక్ఖిపిత్వా పునప్పునం నిప్పీళియమానో తస్సా వచనం అతిక్కమితుం అసక్కోన్తో సమ్పటిచ్ఛిత్వా తతో పట్ఠాయ సోళససు నాటకిత్థిసహస్సేసు కిలేసవసేన ఏకిత్థిమ్పి న ఓలోకేసి.

అథస్స పచ్చన్తో కుప్పి, పచ్చన్తే ఠితా యోధా చోరేహి సద్ధిం ద్వే తయో సఙ్గామే కత్వా “ఇతో ఉత్తరి మయం న సక్కోమా”తి రఞ్ఞో పణ్ణం పేసేసుం. రాజా తత్థ గన్తుకామో బలకాయం సంహరిత్వా తం పక్కోసాపేత్వా “భద్దే, అహం పచ్చన్తం గచ్ఛామి, తత్థ నానప్పకారాని యుద్ధాని హోన్తి, జయపరాజయోపి అనిబద్ధో, తాదిసేసు ఠానేసు మాతుగామో దుప్పరిహారో, త్వం ఇధేవ నివత్తాహీ”తి ఆహ. సా “న సక్కా, దేవ, మయా నివత్తితు”న్తి పునప్పునం రఞ్ఞా పటిక్ఖిత్తా ఆహ “తేన హి ఏకేకం యోజనం గన్త్వా మయ్హం సుఖదుక్ఖజాననత్థం ఏకేకం మనుస్సం పేసేయ్యాథా”తి. రాజా “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా బోధిసత్తం నగరే ఠపేత్వా మహన్తేన బలకాయేన నిక్ఖమిత్వా గచ్ఛన్తో యోజనే యోజనే ఏకేకం పురిసం “అమ్హాకం ఆరోగ్యం ఆరోచేత్వా దేవియా సుఖదుక్ఖం జానిత్వా ఆగచ్ఛా”తి పేసేసి. సా ఆగతాగతం పురిసం “రాజా కిమత్థం తం పేసేతీ”తి పుచ్ఛిత్వా “తుమ్హాకం సుఖదుక్ఖజాననత్థాయా”తి వుత్తే “తేన హి ఏహీ”తి తేన సద్ధిం అసద్ధమ్మం పటిసేవతి. రాజా ద్వత్తింసయోజనమగ్గం గచ్ఛన్తో ద్వత్తింస జనే పేసేసి, సా సబ్బేహిపి తేహి సద్ధిం తథేవ అకాసి.

రాజా పచ్చన్తం వూపసమేత్వా జనపదం సమస్సాసేత్వా పున ఆగచ్ఛన్తోపి తథేవ ద్వత్తింస జనే పేసేసి, సా తేహిపి సద్ధిం తథేవ విప్పటిపజ్జియేవ. రాజా ఆగన్త్వా జయక్ఖన్ధావారట్ఠానే ఠత్వా “నగరం పటిజగ్గాపేతూ”తి బోధిసత్తస్స పణ్ణం పేసేసి. బోధిసత్తో సకలనగరం పటిజగ్గాపేత్వా రాజనివేసనం పటిజగ్గాపేన్తో దేవియా వసనట్ఠానం అగమాసి. సా బోధిసత్తస్స రూపసోభగ్గప్పత్తం కాయం దిస్వా సణ్ఠాతుం అసక్కోన్తీ “ఏహి , బ్రాహ్మణ, సయనం అభిరుహా”తి ఆహ. బోధిసత్తో “మా ఏవం అవచ, రాజాపి గరు, అకుసలమ్పి భాయామి, న సక్కా మయా ఏవం కాతు”న్తి ఆహ. “చతుసట్ఠియా పాదమూలికానం నేవ రాజా గరు, న అకుసలం భాయన్తి. తవేవ రాజా గరు, త్వంయేవ చ అకుసలం భాయసీ”తి. “ఆమ, దేవి, సచే తేసమ్పి ఏవం భవేయ్య, న ఏవరూపం కరేయ్యుం”. “అహం పన జానమానో ఏవరూపం సాహసియకమ్మం న కరిస్సామీ”తి. “కిం బహుం విప్పలపసి, సచే మే వచనం న కరోసి, సీసం తే ఛిన్దాపేస్సామీ”తి. “తిట్ఠతు తావ ఏకస్మిం అత్తభావే సీసం, అత్తభావసహస్సేపి సీసే ఛిజ్జన్తే న సక్కా మయా ఏవరూపం కాతు”న్తి. సా “హోతు, జానిస్సామీ”తి బోధిసత్తం తజ్జేత్వా అత్తనో గబ్భం పవిసిత్వా సరీరే నఖవళఞ్జం దస్సేత్వా తేలేన గత్తాని అబ్భఞ్జిత్వా కిలిట్ఠవత్థం నివాసేత్వా గిలానాలయం కత్వా దాసియో ఆణాపేసి ‘రఞ్ఞా కహం దేవీ’తి వుత్తే ‘గిలానా’తి కథేయ్యాథా”తి.

బోధిసత్తోపి రఞ్ఞో పటిపథం అగమాసి. రాజా నగరం పదక్ఖిణం కత్వా పాసాదం ఆరుయ్హ దేవిం అపస్సన్తో “కహం, దేవీ”తి పుచ్ఛి. “గిలానా, దేవా”తి. సోపి సిరిగబ్భం పవిసిత్వా తస్సా పిట్ఠిం పరిమజ్జన్తో “కిం తే, భద్దే, అఫాసుక”న్తి పుచ్ఛి. సా తుణ్హీ అహోసి. తతియవారే రాజానం ఓలోకేత్వా “త్వమ్పి, మహారాజ, జీవసి నామ, మాదిసాపి ఇత్థియో సస్సామికాయేవ నామా”తి ఆహ. “కిం ఏతం, భద్దే”తి? తుమ్హేహి నగరం రక్ఖనత్థాయ ఠపితో పురోహితో “తుమ్హాకం నివేసనం పటిజగ్గామీ”తి ఇధాగన్త్వా అత్తనో వచనం అకరోన్తిం మం పహరిత్వా అత్తనో మనం పూరేత్వా గతోతి. రాజా అగ్గిమ్హి పక్ఖిత్తలోణసక్ఖరా వియ

కోధేన తటతటాయన్తో సిరిగబ్భా నిక్ఖమిత్వా దోవారికపాదమూలికాదయో పక్కోసాపేత్వా “గచ్ఛథ, భణే, పురోహితం పచ్ఛాబాహం బన్ధిత్వా వజ్ఝభావప్పత్తం కత్వా నగరా నీహరిత్వా ఆఘాతనం నేత్వా సీసమస్స ఛిన్దథా”తి ఆహ. తే వేగేన గన్త్వా తం పచ్ఛాబాహం బన్ధిత్వా వజ్ఝభేరిం చరాపేసుం.

బోధిసత్తో చిన్తేసి – “అద్ధా తాయ దుట్ఠదేవియా రాజా పురేతరమేవ పరిభిన్నో, అజ్జ దానాహం అత్తనో బలేనేవ అత్తానం మోచేస్సామీ”తి. సో తే పురిసే ఆహ “భో, తుమ్హే మం మారేన్తా రఞ్ఞో దస్సేత్వావ మారేథా”తి. “కింకారణా”తి? “అహం రాజకమ్మికో, బహు మే కమ్మం కతం, బహూని మహానిధిట్ఠానాని జానామి, రాజకుటుమ్బం మయా విచారితం. సచే మం రఞ్ఞో న దస్సేస్సథ, బహుధనం నస్సిస్సతి, మయా రఞ్ఞో సాపతేయ్యే ఆచిక్ఖితే పచ్ఛా కాతబ్బం కరోథా”తి. తే తం రఞ్ఞో దస్సయింసు. రాజా తం దిస్వావ “కస్మా భో, బ్రాహ్మణ, మయి లజ్జం న అకాసి, కస్మా తే ఏవరూపం పాపకమ్మం కత”న్తి ఆహ. “మహారాజ, అహం సోత్థియకులే జాతో, మయా కున్థకిపిల్లికమత్తోపి పాణాతిపాతో న కతపుబ్బో, తిణసలాకమత్తమ్పి అదిన్నం నాదిన్నపుబ్బం, లోభవసేన పరేసం ఇత్థీ అక్ఖీని ఉమ్మీలేత్వాపి న ఓలోకితపుబ్బా, హస్సవసేనాపి ముసా న భాసితపుబ్బా, కుసగ్గేనాపి మజ్జం న పీతపుబ్బం, అహం తుమ్హేసు నిరపరాధో. సా పన బాలా లోభవసేన మం హత్థే గహేత్వా మయా పటిక్ఖిత్తా మం తజ్జేత్వా అత్తనా కతం పాపం ఉత్తానం కత్వా మమ ఆచిక్ఖిత్వా అన్తోగబ్భం పవిట్ఠా. అహం నిరపరాధో, పణ్ణం గహేత్వా పన ఆగతా చతుసట్ఠి జనా సాపరాధా, తే పక్కోసాపేత్వా “తాయ వో వచనం కతం, న కత”న్తి పుచ్ఛ, దేవాతి. రాజా తే చతుసట్ఠి జనే బన్ధాపేత్వా దేవిం పక్కోసాపేత్వా “తయా ఏతేహి సద్ధిం పాపం కతం, న కత”న్తి పుచ్ఛి. “కతం, దేవా”తి వుత్తే తే పచ్ఛాబాహం బన్ధాపేత్వా “ఇమేసం చతుసట్ఠిజనానం సీసాని ఛిన్దథా”తి ఆణాపేసి.

అథ నం బోధిసత్తో ఆహ – “నత్థి, మహారాజ, ఏతేసం దోసో, దేవీ అత్తనో రుచిం కారాపేసి. నిరపరాధా ఏతే, తస్మా నేసం ఖమథ. తస్సాపి దోసో నత్థి, ఇత్థియో నామ మేథునధమ్మేన అతిత్తా. జాతిసభావో హి ఏస. ఏతాసం ఖమితబ్బయుత్తమేవ హోతి. తస్మా ఏతిస్సాపి ఖమథా”తి నానప్పకారేన రాజానం సఞ్ఞాపేత్వా తే చతుసట్ఠిపి జనే తఞ్చ బాలం మోచాపేత్వా సబ్బేసం యథాసకాని ఠానాని దాపేసి. ఏవం తే సబ్బే మోచేత్వా సకట్ఠానే పతిట్ఠాపేత్వా బోధిసత్తో రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా “మహారాజ, అన్ధబాలానం నామ అవత్థుకేన వచనేన అబన్ధితబ్బయుత్తకాపి పణ్డితా పచ్ఛాబాహం బద్ధా, పణ్డితానం కారణయుత్తేన వచనేన పచ్ఛాబాహం బద్ధాపి ముత్తా. ఏవం బాలా నామ అబన్ధితబ్బయుత్తకేపి బన్ధాపేన్తి, పణ్డితా బద్ధేపి మోచేన్తీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౨౦.“అబద్ధా తత్థ బజ్ఝన్తి, యత్థ బాలా పభాసరే;
బద్ధాపి తత్థ ముచ్చన్తి, యత్థ ధీరా పభాసరే”తి.

తత్థ **అబద్ధా**తి అబన్ధితబ్బయుత్తా. **పభాసరే**తి పభాసన్తి వదన్తి కథేన్తి.

ఏవం మహాసత్తో ఇమాయ గాథాయ రఞ్ఞో ధమ్మం దేసేత్వా “మయా ఇమం దుక్ఖం అగారే వసనభావేన లద్ధం, ఇదాని మే అగారేన కిచ్చం నత్థి, పబ్బజ్జం మే అనుజాన, దేవా”తి పబ్బజ్జం అనుజానాపేత్వా అస్సుముఖం ఞాతిజనం మహన్తఞ్చ విభవం పహాయ ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా హిమవన్తే వసన్తో అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా దుట్ఠదేవీ చిఞ్చమాణవికా అహోసి, రాజా ఆనన్దో, పురోహితో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

బన్ధనమోక్ఖజాతకవణ్ణనా దసమా.

హంచివగ్గో ద్వాదసమో.

తస్సుద్దానం –

గద్రభపఞ్హా అమరా, సిఙ్గాలం మితచిన్తి చ;

అనుసాసికదుబ్బచం, తిత్తిరం వట్టకం పున;

అకాలరావి బన్ధనన్తి.

౧౩. కుసనాళివగ్గో

[౧౨౧] ౧. కుసనాళిజాతకవణ్ణనా

కరే సరిక్ఖోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అనాథపిణ్డికస్స మిత్తం ఆరబ్భ కథేసి. అనాథపిణ్డికస్స హి మిత్తసుహజ్జఞాతిబన్ధవా ఏకతో హుత్వా “మహాసేట్ఠి అయం తయా జాతిగోత్తధనధఞ్ఞాదీహి నేవ సదిసో, న ఉత్తరితరో, కస్మా ఏతేన సద్ధిం సన్థవం కరోసి, మా కరోహీ”తి పునప్పునం నివారేసుం. అనాథపిణ్డికో పన “మిత్తసన్థవో నామ హీనేహిపి సమేహిపి అతిరేకేహిపి కత్తబ్బోయేవా”తి తేసం వచనం అగ్గహేత్వా భోగగామం గచ్ఛన్తో తం కుటుమ్బరక్ఖకం కత్వా అగమాసీతి సబ్బం కాళకణ్ణివత్థుస్మిం వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బం. ఇధ పన అనాథపిణ్డికేన అత్తనో ఘరే పవత్తియా ఆరోచితాయ సత్థా “గహపతి, మిత్తో నామ ఖుద్దకో నత్థి, మిత్తధమ్మం రక్ఖితుం సమత్థభావోవేత్థ పమాణం, మిత్తో నామ అత్తనా సమోపి హీనోపి సేట్ఠోపి గహేతబ్బో. సబ్బేపి హేతే అత్తనో పత్తభారం నిత్థరన్తియేవ, ఇదాని తావ త్వం అత్తనో నీచమిత్తం నిస్సాయ కుటుమ్బస్స సామికో జాతో, పోరాణా పన నీచమిత్తం నిస్సాయ విమానసామికా జాతా”తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో రఞ్ఞో ఉయ్యానే కుసనాళిగచ్ఛే దేవతా హుత్వా నిబ్బత్తి. తస్మింయేవ చ ఉయ్యానే మఙ్గలసిలం నిస్సాయ ఉజుగతక్ఖన్ధో పరిమణ్డలసాఖావిటపసమ్పన్నో రఞ్ఞో సన్తికా లద్ధసమ్మానో రుచమఙ్గలరుక్ఖో అత్థి, “ముఖకో”తిపి వుచ్చతి. తస్మిం ఏకో మహేసక్ఖో దేవరాజా నిబ్బత్తి. బోధిసత్తస్స తేన సద్ధిం మిత్తసన్థవో అహోసి. తదా రాజా ఏకస్మిం ఏకత్థమ్భకే పాసాదే వసతి, తస్స సో థమ్భో చలి. అథస్స చలితభావం రఞ్ఞో ఆరోచేసుం. రాజా వడ్ఢకీ పక్కోసాపేత్వా “తాతా, మమ ఏకత్థమ్భకస్స మఙ్గలపాసాదస్స థమ్భో చలితో, ఏకం సారత్థమ్భం ఆహరిత్వా తం నిచ్చలం కరోథా”తి ఆహ. తే “సాధు, దేవా”తి రఞ్ఞో వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా తదనుచ్ఛవికం రుక్ఖం పరియేసమానా అఞ్ఞత్థ అదిస్వా ఉయ్యానం పవిసిత్వా తం ముఖకరుక్ఖం దిస్వా రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా “కిం, తాతా, దిట్ఠో వో తదనుచ్ఛవికో రుక్ఖో”తి వుత్తే “దిట్ఠో, దేవ, అపిచ తం ఛిన్దితుం న విసహామా”తి ఆహంసు. “కింకారణా”తి? మయఞ్హి అఞ్ఞత్థ రుక్ఖం అపస్సన్తా ఉయ్యానం పవిసిమ్హ, తత్రపి ఠపేత్వా మఙ్గలరుక్ఖం అఞ్ఞం న పస్సామ. ఇతి నం మఙ్గలరుక్ఖతాయ ఛిన్దితుం న విసహామాతి.

గచ్ఛథ, తం ఛిన్దిత్వా పాసాదం థిరం కరోథ, మయం అఞ్ఞం మఙ్గలరుక్ఖం కరిస్సామాతి. తే “సాధూ”తి బలికమ్మం గహేత్వా ఉయ్యానం గన్త్వా “స్వే ఛిన్దిస్సామా”తి రుక్ఖస్స బలికమ్మం కత్వా నిక్ఖమింసు.

రుక్ఖదేవతా తం కారణం ఞత్వా “స్వే మయ్హం విమానం నాసేస్సన్తి, దారకే గహేత్వా కుహిం గమిస్సామీ”తి గన్తబ్బట్ఠానం అపస్సన్తీ పుత్తకే గీవాయ గహేత్వా పరోది. తస్సా సన్దిట్ఠసమ్భత్తా రుక్ఖదేవతా ఆగన్త్వా “కిం ఏత”న్తి పుచ్ఛిత్వా తం కారణం సుత్వా సయమ్పి వడ్ఢకీనం పటిక్కమనూపాయం అపస్సన్తియో తం పరిస్సజిత్వా రోదితుం ఆరభింసు. తస్మిం సమయే బోధిసత్తో “రుక్ఖదేవతం పస్సిస్సామీ”తి తత్థ గన్త్వా తం కారణం సుత్వా “హోతు, మా చిన్తయిత్థ, అహం రుక్ఖం ఛిన్దితుం న దస్సామి, స్వే వడ్ఢకీనం ఆగతకాలే మమ కారణం పస్సథా”తి తా దేవతా సమస్సాసేత్వా పునదివసే వడ్ఢకీనం ఆగతవేలాయ కకణ్టకవేసం గహేత్వా వడ్ఢకీనం పురతో గన్త్వా మఙ్గలరుక్ఖస్స మూలన్తరం పవిసిత్వా తం రుక్ఖం సుసిరం వియ కత్వా రుక్ఖమజ్ఝేన అభిరుహిత్వా ఖన్ధమత్థకేన నిక్ఖమిత్వా సీసం కమ్పయమానో నిపజ్జి. మహావడ్ఢకీ తం కకణ్టకం దిస్వా రుక్ఖం హత్థేన పహరిత్వా “సుసిరరుక్ఖో ఏసో నిస్సారో, హియ్యో అనుపధారేత్వావ బలికమ్మం కరిమ్హా”తి ఏకఘనం మహారుక్ఖం గరహిత్వా పక్కామి. రుక్ఖదేవతా బోధిసత్తం నిస్సాయ విమానస్స సామినీ జాతా.

తస్సా పటిసన్థారత్థాయ సన్దిట్ఠసమ్భత్తా బహూ దేవతా సన్నిపతింసు. రుక్ఖదేవతా “విమానం మే లద్ధ”న్తి తుట్ఠచిత్తా తాసం దేవతానం మజ్ఝే బోధిసత్తస్స గుణం కథయమానా “భో, దేవతా, మయం మహేసక్ఖా హుత్వాపి దన్ధపఞ్ఞతాయ ఇమం ఉపాయం న జానిమ్హ, కుసనాళిదేవతా పన అత్తనో ఞాణసమ్పత్తియా అమ్హే విమానసామికే అకాసి, మిత్తో నామ సదిసోపి అధికోపి హీనోపి కత్తబ్బోవ. సబ్బేపి హి అత్తనో థామేన సహాయకానం ఉప్పన్నం దుక్ఖం నిత్థరిత్వా సుఖే పతిట్ఠాపేన్తియేవా”తి మిత్తధమ్మం వణ్ణేత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౨౧.“కరే సరిక్ఖో అథ వాపి సేట్ఠో, నిహీనకో వాపి కరేయ్య ఏకో;
కరేయ్యుమేతే బ్యసనే ఉత్తమత్థం, యథా అహం కుసనాళి రుచాయా”న్తి.

తత్థ **కరే సరిక్ఖో**తి జాతిఆదీహి సదిసోపి మిత్తధమ్మం కరేయ్య. **అథ వాపి సేట్ఠో**తి జాతిఆదీహి అధికోపి కరేయ్య. **నిహీనకో వాపి కరేయ్య ఏకో**తి ఏకో జాతిఆదీహి హీనోపి మిత్తధమ్మం కరేయ్య. తస్మా సబ్బేపి ఏతే మిత్తా కాతబ్బాయేవాతి దీపేతి. కింకారణా? **కరేయ్యుమేతే బ్యసనే ఉత్తమత్థ**న్తి సబ్బేపేతే సహాయస్స బ్యసనే ఉప్పన్నే అత్తనో అత్తనో పత్తభారం వహమానా ఉత్తమత్థం కరేయ్యుం, కాయికచేతసికదుక్ఖతో తం సహాయకం మోచేయ్యుమేవాతి అత్థో. తస్మా హీనోపి మిత్తో కాతబ్బోయేవ, పగేవ ఇతరే. తత్రిదం ఓపమ్మం – **యథా అహం కుసనాళి రుచాయ**న్తి, యథా అహం రుచాయం నిబ్బత్తదేవతా అయఞ్చ కుసనాళిదేవతా, అప్పేసక్ఖాపి మిత్తసన్థవం కరిమ్హ, తత్రాపాహం మహేసక్ఖాపి సమానా అత్తనో ఉప్పన్నదుక్ఖం బాలతాయ అనుపాయకుసలతాయ హరితుం నాసక్ఖిం, ఇమం పన అప్పేసక్ఖమ్పి సమానం పణ్డితదేవతం నిస్సాయ దుక్ఖతో ముత్తోమ్హి. తస్మా అఞ్ఞేహిపి దుక్ఖా ముచ్చితుకామేహి సమవిసిట్ఠభావం అనోలోకేత్వా హీనోపి పణ్డితో మిత్తో కాతబ్బోతి.

రుచాదేవతా ఇమాయ గాథాయ దేవసఙ్ఘస్స ధమ్మం దేసేత్వా యావతాయుకం ఠత్వా సద్ధిం కుసనాళిదేవతాయ యథాకమ్మం గతా.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా రుచాదేవతా ఆనన్దో అహోసి, కుసనాళిదేవతా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

కుసనాళిజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౧౨౨] ౨. దుమ్మేధజాతకవణ్ణనా

యసం లద్ధాన దుమ్మేధోతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో దేవదత్తం ఆరబ్భ కథేసి. ధమ్మసభాయఞ్హి భిక్ఖూ "ఆవుసో దేవదత్తో, తథాగతస్స పుణ్ణచన్దసస్సిరికముఖం అసీతానుబ్యఞ్జనద్వత్తింసమహాపురిసలక్ఖణపటిమణ్డితం బ్యామప్పభాపరిక్ఖిత్తం ఆవేళావేళాభూతా యమకయమకభూతా ఘనబుద్ధరస్మియో విస్సజ్జేన్తం పరమసోభగ్గప్పత్తం అత్తభావఞ్చ ఓలోకేత్వా చిత్తం పసాదేతుం న సక్కోతి, ఉసూయమేవ కరోతి. 'బుద్ధా నామ ఏవరూపేన సీలేన సమాధినా పఞ్ఞాయ విముత్తియా విముత్తిఞాణదస్సనేన సమన్నాగతా'తి వుచ్చమానే వణ్ణం సహితుం న సక్కోతి, ఉసూయమేవ కరోతీ"తి దేవదత్తస్స అగుణకథం కథయింసు. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే , ఇదానేవ దేవదత్తో మమ వణ్ణే భఞ్ఞమానే ఉసూయం కరోతి, పుబ్బేపి అకాసియేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే మగధరట్ఠే రాజగహనగరే ఏకస్మిం మగధరాజే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో హత్థియోనియం నిబ్బత్తిత్వా సబ్బసేతో అహోసి హేట్ఠా వణ్ణితసదిసాయ రూపసమ్పత్తియా సమన్నాగతో. అథ నం "లక్ఖణసమ్పన్నో అయ"న్తి సో రాజా మఙ్గలహత్థిం అకాసి. అథేకస్మిం ఛణదివసే సకలనగరం దేవనగరం వియ అలఙ్కారాపేత్వా సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితం మఙ్గలహత్థిం అభిరుహిత్వా మహన్తేన రాజానుభావేన నగరం పదక్ఖిణం అకాసి. మహాజనో తత్థ తత్థ ఠత్వా మఙ్గలహత్థినో రూపసోభగ్గప్పత్తం సరీరం దిస్వా "అహో రూపం, అహో గతి, అహో లీళా, అహో లక్ఖణసమ్పత్తి, ఏవరూపో నామ సబ్బసేతవరవారణో చక్కవత్తిరఞ్ఞో అనుచ్ఛవికో"తి మఙ్గలహత్థిమేవ వణ్ణేసి.

రాజా మఙ్గలహత్థిస్స వణ్ణం సుత్వా సహితుం అసక్కోన్తో ఉసూయం ఉప్పాదేత్వా "అజ్జేవ తం పబ్బతపాదే పాతేత్వా జీవితక్ఖయం పాపేస్సామీ"తి హత్థాచరియం పక్కోసాపేత్వా "కిన్తి కత్వా తయా అయం నాగో సిక్ఖాపితో"తి ఆహ. "సుసిక్ఖాపితో, దేవా"తి. "న సుసిక్ఖితో, దుసిక్ఖితో"తి. "సుసిక్ఖితో, దేవా"తి. "యది సుసిక్ఖితో , సక్ఖిస్ససి నం వేపుల్లపబ్బతమత్థకం ఆరోపేతు"న్తి. "ఆమ, దేవా"తి. "తేన హి ఏహీ"తి సయం ఓతరిత్వా హత్థాచరియం ఆరోపేత్వా పబ్బతపాదం గన్త్వా హత్థాచరియేన హత్థిపిట్ఠియం నిసీదిత్వావ హత్థిమ్హి వేపుల్లపబ్బతమత్థకం ఆరోపితే సయమ్పి అమచ్చగణపరివుతో పబ్బతమత్థకం అభిరుహిత్వా హత్థిం పపాతాభిముఖం కారేత్వా "త్వం 'మయా ఏస సుసిక్ఖాపితో'తి వదేసి, తీహియేవ తావ నం పాదేహి ఠపేహీ"తి ఆహ. హత్థాచరియో పిట్ఠియం నిసీదిత్వావ "భో తీహి పాదేహి తిట్ఠా"తి హత్థిస్స పణ్హికాయ సఞ్ఞం అదాసి, మహాసత్తో తథా అకాసి. పున రాజా "ద్వీహి పురిమపాదేహియేవ ఠపేహీ"తి ఆహ, మహాసత్తో ద్వే పచ్ఛిమపాదే ఉక్ఖిపిత్వా పురిమపాదేహి అట్ఠాసి. "పచ్ఛిమపాదేహియేవా"తి వుత్తేపి ద్వే పురిమపాదే ఉక్ఖిపిత్వా పచ్ఛిమపాదేహి అట్ఠాసి, "ఏకేనా"తి వుత్తేపి తయో పాదే ఉక్ఖిపిత్వా ఏకేనేవ అట్ఠాసి. అథస్స అపతనభావం ఞత్వా "సచే పహోసి, ఆకాసే నం ఠపేహీ"తి ఆహ.

ఆచరియో చిన్తేసి – "సకలజమ్బుదీపే ఇమినా సదిసో సుసిక్ఖితో హత్థీ నామ నత్థి, నిస్సంసయం పనేతం ఏస పపాతే పాతేత్వా మారేతుకామో భవిస్సతీ"తి. సో తస్స కణ్ణమూలే మన్తేసి "తాత, అయం రాజా తం పపాతే పాతేత్వా మారేతుకామో, న త్వం ఏతస్స అనుచ్ఛవికో. సచే తే ఆకాసేన గన్తుం బలం అత్థి, మం యథానిసిన్నంయేవ ఆదాయ వేహాసం అబ్భుగ్గన్త్వా బారాణసిం గచ్ఛా"తి. పుఞ్ఞిద్ధియా సమన్నాగతో మహాసత్తో తఙ్ఖణఞ్ఞేవ ఆకాసే అట్ఠాసి. హత్థాచరియో

“మహారాజ, అయం హత్థీ పుఞ్ఞిద్ధియా సమన్నాగతో, న తాదిసస్స మన్దపుఞ్ఞస్స దుబ్బుద్ధినో అనుచ్ఛవికో, పణ్డితస్స పుఞ్ఞసమ్పన్నస్స రఞ్ఞో అనుచ్ఛవికో, తాదిసా నామ మన్దపుఞ్ఞా ఏవరూపం వాహనం లభిత్వా తస్స గుణం అజానన్తా తఞ్చేవ వాహనం అవసేసఞ్చ యససమ్పత్తిం నాసేన్తియేవా”తి వత్వా హత్థిక్ఖన్ధే నిసిన్నోవ ఇమం గాథమాహ –

౧౨౨.“యసం లద్ధాన దుమ్మేధో, అనత్థం చరతి అత్తనో;
అత్తనో చ పరేసఞ్చ, హింసాయ పటిపజ్జతీ”తి.

తత్రాయం సఙ్ఖేపత్థో – మహారాజ, తాదిసో దుమ్మేధో నిప్పఞ్ఞో పుగ్గలో పరివారసమ్పత్తిం లభిత్వా అత్తనో అనత్థం చరతి. కింకారణా? సో హి యసమదమత్తో కత్తబ్బాకత్తబ్బం అజానన్తో అత్తనో చ పరేసఞ్చ హింసాయ పటిపజ్జతి. హింసా వుచ్చతి కిలమనం దుక్ఖుప్పాదనం, తదత్థాయ ఏవ పటిపజ్జతీతి.

ఏవం ఇమాయ గాథాయ రఞ్ఞో ధమ్మం దేసేత్వా “తిట్ఠ దాని త్వ”న్తి వత్వా ఆకాసే ఉప్పతిత్వా బారాణసినగరం గన్త్వా రాజఙ్గణే ఆకాసే అట్ఠాసి. సకలనగరం సఙ్ఖుభిత్వా “అమ్హాకం రఞ్ఞో ఆకాసేన సేతవరవారణో ఆగన్త్వా రాజఙ్గణే ఠితో”తి ఏకకోలాహలం అహోసి. వేగేన రఞ్ఞోపి ఆరోచేసుం. రాజా నిక్ఖమిత్వా “సచే మయ్హం ఉపభోగత్థాయ ఆగతోసి, భూమియం పతిట్ఠాహీ”తి ఆహ. బోధిసత్తో భూమియం పతిట్ఠాసి, ఆచరియో ఓతరిత్వా రాజానం వన్దిత్వా “కుతో ఆగతోసి, తాతా”తి వుత్తే “రాజగహతో”తి వత్వా సబ్బం పవత్తిం ఆరోచేసి. రాజా “మనాపం తే, తాత, కతం ఇధాగచ్ఛన్తేనా”తి తుట్ఠహట్ఠో నగరం సజ్జాపేత్వా వారణం మఙ్గలహత్థిట్ఠానే ఠపేత్వా సకలరజ్జం తయో కోట్ఠాసే కత్వా ఏకం బోధిసత్తస్స అదాసి, ఏకం ఆచరియస్స, ఏకం అత్తనా అగ్గహేసి. బోధిసత్తస్స ఆగతకాలతో పట్ఠాయేవ పన రఞ్ఞో సకలజమ్బుదీపే రజ్జం హత్థగతమేవ జాతం. సో జమ్బుదీపే అగ్గరాజా హుత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా యథాకమ్మం అగమాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా మగధరాజా దేవదత్తో అహోసి, బారాణసిరాజా సారిపుత్తో, హత్థాచరియో ఆనన్దో, హత్థీ పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

దుమ్మేధజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౧౨౩] ౩. నఙ్గలీసజాతకవణ్ణనా

అసబ్బత్థగామిం వాచన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో లాళుదాయిత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర ధమ్మం కథేన్తో “ఇమస్మిం ఠానే ఇదం కథేతబ్బం, ఇమస్మిం ఠానే ఇదం న కథేతబ్బ”న్తి యుత్తాయుత్తం న జానాతి, మఙ్గలే అవమఙ్గలం వదన్తో “తిరోకుట్టేసు తిట్ఠన్తి, సన్ధిసిఙ్ఘాటకేసు చా”తి ఇదం అవమఙ్గలం మఙ్గలం కత్వా అనుమోదనం కథేతి. అవమఙ్గలేసు అనుమోదనం కరోన్తో “బహూ దేవా మనుస్సా చ, మఙ్గలాని అచిన్తయు”న్తి వత్వా “ఏవరూపానం మఙ్గలానం సతమ్పి సహస్సమ్పి కాతుం సమత్థా హోథా”తి వదతి. అథేకదివసం ధమ్మసభాయం భిక్ఖూ “ఆవుసో, లాళుదాయీ యుత్తాయుత్తం న జానాతి, సబ్బత్థ అభాసితబ్బవాచం భాసతీ”తి కథం సముట్ఠాపేసుం. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, లాళుదాయీ ఇదానేవ దన్ధపరిసక్కనో యుత్తాయుత్తం న జానాతి, పుబ్బేపి ఏవరూపో అహోసి, నిచ్చం లాళకోయేవ ఏసో”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో బ్రాహ్మణమహాసాలకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తక్కసిలాయం సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా బారాణసియం దిసాపామోక్ఖో ఆచరియో హుత్వా పఞ్చ మాణవకసతాని సిప్పం వాచేసి. తదా తేసు మాణవేసు ఏకో దన్ధపరిసక్కనో లాళకో మాణవో ధమ్మన్తేవాసికో హుత్వా సిప్పం ఉగ్గణ్హాతి, దన్ధభావేన పన ఉగ్గణ్హితుం న సక్కోతి. బోధిసత్తస్స పన ఉపకారో హోతి, దాసో వియ సబ్బకిచ్చాని కరోతి. అథేకదివసం బోధిసత్తో సాయమాసం భుఞ్జిత్వా సయనే నిపన్నో తం మాణవం హత్థపాదపిట్ఠిపరికమ్మాని కత్వా గచ్ఛన్తం ఆహ "తాత, మఞ్చపాదే ఉపత్థమ్భేత్వా యాహీ"తి. మాణవో ఏకం పాదం ఉపత్థమ్భేత్వా ఏకస్స ఉపత్థమ్భకం అలభన్తో అత్తనో ఊరుమ్హి ఠపేత్వా రత్తిం ఖేపేసి.

బోధిసత్తో పచ్చూససమయే ఉట్ఠాయ తం దిస్వా "కిం, తాత, నిసిన్నోసీ"తి పుచ్ఛి. "ఆచరియ, ఏకస్స మఞ్చపాదస్స ఉపత్థమ్భకం అలభన్తో ఊరుమ్హి ఠపేత్వా నిసిన్నోమ్హీ"తి. బోధిసత్తో సంవిగ్గమానసో హుత్వా "అయం అతి వియ మయ్హం ఉపకారో, ఏత్తకానం పన మాణవకానం అన్తరే అయమేవ దన్ధో సిప్పం సిక్ఖితుం న సక్కోతి, కథం ను ఖో అహం ఇమం పణ్డితం కరేయ్య"న్తి చిన్తేసి. అథస్స ఏతదహోసి "అత్థేకో ఉపాయో, అహం ఇమం మాణవం దారుఅత్థాయ పణ్ణత్థాయ చ వనం గన్త్వా ఆగతం 'అజ్జ తే కిం దిట్ఠం, కిం కత'న్తి పుచ్ఛిస్సామి. అథ మే 'ఇదం నామ అజ్జ మయా దిట్ఠం, ఇదం కత'న్తి ఆచిక్ఖిస్సతి. అథ నం 'తయా దిట్ఠఞ్చ కతఞ్చ కీదిస'న్తి పుచ్ఛిస్సామి, సో 'ఏవరూపం నామా'తి ఉపమాయ చ కారణేన చ కథేస్సతి. ఇతి నం నవం నవం ఉపమఞ్చ కారణఞ్చ కథాపేత్వా ఇమినా ఉపాయేన పణ్డితం కరిస్సామీ"తి. సో తం పక్కోసాపేత్వా "తాత మాణవ, ఇతో పట్ఠాయ దారుఅత్థాయ వా పణ్ణత్థాయ వా గతట్ఠానే యం తే తత్థ దిట్ఠం వా సుతం వా భుత్తం వా పీతం వా ఖాదితం వా హోతి, తం ఆగన్త్వా మయ్హం ఆరోచేయ్యాసీ"తి ఆహ.

సో "సాధూ"తి పటిస్సుణిత్వా ఏకదివసం మాణవేహి సద్ధిం దారుఅత్థాయ అరఞ్ఞం గతో తత్థ సప్పం దిస్వా ఆగన్త్వా "ఆచరియ, సప్పో మే దిట్ఠో"తి ఆరోచేసి. "సప్పో నామ, తాత, కీదిసో హోతీ"తి? "సేయ్యథాపి నఙ్గలీసా"తి. "సాధు, తాత, మనాపా తే ఉపమా ఆహటా, సప్పా నామ నఙ్గలీససదిసావ హోన్తీ"తి. అథ బోధిసత్తో "మాణవకేన మనాపా ఉపమా ఆహటా, సక్ఖిస్సామి నం పణ్డితం కాతు"న్తి చిన్తేసి. మాణవో పున ఏకదివసం అరఞ్ఞే హత్థిం దిస్వా "హత్థీ మే ఆచరియ దిట్ఠో"తి ఆహ. "హత్థీ నామ, తాత, కీదిసో"తి? "సేయ్యథాపి, నఙ్గలీసా"తి. బోధిసత్తో "హత్థిస్స సోణ్డా నఙ్గలీససదిసా హోన్తి, దన్తాదయో ఏవరూపా చ ఏవరూపా చ. అయం పన బాలతాయ విభజిత్వా కథేతుం అసక్కోన్తో సోణ్డం సన్ధాయ కథేసి మఞ్ఞే"తి తుణ్హీ అహోసి. అథేకదివసం నిమన్తనే ఉచ్ఛుం లభిత్వా "ఆచరియ, అజ్జ మయం ఉచ్ఛు ఖాదిమ్హా"తి ఆహ. "ఉచ్ఛు నామ కీదిసో"తి వుత్తే "సేయ్యథాపి నఙ్గలీసా"తి ఆహ. ఆచరియో "థోకం పతిరూపం కారణం కథేసీ"తి తుణ్హీ జాతో.

పునేకదివసం నిమన్తనే ఏకచ్చే మాణవా గుళం దధినా భుఞ్జింసు, ఏకచ్చే ఖీరేన. సో ఆగన్త్వా "ఆచరియ, అజ్జ మయం దధినా ఖీరేన చ భుఞ్జిమ్హా"తి వత్వా "దధిఖీరం నామ కీదిసం హోతీ"తి వుత్తే "సేయ్యథాపి నఙ్గలీసా"తి ఆహ. ఆచరియో "అయం మాణవో 'సప్పో నఙ్గలీససదిసో'తి కథేన్తో తావ సుకథితం కథేసి, 'హత్థీ నఙ్గలీససదిసో'తి కథేన్తేనాపి సోణ్డం సన్ధాయ లేసేన కథితం. 'ఉచ్ఛు నఙ్గలీససదిస'న్తి కథనేపి లేసో అత్థి, 'దధిఖీరాని పన నిచ్చం పణ్డరాని పక్ఖిత్తభాజనసణ్ఠానానీ'తి ఇధ సబ్బేన సబ్బం ఉపమం న కథేసి, న సక్కా ఇమం లాళకం సిక్ఖాపేతు"న్తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౨౩."అసబ్బత్థగామిం వాచం, బాలో సబ్బత్థ భాసతి;

నాయం దధిం వేది న నఙ్గలీసం, దధిప్పయం మఞ్ఞతి నఙ్గలీస”న్తి.

తత్రాయం సఙ్ఖేపత్థో – యా వాచా ఓపమ్మవసేన సబ్బత్థ న గచ్ఛతి, తం **అసబ్బత్థగామిం వాచం బాలో** దన్ధపుగ్గలో **సబ్బత్థ భాసతి,** “దధి నామ కీదిస”న్తి పుట్ఠోపి “సేయ్యథాపి, నఙ్గలీసా”తి వదతేవ. ఏవం వదన్తో **నాయం దధిం వేది న నఙ్గలీసం**. కింకారణా? **దధిప్పయం మఞ్ఞతి నఙ్గలీసం,** యస్మా అయం దధిమ్పి నఙ్గలీసమేవ మఞ్ఞతి. అథ వా **దధీతి** దధిమేవ, **పయన్తి** ఖీరం, దధి చ పయఞ్చ దధిప్పయం. యస్మా దధిఖీరానిపి అయం నఙ్గలీసమేవ మఞ్ఞతి, ఏదిసో చాయం బాలో, కిం ఇమినాతి అన్తేవాసికానం ధమ్మకథం కథేత్వా పరిబ్బయం దత్వా తం ఉయ్యోజేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా లాళకమాణవో లాళుదాయీ అహోసి, దిసాపామోక్ఖో ఆచరియో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

నఙ్గలీసజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౧౨౪] ౪. అమ్బజాతకవణ్ణనా

వాయమేథేవ పురిసోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం వత్తసమ్పన్నం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర సావత్థివాసీ కులపుత్తో సాసనే ఉరం దత్వా పబ్బజితో వత్తసమ్పన్నో అహోసి, ఆచరియుపజ్ఝాయవత్తాని పానీయపరిభోజనీయఉపోసథాగారజన్తాఘరాదివత్తాని చ సాధుకం కరోతి, చుద్దససు మహావత్తేసు అసీతిఖన్ధకవత్తేసు చ పరిపూరకారీయేవ హోతి, విహారం సమ్మజ్జతి, పరివేణం వితక్కమాళకం విహారమగ్గం సమ్మజ్జతి, మనుస్సానం పానీయం దేతి. మనుస్సా తస్స వత్తసమ్పత్తియం పసీదిత్వా పఞ్చసతమత్తాని ధువభత్తాని అదంసు, మహాలాభసక్కారో ఉప్పజ్జి. తం నిస్సాయ బహూనం ఫాసువిహారో జాతో. అథేకదివసం ధమ్మసభాయం భిక్ఖూ కథం సముట్ఠాపేసుం “ఆవుసో, అసుకో నామ భిక్ఖు అత్తనో వత్తసమ్పత్తియా మహన్తం లాభసక్కారం నిబ్బత్తేసి, ఏతం ఏకం నిస్సాయ బహూనం ఫాసువిహారో జాతో”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే , ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపాయం భిక్ఖు వత్తసమ్పన్నో, పుబ్బేపేతం ఏకం నిస్సాయ పఞ్చ ఇసిసతాని ఫలాఫలత్థాయ అరఞ్ఞం అగన్త్వా ఏతేనేవ ఆనీతఫలాఫలేహి యాపేసు”న్తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో ఉదిచ్చబ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా పఞ్చసతఇసిపరివారో పబ్బతపాదే విహాసి. తదా హిమవన్తే చణ్డో నిదాఘో అహోసి, తత్థ తత్థ పానీయాని ఛిజ్జింసు, తిరచ్ఛానా పానీయం అలభమానా కిలమన్తి. అథ తేసు తాపసేసు ఏకో తాపసో తేసం పిపాసదుక్ఖం దిస్వా ఏకం రుక్ఖం ఛిన్దిత్వా దోణిం కత్వా పానీయం ఉస్సిఞ్చిత్వా దోణిం పూరేత్వా తేసం పానీయం అదాసి. బహూసు సన్నిపతిత్వా పానీయం పివన్తేసు తాపసస్స ఫలాఫలత్థాయ గమనోకాసో నాహోసి. సో నిరాహారోపి పానీయం దేతియేవ. మిగగణా చిన్తేసుం “అయం అమ్హాకం పానీయం దేన్తో ఫలాఫలత్థాయ గన్తుం ఓకాసం న లభతి, నిరాహారతాయ అతివియ కిలమతి, హన్దమయం కతికం కరోమా”తి. తే కతికం అకంసు “ఇతో పట్ఠాయ పానీయం పివనత్థాయ ఆగచ్ఛన్తేన అత్తనో బలానురూపేన ఫలాఫలం గహేత్వావ ఆగన్తబ్బ”న్తి. తే తతో పట్ఠాయ ఏకేకో తిరచ్ఛానో అత్తనో అత్తనో బలానురూపేన మధురమధురాని అమ్బజమ్బుపనసాదీనిగహేత్వావ ఆగచ్ఛతి. ఏకస్స అత్థాయ ఆభతం ఫలాఫలం అడ్ఢతేయ్యసకటభారప్పమాణం అహోసి. పఞ్చసతతాపసా తదేవ పరిభుఞ్జన్తి. అతిరేకం ఛడ్డియిత్థ.

బోధిసత్తో తం దిస్వా “ఏకం నామ వత్తసమ్పన్నం నిస్సాయ ఏత్తకానం తాపసానం ఫలాఫలత్థాయ అగన్త్వా యాపనం ఉప్పన్నం, వీరియం నామ కాతబ్బమేవా”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౨౪.“వాయమేథేవ పురిసో, న నిబ్బిన్దేయ్య పణ్డితో;
వాయామస్స ఫలం పస్స, భుత్తా అమ్బా అనీతిహ”న్తి.

తత్థాయం సఙ్ఖేపత్థో – పణ్డితో అత్తనో వత్తపూరణాదికే కమ్మస్మిం వాయమేథేవ, న ఉక్కణ్ఠేయ్య. కింకారణా? వాయామస్స నిప్ఫలతాయ అభావతో. ఇతి మహాసత్తో “వాయామో నామేస సఫలోవ హోతీ”తి ఇసిగణం ఆలపన్తో **“వాయామస్స ఫలం పస్సా”**తి ఆహ. కీదిసం? **భుత్తా అమ్బా అనీతిహం**. తత్థ **అమ్బా**తి దేసనామత్తం, తేహి పన నానప్పకారాని ఫలాఫలాని ఆభతాని. తేసు సమ్పన్నతరానం ఉస్సన్నతరానం వా వసేన “అమ్బా”తి వుత్తం. యే ఇమేహి పఞ్చహి ఇసిసతేహి సయం అరఞ్ఞం అగన్త్వా ఏకస్స అత్థాయ ఆనీతా అమ్బా భుత్తా, ఇదం వాయామస్స ఫలం. తఞ్చ ఖో పన అనీతిహం, “ఇతి ఆహ ఇతి ఆహా”తి ఏవం ఇతిహీతిహేన గహేతబ్బం న హోతి, పచ్చక్ఖమేవ తం ఫలం పస్సాతి. ఏవం మహాసత్తో ఇసిగణస్స ఓవాదం అదాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా వత్తసమ్పన్నో తాపసో అయం భిక్ఖు అహోసి, గణసత్థా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

అమ్బజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౧౨౫] ౫. కటాహకజాతకవణ్ణనా

బహుమ్పి సో వికత్థేయ్యాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం వికత్థకభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. తస్స వత్థు హేట్ఠా కథితసదిసమేవ.

అతీతే పన బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో మహావిభవో సేట్ఠి అహోసి. తస్స భరియా పుత్తం విజాయి, దాసీపిస్స తం దివసఞ్ఞేవ పుత్తం విజాయి. తే ఏకతోవ వడ్ఢింసు. సేట్ఠిపుత్తే లేఖం సిక్ఖన్తే దాసోపిస్స ఫలకం వహమానో గన్త్వా తేనేవ సద్ధిం లేఖం సిక్ఖి, గణనం సిక్ఖి, ద్వే తయో వోహారే అకాసి. సో అనుక్కమేన వచనకుసలో వోహారకుసలో యువా అభిరూపో అహోసి, నామేన కటాహకో నామ. సో సేట్ఠిఘరే భణ్డాగారికకమ్మం కరోన్తో చిన్తేసి “న మం ఇమే సబ్బకాలం భణ్డాగారికకమ్మం కారేస్సన్తి, కిఞ్చిదేవ దోసం దిస్వా తాళేత్వా బన్ధిత్వా లక్ఖణేన అఙ్కేత్వా దాసపరిభోగేనపి పరిభుఞ్జిస్సన్తి. పచ్చన్తే ఖో పన సేట్ఠిస్స సహాయకో సేట్ఠి అత్థి, యంనూనాహం సేట్ఠిస్స వచనేన లేఖం ఆదాయ తత్థ గన్త్వా ‘అహం సేట్ఠిపుత్తో’తి వత్వా తం సేట్ఠిం వఞ్చేత్వా తస్స ధీతరం గహేత్వా సుఖం వసేయ్య”న్తి. సో సయమేవ పణ్ణం గహేత్వా “అహం అసుకం నామ మమ పుత్తం తవ సన్తికం పహిణిం, ఆవాహవివాహసమ్బన్ధో నామ మయ్హఞ్చ తయా, తుయ్హఞ్చ మయా సద్ధిం పతిరూపో, తస్మా త్వం ఇమస్స దారకస్స అత్తనో ధీతరం దత్వా ఏతం తత్థేవ వసాపేహి, అహమ్పి ఓకాసం లభిత్వా ఆగమిస్సామీ”తి లిఖిత్వా సేట్ఠిస్సేవ ముద్దికాయ లఞ్జేత్వా యథారుచితం పరిబ్బయఞ్చేవ గన్ధవత్థాదీని చ గహేత్వా పచ్చన్తం గన్త్వా సేట్ఠిం దిస్వా వన్దిత్వా అట్ఠాసి.

అథ నం సేట్ఠి “కుతో ఆగతోసి, తాతా”తి పుచ్ఛి. “బారాణసితో”తి. “కస్స పుత్తోసీ”తి? “బారాణసిసేట్ఠిస్సా”తి. “కేనత్థేనాగతోసీ”తి? తస్మిం ఖణే కటాహకో “ఇదం దిస్వా జానిస్సథా”తి పణ్ణం అదాసి. సేట్ఠి పణ్ణం వాచేత్వా “ఇదానాహం జీవామి నామా”తి తుట్ఠచిత్తో ధీతరం దత్వా పతిట్ఠాపేసి. తస్స పరివారో మహన్తో అహోసి. సో యాగుఖజ్జకాదీసు వా వత్థగన్ధాదీసు వా ఉపనీతేసు “ఏవమ్పి నామ యాగుం పచన్తి, ఏవం ఖజ్జకం, ఏవం భత్తం, అహో పచ్చన్తవాసికా నామా”తి యాగుఆదీని గరహతి. “ఇమే పచ్చన్తవాసిభావేనేవ అహతసాటకే వళఞ్జితుం న జానన్తి, గన్ధే పిసితుం, పుప్ఫాని గన్థితుం న జానన్తీ”తి వత్థకమ్మన్తికాదయో గరహతి.

బోధిసత్తోపి దాసం అపస్సన్తో “కటాహకో న దిస్సతి, కహం గతో, పరియేసథ న”న్తి సమన్తా మనుస్సే పయోజేసి. తేసు ఏకో తత్థ గన్త్వా తం దిస్వా సఞ్జానిత్వా అత్తానం అజానాపేత్వా ఆగన్త్వా బోధిసత్తస్స ఆరోచేసి. బోధిసత్తో తం పవత్తిం సుత్వా “అయుత్తం తేన కతం, గన్త్వా నం గహేత్వా ఆగచ్ఛిస్సామీ”తి రాజానం ఆపుచ్ఛిత్వా మహన్తేన పరివారేన నిక్ఖమి. “సేట్ఠి కిర పచ్చన్తం గచ్ఛతీ”తి సబ్బత్థ పాకటో జాతో. కటాహకో “సేట్ఠి కిర ఆగచ్ఛతీ”తి సుత్వా చిన్తేసి “న సో అఞ్ఞేన కారణేన ఆగచ్ఛిస్సతి, మం నిస్సాయేవస్స ఆగమనేన భవితబ్బం. సచే పనాహం పలాయిస్సామి, పున ఆగన్తుం న సక్కా భవిస్సతి. అత్థి పనేస ఉపాయో. మమ సామికస్స పటిపథం గన్త్వా దాసకమ్మం కత్వా తమేవ ఆరాధేస్సామీ”తి. సో తతో పట్ఠాయ పరిసమజ్ఝే ఏవం భాసతి “అఞ్ఞే బాలమనుస్సా అత్తనో బాలభావేన మాతాపితూనం గుణం అజానన్తా తేసం భోజనవేలాయ అపచితికమ్మం అకత్వా తేహి సద్ధింయేవ భుఞ్జన్తి, మయం పన మాతాపితూనం భోజనకాలే పటిగ్గహం ఉపనేమ, ఖేళమల్లకం ఉపనేమ, భాజనాని ఉపనేమ, పానీయమ్పి బీజనిమ్పి గహేత్వా ఉపతిట్ఠామా”తి యావ సరీరవళఞ్జనకాలే ఉదకకలసం ఆదాయ పటిచ్ఛన్నట్ఠానగమనా సబ్బం దాసేహి సామికానం కత్తబ్బకిచ్చం పకాసేసి.

సో ఏవం పరిసం ఉగ్గణ్హాపేత్వా బోధిసత్తస్స పచ్చన్తసమీపం ఆగతకాలే ససురం అవోచ “తాత, మమ కిర పితా తుమ్హాకం దస్సనత్థాయ ఆగచ్ఛతి, తుమ్హే ఖాదనీయభోజనీయం పటియాదాపేథ, అహం పణ్ణాకారం గహేత్వా పటిపథం గమిస్సామీ”తి. సో “సాధు, తాతా”తి సమ్పటిచ్ఛి. కటాహకో బహుం పణ్ణాకారమాదాయ మహన్తేన పరివారేన గన్త్వా బోధిసత్తం వన్దిత్వా పణ్ణాకారం అదాసి. బోధిసత్తోపి పణ్ణాకారం గహేత్వా తేన సద్ధిం పటిసన్థారం కత్వా పాతరాసకాలే ఖన్ధావారం నివాసేత్వా సరీరవళఞ్జనత్థాయ పటిచ్ఛన్నట్ఠానం పావిసి. కటాహకో అత్తనో పరివారం నివత్తేత్వా కలసం ఆదాయ బోధిసత్తస్స సన్తికం గన్త్వా ఉదకకిచ్చపరియోసానే పాదేసు పతిత్వా “సామి, అహం తుమ్హాకం యత్తకం ఇచ్ఛథ, తత్తకం ధనం దస్సామి, మా మే యసం అన్తరధాపయిత్థా”తి ఆహ. బోధిసత్తో తస్స వత్తసమ్పదాయ పసీదిత్వా “మా భాయి, నత్థి తే మమ సన్తికా అన్తరాయో”తి సమస్సాసేత్వా పచ్చన్తనగరం పావిసి. మహన్తో సక్కారో అహోసి, కటాహకోపిస్స నిరన్తరం దాసేన కత్తబ్బకిచ్చం కరోతి. అథ నం ఏకాయ వేలాయ సుఖనిసిన్నం పచ్చన్తసేట్ఠి ఆహ “మహాసేట్ఠి, మయా తుమ్హాకం పణ్ణం దిస్వావ తుమ్హాకం పుత్తస్స దారికా దిన్నా”తి బోధిసత్తో కటాహకం పుత్తమేవ కత్వా తదనుచ్ఛవికం పియవచనం వత్వా సేట్ఠిం తోసేసి. తతో పట్ఠాయ కటాహకస్స ముఖం ఉల్లోకేతుం సమత్థో నామ నాహోసి.

అథేకదివసం మహాసత్తో సేట్ఠిధీతరం పక్కోసిత్వా “ఏహి, అమ్మ, సీసే మే ఊకా విచినాహీ”తి వత్వా తం ఆగన్త్వా ఊకా గహేత్వా ఠితం పియవచనం వత్వా “కథేహి, అమ్మ, కచ్చి తే మమ పుత్తో సుఖదుక్ఖేసు అప్పమత్తో , ఉభో జనా సమ్మోదమానా సమగ్గవాసం వసథా”తి పుచ్ఛి. “తాత, మహాసేట్ఠి తుమ్హాకం పుత్తస్స అఞ్ఞో దోసో నత్థి, కేవలం ఆహారం గరహతీ”తి. “అమ్మ, నిచ్చకాలమేస దుక్ఖసీలోవ, అపిచ తే అహం తస్స ముఖబన్ధనమన్తం దస్సామి, తం త్వం సాధుకం

ఉగ్గణ్హిత్వా మమ పుత్తస్స భోజనకాలే గరహన్తస్స ఉగ్గహితనియామేనేవ పురతో ఠత్వా వదేయ్యాసీ"తి గాథం ఉగ్గణ్హాపేత్వా కతిపాహం వసిత్వా బారాణసిమేవ అగమాసి. కటాహకోపి బహుం ఖాదనీయభోజనీయం ఆదాయ అనుమగ్గం గన్త్వా బహుధనం దత్వా వన్దిత్వా నివత్తి. సో బోధిసత్తస్స గతకాలతో పట్ఠాయ అతిరేకమానీ అహోసి. సో ఏకదివసం సేట్ఠిధీతాయ నానగ్గరసభోజనం ఉపనేత్వా కటచ్ఛుం ఆదాయ పరివిసన్తియా భత్తం గరహితుం ఆరభి. సేట్ఠిధీతా బోధిసత్తస్స సన్తికే ఉగ్గహితనియామేనేవ ఇమం గాథమాహ –

౧౨౫. "బహుమ్పి సో వికత్థేయ్య, అఞ్ఞం జనపదం గతో;
అన్వాగన్త్వాన దూసేయ్య, భుఞ్జ భోగే కటాహకా"తి.

తత్థ **బహుమ్పి సో వికత్థేయ్య, అఞ్ఞం జనపదం గతో**తి యో అత్తనో జాతిభూమితో అఞ్ఞం జనపదం గతో హోతి, యత్థస్స జాతిం న జానన్తి, సో బహుమ్పి వికత్థేయ్య, వమ్భనవచనం వఞ్చనవచనం వదేయ్య. **అన్వాగన్త్వాన దూసేయ్యా**తి ఇమం తావ వారం సామికస్స పటిపథం గన్త్వా దాసకిచ్చస్స కతత్తా కసాహి పహరిత్వా పిట్ఠిచమ్ముప్పాటనతో చ లక్ఖణాహననతో చ ముత్తోసి. సచే అనాచారం కరోసి, పున అఞ్ఞస్మిం ఆగమనవారే తవ సామికో అన్వాగన్త్వాన దూసేయ్య, ఇమం గేహం అనుఆగన్త్వా కసాభిఘాతేహి చేవ లక్ఖణాహననేన చ జాతిప్పకాసనేన చ తం దూసేయ్య ఉపహనేయ్య. తస్మా ఇమం అనాచారం పహాయ **భుఞ్జ భోగే కటాహక,** మా పచ్ఛా అత్తనో దాసభావం పాకటం కారేత్వా విప్పటిసారీ అహోసీతి అయమేత్థ సేట్ఠినో అధిప్పాయో.

సేట్ఠిధీతా పన ఏతమత్థం అజానన్తీ ఉగ్గహితనియామేన బ్యఞ్జనమేవ పయిరుదాహాసి. కటాహకో "అద్ధా సేట్ఠినా మమ కులం ఆచిక్ఖిత్వా ఏతిస్సా సబ్బం కథితం భవిస్సతీ"తి తతో పట్ఠాయ పున భత్తం గరహితుం న విసహి, నిహతమానో యథాలద్ధం భుఞ్జిత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి "తదా కటాహకో వికత్థకభిక్ఖు అహోసి, బారాణసిసేట్ఠి పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

కటాహకజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౧౨౬] ౬. అసిలక్ఖణజాతకవణ్ణనా

తథేవేకస్స కల్యాణన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కోసలరఞ్ఞో అసిలక్ఖణపాఠకం బ్రాహ్మణం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర కమ్మారేహి రఞ్ఞో అసీనం ఆహటకాలే అసిం ఉపసిఙ్ఘిత్వా అసిలక్ఖణం ఉదాహరతి. సో యేసం హత్థతో లాభం లభతి, తేసం అసిం "లక్ఖణసమ్పన్నో మఙ్గలసంయుత్తో"తి వదతి. యేసం హత్థతో లాభం న లభతి, తేసం అసిం "అవలక్ఖణో"తి గరహతి. అథేకో కమ్మారో అసిం కత్వా కోసియం సుఖుమం మరిచచుణ్ణం పక్ఖిపిత్వా రఞ్ఞో అసిం ఆహరి. రాజా బ్రాహ్మణం పక్కోసాపేత్వా "అసిం వీమంసా"తి ఆహ. బ్రాహ్మణస్స అసిం ఆకడ్ఢిత్వా ఉపసిఙ్ఘన్తస్స మరిచచుణ్ణాని నాసం పవిసిత్వా ఖిపితుకామతం ఉప్పాదేసుం. తస్స ఖిపన్తస్స నాసికా అసిధారాయ పటిహతా ద్విధా ఛిజ్జి. తస్సేవం నాసికాయ ఛిన్నభావో భిక్ఖుసఙ్ఘే పాకటో జాతో. అథేకదివసం ధమ్మసభాయం భిక్ఖూ కథం సముట్ఠాపేసుం "ఆవుసో, రఞ్ఞో కిర అసిలక్ఖణపాఠకో అసిం ఉపసిఙ్ఘన్తో నాసికం ఛిన్దాపేసీ"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ

నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ సో బ్రాహ్మణో అసిం ఉపసిఙ్ఘన్తో నాసికాఛేదం పత్తో, పుబ్బేపి పత్తోయేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే తస్స అసిలక్ఖణపాఠకో బ్రాహ్మణో అహోసీతి సబ్బం పచ్చుప్పన్నవత్థుసదిసమేవ. రాజా పన తస్స వేజ్జే దత్వా నాసికాకోటిం ఫాసుకం కారాపేత్వా లాఖాయ పటినాసికం కారేత్వా పున తం ఉపట్ఠాకమేవ అకాసి. బారాణసిరఞ్ఞో పన పుత్తో నత్థి, ఏకా ధీతా చేవ భాగినేయ్యో చ అహేసుం. సో ఉభోపి తే అత్తనో సన్తికేయేవ వడ్ఢాపేసి. తే ఏకతో వడ్ఢన్తా అఞ్ఞమఞ్ఞం పటిబద్ధచిత్తా అహేసుం. రాజాపి అమచ్చే పక్కోసాపేత్వా "మయ్హం భాగినేయ్యోపి ఇమస్స రజ్జస్స సామికోవ, ధీతరం ఏతస్సేవ దత్వా అభిసేకమస్స కరోమీ"తి వత్వా పున చిన్తేసి "మయ్హం భాగినేయ్యో సబ్బథాపి ఞాతకోయేవ, ఏతస్స అఞ్ఞం రాజధీతరం ఆనేత్వా అభిసేకం కత్వా ధీతరం అఞ్ఞస్స రఞ్ఞో దస్సామి, ఏవం నో ఞాతకా బహూ భవిస్సన్తి, ద్విన్నమ్పి రజ్జానం మయమేవ సామికా భవిస్సామా"తి. సో అమచ్చేహి సద్ధిం సమ్మన్తేత్వా "ఉభోపేతే విసుం కాతుం వట్టతీ"తి భాగినేయ్యం అఞ్ఞస్మిం నివేసనే, ధీతరం అఞ్ఞస్మిం వాసేసి.

తే సోళసవస్సుద్దేసికభావం పత్వా అతివియ పటిబద్ధచిత్తా అహేసుం. రాజకుమారో "కేన ను ఖో ఉపాయేన మాతులధీతరం రాజగేహా నీహరాపేతుం సక్కా భవేయ్యా"తి చిన్తేన్తో "అత్థేకో ఉపాయో"తి మహాఇక్ఖణికం పక్కోసాపేత్వా తస్సా సహస్సభణ్డికం దత్వా "కిం మయా కత్తబ్బ"న్తి వుత్తే "అమ్మ, తయి కరోన్తియా అనిప్ఫత్తి నామ నత్థి, కిఞ్చిదేవ కారణం వత్వా యథా మమ మాతులో రాజా ధీతరం అన్తోగేహా నీహరాపేతి, తథా కరోహీ"తి ఆహ. సాధు, సామి, అహం రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా ఏవం వక్ఖామి "దేవ, రాజధీతాయ ఉపరి కాళకణ్ణీ అత్థి, ఏత్తకం కాలం నివత్తిత్వా ఓలోకేన్తోపి నత్థి, అహం రాజధీతరం అసుకదివసే నామ రథం ఆరోపేత్వా బహుఆవుధహత్థే పురిసే ఆదాయ మహన్తేన పరివారేన సుసానం గన్త్వా మణ్డలపీఠికాయ హేట్ఠామఞ్చే మతమనుస్సం నిపజ్జాపేత్వా ఉపరిమఞ్చే రాజధీతరం ఠపేత్వా గన్ధోదకఘటానం అట్ఠుత్తరసతేన న్హాపేత్వా కాళకణ్ణిం పవాహేస్సామీ"తి ఏవం వత్వా రాజధీతరం సుసానం నేస్సామి, త్వం అమ్హాకం తత్థ గమనదివసే అమ్హేహి పురేతరమేవ థోకం మరిచచుణ్ణం ఆదాయ ఆవుధహత్థేహి అత్తనో మనుస్సేహి పరివుతో రథం అభిరుయ్హ సుసానం గన్త్వా రథం సుసానద్వారే ఏకపదేసే ఠపేత్వా ఆవుధహత్థే మనుస్సే సుసానవనం పేసేత్వా సయం సుసానే మణ్డలపీఠికం పవిసిత్వా మతకో వియ పటికుజ్జో హుత్వా నిపజ్జ. అహం తత్థ ఆగన్త్వా తవ ఉపరి మఞ్చకం అత్థరిత్వా రాజధీతరం ఉక్ఖిపిత్వా మఞ్చే సయాపేస్సామి, త్వం తస్మిం ఖణే మరిచచుణ్ణం నాసికాయ పక్ఖిపిత్వా ద్వే తయో వారే ఖిపేయ్యాసి. తయా ఖిపితకాలే మయం రాజధీతరం పహాయ పలాయిస్సామ. అథ త్వం రాజధీతరం సీసం న్హాపేత్వా సయమ్పి సీసం న్హాయిత్వా తం ఆదాయ అత్తనో నివేసనం గచ్ఛేయ్యాసీతి. సో "సాధు సున్దరో ఉపాయో"తి సమ్పటిచ్ఛి.

సాపి గన్త్వా రఞ్ఞో తమత్థం ఆరోచేసి, రాజాపి సమ్పటిచ్ఛి. రాజధీతాయపి తం అన్తరం ఆచిక్ఖి, సాపి సమ్పటిచ్ఛి. సా నిక్ఖమనదివసే కుమారస్స సఞ్ఞం దత్వా మహన్తేన పరివారేన సుసానం గచ్ఛన్తీ ఆరక్ఖమనుస్సానం భయజననత్థం ఆహ – "మయా రాజధీతాయ మఞ్చే ఠపితకాలే హేట్ఠామఞ్చే మతపురిసో ఖిపిస్సతి, ఖిపిత్వా చ హేట్ఠామఞ్చా నిక్ఖమిత్వా యం పఠమం పస్సిస్సతి , తమేవ గహేస్సతి, అప్పమత్తా భవేయ్యాథా"తి. రాజకుమారో పురేతరం గన్త్వా వుత్తనయేనేవ తత్థ నిపజ్జి. మహాఇక్ఖణికా రాజధీతరం ఉక్ఖిపిత్వా మణ్డలపీఠికాఠానం గచ్ఛన్తీ "మా భాయీ"తి సఞ్ఞాపేత్వా మఞ్చే ఠపేసి. తస్మిం ఖణే కుమారో మరిచచుణ్ణం నాసాయ పక్ఖిపిత్వా ఖిపి. తేన ఖిపితమత్తేయేవ మహాఇక్ఖణికా రాజధీతరం పహాయ మహారవం రవమానా సబ్బపఠమం పలాయి, తస్సా పలాతకాలతో పట్ఠాయ ఏకోపి ఠాతుం సమత్థో నామ నాహోసి, గహితగహితాని

ఆవుధాని ఛడ్డేత్వా సబ్బే పలాయింసు. కుమారో యథాసమ్మన్తితం సబ్బం కత్వా రాజధీతరం ఆదాయ అత్తనో నివేసనం అగమాసి.

ఇక్ఖణికా గన్త్వా తం కారణం రఞ్ఞో ఆరోచేసి. రాజా "పకతియాపి సా మయా తస్సేవత్థాయ పుట్ఠా, పాయాసే ఛడ్డితసప్పి వియ జాత"న్తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా అపరభాగే భాగినేయ్యస్స రజ్జం దత్వా ధీతరం మహాదేవిం కారేసి. సో తాయ సద్ధిం సమగ్గవాసం వసమానో ధమ్మేన రజ్జం కారేసి. సోపి అసిలక్ఖణపాఠకో తస్సేవ ఉపట్ఠాకో అహోసి. తస్సేకదివసం రాజుపట్ఠానం ఆగన్త్వా పటిసూరియం ఠత్వా ఉపట్ఠహన్తస్స లాఖా విలీయి, పటినాసికా భూమియం పతి. సో లజ్జాయ అధోముఖో అట్ఠాసి. అథ నం రాజా పరిహసన్తో "ఆచరియ, మా చిన్తయిత్థ, ఖిపితం నామ ఏకస్స కల్యాణం హోతి, ఏకస్స పాపకం. తుమ్హేహి ఖిపితేన నాసికా ఛిజ్జియిత్థ, మయం పన ఖిపన్తా మాతులధీతరం లభిత్వా రజ్జం పాపుణిమ్హా"తి వత్వా ఇమం గాథమాహా –

౧౨౬."తథేవేకస్స కల్యాణం, తథేవేకస్స పాపకం;
తస్మా సబ్బం న కల్యాణం, సబ్బం వాపి న పాపక"న్తి.

తత్థ **తథేవేకస్సా**తి తదేవేకస్స. అయమేవ వా పాఠో. దుతియపదేపి ఏసేవ నయో.

ఇతి సో ఇమాయ గాథాయ తం కారణం ఆహరిత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థా ఇమాయ దేసనాయ లోకసమ్మతానం కల్యాణపాపకానం అనేకంసికభావం పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా అసిలక్ఖణపాఠకోవ ఏతరహి అసిలక్ఖణపాఠకో, భాగినేయ్యరాజా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

అసిలక్ఖణజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౧౨౭] ౭. కలణ్డుకజాతకవణ్ణనా

తే దేసా తాని వత్థూనీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం వికత్థకభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. తత్థ ద్వేపి వత్థూని కటాహకజాతకసదిసానేవ.

ఇధ పనేస బారాణసిసేట్ఠినో దాసో కలణ్డుకో నామ అహోసి. తస్స పలాయిత్వా పచ్చన్తవాసిసేట్ఠినో ధీతరం గహేత్వా మహన్తేన పరివారేన వసనకాలే బారాణసిసేట్ఠి పరియేసాపేత్వాపి తస్స గతట్ఠానం అజానన్తో "గచ్ఛ, కలణ్డుకం పరియేసా"తి అత్తనా పుట్ఠం సుకపోతకం పేసేసి. సుకపోతకో ఇతో చితో చ విచరన్తో తం నగరం పాపుణి. తస్మిఞ్చ కాలే కలణ్డుకో నదీకీళం కీళితుకామో బహుం మాలాగన్ధవిలేపనఞ్చేవ ఖాదనీయభోజనీయాని చ గాహాపేత్వా నదిం గన్త్వా సేట్ఠిధీతాయ సద్ధిం నావం ఆరుయ్హ ఉదకే కీళతి. తస్మిఞ్చ పదేసే నదీకీళం కీళన్తా ఇస్సరజాతికా తిఖిణభేసజ్జపరిభావితం ఖీరం పివన్తి, తేన తేసం దివసభాగమ్పి ఉదకే కీళన్తానం సీతం న బాధతి. అయం పన కలణ్డుకో ఖీరగణ్డూసం గహేత్వా ముఖం విక్ఖాలేత్వా తం ఖీరం నుట్ఠుభతి. నుట్ఠుభన్తోపి ఉదకే అనుట్ఠుభిత్వా సేట్ఠిధీతాయ సీసే నుట్ఠుభతి. సుకపోతకోపి నదీతీరం గన్త్వా ఏకిస్సా ఉదుమ్బరసాఖాయ నిసీదిత్వా ఓలోకేత్వా కలణ్డుకం సఞ్జానిత్వా సేట్ఠిధీతాయ సీసే నుట్ఠుభన్తం దిస్వా "అరే, కలణ్డుక దాస, అత్తనో జాతిఞ్చ వసనట్ఠానఞ్చ అనుస్సర, ఖీరగణ్డూసం గహేత్వా ముఖం విక్ఖాలేత్వా జాతిసమ్పన్నాయ సుఖసంవడ్ఢాయ సేట్ఠిధీతాయ సీసే మా నుట్ఠుభి, అత్తనో పమాణం న జానాసీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహా –

౧౨౭.“తే దేసా తాని వత్థూని, అహఞ్చ వనగోచరో;

అనువిచ్చ ఖో తం గణ్హేయ్యుం, పివ ఖీరం కలణ్డుకా”తి.

తత్థ **తే దేసా తాని వత్థూనీ**తి మాతుకుచ్ఛిం సన్ధాయ వదతి. అయమేత్థాధిప్పాయో – యత్థ తే వసితం, న తే ఖత్తియధీతాదీనం కుచ్ఛిదేసా. యత్థ వాసి పతిట్ఠితో, న తాని ఖత్తియధీతాదీనం కుచ్ఛివత్థూని. అథ ఖో దాసికుచ్ఛియం త్వం వసి చేవ పతిట్ఠితో చాతి. **అహఞ్చ వనగోచరో**తి తిరచ్ఛానభూతోపి ఏతమత్థం జానామీతి దీపేతి. **అనువిచ్చ ఖో తం గణ్హేయ్యు**న్తి ఏవం అనాచారం చరమానం మయా గన్త్వా ఆరోచితే అనువిచ్చ జానిత్వా తవ సామికా తాళేత్వా చేవ లక్ఖణాహతఞ్చ కత్వా తం గణ్హేయ్యుం, గహేత్వా గమిస్సన్తి, తస్మా అత్తనో పమాణం ఞత్వా సేట్ఠిధీతాయ సీసే అనుట్ఠుభిత్వా పివ ఖీరం. **కలణ్డుకా**తి తం నామేనాలపతి.

కలణ్డుకోపి సువపోతకం సఞ్జానిత్వా “మం పాకటం కరేయ్యా”తి భయేన “ఏహి, సామి, కదా ఆగతోసీ”తి ఆహ. సుకో “న ఏస మం హితకామతాయ పక్కోసతి, గీవం పన మే వట్టేత్వా మారేతుకామో”తి ఞత్వావ “న మే తయా అత్థో”తి తతో ఉప్పతిత్వా బారాణసిం గన్త్వా యథాదిట్ఠం సేట్ఠినో విత్థారేన కథేసి. సేట్ఠి “అయుత్తం తేన కత”న్తి వత్వా గన్త్వా తస్స ఆణం కారేత్వా బారాణసిమేవ నం ఆనేత్వా దాసపరిభోగేన పరిభుఞ్జి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా కలణ్డుకో అయం భిక్ఖు అహోసి, బారాణసిసేట్ఠి పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

కలణ్డుకజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౧౨౮] ౮. బిళారవతజాతకవణ్ణనా

యో వే ధమ్మం ధజం కత్వాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం కుహకభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. తదా హి సత్థా తస్స కుహకభావే ఆరోచితే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేస కుహకోయేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో మూసికయోనియం పటిసన్ధిం గహేత్వా వుడ్ఢిమన్వాయ మహాసరీరో సూకరచ్ఛాపకసదిసో హుత్వా అనేకసతమూసికాహి పరివుతో అరఞ్ఞే విహరతి. అథేకో సిఙ్గాలో ఇతో చితో చ విచరన్తో తం మూసికయూథం దిస్వా “ఇమా మూసికా వఞ్చేత్వా ఖాదిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా మూసికానం ఆసయస్స అవిదూరే సూరియాభిముఖో వాతం పివన్తో ఏకేన పాదేన అట్ఠాసి. బోధిసత్తో గోచరాయ చరమానో తం దిస్వా “సీలవా ఏసో భవిస్సతీ”తి తస్స సన్తికం గన్త్వా “భన్తే, త్వం కో నామో”తి పుచ్ఛి. “ధమ్మికో నామా”తి. “చత్తారో పాదే భూమియం అఠపేత్వా కస్మా ఏకేనేవ ఠితోసీ”తి. “మయి చత్తారో పాదే పథవియం ఠపేన్తే పథవీ వహితుం న సక్కోతి, తస్మా ఏకేనేవ తిట్ఠామీ”తి. “ముఖం వివరిత్వా కస్మా ఠితోసీ”తి? “మయం అఞ్ఞం న భక్ఖయామ, వాతమేవ భక్ఖయామా”తి. “అథ కస్మా సూరియాభిముఖో తిట్ఠసీ”తి? “సూరియం నమస్సామీ”తి. బోధిసత్తో తస్స వచనం సుత్వా “సీలవా ఏసో భవిస్సతీ”తి తతో పట్ఠాయ మూసికగణేన సద్ధిం సాయం పాతం తస్స ఉపట్ఠానం గచ్ఛతి.

అథస్స ఉపట్ఠానం కత్వా గమనకాలే సిఙ్గాలో సబ్బపచ్ఛిమం మూసికం గహేత్వా మంసం ఖాదిత్వా అజ్ఝోహరిత్వా ముఖం పుఞ్ఛిత్వా తిట్ఠతి. అనుపుబ్బేన మూసికగణో తనుకో జాతో. మూసికా “పుబ్బే అమ్హాకం అయం ఆసయో

నప్పహోతి, నిరన్తరా తిట్ఠామ. ఇదాని సిథిలా, ఏవమ్పి ఆసయో న పూరతేవ, కిం ను ఖో ఏత"న్తి బోధిసత్తస్స తం పవత్తిం ఆరోచేసుం. బోధిసత్తో "కేన ను ఖో కారణేన ముసికా తనుత్తం గతా"తి చిన్తేన్తో సిఙ్గాలే ఆసఙ్కం ఠపేత్వా "వీమంసిస్సామి న"న్తి ఉపట్ఠానకాలే సేసమూసికా పురతో కత్వా సయం పచ్ఛతో అహోసి. సిఙ్గాలో తస్స ఉపరి పక్ఖన్ది, బోధిసత్తో అత్తనో గహణత్థాయ తం పక్ఖన్దన్తం దిస్వా నివత్తిత్వా "భో సిఙ్గాల, ఇదం తే వతసమాదానం న ధమ్మసుధమ్మతాయ, పరేసం పన విహింసనత్థాయ ధమ్మం ధజం కత్వా చరసీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౨౮."యో వే ధమ్మం ధజం కత్వా, నిగూళ్హో పాపమాచరే;
విస్సాసయిత్వా భూతాని, బిళారం నామ తం వత"న్తి.

తత్థ **యో వే**తి ఖత్తియాదీసు యో కోచిదేవ. **ధమ్మం ధజం కత్వా**తి దసకుసలకమ్మపథధమ్మం ధజం కరిత్వా, కూటం కరోన్తో వియ ఉస్సాపేత్వా దస్సేన్తోతి అత్థో. **విస్సాసయిత్వా**తి "సీలవా అయ"న్తి సఞ్ఞాయ సఞ్జాతవిస్సాసాని కత్వా. **బిళారం నామ తం వత**న్తి తం ఏవం ధమ్మం ధజం కత్వా రహో పాపాని కరోన్తస్స వతం కేరాటికవతం నామ హోతీతి అత్థో.

మూసికరాజా కథేన్తోవ ఉప్పతిత్వా తస్స గీవాయం పతిత్వా హనుకస్స హేట్ఠా అన్తోగలనాళియం డంసిత్వా గలనాళిం ఫాలేత్వా జీవితక్ఖయం పాపేసి. మూసికగణో నివత్తిత్వా సిఙ్గాలం "మురు మురూ"తి ఖాదిత్వా అగమాసి. పఠమాగతావ కిరస్స మంసం లభింసు, పచ్ఛా ఆగతా న లభింసు. తతో పట్ఠాయ మూసికగణో నిబ్భయో జాతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా సిఙ్గాలో కుహకభిక్ఖు అహోసి, మూసికరాజా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

బిళారవతజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౧౨౯] ౯. అగ్గికభారద్వాజజాతకవణ్ణనా

నాయం సిఖా పుఞ్ఞహేతూతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కుహకఞ్ఞేవ భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి.

అతీతస్మిఞ్హి బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో మూసికరాజా హుత్వా అరఞ్ఞే వసతి. అథేకో సిఙ్గాలో దవడాహే ఉట్ఠితే పలాయితుం అసక్కోన్తో ఏకస్మిం రుక్ఖే సీసం ఆహచ్చ అట్ఠాసి. తస్స సకలసరీరే లోమాని ఝాయింసు, రుక్ఖం ఆహచ్చ ఠితట్ఠానే పన మత్థకే చూళా వియ థోకాని లోమాని అట్ఠంసు. సో ఏకదివసం సోణ్డియం పానీయం పివన్తో ఛాయం ఓలోకేన్తో చూళం దిస్వా "ఉప్పన్నం దాని మే భణ్డమూల"న్తి అరఞ్ఞే విచరన్తో తం మూసికాదరిం దిస్వా "ఇమా మూసికా వఞ్చేత్వా ఖాదిస్సామీ"తి హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ అవిదూరే అట్ఠాసి. అథ నం బోధిసత్తో గోచరాయ చరన్తో దిస్వా "సీలవా అయ"న్తి సఞ్ఞాయ ఉపసఙ్కమిత్వా "త్వం కిన్నామోసీ"తి పుచ్ఛి. "అహం అగ్గికభారద్వాజో నామా"తి. "అథ కస్మా ఆగతోసీ"తి? "తుమ్హాకం రక్ఖనత్థాయా"తి. "కిన్తి కత్వా అమ్హే రక్ఖిస్ససీ"తి? "అహం అఙ్గుట్ఠగణనం నామ జానామి, తుమ్హాకం పాతోవ నిక్ఖమిత్వా గోచరాయ గమనకాలే 'ఏత్తకా'తి గణేత్వా పచ్ఛాగమనకాలేపి గణేస్సామి, ఏవం సాయం పాతం గణేన్తో రక్ఖిస్సామీ"తి. "తేన హి రక్ఖ మాతులా"తి. సో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా నిక్ఖమనకాలే "ఏకో ద్వే తయో"తి గణేత్వా పచ్ఛాగమనకాలేపి తథేవ గణేత్వా సబ్బపచ్ఛిమం గహేత్వా ఖాదతి. సేసం పురిమసదిసమేవ.

ఇధ పన మూసికరాజా నివత్తిత్వా ఠితో "భో అగ్గికభారద్వాజ, నాయం తవ ధమ్మసుధమ్మతాయ మత్థకే చూళా ఠపితా, కుచ్ఛికారణా పన ఠపితా"తి వత్వా ఇమం గాథమాహా –

౧౨౯."నాయం సిఖా పుఞ్ఞహేతు, ఘాసహేతు అయం సిఖా;

నాగుట్ఠిగణనం యాతి, అలం తే హోతు అగ్గికా"తి.

తత్థ **నాగుట్ఠిగణనం యాతీ**తి "అఙ్గుట్ఠిగణనా"తి అఙ్గుట్ఠగణనా వుచ్చతి, అయం మూసికగణో అఙ్గుట్ఠగణనం న గచ్ఛతి న ఉపేతి న పూరేతి, పరిక్ఖయం గచ్ఛతీతి అత్థో. **అలం తే హోతు అగ్గికా**తి సిఙ్గాలం నామేన ఆలపన్తో ఆహ. ఏత్తావతా తే అలం హోతు, న ఇతో పరం మూసికే ఖాదిస్ససి . అమ్హేహి వా తయా సద్ధిం సంవాసో అలం హోతు, న మయం ఇదాని తయా సద్ధిం వసిస్సామాతిపి అత్థో. సేసం పురిమసదిసమేవ.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి "తదా సిఙ్గాలో అయం భిక్ఖు అహోసి, మూసికరాజా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

అగ్గికభారద్వాజజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౧౩౦] ౧౦. కోసియజాతకవణ్ణనా

యథా వాచా చ భుఞ్జస్సూతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం సావత్థియం మాతుగామం ఆరబ్భ కథేసి. సా కిరేకస్స సద్ధాసమ్పన్నస్స ఉపాసకబ్రాహ్మణస్స బ్రాహ్మణీ దుస్సీలా పాపధమ్మా రత్తిం అతిచరిత్వా దివా కిఞ్చి కమ్మం అకత్వా గిలానాలయం దస్సేత్వా నిత్థునమానా నిపజ్జతి. అథ నం బ్రాహ్మణో "కిం తే భద్దే అఫాసుక"న్తి పుచ్ఛి. "వాతా మే విజ్ఝన్తీ"తి. "అథ కిం లద్ధుం వట్టతీ"తి? "సినిద్ధమధురాని పణీతపణీతాని యాగుభత్తతేలాదీనీ"తి. బ్రాహ్మణో యం యం సా ఇచ్ఛతి, తం తం ఆహరిత్వా దేతి, దాసో వియ సబ్బకిచ్చాని కరోతి. సా పన బ్రాహ్మణస్స గేహం పవిట్ఠకాలే నిపజ్జతి, బహి నిక్ఖన్తకాలే జారేహి సద్ధిం వీతినామేతి.

అథ బ్రాహ్మణో "ఇమిస్సా సరీరే విజ్ఝనవాతానం పరియన్తో న పఞ్ఞాయతీ"తి ఏకదివసం గన్ధమాలాదీని ఆదాయ జేతవనం గన్త్వా సత్థారం పూజేత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీదిత్వా "కిం, బ్రాహ్మణ, న పఞ్ఞాయసీ"తి వుత్తే "భన్తే, బ్రాహ్మణియా కిర మే సరీరే వాతా విజ్ఝన్తి, స్వాహం తస్సా సప్పితేలాదీని చేవ పణీతపణీతభోజనాని చ పరియేసామి, సరీరమస్సా ఘనం విప్పసన్నచ్ఛవివణ్ణం జాతం, వాతరోగస్స పన పరియన్తో న పఞ్ఞాయతి. అహం తం పటిజగ్గన్తోవ ఇధాగమనస్స ఓకాసం న లభామీ"తి ఆహ. సత్థా బ్రాహ్మణియా పాపభావం ఞత్వా "బ్రాహ్మణ, 'ఏవం నిపన్నస్స మాతుగామస్స రోగే అవూపసమన్తే ఇదఞ్చిదఞ్చ భేసజ్జం కాతుం వట్టతీ'తి పుబ్బేపి తే పణ్డితేహి కథితం, భవసఙ్ఖేపగతత్తా పన న సల్లక్ఖేసీ"తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో బ్రాహ్మణమహాసాలకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తక్కసిలాయం సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా బారాణసియం దిసాపామోక్ఖో ఆచరియో అహోసి. ఏకసతరాజధానీసు ఖత్తియకుమారా చ బ్రాహ్మణకుమారా చ యేభుయ్యేన తస్సేవ సన్తికే సిప్పం ఉగ్గణ్హన్తి. అథేకో జనపదవాసీ బ్రాహ్మణమాణవో బోధిసత్తస్స సన్తికే తయో వేదే అట్ఠారస చ విజ్జాట్ఠానాని ఉగ్గణ్హిత్వా బారాణసియంయేవ కుటుమ్బం సణ్ఠపేత్వా దివసే దివసే

ద్వత్తిక్ఖత్తుం బోధిసత్తస్స సన్తికం ఆగచ్ఛతి . తస్స బ్రాహ్మణీ దుస్సీలా అహోసి పాపధమ్మాతి సబ్బం పచ్చుప్పన్నవత్థుసదిసమేవ.

బోధిసత్తో పన “ఇమినా కారణేన ఓవాదగహణాయ ఓకాసం న లభామీ”తి వుత్తే “సా మాణవికా ఇమం వఞ్చేత్వా నిపజ్జతీ”తి ఞత్వా “తస్సా రోగానుచ్ఛవికం భేసజ్జం ఆచిక్ఖిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా ఆహ “తాత, త్వం ఇతో పట్ఠాయ తస్సా సప్పిఖీరరసాదీని మా అదాసి, గోముత్తే పన పఞ్చపణ్ణాని ఫలాదీని చ పక్ఖిపిత్వా కోట్టేత్వా నవతమ్బలోహభాజనే పక్ఖిపిత్వా లోహగన్ధం గాహాపేత్వా రజ్జుం వా యోత్తం వా రుక్ఖం వా లతం వా గహేత్వా ‘ఇదం తే రోగస్స అనుచ్ఛవికభేసజ్జం, ఇదం వా పివ, ఉట్ఠాయ వా తయా భుత్తభత్తస్స అనుచ్ఛవికం కమ్మం కరోహీ”తి వత్వా ఇమం గాథం వదేయ్యాసి. “సచే భేసజ్జం న పివతి, అథ నం రజ్జుయా వా యోత్తేన వా రుక్ఖేన వా లతాయ వా కతిచి పహారే పహరిత్వా కేసేసు గహేత్వా ఆకడ్ఢిత్వా కప్పరేన పోథేయ్యాసి, సా తఙ్ఖణఞ్ఞేవ ఉట్ఠాయ కమ్మం కరిస్సతీ”తి. సో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా వుత్తనియామేనేవ భేసజ్జం కత్వా “భద్దే, ఇమం భేసజ్జం పివా”తి ఆహ. “కేన తే ఇదం ఆచిక్ఖిత”న్తి? “ఆచరియేన, భద్దే”తి. “అపనేహి తం, న పివిస్సామీ”తి. మాణవో “న త్వం అత్తనో రుచియా పివిస్ససీ”తి రజ్జుం గహేత్వా “అత్తనో రోగస్స అనుచ్ఛవికం భేసజ్జం వా పివ, యాగుభత్తానుచ్ఛవికం కమ్మం వా కరోహీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౩౦. “యథావాచా చ భుఞ్జస్సు, యథాభుత్తఞ్చ బ్యాహర;
ఉభయం తే న సమేతి, వాచా భుత్తఞ్చ కోసియే”తి.

తత్థ **యథావాచా చ భుఞ్జస్సూ**తి యథా తే వాచా, తథా భుఞ్జస్సు, “వాతా మే విజ్ఝన్తీ”తి వాచాయ అనుచ్ఛవికమేవ కత్వా భుఞ్జస్సూతి అత్థో. “యథావాచం వా”తిపి పాఠో యుజ్జతి, “యథావాచాయా”తిపి పఠన్తి, సబ్బత్థ అయమేవ అత్థో. **యథాభుత్తఞ్చ బ్యాహరా**తి యం యథా తే భుత్తం, తస్స అనుచ్ఛవికమేవ బ్యాహర, “అరోగమ్హీ”తి వత్వా గేహే కత్తబ్బం కరోహీతి అత్థో. “యథాభూతఞ్చా”తిపి పాఠో, అథ వా అరోగమ్హీతి యథాభూతమేవ వత్వా కమ్మం కరోహీతి అత్థో. **ఉభయం తే న సమేతి, వాచాభుత్తఞ్చ కోసియే**తి యా చ తే అయం వాచా “వాతా మం విజ్ఝన్తీ”తి యఞ్చ తే ఇదం పణీతభోజనం భుత్తం, ఇదం ఉభయమ్పి తుయ్హం న సమేతి, తస్మా ఉట్ఠాయ కమ్మం కరోహి. “కోసియే”తి తం గోత్తేనాలపతి.

ఏవం వుత్తే కోసియబ్రాహ్మణధీతా “ఆచరియేన ఉస్సుక్కం ఆపన్నకాలతో పట్ఠాయ న సక్కా మయా ఏస వఞ్చేతుం, ఉట్ఠాయ కమ్మం కరిస్సామీ”తి ఉట్ఠాయ కమ్మం అకాసి. “ఆచరియేన మే దుస్సీలభావో ఞాతో, ఇదాని న సక్కా ఇతో పట్ఠాయ పున ఏవరూపం కాతు”న్తి ఆచరియే గారవేన పాపకమ్మతోపి విరమిత్వా సీలవతీ అహోసి. సాపి బ్రాహ్మణీ “సమ్మాసమ్బుద్ధేన కిరమ్హి ఞాతా”తి సత్థరిపి గారవేన న పున అనాచారం అకాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా జయమ్పతికా ఇదాని జయమ్పతికావ, ఆచరియో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

కోసియజాతకవణ్ణనా దసమా.

కుసనాళివగ్గో తేరసమో.

తస్సుద్దానం –

> కుసనాళి చ దుమ్మేధం, నఙ్గలీసమ్బుకటాహం;
> అసిలక్ఖణకలణ్డుకం, బిళారగ్గికకోసియన్తి.

౧౪. అసమ్పదానవగ్గో

[౧౩౧] ౧. అసమ్పదానజాతకవణ్ణనా

అసమ్పదానేనితరీతరస్సాతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో దేవదత్తం ఆరబ్భ కథేసి. తస్మిఞ్హి కాలే భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం "ఆవుసో దేవదత్తో, అకతఞ్ఞూ తథాగతస్స గుణం న జానాతీ"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ దేవదత్తో అకతఞ్ఞూ, పుబ్బేపి అకతఞ్ఞూయేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే మగధరట్ఠే రాజగహే ఏకస్మిం మగధరఞ్ఞే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్సేవ సేట్ఠి అహోసి అసీతికోటివిభవో సఙ్ఖసేట్ఠీతి నామేన. బారాణసియం పీళియసేట్ఠి నామ అసీతికోటివిభవోవ అహోసి. తే అఞ్ఞమఞ్ఞం సహాయకా అహేసుం. తేసు బారాణసియం పీళియసేట్ఠిస్స కేనచిదేవ కారణేన మహన్తం భయం ఉప్పజ్జి, సబ్బం సాపతేయ్యం పరిహాయి. సో దలిద్దో అప్పటిసరణో హుత్వా భరియం ఆదాయ సఙ్ఖసేట్ఠిం పచ్చయం కత్వా బారాణసితో నిక్ఖమిత్వా పదసావ రాజగహం పత్వా సఙ్ఖసేట్ఠిస్స నివేసనం అగమాసి. సో తం దిస్వావ "సహాయో మే ఆగతో"తి పరిస్సజిత్వా సక్కారసమ్మానం కత్వా కతిపాహం వీతినామేత్వా ఏకదివసం "సమ్మ, కేనట్ఠేన ఆగతోసీ"తి పుచ్ఛి. "భయం మే, సమ్మ, ఉప్పన్నం, సబ్బం ధనం పరిక్ఖీణం, ఉపత్థమ్భో మే హోహీ"తి. "సాధు సమ్మ, మా భాయీ"తి భణ్డాగారం వివరాపేత్వా చత్తాలీస హిరఞ్ఞకోటియో దాపేత్వా సేసమ్పి పరిచ్ఛదపరివారం సబ్బం అత్తనో సన్తకం సవిఞ్ఞాణకం అవిఞ్ఞాణకం మజ్ఝే భిన్దిత్వా ఉపడ్ఢమేవ అదాసి. సో తం విభవం ఆదాయ పున బారాణసిం గన్త్వా నివాసం కప్పేసి.

అపరభాగే సఙ్ఖసేట్ఠిస్సపి తాదిసమేవ భయం ఉప్పజ్జి. సో అత్తనో పటిసరణం ఉపధారేన్తో "సహాయస్స మే మహాఉపకారో కతో, ఉపడ్ఢవిభవో దిన్నో. న సో మం దిస్వా పరిచ్చజిస్సతి, తస్స సన్తికం గమిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా భరియం ఆదాయ పదసావ బారాణసిం గన్త్వా భరియం ఆహ "భద్దే, తవ మయా సద్ధిం అన్తరవీథియా గమనం నామ న యుత్తం, మయా పేసితయానమారుయ్హ మహన్తేన పరివారేన పచ్ఛా ఆగమిస్ససి. యావ యానం పేసేమి, తావ ఇధేవ హోహీ"తి వత్వా తం సాలాయ ఠపేత్వా సయం నగరం పవిసిత్వా సేట్ఠిస్స ఘరం గన్త్వా "రాజగహనగరతో తుమ్హాకం సహాయో సఙ్ఖసేట్ఠి నామ ఆగతో"తి ఆరోచాపేసి. సో "ఆగచ్ఛతూ"తి పక్కోసాపేత్వా తం దిస్వా నేవ ఆసనా వుట్ఠాసి, న పటిసన్థారం అకాసి, కేవలం "కిమత్థం ఆగతోసీ"తి పుచ్ఛి. "తుమ్హాకం దస్సనత్థం ఆగతోమ్హీ"తి. "నివాసో తే కహం గహితో"తి? "న తావ నివాసట్ఠానం అత్థి, సేట్ఠిఘరణిమ్పి సాలాయ ఠపేత్వావ ఆగతోమ్హీ"తి. "తుమ్హాకం ఇధ నివాసట్ఠానం నత్థి, నివాపం గహేత్వా ఏకస్మిం ఠానే పచాపేత్వా భుఞ్జిత్వా గచ్ఛథ, పున అమ్హాకం ఘరం మా పవిసథా"తి వత్వా "మయ్హం సహాయస్స దుస్సన్తే బన్ధిత్వా ఏకం బహలపలాపతుమ్బం దేహీ"తి దాసం ఆణాపేసి. తం దివసం కిర సో రత్తసాలీనం సకటసహస్సమత్తం ఓఫునాపేత్వా కోట్ఠాగారం పూరాపేసి, చత్తాలీసకోటిధనం గహేత్వా ఆగతో అకతఞ్ఞూ మహాచోరో సహాయకస్స తుమ్బమత్తే పలాపే దాపేసి. దాసో పచ్ఛియం ఏకం పలాపతుమ్బం పక్ఖిపిత్వా బోధిసత్తస్స సన్తికం అగమాసి.

బోధిసత్తో చిన్తేసి – “అయం అసప్పురిసో మమ సన్తికా చత్తాలీసకోటిధనం లభిత్వా ఇదాని పలాపతుమ్బం దాపేసి, గణ్హామి ను ఖో, న గణ్హామీ”తి? అథస్స ఏతదహోసి “అయం తావ అకతఞ్ఞూ మిత్తదుబ్భీ కతవినాసకభావేన మయా సద్ధిం మిత్తభావం భిన్ది. సచాహం ఏతేన దిన్నం పలాపతుమ్బం లామకత్తా న గణ్హిస్సామి, అహమ్పి మిత్తభావం భిన్దిస్సామి. అన్ధబాలా పరిత్తకం లద్ధం అగ్గణ్హన్తా మిత్తభావం వినాసేన్తి, అహం పన ఏతేన దిన్నం పలాపతుమ్బం గహేత్వా మమ వసేన మిత్తభావం పతిట్ఠాపేస్సామీ”తి. సో పలాపతుమ్బం దుస్సన్తే బన్ధిత్వా పాసాదా ఓరుయ్హ సాలం అగమాసి. అథ నం భరియా “కిం తే, అయ్య, లద్ధ”న్తి పుచ్ఛి. “భద్దే అమ్హాకం సహాయో పీళియసేట్ఠి పలాపతుమ్బం దత్వా అమ్హే అజ్జేవ విస్సజ్జేసీ”తి. సా “అయ్య, కిమత్థం అగ్గహేసి, కిం ఏతం చత్తాలీసకోటిధనస్స అనుచ్ఛవిక”న్తి రోదితుం ఆరభి. బోధిసత్తోపి “భద్దే, మా రోది, అహం తేన సద్ధిం మిత్తభావభేదనభయేన మమ వసేన మిత్తభావం పతిట్ఠాపేతుం గణ్హిం, త్వం కింకారణా రోదసీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౩౧. “అసమ్పదానేనితరీతరస్స, బాలస్స మిత్తాని కలీభవన్తి;
తస్మా హరామి భుసం అడ్ఢమానం, మా మే మిత్తి జీయిత్థ సస్సతాయ”న్తి.

తత్థ **అసమ్పదానేనా**తి అసమ్పాదానేన. అకారలోపే సన్ధి, అగ్గహణేనాతి అత్థో. **ఇతరీతరస్సా**తి యస్స కస్సచి లామకాలామకస్స. **బాలస్స మిత్తాని కలీభవన్తీ**తి దన్ధస్స అపఞ్ఞస్స మిత్తాని కలీని కాళకణ్ణిసదిసాని హోన్తి, భిజ్జన్తీతి అత్థో. **తస్మా హరామి భుసం అడ్ఢమాన**న్తి తేన కారణేన అహం సహాయేన దిన్నం ఏకపలాపతుమ్బం హరామి గణ్హామీతి దస్సేతి. “మాన”న్తి హి అట్ఠన్నం నాళీనం నామం, చతున్నం అడ్ఢమానం, చతస్సో చ నాళియో తుమ్బో నామ. తేన వుత్తం “పలాపతుమ్బ”న్తి. **మా మే మిత్తి జీయిత్థ సస్సతాయ**న్తి మమ సహాయేన సద్ధిం మిత్తి మా భిజ్జిత్థ, సస్సతావ అయం హోతూతి అత్థో.

ఏవం వుత్తేపి సేట్ఠిభరియా రోదతేవ. తస్మిం ఖణే సఙ్ఖసేట్ఠినా పీళియసేట్ఠిస్స దిన్నో కమ్మన్తదాసో సాలాద్వారేన ఆగచ్ఛన్తో సేట్ఠిభరియాయ రోదనసద్దం సుత్వా సాలం పవిసిత్వా అత్తనో సామికే దిస్వా పాదేసు నిపతిత్వా రోదిత్వా కన్దిత్వా “కిమత్థం ఇధాగతత్థ, సామీ”తి పుచ్ఛి. సేట్ఠి సబ్బం ఆరోచేసి. కమ్మన్తదాసో “హోతు, సామి, మా చిన్తయిత్థా”తి ఉభోపి అస్సాసేత్వా అత్తనో గేహం నేత్వా గన్ధోదకేన న్హాపేత్వా భోజేత్వా “సామికా, వో ఆగతా”తి సేసదాసే సన్నిపాతేత్వా దస్సేత్వా కతిపాహం వీతినామేత్వా సబ్బే దాసే గహేత్వా రాజఙ్గణం గన్త్వా ఉపరవం అకాసి. రాజా పక్కోసాపేత్వా “కిం ఏత”న్తి పుచ్ఛి, తే సబ్బం తం పవత్తిం రఞ్ఞో ఆరోచేసుం.

రాజా తేసం వచనం సుత్వా ఉభోపి సేట్ఠీ పక్కోసాపేత్వా సఙ్ఖసేట్ఠిం పుచ్ఛి “సచ్చం కిర తయా మహాసేట్ఠి పీళియసేట్ఠిస్స చత్తాలీసకోటిధనం దిన్న”న్తి? “ఆమ, మహారాజ, మమ సహాయస్స మం తక్కేత్వా రాజగహం ఆగతస్స న కేవలం ధనం, సబ్బం విభవజాతం సవిఞ్ఞాణకం అవిఞ్ఞాణకం ద్వే కోట్ఠాసే కత్వా సమభాగే అదాసిన్తి. రాజా “సచ్చమేత”న్తి పీళియసేట్ఠిం పుచ్ఛి. “ఆమ, దేవా”తి. “తయా పనస్స తఞ్ఞేవ తక్కేత్వా ఆగతస్స అత్థి కోచి సక్కారో వా సమ్మానో వా కతో”తి. సో తుణ్హీ అహోసి. అపి పన తే ఏతస్స పలాపతుమ్బమత్తం దుస్సన్తే పక్ఖిపాపేత్వా దాపితం అత్థీతి. తమ్పి సుత్వా తుణ్హీయేవ అహోసి. రాజా “కిం కాతబ్బ”న్తి అమచ్చేహి సద్ధిం మన్తేత్వా తం పరిభాసిత్వా “గచ్ఛథ, పీళియసేట్ఠిస్స ఘరే సబ్బం విభవం సఙ్ఖసేట్ఠిస్స దేథా”తి ఆహ. బోధిసత్తో “మహారాజ, మయ్హం పరసన్తకేన అత్థో నత్థి, మయా దిన్నమత్తమేవ పన దాపేథా”తి

ఆహ. రాజా బోధిసత్తస్స సన్తకం దాపేసి. బోధిసత్తో సబ్బం అత్తనో దిన్నవిభవం పటిలభిత్వా దాసపరివుతో రాజగహమేవ గన్త్వా కుటుమ్బం సణ్ఠపేత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా పీళియసేట్ఠి దేవదత్తో అహోసి, సఙ్ఖసేట్ఠి పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

అసమ్పదానజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౧౩౨] ౨. భీరుకజాతకవణ్ణనా

కుసలూపదేసే ధితియా దళ్హాయ చాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అజపాలనిగ్రోధే మారధీతానం పలోభనసుత్తన్తం ఆరబ్భ కథేసి. భగవతా హి ఆదితో పట్ఠాయ వుత్తం –

"దద్దల్లమానా ఆగఞ్ఛుం, తణ్హా చ అరతీ రగా;

తా తత్థ పనుదీ సత్థా, తూలం భట్ఠంవ మాలుతో"తి. (సం. ని. ౧.౧౬౧);

ఏవం యావ పరియోసానా తస్స సుత్తన్తస్స కథితకాలే ధమ్మసభాయం సన్నిపతితా భిక్ఖూ కథం సముట్ఠాపేసుం "ఆవుసో, సమ్మాసమ్బుద్ధో మారధీతరో అనేకసతానిపి దిబ్బరూపాని మాపేత్వా పలోభనత్థాయ ఉపసఙ్కమన్తియో అక్ఖీనిపి ఉమ్మీలేత్వా న ఓలోకేసి, అహో బుద్ధబలం నామ అచ్ఛరియ"న్తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ మయ్హం సబ్బాసవే ఖేపేత్వా సబ్బఞ్ఞుతం సమ్పత్తస్స మారధీతానం అనోలోకనం నామ అచ్ఛరియం, అహఞ్హి పుబ్బే బోధిఞాణం పరియేసమానో సకిలేసకాలేపి అభిసఙ్ఖతం దిబ్బరూపం ఇన్ద్రియాని భిన్దిత్వా కిలేసవసేన అనోలోకేత్వావ గన్త్వా మహారజ్జం పాపుణి"న్తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో భాతికసతస్స కనిట్ఠో అహోసీతి సబ్బం హేట్ఠా తక్కసిలాజాతకే వుత్తనయేనేవ విత్థారేతబ్బం. తదా పన తక్కసిలానగరవాసీహి బహినగరే సాలాయం బోధిసత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా యాచిత్వా రజ్జం పటిచ్ఛాపేత్వా అభిసేకే కతే తక్కసిలానగరవాసినో నగరం దేవనగరం వియ, రాజభవనఞ్చ ఇన్దభవనం వియ అలఙ్కరింసు. తదా బోధిసత్తో నగరం పవిసిత్వా రాజభవనే పాసాదే మహాతలే సముస్సితసేతచ్ఛత్తం రతనవరపల్లఙ్కం అభిరుయ్హ దేవరాజలీలాయ నిసీది, అమచ్చా చ బ్రాహ్మణగహపతికాదయో చ ఖత్తియకుమారా చ సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితా పరివారేత్వా అట్ఠంసు, దేవచ్ఛరాపటిభాగా సోళససహస్సనాటకిత్థియో నచ్చగీతవాదితకుసలా ఉత్తమవిలాససమ్పన్నా నచ్చగీతవాదితాని పయోజేసుం. గీతవాదితసద్దేన రాజభవనం మేఘత్థనితపూరితా మహాసముద్దకుచ్ఛి వియ ఏకనిన్నాదం అహోసి. బోధిసత్తో తం అత్తనో సిరిసోభగ్గం ఓలోకయమానోవ చిన్తేసి "సచాహం తాసం యక్ఖినీనం అభిసఙ్ఖతం దిబ్బరూపం ఓలోకేస్సం, జీవితక్ఖయం పత్తో అభవిస్సం, ఇమం సిరిసోభగ్గం న ఓలోకేస్సం. పచ్చేకబుద్ధానం పన ఓవాదే ఠితభావేన ఇదం మయా సమ్పత్త"న్తి. ఏవఞ్చ పన చిన్తేత్వా ఉదానం ఉదానేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౧౩౨."కుసలూపదేసే ధితియా దళ్హాయ చ, అనివత్తితత్తా భయభీరుతాయ చ;

న రక్ఖసీనం వసమాగమిమ్హసే, స సోత్థిభావో మహతా భయేన మే"తి.

తత్థ **కుసలూపదేసే**తి కుసలానం ఉపదేసే, పచ్చేకబుద్ధానం ఓవాదేతి అత్థో. **ధితియా దళ్హాయ చా**తి దళ్హాయ ధితియా చ, ధిరేన అబ్బోచ్ఛిన్ననిరన్తరవీరియేన చాతి అత్థో. **అనివత్తితత్తా భయభీరుతాయ చా**తి భయభీరుతాయ అనివత్తితతాయ చ. తత్థ **భయ**న్తి చిత్తుత్రాసమత్తం పరిత్తభయం. **భీరుతా**తి సరీరకమ్పనప్పత్తం మహాభయం. ఇదం ఉభయమ్పి మహాసత్తస్స "యక్ఖినియో నామేతా మనుస్సఖాదికా"తి భేరవారమ్మణం దిస్వాపి నాహోసి. తేనాహ "అనివత్తితత్తా భయభీరుతాయ చా"తి. భయభీరుతాయ అభావేనేవ భేరవారమ్మణం దిస్వాపి అనివత్తనభావేనాతి అత్థో. **న రక్ఖసీనం వసమాగమిమ్హసే**తి యక్ఖకన్తారే తాసం రక్ఖసీనం వసం న అగమిమ్హ. యస్మా అమ్హాకం కుసలూపదేసే ధితి చ దళ్హా అహోసి, భయభీరుతాభావేన చ అనివత్తనసభావా అహుమ్హా, తస్మా రక్ఖసీనం వసం న అగమిమ్హాతి వుత్తం హోతి. **స సోత్థిభావో మహతా భయేన మే**తి సో మయ్హం అయం అజ్జ మహతా భయేన రక్ఖసీనం సన్తికా పత్తబ్బేన దుక్ఖదోమనస్సేన సోత్థిభావో ఖేమభావో పీతిసోమనస్సభావోయేవ జాతోతి.

ఏవం మహాసత్తో ఇమాయ గాథాయ ధమ్మం దేసేత్వా ధమ్మేన రజ్జం కారేత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "అహం తేన సమయేన తక్కసిలం గన్త్వా రజ్జప్పత్తకుమారో అహోసి"న్తి.

భీరుకజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౧౩౩] ౩. ఘతాసనజాతకవణ్ణనా

ఖేమం యహిన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. సో హి భిక్ఖు సత్థు సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా పచ్చన్తం గన్త్వా ఏకం గామకం ఉపనిస్సాయ అరఞ్ఞసేనాసనే వస్సం ఉపగఞ్ఛి. తస్స పఠమమాసేయేవ పిణ్డాయ పవిట్ఠస్స పణ్ణసాలా ఝాయిత్థ. సో వసనట్ఠానాభావేన కిలమన్తో ఉపట్ఠాకానం ఆచిక్ఖి. తే "హోతు, భన్తే, పణ్ణసాలం కరిస్సామ, కసామ తావ, వపామ తావా"తిఆదీని వదన్తా తేమాసం వీతినామేసుం. సో సేనాసనసప్పాయాభావేన కమ్మట్ఠానం మత్థకం పాపేతుం నాసక్ఖి. సో నిమిత్తమత్తమ్పి అనుప్పాదేత్వా వుత్థవస్సో జేతవనం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. సత్థా తేన సద్ధిం పటిసన్థారం కత్వా "కిం ను ఖో తే, భిక్ఖు, కమ్మట్ఠానం సప్పాయం జాత"న్తి పుచ్ఛి. సో ఆదితో పట్ఠాయ అసప్పాయభావం కథేసి. సత్థా "పుబ్బే ఖో, భిక్ఖు, తిరచ్ఛానాపి అత్తనో సప్పాయాసప్పాయం ఞత్వా సప్పాయకాలే వసిత్వా అసప్పాయకాలే వసనట్ఠానం పహాయ అఞ్ఞత్థ అగమంసు, త్వం కస్మా అత్తనో సప్పాయాసప్పాయం న అఞ్ఞాసీ"తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సకుణయోనియం నిబ్బత్తిత్వా విఞ్ఞుతం పత్వా సోభగ్గప్పత్తో సకుణరాజా హుత్వా ఏకస్మిం అరఞ్ఞాయతనే జాతస్సరతీరే సాఖావిటపసమ్పన్నం బహలపత్తపలాసం మహారుక్ఖం ఉపనిస్సాయ సపరివారో వాసం కప్పేసి. బహూ సకుణా తస్స రుక్ఖస్స ఉదకమత్థకే పత్థటసాఖాసు వసన్తా సరీరవళఞ్జం ఉదకే పాతేన్తి. తస్మిఞ్చ జాతస్సరే చణ్డో నాగరాజా వసతి. తస్స ఏతదహోసి "ఇమే సకుణా మయ్హం నివాసే జాతస్సరే సరీరవళఞ్జం పాతేన్తి, యంనూనాహం ఉదకతో అగ్గిం ఉట్ఠాపేత్వా రుక్ఖం ఝాపేత్వా ఏతే పలాపేయ్య"న్తి. సో కుద్ధమానసో రత్తిభాగే సబ్బేసం సకుణానం సన్నిపతిత్వా రుక్ఖసాఖాసు నిపన్నకాలే పఠమం తావ ఉద్ధనారోపితం వియ ఉదకం పక్కుధాపేత్వా దుతియవారే ధూమం ఉట్ఠాపేత్వా తతియవారే తాలక్ఖన్ధప్పమాణం జాలం ఉట్ఠాపేసి. బోధిసత్తో ఉదకతో

జాలం ఉట్ఠహమానం దిస్వా “భో, సకుణా, అగ్గినా ఆదిత్తం నామ ఉదకేన నిబ్బాపేన్తి, ఇదాని పన ఉదకమేవ ఆదిత్తం. న సక్కా అమ్హేహి ఇధ వసితుం, అఞ్ఞత్థ గమిస్సామా”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౩౩. “ఖేమం యహిం తత్థ అరీ ఉదీరితో, దకస్స మజ్ఝే జలతే ఘతాసనో;

న అజ్జ వాసో మహియా మహీరుహే, దిసా భజవ్హో సరణాజ్జ నోభయ”న్తి.

తత్థ **ఖేమం యహిం తత్థ అరీ ఉదీరితో**తి యస్మిం ఉదకపిట్ఠే ఖేమభావో నిబ్భయభావో, తస్మిం అత్తపచ్చత్థికో సపత్తో ఉట్ఠితో. **దకస్సా**తి ఉదకస్స. **ఘతాసనో**తి అగ్గి. సో హి ఘతం అస్నాతి, తస్మా “ఘతాసనో”తి వుచ్చతి. **న అజ్జ వాసో**తి అజ్జ నో వాసో నత్థి. **మహియా మహీరుహే**తి మహిరుహో వుచ్చతి రుక్ఖో, తస్మిం ఇమిస్సా మహియా జాతే రుక్ఖేతి అత్థో. **దిసా భజవ్హో**తి దిసా భజథ గచ్ఛథ. **సరణాజ్జ నో భయ**న్తి అజ్జ అమ్హాకం సరణతో భయం జాతం, పటిసరణట్ఠానతో భయం ఉప్పన్నన్తి అత్థో.

ఏవం వత్వా బోధిసత్తో అత్తనో వచనకరే సకుణే ఆదాయ ఉప్పతిత్వా అఞ్ఞత్థ గతో. బోధిసత్తస్స వచనం అగ్గహేత్వా ఠితసకుణా జీవితక్ఖయం పత్తా.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే సో భిక్ఖు అరహత్తే పతిట్ఠాసి.

తదా బోధిసత్తస్స వచనకరా సకుణా బుద్ధపరిసా అహేసుం, సకుణరాజా పన అహమేవ అహోసిన్తి.

ఘతాసనజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౧౩౪] ౪. ఝానసోధనజాతకవణ్ణనా

యే సఞ్ఞినోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సఙ్కస్సనగరద్వారే అత్తనా సంఖిత్తేన పుచ్ఛితపఞ్హస్స ధమ్మసేనాపతినో విత్థారబ్యాకరణం ఆరబ్భ కథేసి. తత్రిదం అతీతవత్థు – అతీతే కిర బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో అరఞ్ఞాయతనే కాలం కరోన్తో అన్తేవాసికేహి పుచ్ఛితో “నేవసఞ్ఞీనాసఞ్ఞీ”తి ఆహ…పే.… తాపసా జేట్ఠన్తేవాసికస్స కథం న గణ్హింసు. బోధిసత్తో ఆభస్సరతో ఆగన్త్వా ఆకాసే ఠత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౩౪.“యే సఞ్ఞినో తేపి దుగ్గతా, యేపి అసఞ్ఞినో తేపి దుగ్గతా;

ఏతం ఉభయం వివజ్జయ, తం సమాపత్తిసుఖం అనఙ్గణ”న్తి.

తత్థ **యే సఞ్ఞినో**తి ఠపేత్వా నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనలాభినో అవసేసే సచిత్తకసత్తే దస్సేతి. **తేపి దుగ్గతా**తి తస్సా సమాపత్తియా అలాభతో తేపి దుగ్గతా నామ. **యేపి అసఞ్ఞినో**తి అసఞ్ఞభవే నిబ్బత్తే అచిత్తకసత్తే దస్సేతి. **తేపి దుగ్గతా**తి తేపి ఇమిస్సాయేవ సమాపత్తియా అలాభతో దుగ్గతాయేవ నామ. **ఏతం ఉభయం వివజ్జయా**తి ఏతం ఉభయమ్పి సఞ్ఞిభవఞ్చ అసఞ్ఞిభవఞ్చ వివజ్జయ పజహాతి అన్తేవాసికం ఓవదతి. **తం సమాపత్తిసుఖం అనఙ్గణ**న్తి తం నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనసమాపత్తిలాభినో సన్తట్ఠేన “సుఖ”న్తి సఙ్ఖం గతం ఝానసుఖం అనఙ్గణం నిద్దోసం బలవచిత్తేకగ్గతాసభావేనపి తం అనఙ్గణం నామ జాతం.

ఏవం బోధిసత్తో ధమ్మం దేసేత్వా అన్తేవాసికస్స గుణం కథేత్వా బ్రహ్మలోకమేవ అగమాసి. తదా సేసతాపసా జేట్ఠన్తేవాసికస్స సద్దహింసు.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా జేట్ఠన్తేవాసికో సారిపుత్తో, మహాబ్రహ్మా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

ఝానసోధనజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౧౩౫] ౫. చన్దాభజాతకవణ్ణనా

చన్దాభన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సఙ్కస్సనగరద్వారే థేరస్సేవ పఞ్హాబ్యాకరణం ఆరబ్భ కథేసి. అతీతే కిర బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో అరఞ్ఞాయతనే కాలం కరోన్తో అన్తేవాసికేహి పుచ్ఛితో "చన్దాభం సూరియాభ"న్తి వత్వా ఆభస్సరే నిబ్బత్తో. తాపసా జేట్ఠన్తేవాసికస్స న సద్దహింసు. బోధిసత్తో ఆభస్సరతో ఆగన్త్వా ఆకాసే ఠితో ఇమం గాథమాహ –

౧౩౫. "చన్దాభం సూరియాభఞ్చ, యోధ పఞ్ఞాయ గాధతి;
అవితక్కేన ఝానేన, హోతి ఆభస్సరూపగో"తి.

తత్థ **చన్దాభ**న్తి ఓదాతకసిణం దస్సేతి. **సూరియాభ**న్తి పీతకసిణం. **యోధ పఞ్ఞాయ గాధతీ**తి యో పుగ్గలో ఇధ సత్తలోకే ఇదం కసిణద్వయం పఞ్ఞాయ గాధతి, ఆరమ్మణం కత్వా అనుపవిసతి, తత్థేవ పతిట్ఠహతి . అథ వా **చన్దాభం సూరియాభఞ్చ, యోధ పఞ్ఞాయ గాధతీ**తి యత్తకం ఠానం చన్దాభా చ సూరియాభా చ పత్థటా, తత్తకే ఠానే పటిభాగకసిణం వడ్ఢేత్వా తం ఆరమ్మణం కత్వా ఝానం నిబ్బత్తేన్తో ఉభయమ్పేతం ఆభం పఞ్ఞాయ గాధతి నామ. తస్మా అయమ్పేత్థ అత్థోయేవ. **అవితక్కేన ఝానేన, హోతి ఆభస్సరూపగో**తి సో పుగ్గలో తథా కత్వా పటిలద్ధేన దుతియేన ఝానేన ఆభస్సరబ్రహ్మలోకూపగో హోతీతి.

ఏవం బోధిసత్తో తాపసే బోధేత్వా జేట్ఠన్తేవాసికస్స గుణం కథేత్వా బ్రహ్మలోకమేవ గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా జేట్ఠన్తేవాసికో సారిపుత్తో, మహాబ్రహ్మా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

చన్దాభజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౧౩౬] ౬. సువణ్ణహంసజాతకవణ్ణనా

యం లద్ధం తేన తుట్ఠబ్బన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో థుల్లనన్దం భిక్ఖునిం ఆరబ్భ కథేసి. సావత్థియఞ్హి అఞ్ఞతరో ఉపాసకో భిక్ఖునిసఙ్ఘం లసుణేన పవారేత్వా ఖేత్తపాలం ఆణాపేసి "సచే భిక్ఖునియో ఆగచ్ఛన్తి, ఏకేకాయ భిక్ఖునియా ద్వే తయో భణ్డికే దేహీ"తి. తతో పట్ఠాయ భిక్ఖునియో తస్స గేహమ్పి ఖేత్తమ్పి లసుణత్థాయ గచ్ఛన్తి. అథేకస్మిం ఉస్సవదివసే తస్స గేహే లసుణం పరిక్ఖయం అగమాసి. థుల్లనన్దా భిక్ఖునీ సపరివారా గేహం గన్త్వా "లసుణేనావుసో అత్థో"తి వత్వా "నత్థయ్యే, యథాభతం లసుణం పరిక్ఖీణం, ఖేత్తం గచ్ఛథా"తి వుత్తా ఖేత్తం గన్త్వా న మత్తం జానిత్వా లసుణం ఆహరాపేసి.

ఖేత్తపాలో ఉజ్ఝాయి “కథఞ్హి నామ భిక్ఖునియో న మత్తం జానిత్వా లసుణం హరాపేస్సన్తీ”తి? తస్స కథం సుత్వా యా తా భిక్ఖునియో అప్పిచ్ఛా, తాపి, తాసం సుత్వా భిక్ఖూపి, ఉజ్ఝాయింసు. ఉజ్ఝాయిత్వా చ పన భగవతో ఏతమత్థం ఆరోచేసుం. భగవా థుల్లనన్దం భిక్ఖునిం గరహిత్వా “భిక్ఖవే, మహిచ్ఛో పుగ్గలో నామ విజాతమాతుయాపి అప్పియో హోతి అమనాపో, అప్పసన్నే పసాదేతుం, పసన్నానం వా భియ్యోసోమత్తాయ పసాదం జనేతుం, అనుప్పన్నం వా లాభం ఉప్పాదేతుం, ఉప్పన్నం వా పన లాభం థిరం కాతుం న సక్కోతి. అప్పిచ్ఛో పన పుగ్గలో అప్పసన్నే పసాదేతుం, పసన్నానం వా భియ్యోసోమత్తాయ పసాదం జనేతుం, అనుప్పన్నం వా లాభం ఉప్పాదేతుం, ఉప్పన్నం వా పన లాభం థిరం కాతుం సక్కోతీ”తిఆదినా నయేన భిక్ఖూనం తదనుచ్ఛవికం ధమ్మం కథేత్వా “న, భిక్ఖవే, థుల్లనన్దా ఇదానేవ మహిచ్ఛా, పుబ్బేపి మహిచ్ఛాయేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో అఞ్ఞతరస్మిం బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తి. తస్స వయప్పత్తస్స సమానజాతికా కులా పజాపతిం ఆహరింసు. తస్సా నన్దా నన్దావతీ సున్దరీనన్దాతి తిస్సో ధీతరో అహేసుం. తాసు పతికులం అగతాసుయేవ బోధిసత్తో కాలం కత్వా సువణ్ణహంసయోనియం నిబ్బత్తి, జాతిస్సరఞాణఞ్చస్స ఉప్పజ్జి. సో వయప్పత్తో సువణ్ణసఞ్ఛన్నం సోభగ్గప్పత్తం మహన్తం అత్తభావం దిస్వా “కుతో ను ఖో చవిత్వా అహం ఇధూపపన్నో”తి ఆవజ్జేన్తో “మనుస్సలోకతో”తి ఞత్వా పున “కథం ను ఖో మే బ్రాహ్మణీ చ ధీతరో చ జీవన్తీ”తి ఉపధారేన్తో “పరేసం భతిం కత్వా కిచ్ఛేన జీవన్తీ”తి ఞత్వా చిన్తేసి “మయ్హం సరీరే సోవణ్ణమయాని పత్తాని కోట్టనఘట్టనఖమాని, ఇతో తాసం ఏకేకం పత్తం దస్సామి, తేన మే పజాపతి చ ధీతరో చ సుఖం జీవిస్సన్తీ”తి. సో తత్థ గన్త్వా పిట్ఠివంసకోటియం నిలీయి, బ్రాహ్మణీ చ ధీతరో చ బోధిసత్తం దిస్వా “కుతో ఆగతోసి, సామీ”తి పుచ్ఛింసు. “అహం తుమ్హాకం పితా కాలం కత్వా సువణ్ణహంసయోనియం నిబ్బత్తో తుమ్హే దట్ఠుం ఆగతో. ఇతో పట్ఠాయ తుమ్హాకం పరేసం భతిం కత్వా దుక్ఖజీవికాయ జీవనకిచ్చం నత్థి, అహం వో ఏకేకం పత్తం దస్సామి, తం విక్కిణిత్వా సుఖేన జీవథా”తి ఏకం పత్తం దత్వా అగమాసి. సో ఏతేనేవ నియామేన అన్తరన్తరా ఆగన్త్వా ఏకేకం పత్తం దేతి, బ్రాహ్మణీ చ ధీతరో చ అడ్ఢా సుఖితా అహేసుం.

అథేకదివసం సా బ్రాహ్మణీ ధీతరో ఆమన్తేసి “అమ్మా, తిరచ్ఛానానం నామ చిత్తం దుజ్జానం. కదాచి వో పితా ఇధ నాగచ్ఛేయ్య, ఇదానిస్స ఆగతకాలే సబ్బాని పత్తానిపి లుఞ్చిత్వా గణ్హామా”తి. తా “ఏవం నో పితా కిలమిస్సతీ”తి న సమ్పటిచ్ఛింసు. బ్రాహ్మణీ పన మహిచ్ఛతాయ పున ఏకదివసం సువణ్ణహంసరాజస్స ఆగతకాలే “ఏహి తావ, సామీ”తి వత్వా తం అత్తనో సన్తికం ఉపగతం ఉభోహి హత్థేహి గహేత్వా సబ్బపత్తాని లుఞ్చి. తాని పన బోధిసత్తస్స రుచిం వినా బలక్కారేన గహితత్తా సబ్బాని బకపత్తసదిసాని అహేసుం. బోధిసత్తో పక్ఖే పసారేత్వా గన్తుం నాసక్ఖి. అథ నం సా మహాచాటియం పక్ఖిపిత్వా పోసేసి. తస్స పున ఉట్ఠహన్తాని పత్తాని సేతాని సమ్పజ్జింసు. సో సఞ్జాతపత్తో ఉప్పతిత్వా అత్తనో వసనట్ఠానమేవ గన్త్వా న పున ఆగమాసి.

సత్థా ఇమం అతీతం ఆహరిత్వా “న, భిక్ఖవే, థుల్లనన్దా ఇదానేవ మహిచ్ఛా, పుబ్బేపి మహిచ్ఛాయేవ , మహిచ్ఛతాయ చ పన సువణ్ణమ్హా పరిహీనా. ఇదాని పన అత్తనో మహిచ్ఛతాయ ఏవ లసుణమ్హాపి పరిహాయిస్సతి, తస్మా ఇతో పట్ఠాయ లసుణం ఖాదితుం న లభిస్సతి. యథా చ థుల్లనన్దా, ఏవం తం నిస్సాయ సేసభిక్ఖునియోపి. తస్మా బహుం లభిత్వాపి పమాణమేవ జానితబ్బం, అప్పం లభిత్వా పన యథాలద్ధేనేవ సన్తోసో కాతబ్బో, ఉత్తరి న పత్థేతబ్బ”న్తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౩౬. "యం లద్ధం తేన తుట్ఠబ్బం, అతిలోభో హి పాపకో;

హంసరాజం గహేత్వాన, సువణ్ణా పరిహాయథా"తి.

తత్థ **తుట్ఠబ్బన్తి** తుస్సితబ్బం.

ఇదం పన వత్వా సత్థా అనేకపరియాయేన గరహిత్వా "యా పన భిక్ఖునీ లసుణం ఖాదేయ్య, పాచిత్తియ"న్తి (పాచి. ౭౯౪) సిక్ఖాపదం పఞ్ఞాపేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా బ్రాహ్మణీ అయం థుల్లనన్దా అహోసి, తిస్సో ధీతరో ఇదాని తిస్సోయేవ భగినియో, సువణ్ణహంసరాజా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

సువణ్ణహంసజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౧౩౭] ౭. బబ్బుజాతకవణ్ణనా

యత్థేకో లభతే బబ్బూతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కాణమాతుసిక్ఖాపదం (పాచి. ౨౩౦ ఆదయో) ఆరబ్భ కథేసి. సావత్థియఞ్హి కాణమాతా నామ ధీతువసేన పాకటనామా ఉపాసికా అహోసి సోతాపన్నా అరియసావికా. సా ధీతరం కాణం అఞ్ఞతరస్మిం గామకే సమానజాతికస్స పురిసస్స అదాసి. కాణా కేనచిదేవ కరణీయేన మాతు ఘరం అగమాసి. అథస్సా సామికో కతిపాహచ్చయేన దూతం పాహేసి "ఆగచ్ఛతు కాణా, ఇచ్ఛామి కాణాయ ఆగమన"న్తి. కాణా దూతస్స వచనం సుత్వా "అమ్మ, గమిస్సామీ"తి మాతరం ఆపుచ్ఛి. కాణమాతా "ఏత్తకం కాలం వసిత్వా కథం తుచ్ఛహత్థావ గమిస్ససీ"తి పూవం పచి. తస్మింయేవ ఖణే ఏకో పిణ్డచారికో భిక్ఖు తస్సా నివేసనం అగమాసి, ఉపాసికా తం నిసీదాపేత్వా పత్తపూరం పూవం దాపేసి. సో భిక్ఖు నిక్ఖమిత్వా అఞ్ఞస్స ఆచిక్ఖి, తస్సపి తథేవ దాపేసి. సోపి నిక్ఖమిత్వా అఞ్ఞస్స ఆచిక్ఖి, తస్సపి తథేవాతి ఏవం చతున్నం జనానం దాపేసి . యథాపటియత్తం పూవం పరిక్ఖయం అగమాసి, కాణాయ గమనం న సమ్పజ్జి. అథస్సా సామికో దుతియమ్పి, తతియమ్పి దూతం పాహేసి. తతియం పాహేన్తో చ "సచే కాణా నాగచ్ఛిస్సతి, అహం అఞ్ఞం పజాపతిం ఆనేస్సామీ"తి పాహేసి. తయోపి వారే తేనేవ ఉపాయేన గమనం న సమ్పజ్జి, కాణాయ సామికో అఞ్ఞం పజాపతిం ఆనేసి. కాణా తం పవత్తిం సుత్వా రోదమానా అట్ఠాసి.

సత్థా తం కారణం ఞత్వా పుబ్బణ్హసమయం నివాసేత్వా పత్తచీవరమాదాయ కాణమాతాయ నివేసనం గన్త్వా పఞ్ఞత్తాసనే నిసీదిత్వా కాణమాతరం పుచ్ఛి "కిస్సాయం కాణా రోదతీ"తి? "ఇమినా నామ కారణేనా"తి చ సుత్వా కాణమాతరం సమస్సాసేత్వా ధమ్మిం కథం కథేత్వా ఉట్ఠాయాసనా విహారం అగమాసి. అథ తేసం చతున్నం భిక్ఖూనం తయో వారే యథాపటియత్తపూవం గహేత్వా కాణాయ గమనస్స ఉపచ్ఛిన్నభావో భిక్ఖుసఙ్ఘే పాకటో జాతో. అథేకదివసం భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం "ఆవుసో, చతూహి నామ భిక్ఖూహి తయో వారే కాణమాతాయ పక్కపూవం ఖాదిత్వా కాణాయ గమనన్తరాయం కత్వా సామికేన పరిచ్చత్తం ధీతరం నిస్సాయ మహాఉపాసికాయ దోమనస్సం ఉప్పాదిత"న్తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ తే చత్తారో భిక్ఖూ కాణమాతాయ సన్తకం ఖాదిత్వా తస్సా దోమనస్సం ఉప్పాదేసుం, పుబ్బేపి ఉప్పాదేసుంయేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో పాసాణకోట్టకకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో పరియోదాతసిప్పో అహోసి. కాసిరట్ఠే ఏకస్మిం నిగమే ఏకో మహావిభవో సేట్ఠి అహోసి, తస్స నిధానగతాయేవ చత్తాలీస హిరఞ్ఞకోటియో అహేసుం.

అథస్స భరియా కాలం కత్వా ధనసినేహేన గన్త్వా ధనపిట్ఠియం మూసికా హుత్వా నిబ్బత్తి. ఏవం అనుక్కమేన సబ్బమ్పి తం కులం అబ్బత్థం అగమాసి, వంసో ఉపచ్ఛిజ్జి. సో గామోపి ఛడ్డితో అపణ్ణత్తికభావం అగమాసి. తదా బోధిసత్తో తస్మిం పురాణగామట్ఠానే పాసాణే ఉప్పాటేత్వా కోట్టేతి. అథ సా మూసికా గోచరాయ చరమానా బోధిసత్తం పునప్పునం పస్సన్తీ ఉప్పన్నసినేహా హుత్వా చిన్తేసి "మయ్హం ధనం బహు నిక్కారణేన నస్సిస్సతి, ఇమినా సద్ధిం ఏకతో హుత్వా ఇదం ధనం దత్వా మంసం విక్కిణాపేత్వా ఖాదిస్సామీ"తి. సా ఏకదివసం ఏకం కహాపణం ముఖేన డంసిత్వా బోధిసత్తస్స సన్తికం అగమాసి. సో తం దిస్వా పియవాచాయ సమాలపన్తో "కిం ను ఖో, అమ్మ, కహాపణం గహేత్వా ఆగతాసీ"తి ఆహ. తాత, ఇమం గహేత్వా అత్తనాపి పరిభుఞ్జ, మయ్హమ్పి మంసం ఆహరాతి. సో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా కహాపణం ఆదాయ ఘరం గన్త్వా ఏకేన మాసకేన మంసం కిణిత్వా ఆహరిత్వా తస్సా అదాసి. సా తం గహేత్వా అత్తనో నివాసట్ఠానం గన్త్వా యథారుచియా ఖాది. తతో పట్ఠాయ ఇమినావ నియామేన దివసే దివసే బోధిసత్తస్స కహాపణం దేతి, సోపిస్సా మంసం ఆహరతి.

అథేకదివసం తం మూసికం బిళారో అగ్గహేసి. అథ నం సా ఏవమాహ "మా, సమ్మ, మం మారేసీ"తి. కింకారణా న మారేస్సామి? అహఞ్హి ఛాతో మంసం ఖాదితుకామో, న సక్కా మయా న మారేతున్తి. కిం పన ఏకదివసమేవ మంసం ఖాదితుకామోసి, ఉదాహు నిచ్చకాలన్తి? "లభమానో నిచ్చకాలమ్పి ఖాదితుకామోమ్హీ"తి. "యది ఏవం అహం తే నిచ్చకాలం మంసం దస్సామి, విస్సజ్జేహి మ"న్తి. అథ నం బిళారో "తేన హి అప్పమత్తా హోహీ"తి విస్సజ్జేసి. తతో పట్ఠాయ సా అత్తనో ఆభతం మంసం ద్వే కోట్ఠాసే కత్వా ఏకం బిళారస్స దేతి, ఏకం సయం ఖాదతి. అథ నం ఏకదివసం అఞ్ఞోపి బిళారో అగ్గహేసి, తమ్పి తథేవ సఞ్ఞాపేత్వా అత్తానం విస్సజ్జాపేసి. తతో పట్ఠాయ తయో కోట్ఠాసే కత్వా ఖాదన్తి. పున అఞ్ఞో అగ్గహేసి, తమ్పి తథేవ సఞ్ఞాపేత్వా అత్తానం మోచాపేసి. తతో పట్ఠాయ చత్తారో కోట్ఠాసే కత్వా ఖాదన్తి. పున అఞ్ఞో అగ్గహేసి, తమ్పి తథేవ సఞ్ఞాపేత్వా అత్తానం మోచాపేసి. తతో పట్ఠాయ పఞ్చ కోట్ఠాసే కత్వా ఖాదన్తి. సా పఞ్చమం కోట్ఠాసం ఖాదమానా అప్పాహారతాయ కిలన్తా కిసా అహోసి అప్పమంసలోహితా

బోధిసత్తో తం దిస్వా "అమ్మ, కస్మా మిలాతాసీ"తి వత్వా "ఇమినా నామ కారణేనా"తి వుత్తే "త్వం ఏత్తకం కాలం కస్మా మయ్హం నాచిక్ఖి, అహమేత్థ కాతబ్బం జానిస్సామీ"తి తం సమస్సాసేత్వా సుద్ధఫలికపాసాణేన గుహం కత్వా ఆహరిత్వా "అమ్మ, త్వం ఇమం గుహం పవిసిత్వా నిపజ్జిత్వా ఆగతాగతానం ఫరుసాహి వాచాహి సన్తజ్జేయ్యాసీ"తి ఆహ. సా గుహం పవిసిత్వా నిపజ్జి. అథేకో బిళారో ఆగన్త్వా "దేహి, అజ్జ మే మంస"న్తి ఆహ. అథ నం మూసికా "అరే, దుట్ఠబిళార, కిం తే అహం మంసహారికా, అత్తనో పుత్తానం మంసం ఖాదా"తి తజ్జేసి. బిళారో ఫలికగుహాయ నిపన్నభావం అజానన్తో కోధవసేన మూసికం గణ్హిస్సామీ"తి సహసావ పక్ఖన్దిత్వా హదయేన ఫలికగుహాయం పహరి. తావదేవస్స హదయం భిజ్జి, అక్ఖీని నిక్ఖమనాకారప్పత్తాని జాతాని. సో తత్థేవ జీవితక్ఖయం పత్వా ఏకమన్తం పటిచ్ఛన్నట్ఠానే పతి. ఏతేనూపాయేన అపరోపి అపరోపీతి చత్తారోపి జనా జీవితక్ఖయం పాపుణింసు. తతో పట్ఠాయ మూసికా నిబ్భయా హుత్వా బోధిసత్తస్స దేవసికం ద్వే తయో కహాపణే దేతి. ఏవం అనుక్కమేన సబ్బమ్పి ధనం బోధిసత్తస్సేవ అదాసి. తే ఉభోపి యావజీవం మేత్తిం అభిన్దిత్వా యథాకమ్మం గతా.

సత్థా ఇమం అతీతం ఆహరిత్వా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౩౭. "యత్థేకో లభతే బబ్బు, దుతియో తత్థ జాయతి;

తతియో చ చతుత్థో చ, ఇదం తే బబ్బుకా బిల"న్తి.

తత్థ **యత్థాతి** యస్మిం ఠానే. **బబ్బూతి** బిళారో. **దుతియో తత్థ జాయతీతి** యత్థ ఏకో మూసికం వా మంసం వా లభతి, దుతియోపి తత్థ బిళారో జాయతి ఉప్పజ్జతి, తథా తతియో చ చతుత్థో చ. ఏవం తే తదా చత్తారో బిళారా అహేసుం. హుత్వా చ పన దివసే దివసే మంసం ఖాదన్తా తే బబ్బుకా ఇదం ఫలికమయం బిలం ఉరేన పహరిత్వా సబ్బేపి జీవితక్ఖయం పత్తాతి.

ఏవం సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా చత్తారో బిళారా చత్తారో భిక్ఖూ అహేసుం, మూసికా కాణమాతా, పాసాణకోట్టకమణికారో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

బబ్బుజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౧౩౮] ౮. గోధాజాతకవణ్ణనా

కిం తే జటాహి దుమ్మేధాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం కుహకభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. పచ్చుప్పన్నవత్థు హేట్ఠా కథితసదిసమేవ.

అతీతే పన బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో గోధాయోనియం పటిసన్ధిం గణ్హి. తదా ఏకో పఞ్చాభిఞ్ఞో ఉగ్గతపో తాపసో ఏకం పచ్చన్తగామం నిస్సాయ అరఞ్ఞాయతనే పణ్ణసాలాయం వసతి, గామవాసినో తాపసం సక్కచ్చం ఉపట్ఠహన్తి. బోధిసత్తో తస్స చఙ్కమనకోటియం ఏకస్మిం వమ్మికే వసతి, వసన్తో చ పన దివసే దివసే ద్వే తయో వారే తాపసం ఉపసఙ్కమిత్వా ధమ్మూపసంహితం అత్థూపసంహితఞ్చ వచనం సుత్వా తాపసం వన్దిత్వా వసనట్ఠానమేవ గచ్ఛతి. అపరభాగే తాపసో గామవాసినో ఆపుచ్ఛిత్వా పక్కామి. పక్కమన్తే చ పన తస్మిం సీలవతసమ్పన్నే తాపసే అఞ్ఞో కూటతాపసో ఆగన్త్వా తస్మిం అస్సమపదే వాసం కప్పేసి. బోధిసత్తో "అయమ్పి సీలవా"తి సల్లక్ఖేత్వా పురిమనయేనేవ తస్స సన్తికం అగమాసి.

అథేకదివసం నిదాఘసమయే అకాలమేఘే వుట్ఠే వమ్మికేహి మక్ఖికా నిక్ఖమింసు, తాసం ఖాదనత్థం గోధా ఆహిణ్డింసు. గామవాసినో నిక్ఖమిత్వా మక్ఖికాఖాదకా గోధా గహేత్వా సినిద్ధసమ్భారసంయుత్తం అమ్బిలానమ్బిలం గోధామంసం సమ్పాదేత్వా తాపసస్స అదంసు. తాపసో గోధామంసం ఖాదిత్వా రసతణ్హాయ బద్ధో "ఇదం మంసం అతిమధురం, కిస్స మంసం నామేత"న్తి పుచ్ఛిత్వా "గోధామంస"న్తి సుత్వా "మమ సన్తికం మహాగోధా ఆగచ్ఛతి, తం మారేత్వా మంసం ఖాదిస్సామీ"తి చిన్తేసి. చిన్తేత్వా చ పన భాజనఞ్చ సప్పిలోణాదీని చ ఆహరాపేత్వా ఏకమన్తే ఠపేత్వా ముగ్గరమాదాయ కాసావేన పటిచ్ఛాదేత్వా పణ్ణసాలాద్వారే బోధిసత్తస్స ఆగమనం ఓలోకయమానో ఉపసన్తూపసన్తో వియ హుత్వా నిసీది బోధిసత్తో సాయన్హసమయే "తాపసస్స సన్తికం గమిస్సామీ"తి నిక్ఖమిత్వా ఉపసఙ్కమన్తోవ తస్స ఇన్ద్రియవిప్పకారం దిస్వా చిన్తేసి "నాయం తాపసో అఞ్ఞేసు దివసేసు నిసీదనాకారేన నిసిన్నో, అజ్జేస మం ఓలోకేన్తోపి దుట్ఠిన్ద్రియో హుత్వా ఓలోకేతి, పరిగ్గణ్హిస్సామి న"న్తి. సో తాపసస్స హేట్ఠావాతే ఠత్వా గోధామంసగన్ధం ఘాయిత్వా "ఇమినా కూటతాపసేన అజ్జ గోధామంసం ఖాదితం భవిస్సతి, తేనేస రసతణ్హాయ బద్ధో అజ్జ మం అత్తనో సన్తికం ఉపసఙ్కమన్తం ముగ్గరేన పహరిత్వా మంసం పచిత్వా ఖాదితుకామో భవిస్సతీ"తి తస్స సన్తికం అనుపగన్త్వావ పటిక్కమిత్వా విచరతి.

తాపసో బోధిసత్తస్స అనాగమనభావం ఞత్వా “ఇమినా ‘అయం మం పహరితుకామో’తి ఞాతం భవిస్సతి, తేన కారణేన నాగచ్ఛతి, అనాగచ్ఛన్తస్సాపిస్స కుతో ముత్తీ”తి ముగ్గరం నీహరిత్వా ఖిపి. సో తస్స అగ్గనఙ్గుట్ఠమేవ ఆసాదేసి. బోధిసత్తో వేగేన వమ్మికం పవిసిత్వా అఞ్ఞేన ఛిద్దేన సీసం ఉక్ఖిపిత్వా “అమ్భో కూటజటిల, అహం తవ సన్తికం ఉపసఙ్కమన్తో ‘సీలవా’తి సఞ్ఞాయ ఉపసఙ్కమిం, ఇదాని పన తే మయా కూటభావో ఞాతో, తాదిసస్స మహాచోరస్స కిం ఇమినా పబ్బజ్జాలిఙ్గేనా”తి వత్వా తం గరహన్తో ఇమం గాథమాహ –

౧౩౮.“కిం తే జటాహి దుమ్మేధ, కిం తే అజినసాటియా;

అబ్భన్తరం తే గహనం, బాహిరం పరిమజ్జసీ”తి.

తత్థ **కిం తే జటాహి దుమ్మేధా**తి అమ్భో దుమ్మేధ, నిప్పఞ్ఞ ఏతా పబ్బజితేన ధారేతబ్బా జటా, పబ్బజ్జాగుణరహితస్స కిం తే తాహి జటాహీతి అత్థో. **కిం తే అజినసాటియా**తి అజినసాటియా అనుచ్ఛవికస్స సంవరస్స అభావకాలతో పట్ఠాయ కిం తే అజినసాటియా. **అబ్భన్తరం తే గహనన్**తి తవ అబ్భన్తరం హదయం రాగదోసమోహగహనేన గహనం పటిచ్ఛన్నం. **బాహిరం పరిమజ్జసీ**తి సో త్వం అబ్భన్తరే గహనే న్హానాదీహి చేవ లిఙ్గగహనేన చ బాహిరం పరిమజ్జసి, తం పరిమజ్జన్తో కణ్జికపూరితలాబు వియ విసపూరితచాటి వియ ఆసీవిసపూరితవమ్మికో వియ గూథపూరితచిత్తఘటో వియ చ బహిమట్ఠోవ హోసి, కిం తయా చోరేన ఇధ వసన్తేన, సీఘం ఇతో పలాయాహి, నో చే పలాయసి, గామవాసీనం తే ఆచిక్ఖిత్వా నిగ్గహం కారాపేస్సామీతి.

ఏవం బోధిసత్తో కూటతాపసం తజ్జేత్వా వమ్మికమేవ పావిసి, కూటతాపసోపి తతో పక్కామి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా కూటతాపసో అయం కుహకో అహోసి, పురిమో సీలవన్తతాపసో సారిపుత్తో, గోధాపణ్డితో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

గోధాజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౧౩౯] ౯. ఉభతోభట్ఠజాతకవణ్ణనా

అక్ఖీ భిన్నా పటో నట్ఠోతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో దేవదత్తం ఆరబ్భ కథేసి. తదా కిర ధమ్మసభాయం భిక్ఖూ కథం సముట్ఠాపేసుం “ఆవుసో, సేయ్యథాపి నామ ఛవాలాతం ఉభతోపదిత్తం మజ్ఝే గూథగతం నేవారఞ్ఞే కట్ఠత్థం ఫరతి, న గామే కట్ఠత్థం ఫరతి, ఏవమేవ దేవదత్తో ఏవరూపే నియ్యానికసాసనే పబ్బజిత్వా ఉభతో భట్ఠో ఉభతో పరిబాహిరో జాతో, గిహిపరిభోగా చ పరిహీనో, సామఞ్ఞత్థఞ్చ న పరిపూరేతీ”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, దేవదత్తో ఇదానేవ ఉభతో భట్ఠో హోతి, అతీతేపి ఉభతో భట్ఠో అహోసియేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో రుక్ఖదేవతా హుత్వా నిబ్బత్తి. తదా ఏకస్మిం గామకే బాళిసికా వసన్తి. అథేకో బాళిసికో బళిసం ఆదాయ దహరేన పుత్తేన సద్ధిం యస్మిం సోబ్భే పకతియాపి బాళిసికా మచ్ఛే గణ్హన్తి, తత్థ గన్త్వా బళిసం ఖిపి. బళిసో ఉదకపటిచ్ఛన్నే ఏకస్మిం ఖాణుకే లగ్గి. బాళిసికో తం ఆకడ్ఢితుం అసక్కోన్తో చిన్తేసి “అయం బళిసో మహామచ్ఛే లగ్గో భవిస్సతి, పుత్తకం మాతు సన్తికం పేసేత్వా పటివిస్సకేహి సద్ధిం కలహం కారాపేమి, ఏవం ఇతో న కోచి

కోట్ఠాసం పచ్చాసీసిస్సతీ”తి. సో పుత్తం ఆహ “గచ్ఛ, తాత, అమ్హేహి మహామచ్ఛస్స లద్ధభావం మాతు ఆచిక్ఖాహి, ‘పటివిస్సకేహి కిర సద్ధిం కలహం కరోహీ’తి వదేహీ”తి. సో పుత్తం పేసేత్వా బళిసం ఆకడ్ఢితుం అసక్కోన్తో రజ్జుచ్ఛేదనభయేన ఉత్తరిసాటకం థలే ఠపేత్వా ఉదకం ఓతరిత్వా మచ్ఛలోభేన మచ్ఛం ఉపధారేన్తో ఖాణుకేహి పహరిత్వా ద్వేపి అక్ఖీని భిన్ది. థలే ఠపితసాటకంపిస్స చోరో హరి. సో వేదనాప్పత్తో హత్థేన అక్ఖీని ఉప్పీళయమానో గహేత్వా ఉదకా ఉత్తరిత్వా కమ్పమానో సాటకం పరియేసతి.

సాపిస్స భరియా “కలహం కత్వా కస్సచి అపచ్చాసీసనభావం కరిస్సామీ”తి ఏకస్మింయేవ కణ్ణే తాలపణ్ణం పిళన్ధిత్వా ఏకం అక్ఖిం ఉక్ఖలిమసియా అఞ్జేత్వా కుక్కురం అఙ్కేనాదాయ పటివిస్సకఘరం అగమాసి. అథ నం ఏకా సహాయికా ఏవమాహ “ఏకస్మింయేవ తే కణ్ణే తాలపణ్ణం పిళన్ధితం, ఏకం అక్ఖి అఞ్జితం, పియపుత్తం వియ కుక్కురం అఙ్కేనాదాయ ఘరతో ఘరం గచ్ఛసి, కిం ఉమ్మత్తికాసి జాతా”తి. “నాహం ఉమ్మత్తికా, త్వం పన మం అకారణేన అక్కోససి పరిభాససి, ఇదాని తం గామభోజకస్స సన్తికం గన్త్వా అట్ఠ కహాపణే దణ్డాపేస్సామీ”తి ఏవం కలహం కత్వా ఉభోపి గామభోజకస్స సన్తికం అగమంసు. కలహే వినోధియమానే తస్సాయేవ మత్థకే దణ్డో పతి. అథ నం బన్ధిత్వా “దణ్డం దేహీ”తి పోథేతుం ఆరభింసు.

రుక్ఖదేవతా గామే తస్సా ఇమం పవత్తిం, అరఞ్ఞే చస్సా పతినో తం బ్యసనం దిస్వా ఖన్ధన్తరే ఠితా “భో పురిస, తుయ్హం ఉదకేపి కమ్మన్తో పదుట్ఠో థలేపి, ఉభతోభట్ఠో జాతో”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౩౯. “అక్ఖీ భిన్నా పటో నట్ఠో, సఖిగేహే చ భణ్డనం;

ఉభతో పదుట్ఠా కమ్మన్తా, ఉదకమ్హి థలమ్హి చా”తి.

తత్థ **సఖిగేహే చ భణ్డనన్తి** సఖీ నామ సహాయికా, తస్సా చ గేహే తవ భరియాయ భణ్డనం కతం, భణ్డనం కత్వా బన్ధిత్వా పోథేత్వా దణ్డం దాపియతి. **ఉభతో పదుట్ఠా కమ్మన్తాతి** ఏవం తవ ద్వీసుపి ఠానేసు కమ్మన్తా పదుట్ఠాయేవ భిన్నాయేవ. కతరేసు ద్వీసు? **ఉదకమ్హి థలమ్హి చాతి**, అక్ఖిభేదేన పటనాసేన చ ఉదకే కమ్మన్తా పదుట్ఠా, సఖిగేహే భణ్డనేన థలే కమ్మన్తా పదుట్ఠాతి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి “తదా బాళిసికో దేవదత్తో అహోసి, రుక్ఖదేవతా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

ఉభతోభట్ఠజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౧౪౦] ౧౦. కాకజాతకవణ్ణనా

నిచ్చం ఉబ్బిగ్గహదయాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఞాతత్థచరియం ఆరబ్భ కథేసి. పచ్చుప్పన్నవత్థు ద్వాదసకనిపాతే **భద్దసాలజాతకే** (జా. ౧.౧౨.౧౩ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో కాకయోనియం నిబ్బత్తి. అథేకదివసం రఞ్ఞో పురోహితో బహినగరే నదియం న్హాయిత్వా గన్ధే విలిమ్పిత్వా మాలం పిళన్ధిత్వా వరవత్థనివత్థో నగరం పావిసి. నగరద్వారతోరణే ద్వే కాకా నిసిన్నా హోన్తి. తేసు ఏకో ఏకం ఆహ – “సమ్మ, అహం ఇమస్స బ్రాహ్మణస్స మత్థకే సరీరవళఞ్జం పాతేస్సామీ”తి.

ఇతరో “మా తే ఏతం రుచ్చి, అయం బ్రాహ్మణో ఇస్సరో, ఇస్సరజనేన చ సద్ధిం వేరం నామ పాపకం. అయఞ్హి కుద్ధో సబ్బేపి కాకే వినాసేయ్యా”తి. “న సక్కా మయా న కాతు”న్తి. “తేన హి పఞ్ఞాయిస్ససీ”తి వత్వా ఇతరో కాకో పలాయి. సో తోరణస్స హేట్ఠాభాగం సమ్పత్తే బ్రాహ్మణే ఓలమ్బకం చాలేన్తో వియ తస్స మత్థకే వచ్చం పాతేసి. బ్రాహ్మణో కుజ్ఝిత్వా కాకేసు వేరం బన్ధి.

తస్మిం కాలే ఏకా భతియా వీహికోట్టికదాసీ వీహిం గేహద్వారే ఆతపే పత్థరిత్వా రక్ఖన్తీ నిసిన్నావ నిద్దం ఓక్కమి. తస్సా పమాదం ఞత్వా ఏకో దీఘలోమకో ఏళకో ఆగన్త్వా వీహిం ఖాది, సా పబుజ్ఝిత్వా తం దిస్వా పలాపేసి. ఏళకో దుతియమ్పి, తతియమ్పి తస్సా తథేవ నిద్దాయనకాలే ఆగన్త్వా వీహిం ఖాది. సాపి తం తిక్ఖత్తుం పలాపేత్వా చిన్తేసి “అయం పునప్పునం ఖాదన్తో ఉపడ్ఢవీహిం ఖాదిస్సతి, బహు మే ఛేదో భవిస్సతి, ఇదానిస్స పున అనాగమనకారణం కరిస్సామీ”తి. సా అలాతం గహేత్వా నిద్దాయమానా వియ నిసీదిత్వా వీహిఖాదనత్థాయ ఏళకే సమ్పత్తే ఉట్ఠాయ అలాతేన ఏళకం పహరి, లోమాని అగ్గిం గణ్హింసు. సో సరీరే ఝాయన్తే “అగ్గిం నిబ్బాపేస్సామీ”తి వేగేన గన్త్వా హత్థిసాలాయ సమీపే ఏకిస్సా తిణకుటియా సరీరం ఘంసి, సా పజ్జలి. తతో ఉట్ఠితా జాలా హత్థిసాలం గణ్హి. హత్థిసాలాసు ఝాయన్తీసు హత్థిపిట్ఠాని ఝాయింసు, బహూ హత్థీ వణితసరీరా అహేసుం. వేజ్జా హత్థీ అరోగే కాతుం అసక్కోన్తా రఞ్ఞో ఆరోచేసుం. రాజా పురోహితం ఆహ “ఆచరియ, హత్థివేజ్జా హత్థీ తికిచ్ఛితుం న సక్కోన్తి, అపి కిఞ్చి భేసజ్జం జానాసీ”తి. “జానామి, మహారాజా”తి. “కిం లద్ధుం వట్టతీ”తి? “కాకవసా, మహారాజా”తి. రాజా “తేన హి కాకే మారేత్వా వసం ఆహరథా”తి ఆహ. తతో పట్ఠాయ కాకే మారేత్వా వసం అలభిత్వా తత్థ తత్థేవ రాసిం కరోన్తి, కాకానం మహాభయం ఉప్పజ్జి.

తదా బోధిసత్తో అసీతికాకసహస్సపరివారో మహాసుసానే వసతి. అథేకో కాకో గన్త్వా కాకానం ఉప్పన్నభయం బోధిసత్తస్స ఆరోచేసి. సో చిన్తేసి “ఠపేత్వా మం అఞ్ఞో మయ్హం ఞాతకానం ఉప్పన్నభయం హరితుం సమత్థో నామ నత్థి, హరిస్సామి న”న్తి దస పారమియో ఆవజ్జేత్వా మేత్తాపారమిం పురేచారికం కత్వా ఏకవేగేన పక్ఖన్దిత్వా వివటమహావాతపానేన పవిసిత్వా రఞ్ఞో ఆసనస్స హేట్ఠా పావిసి. అథ నం ఏకో మనుస్సో గహేతుకామో అహోసి. రాజా “సరణం పవిట్ఠో, మా గణ్హీ”తి వారేసి. మహాసత్తో థోకం విస్సమిత్వా మేత్తాపారమిం ఆవజ్జేత్వా హేట్ఠాసనా నిక్ఖమిత్వా రాజానం ఆహ – “మహారాజ, రఞ్ఞా నామ ఛన్దాదివసేన అగన్త్వా రజ్జం కారేతుం వట్టతి. యం యం కమ్మం కత్తబ్బం హోతి, సబ్బం నిసమ్మ ఉపధారేత్వా కాతుం వట్టతి. యఞ్చ కయిరమానం నిప్ఫజ్జతి, తదేవ కాతుం వట్టతి, న ఇతరం. సచే హి రాజానో యం కయిరమానం న నిప్ఫజ్జతి, తం కరోన్తి, మహాజనస్స మరణభయపరియోసానం మహాభయం ఉప్పజ్జతి . పురోహితో వేరవసికో హుత్వా ముసావాదం అభాసి, కాకానం వసా నామ నత్థీ”తి. తం సుత్వా రాజా పసన్నచిత్తో బోధిసత్తస్స కఞ్చనభద్దపీఠం దాపేత్వా తత్థ నిసిన్నస్స పక్ఖన్తరాని సతపాకసహస్సపాకతేలేహి మక్ఖాపేత్వా కఞ్చనతట్టకే రాజారహం సుభోజనం భోజాపేత్వా పానీయం పాయేత్వా సుహితం విగతదరథం మహాసత్తం ఏతదవోచ “పణ్డిత, త్వం ‘కాకానం వసా నామ నత్థీ’తి వదేసి, కేన కారణేన నేసం వసా న హోతీ”తి బోధిసత్తో “ఇమినా చ ఇమినా చ కారణేనా”తి సకలనివేసనం ఏకరవం కత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౧౪౦.“నిచ్చం ఉబ్బిగ్గహదయా, సబ్బలోకవిహేసకా;

తస్మా నేసం వసా నత్థి, కాకానమ్హాక ఞాతిన”న్తి.

తత్రాయం సఙ్ఖేపత్థో – మహారాజ, కాకా నామ **నిచ్చం** ఉబ్బిగ్గమానసా భయప్పత్తావ విహరన్తి, **సబ్బలోకస్స** చ **విహేసకా,** ఖత్తియాదయో మనుస్సేపి ఇత్థిపురిసేపి కుమారకుమారికాదయోపి విహేఠేన్తా కిలమేన్తావ విచరన్తి, **తస్మా** ఇమేహి ద్వీహి కారణేహి **నేసం అమ్హాకం ఞాతీనం కాకానం వసా** నామ **నత్థి**. అతీతేపి న భూతపుబ్బా, అనాగతేపి న భవిస్సతీతి.

ఏవం మహాసత్తో ఇమం కారణం ఉత్తానం కత్వా "మహారాజ, రఞ్ఞా నామ అనిసమ్మ అనుపధారేత్వా కమ్మం న కత్తబ్బ"న్తి రాజానం బోధేసి. రాజా తుస్సిత్వా బోధిసత్తం రజ్జేన పూజేసి. బోధిసత్తో రజ్జం రఞ్ఞోయేవ పటిదత్వా రాజానం పఞ్చసు సీలేసు పతిట్ఠాపేత్వా సబ్బసత్తానం అభయం యాచి. రాజా తస్స ధమ్మదేసనం సుత్వా సబ్బసత్తానం అభయం దత్వా కాకానం నిబద్ధదానం పట్ఠపేసి. దివసే దివసే తణ్డులమ్బణస్స భత్తం పచిత్వా నానగ్గరసేహి ఓమద్దిత్వా కాకానం దీయతి, మహాసత్తస్స పన రాజభోజనమేవ దీయిత్థ.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా బారాణసిరాజా ఆనన్దో అహోసి, కాకరాజా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

కాకజాతకవణ్ణనా దసమా.

అసమ్పదానవగ్గో చుద్దసమో.

తస్సుద్దానం –

అసమ్పదానభీరుకం, ఘతాసనఝానసోధం;
చన్దాభం సువణ్ణహంసం, బబ్బుగోధుభతోభట్ఠం;
కాకరాజాతి తే దసాతి.

౧౫. కకణ్టకవగ్గో

[౧౪౧] ౧. గోధాజాతకవణ్ణనా

న పాపజనసంసేవీతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో ఏకం విపక్ఖసేవిం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. పచ్చుప్పన్నవత్థు మహిళాముఖజాతకే కథితసదిసమేవ.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో గోధాయోనియం పటిసన్ధిం గణ్హి. సో వయప్పత్తో నదీతీరే మహాబిలే అనేకగోధాసతపరివారో వాసం కప్పేసి. తస్స పుత్తో గోధాపిల్లకో ఏకేన కకణ్టకేన సద్ధిం సన్థవం కత్వా తేన సద్ధిం సమ్మోదమానో విహరన్తో "కకణ్టకం పరిస్సజిస్సామీ"తి అవత్థరతి. తస్స తేన సద్ధిం విస్సాసం గోధారాజస్స ఆరోచేసుం. గోధారాజా పుత్తం పక్కోసాపేత్వా "తాత, త్వం అట్ఠానే విస్సాసం కరోసి, కకణ్టకా నామ నీచజాతికా, తేహి సద్ధిం విస్సాసో న కత్తబ్బో. సచే త్వం తేన సద్ధిం విస్సాసం కరిస్ససి, తం కకణ్టకం నిస్సాయ సబ్బమ్పేతం గోధాకులం వినాసం పాపుణిస్సతి, ఇతో పట్ఠాయ ఏతేన సద్ధిం విస్సాసం మా అకాసీ"తి ఆహ. సో కరోతియేవ. బోధిసత్తో పునప్పునం కథేన్తోపి తస్స తేన సద్ధిం

విస్సాసం వారేతుం అసక్కోన్తో “అవస్సం అమ్హాకం ఏతం కకణ్టకం నిస్సాయ భయం ఉప్పజ్జిస్సతి, తస్మిం ఉప్పన్నే పలాయనమగ్గం సమ్పాదేతుం వట్టతీ”తి ఏకేన పస్సేన వాతబిలం కారాపేసి.

పుత్తోపిస్స అనుక్కమేన మహాసరీరో అహోసి, కకణ్టకో పన పురిమప్పమాణోయేవ. ఇతరో “కకణ్టకం పరిస్సజిస్సామీ”తి అన్తరన్తరా అవత్థరతియేవ, కకణ్టకస్స పబ్బతకూటేన అవత్థరణకాలో వియ హోతి. సో కిలమన్తో చిన్తేసి “సచే అయం అఞ్ఞాని కతిపయాని దివసాని మం ఏవం పరిస్సజిస్సతి, జీవితం మే నత్థి, ఏకేన లుద్దకేన సద్ధిం ఏకతో హుత్వా ఇమం గోధాకులం వినాసేస్సామీ”తి. అథేకదివసం నిదాఘసమయే మేఘే వుట్ఠే వమ్మికమక్ఖికా ఉట్ఠహింసు, తతో తతో గోధా నిక్ఖమిత్వా మక్ఖికాయో ఖాదన్తి. ఏకో గోధాలుద్దకో గోధాబిలం భిన్దనత్థాయ కుద్దాలం గహేత్వా సునఖేహి సద్ధిం అరఞ్ఞం పావిసి. కకణ్టకో తం దిస్వా “అజ్జ అత్తనో మనోరథం పూరేస్సామీ”తి తం ఉపసఙ్కమిత్వా అవిదూరే నిపజ్జిత్వా “భో పురిస , కస్మా అరఞ్ఞే విచరసీ”తి పుచ్ఛి. సో “గోధానం అత్థాయా”తి ఆహ. “అహం అనేకసతానం గోధానం ఆసయం జానామి, అగ్గిఞ్చ పలాలఞ్చ ఆదాయ ఏహీ”తి తం తత్థ నేత్వా “ఇమస్మిం ఠానే పలాలం పక్ఖిపిత్వా అగ్గిం దత్వా ధూమం కత్వా సమన్తా సునఖే ఠపేత్వా సయం మహాముగ్గరం గహేత్వా నిక్ఖన్తా నిక్ఖన్తా గోధా పహరిత్వా మారేత్వా రాసిం కత్వా యాహీ”తి ఏవఞ్చ పన వత్వా “అజ్జ పచ్చామిత్తస్స పిట్ఠిం పస్సిస్సామీ”తి ఏకస్మిం ఠానే సీసం ఉక్ఖిపిత్వా నిపజ్జి. లుద్దకోపి పలాలధూమం అకాసి, ధూమో బిలం పావిసి, గోధా ధూమన్ధా మరణభయతజ్జితా నిక్ఖమిత్వా పలాయితుం ఆరద్ధా. లుద్దకో నిక్ఖన్తం నిక్ఖన్తం పహరిత్వా మారేసి, తస్స హత్థతో ముత్తా సునఖా గణ్హింసు. గోధానం మహావినాసో ఉప్పజ్జి.

బోధిసత్తో “కకణ్టకం నిస్సాయ భయం ఉప్పన్న”న్తి ఞత్వా “పాపపురిససంసగ్గో నామ న కత్తబ్బో, పాపే నిస్సాయ హితసుఖం నామ నత్థి, ఏకస్స పాపకకణ్టకస్స వసేన ఏత్తకానం గోధానం వినాసో జాతో”తి వాతబిలేన పలాయన్తో ఇమం గాథమాహ –

౧౪౧.“న పాపజనసంసేవీ, అచ్చన్తసుఖమేధతి;

గోధాకులం కకణ్టావ, కలిం పాపేతి అత్తాన”న్తి.

తత్థాయం సఙ్ఖేపత్థో – **పాపజనసంసేవీ** పుగ్గలో **అచ్చన్తసుఖం** ఏకన్తసుఖం నిరన్తరసుఖం నామ న ఏధతి న విన్దతి న పటిలభతి. యథా కిం? **గోధాకులం కకణ్టావ**. యథా కకణ్టకతో గోధాకులం సుఖం న లభతి, ఏవం పాపజనసంసేవీ పుగ్గలో సుఖం న లభతి. పాపజనం పన సేవన్తో ఏకన్తేనేవ **కలిం పాపేతి అత్తానం,** కలి వుచ్చతి వినాసో, ఏకన్తేనేవ పాపసేవీ అత్తానఞ్చ అఞ్ఞే చ అత్తనా సద్ధిం వసన్తే వినాసం పాపేతి. పాళియం పన “ఫలం పాపేయ్యా”తి లిఖన్తి. తం బ్యఞ్జనం అట్ఠకథాయం నత్థి, అత్థోపిస్స న యుజ్జతి. తస్మా యథావుత్తమేవ గహేతబ్బం.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా కకణ్టకో దేవదత్తో అహోసి, బోధిసత్తస్స పుత్తో అనోవాదకో గోధాపిల్లకో విపక్ఖసేవీ భిక్ఖు, గోధారాజా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

గోధాజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౧౪౨] ౨. సిఙ్గాలజాతకవణ్ణనా

ఏతఞ్హి తే దురాజానన్తి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో దేవదత్తస్స వధాయ పరిసక్కనం ఆరబ్భ కథేసి. ధమ్మసభాయఞ్హి భిక్ఖూనం కథం సుత్వా సత్థా "న, భిక్ఖవే, దేవదత్తో ఇదానేవ మయ్హం వధాయ పరిసక్కతి, పుబ్బేపి పరిసక్కియేవ, న చ మం మారేతుం అసక్ఖి, సయమేవ పన కిలన్తో"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సిఙ్గాలయోనియం నిబ్బత్తిత్వా సిఙ్గాలరాజా హుత్వా సిఙ్గాలగణపరివుతో సుసానవనే విహాసి. తేన సమయేన రాజగహే ఉస్సవో అహోసి, యేభుయ్యేన మనుస్సా సురం పివన్తి, సురాఛణోయేవ కిరేసో. అథేత్థ సమ్బహులా ధుత్తా బహుం సురఞ్చ మంసఞ్చ ఆహరాపేత్వా మణ్డితపసాధితా గాయిత్వా గాయిత్వా సురఞ్చ పివన్తి, మంసఞ్చ ఖాదన్తి. తేసం పఠమయామావసానే మంసం ఖీయి, సురా పన బహుకావ. అథేకో ధుత్తో "మంసఖణ్డం దేహీ"తి ఆహ. "మంసం ఖీణ"న్తి చ వుత్తే "మయి ఠితే మంసక్ఖయో నామ నత్థీ"తి వత్వా "ఆమకసుసానే మతమనుస్సమంసం ఖాదనత్థాయ ఆగతే సిఙ్గాలే మారేత్వా మంసం ఆహరిస్సామీ"తి ముగ్గరం గహేత్వా నిద్ధమనమగ్గేన నగరా నిక్ఖమిత్వా సుసానం గన్త్వా ముగ్గరం గహేత్వా మతకో వియ ఉత్తానో నిపజ్జి. తస్మిం ఖణే బోధిసత్తో సిఙ్గాలగణపరివుతో తత్థ గతో తం దిస్వా "నాయం మతకో"తి ఞత్వాపి "సుట్ఠుతరం ఉపపరిక్ఖిస్సామీ"తి తస్స అధోవాతేన గన్త్వా సరీరగన్ధం ఘాయిత్వా తథతోవస్స అమతకభావం ఞత్వా "లజ్జాపేత్వా నం ఉయ్యోజేస్సామీ"తి గన్త్వా ముగ్గరకోటియం డంసిత్వా ఆకడ్ఢి, ధుత్తో ముగ్గరం న విస్సజి, ఉపసఙ్కమన్తమ్పి న ఓలోకేన్తో నం గాళ్హతరం అగ్గహేసి. బోధిసత్తో పటిక్కమిత్వా "భో పురిస, సచే త్వం మతకో భవేయ్యాసి, న మయి ముగ్గరం ఆకడ్ఢన్తే గాళ్హతరం గణ్హేయ్యాసి, ఇమినా కారణేన తవ మతకభావో వా అమతకభావో వా దుజ్జానో"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౪౨."ఏతఞ్హి తే దురాజానం, యం సేసి మతసాయికం;

యస్స తే కడ్ఢమానస్స, హత్థా దణ్డో న ముచ్చతీ"తి.

తత్థ **ఏతఞ్హి తే దురాజానన్తి** ఏతం కారణం తవ దువిఞ్ఞేయ్యం. **యం సేసి మతసాయికన్తి** యేన కారణేన త్వం మతసాయికం సేసి, మతకో వియ హుత్వా సయసి. **యస్స తే కడ్ఢమానస్సాతి** యస్స తవ దణ్డకోటియం గహేత్వా కడ్ఢియమానస్స హత్థతో దణ్డో న ముచ్చతి, సో త్వం తథతో మతకో నామ న హోసీతి.

ఏవం వుత్తే సో ధుత్తో "అయం మమ అమతకభావం జానాతీ"తి ఉట్ఠాయ దణ్డం ఖిపి, దణ్డో విరజ్ఝి. ధుత్తో "గచ్ఛ, విరద్ధో దానిసి మయా"తి ఆహ. బోధిసత్తో నివత్తిత్వా "భో పురిస, మం విరజ్ఝన్తోపి త్వం అట్ఠ మహానిరయే సోళస చ ఉస్సదనిరయే అవిరద్ధోయేవా"తి వత్వా పక్కామి. ధుత్తో కిఞ్చి అలభిత్వా సుసానా నిక్ఖమిత్వా పరిఖాయం న్హాయిత్వా ఆగతమగ్గేనేవ నగరం పావిసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా ధుత్తో దేవదత్తో అహోసి, సిఙ్గాలరాజా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

సిఙ్గాలజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౧౪౩] ౩. విరోచజాతకవణ్ణనా

లసీ చ తే నిప్ఫలితాతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో దేవదత్తస్స గయాసీసే సుగతాలయస్స దస్సితభావం ఆరబ్భ కథేసి. దేవదత్తో హి పరిహీనజ్ఝానో లాభసక్కారపరిహీనో "అత్థేకో ఉపాయో"తి చిన్తేత్వా సత్థారం పఞ్చ వత్థూని యాచిత్వా అలభమానో ద్విన్నం అగ్గసావకానం సద్ధివిహారికే అధునా పబ్బజితే ధమ్మవినయమ్హి అకోవిదే పఞ్చసతే భిక్ఖూ గహేత్వా గయాసీసం గన్త్వా సఙ్ఘం భిన్దిత్వా ఏకసీమాయం ఆవేణికం సఙ్ఘకమ్మం అకాసి. సత్థా తేసం భిక్ఖూనం ఞాణపరిపాకకాలం ఞత్వా ద్వే అగ్గసావకే పేసేసి. తే దిస్వా దేవదత్తో తుట్ఠమానసో రత్తిం ధమ్మం దేసయమానో "బుద్ధలీలం కరిస్సామీ"తి సుగతాలయం దస్సేన్తో "విగతథినమిద్ధో ఖో, ఆవుసో సారిపుత్త, భిక్ఖుసఙ్ఘో, పటిభాతు తం భిక్ఖూనం ధమ్మీకథా, పిట్ఠి మే ఆగిలాయతి, తమహం ఆయమిస్సామీ"తి వత్వా నిద్దం ఉపగతో . ద్వే అగ్గసావకా తేసం భిక్ఖూనం ధమ్మం దేసేత్వా మగ్గఫలేహి పబోధేత్వా సబ్బే ఆదాయ వేళువనమేవ పచ్చాగమింసు.

కోకాలికో విహారం తుచ్ఛం దిస్వా దేవదత్తస్స సన్తికం గన్త్వా "ఆవుసో దేవదత్త, పరిసం తే భిన్దిత్వా ద్వే అగ్గసావకా విహారం తుచ్ఛం కత్వా గతా, త్వం పన నిద్దాయసియేవా"తి వత్వా ఉత్తరాసఙ్గమస్స అపనేత్వా భిత్తియం పిట్ఠికణ్టకం ఘుసన్తో వియ పణ్హియా నం హదయే పహరి. తావదేవస్స ముఖతో లోహితం ఉగ్గఞ్ఛి. సో తతో పట్ఠాయ గిలానో అహోసి. సత్థా థేరం పుచ్ఛి "సారిపుత్త, తుమ్హాకం గతకాలే దేవదత్తో కిం అకాసీ"తి? భన్తే, దేవదత్తో అమ్హే దిస్వా "బుద్ధలీలం కరిస్సామీ"తి సుగతాలయం దస్సేత్వా మహావినాసం పత్తోతి. సత్థా "న ఖో సారిపుత్త, దేవదత్తో ఇదానేవ మమ అనుకరోన్తో వినాసం పత్తో, పుబ్బేపి పత్తోయేవా"తి వత్వా థేరేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో కేసరసీహో హుత్వా హిమవన్తప్పదేసే కఞ్చనగుహాయం వాసం కప్పేసి. సో ఏకదివసం కఞ్చనగుహాయ నిక్ఖమిత్వా విజమ్భిత్వా చతుద్దిసం ఓలోకేత్వా సీహనాదం నదిత్వా గోచరాయ పక్కన్తో మహామహింసం వధిత్వా వరమంసం ఖాదిత్వా ఏకం సరం ఓతరిత్వా మణివణ్ణస్స ఉదకస్స కుచ్ఛిం పూరేత్వా గుహం సన్ధాయ పాయాసి. అథేకో సిఙ్గాలో గోచరప్పసుతో సహసావ సీహం దిస్వా పలాయితుం అసక్కోన్తో సీహస్స పురతో పాదేసు పతిత్వా నిపజ్జి. "కిం, జమ్బుకా"తి చ వుత్తే "అహం తే, సామి, పాదే ఉపట్ఠాతుకామో"తి ఆహ. సీహో "సాధు ఏహి, మం ఉపట్ఠహ, వరమంసాని తం ఖాదాపేస్సామీ"తి వత్వా సిఙ్గాలం ఆదాయ కఞ్చనగుహం అగమాసి. సిఙ్గాలో తతో పట్ఠాయ సీహవిఘాసం ఖాదతి. సో కతిపాహచ్చయేనేవ థూలసరీరో అహోసి.

అథ నం ఏకదివసం గుహాయ నిపన్నకోవ సీహో ఆహ "గచ్ఛ జమ్బుక, పబ్బతసిఖరే ఠత్వా పబ్బతపాదే సఞ్చరన్తేసు హత్థిఅస్సమహింసాదీసు యస్స మంసం ఖాదితుకామోసి, తం ఓలోకేత్వా ఆగన్త్వా 'అసుకమంసం ఖాదితుకామోమ్హీ'తి వత్వా మం వన్దిత్వా 'విరోచ, సామీ'తి వదాహి, అహం తం వధిత్వా మధురమంసం ఖాదిత్వా తుయ్హమ్పి దస్సామీ"తి. సిఙ్గాలో పబ్బతసిఖరం అభిరుహిత్వా నానప్పకారే మిగే ఓలోకేత్వా యస్సేవ మంసం ఖాదితుకామో హోతి, కఞ్చనగుహం పవిసిత్వా తమేవ సీహస్స ఆరోచేత్వా పాదేసు పతిత్వా "విరోచ, సామీ"తి వదతి. సీహో వేగేన పక్ఖన్దిత్వా సచేపి మత్తవరవారణో హోతి, తత్థేవ నం జీవితక్ఖయం పాపేత్వా సయమ్పి వరమంసం ఖాదతి, సిఙ్గాలస్సపి దేతి. సిఙ్గాలో కుచ్ఛిపూరం మంసం ఖాదిత్వా గుహం పవిసిత్వా నిద్దాయతి. సో గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే కాలే మానం వడ్ఢేసి "అహమ్పి చతుప్పదోవ, కింకారణా దివసే దివసే పరేహి పోసియమానో విహరామి, ఇతో పట్ఠాయ అహమ్పి హత్థిఆదయో హనిత్వా మంసం ఖాదిస్సామి, సీహోపి మిగరాజా 'విరోచ, సామీ'తి వుత్తమేవ పదం నిస్సాయ వరవారణే వధేతి, అహమ్పి సీహేన 'విరోచ, జమ్బుకా'తి మం వదాపేత్వా ఏకం వరవారణం వధిత్వా మంసం ఖాదిస్సామీ"తి.

సో సీహం ఉపసఙ్కమిత్వా ఏతదవోచ "సామి, మయా దీఘరత్తం తుమ్హేహి వధితవరవారణానం మంసం ఖాదితం, అహమ్పి ఏకం వరవారణం మారేత్వా మంసం ఖాదితుకామో, తస్మా తుమ్హేహి నిపన్నట్ఠానే కఞ్చనగుహాయం నిపజ్జిస్సామి, తుమ్హే పబ్బతపాదే విచరన్తం వరవారణం ఓలోకేత్వా మమ సన్తికం ఆగన్త్వా 'విరోచ, జమ్బుకా'తి వదేథ, ఏత్తకమత్తస్మిం మచ్ఛేరం మా కరిత్థా"తి. అథ నం సీహో ఆహ "న, త్వం జమ్బుక, వారణే వధితుం సమత్థే సీహకులే ఉప్పన్నో, వారణం వధిత్వా మంసం ఖాదనసమత్థో సిఙ్గాలో నామ లోకే నత్థి, మా తే ఏతం రుచ్చి, మయా వధితవరవారణానఞ్ఞేవ మంసం ఖాదిత్వా వసా"తి. సో ఏవం వుత్తేపి విరమితుం న ఇచ్ఛి, పునప్పునం యాచియేవ. సీహో తం వారేతుం అసక్కోన్తో సమ్పటిచ్ఛిత్వా "తేన హి మమ వసనట్ఠానం పవిసిత్వా నిపజ్జా"తి జమ్బుకం కఞ్చనగుహాయం నిపజ్జాపేత్వా సయం పబ్బతపాదే మత్తవరవారణం ఓలోకేత్వా గుహాద్వారం గన్త్వా "విరోచ, జమ్బుకా"తి ఆహ. సిఙ్గాలో కఞ్చనగుహాయ నిక్ఖమిత్వా విజమ్భిత్వా చతుద్దిసం ఓలోకేత్వా తిక్ఖత్తుం వస్సిత్వా "మత్తవరవారణస్స కుమ్భే పతిస్సామీ"తి పక్ఖన్దిత్వా విరజ్ఝిత్వా పాదమూలే పతి. వారణో దక్ఖిణపాదం ఉక్ఖిపిత్వా తస్స సీసం అక్కమి, సీసట్ఠీని చుణ్ణవిచుణ్ణాని అహేసుం. అథస్స సరీరం వారణో పాదేన సఙ్ఘరిత్వా రాసిం కత్వా ఉపరి లణ్డం పాతేత్వా కోఞ్చనాదం నదన్తో అరఞ్ఞం పావిసి.

బోధిసత్తో ఇమం పవత్తిం దిస్వా "ఇదాని విరోచ, జమ్బుకా"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౪౩. "లసీ చ తే నిప్ఫలితా, మత్థకో చ పదాలితో;
సబ్బా తే ఫాసుకా భగ్గా, అజ్జ ఖో త్వం విరోచసీ"తి.

తత్థ **లసీ**తి మత్థలుఙ్గం. **నిప్ఫలితా**తి నిక్ఖన్తా. ఏవం బోధిసత్తో ఇమం గాథం వత్వా యావతాయుకం ఠత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా సిఙ్గాలో దేవదత్తో అహోసి, సీహో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

విరోచజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౧౪౪] ౪. నఙ్గుట్ఠజాతకవణ్ణనా

బహుమ్పేతం అసబ్భి జాతవేదాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఆజీవకానం మిచ్ఛాతపం ఆరబ్భ కథేసి. తదా కిర ఆజీవకా జేతవనపిట్ఠియం నానప్పకారం మిచ్ఛాతపం చరన్తి. సమ్బహులా భిక్ఖూ తేసం ఉక్కుటికప్పధానవగ్గులివతకణ్టకాపస్సయపఞ్చాతపతపనాదిభేదం మిచ్ఛాతపం దిస్వా భగవన్తం పుచ్ఛింసు "అత్థి ను ఖో, భన్తే, ఇమం మిచ్ఛాతపం నిస్సాయ కుసలం వా వుడ్ఢి వా"తి. సత్థా "న, భిక్ఖవే, ఏవరూపం మిచ్ఛాతపం నిస్సాయ కుసలం వా వుడ్ఢి వా అత్థి, పుబ్బే పణ్డితా 'ఏవరూపం తపం నిస్సాయ కుసలం వా వుడ్ఢి వా భవిస్సతీ'తి సఞ్ఞాయ జాతగ్గిం గహేత్వా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా అగ్గిజుహనాదివసేన కిఞ్చి వుడ్ఢిం అపస్సన్తా అగ్గిం ఉదకేన నిబ్బాపేత్వా కసిణపరికమ్మం కత్వా అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా బ్రహ్మలోకపరాయణా అహేసు"న్తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో ఉదిచ్చబ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తి. తస్స జాతదివసే మాతాపితరో జాతగ్గిం గహేత్వా ఠపేసుం. అథ నం సోళసవస్సకాలే ఏతదవోచుం "మయం తే, పుత్త, జాతదివసే అగ్గిం గణ్హిమ్హ. సచేసి అగారం అజ్ఝావసితుకామో, తయో వేదే ఉగ్గణ్హ. అథ బ్రహ్మలోకం గన్తుకామో, అగ్గిం గహేత్వా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా అగ్గిం పరిచరన్తో మహాబ్రహ్మానం ఆరాధేత్వా బ్రహ్మలోకపరాయణో హోహీ"తి. సో "న మయ్హం అగారేన అత్థో"తి అగ్గిం గహేత్వా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా అస్సమపదం మాపేత్వా అగ్గిం పరిచరన్తో అరఞ్ఞే విహాసి. సో ఏకదివసం పచ్చన్తగామకే గోదక్ఖిణం లభిత్వా తం గోణం అస్సమపదం నేత్వా చిన్తేసి "అగ్గిభగవన్తం గోమంసం ఖాదాపేస్సామీ"తి. అథస్స ఏతదహోసి "ఇధ లోణం నత్థి, అగ్గిభగవా అలోణం ఖాదితుం న సక్ఖిస్సతి, గామతో లోణం ఆహరిత్వా అగ్గిభగవన్తం సలోణకం ఖాదాపేస్సామీ"తి. సో తం తత్థేవ బన్ధిత్వా లోణత్థాయ గామకం అగమాసి. తస్మిం గతే సమ్బహులా లుద్దకా తం ఠానం ఆగతా. గోణం దిస్వా వధిత్వా మంసం పచిత్వా ఖాదిత్వా నఙ్గుట్ఠఞ్చ జఙ్ఘఞ్చ చమ్మఞ్చ తత్థేవ ఛడ్డేత్వా అవసేసమంసం ఆదాయ అగమంసు.

బ్రాహ్మణో ఆగన్త్వా నఙ్గుట్ఠాదిమత్తమేవ దిస్వా చిన్తేసి "అయం అగ్గిభగవా అత్తనో సన్తకమ్పి రక్ఖితుం న సక్కోతి, మం పన కదా రక్ఖిస్సతి. ఇమినా అగ్గిపరిచరణేన నిరత్థకేన భవితబ్బం, నత్థి ఇతోనిదానం కుసలం వా వుడ్ఢి వా"తి. సో అగ్గిపరిచరియాయ విగతచ్ఛన్దో "హమ్భో అగ్గిభగవా, త్వం అత్తనోపి సన్తకం రక్ఖితుం అసక్కోన్తో మం కదా రక్ఖిస్ససి, మంసం నత్థి, ఏత్తకేనపి తుస్సాహీ"తి నఙ్గుట్ఠాదీని అగ్గిమ్హి పక్ఖిపన్తో ఇమం గాథమాహ –

౧౪౪."బహుమ్పేతం అసబ్భి జాతవేద, యం తం వాలధినాభిపూజయామ;
మంసారహస్స నత్థజ్జ మంసం, నఙ్గుట్ఠమ్పి భవం పటిగ్గహాతూ"తి.

తత్థ **బహుమ్పేత**న్తి ఏత్తకమ్పి బహుం. **అసబ్భీ**తి అసప్పురిస అసాధుజాతిక. **జాతవేదా**తి అగ్గిం ఆలపతి. అగ్గి హి జాతమత్తోవ వేదియతి పఞ్ఞాయతి పాకటో హోతి, తస్మా "జాతవేదో"తి వుచ్చతి. **యం తం వాలధినాభిపూజయామా**తి యం అజ్జ మయం అత్తనోపి సన్తకం రక్ఖితుం అసమత్థం భగవన్తం వాలధినా అభిపూజయామ, ఏతమ్పి తవ బహుమేవాతి దస్సేతి. **మంసారహస్సా**తి మంసం అరహస్స తుయ్హం నత్థి అజ్జ మంసం. **నఙ్గుట్ఠమ్పి భవం పటిగ్గహాతూ**తి అత్తనో సన్తకం రక్ఖితుం అసక్కోన్తో భవం ఇమం సజఙ్ఘచమ్మం నఙ్గుట్ఠమ్పి పటిగ్గణ్హాతూతి.

ఏవం వత్వా మహాసత్తో అగ్గిం ఉదకేన నిబ్బాపేత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "నిబ్బుతగ్గితాపసో అహమేవ తేన సమయేనా"తి.

నఙ్గుట్ఠజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౧౪౫] ౫. రాధజాతకవణ్ణనా

న త్వం రాధ విజానాసీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పురాణదుతియికాపలోభనం ఆరబ్భ కథేసి. పచ్చుప్పన్నవత్థు ఇన్ద్రియజాతకే ఆవి భవిస్సతి. సత్థా పన తం భిక్ఖుం ఆమన్తేత్వా "భిక్ఖు మాతుగామో నామ అరక్ఖియో, ఆరక్ఖం ఠపేత్వా రక్ఖన్తాపి రక్ఖితుం న సక్కోన్తి. త్వమ్పి పుబ్బే ఏతం ఆరక్ఖం ఠపేత్వా రక్ఖన్తోపి రక్ఖితుం నాసక్ఖి, ఇదాని కథం రక్ఖిస్ససీ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సుకయోనియం నిబ్బత్తి. కాసిరట్ఠే ఏకో బ్రాహ్మణో బోధిసత్తఞ్చ కనిట్ఠభాతరఞ్చస్స పుత్తట్ఠానే ఠపేత్వా పోసేసి. తేసు బోధిసత్తస్స “పోట్ఠపాదో”తి నామం అహోసి, ఇతరస్స “రాధో”తి. తస్స పన బ్రాహ్మణస్స భరియా అనాచారా హోతి దుస్సీలా. సో వోహారత్థాయ గచ్ఛన్తో ఉభోపి భాతరో ఆహ – “తాతా, సచే వో మాతా బ్రాహ్మణీ అనాచారం ఆచరతి, వారేయ్యాథ న”న్తి. బోధిసత్తో ఆహ “సాధు, తాత, వారేతుం సక్కోన్తా వారేయ్యామ, అసక్కోన్తా తుణ్హీ భవిస్సామా”తి. ఏవం బ్రాహ్మణో బ్రాహ్మణిం సుకానం నియ్యాదేత్వా వోహారత్థాయ గతో.

తస్స పన గతదివసతో పట్ఠాయ బ్రాహ్మణీ అతిచరితుం ఆరద్ధా, పవిసన్తానఞ్చ నిక్ఖమన్తానఞ్చ అన్తో నత్థి, తస్సా కిరియం దిస్వా రాధో బోధిసత్తం ఆహ – “భాతిక, అమ్హాకం పితా ‘సచే వో మాతా అనాచారం ఆచరతి, వారేయ్యాథా’తి వత్వా గతో, ఇదాని చేసా అనాచారం ఆచరతి, వారేమ న”న్తి. బోధిసత్తో “తాత, త్వం అత్తనో అబ్యత్తతాయ బాలభావేన ఏవం వదేసి, మాతుగామం నామ ఉక్ఖిపిత్వా చరన్తాపి రక్ఖితుం న సక్కోన్తి. యం కమ్మం కాతుం న సక్కా, న తం కాతుం వట్టతీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౯౭. “న త్వం రాధ విజానాసి, అడ్ఢరత్తే అనాగతే;
అబ్యయతం విలపసి, విరత్తా కోసియాయనే”తి.

తత్థ **న త్వం రాధ విజానాసి, అడ్ఢరత్తే అనాగతే**తి తాత రాధ, త్వం న జానాసి, అడ్ఢరత్తే అనాగతే పఠమయామేయేవ ఏత్తకా జనా ఆగతా, ఇదాని కో జానాతి, కిత్తకాపి ఆగమిస్సన్తి. **అబ్యయతం విలపసీ**తి త్వం అబ్యత్తవిలాపం విలపసి. **విరత్తా కోసియాయనే**తి మాతా నో కోసియాయనీ బ్రాహ్మణీ విరత్తా అమ్హాకం పితరి నిప్పేమా జాతా. సచస్సా తస్మిం సినేహో వా పేమం వా భవేయ్య, న ఏవరూపం అనాచారం కరేయ్యాతి ఇమమత్థం ఏతేహి బ్యఞ్జనేహి పకాసేసి.

ఏవం పకాసేత్వా చ పన బ్రాహ్మణియా సద్ధిం రాధస్స వత్తుం న అదాసి. సాపి యావ బ్రాహ్మణస్స అనాగమనా యథారుచియా విచరి. బ్రాహ్మణో ఆగన్త్వా పోట్ఠపాదం పుచ్ఛి – “తాత, కీదిసీ వో మాతా”తి. బోధిసత్తో బ్రాహ్మణస్స సబ్బం యథాభూతం కథేత్వా “కిం తే, తాత, ఏవరూపాయ దుస్సీలాయా”తి వత్వా “తాత, అమ్హేహి మాతుయా దోసస్స కథితకాలతో పట్ఠాయ న సక్కా ఇధ వసితు”న్తి బ్రాహ్మణస్స పాదే వన్దిత్వా సద్ధిం రాధేన ఉప్పతిత్వా అరఞ్ఞం అగమాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. “తదా బ్రాహ్మణో చ బ్రాహ్మణీ చ ఏతేయేవ ద్వే జనా అహేసుం, రాధో ఆనన్దో, పోట్ఠపాదో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

రాధజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౧౯౬] ౬. సముద్దకాకజాతకవణ్ణనా

అపి ను హనుకా సన్తాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సమ్బహులే మహల్లకే భిక్ఖూ ఆరబ్భ కథేసి. తే కిర గిహికాలే సావత్థియం కుటుమ్బికా అడ్ఢా మహద్ధనా అఞ్ఞమఞ్ఞసహాయకా ఏకతో హుత్వా పుఞ్ఞాని కరోన్తా సత్థు ధమ్మదేసనం సుత్వా “మయం మహల్లకా, కిం నో ఘరావాసేన, సత్థు సన్తికే రమణీయే బుద్ధసాసనే పబ్బజిత్వా దుక్ఖస్సన్తం కరిస్సామా”తి సబ్బం సాపతేయ్యం పుత్తధీతాదీనం దత్వా అస్సుముఖం ఞాతిసఙ్ఘం పహాయ సత్థారం పబ్బజ్జం యాచిత్వా పబ్బజింసు. పబ్బజిత్వా పన పబ్బజ్జానురూపం సమణధమ్మం న కరింసు, మహల్లకభావేన ధమ్మమ్పి న పరియాపుణింసు, గిహికాలే

వియ పబ్బజితకాలేపి విహారపరియన్తే పణ్ణసాలం కారేత్వా ఏకతోవ వసింసు. పిణ్డాయ చరన్తాపి అఞ్ఞత్థ అగన్త్వా యేభుయ్యేన అత్తనో పుత్తదారస్సేవ గేహం గన్త్వా భుఞ్జింసు. తేసు ఏకస్స పురాణదుతియికా సబ్బేసమ్పి మహల్లకత్థేరానం ఉపకారా అహోసి, తస్మా సేసాపి అత్తనా లద్ధం ఆహారం గహేత్వా తస్సాయేవ గేహే నిసీదిత్వా భుఞ్జన్తి. సాపి తేసం యథాసన్నిహితం సూపబ్యఞ్జనం దేతి. సా అఞ్ఞతరేన రోగేన ఫుట్ఠా కాలమకాసి. అథ తే మహల్లకత్థేరా విహారం గన్త్వా అఞ్ఞమఞ్ఞం గీవాసు గహేత్వా “మధురహత్థరసా ఉపాసికా కాలకతా”తి విహారపచ్చన్తే రోదన్తా విచరింసు. తేసం సద్దం సుత్వా ఇతో చితో చ భిక్ఖూ సన్నిపతిత్వా “ఆవుసో, కస్మా రోదథా”తి పుచ్ఛింసు. తే “అమ్హాకం సహాయస్స పురాణదుతియికా మధురహత్థరసా కాలకతా అమ్హాకం అతివియ ఉపకారా, ‘ఇదాని కుతో తథారూపిం లభిస్సామా’తి ఇమినా కారణేన రోదిమ్హా”తి ఆహంసు.

తేసం తం విప్పకారం దిస్వా భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం “ఆవుసో, ఇమినా నామ కారణేన మహల్లకత్థేరా అఞ్ఞమఞ్ఞం గీవాసు గహేత్వా విహారపచ్చన్తే రోదన్తా విచరన్తీ”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవేతే తస్సా కాలకిరియాయ రోదన్తా విచరన్తి, పుబ్బేపేతే ఇమం కాకయోనియం నిబ్బత్తిత్వా సముద్దే మతం నిస్సాయ ‘సముద్దఉదకం ఉస్సిఞ్చిత్వా ఏతం నీహరిస్సామా’తి వాయమన్తా పణ్డితే నిస్సాయ జీవితం లభింసూ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సముద్దదేవతా హుత్వా నిబ్బత్తి. అథేకో కాకో అత్తనో భరియం కాకిం ఆదాయ గోచరం పరియేసమానో సముద్దతీరం అగమాసి . తస్మిం కాలే మనుస్సా సముద్దతీరే ఖీరపాయాసమచ్ఛమంససురాదీహి నాగబలికమ్మం కత్వా పక్కమింసు. అథ సో కాకో బలికమ్మట్ఠానం గన్త్వా ఖీరాదీని దిస్వా సద్ధిం కాకియా ఖీరపాయాసమచ్ఛమంసాదీని భుఞ్జిత్వా బహుం సురం పివి. తే ఉభోపి సురామదమత్తా “సముద్దకీళం కీళిస్సామా”తి వేలన్తే నిసీదిత్వా న్హాయితుం ఆరభింసు అథేకా ఊమి ఆగన్త్వా కాకిం గహేత్వా సముద్దం పవేసేసి. తమేకో మచ్ఛో మంసం ఖాదిత్వా అజ్ఝోహరి. కాకో “భరియా మే మతా”తి రోది పరిదేవి. అథస్స పరిదేవనసద్దం సుత్వా బహూ కాకా సన్నిపతిత్వా “కింకారణా రోదసీ”తి పుచ్ఛింసు. “సహాయికా వో వేలన్తే న్హాయమానా ఊమియా హటా”తి. తే సబ్బేపి ఏకరవం రవన్తా రోదింసు. అథ నేసం ఏతదహోసి “ఇదం సముద్దఉదకం నామ అమ్హాకం కిం పహోసి, ఉదకం ఉస్సిఞ్చిత్వా సముద్దం తుచ్ఛం కత్వా సహాయికం నీహరిస్సామా”తి. తే ముఖం పూరేత్వా పూరేత్వా ఉదకం బహి ఛడ్డేన్తి, లోణూదకేన చ గలే సుస్సమానే ఉట్ఠాయుట్ఠాయ థలం గన్త్వా విస్సమన్తి.

తే హనూసు కిలన్తేసు ముఖేసు సుక్ఖన్తేసు అక్ఖీసు రత్తేసు దీనా కిలన్తా హుత్వా అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆమన్తేత్వా “అమ్భో, మయం సముద్దఉదకం గహేత్వా బహి పాతేమ, గహితగహితట్ఠానం పున ఉదకేన పూరతి, సముద్దం తుచ్ఛం కాతుం న సక్ఖిస్సామా”తి వత్వా ఇమం గాథమాహంసు –

౧౪౬.“అపి ను హనుకా సన్తా, ముఖఞ్చ పరిసుస్సతి;
ఓరమామ న పారేమ, పూరతేవ మహోదధీ”తి.

తత్థ **అపి ను హనుకా సన్తాతి** అపి నో హనుకా సన్తా, అపి అమ్హాకం హనుకా కిలన్తా. **ఓరమామ న పారేమాతి** మయం అత్తనో బలేన మహాసముద్దఉదకం ఆకడ్ఢామ ఓసారేమ, తుచ్ఛం పన నం కాతుం న సక్కోమ. అయఞ్హి **పూరతేవ**

మహోదధీతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా సబ్బేపి తే కాకా “తస్సా కాకియా ఏవరూపం నామ తుణ్డం అహోసి, ఏవరూపాని వట్టక్ఖీని, ఏవరూపం ఛవిసణ్ఠానం, ఏవరూపో మధురసద్దో. సా నో ఇమం చోరసముద్దం నిస్సాయ నట్ఠా”తి బహుం విప్పలపింసు. తే ఏవం విప్పలపమానే సముద్దదేవతా భేరవరూపం దస్సేత్వా పలాపేసి, ఏవం తేసం సోత్థి అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా కాకీ అయం పురాణదుతియికా అహోసి, కాకో మహల్లకత్థేరో, సేసకాకా సేసమహల్లకత్థేరా, సముద్దదేవతా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

సముద్దకాకజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౧౪౭] ౭. పుప్ఫరత్తజాతకవణ్ణనా

నయిదం దుక్ఖం అదుం దుక్ఖన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. సో హి భగవతా “సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు ఉక్కణ్ఠితో”తి వుత్తే “సచ్చ”న్తి వత్వా “కేన ఉక్కణ్ఠాపితోసీ”తి చ పుట్ఠో “పురాణదుతియికాయా”తి వత్వా “మధురహత్థరసా, భన్తే, సా ఇత్థీ, న సక్కోమి తం వినా వసితు”న్తి ఆహ. అథ నం సత్థా “ఏసా తే భిక్ఖు అనత్థకారికా, పుబ్బేపి త్వం ఏతం నిస్సాయ సూలే ఉత్తాసితో ఏతఞ్ఞేవ పత్థయమానో కాలం కత్వా నిరయే నిబ్బత్తో, ఇదాని నం కస్మా పున పత్థేసీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో ఆకాసట్ఠదేవతా అహోసి. అథ బారాణసియం కత్తికరత్తివారఛణో సమ్పత్తో హోతి, నగరం దేవనగరం వియ అలఙ్కరింసు. సబ్బో జనో ఖణకీళానిస్సితో అహోసి. ఏకస్స పన దుగ్గతమనుస్సస్స ఏకమేవ ఘనసాటకయుగం అహోసి. సో తం సుధోతం ధోవాపేత్వా ఓభఞ్జాపేత్వా సతవలికం సహస్సవలికం కారేత్వా ఠపేసి. అథ నం భరియా ఏవమాహ “ఇచ్ఛామహం, సామి, ఏకం కుసుమ్భరత్తం నివాసేత్వా ఏకం పారుపిత్వా తవ కణ్ఠే లగ్గా కత్తికరత్తివారం చరితు”న్తి. “భద్దే, కుతో అమ్హాకం దలిద్దానం కుసుమ్భం, సుద్ధవత్థం నివాసేత్వా కీళాహీ”తి? “కుసుమ్భరత్తం అలభమానా ఛణకీళం న కీళిస్సామి, త్వం అఞ్ఞం ఇత్థిం గహేత్వా కీళస్సూ”తి. “భద్దే, కిం మం పీళేసి, కుతో అమ్హాకం కుసుమ్భ”న్తి? “సామి, పురిసస్స ఇచ్ఛాయ సతి కిం నామ నత్థి, నను రఞ్ఞో కుసుమ్భవత్థుస్మిం బహు కుసుమ్భ”న్తి. “భద్దే , తం ఠానం రక్ఖసపరిగ్గహితపోక్ఖరణిసదిసం, బలవారక్ఖా, న సక్కా ఉపసఙ్కమితుం, మా తే ఏతం రుచ్చి, యథాలద్ధేనేవ తుస్సస్సూ”తి. “సామి, రత్తిభాగే అన్ధకారే సతి పురిసస్స అగమనీయట్ఠానం నామ నత్థీ”తి. ఇతి సో తాయ పునప్పునం కథేన్తియా కిలేసవసేన తస్సా వచనం గహేత్వా “హోతు భద్దే, మా చిన్తయిత్థా”తి తం సమస్సాసేత్వా రత్తిభాగే జీవితం పరిచ్చజిత్వా నగరా నిక్ఖమిత్వా రఞ్ఞో కుసుమ్భవత్థుం గన్త్వా వతిం మద్దిత్వా అన్తోవత్థుం పావిసి. ఆరక్ఖమనుస్సా వతిసద్దం సుత్వా “చోరో చోరో”తి పరివారేత్వా గహేత్వా పరిభాసిత్వా కోట్టేత్వా బన్ధిత్వా పభాతాయ రత్తియా రఞ్ఞో దస్సేసుం. రాజా “గచ్ఛథ, నం సూలే ఉత్తాసేథా”తి ఆహ. అథ నం పచ్ఛాబాహం బన్ధిత్వా వజ్ఝభేరియా వజ్జమానాయ నగరా నిక్ఖమాపేత్వా సూలే ఉత్తాసేసుం. బలవవేదనా పవత్తన్తి, కాకా సీసే నిలీయిత్వా కణయగ్గసదిసేహి తుణ్డేహి అక్ఖీని విజ్ఝన్తి.

సో తథారూపమ్పి దుక్ఖం అమనసికరిత్వా తమేవ ఇత్థిం అనుస్సరిత్వా “తాయ నామమ్హి ఘనపుప్ఫరత్తవత్థనివత్థాయ కణ్ఠే ఆసత్తబాహుయుగళాయ సద్ధిం కత్తికరత్తివారతో పరిహీనో”తి చిన్తేత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౪౭."నయిదం దుక్ఖం అదుం దుక్ఖం, యం మం తుదతి వాయసో;
యం సామా పుప్ఫరత్తేన, కత్తికం నానుభోస్సతీ"తి.

తత్థ **నయిదం దుక్ఖం అదుం దుక్ఖం, యం మం తుదతి వాయసో**తి యఞ్చ ఇదం సూలే లగ్గనపచ్చయం కాయికచేతసికదుక్ఖం, యఞ్చ లోహమయేహి వియ తుణ్డేహి వాయసో తుదతి, ఇదం సబ్బమ్పి మయ్హం న దుక్ఖం, అదుం దుక్ఖం ఏతంయేవ పన మే దుక్ఖన్తి అత్థో. కతరం? **యం సామా పుప్ఫరత్తేన, కత్తికం నానుభోస్సతీ**తి, యం సా పియఙ్గసామా మమ భరియా ఏకం కుసుమ్భరత్తం నివాసేత్వా ఏకం పారుపిత్వా ఏవం ఘనపుప్ఫరత్తేన వత్థయుగేన అచ్ఛన్నా మమ కణ్ఠే గహేత్వా కత్తికరత్తివారం నానుభవిస్సతి, ఇదం మయ్హం దుక్ఖం, ఏతదేవ హి మం బాధతీతి? సో ఏవం మాతుగామం ఆరబ్భ విప్పలపన్తోయేవ కాలం కత్వా నిరయే నిబ్బత్తి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా జయమ్పతికావ ఇదాని జయమ్పతికా, తం కారణం పచ్చక్ఖం కత్వా ఠితా ఆకాసట్ఠదేవతా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

పుప్ఫరత్తజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౧౪౮] ౮. సిఙ్గాలజాతకవణ్ణనా

నాహం పునం న చ పునన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కిలేసనిగ్గహం ఆరబ్భ కథేసి. సావత్థియం కిర పఞ్చసతమత్తా సహాయకా మహావిభవా సేట్ఠిపుత్తా సత్థు ధమ్మదేసనం సుత్వా సాసనే ఉరం దత్వా పబ్బజిత్వా జేతవనే అన్తోకోటిసన్థారే విహరింసు. అథేకదివసం తేసం అడ్ఢరత్తసమయే కిలేసనిస్సితో సఙ్కప్పో ఉప్పజ్జి. తే ఉక్కణ్ఠిత్వా అత్తనా జహితకిలేసే పున గణ్హితుం చిత్తం ఉప్పాదయింసు. అథ సత్థా అడ్ఢరత్తసమనన్తరే సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణదణ్డదీపకం ఉక్ఖిపిత్వా "కతరాయ ను ఖో రతియా జేతవనే భిక్ఖూ విహరన్తీ"తి భిక్ఖూనం అజ్ఝాసయం ఓలోకేన్తో తేసం భిక్ఖూనం అబ్భన్తరే కామరాగసఙ్కప్పస్స ఉప్పన్నభావం అఞ్ఞాసి. సత్థా చ నామ ఏకపుత్తికా ఇత్థీ అత్తనో పుత్తం వియ, ఏకచక్ఖుకో పురిసో చక్ఖుం వియ అత్తనో సావకే రక్ఖతి. పుబ్బణ్హాదీసు యస్మిం యస్మిం సమయే తేసం కిలేసా ఉప్పజ్జన్తి, తే తేసం కిలేసే తతో పరం వడ్ఢితుం అదత్వా తస్మిం తస్మింయేవ సమయే నిగ్గణ్హాతి. తేనస్స ఏతదహోసి "అయం చక్కవత్తిరఞ్ఞో అన్తోనగరేయేవ చోరానం ఉప్పన్నకాలో వియ వత్తతి, ఇదానేవ తేసం ధమ్మదేసనం కత్వా తే కిలేసే నిగ్గణ్హిత్వా అరహత్తం దస్సామీ"తి. సో సురభిగన్ధకుటితో నిక్ఖమిత్వా మధురస్సరేన "ఆనన్దా"తి ఆయస్మన్తం ధమ్మభణ్డాగారికం ఆనన్దత్థేరం ఆమన్తేసి. థేరో "కిం, భన్తే"తి ఆగన్త్వా వన్దిత్వా అట్ఠాసి. "ఆనన్ద, యత్తకా భిక్ఖూ అన్తోకోటిసన్థారే విహరన్తి, సబ్బేవ గన్ధకుటిపరివేణే సన్నిపాతేహీ"తి. ఏవం కిరస్స అహోసి "సచాహం తేయేవ పఞ్చసతే భిక్ఖూ పక్కోసాపేస్సామి. 'సత్థారా నో అబ్భన్తరే కిలేసానం ఉప్పన్నభావో ఞాతో'తి సంవిగ్గమానసా ధమ్మదేసనం సమ్పటిచ్ఛితుం న సక్ఖిస్సన్తీ"తి. తస్మా "సబ్బే సన్నిపాతేహీ"తి ఆహ. థేరో "సాధు, భన్తే"తి అవాపురణం ఆదాయ పరివేణేన పరివేణం ఆహిణ్డిత్వా సబ్బే భిక్ఖూ గన్ధకుటిపరివేణే సన్నిపాతేత్వా బుద్ధాసనం పఞ్ఞాపేసి.

సత్థా పల్లఙ్కం ఆభుజిత్వా ఉజుం కాయం పణిధాయ సిలాపథవియం పతిట్ఠహమానో సినేరు వియ పఞ్ఞత్తే బుద్ధాసనే నిసీది ఆవేళావేళా యమకయమకా ఛబ్బణ్ణఘనబుద్ధరస్మియో విస్సజ్జేన్తో. తాపి రస్మియో పాతిమత్తా ఛత్తమత్తా కూటాగారకుచ్ఛిమత్తా ఛిజ్జిత్వా ఛిజ్జిత్వా గగనతలే విజ్జులతా వియ సఞ్చరింసు, అణ్ణవకుచ్ఛిం ఖోభేత్వా

బాలసూరియుగ్గమనకాలో వియ అహోసి. భిక్ఖుసఙ్ఘోపి సత్థారం వన్దిత్వా గరుచిత్తం పచ్చుపట్ఠపేత్వా రత్తకమ్బలసాణియా పరిక్ఖిపన్తో వియ పరివారేత్వా నిసీది. సత్థా బ్రహ్మస్సరం నిచ్ఛారేన్తో భిక్ఖూ ఆమన్తేత్వా “న, భిక్ఖవే, భిక్ఖునా నామ కామవితక్కం బ్యాపాదవితక్కం విహింసావితక్కన్తి ఇమే తయో అకుసలవితక్కే వితక్కేతుం వట్టతి. అన్తో ఉప్పన్నకిలేసో హి ‘పరిత్తకో’తి అవమఞ్ఞితుం న వట్టతి, కిలేసో నామ పచ్చామిత్తసదిసో. పచ్చామిత్తో చ ఖుద్దకో నామ నత్థి, ఓకాసం లభిత్వా వినాసమేవ పాపేతి, ఏవమేవ అప్పమత్తకోపి కిలేసో ఉప్పజ్జిత్వా వడ్ఢితుం లభన్తో మహావినాసం పాపేతి. కిలేసో నామేస హలాహలవిసూపమో ఉప్పాటితచ్ఛవిగణ్డసదిసో ఆసీవిసపటిభాగో అసనిఅగ్గిసదిసో అల్లీయితుం న యుత్తో ఆసఙ్కితబ్బో. ఉప్పన్నుప్పన్నక్ఖణేయేవ పటిసఙ్ఖానబలేన భావనాబలేన యథా ముహుత్తమ్పి హదయే అట్ఠత్వా పదుమినిపత్తా ఉదకబిన్దు వియ వివట్టతి, ఏవం పజహితబ్బో. పోరాణకపణ్డితాపి అప్పమత్తకమ్పి కిలేసం గరహిత్వా యథా పున అబ్భన్తరే నుప్పజ్జతి, ఏవం నిగ్గణ్హింసూ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సిఙ్గాలయోనియం పటిసన్ధిం గహేత్వా అరఞ్ఞే నదీతీరే నివాసం కప్పేసి. అథేకో జరహత్థీ గఙ్గాతీరే కాలమకాసి. సిఙ్గాలో గోచరప్పసుతో తం మతహత్థిసరీరం దిస్వా “మహా మే గోచరో ఉప్పన్నో”తి గన్త్వా తం సోణ్డే డంసి, నఙ్గలీసాయ దట్ఠకాలో వియ అహోసి. సో “నత్థేత్థ ఖాదితబ్బయుత్తక”న్తి దన్తేసు డంసి, థమ్భే దట్ఠకాలో వియ అహోసి. కణ్ణే డంసి, సుప్పకోటియం దట్ఠకాలో వియ అహోసి. ఉదరే డంసి, కుసూలే దట్ఠకాలో వియ అహోసి. పాదే డంసి, ఉదుక్ఖలే దట్ఠకాలో వియ అహోసి. నఙ్గుట్ఠే డంసి, ముసలే దట్ఠకాలో వియ అహోసి. సో “ఏత్థాపి నత్థి ఖాదితబ్బయుత్తక”న్తి సబ్బత్థ అస్సాదం అలభన్తో వచ్చమగ్గే డంసి, ముదుపూవే దట్ఠకాలో వియ అహోసి. సో “లద్ధం దాని మే ఇమస్మిం సరీరే ముదు ఖాదితబ్బయుత్తకట్ఠాన”న్తి తతో పట్ఠాయ ఖాదన్తో అన్తోకుచ్ఛిం పవిసిత్వా వక్కహదయాదీని ఖాదిత్వా పిపాసితకాలే లోహితం పివిత్వా నిపజ్జితుకామకాలే ఉదరం పత్థరిత్వా నిపజ్జతి.

అథస్స ఏతదహోసి – “ఇదం హత్థిసరీరం మయ్హం నివాససుఖతాయ గేహసదిసం, ఖాదితుకామతాయ సతి పహూతమంసం, కిం దాని మే అఞ్ఞత్థ కమ్మ”న్తి సో అఞ్ఞత్థ అగన్త్వా హత్థికుచ్ఛియంయేవ మంసం ఖాదిత్వా వసతి. గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే కాలే నిదాఘే వాతసమ్ఫస్సేన చేవ సూరియరస్మిసన్తాపేన చ తం కుణపం సుస్సిత్వా వలియో గణ్హి, సిఙ్గాలస్స పవిట్ఠద్వారం పిహితం, అన్తోకుచ్ఛియం అన్ధకారో అహోసి. సిఙ్గాలస్స లోకన్తరికనివాసో వియ జాతో. కుణపే సుస్సన్తే మంసమ్పి సుస్సి, లోహితమ్పి పచ్ఛిజ్జి. సో నిక్ఖమనద్వారం అలభన్తో భయప్పత్తో హుత్వా సన్ధావన్తో ఇతో చితో చ పహరిత్వా నిక్ఖమనద్వారం పరియేసమానో విచరతి. ఏవం తస్మిం ఉక్ఖలియం పిట్ఠపిణ్డి వియ అన్తోకుచ్ఛియం పచ్చమానే కతిపాహచ్చయేన మహామేఘో పావస్సి. అథ నం కుణపం తేమేత్వా ఉట్ఠాయ పకతిసణ్ఠానేన అట్ఠాసి. వచ్చమగ్గో వివటో హుత్వా తారకా వియ పఞ్ఞాయి. సిఙ్గాలో తం ఛిద్దం దిస్వా “ఇదాని మే జీవితం లద్ధ”న్తి యావ హత్థిసీసా పటిక్కమిత్వా వేగేన పక్ఖన్దిత్వా వచ్చమగ్గం సీసేన పహరిత్వా నిక్ఖమి. తస్స సఞ్ఛన్నసరీరత్తా సబ్బలోమాని వచ్చమగ్గే అల్లీయింసు. సో తాలక్ఖన్ధసదిసేన నిల్లోమేన సరీరేన ఉబ్బిగ్గచిత్తో ముహుత్తం ధావిత్వా నివత్తిత్వా నిసిన్నో సరీరం ఓలోకేత్వా “ఇదం దుక్ఖం మయ్హం న అఞ్ఞేన కతం, లోభహేతు పన లోభకారణా లోభం నిస్సాయ మయా ఏతం కతం, ఇతో దాని పట్ఠాయ న లోభవసికో భవిస్సామి, పున హత్థిసరీరం నామ న పవిసిస్సామీ”తి సంవిగ్గహదయో హుత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౪౮. “నాహం పునం న చ పునం, న చాపి అపునప్పునం;

హత్థిబోన్దిం పవేక్ఖామి, తథా హి భయతజ్జితో”తి.

తత్థ **న చాపి అపునప్పునన్తి** అ-కారో నిపాతమత్తో. అయం పనేతిస్సా సకలాయపి గాథాయ అత్థో – అహఞ్హి ఇతో పున, తతో చ పునాతి వుత్తవారతో పున తతోపి చ పునప్పునం వారణసరీరసఙ్ఖాతం **హత్థిబోన్దిం న పవేక్ఖామి**. కింకారణా? **తథా హి భయతజ్జితో,** తథా హి అహం ఇమస్మిఞ్ఞేవ పవేసనే భయతజ్జితో మరణభయేన సన్తాసం సంవేగం ఆపాదితోతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా తతోవ పలాయిత్వా పున తం వా అఞ్ఞం వా హత్థిసరీరం నివత్తిత్వాపి న ఓలోకేసి. తతో పట్ఠాయ న లోభవసికో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా "భిక్ఖవే, అన్తో ఉప్పన్నకిలేసస్స నామ వడ్ఢితుం అదత్వా తత్థ తత్థేవ నం నిగ్గణ్హితుం వట్టతీ"తి వత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి. సచ్చపరియోసానే పఞ్చసతాపి తే భిక్ఖూ అరహత్తే పతిట్ఠహింసు, అవసేసేసు కేచి సోతాపన్నా, కేచి సకదాగామినో, కేచి అనాగామినో అహేసుం. తదా సిఙ్గాలో అహమేవ అహోసిన్తి.

సిఙ్గాలజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౧౪౯] ౯. ఏకపణ్ణజాతకవణ్ణనా

ఏకపణ్ణో అయం రుక్ఖోతి ఇదం సత్థా వేసాలిం ఉపనిస్సాయ మహావనే కూటాగారసాలాయం విహరన్తో వేసాలికం దుట్ఠలిచ్ఛవికుమారం ఆరబ్భ కథేసి. తస్మిఞ్హి కాలే వేసాలినగరం గావుతగావుతన్తరే తీహి పాకారేహి పరిక్ఖిత్తం తీసు ఠానేసు గోపురట్టాలకయుత్తం పరమసోభగ్గప్పత్తం. తత్థ నిచ్చకాలం రజ్జం కారేత్వా వసన్తానఞ్ఞేవ రాజూనం సత్త సహస్సాని సత్త సతాని సత్త చ రాజానో హోన్తి, తత్తకాయేవ ఉపరాజానో, తత్తకా సేనాపతినో, తత్తకా భణ్డాగారికా. తేసం రాజకుమారానం అన్తరే ఏకో దుట్ఠలిచ్ఛవికుమారో నామ అహోసి కోధనో చణ్డో ఫరుసో సాహసికో, దణ్డేన ఘట్టితఆసీవిసో వియ నిచ్చం పజ్జలితో కోధేన. తస్స పురతో ద్వే తీణి వచనాని కథేతుం సమత్థో నామ నత్థి. తం నేవ మాతాపితరో, న ఞాతయో, న మిత్తసుహజ్జా సిక్ఖాపేతుం సక్ఖింసు. అథస్స మాతాపితూనం ఏతదహోసి "అయం కుమారో అతిఫరుసో సాహసికో, ఠపేత్వా సమ్మాసమ్బుద్ధం అఞ్ఞో ఇమం వినేతుం సమత్థో నామ నత్థి, బుద్ధవేనేయ్యేన భవితబ్బ"న్తి. తే తం ఆదాయ సత్థు సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా ఆహంసు "భన్తే, అయం కుమారో చణ్డో ఫరుసో కోధేన పజ్జలతి, ఇమస్స ఓవాదం దేథా"తి.

సత్థా తం కుమారం ఓవది – "కుమార, ఇమేసు నామ సత్తేసు చణ్డేన ఫరుసేన సాహసికేన విహేఠకజాతికేన న భవితబ్బం, ఫరుసవాచో చ నామ విజాతమాతుయాపి పితునోపి పుత్తదారస్సపి భాతిభగినీనమ్పి పజాపతియాపి మిత్తబన్ధవానమ్పి అప్పియో హోతి అమనాపో, డంసితుం ఆగచ్ఛన్తో సప్పో వియ, అటవియం ఉట్ఠితచోరో వియ, ఖాదితుం ఆగచ్ఛన్తో యక్ఖో వియ చ ఉబ్బేజనీయో హుత్వా దుతియచిత్తవారే నిరయాదీసు నిబ్బత్తతి. దిట్ఠేయేవ చ ధమ్మే కోధనో పుగ్గలో మణ్డితపసాధితోపి దుబ్బణ్ణోవ హోతి, పుణ్ణచన్దసస్సిరికమ్పిస్స ముఖం జాలాభిహతపదుమం వియ మలగ్గహితకఞ్చనాదాసమణ్డలం వియ చ విరూపం హోతి దుద్దసికం. కోధం నిస్సాయ హి సత్తా సత్థం ఆదాయ అత్తనావ అత్తానం పహరన్తి, విసం ఖాదన్తి, రజ్జుయా ఉబ్బన్ధన్తి, పపాతా పపతన్తి. ఏవం కోధవసేన కాలం కత్వా నిరయాదీసు ఉప్పజ్జన్తి, విహేఠకజాతికాపి దిట్ఠేవ ధమ్మే గరహం పత్వా కాయస్స భేదా నిరయాదీసు ఉప్పజ్జన్తి, పున మనుస్సత్తం లభిత్వా విజాతకాలతో పట్ఠాయ రోగబహులావ హోన్తి. చక్ఖురోగో సోతరోగోతిఆదీసు చ రోగేసు ఏకతో ఉట్ఠాయ ఏకస్మిం పతన్తి, రోగేన అపరిముత్తావ హుత్వా నిచ్చం దుక్ఖితావ హోన్తి, తస్మా సబ్బేసు సత్తేసు మేత్తచిత్తేన హితచిత్తేన ముదుచిత్తేన భవితబ్బం. ఏవరూపో హి పుగ్గలో నిరయాదిభయేహి న పరిముచ్చతీ"తి. సో కుమారో సత్థు ఓవాదం సుత్వా ఏకోవాదేనేవ

నిహతమానో దన్తో నిబ్బిసేవనో మేత్తచిత్తో ముదుచిత్తో అహోసి. అఞ్ఞం అక్కోసన్తమ్పి పహరన్తమ్పి నివత్తిత్వా న ఓలోకేసి, ఉద్ధటదాఠో వియ సప్పో, అళచ్ఛిన్నో వియ కక్కటకో, ఛిన్నవిసాణో వియ చ ఉసభో అహోసి.

తస్స తం పవత్తిం ఞత్వా భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం "ఆవుసో, దుట్ఠలిచ్ఛవికుమారం సుచిరమ్పి ఓవదిత్వా నేవ మాతాపితరో, న ఞాతిమిత్తాదయో దమేతుం సక్ఖింసు, సమ్మాసమ్బుద్ధో పన తం ఏకోవాదేనేవ దమేత్వా నిబ్బిసేవనం కత్వా మత్తవరవారణం వియ సముగ్గహితానేఞ్జకారణం అకాసి. యావ సుభాసితం చిదం – 'హత్థిదమకేన, భిక్ఖవే, హత్థిదమ్మో సారితో ఏకంయేవ దిసం ధావతి పురత్థిమం వా పచ్ఛిమం వా ఉత్తరం వా దక్ఖిణం వా. అస్సదమకేన... పే.... గోదమకేన...పే.... దక్ఖిణం వా. తథాగతేన హి, భిక్ఖవే, అరహతా సమ్మాసమ్బుద్ధేన పురిసదమ్మో సారితో అట్ఠ దిసా విధావతి, రూపీ రూపాని పస్సతి. అయమేకా దిసా...పే.... సో వుచ్చతి 'యోగ్గాచరియానం అనుత్తరో పురిసదమ్మసారథీ'తి (మ. ని. ౩.౩౧౨). న హి, ఆవుసో, సమ్మాసమ్బుద్ధేన సదిసో పురిసదమ్మసారథీ నామ అత్థీ"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవేస మయా ఏకోవాదేనేవ దమితో, పుబ్బేపాహం ఇమం ఏకోవాదేనేవ దమేసి"న్తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో ఉదిచ్చబ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తక్కసిలాయం తయో వేదే సబ్బసిప్పాని చ ఉగ్గహేత్వా కిఞ్చి కాలం ఘరావాసం వసిత్వా మాతాపితూనం అచ్చయేన ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా హిమవన్తే వాసం కప్పేసి. తత్థ చిరం వసిత్వా లోణమ్బిలసేవనత్థాయ జనపదం గన్త్వా బారాణసిం పత్వా రాజుయ్యానే వసిత్వా పునదివసే సునివత్థో సుపారుతో తాపసాకప్పసమ్పన్నో భిక్ఖాయ నగరం పవిసిత్వా రాజఙ్గణం పాపుణి. రాజా సీహపఞ్జరేన ఓలోకేన్తో తం దిస్వా ఇరియాపథే పసీదిత్వా "అయం తాపసో సన్తిన్ద్రియో సన్తమాననో యుగమత్తదసో, పదవారే పదవారే సహస్సత్థవికం ఠపేన్తో వియ సీహవిజమ్భితేన ఆగచ్ఛతి. సచే సన్తధమ్మో నామేకో అత్థి, ఇమస్స తేనబ్భన్తరే భవితబ్బ"న్తి చిన్తేత్వా ఏకం అమచ్చం ఓలోకేసి. సో "కిం కరోమి, దేవా"తి ఆహ. ఏతం "తాపసం ఆనేహీ"తి. సో "సాధు, దేవా"తి బోధిసత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా హత్థతో భిక్ఖాభాజనం గహేత్వా "కిం, మహాపుఞ్ఞా"తి వుత్తే "భన్తే, రాజా తం పక్కోసతీ"తి ఆహ. బోధిసత్తో "న మయం రాజకులూపకా, హిమవన్తికా నామమ్హా"తి ఆహ. అమచ్చో గన్త్వా తమత్థం రఞ్ఞో ఆరోచేసి. రాజా "అఞ్ఞో అమ్హాకం కులూపకో నత్థి, ఆనేహి న"న్తి ఆహ. అమచ్చో గన్త్వా బోధిసత్తం వన్దిత్వా యాచిత్వా రాజనివేసనం పవేసేసి.

రాజా బోధిసత్తం వన్దిత్వా సముస్సితసేతచ్ఛత్తే కఞ్చనపల్లఙ్కే నిసీదాపేత్వా అత్తనో పటియత్తం నానగ్గరసభోజనం భోజేత్వా "కహం, భన్తే, వసథా"తి పుచ్ఛి. "హిమవన్తికా మయం, మహారాజా"తి. "ఇదాని కహం గచ్ఛథా"తి? "వస్సారత్తానురూపం సేనాసనం ఉపధారేమ, మహారాజా"తి. "తేన హి, భన్తే, అమ్హాకఞ్ఞేవ ఉయ్యానే వసథా"తి పటిఞ్ఞం గహేత్వా సయమ్పి భుఞ్జిత్వా బోధిసత్తం ఆదాయ ఉయ్యానం గన్త్వా పణ్ణసాలం మాపేత్వా రత్తిట్ఠానదివాట్ఠానాపి కారేత్వా పబ్బజితపరిక్ఖారే దత్వా ఉయ్యానపాలం పటిచ్ఛాపేత్వా నగరం పావిసి. తతో పట్ఠాయ బోధిసత్తో ఉయ్యానే వసతి. రాజాపిస్స దివసే దివసే ద్వత్తిక్ఖత్తుం ఉపట్ఠానం గచ్ఛతి.

తస్స పన రఞ్ఞో దుట్ఠకుమారో నామ పుత్తో అహోసి చణ్డో ఫరుసో, నేవ నం రాజా దమేతుం అసక్ఖి, న సేసఞాతకా. అమచ్చాపి బ్రాహ్మణగహపతికాపి ఏకతో హుత్వా "సామి, మా ఏవం కరి, ఏవం కాతుం న లబ్భా"తి కుజ్ఝిత్వా కథేన్తాపి కథం

గాహాపేతుం నాసక్ఖింసు. రాజా చిన్తేసి “ఠపేత్వా మమ అయ్యం హిమవన్తతాపసం అఞ్ఞో ఇమం కుమారం దమేతుం సమత్థో నామ నత్థి, సోయేవ నం దమేస్సతీ”తి. సో కుమారం ఆదాయ బోధిసత్తస్స సన్తికం గన్త్వా “భన్తే, అయం కుమారో చణ్డో ఫరుసో , మయం ఇమం దమేతుం న సక్కోమ, తుమ్హే నం ఏకేన ఉపాయేన సిక్ఖాపేథా”తి కుమారం బోధిసత్తస్స నియ్యాదేత్వా పక్కామి. బోధిసత్తో కుమారం గహేత్వా ఉయ్యానే విచరన్తో ఏకతో ఏకేన, ఏకతో ఏకేనాతి ద్వీహియేవ పత్తేహి ఏకం నిమ్బపోతకం దిస్వా కుమారం ఆహ – “కుమార, ఏతస్స తావ రుక్ఖపోతకస్స పణ్ణం ఖాదిత్వా రసం జానాహీ”తి? సో తస్స ఏకం పత్తం ఖాదిత్వా రసం ఞత్వా “థూ”తి సహ ఖేళేన భూమియం నుట్ఠాభి. “కిం ఏతం, కుమారా”తి వుత్తే “భన్తే, ఇదానేవేస రుక్ఖో హలాహలవిసూపమో, వడ్ఢన్తో పన బహూ మనుస్సే మారేస్సతీ”తి తం నిమ్బపోతకం ఉప్పాటేత్వా హత్థేహి పరిమద్దిత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౪౯.“ఏకపణ్ణో అయం రుక్ఖో, న భూమ్యా చతురఙ్గులో;
ఫలేన విసకప్పేన, మహాయం కిం భవిస్సతీ”తి.

తత్థ **ఏకపణ్ణో**తి ఉభోసు పస్సేసు ఏకేకపణ్ణో. **న భూమ్యా చతురఙ్గులో**తి భూమితో చతురఙ్గులమత్తమ్పి న వడ్ఢితో. **ఫలేనా**తి ఫలరసేన. **విసకప్పేనా**తి హలాహలవిససదిసేన. ఏవం ఖుద్దకోపి సమానో ఏవరూపేన తిత్తకేన పణ్ణేన సమన్నాగతోతి అత్థో. **మహాయం కిం భవిస్సతీ**తి యదా పనాయం వుద్ధిప్పత్తో మహా భవిస్సతి, తదా కిం నామ భవిస్సతి, అద్ధా మనుస్సమారకో భవిస్సతీతి ఏతం ఉప్పాటేత్వా మద్దిత్వా ఛడ్డేసిన్తి ఆహ.

అథ నం బోధిసత్తో ఏతదవోచ “కుమార, త్వం ఇమం నిమ్బపోతకం ‘ఇదానేవ ఏవంతిత్తకో, మహల్లకకాలే కిం భవిస్సతి, కుతో ఇమం నిస్సాయ వుడ్ఢీ’తి ఉప్పాటేత్వా మద్దిత్వా ఛడ్డేసి? యథా త్వం ఏతస్మిం పటిపజ్జి, ఏవమేవ తవ రట్ఠవాసినోపి ‘అయం కుమారో దహరకాలేయేవ ఏవం చణ్డో ఫరుసో, మహల్లకకాలే రజ్జం పత్వా కిం నామ కరిస్సతి, కుతో అమ్హాకం ఏతం నిస్సాయ వుడ్ఢీ’తి తవ కులసన్తకం రజ్జం అదత్వా నిమ్బపోతకం వియ తం ఉప్పాటేత్వా రట్ఠా పబ్బాజనీయకమ్మం కరిస్సన్తి, తస్మా నిమ్బరుక్ఖపటిభాగతం హిత్వా ఇతో పట్ఠాయ ఖన్తిమేత్తానుద్దయసమ్పన్నో హోహీ”తి. సో తతో పట్ఠాయ నిహతమానో నిబ్బిసేవనో ఖన్తిమేత్తానుద్దయసమ్పన్నో హుత్వా బోధిసత్తస్స ఓవాదే ఠత్వా పితు అచ్చయేన రజ్జం పత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా యథాకమ్మం అగమాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవేస దుట్ఠలిచ్ఛవికుమారో మయా దమితో, పుబ్బేపాహం ఏతం దమేసింయేవా”తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా దుట్ఠకుమారో అయం లిచ్ఛవికుమారో అహోసి, రాజా ఆనన్దో, ఓవాదదాయకతాపసో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

ఏకపణ్ణజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౧౫౦] ౧౦. సఞ్జీవజాతకవణ్ణనా

అసన్తం యో పగ్గణ్హాతీతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో అజాతసత్తుస్స రఞ్ఞో అసన్తపగ్గహం ఆరబ్భ కథేసి. సో హి బుద్ధానం పటికణ్టకభూతే దుస్సీలే పాపధమ్మే దేవదత్తే పసీదిత్వా తం అసన్తం అసప్పురిసం పగ్గయ్హ “తస్స సక్కారం కరిస్సామీ”తి బహుం ధనం పరిచ్చజిత్వా గయాసీసే విహారం కారేత్వా తస్సేవ వచనం గహేత్వా పితరం ధమ్మరాజానం సోతాపన్నం అరియసావకం ఘాతేత్వా అత్తనో సోతాపత్తిమగ్గస్స ఉపనిస్సయం భిన్దిత్వా మహావినాసం పత్తో. సో హి

“దేవదత్తో పథవియం పవిట్ఠో”తి సుత్వా “కచ్చి ను ఖో మమ్పి పథవీ గిలేయ్యా”తి భీతతసితో రజ్జసుఖం న లభతి, సయనే అస్సాదసుఖం న విన్దతి, తిబ్బకారణాభితున్నో హత్థిపోతో వియ కమ్పమానో విచరతి. సో పథవిం ఫలమానం వియ, అవీచిజాలం నిక్ఖమన్తిం వియ, పథవియా అత్తానం గిలియమానం వియ, ఆదిత్తాయ లోహపథవియా ఉత్తానకం నిపజ్జాపేత్వా అయసూలేహి కోటియమానం వియ చ సమనుపస్సి. తేనస్స పహటకుక్కుటస్సేవ ముహుత్తమ్పి కమ్పమానస్స అవత్థానం నామ నాహోసి. సో సమ్మాసమ్బుద్ధం పస్సితుకామో ఖమాపేతుకామో పఞ్హం పుచ్ఛితుకామో అహోసి, అత్తనో పన అపరాధమహన్తతాయ ఉపసఙ్కమితుం న సక్కోతి.

అథస్స రాజగహనగరే కత్తికరత్తివారే సమ్పత్తే దేవనగరం వియ నగరే అలఙ్కతే మహాతలే అమచ్చగణపరివుతస్స కఞ్చనాసనే నిసిన్నస్స జీవకం కోమారభచ్చం అవిదూరే నిసిన్నం దిస్వా ఏతదహోసి “జీవకం గహేత్వా సమ్మాసమ్బుద్ధస్స సన్తికం గమిస్సామి, న ఖో పన సక్కా మయా ఉజుకమేవ వత్తుం ‘అహం, సమ్మ జీవక, సయం గన్తుం న సక్కోమి, ఏహి మం సత్థు సన్తికం నేహీ’తి, పరియాయేన పన రత్తిసమ్పదం వణ్ణేత్వా ‘కం ను ఖ్వజ్జ మయం సమణం వా బ్రాహ్మణం వా పయిరుపాసేయ్యామ, యం నో పయిరుపాసతం చిత్తం పసీదేయ్యా’తి వక్ఖామి, తం సుత్వా అమచ్చా అత్తనో అత్తనో సత్థారానం వణ్ణం కథేస్సన్తి, జీవకోపి సమ్మాసమ్బుద్ధస్స వణ్ణం కథేస్సతి. అథ నం గహేత్వా సత్థు సన్తికం గమిస్సామీ”తి. సో పఞ్చహి పదేహి రత్తిం వణ్ణేసి “లక్ఖణ్ణా వత భో దోసినా రత్తి, అభిరూపా వత భో దోసినా రత్తి, దస్సనీయా వత భో దోసినా రత్తి, పాసాదికా వత భో దోసినా రత్తి, రమణీయా వత భో దోసినా రత్తి, కం ను ఖ్వజ్జ మయం సమణం వా బ్రాహ్మణం వా పయిరుపాసేయ్యామ, యం నో పయిరుపాసతం చిత్తం పసీదేయ్యా”తి (దీ॰ ని॰ ౧.౧౫౦).

అథేకో అమచ్చో పూరణకస్సపస్స వణ్ణం కథేసి, ఏకో మక్ఖలిగోసాలస్స, ఏకో అజితకేసకమ్బలస్స, ఏకో పకుధకచ్చాయనస్స, ఏకో సఞ్చయస్స బేలట్ఠపుత్తస్స, ఏకో నాటపుత్తనిగణ్ఠస్సాతి . రాజా తేసం కథం సుత్వా తుణ్హీ అహోసి. సో హి జీవకస్సేవ మహాఅమచ్చస్స కథం పచ్చాసీసతి. జీవకోపి “రఞ్ఞా మం ఆరబ్భ కథితేయేవ జానిస్సామీ”తి అవిదూరే తుణ్హీ నిసీది. అథ నం రాజా ఆహ “త్వం పన, సమ్మ జీవక, కిం తుణ్హీ”తి? తస్మిం ఖణే జీవకో ఉట్ఠాయాసనా యేన భగవా తేనఞ్జలిం పణామేత్వా “ఏసో, దేవ, భగవా అరహం సమ్మాసమ్బుద్ధో అమ్హాకం అమ్బవనే విహరతి సద్ధిం అడ్ఢతేళసేహి భిక్ఖుసతేహి. తం ఖో పన భగవన్తం ఏవం కల్యాణో కిత్తిసద్దో అబ్భుగ్గతో”తి నవ అరహాదిగుణే వత్వా జాతితో పట్ఠాయ పుబ్బనిమిత్తాదిభేదం భగవతో ఆనుభావం పకాసేత్వా “తం భగవన్తం దేవో పయిరుపాసతు, ధమ్మం సుణాతు, పఞ్హం పుచ్ఛతూ”తి ఆహ.

రాజా సమ్పుణ్ణమనోరథో హుత్వా “తేన హి, సమ్మ జీవక, హత్థియానాని కప్పాపేహీ”తి యానాని కప్పాపేత్వా మహన్తేన రాజానుభావేన జీవకమ్బవనం గన్త్వా తత్థ మణ్డలమాళే భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతం తథాగతం దిస్వా సన్తవీచిమజ్ఝే మహానావం వియ నిచ్చలం భిక్ఖుసఙ్ఘం ఇతో చితో చ అనువిలోకేత్వా “ఏవరూపా నామ మే పరిసా న దిట్ఠపుబ్బా”తి ఇరియాపథేయేవ పసీదిత్వా సఙ్ఘస్స అఞ్జలిం పగ్గణ్హిత్వా థుతిం కత్వా భగవన్తం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నో సామఞ్ఞఫలపఞ్హం పుచ్ఛి. అథస్స భగవా ద్వీహి భాణవారేహి పటిమణ్డితం **సామఞ్ఞఫలసుత్తం** (దీ॰ ని॰ ౧.౧౫౦ ఆదయో) కథేసి. సో సుత్తపరియోసానే అత్తమనో భగవన్తం ఖమాపేత్వా ఉట్ఠాయాసనా పదక్ఖిణం కత్వా పక్కామి. సత్థా అచిరపక్కన్తస్స రఞ్ఞో భిక్ఖూ ఆమన్తేత్వా “ఖతాయం, భిక్ఖవే, రాజా, ఉపహతాయం, భిక్ఖవే, రాజా. సచాయం , భిక్ఖవే, రాజా ఇస్సరియస్స

కారణా పితరం ధమ్మికం ధమ్మరాజానం జీవితా న వోరోపేస్సథ, ఇమస్మింయేవ ఆసనే విరజం వీతమలం ధమ్మచక్ఖుం ఉప్పజ్జిస్సథ. దేవదత్తం నిస్సాయ అసన్తపగ్గహం కత్వా సోతాపత్తిఫలా పరిహీనో"తి ఆహ.

పునదివసే భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం "ఆవుసో, అజాతసత్తు కిర అసన్తపగ్గహం కత్వా దుస్సీలం పాపధమ్మం దేవదత్తం నిస్సాయ పితుఘాతకకమ్మస్స కతత్తా సోతాపత్తిఫలా పరిహీనో, దేవదత్తేన నాసితో రాజా"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, అజాతసత్తు ఇదానేవ అసన్తపగ్గహం కత్వా మహావినాసం పత్తో, పుబ్బేపేస అసన్తపగ్గహేనేవ అత్తానం నాసేసీ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో మహావిభవే బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తక్కసిలం గన్త్వా సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా బారాణసియం దిసాపామోక్ఖో ఆచరియో హుత్వా పఞ్చ మాణవకసతాని సిప్పం వాచేసి. తేసు మాణవేసు ఏకో సఞ్జీవో నామ మాణవో అత్థి, బోధిసత్తో తస్స మతకుట్ఠాపనకమన్తం అదాసి. సో ఉట్ఠాపనకమన్తమేవ గహేత్వా పటిబాహనమన్తం పన అగ్గహేత్వావ ఏకదివసం మాణవేహి సద్ధిం దారుఅత్థాయ అరఞ్ఞం గన్త్వా ఏకం మతబ్యగ్ఘం దిస్వా మాణవే ఆహ "భో, ఇమం మతబ్యగ్ఘం ఉట్ఠాపేస్సామీ"తి. మాణవా "న సక్ఖిస్ససీ"తి ఆహంసు. "పస్సన్తానఞ్ఞేవ వో తం ఉట్ఠాపేస్సామీ"తి. "సచే, మాణవ, సక్కోసి, ఉట్ఠాపేహీ"తి. ఏవఞ్చ పన వత్వా తే మాణవా రుక్ఖం అభిరుహింసు. సఞ్జీవో మన్తం పరివత్తేత్వా మతబ్యగ్ఘం సక్ఖరాహి పహరి, బ్యగ్ఘో ఉట్ఠాయ వేగేనాగన్త్వా సఞ్జీవం గలనాళియం డంసిత్వా జీవితక్ఖయం పాపేత్వా తత్థేవ పతి, సఞ్జీవోపి తత్థేవ పతి. ఉభోపి ఏకట్ఠానేయేవ మతా నిపజ్జింసు.

మాణవా దారూని ఆదాయ ఆగన్త్వా తం పవత్తిం ఆచరియస్స ఆరోచేసుం. ఆచరియో మాణవే ఆమన్తేత్వా "తాతా, అసన్తపగ్గహకారా నామ అయుత్తట్ఠానే సక్కారసమ్మానం కరోన్తా ఏవరూపం దుక్ఖం పటిలభన్తియేవా"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౫౦."అసన్తం యో పగ్గణ్హాతి, అసన్తం చూపసేవతి;
తమేవ ఘాసం కురుతే, బ్యగ్ఘో సఞ్జీవికో యథా"తి.

తత్థ **అసన్త**న్తి తీహి దుచ్చరితేహి సమన్నాగతం దుస్సీలం పాపధమ్మం. **యో పగ్గణ్హాతీ**తి ఖత్తియాదీసు యో కోచి ఏవరూపం దుస్సీలం పబ్బజితం వా చీవరాదిసమ్పదానేన, గహట్ఠం వా ఉపరజ్జసేనాపతిట్ఠానాదిసమ్పదానేన పగ్గణ్హాతి, సక్కారసమ్మానం కరోతీతి అత్థో. **అసన్తం చూపసేవతీ**తి యో చ ఏవరూపం అసన్తం దుస్సీలం ఉపసేవతి భజతి పయిరుపాసతి. **తమేవ ఘాసం కురుతే**తి తమేవ అసన్తపగ్గణ్హకం సో దుస్సీలో పాపపుగ్గలో ఘసతి సంఖాదతి వినాసం పాపేతి. కథం? **బ్యగ్ఘో సఞ్జీవికో యథా**తి, యథా సఞ్జీవేన మాణవేన మన్తం పరివత్తేత్వా మతబ్యగ్ఘో సఞ్జీవికో జీవితసమ్పదానేన సమ్పగ్గహితో అత్తనో జీవితదాయకం సఞ్జీవమేవ జీవితా వోరోపేత్వా తత్థేవ పాతేసి, ఏవం అఞ్ఞోపి యో అసన్తపగ్గహం కరోతి, సో దుస్సీలో తం అత్తనో సమ్పగ్గాహకమేవ వినాసేతి. ఏవం అసన్తసమ్పగ్గాహకా వినాసం పాపుణన్తీతి.

బోధిసత్తో ఇమాయ గాథాయ మాణవానం ధమ్మం దేసేత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా మతబ్యగ్ఘుట్ఠాపనకో మాణవో అజాతసత్తు అహోసి, దిసాపామొక్ఖో ఆచరియో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

సఞ్జీవజాతకవణ్ణనా దసమా.

కకణ్టకవగ్గో పన్నరసమో.

తస్సుద్దానం –

గోధసిఙ్గాలవిరోచం, నఙ్గుట్ఠరాధకాకఞ్చ;
పుప్ఫరత్తఞ్చ సిఙ్గాలం, ఏకపణ్ణఞ్చ సఞ్జీవం.

అథ వగ్గుద్దానం –

అపణ్ణకో సీలవగ్గో, కురుఙ్గో చ కులావకో;
అత్థకామో చ ఆసీసో, ఇత్థీవరుణపాయిమ్హా.

లిత్తో పరోసతం హంచి, కుసనాళా సమ్పదానో;
కకణ్టకో పన్నరస, సతపణ్ణాస జాతకాతి.

ఏకకనిపాతవణ్ణనా నిట్ఠితా.

(పఠమో భాగో నిట్ఠితో).